САДИБА ФРАНКА:

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК ЗАПОВІДНИКА «НАГУЄВИЧІ»

Книга перша

ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК «НАГУЄВИЧІ»
ГО «ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА СПІЛКА МУЗЕЇВ»

САДИБА ФРАНКА:

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК ЗАПОВІДНИКА «НАГУЄВИЧІ»

Засновано 2019 року

Книга перша

Дрогобич – Нагуєвичі
Пóсвіт
2020

УДК 069:821.161.2.09(092)"18/19"
С 14

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Державного історико-культурного заповідника, протокол № 5 від 27.09.2019 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
протокол № 13 від 19.12.2019 р.

Редакційна колегія:

Роланд Франко, кандидат технічних наук, голова правління Міжнародного фонду Івана Франка, дипломат, внук Івана Франка;

Ярослава Мельник, доктор філологічних наук, професор, лауреат Міжнародної премії ім. Івана Франка, 2018 (*м. Львів*);

Міхаель Мозер, доктор габілітований, професор, лауреат Міжнародної премії ім. Івана Франка, 2017 (*Відень-Будапешт-Мюнхен*);

Павло Гриценко, доктор філологічних наук, професор (*м. Київ*);

Леонід Тимошенко, кандидат історичних наук, професор (*м. Дрогобич*);

Володимир Александрович, доктор історичних наук, професор (*м. Львів*);

Надія Скотна, доктор філософських наук, професор (*м. Дрогобич*);

Юрій Медведик, доктор мистецтвознавства, професор (*м. Львів*);

Станіслав Домбровський, доктор габілітований, професор (*м. Лєґніца, Республіка Польща*);

Михайло Хай, доктор мистецтвознавства, професор (*м. Київ*);

Ярослав Погоральський, кандидат історичних наук, директор Археологічного музею Львівського національного університету ім. Івана Франка (*м. Львів*);

Михайло Шалата, кандидат філологічних наук, професор (*м. Дрогобич*);

Богдан Лазорак, кандидат історичних наук, директор Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі» *(головний редактор, Дрогобич-Нагуєвичі)*

Юрій Стецик, доктор історичних наук, доцент (*м. Дрогобич*);

Тетяна Лазорак, магістр педагогічної освіти, старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі» *(відповідальний секретар і технічний редактор, Дрогобич-Нагуєвичі).*

Рецензенти:

Степан Качараба, доктор історичних наук, професор (*м. Львів*);

Василь Ільницький, доктор історичних наук, професор (*м. Дрогобич*).

Переклад англомовних текстів *Тетяна Лазорак*

Відповідальність за достовірність будь-якої інформації в публікаціях несуть автори статей. Статті друкуються за авторськими оригіналами. Думка редакційної колегії може не збігатися із думкою авторів.

Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі» / Ред. кол. Б. Лазорак
С 14 (голов. ред.), Я. Мельник, М. Мозер, П. Гриценко, Л. Тимошенко, В. Александрович та ін. –
Кн. І. – Дрогобич: По́світ, 2020. – 632 с.

ISBN 978-617-7835-57-7

Перша книга «Садиби Франка»: наукового збірника заповідника «Нагуєвичі» репрезентована новими документальними матеріалами, статтями і повідомленнями, оглядами та рецензіями з актуальних проблем франкознавства, музейної справи, історії України та суміжних країн, культурології, мистецтвознавства, етнографії, музикознавства, літературознавства, історичного краєзнавства, археології, джерелознавства, історіографії, спеціальних історичних дисциплін та досліджень, пов'язаних із розвитком туризму та креативної музейної педагогіки.

Рекомендовано для науковців, студентів, краєзнавців та шанувальників спадщини Івана Франка.

© КЗ ЛОР АДІКЗ «Нагуєвичі» та автори, 2020
© ГО «Західноукраїнська спілка музеїв», 2020
© Видавництво «По́світ», оформлення, 2020

ISBN 978-617-7835-57-7

ЗМІСТ

I. TERRA FRANKIANA: ФРАНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Юрій МЕДВЕДИК
АПОКРИФІЧНІ ДЖЕРЕЛА УКРАЇНСЬКИХ БАРОКОВИХ ДУХОВНИХ ПІСЕНЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ ІВАНА ФРАНКА (НА ОСНОВІ ВИБРАНИХ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ НА ЧЕСТЬ ДЕЯКИХ СВЯТИХ) 9

Любомир ПАРХУЦЬ, Анна-Марія АТРОШКО
З ІСТОРІЇ МАЄТНОСТЕЙ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ФРАНКІВ У НАГУЄВИЧАХ 21

Галина МЕДВЕДИК
СПІВАНИК МИХАЙЛА КИРНИЦЬКОГО З АРХІВУ ІВАНА ФРАНКА — ЦІКАВА ПИСЕМНА ПАМ'ЯТКА УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ 31

Володимир ГАЛИК
ПОЛЬСЬКОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА АВТОРСТВА ЕДМУНДА ЛЕОНА СОЛЕЦЬКОГО І ЗНАЧЕННЯ МІРКУВАНЬ ІВАНА ФРАНКА 35

Наталя ТИХОЛОЗ
«НЕ МОЖУЧИ ЗАДЛЯ СВОЄЇ СЛАБОСТИ ЇСТИ МАЙЖЕ НІЧОГО…» (ХАРЧУВАННЯ ІВАНА ФРАНКА ЧАСІВ НЕДУГИ) 43

Андрій ФРАНКО
ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНІ АСПЕКТИ ДЖЕРЕЛЬНО-ДОКУМЕНТАЛЬНОГО БАЗИСУ ФРАНКОВОГО РЕДАГУВАННЯ АВТЕНТИЧНОГО КОНТЕНТУ ВИДАВНИЧОЇ СЕРІЇ НТШ «УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХІВ» 61

Галина САБАТ, Петро САБАТ
«VOX AUDITA LATET, LITTERA SCRIPTA MANET»: РЕПУБЛІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ ІВАНА ФРАНКА 87

Оксана ФРАНКО, Андрій ФРАНКО
ФРАНКОВА «ФАМІЛІЯ» І «ПРОСВІТА» ТА ІНШІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНО-ГРОМАДСЬКІ І СПОРТИВНО-ВІЙСЬКОВІ ТОВАРИСТВА У ПІДГІРКАХ ПОБЛИЗУ КАЛУША У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.: МЕМУАРНО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ КОНТЕКСТ 105

Андрій ШАПОВАЛ
НАУКОВА СПІВПРАЦЯ І. Я. ФРАНКА ТА В. М. ПЕРЕТЦА:
ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДИСКУРС 143

Валентина БОНЕВИЧ, Василь ГОРБАТЮК
ІВАН ФРАНКО У ПЕРЕКЛАДАХ АННИ АХМАТОВОЇ 153

II. MONUMENTA MUSEI:
МУЗЕЙНА СПРАВА ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

Любов САВІНОВА
БОГОРОДИЧНІ МЕДАЛІ У ФОНДАХ МУЗЕЮ «ДРОГОБИЧЧИНА»:
СПРОБА ФАЛЕРИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ 161

Тетяна ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО, Іван РУДЯНИН
УКРАЇНСЬКІ СКАРБИ ЗА КОРДОНОМ: ІСТОРІЯ, ВИВЕЗЕННЯ
ТА ПРОБЛЕМА РЕПАТРІАЦІЇ 199

Лілія ХМІЛЬ
НОВИЙ РУКОПИСНИЙ ЕКСПОНАТ ДО ГЕНЕАЛОГІЇ СЕЛА ЛІШНЯ XIX –
ПОЧАТКУ XX СТ.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ РЕЄСТРУ МЕШКАНЦІВ
1938 Р. ІЗ ФОНДІВ МУЗЕЮ ІВАНА ФРАНКА В НАГУЄВИЧАХ 209

Тамара КУЦАЄВА, Лариса ДІДОРА
КНИГОЗБІРНЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ –
ДЖЕРЕЛО ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ РЕПРЕСОВАНИХ
ДІЯЧІВ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЄПИСУ ГНАТА КОЛЦУНЯКА) 283

Людмила ЧОРНА
ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА ФОНДІВ ТА НАУКОВОГО АРХІВУ
ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА
ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ ЮВІЛЕЇВ
У 1961 –1964 РР. 299

Андрій КЛИМЧУК
«ВІРТУАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ МІСТА»: ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРИЧНИХ
ОБРАЗІВ МІСТ В ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ 307

III. LABOR OMNIA VINCIT: СПЕЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Микола ГАЛІВ
ГРОМАДСЬКИЙ УРЯД СЕЛА ЛІТИНЯ
НА ДРОГОБИЧЧИНІ У XVI – XVIII СТ. 315

Лев СКОП
ДРОГОБИЦЬКИЙ МАЛЯР КІНЦЯ XVII СТ.
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ. ІВАН МЕДИЦЬКИЙ 327

Юрій СТЕЦИК
ВИХІДЦІ ІЗ НАГУЄВИЧ У ВАСИЛІАНСЬКОМУ ЧИНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТ.): БІОГРАФІЧНІ НОТАТКИ 341

Михайло ХАЙ
ОБРЯД «ОБЖИНКИ» НА ЕТНО-ФЕСТІ-2018 У НАГУЄВИЧАХ:
СПРОБА НАУКОВО-ЕТНОЛОГІЧНОЇ ТА ЕТНОФОНІЧНОЇ
(НАРОДНО-ВИКОНАВСЬКОЇ) РЕКОНСТРУКЦІЇ.....345

IV. AD FONTES: ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Станіслав ВОЛОЩЕНКО
ФРАГМЕНТ ІЗ РУКОПИСНОГО АПОСТОЛА XVI СТОЛІТТЯ.....367

Юрій СТЕЦИК, Ярослав ПОГОРАЛЬСЬКИЙ
АРХІВНІ ТА АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА ПРО МОНАСТИР
БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЬОГО БІЛЯ СЕЛА ПОПЕЛІ
НА ДРОГОБИЧЧИНІ (XVII – XVIII СТ.) 372

Володимир АЛЕКСАНДРОВИЧ
ПІДТВЕРДЖЕННЯ КОРОЛЯ АВГУСТА III З 1751 РОКУ НАДАННЯ
КОРОЛЯ МІХАЛА I З 1672 РОКУ НА ЛАН ПОЛЯ
ДЛЯ ЦЕРКВИ СВЯТОГО МИКОЛАЯ У СЕЛІ НАГУЄВИЧІ.....384

Олександра ЛУЖЕЦЬКА, Леонід ТИМОШЕНКО
НЕЗНАНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ БРАТСТВА ДРОГОБИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
СВ. ЮРІЯ (РУКОПИСНИЙ КАТАЛОГ ЧЛЕНІВ МОЛОДШОГО БРАТСТВА
XVIII – XIX СТ.) 393

Юрій СТЕЦИК
КНИГА «АКТІВ» ЛІШНЯНСЬКОГО, ЛЕТНЯНСЬКОГО
ТА ДЕРЕЖИЦЬКОГО ВАСИЛІЯНСЬКИХ МОНАСТИРІВ (1762 – 1797 РР.).....409

Ігор СМУТОК, Леся СМУТОК
ОПИС СЕЛА НАГУЄВИЧІ ЗА ІНВЕНТАРЕМ
САМБІРСЬКОЇ ЕКОНОМІЇ 1768 РОКУ 419

Богдан ЛАЗОРАК, Тетяна ЛАЗОРАК
«ЛИХОМАНКА ЗА НІМЕЦЬКИМИ ШТАНДАРТАМИ»:
МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ТА ГЕНЕАЛОГІЇ КОЛОНІЇ ҐАССЕНДОРФ
В СЕЛІ УЛИЧНЕ (1784 – 1939 рр.).....429

Наталія П'ЄХ
ІНВЕНТАРІ ТА ФІНАНСОВІ ДОКУМЕНТИ ЖОВКІВСЬКОГО ЗАМКУ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА ЙОГО СТАНУ В ПЕРІОД ЗАНЕПАДУ 497

Богдан ЛАЗОРАК, Михайло ЗАДОРОЖНИЙ
«NOMEN ET CONDITIO…»: МЕТРИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ГЕНЕАЛОГІЇ РОДИН ЗАДОРОЖНИХ, НАКОНЕЧНИХ ТА ЛІВАЧ ПАРАФІЇ ЦЕРКВИ ПРЕСВЯТОЇ ТРОЙЦІ У СЕЛІ МАЛА БІЛИНА (1785 – 1944 РР.) 505

Михайло КРІЛЬ
ОНУФРІЙ ГАДЗЕВИЧ – ДУШПАСТИР І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ 543

Ігор ЧАВА, Богдан ЛАЗОРАК
ПЕРЕДІСТОРІЯ ТЕЛЕФОНУ В ДРОГОБИЧІ І ДОВІДНИК АБОНЕНТІВ 1932 – 1933 РР., ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДЕМОГРАФІЇ..... 559

V. ОГЛЯДИ, ХРОНІКИ, РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ ТА ONLINE-MISCELLANEA

Юрій МЕДВЕДИК
Відгук офіційного опонента про дисертацію Мартиніва Любомира Ігоровича «Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини», захищену під час здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства 29 березня 2019 року на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 35.869.01 Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка 583

Любомир СЕНИК, Андрій ФРАНКО
Доктор історичних наук, професор Оксана Омелянівна Франко: оригінальна ювілейна сильветка (до 80-річчя від Дня народження)..... 591

Марія ШУТКО, Богдан ЛАЗОРАК,
Ростислав ХМІЛЬ, Тетяна ЛАЗОРАК
Коротка хроніка каденцій і біограм директорів Літературно-меморіального музею Івана Франка і Державного історико-культурного заповідника в Нагуєвичах за період 1946 – 2020 рр. 607

НАШІ АВТОРИ..... 628

РОЗДІЛ І.
TERRA FRANKIANA:
ФРАНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Загальний вигляд передньої обори в музеї-садибі Івана Франка в Нагуєвичах. Фото 1981 р. ФЛММ ДІКЗ «Нагуєвичі», Інв. № 2082 ОР-ФР-Ф.

УДК 821.161.2.09(092):27-252:783.6

Юрій МЕДВЕДИК

АПОКРИФІЧНІ ДЖЕРЕЛА УКРАЇНСЬКИХ БАРОКОВИХ ДУХОВНИХ ПІСЕНЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ ІВАНА ФРАНКА (НА ОСНОВІ ВИБРАНИХ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ НА ЧЕСТЬ ДЕЯКИХ СВЯТИХ)

Серед джерел української духовної пісні важливе місце займають старо- та новозавітні апокрифи та легенди. Впливи цих текстів на духовну пісню поки мало вивчені українськими вченими, хоча дослідницький інтерес до них виник ще наприкінці XIX ст. Мета цієї статті полягає в тому, щоб проаналізувати наукові напрацювання попередніх учених, поглибити джерельну базу дослідження та на прикладі декількох вибраних текстів провести текстологічний аналіз пісенних поезій, вказати на подальші шляхи вивчення цього важливого інтердисциплінарного питання.

Деякі з цих дослідницьких завдань ставив собі наприкінці XIX ст. Іван Франко, відтак його наступники/сучасники – Владімір Пєрєтц, Михайло Возняк, Софія Щеглова та ін. Багато про апокрифіку в поетичних текстах українських пісень-колядок на поч. XX ст. писав Михайло Грушевський, однак у його «Історії української літератури» розглянуто передовсім світські колядки; духовні пісні полишено майже без наукового вивчення. У той же період до апокрифів та християнських легенд із особливим зацікавленням звертався Філарет Колесса. Сучасні українські дослідниці Зоряна та Мар'яна Лановик акцентують увагу на його класифікації цих текстів: «1) легенди старозавітні (про початок світу, Бога й сатану, Адама і Єву, Давида, Соломона та ін.); 2) новозавітні (про Христа, Богородицю, Петра й Павла, їх мандрівки й чуда); 3) про святих (Миколу, Варвару та ін.); 4) про позагробове життя й кінець світу; 5) легенди-притчі на тему роздумів про щастя, долю, гріх, смерть, вічність, віру і т. ін.»[1]. Від появи друком статті І. Франка «Наші коляди»[2] започатковано наукове дослідження рецепції апокрифічних джерел в українській духовнопісенній творчості від доби раннього Бароко до появи почаївського

[1] Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – Київ: Знання-Прес, 2005. – С. 488.

[2] Франко І. Наші коляди. – Львів: З друкарнѣ товариства имени Шевченка, 1890 (Відбитка з «Дѣла»). – 59 с.

«Богогласника»[3]. Один із підрозділів статті називається «Апокрифічні мотиви в колядах»[4].

Плід фантазій авторів, на перший погляд, мав куди розмахнутися також у піснях на честь святих. Проте це не зовсім так, адже багато з них позбавлені апокрифіки, або її частка у текстах мізерна, і спершу не ясно, де можна проводити грань між творчою уявою автора та старовинною християнською легендою. У «Богогласнику», згідно інципітарію, створеного на основі Франкової праці, маємо понад десять пісень, в яких він виявив більші чи менші апокрифічні впливи або їх рудименти. Зрозуміло, що серед небогогласникових пісень їх набагато більше, хоча б взявши до уваги пісні на честь св. Миколая, арх. Михаїла та ін. І. Франко прокоментував декілька пісень на честь святих.

Зупинімо увагу на тих, які стосуються життєписів святих Йоакима та Анни («Іоаким со Анною во законѣ живаху», «Днєсь торжєствуйтє вси празднующє Іоакима и Анну чтущє»). Ці дві пісні для нього були «інтересні», бо «цілком основані на апокріфах, та характеристичні деталі показують, що їх автори не мали перед собою Первоєвангелия, але черпали з західноєвропейських переробок, може попросту з Димитрової Минеї»[5]. Одну з них («Древо трисвятоє»), авторства греко-католицького священика та монаха Дмитра Левковського вирізняє те, що в ній на основі апокрифів навіть вказано скільки літ вони прожили («Іоакім свят бяшє осмдєсят, / Анна правєдна бяшє сєдмдєсят») і «во вєсєліи Господу прєдсташа»[6]. Канонічні Євангелія не подають інформацію про батьків Діви Марії. Про святих праотців Йоакима та Анну відомо лише з апокрифічних текстів Євангелія про Різдво Богородиці, Євангелія псевдо-Матвія, Протоєвангелія Якова.

І. Франко також окремо підкреслив: «В нашім давнійшім письменстві апокрифічні апостольські діяння не мали такого впливу, як апокрифічні євангелія. Що у нас були популярні такі перерібки тих лєґенд, се бачимо […] в пісні «Бо-

[3] «Богогласник» (Почаїв, 1790 – 1791) – перша друкована антологія українських духовних пісень XVII – XVIII ст. Нещодавно опубліковано факсимільне перевидання пам'ятки разом із монографічним дослідження Юрія Медведика про неї та необхідними науковими коментарями (Rothe, H., Medvedyk J. Bogoglasnik. Pesni blagogovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine. Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. – Köln-Weimar-Wien: Böhlau Verlag, 2016. – Band 1: Facsimile. – 602 s. Köln-Weimar-Wien: Böhlau Verlag, 2016. – Band 2: Darstellung. – 432 s.).

[4] Вчений на означення терміна «різдвяна пісня» здебільшого використовував термін «колядка», який набув популярності в Галичині у XIX ст. У співацькому середовищі він прижився та використовується і в наш час. Але, оскільки термін «колядка» здавна використовується при означенні світських пісень-коляд, історія яких сягає дохристиянських язичницьких часів, тому автор статті у своїх працях послуговується терміном, який зафіксований в українських рукописах XVIII ст. та «Богогласнику», тобто «різдвяна пісня».

[5] Апокріфи і лєґенди з українських рукописів. – Т. II: Апокрифи новозавітніі / Зібрав, упоряд. і пояснив І[ван] Франко. – Львів: Накладом Наукового Товариства імени Шевченка, 1896. – 394 с., LX.

[6] Богогласник : пѣсни Благоговѣйныя Праздником Господским, Богородичным и Нарочитых Святых чрез весь год приключающымся, к сим же нѣкоторым Чудотворным Иконам служащыя, таже различныя Покаянныя и умилителныя содержащ. Собран, по силѣ исправлен, четырми Частми опредѣлен, Типом и Чертами Мусикійскими Напечатася и изобразися. В святѣй чудотворнѣй Лаврѣ Почаєвской, Тщанїем Иноков Чину С. Василїя Великаго, Лѣта от Рождества Христова 1790 [Почаїв: Друкарня отців василіян, 1790 – 1791] (далі –«Богогласник»). – № 144.

гогласника» […] святому Андрієві первозванному, де про апостольську проповідь читаємо ось що:

Пріємлєт крєст свой на рамо,
Грядєт сѣмо и овамо[7]:
Во страны Виѳинійскія,
Во грады Макєдонскія,
Всюду гласит Христа,
Яко Бога иста[8].

Якими апокрифічними джерелами користувався автор цієї пісні («Во всю землю произыдє Вѣщаніє») відповісти складно. Проте стосовно тексту восьмої строфи (згідно публікації у «Богогласнику») І. Франко уточнив, що у ній розповідається про «Андрієві пригоди в краю людожерців» але «досить невиразно»[9]. Ось ці «невиразні» рядки:

«Византію прохождает,
Пєрвый вѣры научает,
Многих на путь прав настави,
Прєсвитєри им постави,
Достижє Евксина
В чєсть Божія Сына»[10].

Дещо далі в наступній строфі піснетворець продовжує свою розповідає:

«Постиг страны Російскія,
Вшєд на горы Кієвскія,
На них же Крест водружает,
Россіи провѣщавает:
Божієй сіяти
Во нєй благодати»[11].

Щодо «невиразності», то він мав на увазі фразу «достиже Евксина». Тобто, йдеться про Евксинський Понт (давньогрецька назва Чорного моря). А про відвідини краю «людожерців», хоч таке визначення і не фігурує в пісні, написано в апокрифічних «Діяннях апостолів Андрія і Матвія в країні антрофагів» (кін. І – поч. ІІ ст. н. е.)[12]. Підтвердження подорожі св. ап. Андрія до Києва маємо й у риторичному творі візантійського філософа Микити Давида Пафлагонського (кін. ІХ – поч. Х ст.). У ньому він повідомляв: «Отримавши в наділ північ, ти

[7] Сѣмо и овамо – туди і туди (*церковнослов.*).
[8] Апокріфи і лєґенди з українських рукописів... – Т. ІІІ. – С. LXV. Див. також: «Богогласник», № 162.
[9] Там само. – Т. ІІІ. – С. LXVI.
[10] «Богогласник»… – № 162.
[11] Там само. – № 162.
[12] «Вперше ці згадки зібрано докупи і видано на поч. ХІХ ст. Фабріциусом, а дещо пізніше Тишендорфом та Ліпсіусом. Згодом їх було перекладено на слов'янську мову і детально досліджено акад. В. Василевським, М. Сперанським, С. Петровським, І. Малишевським та іншими. На їхню думку, найдавніші редакції цих згадок виникли в І-ІІ ст., тобто по живих слідах. Так, редакції грецьких «Діянь апостолів Андрія і Матфія в країні антрофагів» і «Діяння апостолів Андрія і Петра в країні варварів» належать до кінця І – початку ІІ ст.; сирійська «Історія мучеників-апостолів Матфія і Андрія» датується бл. ІІІ ст., а інші апокрифічні твори відносяться до IV-V ст» (Волянюк Т. Андрій Первозванний – апостол Руси-України // Андріївський вісник: історико-богословський щорічний журнал Рівненської Духовної семінарії Української Православної Церкви Київського Патріархату. – Рівне, 2012. – № 1. – С. 25).

обійшов Іверів і Сарматів, Таврів і Скитів, усяку країну і місто, що лежать на півночі Евксинського Понту і що розташовані на його півдні», і таким чином «обійняв благовістям усі країни півночі і усю прибережну область Понту»[13]. Апостол Андрій, подорожуючи північно-східним узбережжям Понтійського моря згодом навідався й на придніпровські київські пагорби «Рóсію провіщавати», пророкувавши: «На цих горах засяє благодать Божа і буде місто велике!»[14], про що йдеться у «Повісті временних літ». Київський помісний собор 1621 року затвердив апостольське походження християнства на руcько-українських землях у соборному посланні, в якому наголошено: «Св. апостол Андрій – це перший архієпископ Константинопольський, патріярх Вселенський і апостол Український; на Київських горах стояли ноги його, й очі його Україну бачили, а уста благословляли, і насіння віри він у нас насадив… Воїстину Україна нічим не менша від інших східних народів, бо і в ній проповідував апостол»[15].

З XVII ст. не збереглися записи пісень на честь св. ап. Андрія. Піснетворці надавали перевагу в прославляннях насамперед св. Миколаєві та архістратигу Михаїлу. Ця тенденція збереглася і у XVIII ст., але коло святих, на честь яких створено пісні значно розширилося. Пісні на честь святого апостола Андрія, попри його всеукраїнський культ не часто створювали порівняно з іншими. У рукописних співаниках XVIII–XIX ст. записи андріївських пісень поодинокі. У «Богогласнику» надруковано теж всього одну пісню.

Завдяки джерелознавчим дослідженням, відомо тексти тільки семи духовних пісень на честь св. ап. Андрія. Більшість із них цікаві, пройняті різними апокрифічними мотивами, християнськими легендами:

«Андрєя свята вси купно вѣрныи днєсь да похвалим» (лемківські співаники віднайдені Юліяном Яворським, які тепер зберігаються у фонді С. Маслова: № 53, кін. XVIII – поч. XIX ст.; № 54, переписав 1790 р. Іоан Олесницький, с. Перунка Грибівського пов.; № 55, поч. XIX ст., с. Поляни Грибівського пов.);

«Апостола пєрвозванна росыйскаго фундатора» (співаник І. Югасевича, 1671–1763 рр.);

«Во всю землю произыдє Вѣщанiє» (співаники І. Югасевича, 1671 – 1763 рр., М. Сабова, кін. XVIII ст., Закарпаття, «Богогласник»);

«Днєсь празднуєм всєсвятаго фундатора россiйскаго апостола хвалнаго Андрея Пєрвозваннаго» (Шаришський співаник, 60 – 80-х рр. XVIII ст.);

«Воспойте вѣрны Пєтрова сродника, Андрєя славна Христу ученика» («Кам'янський Богогласник» 1734 р.);

---

[13] Карташов А. Очерки по истории Русской церкви. – Москва: Терра, 1993. – Т. I. – С. 44. Переклад цитати див.: Шумило С. 30 листопада / 13 грудня – День пам'яті св. Апостола Андрія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/article_print.php?id=23136&name=studies_of_religions&_lang=ua&

[14] Тетяна Вілкул у своїй монографії цитує цей фрагмент з тексту «Повісті временних літ» (ПВЛ): «Введення П[*овісті*] В[*ременних*] Л[*літ*] оповідає про подорож апостола Андрія вздовж Дніпра і зупинку поблизу майбутнього Києва у таких словах: «яко на сихъ горах восияѣть блѣгдть бжѣья . имать *градъ* великъ [быти] . и цр҃кви многи бѣ҃ вѣздвигнути имать . [*и*] *вѣшедъ на горы* сия блѣви я» (Вілкул Т. Літопис і хронограф. Студії з домонгольського київського літописання. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 162).

[15] Цитата за: Огієнко І. Апостол Андрій – основоположник Церкви Української // Українська церква. – Т. I: Нариси з історії Української Православної Церкви. – Прага, 1942. – С. 24.

«Звани ти пєрвій бисть з рибака, / Петрового сородника восхвалим убо днєсь» (Архів М. Возняка, № 791/184; співаник кін. XVIII ст., який був власністю Павла Андрусіва з с. Лукви, тепер Богородчанського р-ну Львів. обл.; текст пісні відомий тільки з цього рукопису, не публікувався; апокрифічні мотиви у тексті пісні відсутні).

«Приступѣтє вѣрніи християн соборы, коль нам ся являєт Андрєй пєрвозванный» (збірник лемківського піснетворця та укладача співаників Андрія Дем'яновича (1768); закарпатця І. Югасевича (1671 – 1760) та деякі рукописні закарпатські пісенники XIX ст.

Найдавніший текст («Воспойтє вѣрны») зафіксовано в лемківському «Кам'янському Богогласнику» 1734 р., а пісню, що увійшла до почаївського «Богогласника» записано приблизно у серед. XVIII ст. у збірнику проф. Омеляна Калужняцького та згодом у збірнику Югасевича, який у юному віці навчався у Львові та міг зацікавитися галицьким духовнопісенним репертуаром. Ще одна пісня («Андрєя свята вси купно вѣрныи днєсь да похвалим») зустрічається тільки у записах із лемківських співаників. Незважаючи на те, що у закарпатських співаниках І. Югасевича та Шаришському (Пряшівщина) записано чотири пісні, дуже сумнівно, що вони створені місцевими піснетворцями. Прикметно, що словацький славіст П. Женюх, який відзначається тим, що при найменшій підставі намагається долучити українські духовні пісні до словацького духовнопісенного кириличного репертуару ці чотири тексти розглядає, як такі, що створені по інший бік Карпат, або ж узагалі в східнослов'янському культурному середовищі[16]. Зокрема, це стосується пісні «Апостола первозванна», яку він опублікував за записом у співанику І. Югасевича[17]. Не виключено, що словацького дослідника на припущення про східнослов'янське походження тексту наштовхнули такі рядки:

«Апостола Пєрвозваннаю російскаго фундатора
Восхвалим днесь вєлєгласно
…….
Києв град днєсь вєсєлися,
Пам'ять твоя днєсь явися,
Всєй всєлєнной яко солнцє.
…….
Крєстителю подобайся, ангєл во плоти явися
Росия тя прославляєт,
Триумфальнѣ выхваляєт»[18].

У цьому контексті звернімо увагу на те, що в тексті пісні «Во всю землю» («Богогласник») наголошується, що св. ап. Андрій «Постиг страны Россійскія, / Вшєд на горы Кієвскія». Проте, у рукописних текстах співаників (Калужняцького та Югасевича) є відмінності. Так, у співанику Югасевича читаємо: «Доступил страны

[16] Kyrillische paraliturgische Lieder: Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert / [Hrsg. von Peter Žeňuch]. – Köln-Weimar-Wien: Böhlav, 2006. – 982 c. – (Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte : Reihe B: Editionen: N. F., Bd. 23) (Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. – Vol. II). – S. 266.

[17] Там само. – С. 265-266.

[18] Там само. – С. 265.

кієвскія и народы вифанскія»[19]. У створеному задовго до згаданого югасевичевого співаника збірнику з колекції Ом. Калужняцького цей текстовий фрагмент такий, як і у «Богогласнику», хоча з помилками: «Доспѣл страны р[о]ссійскія, / И на горах (!) кієвскія»[20]. Отже, акцент на тому, що святий відвідав «страни російскія» зроблено не почаївськими редакторами, а, скоріш за все, самим піснетворцем. Разом із тим варіант фрази, в якому замість фрази «страны россійскія» записано «страны кієвскія» (співаник Югасевича) доречний згідно історичної ретроспективи.

Як уже зазначалося (з іншого приводу), в «Богогласнику» є фраза про те, що св. ап. Андрій прийшов на гори київські «Рóсію просвіщати». Цієї фрази не віднаходимо у співаниках Калужняцького та Югасевича, тож вона є плодом фантазії почаївських редакторів. Щодо визначення «страни російскія», «Рóсію просвіщати», то зрозуміло, що мова не йде про Росію, а – Київську Русь. Крім цього побутування цих текстів на Лемківщині та теренах історичного Закарпаття (у прилеглих районах до Лемківщини, напр., словацький Шариш) вказує на те, що всі вони створені лемківськими піснетворцями, чим виявляли свою приналежність до спільної русько-української культури. Зауважу, що в трьох з шести пісенних текстів («Воспойте вѣрны Петрова сродника», «Приступитє вѣрныи християн соборы», «Андрєя свята вси купно вѣрныи») згадок про Київ та Русь взагалі немає; у них хіба що по одному разу згадується Сіон, «Едем нєбєсныи» та «Вифанская страны и ины». У цих піснях доволі опосередковано прославлено діяння апостола Андрія.

Повертаючись до мови про редакторську працю василіян над текстом пісні «Во всю землю», звернімо увагу на те, вони вилучили останню строфу, відому зі співаників Калужняцького та Югасевича. Ось її текст:

«Ознаймует благодать на Кієвских горах сіяти,
Радость нам нынѣ там зявляется, тєбє нынѣ прославляєт,
И мы прославляєм,
Тєбє вєличаєм»[21].

Її в «Богогласнику» замінено двома новими:

«Крєст истинный Рачитєль,
Крєстной тайны поучитєль,
В Ахайї научашє,
Вѣрных словом утвєрждашє,
На Крєстѣ распяся,
Любєзно скончася.

Апостолє Пєрвозванный,
Нам от Бог дарованный,
Прєдстатєлєм у нас буди,
Благослови твоя люди,
Бы крєст знамєніє,
Был нам в спасєніє»[22].

[19] Там само. – С. 263.

[20] Возняк М. Матеріяли до історії української пісні і вірші // Українсько-руський архів. – Львів: Друкарня НТШ, 1914. – Т. X. – С. 399.

[21] Там само. – С. 399. Див. також: Kyrillische paraliturgische Lieder… – S. 263.

[22] «Богогласник». – № 162.

Окрім створення двох додаткових строф, василіяни, можливо з огляду на звичну для свого чернечого чину катехітично-просвітницьку діяльність, підкреслили, що апостол Андрій «в Ахайї научашє». Про це не сказано в співаниках Калужняцького та Югасевича. Недоречності тут немає, адже він дійсно «научав» в Ахайї[23], одній з провінцій Римської імперії на півночі Пелепонесу в Греції. Про це писали архієпископ Ліонський Євхерій (? – 449) та Ісидор Іспалійський (570 – 636).

У андріївських піснях описується мученицька смерть апостола Андрія, розіп'ятого на дереві (відоме «як андріївський хрест»), що описана в численних апокрифічних текстах. Згадали про це й почаївські василіяни («На Крєстѣ распяся, / Любєзно скончася»), хоча про розп'яття в текстах співаників Калужняцького та Югасевича про це не йдеться, лише про різноманітні знущання над ним:

«В Синоді дєрзновєнно
Став противо мужєствєнно
Против звѣрєй лютѣйших.
Там прєтєрпѣв многа
За Христа и Бога.

По зємли влєчаху,
Из уст зубы тєрзаху,
Жилами нєщадно біяху,
Камєнєм нань мєтаху
И там здрав явися,
От ран исцѣлися»[24].

У пісні «Андрея свята», автор якої намагався показати свою обізнаність із християнською літературою перед змалюванням сцени жорстоких знущань над апостолом, вказав на його чудеса зцілення людей:

«Многа чудєса Андрєй сотворивши,
Прокажєнна з нєдуг очистивши,
Стрємглав повѣшєн от поган зрадливых,
Вѣри Хрѣстовой велми не жичливых.

На крижу вѣсит на буком бавити,
Нє перестанє нєвѣрных просити,
Бы ся над собом улѣтовали,
Мучєничєства му не прєшкаджали.

[23] Там само. – № 162. В Акафісті апостолу і євангелісту Луці (кондак 10) теж згадується про його подвижницьку працю у Ахайї. Повідомляється, що він в «країнах Італійських, Далматських і Гальських проповідував вчення Христа, також і в Македонії і Ахайї чимало потрудився, всюди темряву безбожжя розганяючи і мов навчаючи» (Сборник редких апокрифов. Библиотека Храма Виленской-Остробрамской иконы Божией Матери во граде Киеве. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:/ostrobram.prihod.ru).

[24] Возняк М. Матеріяли… –С. 398. Ця розповідь у співанику Югасевича на половину коротша, менше перелічено видів тортур.

Бо юж, глагола, Господа на тронѣ
Вижду сѣдяща во горном Сионѣ,
Матєр Божію и ангєлскы хоры
Пророк, мучєник, апостол соборы.

Сия изрєкши, Дух прєдаде Богу,
Заплату в нєбѣ одєбравшу многу,
Яку ни око вѣдѣло, ни ухо слышало,
Ни сєрцє люцкіє нигды нє пояла»[25].

Все, що тут сказане відповідає різним апокрифічним деталям, але одне не ясно: як розуміти слово «стремглав» – «швидко, стрімголов» чи, скоріш за все як «униз головою». Але ж св. ап. Андрія розп'яли не догори ногами. У такий спосіб за часів останніх років правління імператора Нерона в Римі стратили його брата св. ап. Петра, який бажав собі такої смерті, згідно пророцтва Ісуса: «Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли був ти молодший, і ходив, куди бажав. А коли постарієш, - свої руки простягнеш, і інший підпереже, і поведе, куди не захочеш… 19 А оце Він сказав, щоб зазначити, якою то смертю той Бога прославить. Сказавши таке, Він говорить йому: «Іди за Мною!» (Іван 21:18-19).

Піснетворці ніби змагалися в тому, щоб виявити свої знання в церковній історії та християнській літературі. Автор пісні «Приступѣтє вѣрныи» (співаники лемка Івана Дем'яновича та закарпатця Івана Югасевича) повідомляє, що «Христу послѣдова Кифа[26] со Андрєєм»[27], а інший у пісні «Апостола Первозванна» з цього ж рукопису згадує відомого красномовця часів імператора Марка-Аврелія Євлія Арістіда (117 – 181 рр. н. е.) «Ритор церкви ты явися духом святым научися, Євлій вѣщаєт». Закінчується пісня такими двома рядками:

«Бы-смє могли с тобою быти
В вѣк вѣка в нєбѣ жити»[28].

Із семи андріївських текстів тільки у цьому віднаходимо цікавий лексичний штрих (бы-сме), який вказує як на відголоски лемківської говірки, так і словацької мови: «бы-смє» (sme, *слов.*), с тобою «би ми» (аби ми могли). Однак всі андріївські тексти лемківського походження доводять єдність загальноукраїнської культурно-християнської традиції, яка вийшла зі спільного джерела – Київської Церкви св. Володимира.

До християнських легенд, пов'язаних із Києвом, Дніпром тісно примикає чудо святого Миколая про врятування втонулого немовляти. Хоча легенда була відома в численних переказах, її в духовних піснях на честь святого майже не використовували. Єдину пісню, текст якої вдалося виявити у двох рукописних співаниках створено не пізніше середини XVIII ст., скоріш за все у Галичині.

[25] Барокові духовні пісні з рукописних співаників XVIII ст. Лемківщини / [вступ, упорядкув. і ком. О. Гнатюк]. – Львів: Місіонер, 2000. – С. 212.

[26] У Євангелії від Іоанна говориться: «40 А один із тих двох, що чули від Івана та йшли вслід за Ним, був Андрій, брат Симона Петра. 41 Він знайшов перше Симона, брата свого, та говорить до нього: «Знайшли ми Месію, що визначає «Христос». 42 І привів він його до Ісуса. На нього ж споглянувши, промовив Ісус: «Ти – Симон, син Йонин; будеш званий Кифа, що означає: скеля» (Ів. 40-42).

[27] Kyrillische paraliturgische Lieder… – S. 266.

[28] Ibid. – S. 266.

Записи збережено завдяки співанику священика та піснетворця Івана Пашковського (НТШ-370, Тернопільщина, 40 – 60-ті рр. XVIII ст.) та священика Петра Богонкевича (НБУВ, ф. І, 885, м. Отинія, Покуття, 60 – 80-ті рр. XVIII ст.):

«Чудо святє Николає, твоє визнаєм,
Когда єси трєм сиротам дав злато...
[…]

В слупѣ златом показался,
И чуд твой нєвинноє дитятко з Днѣпра дал,
Жє нѣкотра прийшла кланятися,
Грѣхов своих спасатися
В градѣ Києвѣ.

Видвизнулє-сь з Днѣпра-рѣки дитя живоє,
Знайшла єго прєд образом єщє теплоє,
Взяла тєбє вихваляти,
Чуда твои прославляти»[29].

І. Франко в тон бароковому піснетворцю у своїй поетичній інтерпретації чуда св. Миколая з пієтетом та в пориві творчої наснаги дав волю власній фантазії й почуттям:

«Іде ключник від Софії церкву відмикати.
Наблизився, надслухує, що за дивне диво?
В церкві десь дитина плаче! Він вертає живо,
Кличе сторожа від церкви, двері відмикають
І на плач той на дитячий швидко поспішають.
І що ж бачать? На коверці дитина малая,
Мокра вся лежить, де образ отця Миколая.
Дали знати по всім місті, що така причина,
Щоб сходились пізнавати, чия се дитина.
[…..]
О, як радісно до серця притис батько сина.
Але мати з тої втіхи стала мов німая,
Лиш радіє при іконі отця Миколая.
Рознеслося на весь Київ, на всю Русь святую,
Як Миколай з Дніпра витяг дитину малую»[30].

Переповідати зміст цієї релігійної легенди немає потреби, як й історію з'яви знаменитої ікони Миколи Мокрого в київському Соборі Святої Софії. Це яскраво, в стилістиці поезії доби Бароко та Романтизму з теплотою змальовано як невідомим піснетворцем, так і Ів. Франком у вірші «Чудо з утопленим хлопцем». Хіба, що коротко загострімо увагу на фразі з пісні: «трьом сиротам дав злато». Вона породжена давньою легендою про допомогу св. Миколая трьом сестрам. Закинуті їм через димохід три мішечки з золотими монетами, стали

[29] Інститут рукописи Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. І. – № 885. – Арк. 4зв.

[30] Франко І. Давнє й нове. Друге побільшене виданє збірки мій «Ізмараґд». Поезії. – Львів: Накл. Укр. Русь. Вид. Спілки, 1911. – С. 119-120.

згодом одним із символів традиції щорічних дарунків від святого Миколая в адвентові передріздвяні дні.

Здавна в Україні шанують архістратига Михаїла. Саме на його честь споруджено одну з найдавніших християнських святинь стародавнього Києва Михайлівський собор. Архістратиг Михаїл давній небесний покровителя Києва (з XVI ст. його зображення присутнє на гербі Київського воєводства). Але про це ми не дізнаємося з текстів пісень до арх. Михаїла, оскільки вони зіткані переважно зі слів хвали архістратигу Михаїлу, відголосків апокрифічних мотивів та біблійних писань.

Пісень на прославу арх. Михаїла, як і на честь ап. Андрія Первозванного в українських рукописних джерелах XVII ст. не виявлено, хоча це не значить, що їх не створювали. Мабуть писали, але дуже мало. З XVIII ст. відомо понад десять пісень до арх. Михаїла найдавніші, з яких датуються приблизно другою-третьою чвертями згаданого століття. Серед піснетворців михайлівських текстів були Дмитро Левковський («Да собєрутся днєсь християн соборов»), Іван Вольський («Істинний глас твой Михаїлє») та Іван Мастиборський («Михаїлє, гєтьманє ужасний, над всѣх святых ты єстєс прєкрасный»). Всі вони були греко-католицькими священниками, залишили помітний слід в історії української духовної пісні середини – другої половини XVIII ст. Але їх михайлівські пісні не увійшли до стародруку. Натомість у «Богогласнику» надруковано текст «Воинства нєбєснаго силы, Михаилє святый Воєвода» піснетворця Василя (згідно акровірша). Він, вдало послуговуючись власними інтелектуальними набутками та використовуючи своє поетичне обдарування, зумів тісно переплести апокрифічні та біблійні мотиви, відтак підкреслив:

«Пророк то Исаїа пишєт, что ся ужє от вѣка стало:
Дєнница спадє со нєбєсє, с нєю злых ангєлов нємало,
А яко риза очєрвлєнна,
Нє можєт быти убѣлєнна
Так дуси ангєлстіи зліи,
Нєвозмогут біти благіи»[31].

У Святому Письмі згадується перемога архістратига Михаїла над драконом і бунтівними ангелами: «І відбулася на небі війна: Михаїл і ангели його воювали проти дракона, і дракон і ангели його воювали *проти них,* 8 та не встояли, і не знайшлося вже місця для них на небі. 9 І скинутий був великий дракон, древній змій, званий дияволом і сатаною, що спокушає всю вселенну, скинутий на землю, і ангели його скинуті з ним. 10 І почув я гучний голос на небі, який промовляв: нині настало спасіння, і сила, і царство Бога нашого і влада Христа Його, тому що скинутий наклепник братів наших, який зводив наклепи на них перед Богом нашим день і ніч» (Од. 12 : 7–10). Переосмислюючи сказане, автор пісні «Ликуют вси на небесєх» констатує:

«Гордость твоя надмєнная,
Єсть на вѣки подножная:
Бог рєкл на тя наступати,
Твою крѣпость попирати,

[31] «Богогласник». – № 158.

Дадє власть на змію, и на скорпію,
И на всю силу вражію»[32].

Зраду Люципера та вірних йому ангелів по-своєму яскраво змалював згаданий піснетворець Василь («Воинства нєбєснаго силы»):

«Люципєр чєстнѣйшій во тварєх помыслив равєн быти Богу,
З навышшаго прєстола в нєбѣ вчинил сєбѣ во ад дорогу,
Єгда бо Міхаил мєчь прія,
Гордый князь в ад слетѣ вопыя:
Горє ж нам ужє во вѣк будє,
О правєдншій Божій Суде!»[33]

Софія Щеглова, покликаючись на текст опублікованого І. Франком апокрифу «Бунт ангелів і сьв. Михаїла»[34] справедливо відзначала, що його зміст досить ретельно переказано в пісні «Воинства небеснаго силы». Водночас вона застерегла, що «ми не хочемо стверджувати, що якраз це сказання було джерелом пісні, але, мабуть, таким було яке-небуть сказання аналогічного характеру»[35]. Що ж, – застереження вмотивоване. Тому, яким би текстом не користувався Василь Пашковський[36], він, акцентуючи увагу на окремих апокрифічних фразах, роповідаючих про гнів Бога, котрий, згідно франкової апокрифічної публікації «затряс небом і ударив громом великим», внаслідок чого «полетів Люципер з неба со всім полком своїм в пекло», а «тоті дияволи летіли так густо, як дощ»[37] у богогласниковому тексті констатує:

«Да идут вси в огненно морє,
Гдє будє тим вѣчноє горє,
Да спадєт угліє тємноє,
Во адово дно подзємноє»[38].

Все це стало покарою Люциферу за його гординю, а тому богогласниковий піснетворець каже:

«Хтѣлєсь быти равєн Богу,
Пад як молнія под ногу,
Искушал Бога в пустынѣ,
Искушаєш всѣх до нынѣ.
Но як был искуситєлєм,
Єси ада днєсь житєлєм,
Оувы тєбѣ! Лютѣ восклицаєш,
Горшія муки ожилаеш
В дєнь судный, в дєнь судный, в дєнь судный.

[32] Там само. – № 157.
[33] Там само. – № 158.
[34] Щеглова С. «Богогласник»: историко-литературное изслѣдование. – К.: Типография Университета Св. Владимира 1918. – С. 308; Франко І. Апокріфи… – Т. І. – С. 325-329.
[35] Щеглова С. «Богогласник»: историко-литературное изслѣдование… – С. 309.
[36] М. Возняк вважав, що пісню «з апокрифічними мотивами стручення Люципира за гордість з неба до пекла» створив В. Пашковський, хоча на підставі чого не пояснив (Матеріяли… – С. 399).
[37] Щеглова С. «Богогласник»: историко-литературное изслѣдование… – С. 308.
[38] «Богогласник». – № 158.

Юрій Медведик.

Апокрифічні джерела українських барокових духовних пісень крізь призму досліджень Івана Франка (на основі вибраних текстів пісень на честь деяких святих).

У статті йдеться про започатковану І. Франком практику дослідження рецепції апокрифів та легенд у текстах українських піснетворців доби Бароко. Основну увагу приділено питанням джерелознавчо-текстологічного аналізу вибраних духовних пісень на честь святих. Матеріалами досліджень стали тексти «Богогласника» (Почаїв, 1790 – 1791) та низки українських співаників переважно XVIII ст. Більшість фрагментів рукописних текстів вводяться до наукового обігу вперше.

Jurij Medvedyk.

Apocrypha sources of Ukrainian Baroque spiritual songs through the prism of Ivan Franko's research (based on selected lyrics in honor of some saints).

The article deals with the practice initiated by Ivan Franko on the study of the reception of apocrypha and legends in the texts of Ukrainian composers of the Baroque age. The main attention is paid to the question of source-study-textual analysis of selected spiritual songs in honor of the saints. The materials of the research were the texts of the «Bohohlasnyk» (Pochaiv, 1790 – 1791) and a number of Ukrainian songs collections, mostly of the XVIII century. Most fragments of manuscripts are introduced to the scientific circulation for the first time.

УДК 821.161.2.09(092):349.412

Любомир ПАРХУЦЬ,
Анна-Марія АТРОШКО

З ІСТОРІЇ МАЄТНОСТЕЙ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ФРАНКІВ У НАГУЄВИЧАХ

Про появу Франків у Нагуєвичах дізнаємося із контракту від 31 січня 1824 року за № 59 про продаж-купівлю землі. Контракт записаний в «Крайовій табулі» і зберігається у Центральному державному історичному архіві у м. Львові під назвою «Книга записів майнових документів жителів села Нагуєвичі за період 1799 – 1870 роки». З нього довідуємося про придбання садиби та земель Франками у селі Нагуєвичі.

Передісторія садиби Франків пов'язана з Іваном Кімаковичем, котрий проживав у Нагуєвичах у статусі вільника або новопоселенця та мав обов'язок доглядати за лісом, служити у жупі, сплачувати податок на утримання війська та експенщизну. Вільникам давали дещо менші землеволодіння від тих, які мали селянські сім'ї на початку заселення Нагуєвич. Зокрема, першим поселенцям, яких зараховували до вільних кметів, у 1564 році давали чверть лану у користування та звільнення від податків (свободу) на 16 років. Однак через два століття новопоселенцям давали менші землі. Чверть лану могли посідати від двох до п'яти осіб, а то і більше. У 1760 році ревізори виявили, що лан, який призначався для поселення вільників у Нагуєвичах, розподіляли наступним чином: одну половину лану ділили між собою 5 осіб, серед яких був Іван Кімакович, а другу половину орендували 9 осіб. Після смерті Івана Кімаковича самбірський суд у 1792 році розподілив спадщину покійного між його синами. Одному із синів Івану Кімаковичу-молодшому дісталося поле на Війтовій горі, де він і заснував свою садибу і побудував на ній хату. До того часу це були війтівські землі, котрі посідали Ілля (до 1779 р.), а потім Петро Туркули. Після 1779 року війтівство приєднали до дрогобицьких дібр, а звільнені землі у східній частині Нагуєвич віддали для Слободи. Із фасій села Нагуєвичі за 1789 дізнаємося, що Іван Кімакович платив податок із 517 квадратних сажнів землі (0,19 га), зайнятої луками.

По смерті Івана-Кімаковича-молодшого (†1805) його спадщину успадковує дочка Мар'яна, котра на той час була замужем за Гнатом Добровлянським. У 1807 році рішенням Дрогобицького суду майно покійного Івана Кімаковича-молодшого розподілили між вдовою покійного Магдалиною та чотирма його дочками: Мар'яною, Катериною, Ганною, Тетяною. Батьківська хата залишалась за Гнатом та Мар'яною Добровлянськими. Сестри, котрі проживали за межами Нагуєвич,

та їх мати Магдалина продали свої частки Добровлянським, щоб таким чином зберегти цілісним батьківський маєток. В згаданому вище контракті є посилання на документ датований 25 квітням 1808 року, згідно якого Добровлянські набули маєтності у Нагуєвицькій Слободі. У документі Катерина із роду Кімаковичів має прізвище Франко.

Подальша історія садиби пов'язана із Іваном Франком (сином Теодора), котрий походив родом із Озимини. Шлюб між Іваном Франком та Катериною Кімакович міг відбутися не пізніше 1797 року, бо перший їх син Теодор народився 14 лютого 1798 р. Деякий час Іван та Катерина проживали в Озимині, а в Нагуєвичах вони оселилися із двома дітьми Яковом та Степаном вірогідно між 1808 – 1824 рр. На підставі вивчення документів архіву Самбірської економії Ігор Смуток приходить до висновку про відсутність Франків до кінця XVIII ст. у Нагуєвичах. Натомість у фасіях села Озимина за 1789 року є записи про суму сплачених податків Іваном та Федьом (Теодором) Франками. Франки були вільними і не виконували жодних панщизняних повинностей. Мирослав Мороз зазначає, що Іван був найбідніший ґазда серед усіх Франків, які проживали в Озимині.

У своєму спогаді «Моя вітцівська хата» письменник Іван Франко (син Якова) згадує, що хату, де він народився, купила його бабуня (Катерина) десь у двадцятих роках XIX віку «з усім обійстям, з 12 прутами поля та з усіма господарськими приладами.» Деталі цієї події розкриває контракт, який підписаний сім'єю Добровлянських та сім'єю Франків 22 січня 1824 року у присутності свідків. Суть цього контракту полягає в тому, Іван Франко (син Теодора (1726 – 1826) разом із своєю дружиною Катериною із роду Кімакович та двома синами Яковом і Степаном купили за 120 золотих ринських 8 прутів землі що дорівнювало 16 моргам (близько 9,2 га) у Гната та Мар'яни Добровлянських. Зазначено, що продаж землі здійснюється без будинку і що Гнат та Мар'яна Добровлянські мають право проживати у ньому аж до смерті разом із Іваном та Катериною Франками, так як це було до того часу. Отже, сім'я Франків проживала у Слободі разом із Добровлянськими до підписання контракту. Нижче подаємо копію цього документа (рис. № 1).

Ціна за землю досить занижена, бо суть контракту полягала також і у тому, що Франки брали на себе зобов'язання пожиттєво опікуватися над сім'єю Добровлянських, а на час їхньої смерті поховати своїм коштом. Слід зауважити, що Гнат та Мар'яна були бездітними, тому на старості літ потребували опіки. До того ж Мар'яна та Катерина були рідними сестрами, тому зобов'язатися на такі умови було набагато легше, аніж чужим людям. Будинок Добровлянських у контракті записаний під № 7. Цей номер зустрічається також і у Францисканській метриці за 1819 – 1820 роки, в якій записано розміри усіх земельних ділянок Гната Добровлянського та сплачений податок. Виходячи із розмірів землеволодіння та сплаченого податку, можна вважати Добровлянських людей середнього статку.

Коли укладався контракт Якову було 22 роки, а його молодшому брату Стефану – 17 років. Через місяць після укладення контракту Яків Франко одружується із Марією Тимишин. Реєстрація шлюбу відбулася 19 лютого 1824 року. Таким чином в будинку проживало уже три сім'ї.

Рисунок № 1. Контракт, який підписаний сім'єю Добровлянських та сім'єю Франків 22 січня 1824 року

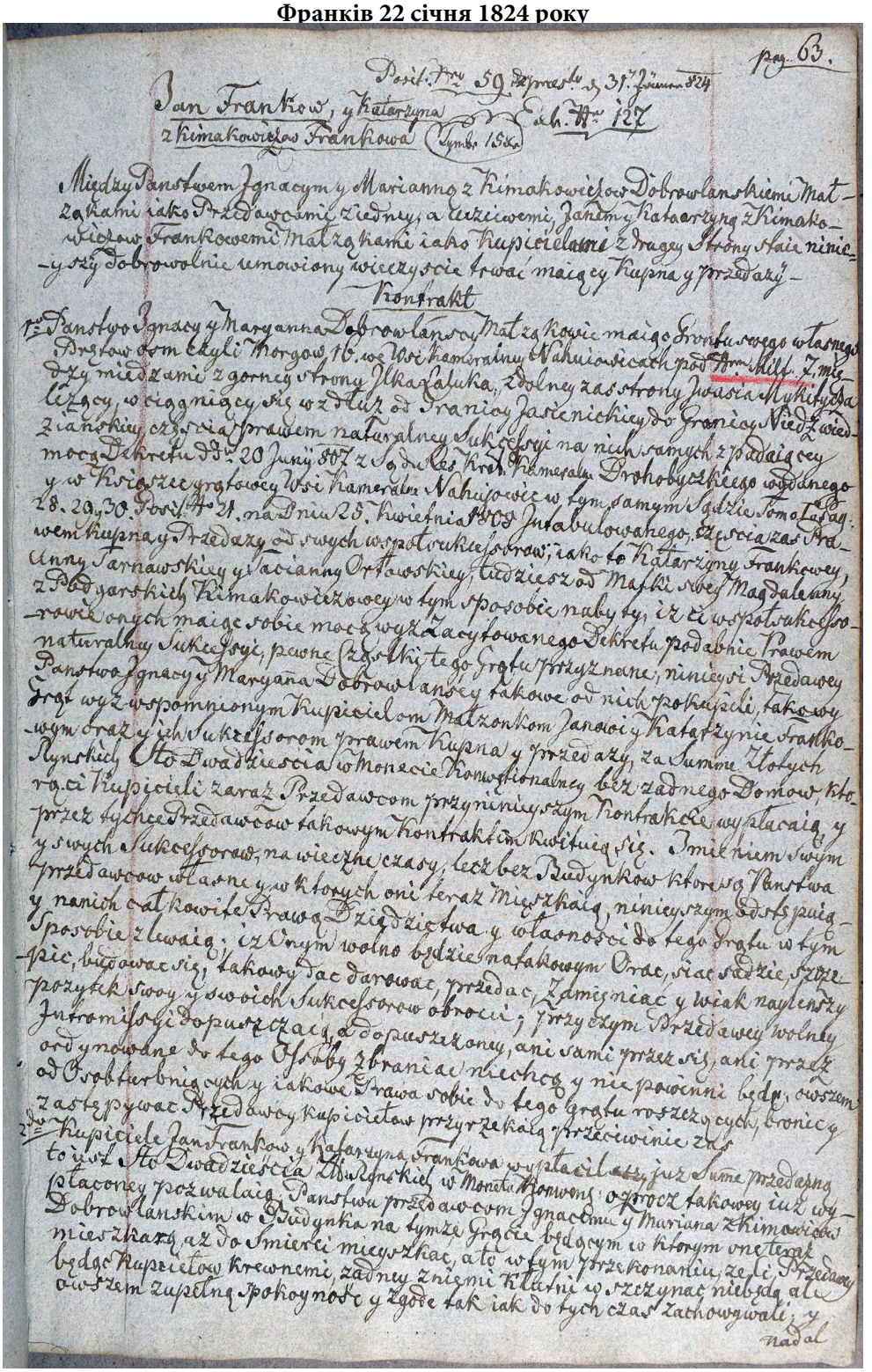

Pag. 63.

Posit. Fr. 59 Expressly 31. Januar 824

Jan Frankow, y Katarzyna
z Kimakowiczow Frankowa (Tymb. 1824) Exh. Fr. 127

Między Państwem Ignacym y Marianną z Kimakowiczow Dobrowlanskiemi Małżonkami iako Przedawcami z iedney, a drugiemi, żonatym Katarzyną z Kimakowiczow Frankowemi Małżonkami iako Kupicielami z drugiey strony stanie niniejszy ostatni dobrowolnie umowiony wieczyscie trwać maiący Kupna y przedaży

Kontrakt

1mo Państwo Ignacy y Maryanna Dobrowlanscy Małżonkowie maiąc Gruntu swego własnego Drugow dom cały tj. Morgow 16. we Wsi Kamerainy Nahuiowickich pod Nro. Hilf. 7. mieszczący się z gorney strony Ilkaszaluka, z dolney zaś strony Jwasza Kuhiczyda leżący, w ciągnący się wzdłuż od Granicy Jasienickiey do Granicy Niedźwiedziańskiey czyli z dwa prawem naturalney Sukcessyi na nich samych z powaiącey mocy Dekretu dd. 20 Juny 807 z Sądu Cześ. Król. Kameralnego Drohobyczkiego wydanego y w Księdze gruntowey Wsi Kamerainy Nahuiowickiey w tymże samym Sądzie pod Tom. I. pag. 28. 29. 30. Post. 4. 21. na dniu 25. Kwietnia 1809 Intabulowanego, tudzież zas Radwem Kupna y przedaży od swych współtrzeckich Braci, iako to Katarzyny Frankowey, Anny Tarnawskiey y Joanny Orłowskiey, tudzież od Matki swey Magdaleny z Podgorskich Kimakowiczowey w tym sposobie nabytey, iż ci współtrzeckiego prawa onych maiąc sobie moc wyż zacytowanego Dekretu podobnie prawem naturalney Sukcessyi, pewne z dołku tego Gruntu przyznane, niniejszi Przedawcy Państwo Ignacy y Maryana Dobrowlanscy takowe od nich pobrawszi, takowy Grunt wyż wspomnionym Kupicielom Małżonkom Janowi y Katarzynie Frankowym oraz y ich Sukcessorom prawem Kupna y przedaży, za Summe Złotych Rynskich Sto Dwadzieścia w Monecie Konwencyonalney bez żadnego Domowu, który ci Kupiciele zaraz Przedawcom przy niniejszym Kontrakcie wypłacaią y przez tychże Przedawcow takowym Kontraktem Kwitują się. Imieniem swym y swych Sukcessorow, na wieczne czasy, lecz bez Budynkow które są Państwa Przedawcow własne, y w których oni teraz Mieszkaią, niniejszym odstępuią y nanich cathegorice Prawa Dziedzictwa y własności do tego Gruntu w tym sposobie zlewaią: iż Onym wolno będzie na takowym Orać, siać, żdżebz pić, budować się, takowy dać darować, przedać, zamieniać y wiek nayleprzy pożytek swoy y swoich Sukcessorow obrocić; przy czym Przedawcy wolney Jntromisyi dopuszczaią, a dopuszczoney, ani sami przez się, ani przez ordynowane do tego Osoby zbraniać niechcą y nie powinni będą, owszem od Osob tu trzecich y iakowe Prawa sobie do tego Gruntu rościących, bronicy zastępywać Przedawcy Kupicielow przyrzekaią przeciwnie zaś

2do Kupiciele Jan Frankow y Katarzyna Frankowa wypłacili, czy już Summę przedażną to iest Sto Dwadzieścia Złotych Rynskich w Monecie Konwencyonalney ostatecznie stanowiącą, Państwu przedawcom Ignacemu y Marianie z Kimakowiczow Dobrowlanskim w Budynku na tymże Gruncie będącym w którym oni teraz nieszkaią, aż do Smierci mieszkać, a to w tym przekonaniu, że ci Przedawcy będąc Kupcietow krewnemi, żadney zniemi klotni w rzeczy nie będą, owszem zupełną spokojność y zgodę tak iak do tych czas zachowywali, y nadal

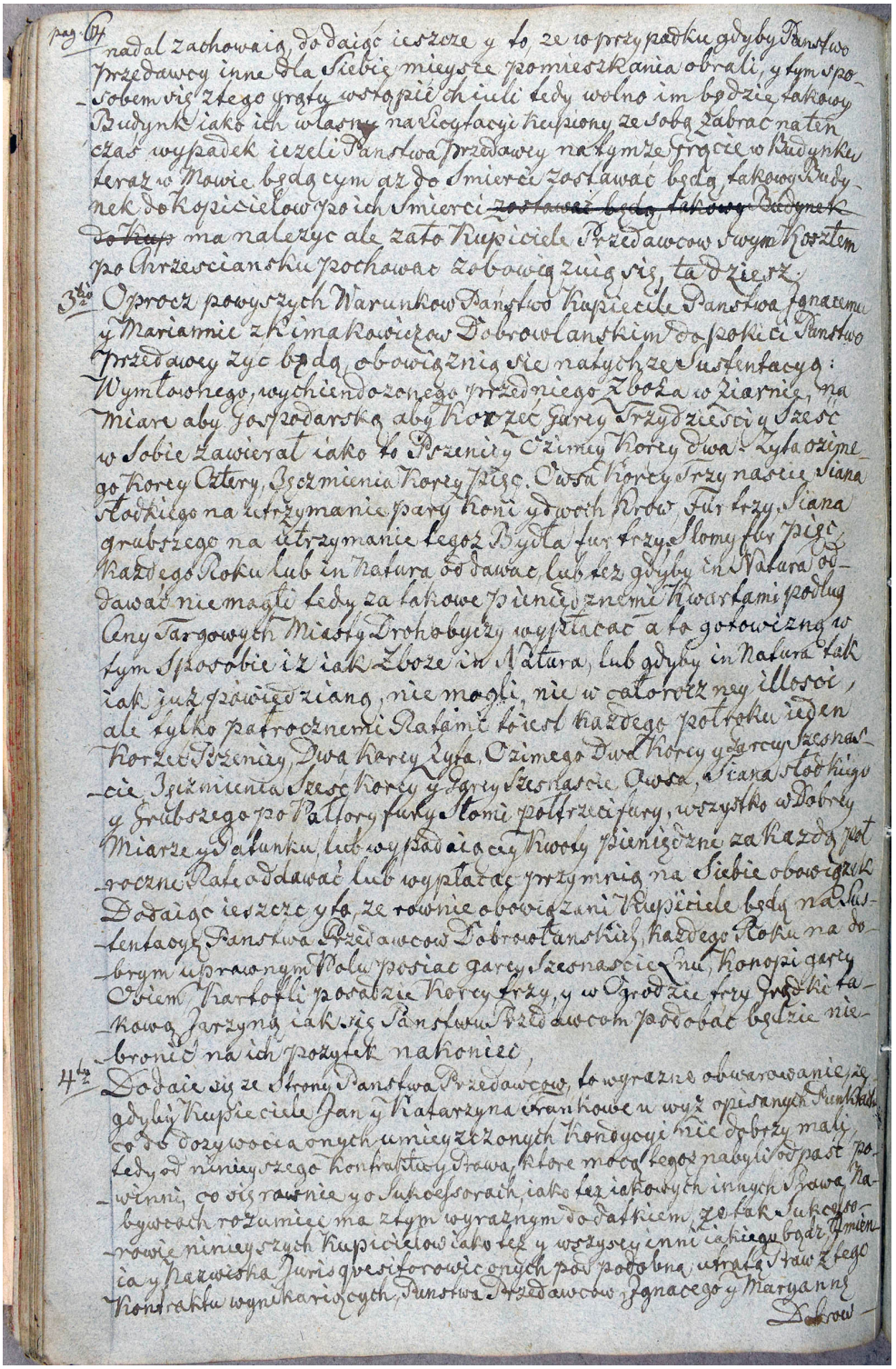

pag. 64 nadal zachowaią, dodaiąc ieszcze y to, ze w przypadku gdyby Panstwo
przedawcy inne dla Siebie mieysce pomieszkania obrali, y tym spo-
sobem się z tego gratu wstąpić chcieli tedy wolno im będzie takowy
Budynk iako ich własny na Licytacyi kupiony ze sobą zabrać na ten
czas wypadek ieżeli Panstwa przedawcy na tymże gracie w Budynku
teraz w Mowie będącym aż do Smierci zostawać będą, takowy Budy-
nek do Kopicielow po ich Smierci ~~zostawać będą, takowy Budynek~~
~~do Kup~~ ma należyc ale zato Kupiciele Przedawcow swym Kosztem
po Chrzescianskiu pochowac zobowiązuią się, ta dziesz.

3tio Oprocz powyszych Warunkow Panstwo Kupiecile Panstwa Ignacemu
y Mariannie z Kimakowiczow Dobrowlanskim do pokiei Panstwo
przedawcy zyc będą, obowiązuią sie na tychze Sustentacyą:
Wymłownego, wychiendozonego przedniego Zboża w Ziarnie, na
Miare aby Gospodarską aby Korzec Garcy Trzydziesci y Szesc
w Sobie zawierał iako to Pszenicy Ozimey Korcy dwa: Zyta ozime-
go Korcy Cztery, Jęczmienia Korcy pięc. Owsa Korcy Trzy nascie Siana
słodkiego na utrzymanie pary koni y dwoch Krow, Fur trzy, Siana
grubszego na utrzymanie tegoz Bydła fur trzy, Słomy fur pięc,
Każdego Roku lub in Natura oddawac, lub tez gdyby in Natura od-
dawać nie mogli tedy za takowe pieniędznemi Kwartami podług
Ceny Targowych Miasty Drohobyczy wypłacać a to gotowizną w
tym Sposobie iż iak Zboże in Natura, lub gdyby in Natura tak
iak już powiedzianą, nie mogli, nie w całoroczney illosci,
ale tylko patrocznemi Ratami to iest każdego połroku ieden
Korzec Pszenicy, Dwa Korcy Zyta, Ozimego Dwa Korcy y Garcy Szesnas-
cie Jęczmienia Szesc Korcy y Garcy Szesnascie Owsa, Siana słodkiego
y Grubszego po Pałtory fury Słomi połtrzeci fury, wszystko w Dobrey
Miarze y Ratunku, lub wypadaiącey Kwoty pieniędzne za każdą pół-
roczne Rate oddawać lub wypłacać przymnią na Siebie obowiązek
Dodaiąc ieszcze y to, ze rownie obowiązani Kupiciele będą na Sus-
tentacyę Panstwa Przedawcow Dobrowlanskich, każdego Roku na do-
brym uprawnym Polu posiac garcy Szesnascie Lnu, Konopi garcy
Osiem, Kartofli posadzie Korcy trzy, y w Ogrodzie trzy Grądki ta-
kową Jarzyną iak się Panstwu Przedawcom podobać będzie nie-
bronić na ich pożytek nakoniec,

4to Dodaie się ze Strony Panstwa Przedawcow, to wyrazne obwarowanie, że
gdyby Kupiciele Jan y Katarzyna Frankowe u wyż opisanych Punktach
co do dozywocia onych umieyszczonych Kondycyi nie dobrzy mali,
tedy od ninieyszego Kontraktu y Prawa, ktore mocą tegoz nabyli odpaść po-
winni, co się rownie y o Sukcessorach, iako tez iakowych innych Prawa Na-
bywcach rozumieć ma z tym wyraznym dodatkiem, że tak Sukcesso-
rowie ninieyszych Kupicielow iako tez y wszyscy inni iakiego bądź Imien-
ia y Nazwiska Jurisquesitorowie onych pod podobną utratą Praw z tego
Kontraktu wynikaiących, Panstwa Przedawcow Ignacego y Maryannę
Dobrow-

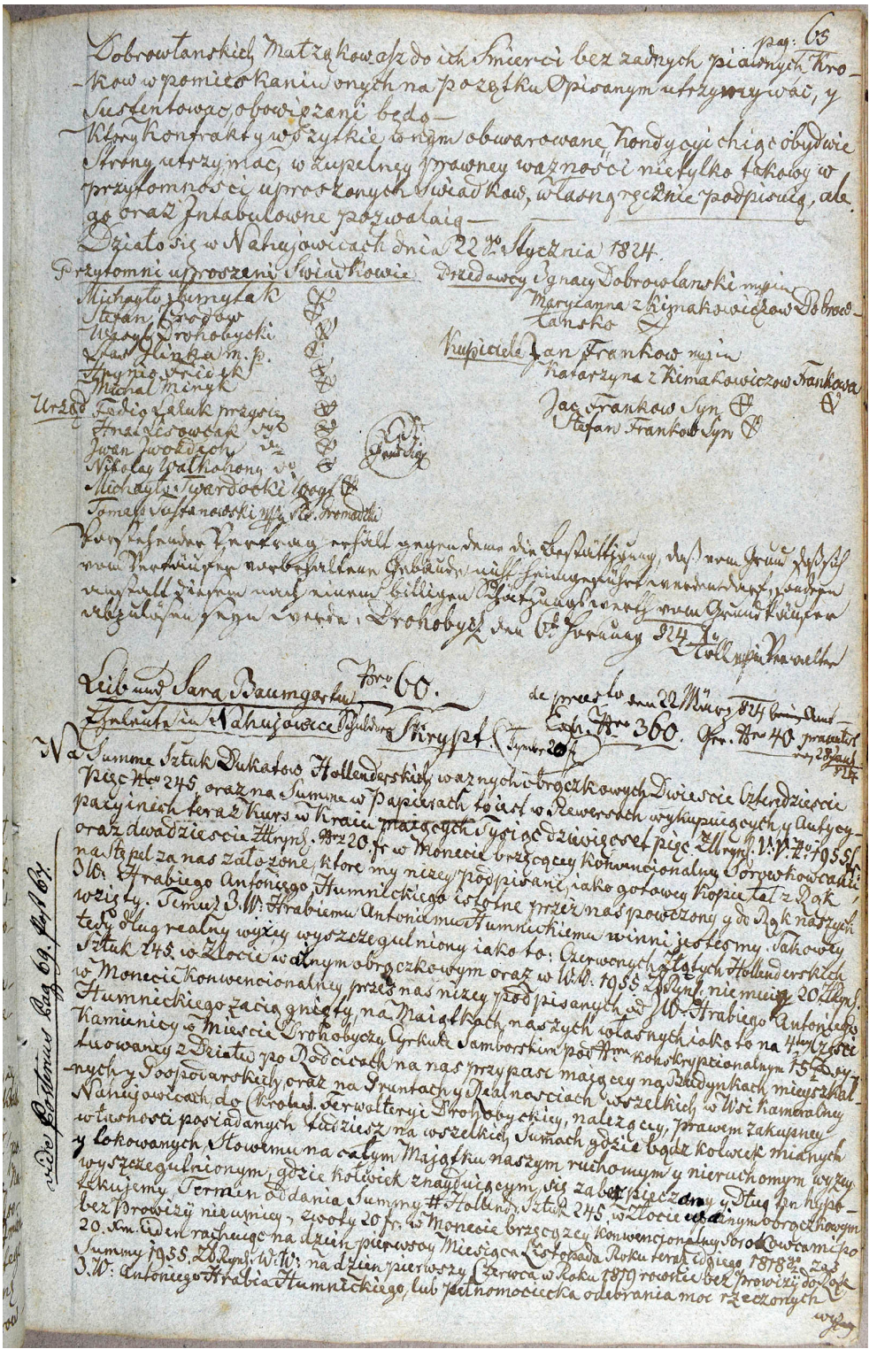

Отже, сім'я Івана та Катерини Франків оселяється у Нагуєвичах на початку XIX ст. у місцевості, яку називають Війтова Гора, а у пізнішому часі – Нове поселення або Слобода. Цей топонім зафіксований на карті третього військового обстеження імперії Габсбургів 1869 – 1887 років (рис. № 2). У той час слобідки виникали на землях уже сформованих поселень відокремленими частинами (кварталами), а інколи переростали у самостійні села із своєю адміністративною межею. Зазвичай власники або осадники сіл ставили за мету залучити на нові маловживані землі селян здебільшого з інших місцевостей. Для цього новопоселенців звільняли від податків на 12 – 16 років, а в окремих випадках і до 25 років. Термін звільнення від податків залежав від категорії землі. Зазвичай це були не оброблені землі, часто лісові території, рідше – луки або пасовища. В Нагуєвичах Слобода виникла вірогідно з інших міркувань, а саме, через брак вільних земель для подальшого розвитку села, хоча це не виключало осадження людей з інших сіл.

Рисунок № 2. Нагуєвицька Слобода на карті третього військового обстеження імперії Габсбургів 1869 – 1887 рр.

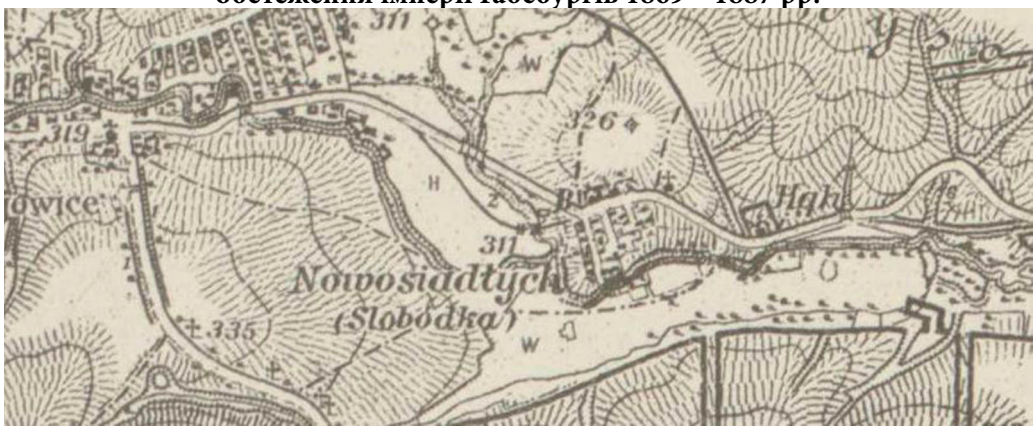

Початки Нагуєвицької Слободи відображені на карті першого військового обстеження імперії Габсбургів 1779 – 1783 років, названою картою фон Міга (рис.3). З карти бачимо, що на Війтовій Горі існує забудова з кількома будівлями, а на північ від неї – невелика частина вільної землі, а далі – ліс. Правдоподібно це перша слобідська селянська садиба. На схід від неї у долині влаштований ставок та млин. Уже в середині XIX ст. тут, відповідно до кадастрової карти 1853 року, нараховується сім селянських господарств, а їхні поля поширилися на територію колишнього лісу.

Детальне планування села Нагуєвич середини XIX ст. відображає кадастровий план, датований 1853 року. Аналізуючи його можна помітити три різночасові типи планування, які спричинені соціально-економічними умовами розвитку села. Планувальною віссю Верхніх Нагуєвичів (колишня місцевість Башево) є головна вулиця, яка веде від центру села до лісу. Цю вулицю у Верхніх Нагуєвичах перпендикулярно перетинає інша вулиця, яка у північному напрямі веде до Самбора, а у південному – до Борислава. Планувальною віссю Нижніх На-

гуєвичів виступає річка, а центральна вулиця проходить з боку і лише кілька садиб прив'язані до неї з південної частини. Парцеляція садибних та земельних ділянок обох поселень подібна. Це довгі смуги, які розпланованні від північної до південної межі села упоперек осі річки. У Нижніх Нагуєвичах вздовж ланів від польової дороги на «Загуменках» у напрямку до річки прокладені широкі прогони, чого немає Верхніх Нагуєвичах. Однак земельні наділи Верхніх Нагуєвич у переважній більшості є вужчі від земельних наділів нижнього села. З цього можна зробити висновок, що заселення верхньої частини села відбувалося пізніше коли для нових родин відводили половини або чверті ланів, хоча саме тут у часи Галицько-Волинського князівства був закладений монастир, а також виварювали сіль у жупах.

Рисунок № 3. Нагуєвицька Слобода на карті першого військового обстеження імперії Габсбургів 1779 – 1783 рр.

Планування Нагуєвицької Слободи, яке виникло в кінці XVIII ст. відрізняється від двох попередніх. Тут садиби пов'язані із вулицею, яка розрізає схил гори. Парцеляція садибних ділянок аналогічна двом попереднім типам, однак розташування земельних ділянок тут докорінно відрізняється від давніх наділів. Землі наділялися власникам не однією смугою, а кількома прутами або загонами, які розкидані у різних частинах Слободи. Правдоподібно, що освоєння Слободи відбувалося кількома етапами. Спершу наділяли поля та пасовища у південній частині до межі із Ясеницею Сільною, а потім освоювали північну частину, розчищаючи її від лісу. Ширини земельних наділів більші від наділів Верхніх та Нижніх Нагуєвич, але довжини коротші.

Детальний облік землі, який проводив австрійський уряд, був скерований на впорядкування податків. Для цього у кожному селі землеміри створювали кадастр і формували відповідні журнали. У алфавітному покажчику власників землеміри записували усі номери парцель, якими володів кожен землевласник села, а у журналах обліку земельних ділянок записувалась їх категорія, розміри та сума сплаченого податку. У кожному журналі навпроти власника записувався також номер його будинку. На кадастровому плані кожна ділянка мала свій обліковий номер. Завдяки такому детальному обліку землі, вдалося відтворити розташування усіх земельних наділів, якими володів Яків Франко станом на 1853 рік (рис. № 4).

Рисунок № 4. Опрацювання кадастрового плану Нагуєвицької Слободи. Земельні ділянки Якова Франка станом на 1853 рік (за Любомиром Пархуцем)

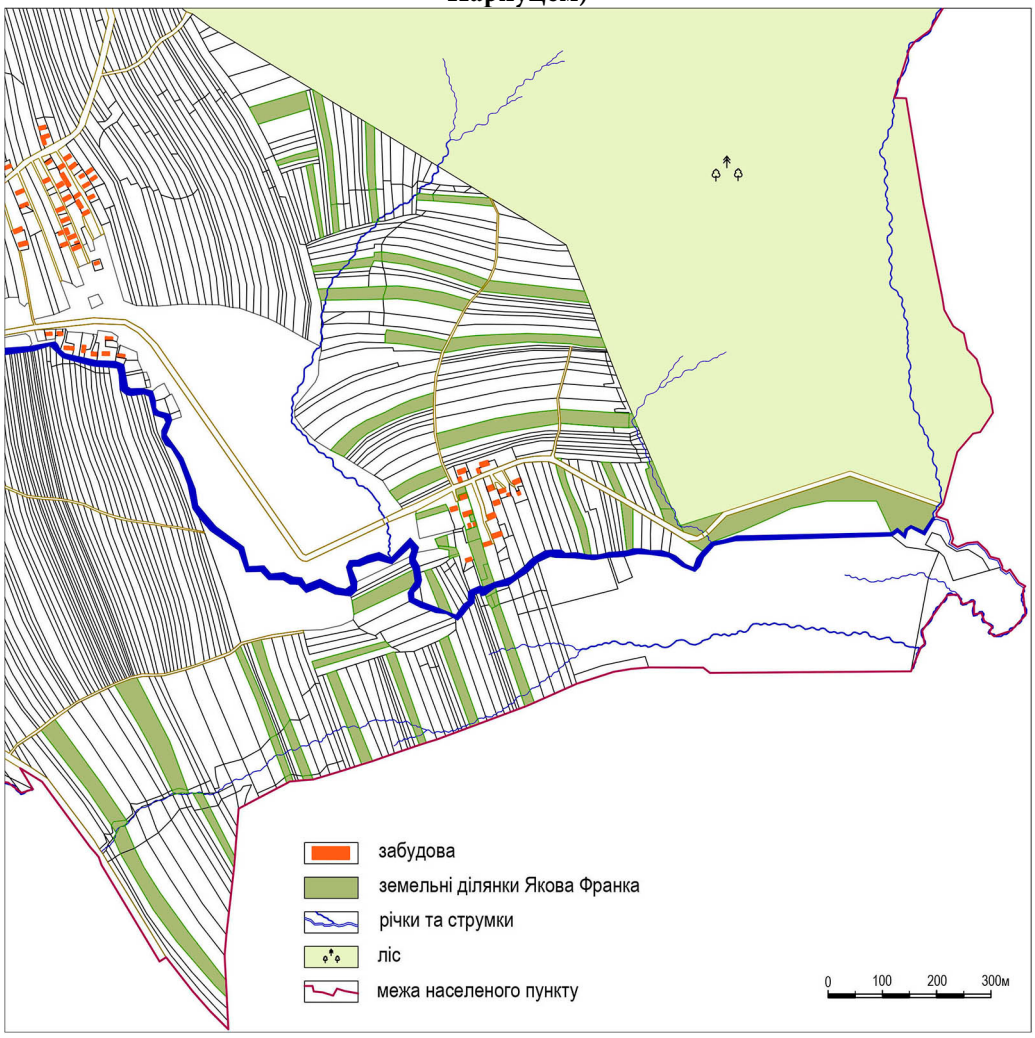

На час формування кадастрових планів села Нагуєвичі землеміри, складаючи польові плани земельних ділянок, в своїх ескізах зберігали існуючі (старі) на той час номери садибних ділянок. Таким чином на польовому плані садиба із двором та будинками під № 7 записані на Якова Франка, однак на чистовику кадастрового плану та в алфавітному покажчику землевласників села Нагуєвичі двір із будинками (будівельна парцеля) має новий номер 351 (рис.5). Будівельна парцеля облікована окремо у журналі обліку забудованих земельних ділянок села, хоча вона є складовою садиби. Ймовірно це було пов'язане із видом оподаткування. Серед мешканців Нагуєвицької Слободи будівельна парцеля Якова Франка виявилась найбільшою і становила 358 квадратних сажнів (0,13 га). Сюди входила площа, зайнята під усіма будинками та площа двору між ними. Сусідами Якова Франка були: з північного заходу – Лаук Марко, з південного заходу – Лаук Мартин, зі сходу та півночі – Микитич Юрко.

Рисунок № 5. Садиба родини Франків: а) польовий план (ескіз); б) кадастровий план (чистовик 1853 р.); в) геодезичний план 2018 р.

У 1855 році, після смерті дружини Марії Яків Франко вдруге одружується із Марією Кульчицькою із Ясениці Сільної, а через рік у них народжується перший син Іван – майбутній письменник. У 1868 році помирає Яків Франко і щоб запо-

бігти занепаду господарства вдова Марія вдруге виходить заміж за Гната Гаврилика, який надалі займався веденням господарства та вихованням дітей. Таким чином до 1916 року садиба і землі належали Гнату Гаврилику – вітчиму Івана Франка.

Пархуць Любомир, Атрошко Анна-Марія.
З історії маєтностей та землекористування Франків у Нагуєвичах.

У статті на основі архівних документів та наукових розвідок описано історію появи Франків у Нагуєвичах та придбання ними садиби на Війтовій Горі. Стаття містить копію контракту купівлі-продажу землі та різночасовий картографічний матеріал, який допомагає зрозуміти історію планування та землекористування Нагуєвицької Слободи. Автори використали метод порівняння, щоб простежити зміни, які відбулися у ході історичного розвитку місцевості.

Parkhuts Liubomyr, Atroshko Anna-Maria.
From the history of the estate and land use of Franko in Nahuyevychi.

In the article on the basis of archival documents and scientific researches, the history of the appearance of the Frankos in Nahuyevychi and the acquisition of the manor on the Mount of Violet are described. The article contains of the copy of the land purchase contract and time-varying cartographic material that helps to understand the history of planning and land use of Nahuyevitska Sloboda. The authors used the comparative method to trace the changes that occurred during the historical development of the locality.

УДК 398.8(477):821.161.2.09(092)

Галина МЕДВЕДИК

СПІВАНИК МИХАЙЛА КИРНИЦЬКОГО З АРХІВУ ІВАНА ФРАНКА – ЦІКАВА ПИСЕМНА ПАМ'ЯТКА УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

В архіві Івана Франка, який належить Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України у Києві, зберігається чимала колекція рукописних співаників XVIII – XIX ст. Переважна більшість з них – це рукописні пам'ятки української духовнопісенної культури доби Бароко та Романтизму. Серед них знаменитий рукописний Кам'янський Богогласник 1734 року, введений до наукового обігу І. Франком, а також інші співаники, зокрема Калуський середини XVIII ст.

Чималою мірою ця колекція стала можливою завдяки проведеній Археографічній експедиції, котру організувало в 1900 р. Наукове товариство Шевченка у Львові. Членами експедиції були такі відомі вчені, як Осип Роздольський, Олександр Колесса, Михайло Павлик, Іван Франко та ін.

На жаль, співаників із текстами світських (народних) пісень у колекції І. Франка не багато. Один із них переписаний на початку XIX ст. Йдеться про співаник 1821 року, котрий належав Михайлу Кирницькому.

Рукопис 1. Франко отримав від отця Богдара (Богдана) Кирчова з с. Довге (тепер Сколівського р-ну Львіщини)[1]. Цей рукопис зберігся у конволюті з різноманітними записами українських та польських духовних пісень XVI – XVIII ст. Вельми цікаві маргіналії збірника. Зокрема, маємо тут записи, зроблені «студентом Єжи (?) Ґловінським з 1-ї кляси в Белзі», поповича Бєлінського з Острога (1759 р.), бакалавра Андрія Мединського, бакалавра Кривицького (ймовірно, походив з с. Кривиці теперішнього Дубровицького р-ну Рівненської обл., 1791 р.) та інші. Загалом цю цікаву збірку становлять окремі сторінки з різноманітних рукописів, котрі, мабуть, за побажанням І. Франка оправлено в один збірник на початку XX ст. Першу частину рукопису дослідник мав у своїй власності ще у 1889 р. Саме до аркушів першої частини долучено і зшиток із записами М. Кирницького. Таким чином, він становить другу половину збірника.

Водночас належить зазначити, що і в першій половині співаника зустрічаються записи народних пісень. Зокрема, це пісні «Вандрувало два дяченька зо Львова, зо школи», «Над Дунаєм глибоким стоїть терем високий», «Бідна ж моя головонька, я на світі сиротинонька, ні мамуся, ні татуся», «Ах, біда ж бо чайці, чаєчці небозі». Зафіксовано тут і польську світську пісню фривольного змісту «Poszta panna po ryby,

[1] Булат Т. Український романс. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 18-22.

złapała piskora». Є навіть рідкісна для західноукраїнських співаників «пісня московська» «Пройди, прочь, Маладию», яку тут зафіксовано польськими літерами (латинкою). Решту репертуару становлять понад сім десятків духовних пісень українською та польською мовами, а також різдвяна орація («Wielkie wesele dneś się okazało»).

Другу половину збірника складають винятково тексти українських народних пісень. З огляду на те, що ці тексти ще не введено до наукового обігу, доцільно подати всю інформацію про репертуар співаника. Та насамперед слід звернути увагу на те, що рукопис свого часу, мабуть, належав М. Кирницькому, а переписав його, скоріш за все, Тимофій Дарницький, про що чітко зазначено у маргінальному записі: «Сіи кантики ілі пісні свіцькії для забави а розривки [каждий день] вшилякой написал многогрішний [...] Тимофій Барницький в весі [не читається] року Божія 1821, місяца септемврія, дня першого»

Отже, зміст другої половини рукопису такий:

Арк. 163 – Свіцька: «На золотой горі, пресвятой соборі...»

Арк. 169 – Пісь свіцька до охоти вшелякой: «Станьмо браття в коло...».

Арк. 173 – Пісь свіцька на крестинах до забави: «А ми прийшли з Божого дому...»

Арк. 177 – Пісь свіцька о п'янстві: «Фляшка моя потіха, килішок моя радость...»

Арк. 182 – Пісь свіцька дяківська до охоти: «Благословляю Господа на всякоє время...»

Арк. 186 – Пісь свіцька дяківськая: «Ой, мати, мати, єсть дяку хаті...».

Арк. 191 – Пісь свіцька о мізерном чоловіку: «А кто на світі без долі родився...».

Арк. 199 – Пісь свіцька до забави: «І кто ж на світі угадає жити...».

Арк. 201 – Пісь свіцька українська до розривки: «Ляментує Україна із великим жалем...».

Арк. 205 – Пісь свіцька до розривки: «Чого я смутний, чого журюся…».

Арк. 209 – Пісь свіцька о коханою: «О, як серцу не нудити..».

Арк. 211 – Пісь свіцька до розривки і забави: «Гей, учинив горобець на припічку жнива..:».

Арк. 216 – Пісь свіцька о милості і коханю: «Красная дівчино, коханю причино...».

Арк. 219 – Пісь свіцька до забави: «Тяжкая річ любити…».

Арк. 223 – Пісь свіцька до охоти: «Гей, дівчинонько, ягнатойка в полі...».

Арк. 229 – Пісь свіцька: «Казав мені мой батько…» .

Арк.. 233 – Пісь свіцька козацька до забави: «За вороти (?) сніжок моросить…».

Арк. 238 – Пісь свіцька о ляшку з русином; «Ішов ляшок із Варшави...»

Арк. 244 М Пісь свіцька до розривки: «Ци вибрався Кочубай, Кочубай на войну з ляхами...»

Арк. 247 – Пісь свіцька до забави: «Летів чорний жук, жук...».

Арк. 216 – Пісь свіцька до розривки. Rozmowa Mazura з Русином: «Hej, rusinie, rusinie, jakże ci imie, powiedz...».

Іван Франко не досліджував усі тексти співаника. Лише деякі пісні з репертуару цього списку контекстуально викликали його зацікавлення. Приміром, в одній

із статей ним зроблено побіжне текстологічне опрацювання пісні про Кочубея. Він, зокрема, провів паралелі з текстом, котрий опублікував Яків Головацький («Ей, поїхав Коцюба до бою з ляхами, та взяв собі самопал і лук зі стрілами»)[2]. Згадано у праці і про запис цієї пісні в рукописі Валащкевича (1789 р.), а також про публікацію Вацлава (Залеського) з Олеська. Окрему невеличку розвідку І. Франко присвятив пісні «Ішов ляшок із Варшави...».

Як стверджують дослідники, пісень подібного змісту в українських рукописних співаниках XVIII – початку XIX ст. немало. Фактично вони становили той масив текстів, який готував появу раннього українського романсу. Чи не вперше авторитетно про це заявили Микола Грінченко[3], Онисія Шреєр-Ткаченко[4] і найбільш повно Тамара Булат. «Імена авторів пісень здебільшого забуті. Історіографія української музики, пише Т. Булат, донесла до нас лише окремі прізвища творців, чиї пісні зафіксовані в рукописних джерелах. Це – Захарій Дзюбаревич, Олександр Падальський, Ілля Сочинський, Яків Семержинський, Семен Климовський та інші».

Деякі з пісень цього рукопису були об'єктом студій інших дослідників. Вони, щоправда, досліджували ці пісенні тексти за іншими рукописними пам'ятками. Наприклад, пісню «Над Дунаєм І [глибоким...» Михайло Возняк розшукав у записах співаника [Степана Вагановського з Тернопільщини[5]. У цьому ж збірнику зафіксовано і «пісню корчемную» («Фляшка моя [потіха»)[6]. Виявив цікавість до неї і Вацлав з Одеська[7]. Він же вперше опублікував пісню «А ми прийшли з Божого дому». Загалом цікавих пісень цей рукопис містить чимало. Відтак, його матеріали вимагають окремої джерелознавчо-текстологічної праці, позаяк такий напрямок роботи дозволить визначити реальну наукову вартість цієї західноукраїнської писемної пам'ятки.

На завершення доцільно звернути увагу на єдину у цьому збірнику авторську пісню «А кто на світі без долі родився, тому світ марне, як коло точився...». Як свідчить акровірш, її створено Олександром Падальським. Його пісня доволі часто зустрічаються у записах XVIII ст., в тому числі й в співанику 1777 – 1787 рр., який уклав та переписав василіянин Дмитро Левковський, який помер 1821 року в Дрогобичі[8]. Що ж до пісні Олександра Падальського, то її до наукового обігу ввів І. Франко («Киевекая старина», 1889). На сторінках цього часопису він, з-поміж іншого, зазначив, що автор «пісні був чоловіком близько знайомим з життєм народу, живучим разом з народом, і хоч досить на ті часи грамотним, але все таки далеким від властивого тодішнім грамотіям згірдного відношення до простого

[2] Франко І. Пісня про Ляшка // Зібрання творів у 50-ти томах. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 41. – С. 272-284.

[3] Грінченко М. Український романс // Вибране / Упорядкування і редакція М. Гордійчука. – К.: Держвидав образотворчого мистецтва та музичної літератури, 1959. – С. 177-302.

[4] Шреєр-Ткаченко О. Українська пісня-романс в її джерелах і розвитку. Дисертація на здобуття наукового ступення кандидат мистецтвознавства. – К., 1947. – 125 с.

[5] Возняк М. Два співаники половини й третьої четвертини XVIII в. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1922. – Т. CXIII. – С. 160-161.

[6] Там само. – С. 139.

[7] Waclaw z Oleska. Piesni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. – Lwów, 1833: Nakładem Franciszka Pillera. – S. 208-209.

[8] Медведик Ю. Невідомі духовні пісні Дмитра Левковського останньої чверті XVIII – поч. XIX століть // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1993. – Т. CCXXVL. – С. 223-237.

народу. Щира жура, що пробивається з усіх стихів його віршів і виявляється просто, природно й без вишуканих фраз, властивих, наприклад, польській поезії того часу, вказуючи нам в авторі чоловіка нещасливого, покривдженого долею, яким міг бути бідний руський священик у далекім гірськім селі «на вівсянім хлібі», що почував у душі порив до вищого умовного життя і не знаходив у своїм середовищі ніякої підмоги, а противно мусів тратити цілий засіб своєї енергії на дрібничкову боротьбу за істнованнє»[9]. Згодом І. Франко згадав про пісню О. Падальського у праці про «карпаторуське письменство»[10].

На думку видатного дослідника давньої української літератури та пісенності Михайла Возняка, «пісня безумовно західноукраїнського походження. Про Падальського, що акростихом закріпив своє авторство, немає жодних даних: усі здогади Франка, що першим опублікував цього вірша, щодо автора та його походження поетична видумка»[11].

Сьогодні співаники світського змісту, як не дивно, ще до кінця не досліджено. Немає інципітних покажчиків пісенних текстів, чимало з них поки-що так і не опубліковано. Тому введення до наукового обігу детальних археографічних та джерелознавчо-текстологічних описів є важливою проблемою сучасної гуманітарної науки.

Галина Медведик.

Співаник Михайла Кирницького з архіву Івана Франка – цікава писемна пам'ятка українського фольклору.

Питання дослідження української світської (народної) давньої пісенної спадщини було постійно у полі уваги І. Франка. У його Архіві, який зберігається в Інституті літератури ім. Т. Шевченка у Києві, зберігається маловідомий рукописний співаник 1821 р. Його І. Франкові було подаровано відомим діячем просвітництва у Галичині Богдаром (Богданом) Кирчівим. У статті зроблено інципітний опис рукописного збірника, введено до наукового обігу деякі маргінальні записи цієї цікавої пам'ятки.

Halyna Medvedyk.

Song book by Mykhailo Kyrnytskyi from Ivan Franko's archives – an interesting manuscript of Ukrainian folklore.

The issue of the study of the Ukrainian secular (folk) ancient song heritage constantly was in the centre of Ivan Franko's attention. In his archive, which is situated at Taras Shevchenko Institute of Literature in Kyiv, is stored a little-known manuscript song book (1821). Well-known figure of Enlightenment in Galicia Bohdar (Bohdan) Kyrchiv presented it to Ivan Franko. In the article has been made an inclusive description of the manuscript song book and some marginal notes are introduced to the scientific sphere of this interesting work.

[9] Возняк М. Матеріяли до історії української пісні і вірші // Українсько-руський архів. – Львів, 1913. – Т. IX. С. 230-231.

[10] Франко І. Карпаторуська література XVII – XVIII віків // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 1900. – Т. XXXVII. – С. 1-91.

[11] Возняк М. Історія української літератури. – Кн. 2 / Вид. 2-ге, виправлене. – Львів, 1992. – С. 333.

УДК 821.161.2.09(092)

Володимир ГАЛИК

ПОЛЬСЬКОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА АВТОРСТВА ЕДМУНДА ЛЕОНА СОЛЕЦЬКОГО І ЗНАЧЕННЯ МІРКУВАНЬ ІВАНА ФРАНКА

Урочисті події з нагоди святкувань 205 річниці від дня народження Тараса Шевченка спонукають багатьох дослідників до нових і нових відкриттів у царині сучасного Шевченкознавства. Це зробити не легко, адже в Україні немає відомішого, доступнішого широкому загалові і більш дослідженого письменника, аніж Тарас Шевченко. З огляду на це, актуальним вбачається вивчення життя і діяльності забутих культурно-освітніх діячів, які своєю діяльністю намагалися популяризувати творчість великого українця поміж своїх і чужих.

Одним із таких, є забутий та майже незнаний для сучасності Дрогобича Едмунд Леон Остоя Солецький – за фахом інженер-архітектор та будівничий, за покликанням видавець і редактор дрогобицької «Gazety Naddniestrzańskiej», публіцист, перекладач на польську мову творів Тараса Шевченка, художник.

Сьогодні відомими є низка некрологів[1] та окремих довідникових зарубіжних видань[2], а також уже нагромадилася значна кількість вітчизняних досліджень про Е. Л. Солецького[3], що дозволяє у максимально повному обсязі розкрити основні віхи життя та діяльності редактора «Gazety Naddniestrzańskiej».

1 Див. детальніше: Kohn G. Edmund Leon Ostoja Solecki. Wspomnienie pośmiertne // Rocznik Samborski: nowa serja illustrowana: wydawnictwo na cele dobroczynne samborskie. 1895 – 1896. – R. XIX. – Sambor: nakł. Gothilfa Kohna, 1895 – 1896. – S. 321-325.; [Franko I.] [Solecki E-L.] // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1896. – №. 60. – 29 lutego. – S 4.; Солецкій Эдмундъ. Посмертныи вѣисти // Галичанинъ. – 1896. – 20 фев. (3 марта). – Ч. 39. – С. 4.

2 Див. детальніше видання: Estreicher K. Bibliografia polska. XIX stulecia. Lata 1881 – 1900. – T. IV. – Kraków: Nakladem Społki księgarzy polskich, 1916. – S. 202; Daszyński I. Pamiętniki. – Kraków: Nakładem Z.R.S.S. Proletarjat, 1925. – S. 28; Hauser Z. Podróże po cmentarzach Ukrainy – dawnej Malopolski Wschodniej. – T. III: Województwo Wschodnia). – Kraków: Księgarnia akademicka, 2007. – S. 78.

3 Див. докладніше праці: Нам пишуть. Рукою Івана Франка // Жовтень. Щомісячний літературно-мистецький та громадсько-політичний журнал спілки письменників України. – Львів, 1989. – № 7 (537). – липень. – С. 133; Мороз М. Одна сторінка біографії Каменяра // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич: Відродження, 1997. – Т. 4. – С. 228-235; Грицак Я. Забутий польський перекладач Т. Г. Шевченка – Е. Л. Солецький // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісій НТШ в Україні. – Львів, 1999. – Вип. 2 (1995 – 1997). – С. 111-116; Тельвак В. «Gazeta Naddniestrzańska» як історичне джерело // Дрогобицький краєзнавчий збірник / Ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), В. Александрович, Л. Винар, Л. Войтович, Я. Ісаєвич та ін. – Вип. X. – Дрогобич: Коло, 2006. – С. 734-744.; Тельвак В. Дрогобич кінця XIX ст. у дзеркалі «Gazety Naddniestrzańskiej» // Літопис Бойківщини. – ЗСА-Канада-Україна, 2010. – Ч. 2/79 (90). – С. 80-89; Янишин Б., Тельвак В. Щоденне життя галицького містечка другої половини XIX ст. на сторінках місцевої періодики (за матеріалами «Gazety

Едмунд Леон Остоя Солецький народився 11 квітня 1842 р. Із його прізвища видно, що походив із розгалуженого шляхетського роду гербу «ОСТОЯ», яким користувалися понад 200 шляхетських родів не лише на теренах України, а й Білорусі, Литви і Польщі. Закінчивши технічну школу, Е. Л. Солецький обійняв посаду службовця на Львівсько-Чернівецікій залізниці у місті Станіславі. Г. Кохн у некролозі про Е. Л. Солецького стверджує, що той був удостоєний звання почесного громадянина міста, проте не вказує за які заслуги[4].

Згодом обставини склалися так, що у Е. Л. Солецького виник конфлікт із керівництвом залізниці, і той, у проміжку 1876 – 1877 рр. переїхав до Дрогобича[5]. Перебуваючи в місті, Е. Л. Солецький зайнявся активною громадською, краєзнавчою та інженерно-архітектурною діяльністю. Він став активним дописувачем до журналу «Rocznik Samborski» де помістив ряд статей, із яких видно, що займався в Дрогобичі реставрацією місцевого парафіяльного костелу та церкви Святого Юра[6]. Окрім цього Е. Л. Солецький був активним кореспондентом газети «Strażnica». Я. Грицак відзначає, що упродовж 1878 – 1883 рр. Е. Л. Солецьким у згаданому часописі був надрукований цілий цикл статей про фінансові шахрайства дрогобицьких і бориславських підприємців[7].

Паралельно, Е. Л. Солецький критикує і політичне життя міста. Так, під час виборів 1877 р. та 1883 р. у місцеві органи влади та галицький сейм Е. Л. Солецький виступає з гострою критикою щодо місцевих політичних органів влади[8]. Вочевидь така активна громадська позиція Е. Л. Солецького спонукала дрогобицькі власті та підприємців робити на нього доноси до Галицького намісництва з обвинуваченням у створенні підпільного соціалістичного товариства, проте він заявляв, що не є прихильником соціалістичних ідей, хоча й не має нічого проти щодо їх існування. Через такі обставини Е. Л. Солецький попадає під «опіку» влади. Будучи уже засновником та головним редактором дрого-

Naddniestrzańskoi») // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: збірник. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – Вип. XX. – С. 336-348; Мороз М. Адресати з Дрогобича до Івана Франка / Упорядкування, передмова і коментарі Володимира Галика / Наук. ред. Леонід Тимошенко. – Дрогобич: Коло, 2011. – С. 54-57; Поляков Є. Польсько-українська співпраця на сторінках «Gazety Naddniestrzanskiej» // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2013. – Ч. 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Polsko-ukrain_spivpracya.htm.; Галик В. Дрогобицький часопис «Gazeta Naddniestrzańska» (До 130-річчя від виходу у світ першого числа газети) // Календар класного керівника на 2014 – 2015 навчальний рік. Посібник / Упор. Ю. Кишакевич. – Дрогобич: Видавничий відділ, 2014. – С. 123-125.

[4] Kohn G. Edmund Leon Ostoja Solecki. Wspomnienie pośmiertne // Rocznik Samborski: nowa serja illustrowana: wydawnictwo na cele dobroczynne samborskie. 1895 – 1896. – R. XIX. – Sambor: nakł. Gothilfa Kohna, 1895 – 1896. – S. 321.

[5] Tamże. – S. 322; Грицак Я. Забутий польський перекладач Т. Г. Шевченка ... – С. 112.

[6] Solecki E.-L. Obecne nasze mieszczaństwo (skreślił z natury) // Rocznik Samborski: nowa serja illustrowana: wydawnictwo na cele dobroczynne samborskie. 1881 – 1882. – R. V. – Przemyśl: nakł. Gothilfa Kohna, 1881 – 1882. – S. 29-33; Solecki E.-L. Cerkiew św. Jura w Drohobyczu, z litodrafią wykonaną podług fotografii Zygmunta Freya w Drohobyczu // Rocznik Samborski: nowa serja illustrowana: wydawnictwo na cele dobroczynne samborskie. 1882 – 1883. – R. VI. – Przemyśl: nakł. Gothilfa Kohna, 1882 – 1883. – S. 179-183; Solecki E.-L. Kościół parafialny rz. k. w Drohobyczu (z 2 ma litografiami) // Rocznik Samborski: nowa serja illustrowana: wydawnictwo na cele dobroczynne samborskie. 1884 – 1885. – R. VIII. – Przemyśl: nakł. Gothilfa Kohna, 1884 – 1885. – S. 131-140.

[7] Грицак Я. Забутий польський перекладач Т. Г. Шевченка ... – С. 112.

[8] Там само.

бицького часопису «Gazeta Naddniestrzańska» (заснував 16 лютого 1884 р.[9]), його редакцію неодноразово обшукували, наприклад у березні 1886 р., але завжди безрезультатно[10].

Згодом місцева влада знайшла привід призупинити активну громадсько-політичну діяльність Е. Л. Солецького. Як повідомляє на своїх шпальтах «Nowy Kurjer Drohobycki» у лютому 1889 р. за так звану «образу цісаря» Самбірський суд виніс йому вирок – шестимісячне ув'язнення. Так само із газети дізнаємося й про те, що дружина Е. Л. Солецького подала клопотання на ім'я цісаря про помилування чоловіка[11]. Цей документ було зареєстровано К. Естрайхером у четвертому томі своєї праці «Bibliografia polska»[12]. Щоб уберегти своїх однодумців від аналогічного становища, Е. Л. Солецький на сторінках своєї газети, 1 лютого 1889 р., звернувся із проханням до усіх знайомих, товаришів та зрештою й усіх читачів, щоб вони уникали будь-яких розмов про їх стосунки із ним, з метою запобігання переслідування[13]. Підтвердженням того, що Е. Л. Солецький був кілька разів ув'язненим слугують слова сина Стефана Коваліва, який у своїх спогадах про батька зазначав, що Едмунд Солецький тричі відбував покарання у в'язниці[14].

Ще однією важливою ланкою діяльності Е. Л. Солецького була публіцистська робота. Як згадувалося вище, упродовж від 16 лютого 1884 р. (перший випуск газети[15]) до 15 квітня 1889 р. (останнє видання часопису[16]) у Дрогобичі виходила польська «Gazeta Naddniestrzańska» за редакцією Едмунта Леона Солецького[17]. «Gazeta Naddniestrzańska» оголосила себе голосом соціал-національної опозиції. В ній подавали офіційну інформацію про події в місті та районі. ЇЇ друкували в Львові у друкарні Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Переважно вона виходила польською, інколи окремі матеріали друкувалися українською мовою[18].

Із змісту першого числа «Gazety Naddniestrzańskiej» було видно чіткі позиції та прагнення її видавців. У часописі було уміщено односторінкову вкладку-програму «Gazety Naddniestrzańskiej», яка була опублікована як «руською» так і польською мовами де представлялися основні пункти мети і завдань часопису. Основною метою газети став захист прав простого люду та нормалізація міжнаціональних

---

[9] Газета називалася так: «Gazeta Naddniestrzańska. Dwutygodnik polityczno-ekonomicznospołeczny. Organ demokratyczny». Газета виходила через суботу кожного місяця з невеликими перервами і проіснувала до 15 квітня 1889 р. Див. про це детальніше у: Тельвак В. «Gazeta Naddniestrzańska» як історичне джерело // Дрогобицький краєзнавчий збірник / Ред. кол. Л.Тимошенко (голов. ред.), В. Александрович, Л. Винар, Л. Войтович, Я. Ісаєвич та ін. – Вип. X. – Дрогобич: Коло, 2006. – С. 734-735.

[10] Nic to «Wam» nie pomoże // Gazeta Naddniestrzańska. – 1886. – № 6. – S. 1-2.

[11] «Nowy» Kurjer Drohobycki. Dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny. – 1890. – 1 lutego. – S. 3.

[12] Estreicher K. Bibliografia polska. XIX stulecia. Lata 1881 – 1900. – T. IV. – Kraków: Nakladem Społki księgarzy polskich, 1916. – S. 202.

[13] Мороз М. Одна сторінка біографії Каменяра // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич: Відродження, 1997. – Т. 4. – С. 232.

[14] Ковалів С. І. Франко у С. Коваліва в Бориславі // Іван Франко у спогадах сучасників. – Кн. 2. – Львів: Видавництво «Каменяр», 1972. – С. 199; Його ж. Спогади про Стефана Ковалева // Радянське слово. – № 169 (2799). – 1958. – 28 серпня. – С. 4.

[15] Gazeta Naddniestrzańska. – 1884. – № 1. – 4 s.

[16] Tam że. – 1889. – № 7. – 4 s.

[17] Франко І. Зібрання творів у 50-ти т.+ додаткові томи. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 724.

[18] Мороз М. Нам пишуть. Рукою Івана Франка ... – С. 133.

стосунків у Галичині[19]. Ці світоглядні орієнтації редакції, позначилися на змісті більшості публікацій газети. Це своєю чергою привертало до неї співробітників багатьох знаних представників демократичного руху в Галичині кінця XIX ст. У 1884 р. з редакцією газети співпрацював молодий польський соціаліст, друг Івана Франка Іґнацій Дашинський[20]. Газета не оминула пильність Івана Франка, оскільки він у своїй статті «Gazeta Naddniestrzańska» o колонізації Русі» підкреслив, що ця газета являє собою зразок того, якою повинна бути преса у провінції. За словами вченого, часопис обстоює інтереси народу, що призвели до її ненависті шляхтою. Іван Франко відзначив демократизм газети, братерське ставлення її до українців, інтелігенції та культури[21].

Позитивною була реакція редактора газети на ці слова І. Франка, який відгукнувся поезією «До Івана Ф. у Львові»[22]. Будучи редактором «Gazety Naddniestrzańskiej» Е. Л. Солецький почав проявляти себе як перекладач. Його увагу привертають твори Т. Г. Шевченка, про що дізнаємося із поданого ним оголошення в часописі за число перше 1886 р., у якому редактор зазначає, що вже в другому номері «Gazety Naddniestrzańskiej» за цей рік будуть друкуватися впорядковані ним у польському перекладі поезії Тараса Шевченка із Празького видання[23], застерігаючи читача: «якщо дозволить цісарська державна прокураторія». Припускаємо, що Е. Л. Солецькому все ж таки не було дозволено друкувати на шпальтах «Gazety Naddniestrzańskiej» польськомовні переклади поезій Т. Шевченка, оскільки ні в другому, ні в третьому та й інших числах часопису не було опубліковано жодного перекладу Шевченкових творів.

Та незважаючи на заборону популяризації Шевченкових творів тогочасною владою, Е. Л. Солецький не полишав роботу у цьому напрямі. У 1889 р. на сторінках кількох чисел дрогобицького часопису «Nowy» Kurjer Drohobycki», була опублікована його розлога стаття «Wady ludu naszego»[24] підписана криптонімом «L.»[25] у змісті якої він розмістив свій переклад на польську Шевченкового вірша «І день іде, і ніч іде»[26].

---

[19] Програма «часописи Надднестрянськои», виходячои в Дрогобычи // Gazeta Naddniestrzańska. – 1884. – № 1. – S. 1-2.

[20] Адресати з Дрогобича до Івана Франка / Упорядкування, передмова і коментарі Володимира Галика / Наук. ред. Леонід Тимошенко. – Дрогобич: Коло, 2011. – С. 55.

[21] Франко І. «Gazeta Naddniestrzańska» o колонізації Русі» // Діло. – Львів, 1884. – Ч. 104. – С. 2; Його ж. «Gazeta Naddniestrzańska» o колонізації Русі» // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1984. – Т. 44. – Кн. І. – С. 401-403.

[22] [El.]. Do Iwana F. We Lwowie // Gazeta Naddniestrzańska. – 1885. – № 19. – S. 6.

[23] Тут мова йде про «Кобзар» Т. Шевченка, який було видано у Празі 1876 р. Див. у: Шевченко Т. Кобзарь з додатком споминок про Шевченка писателів Тургенева та Полонського. – Прага: друкарня Др. Ед. Грегра, 1876. – 275 с.

[24] [L.]. Wady ludu naszego. I. Domatorstwo // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 4. – S. 2; [L.]. Wady ludu naszego. II. Zacofanie // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 5. – S. 2; [L.]. Wady ludu naszego. III. Ospałość // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 6. – S. 2; [L.]. Wady ludu naszego. II. Zacofanie // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 5. – S. 2; [L.]. Wady ludu naszego. IV. Brak potrzeb // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 7. – S. 2.

[25] Переважно Е. Л. Солецький підписувався під своїми статтями криптонімами «L.», «El.», «Ed.», «Els» або ж псевдонімом «H. Ostoja» (Див. підпси під статтями Е. Л. Солецького у часописі «Gazeta Naddniestrzańska».

[26] [L.]. Wady ludu naszego. III. Ospałość // «Nowy» Kurjer Drohobycki». – 1889. – № 6. – S. 2.

Про пристрасть Е. Л. Солецького до Шевченкової поезії та її ним переклади повідомляє Г. Кохн, зазначаючи, що він переклав на польську «усього Шевченка» і це було наслідком глибокого його інтересу до української культури та вкрай добрим володінням української мови[27]. За словами Я. Грицака, ідея перекладу творів Т. Шевченка на польську мову в Е. Л. Солецького могла виникнути під «впливом особистого знайомства з І. Франком», а саме знайомство, мабуть, відбулося на початку 80-х рр. XIX ст., саме тоді, коли І. Франко вимушено змушений був перебувати у Нагуєвичах, де саме і працював над перекладом Шевченкових творів на німецьку мову[28]. В контексті сказаного зазначимо, що І. Франко також у своїх рецензіях згадував про переклади творів Т. Шевченка на польську мову Е. Л. Солецьким[29].

Про приязні зв'язки І. Франка з Е. Л. Солецьким свідчать дві листівки від редактора газети до вченого. Перша, отримана І. Франком кореспонденція від редакції «Gazeta Naddniestrzańska» датується 19 листопада 1886 р. Зміст кореспонденції наступний: «Проспекту до Вашого часопису «Поступ» я не отримав досі, а хотів би в № 24 докладніше про нього написати, а заразом дати відповідь на підлу нотатку хронікера «Самоврядування» про Вас і програму поступу. Прошу, отже, прислати мені проспект зворотною поштою і повідомити, коли вийде 1-ий № та чи бажаною була б кореспонденція звідти до того № і якого змісту»[30]. Саме 15 листопада 1886 р. Іван Франко знову взявся за підготовку видання журналу «Поступ», який було через кілька днів надруковано. 2 грудня 1886 р. проспект «Поступу» конфіскувала львівська прокураторія, а видання журналу заборонено[31]. Отже, Едмунт Солецький так і не отримав жаданого проспекту «Поступу» від І. Франка, про що дізнаємося з листівки до вченого від 5 січня 1887 р., де автор пише: «Що там з «Поступом»? Ані проспекту, ані 1-го номера я не отримав»[32].

Звернемо увагу й на те, що Е. Л. Солецький був власником великої домашньої бібліотеки, де його книжки позначалися особистим екслібрисом. Цією бібліотекою часто послуговувався І. Франко, коли, упродовж 1881 – 1883 рр. перебував у Нагуєвичах. З поміж книжок у бібліотеці Е. Л. Солецького була й подарована йому І. Франком у часі його перебування в Нагуєвичах: «Фавст. Трагедія Йоганна Вольфганга Гете. Часть перша. З німецького переклав і пояснив Іван Франко»[33], яка

---

[27] Kohn G. Edmund Leon Ostoja Solecki. Wspomnienie pośmiertne ... – S. 324-325.

[28] Грицак Я. Забутий польський перекладач Т. Г. Шевченка ... – С. 112.

[29] Бібліографическій указатель матеріалові для изученія жизни и произведеній Т. Шевченка. – Одесса, 1903. – 140+4 с. // ЗНТШ. – Львів, 1904. – Т. 57. – Кн. І. – С. 39; Франко І. М. Комаров. Т. Шевченко в литературе и искустве. Библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко. Одесса, 1903, стор. 140+4 ненум[еровані] // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 35. – С. 162.

[30] «Gazeta Naddniestrzańska». Листівка до І. Франка від 19 листопада 1886 р. з м. Дрогобича. – Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Далі – І. Л.) – Ф. 3. – Спр. 1615. – С. 603-604.

[31] Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 556.

32 [Солецький Едмунд Леон]. Листівка до І. Франка від 5 січня 1887 р. з м. Дрогобича. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1615. – С. 645-646.

[33] Фавст. Трагедія Йогана Вольфганга Гете. – Часть перша / З німецького переклав і пояснив Іван Франко. – Львіві: Редакція «Сьвіта», 1882. – 222 с. (+1 с.).

на звороті титульної сторінки містила дарчий напис: «Щирому Другови і Добродієви Солецькому Іван Франко»[34].

Про останні роки життя Е. Л. Солецького достовірно нічого невідомо. Знаємо лише те, що його продовжувала переслідувати австрійська влада, яка неодноразово конфісковувала його статті, де йшла мова про жахливу експлуатацію робітників на бориславських нафтових родовищах та усякими способами відвертала його від активної громадсько-політичної, редакторсько-видавничої та перекладацької роботи. Із некрологу, уміщеного в журналі «Rocznik Samborski», довідуємося, що свої останні роки життя Е. Л. Солецький, будучи позбавленим можливості займатися видавничою та редакторською роботою, прожив у злиднях, без належних життєвих вигод. Постійні обшуки та інкриміновані кримінальні справи проти Е. Л. Солецького призвели до підриву його здоров'я та врешті-решт до смерті. Помер Е. Л Солецький 27 лютого 1896 р.[35]

На цю вельми прикру подію І. Франко помістив некролог у газеті «Kurjer Lwowski», де повідомляє про смерть Едмунда-Леона Солецького, називаючи його міським будівничим. Згадуючи про нього, як колишнього редактора часопису «Gazeta Naddniestrzańska» – «однієї з найкращих газет провінціальних у нашому краю» – вчений зазначає, що покійний приклав багато зусиль і терпіння та лишив після себе смуток та прихильні спогади не лише серед знайомих із кола інтелігенції, а й з боку селян[36].

Похований Е. Л. Солецький у Дрогобичі на католицькому цвинтарі по вулиці Трускавецькій. До сьогодні збереглася могила з обеліском Е. Л. Солецього. Із написів на ньому нам вдалося визначити точну, досі невідому, дату народження і смерті малознаного дробичанина та ім'я автора пам'ятника. Згідно збереженому напису автором обеліску є невідомий нам Фр. Кус з Дрогобича.

Постать Едмунда Леона Остої Солецького посідає значне місце у громадсько-політичному та культурно-освітньому житті Дрогобича та краю у другій половині XIX ст. З його ім'ям пов'язана історія найдавніших архітектурних пам'яток міста (керував реставраційними роботами у церкві Святого Юра та парафіяльному костелі). Е. Л. Солецьким започатковано та очолено редакцію політично-економічного й демократичного місцевого часопису «Gazeta Naddniestrzańska», яка виступала голосом соціал-національної опозиції і обстоювала освітньо-культурні права насамперед українців й поляків тощо. Заслуговує уваги й перекладацька діяльність Е. Л. Солецького, який одним із перших почав перекладати твори Т. Шевченка на польську мову, хоча доля цих перекладів залишається досі невідомою. Таким чином постать Е. Л. Солецького має повне право перебувати під статусом так званої ексцентричної, на чому неодноразово акцентували його сучасники.

---

[34] Мороз М. Нам пишуть. Рукою Івана Франка ... – С. 133; Його ж. Одна сторінка біографії Каменяра // Дрогобиччина – земля Івана Франка ... – С. 228, 234.

[35] Hauser Z. Podróże po cmentarzach Ukrainy – dawnej Malopolski Wschodniej. – T. III: Województwo Wschodnie. – Kraków: Księgarnia akademicka, 2007. – S. 78.

[36] [Franko I.] [Solecki E. L.] // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1896. – Nr. 60. – 29 lutego. – S 4.

Автограф Едмунда Леона Солецького (січень 1887 р.)

Надгробна стелла на могилі Едмунда Леона Солецького. Світлина Володимира Галика (13. XI. 2013 р.)

Напис на надгробній стеллі на могилі Едмунда Леона Солецького. Світлина Володимира Галика (13. XI. 2013 р.)

Володимир Галик.

Польськомовні переклади творів Тараса Шевченка авторства Едмунда Леона Солецького і значення міркувань Івана Франка.

У статті на основі опрацювання маловідомих джерел та історіографії простежено життєвий шлях й діяльність малознаного дрогобицького архітектора Едмунда Солецького. Акцентовано на його перекладацькій діяльності, зокрема на перекладах на польську мову творів Тараса Шевченка. Побіжно звернено увагу на рефлексії Івана Франка щодо редакторської та перекладацької діяльності дрогобичанина. Визначено, що левова частка перекладів Солецьким творів Шевченка досі залишається невідомою.

Volodymyr Halyk.

Polish-language translations of Shevchenko's works by Edmund Leon Soletskyy and the value of the considerations of Ivan Franko.

In the article on the basis of working of not popular sources and historiography a vital way and activity of the not popular Drohobytch architect Edmund Soletskyy is traced. It is accented on his translating activity, in particular on translating into the Polish language of the works of Taras Shevchenko. Fluently the attention on the reflection of Ivan Franko in relation to editorial and translating activity of citizen of Drohobytch is paid. It is determined that the majority of translations of Shevchenko's works by Soletskyy are still unknown.

УДК 821.161.2.09(092)

Наталя ТИХОЛОЗ

«НЕ МОЖУЧИ ЗАДЛЯ СВОЄЇ СЛАБОСТИ ЇСТИ МАЙЖЕ НІЧОГО…» (ХАРЧУВАННЯ ІВАНА ФРАНКА ЧАСІВ НЕДУГИ)

«Der Mensch ist, was er isst» (нім. «Людина є те, що вона їсть»), – славетний афоризм німецького філософа Людвіга Фоєрбаха (з рецензії на працю іншого німецького вченого-фізіолога Якоба Молешотта (1822 – 1893) «Популярне вчення про продукти харчування» (1850). А відомий французький філософ та кулінар Жан Антельм Брія-Саварен у своєму трактаті «Фізіологія смаку» (1825) писав: «Скажи мені, що ти їси; я скажу тобі, що ти».

На перший погляд, ці фрази видаються парадоксальними і навіть дещо провокативними, адже немовби зводять багатогранну людську природу до процесів харчування (приготування та споживання їжі), а саму людину принижують до статусу «їдця».

Проте насправді ці тези аж ніяк не позбавлені здорового глузду. Адже світом і справді правлять голод і любов (за відомим висловом Фрідріха Шиллера, що його цитував Франко у трактаті «Що таке поступ?», приписуючи, щоправда, Ґете). Тож недаремно деякі сучасні дослідники підносять харч до статусу визначального цивілізаційного чинника, однієї з підстав нерівностей між народами та рушійної сили їхнього розвитку (див., зокрема, резонансну книгу Джареда Даймонда «Зброя, мікроби і харч»).

Відтак є підстави стверджувати, що культура харчування є важливою частиною загальної культури людства, а гастрономічна культура окремої особистості – істотним виміром її життя, побуту й діяльності (зокрема й творчої).

Гастрономічна історія української літератури (і, ширше, української культури загалом) ще не написана.

Пропонована нижче студія – причинок до гастрономічної біографії Івана Франка, частина книги, присвяченої секретам фамільної кулінарії родини Франків.

Що їв і пив письменник в останні роки свого життя? Якими були його смаки й гастрономічні вподобання? Як позначалися на його харчуванні хвороба і війна? Якою мірою особливості харчування письменника корелювали із його соціальним, фінансовим та майновим статусом, станом фізичного й психічного здоров'я, звичаями і звичками, зрештою, з суспільно-економічними обставинами історичної доби, що визначали контекст його життєдіяльності?

Перед вами – спроба відповідей на ці питання, що є розділом майбутньої книги «Кухня Франкового дому».

* * *

Від природи Іван Франко мав доволі міцне здоров'я, особистим прикладом пропагував здоровий спосіб життя: відпочивав на лоні природи, любив піші прогулянки, вправлявся тягарцями (гантельками), не палив і не зловживав алкоголем. Одначе на стані здоров'я митця неухильно позначилися темпоритм його життя, численні випробування, якими так щедро обдаровувала його доля, арешти і тюремні ув'язнення і, без перебільшення, потужна, титанічна праця, якій віддавався сповна і без якої не мислив свого існування.

Як констатували лікарі, письменник «хворів серйозно тричі. В 1889 році перенiс запалення кишечника. Ця хвороба не залишила очевидних змін, але, напевно, спричинила патологічну перебудову захисних сил організму. В 1897 році хворів запаленням слизової оболонки ока, боявся осліпнути <…>. Втретє, і то дуже серйозно, поет хворів у 1907 році»[1].

Властиво на межі 1907 – 1908 років Франкові стало особливо погано, «чув себе зовсім обезсиленим, перебув страшенний, майже двонедільний напад мігрені, сполучений з ненастанним дзвоненням в ухах, і змушений був нарешті засягнути лікарської помочі». Доктор Лев Коссак діагностував тоді у нього запалення нирок і виписав ліки, від яких, як оповідав потім письменник, він «почув такий страшенний нервовий біль у лівій руці, якого <…> не зазнав ніколи досі» [т. 54, с. 777][2]. Невдовзі до цього додалися жахливий біль, деформація пальців і параліч обох рук, безсоння, роздразнені нерви, галюцинаторні візії, напади божевілля… Хвороба загострилася так, що поставила його на межу життя і смерті…

Це був 1908 рік. Рік невимовних випробувань, важкої психофізичної кризи, ненастанних мук і страждань, які не відпустять його аж до смерті 28 травня 1916 р. Це був невідворотний початок кінця. Цей рік сам письменник назвав роком «найстрашнішим» у своєму житті, роком «страшенної катастрофи» [т. 50, с. 368, 369][3].

Про те, що це була за недуга і в які жахливі стани (фізичні і психологічні) вона кидала Івана Франка, оповідається в «Історії моєї хороби» – моторошному документі, який надиктував своєму синові Андрієві письменник. Надиктував, бо своїми руками не володів. Ця недуга робила письменника абсолютно безпомічним у щоденному побутовому житті. Внаслідок паралічу обидвох рук відтепер потребував ненастанної допомоги не лише у своїй письменницькій роботі, а й у звичайних буденних процедурах ранкового умивання, одягання чи роздягання, взування, споживання їжі. Кожен з членів сім'ї підтримував його, чим міг. Проте, очевидно, найбільшу допомогу письменник у цей час мав від сина Андрія, який став невідступним та безвідмовним помічником для батька, його милосердним опікуном та відданим секретарем, який «у часі недуги поета був йому правою рукою і доглядав

[1] Шеремета М., Шеремета Л. «Хвороба моя не для сучасної медицини. Лікарі не мають жадної влади…» // Нова зоря. – 2000. – Ч. 35. – 6 вересня. – С. 6.

[2] Тут і далі цитуємо за вид.: Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К.: Наукова думка, 1976 – 1986; Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К.: Наукова думка, 2008 – 2011. У квадратних дужках після цитат перша цифра позначає відповідний том, друга – сторінку.

[3] Докладніше див.: Мельник Я. …І остатня часть дороги. Іван Франко в 1908 – 1916 роках. – Вид 2-е, випр. і доп. – Дрогобич: Коло, 2016. – 440 с.

його, як нянька дитину»[4]. Він навіть спав з письменником у одній кімнаті, аби бути біля батька кожної хвилини. Хоч і сам хворобливий (страждав на епілепсію), він був повний самопожертви і відданості батькові: шукав книжки, гортав сторінки, які читав письменник, записував під диктування наукові та художні твори, робив виписки, переклади, коментарі, редагував тексти, вносив правки, провадив каталог бібліотеки Івана Франка, вів листування та ін.[5]. У різний час секретарювали у Франка також Іван Лизанівський (1910–1912 рр.), Мар'ян Колодій (з вересня 1914 р. і аж до смерті письменника 28 травня 1916 р.), небіж письменника по братові Захарію Василь Франко (з 25 липня 1915 р. до середини травня 1916 р.; остання документальна згадка про його перебування в домі І. Франка датована 15 травня 1916 р.).

Хвороба внесла свої корективи у смаки та спосіб харчування письменника останніх років життя.

21 березня 1908 р., за порадою лікаря Лева Коссака, Іван Франко вирушив на лікування до невеликого курортного містечка Ліпіка (поблизу Загреба) у Хорватії, яке славилося своїми термальними джерелами та мінеральними водами. У Ліпіку, як згадував потім сам письменник, він одразу зголосився «до ординації д-ра Вісберґера, пив тамошню гарячу воду, в якій, одначе, було більше щавної, ніж йодованої матерії, і приймав щодень гарячі купелі та піддавав болючу руку дворазовому електризованню» [т. 54, с. 778]. Терапія Івана Франка полягала у тому, що він щодня вранці і пополудні споживав по 3–4 склянки (чверть літрові) йодової води, приймав по одній купелі у теплій ванні з t 30°, двічі на день занурював руку в гарячу (t 40°) йодову воду при джерелі. У листі до свого львівського лікаря Лева Коссака від 31 березня 1908 р. поет згадував також про те, що застосовував ще й «втирання» (можливо, йшлося тут про якісь лікувальні грязі, якими також славився Ліпік), а також сповіщав: «Рука вже не болить…» [т. 50, с. 352].

Тож на початку квітня, який того року видався напрочуд холодним, дощовим і навіть сніжним, хворому ненадовго покращало. «…мій біль у лівій руці уступив майже зовсім, так що я міг у вільних хвилях займатися літературною працею» [т. 54, с. 778], – оповідав Іван Франко у «Історії моєї хороби». Одначе це було лише хвилеве полегшення, нетривала ремісія перед наступним страшним рецидивом.

Через тиждень письменникові різко погіршало. Його мучили сильна гарячка, безсоння та галюцинації, він «раптом одержав можність говорити через т. зв. пошту духів з віддаленими особами» [т. 54, с. 778]. У тих хворобливих візіях Франкові одної ночі явився дух Михайла Драгоманова, а іншої, у ніч з 7 на 8 квітня, – різкі голоси невидимих духів (серед них духи Наумовича і Гушалевича) розбудили його і у сильній гарячці змусили встати з ліжка, вийти з кімнати, роздягнутися і холодної пори вийти на дорогу, по якій гнали його через рів, пліт, стерню, луку,

---

[4] Мочульський М. З останніх десятиліть життя Івана Франка (1896 – 1916) // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 539.

[5] Докладніше про Андрія Франка та його допомогу батькові див.: Тихолоз Н. Згасла свічка Андрія Франка // Франко А. Найдорожчий помічник: творчий доробок / Передм., упоряд. і коментарі Н. Тихолоз. – Львів: [Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка], 2017. – С. 7–50.

від калюжі до калюжі аж до річки і далі до болотяної толоки під страшною забороною вертати назад до Ліпка. Біля великої калюжі під холодним вітром і дощем Іван Франко у одній сорочці просидів до ранку, аж поки його не знайшли і знову поклали до ліжка…

Того-таки дня, 8 квітня 1908 р.[6], його перевезли у санаторій братів Боасів у сусіднє з Ліпком містечко Пакрац. 10 квітня 1908 р. до батька зі Львова виїхав син Тарас… Стан хворого був надскладний. До високої температури та жахливих галюцинаторних видінь, які вимучували поета щоночі і у яких дух Драгоманова раз у раз казав йому повіситися, додався невимовний біль у правій, а потім і в лівій руці, що раптом стали удвоє більшими від їх нормального стану, зі страшенно покривленими пальцями. «Лічили мене якимось невимовним, напівгустим напоєм і запускали мені очі атропіною і, нарешті, пустили мені кров із лівої руки», – згадував згодом Іван Франко [т. 54, с. 781]. До Львова Тарас Франко привіз батька 15 або 16 квітня. Усю дорогу письменника переслідували «голоси духів»…

Наступного дня по прибутті до Львова Івана Франка відвезли до лікарні братів Свйонтовських, т. зв. Крумлєрівки на вул. Дверніцького (нині вул. Ю. Мушака, 54), де він пробув до 28 червня 1908 р. Стан письменника був настільки складним, що лікарі не давали ніяких надій на життя. Нікого до нього не пускали, навіть родичам спершу заборонено було його відвідувати. Доктор Степан Свйонтовський вважав, що «смерть його може прийти навіть дуже скоро»[7]. Лікували його *препаратами ртуті та йоду*, надії на виздоровлення, навіть після деякого полегшення, не давали. Про побут у цьому закладі Іван Франко відгукувався як про «найстрашнійший і найдивнійший» у своєму житті, нарікав на лікарів, на недбальство обслуги, на *нудоту* та *відразу до їжі:* «Перша моя страва в тім закладі була якась невимовна страва із гнилих яєць, від якої я за кождою ложкою блював у своїм нутрі – сімнадцять разів» [т. 54, с. 781]. Було очевидно, що не мав апетиту, їжа йому не смакувала. Навіть тоді, коли йому трохи покращало і до нього почали пускати відвідувачів, то усе ж з харчуванням була морока. Михайло Мочульський згадував, що письменник залишався дуже сумним і пригнобленим: «Коло нього на таці лежала у дрібнісінькі квадратики покраяна *якась їжа з білого м'яса* [курсив мій. – Н. Т.], але поет, видно, навіть не торкався її, не їв її зовсім»[8].

Дружина письменника Ольга Франко також у цей час була хворою і не могла опікуватися своїм чоловіком так, як би це належалося. У листі до Єлисея Трегубова від 1 лютого 1906 р. Іван Франко скаржився, що дружина стала апатичною до хатньої роботи і що домашні «жіночі» обов'язки переклала на доньку Гандзю, «яка у нас не то учениця, не то кухарка, бо мама іноді, зачитавшися або й так засидівшися, не варить обіду, аж поки вона не прийде зі школи» [т. 50, с. 284]. До того ж Ольга Франко, особливо у час загострення своєї психічної хвороби, була надзвичайно прикрою і сварливою, так що Іван Франко змушений був неодноразово віддавати її до лікарні для душевно хворих на Кульпаркові. Ні прислуги, ні кухарки у цей час родина не тримала. Відтак можемо лише здогадуватися, як непросто

[6] У листі до Володимира Гнатюка від 9 квітня 1908 р. Іван Франко, згадуючи свою страшну пригоду у Ліпіку, вказав, що це сталося «вночи з 7 на 8 сего місяця» (ІЛ. Ф. 3. № 1006). Див. також: Мельник Я. …І остатня часть дороги. Іван Франко в 1908 – 1916 роках… – С. 35.

[7] Мочульський М. З останніх десятиліть життя Івана Франка... – С. 533.

[8] Там само. – С. 535.

було усім членам сім'ї у цей складний час, коли і господар, і господиня дому були недужими, а діти – неповнолітніми та неспроможними утримувати самих себе. Цього смеркального періоду перехожі та знайомі часто бачили письменника, що не володів руками, але на ґудзику свого пальта мав зачеплений крамарями пакет із продуктами. Усе це викликало жаль і співчуття до класика…

Недугу та скрушність останніх років життя подружжя Івана та Ольги Франків посилив передчасний відхід із життя їхнього первістка Андрія, що помер від епілептичного нападу у ніч з 8 (21) на 9 (22) у квітня 1913 р. Невдовзі, 28 липня 1913 р. Іван Франко втратив ще й рідного брата Онуфрія. Сум і біль утрати не відпускатиме письменника до кінця життя. Навіть 40-літній ювілей творчої діяльності письменника, який відзначала українська громадськість 1913 р., не приніс письменникові сподіваної втіхи та радості.

Про те, як харчувався поет вдома і поза домом у цей час, свідчать короткі принагідні спостереження друзів, які з тієї чи іншої нагоди заходили до нього або зустрічалися з ним у місті. Михайло Мочульський, який у середині вересня 1908 р. завітав разом з Володимиром Гнатюком до Франка, згадував, що у цей час письменник споживав багато яблук: «Коли ми прийшли до поета, він сидів недалеко від полиці, на якій було багато гарних, спілих яблук. Поет відчиняв рот, його дружина вкладала в нього кусочки яблука, і він їв їх нервово. Дружина пояснила нам, що вона «так лікує Франка» яблуками та й ще лікуватиме його якимсь зіллям, і він буде здоровий, як раніше. Потім нарікала вона на лікарів, сказала, що нездорово годувати Франка м'ясом, і вийшла»[9].

Дмитрові Дорошенкові, який зустрів Івана Франка у квітні 1909 р. у Києві, запам'яталося, що коли письменникові після довгих походів по столичних букіністичних книжкових крамницях дуже захотілося пити, то він почастував його на Подолі смачним журавлиним квасом. Цей напій настільки сподобався Франкові, що він захотів купити собі кілька пляшок на дорогу. Тоді-таки письменник привіз з Києва додому і новенький самовар, біля якого збиралася уся сім'я за чаюванням[10].

1 лютого 1909 року Іван Франко у супроводі сина Андрія виїхав на лікування до курортного містечка Ловрани, що розташоване на східному березі адріатичного півострова Істрія (територія сучасної Хорватії). Батько з сином зупинилися у пансіоні «Villa Central», який орендували у хорвата Басаньйо маляр-імпресіоніст Тит Романчук з дружиною. Лікував письменника у Ловрані австрійський лікар, доктор медицини Альбін Едер. Прогулянки на свіжому повітрі, теплий морський клімат благодатно впливали на здоров'я письменника, так що син Андрій у середині лютого 1909 р листі до Карла Бандрівського повідомляв: «Завдяки лікарству д. Едера татові тепер значно полегшало, через що і спить добре, і навіть відчуває деяку полегшу в руках. <…> Все те, що тато говорив коли-будь про духів тепер поволи щезає»[11].

Харчувався Франко у тій-таки «Villa Central», у якій під дбайливим оком сина Андрія і пані Романчукової уживав ліки та отримував сніданки, обіди і вечері. На сніданок письменник пив винну зупу (до якої додавали ліки). Після вечері любив

[9] Там само. – С. 536.

[10] Про це див.: Дорошенко Д. Останній побут Івана Франка у Києві // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 719

[11] Франко А. Найдорожчий помічник: творчий доробок… – С. 178.

споживати слабоалкогольне яблучне вино, сидр – яблучник (Apfelwein). Загалом під час побуту у Ловрані Франкові особливо смакували страви з цукру та червоне вино. Ці смакові уподобання хворого викликали занепокоєння у доктора Едера, який вважав, що для письменника «вино і цукор можуть спричинити смерть». Андрій Франко у листі до Карла Бандрівського писав: «І лише з тяжкою бідою удається мені і п. Романчуковій відзвичаювати тата від уживання вина і цукру»[12].

Теплий морський клімат благодатно впливав на здоров'я Франка. Восени 1909 р., одержимий прагненням знайти в університеті якийсь манускрипт з описом ліків на свою хворобу, письменник сам один 9 чи 10 жовтня (за старим стилем) приїхав до Одеси[13]. Цим своїм учинком він викликав неймовірне занепокоєння родичів та великий подив у знайомих. Сергій Шелухін, який заопікувався Франком у Одесі, згадував: «Він приїхав зі Львова як стояв, навіть без грошей, в старім капелюсі й засмальцьованій та заляпаній старій куртці з одвислими кишенями. Він був блідий, руки дрижали, рухати ними не міг, а пальці були скандзюблені. Се була людина тяжко хвора, і можна було дивуватися, як він міг сам добратися аж до Одеси. Його треба було і одягати, і роздягати, і годувати, подаючи їжу просто в рот»[14]. Зупинився Іван Франко у 17 номері готелю «Версаль» на вул. Грецькій, 42, але харчувався у домі Сергія Шелухіна, куди щоранку приходив на сніданок і залишався до вечора. Як у «тихій та хорошій» Ловрані, так і в теплій Одесі, здоров'я письменника істотно поправилося. Пробувши там близько трьох тижнів, Франко припинив нарікати на розмови з «духами», «став значно спокійніший, добре спав і з *апетитом їв, пив чарку горілки, склянку вина* [курсив мій. – Н. Т.] і жартував»[15]. Навіть потрохи став уже «сам брати хліб» та сам підписав листа додому «пером всунутим йому між пальці»[16]. Насправді, писати самостійно «власною, хоч лише лівою рукою» [т. 7, с. 239] Іван Франко зміг аж у другій половині 1913 р. Проте тоді 1909 року з Одеси поїхав бадьорим і у піднесеному настрої.

Літо 1909 – 1914 рр. Іван Франко, як звикло, проводив у Криворівні. Це уже стало сімейною традицією. Сюди, у ці «українські Атени» (В. Гнатюк), починаючи з 1900 р. родина письменника приїжджала щоліта на вакації, тут щороку (крім 1905 і 1908 рр.) літував і Іван Франко. У час хвороби мав особливе сподівання, що карпатські джерела («чуркала») матимуть цілющий вплив на його покручені руки. Мешкав у цей час на лівому березі Черемоша у хаті народного різьбяра Василя Якіб'юка (по вуличному – Івандюка) (1953 р. в хаті В. Якіб'юка у с. Киворівні відкрито музей Івана Франка). Працював творчо, а у вільні хвилини ходив по гриби. Не зраджував цій своїй пристрасті навіть у час хвороби. Асистував батькові у збиранні грибів син Андрій: письменник «відшукував гриби і зривав їх обережно ногою, а син Андрій, що ходив за ним, ховав їх до кошика»[17]. Смакував гуцульськими

[12] Там само.

[13] Про це див.: Зленко Г. Хто він, дід Ольги Хоружинської-Франко (Архівно-бібліотечний пошук) // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2005. – Т. CCL: Праці філологічної секції. – С. 780-786.

[14] Шелухін С. Українство 80-х років XIX в. і мої зносини з Ів. Франком // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 269-279.

[15] Там само. – С. 271.

[16] Там само.

[17] Могилянський М. Зі споминів про Івана Франка. // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 585.

автентичними смаколиками: будзом (овечим сиром), бринзою, лісовими ягодами. Загалом провадив «осамітнений, відчужений»[18] спосіб життя. Часом заходив до криворівнянського пароха Олекси Волянського на розмову. Тоді «родина Волянських, рада дорогому гостеві, старалася пошанувати його доброю стравою»[19].

Початок Першої світової війни застав Івана Франка у Криворівні. Через оголошення мобілізації проїзд приватних пасажирів на залізниці було обмежено. Наприкінці серпня 1914 р. Іван Франко, хоч і з перепонами, але таки повернувся до Львова. Вдома його чекала занепокоєна дружина. Син Тарас був мобілізований до австрійської армії і відбував службу при четвертій кавалерійській дивізії. Син Петро зголосився добровольцем до Легіону Українських Січових Стрільців. Донька Анна ще у червні 1914 р. поїхала на запрошення своєї тітки по матері Олександри Ігнатович до Києва; додому за життя батька вона уже так і не повернеться…

Відтак у родинній віллі на вул. Понінського, 4 залишилося лише двоє мешканців – поет та його дружина. Війна значно ускладнила і без того непростий побут подружжя Франків…

З 3 вересня 1914 р. по 22 червня 1915 р. тривала російська окупація Львова. У місті було встановлено комендантську годину (з 22.00 до 4.00) і заборонено продаж алкоголю. Тих, хто відмовлявся брати російські гроші, карали[20]. Роздобути продукти у воєнний час було складно. На це часто нарікав Іван Франко у листах до друзів і знайомих: «Хоча в мене ювілейний фонд 27.000 корон, із яких я досі міг брати 200 кр. місячно на вдержання, то, проте, тепер наслідком війни мені грозить *просто голодна смерть* [курсив мій. – Н. Т.], бо дирекція страхового товариства «Дністер», у якім зложені мої гроші, заявила, що від першого вже не одержу нічого» (лист до Є. Трегубова датований вереснем-жовтнем 1914 р.) [т. 50, с. 421]; «…у Львові тепер ні за які гроші не дістанеш *ані вина, ані фіг, ані спирту* [курсив мій. – Н. Т.], не говорячи про інші речі, які звичайно можна було дістати» (лист від 27 травня 1915 р. до Є. Трегубова) [т. 50, с. 425-426].

У скрутну хвилину допомагав письменникові та його дружині з харчами сусід Е. Геллер, поляк, що мешкав на вул. Понінського, 9 (будинок до сьогодні не зберігся) і жив з Франками у великій приязні. Від сусідів Геллерів нераз Франки отримували продукти (телятину, хліб, молоко), які так важко було роздобути воєнного часу у Львові. Одного дня Ольга Франко принесла від них навіть половину теляти. Тоді м'ясо покраяли на великі шматки, посолили і відставили в посуді у підвал.

Про побут Франка на початку Першої світової війни довідуємося зі спогадів його секретаря Мар'яна Колодія, рукопис яких зберігся у фондах Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка[21]. Коли 3 вересня 1914 року до Львова вступила російська царська армія, то того-таки дня надвечір

[18] Волянський О. Мої спомини про Івана Франка // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 700.

[19] Гриневичева К. Зустрічі з поетом // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 216.

[20] Мазур О., Патер І. Львів у роки Першої світової війни. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://map.lviv.ua/statti/mazur.html

[21] Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка (далі – ЛНЛММ Івана Франка). – Ор. Інв. № 321; Ор. Інв. №4078; Ор. Інв. №4079. Невеликий фрагмент з цих спогадів було опубліковано ще за життя Івана Франка. Див.: Колодій М. Іван Франко в році російської інвазії // Діло. – 1915. – Ч. 81. – 1 падолиста.

у віллі Франка зупинилася на нічліг рота вояків. Про їх квартирування у своєму домі розповів письменник М. Колодієві таке:

«…салдати входили – мов дич – разом зі «старшими» без числа й порядку, напливали мов вода, заповнили рівночасно дві верхні комнати, просторий стрих і всі пивниці, а їх приплив скінчився аж тоді, як їх у тих поміщеннях стало так повно, мов селедців у бочці, що значна часть не могла навіть сісти, не говорячи вже про лежання.

Рівночасно з входом салдати почали питати, чи нема хліба; та що в мене хліба ані шматка не було, посунули купками в садок і почали рвати недостиглі ще, квасні яблока, з яких значну часть, надкусивши, кидали.

Инші принядися копати в садку під парканом досить глибокий рівчак, призначений для «своєї потреби» такої маси людей протягом ночи, а ще инші розбивши стирту сіна близько мого сусіда Геллєра, почали оберемками носити його до комнат і до пивниць, застелюючи скрізь долівку.

Тільки партер, де я живу, лишили – по довгих моїх і моєї жінки просьбах – свобідним; в сальоні ночував капітан, три нищої ранґи офіцири і ще якісь три нищі чини. Вони навіть не представилися мені, хоча не цуралися зі мною доволі довго розмовляти. Другого дня рано вони, переночувавши, забралися в дальший похід.

Я дивувався <…> бачучи того рана, як салдати щось пили зі своїх шальок, а потім решту виливали на землю. Все подвіря і всі сходи були облиті білим плином, як показалося зблизька, гречаними крупами. Перед фірткою стояла і працювала цілу майже ніч рухома військова кухня і вона – очевидно – нагодувала салдатів такою противною для них зупою. Нагодувала їх ще чимсь більше, а власне кінським м'ясом, з якого величезні кости хребтові знайшлися на моїм подвірю, а ребра і щоки з голови лишилися на вулиці. Одну таку гарну щоку я заховав у себе на пам'ятку»[22].

У вересні 1914 р., як згадував М. Колодій, письменник виглядав так, як «перетерпів би якусь тяжку хворобу та переміг її вкінці більше силою волі до спілки зі строгою дієтою та непереможною охотою до праці, ніж лікуванням»[23]. У цей час Франко любив прогулюватися вранці «парком Йордана» (територія сучасного Нового Львова)[24]. На сніданок Ольга Франко «парила літр молока, краяла трохи більше ніж чверть буханця білого хліба на дрібні кусні та заглядаючи в вікно – сама одна в кухні – дожидала свого чоловіка»[25] з ранкової прогулянки. Тоді вони снідали молоком та хлібом з маслом, сидячи «на лавці при звичайнім столі в кухні (направо від вікна)»[26]. При їді Іван Франко обходився без стороньої допомоги: «При помочі обидвох – зовсім неоднаково спаралізованих – рук невисоко підніс горщик із гарячим молоком і трохи знизивши голову до него і притулюючи – час від час – уста до берега горщика, пив молоко. По хвилині відпочив, поставив горщик на стіл і з'їдав дрібні кусні хліба, устами беручи їх прямо з тарілки в малих відступах часу і знову попивав молоком»[27]. Часом пив чай з молоком.

[22] ЛНЛММ Івана Франка. – Ор. Інв. № 321. – Арк. 20-21.
[23] Там само. – Ор. Інв. № 4079. – Арк. 6.
[24] Там само. – Ор. Інв. № 321. – Арк. 47.
[25] Там само. – Ор. Інв. № 4079. – Арк. 2.
[26] Там само. – Ор. Інв. № 4079/II. – Арк. 3.
[27] Там само. – Арк. 4.

Смакувало письменникові також дешеве легке червоне вино «Перла Адріятика», яке він купував у крамниці фірми Дідоліча і Прпіча на вул. Чарнецького, 3 (нині вул. Винниченка), що славилася далматинськими винами. Щоправда, від січня 1915 він уже його не споживав: лікар Йосиф Соханський заборонив йому пити вина[28].

Сніданки, обіди і вечері восени 1914 р. готувала письменникові дружина. Сама хвора, вона опікувалася чоловіком, як могла: ходила по продукти, варила, краяла їжу на дрібні шматочки і годувала Івана Франка зі своїх рук. Невимовно зворушливою є розповідь Мар'яна Колодія про вечерю, на якій він був присутній у Франковому домі:

«Перед їдою змовила п. Ольга шепотом коротку молитву і перехрестилася. Іван Франко не звертав на це уваги, сидів спокійно при столі і ждав терпеливо.

Вечеря складалася з *вареного телячого м'яса, недушеної бульби, хліба, масла, чаю і вина* [курсив мій. – Н. Т.]. Дуже малу порцію призначила п. Ольга для себе; для свого мужа принесла на тарілці вже в кухні покраяне м'ясо на малі кусні. Ця порція виглядала може втроє більша, ніж та, що її мала їсти п. Ольга.

Іван Франко взяв в ліву руку ложку, положив її на тарілці та на цю ложку помагала Йому набирати кусні м'яса осібно, а бульбу осібно, п. Ольга. В хвилі, коли Іван Франко заїдав, краяла собі на тарілці п. Ольга своє м'ясо і так на переміну покріплялися їдою зі своїх тарілок обоє Франки.

Я дістав найбільший кусень м'яса, багато бульби і масла на свою тарілку і ледве міг те все з'їсти. Іван Франко дивився на мене весело і говорив: «<…> Постав фляшку з вином до води, нехай буде трохи холодне, бо леду годі дістати; це по *горячім чаю* прохолодить нас *зимне вино* [курсив мій. – Н. Т.], а в ночі розігріє».

Останні кусні м'яса з тарілки з'їв Іван Франко в той спосіб, що знизив голову до тарілки і три чи чотири кусні телятини взяв устами в рот. П. Ольга зараз дала закуску з кусника хліба з маслом просто зі своєї руки і Поет, вдоволений, подякував їй за те. Взагалі через цілий час, як Іван Франко їв м'ясо з бульбою, п. Ольга краяла хліб також на малі кусні, смарувала маслом і подавала свому Мужеві.

Коли потім перед кождим з нас стояв вже чай, Іван Франко взяв в ліву руку малу ложечку і поволи, дуючи в чай, спивав з охотою гарячий плин ароматнього китайського зілля – як сам любив називати чай. Говорив під час пиття чаю більше, ніж тоді, як їв м'ясо»[29].

Цей епізод є свідченням неймовірної подружньої любові і опіки у скрутну хвилину на непростому подружньому шляху у складних і непевних умовах війни. Цього вечора розмова за столом була невесела. Ольга Франко ненастанно бідкалася за своїми синами Тарасом і Петром (дуже переживала, щоб не загинули на війні), сумувала за Анною, побивалася за померлим Андрієм. Іванові Франкові не спалося… Цієї ночі він довго розмовляв зі своїм секретарем і пив з ним вино, розбавлене холодною водою[30].

Одначе такі вечері з м'ясом і вином у час війни були не часті. Бо вже наступного разу, коли М. Колодій прийшов до Франка, то господар не дуже мав чим його

[28] Там само. – Ор. Інв. № 321. – Арк. 54.
[29] Там само. – Арк. 55-56.
[30] Там само. – Арк. 62.

пригостити: «…я нині мало що їв і тебе не маю чим почастувати, хиба з'їш трохи хліба з солию і поп'єш вином»[31].

Війна посилювала відчуття непевності у наступному дні. Туга за дітьми поглиблювала депресію Ольги Франко. Вона злягла у ліжко, «дуже дошкулювали її нерви і брак апетиту»[32]. «Ложки теплої страви не було кому зварити для Івана Франка. Проф. Бігеляйзен, Твердохліб і я, – згадував Мар'ян Колодій, – стали дещо приносити Франкові – *горня теплої зупи, трохи бараболь, м'яса, чаю, молока* [курсив мій. – Н. Т.]. І. Франкові було це неприємно, але погодився з тим»[33]. Урешті з приходом зими стан Ольги Франко погіршився так, що 17 грудня 1914 р. Іван Франко змушений був віддати дружину до лікарні (з якої вона вийде уже аж по смерті чоловіка 1917 р.). У листі до Василя Якіб'юка від 4 грудня 1915 р., згадуючи той час, Іван Франко оповідав:

«Моя жінка від половини грудня мин[улого] року в Кульпаркові, в закладі для божевільних; час від мого повороту з Криворівні аж до зими вона провела в ненастаннім змаганні довести мене або до божевілля, або до голодової смерті й довела до того, що я цілий місяць мусив прожити в чужім домі [Іван Франко восени 1914 мешкав у свого шкільного товариша Йосифа Райхерта на вул Курковій (нині вул. Лисенка), 25. – Н. Т.], а коли через її недбальство злодії обікрали наш дім (покарали, на щастя, лише дещо з мужської одежі), я вернув додому й віддав її до Кульпаркова» [т. 50, с. 433].

Очевидно, тут далися взнаки і роздразнені нерви самого Івана Франка. Війна, хвороба, самотність, непростий психоемоційний стан позначилися на такій різкій оцінці впливу його дружини на ситуацію, у якій він опинився. Не було її вини у тому, що сама, хвора, не змогла перфектно заопікуватися своїм чоловіком. Обоє потребували турботи і обоє чулися сиротами. Дітей розвіяла по світу війна. Не було на те ради… Об'єктивні обставини, у яких опинилися, мимоволі грали проти них. У воєнний час важко було отримати гроші з банку, важко було роздобути продукти… А з тих, що мали, не так просто було зготувати щось смачне і поживне.

Воєнний час сприяв розгулу крадіжок та мародерству. До того ж Франки не мали звички зачиняти хату на ключ. Ймовірно, ця звичка виробилася під впливом Франкової хвороби, оскільки поетові з паралізованими руками було важко користуватися ключами.

Увечері 5 вересні 1914 р., коли М. Колодій повернувся з Франком та його дружиною з міста до їх будинку на вул. Понінського, 4., то зауважив, що будинок письменника був відчинений:

«Коли ми прийшли до віллі, здивувало мене, що вона не була зачинена, а всі ключі були в дверях.

«Чому, – питав я, – панство лишили так свою хату на «або-або», преціньміг хтось непрошений ввійти?!»

«А чи ж я тут маю скарби? Мої сусіди мають добре око, тож свій злодій не зробив би нічого злого – хиба чужий із-за Збруча, а тоді було би їх більше, тож хоч би було і позамикане усе добро, порозбивали би замки і закватирували би ся

[31] Там само. – Ор. Інв. № 4078. – Арк. 68.
[32] Там само. – Ор. Інв. № 4079. – Арк. 51.
[33] Там само. – Арк. 51-52.

і ждали би спокійно, коли надійде хазяїн, чи хазяйка», – весело розговорився Іван Франко»[34].

Тож, зважаючи на таку життєву філософію господаря, зайти у дім і покрасти одяг злодіям було зовсім нескладно.

Загалом у час війни крадії кілька разів побували у домі письменника. А одного разу навіть, коли Іван Франко лежав у ліжку напівпритомний, три дні «нічого не ївши і навіть без води»[35], і до хати зайшов злодій (ним виявився дезертир російської армії), то за іронією долі отой непроханий гість став для письменника справжнім рятівником: він допоміг йому устати з ліжка, вдягтися, перейти до кухні і дещо перекусити. Тоді Іван Франко поділився з ним не лише їжею, а й дав йому на дорогу «пару корон». Був вдячний провидінню за отой нежданий і непроханий прихід незнайомця у час глибокої самотності та скрути. «…Я з єго нечесного діла був дуже вдоволений з огляду на те, що ще нині жию. Бо моє положеня перед єго приходом було майже безвиглядне. І так я жив 2 тижні, не роздягаючись і не вмиваючись…»[36], – розповів про цю пригоду Іван Франко своєму братаничеві Василеві улітку 1915 р.

28 січня 1916 р. серед білого дня, «вибивши ногою деревляну тафлю в сінешних дверех»[37], до помешкання письменика (який у той час знаходився на лікуванні у приюті Січових Стрільців) знову вдерся злодій. Тоді він украв фунт кави та деякі дрібні речі…

Зиму і весну 1915 р. І. Франко хворів «дуже тяжко, передовсім на шлунок, серце і набряк ніг. Найтяжче дався йому відчувати параліч рук»[38]. До цих хвороб додалося ще й запалення легень. Він тижнями не виходив з дому, погано харчувався, бувало і таке, що їв лиш раз на день, схуд і дуже підупав на силі. Не принесло сподіваного покращення і тепле літо, так що 15 серпня 1915 р. Іван Франко писав у листі до сина Тараса: «Я хорий від лютого, жию оце вже півроку на дієті, зимою намучився страшенно, вихуд і стратив сили, які не скоро ще відновляться. У Львові холери майже нема, зате дорожня страшенна: вже від кількох неділь не можна дістати *ні хліба, ні булок, ні м'яса, ні муки* [курсив мій. – Н. Т.]» [т. 50, с. 431]. У першій половині липня (орієнтовно десь 9 – 16 липня) 1915 р. відвідати хворого батька на тижневий урльоп приїхав син Петро. Увесь цей час – від середини грудня 1914 до 10 вересня 1915 р. – письменником опікувалася Целіна Зигмунтовська, яка разом зі своїми двома дітьми замешкала у віллі Франків. Невдовзі у листі до Василя Якіб'юка від 4 грудня 1915 р. Іван Франко буде скаржитися на неї: «…одною з причин моєї хвороби та її тяжкого стану були відносини тої жінки та її сина до мене» [т. 50, с. 433].

Тож коли 24 липня 1915 р. з Нагуєвич до Львова приїхав Василь Франко, небіж письменника по братові Захарію, то Франко дуже зрадів і залишив хлопця при собі. «…Ми оба зі стрийком почали провадити скромне життя, – згадував Василь

---

[34] Там само. – Ор. Інв. № 321. – Арк. 54.

[35] Франко В. Спомини / упоряд. З. Франко, Є. Паранюк. – Львів: ТзОВ «Дизайн-студія «Папуга», 2015. – С. 13.

[36] Там само. – С. 14.

[37] І[ван] Ф[ранко]. Непрошений гість // Українське слово. – 1916. № 29 (200). – 1 лютого. – С. 3.

[38] Колодій М. Іван Франко в році російської інвазії // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 773.

Франко. – Може, було декому з львов'ян і дивно, коли виділи нас скрізь і всюди все вдвох, і [ми] виконували жіночу роботу, як [то] купно харчових продуктів, ярини тощо. Можливо, що ще більше здивувались би, якщо б побачили, як та двійка вдома жила та варила собі поживу. Але ж там нічого дивного не було. Мій стрийко став головним, а я – помічником куховарським. Хоч, може, та страва не була смачна, зате приємна. Я бачив в мого стрийка вдоволення не то з мене, але з самого себе»[39]. Після обіду письменник з небожем любили прогулюватися на свіжому повітрі по Стрийському парку. У теплу погоду ходили у сад рвати грушки. Тими медовими плодами, набравши їх повний кошик чи торбину, Франко годував двох бурих карпатських ведмедів, які жили у клітках у Стрийському парку. Звірі настільки звикли до таких щедрих гостинців, що як тільки бачили на горизонті письменника з його небожем, то уже починали радісно пританцьовувати і ревти.

Улітку 1915 р. Іван Франко уже не міг активно мандрувати лісами та збирати гриби, але його давня пристрасть до грибництва таки давалася взнаки. У архіві письменника збереглася невеличка замальовка 1915 р. «Із спостережень над природою», що є промовистим свідченням того, як Іван Франко ретельно відстежував появу різних видів грибів на львівських базарах:

«Д[ня] 10 цвітня я вперве побачив на ринку під ратушем сморжі; купив купочку. Від того дня вони держалися на ри[н]ку два або три тижні – се їх звичайний, хоч сього року з огляду на пізню весну, здається, троха передчасний сезон. Ані в маю, ані в червні аж досі не було на ринку, здається, ані правдивих грибів [білі гриби. – Н. Т.], яких у р. 1914 у ту пору було дуже багато, ані тої misera plebs, що являється звичайно в маю чи червні – козарів, бабок, лисичок та голубінок. <…> Правдиві гриби та маслюки появилися на львівськім торзі перший раз д[ня] 25 липня. Я купив 4 купки дрібних маслюків по 5 кр[ейцарів]»[40].

У листопаді 1916 р. стан здоров'я письменника погіршився настільки, що його опікун і товариш Карло Бандрівський за порадою доктора Броніслава Овчарського прийняв рішення розмістити його у «Приют для хорих та виздоровців Українських Січових Стрільців у Львові». Лікар Володимир Щуровський свідчив: «Прийшов Франко в дуже лихому стані здоров'я. Ноги пухли. Серце відказувало послуху. Приходилось піддержувати сили впорскуванням ліків. <…> Впрочім, це була лиш тінь колишньої людини. Спастично паретичний хід, похилена стать, прикорчені в ліктях, зап'ястку і пальцях руки»[41]. Перебував поет у притулку з 13 листопада 1915 р. до 15 березня 1916 р. Увесь цей час поруч з ним був братанич Василь Франко, який згадував: «…той приют давав нам все те, чого не було би вдома, то є дієта і лікарська опіка. А мене приют звільнив від всяких домашних клопотів»[42].

«Приют для хорих та виздоровців Українських Січових Стрільців у Львові» знаходився на вул. Петра Скарги, 2а (нині вул. Євгена Озаркевича, 2) біля підніжжя Святоюрської гори у Львові у приміщенні колишньої дяківської бурси (з 1909 р. монастирі ченців-студитів). Триповерхова (по-тодішньому – двоповерхо-

[39] Франко В. Спомини… – С. 15-16.

[40] Цит. за: Тихолоз Н. «Той ліс – зразок ще первісного світа…» (міфопоетика лісу) // Міфопоетичні образи в художньому світі Івана Франка. – Львів, 2007. – С. 271.

[41] Щуровський В. Іван Франко серед українських січових стрільців // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 786.

[42] Франко В. Спомини… – С. 19.

ва) споруда була збудована 1904 р. у гарному сецесійному стилі на кошти Митрополита Андрея Шептицького; у партері та на першому поверсі містилося 12 кімнат. Шпиталь був розрахований на 40–50 лікуванців. На другому поверсі була бібліотека та капличка, у якій правилися недільні Богослужіння для хворих. Умивальні знаходилися в коридорі, а у підвальному приміщенні розташовувалися пральня, кухня та рефектар (спільна їдальня). Біля будинку був також і невеликий городець, у якому «весною працювали здоровіші охотники для розради»[43]. Харчі шпиталь отримував із підльвівських сіл.

У «Захисті УСС» Іван Франко спершу мешкав у кімнаті на партері (що виходила вікнами в стіну будинку), а згодом його перевели до світлої кімнати на першому поверсі (за сучасним поділом: на другому поверсі). Письменник мав дотримуватися дієти, яку призначили йому головний лікар Бронислав Овчарський та лікар-асистент Володимир Щуровський, хорунжий УСС. Страви для нього готували окремо. Софія (Зоня) Монджейовська, сестра милосердя, яка в Захисті для Українських Січових Стрільців у Львові опікувалася поетом, пригадувала, що «казав собі Франко варити такі страви, які варила його матір, та сам собі диспонував [замовляв. – Н. Т.] їх: макарони з вареними яблуками, фасолю зі сливками, росіл із качки з макаронами та ін.»[44]. А Ірена Домбчевська, управителька притулку УСС, казала, що до улюблених страв Франка належали «кутя, малиновий сік та особливі палички з цитриновою масою, що їх привозили під час війни з Кавказу»[45]. Катря Гриневичева, яка відвідала хворого у середині лютого 1916 р., розповідала, що Франко їв у приюті також вівсяну кашу, морковцю, тісто на молоці[46].

Щоправда, Ірена Домбчевська, відзначала, що Іван Франко, попри настанови лікарів, не дотримувався дієти і посилав свого братанича купувати те, що йому не можна було їсти[47]. Небіж Василь, намагаючись догодити стрийковим смакам, купував червоне вино (лікар приписав Франкові випивати по склянці червоного вина для підвищення рівня червонокрівців[48]) та щодня на спиртівці варив письменникові на сніданок пшоняну кашу. Від тої «спірітусової кухоньки» в кімнаті стояло дуже важке повітря, бо вікно через сильні морози відчинити було складно…

Сам письменник про свій стравоспис у листі від 9 січня 1916 р. до Уляни Кравченко повідомляв таке: «…майже весь сей рік жию на неправдоподібній майже дієті, при тім *не можу їсти ні хліба, ні булок, ні м'яса, а звичайно нічого квасного, нічого сирого, печеного, твердого* і т. п. [курсив мій. – Н. Т.]. Треба висилювати фантазію, аби придумати їду – не все той самий клеїк, – а тут як на побільшення лиха загальний брак живності та дорожнеча віктуалів [харчів. – Н. Т.]» [т. 50, с. 435]. Така «дієта» сформувалась як наслідок хвороби, яка ослабила організм письмен-

[43] Домбчевська І. Захист Українських Січових Стрільців у Львові. – Трускавець, 1993. – С. 5.

[44] Монджейовська-Гончарова З. Спогади про Івана Франка // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 780.

[45] Домбчевська І. Іван Франко в Захисті УСС у Львові // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 783.

[46] Гриневичева К. Спомини (І. Франко) // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 210.

[47] Домбчевська І. Захист Українських Січових Стрільців... – С. 14.

[48] Паранюк Є. Останні роки життя Івана Франка. – Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 1998. – С. 7.

ника. «…Бували такі дні і цілі тижні, що я не міг без болю та душності ані лежати, ані сидіти, ані ходити», – згадував Іван Франко [т. 50, с. 435].

У такі миті дедалі частіше мандрував подумки до приємних серцю, щасливих «райських» локусів свого життя – у ліс, в гори, до річки чи ставка. Помовистим свідченням таких думок-мрій і думок-споминів, які навідували хворого поета є поезія «Ще не пропало», написана 1 лютого 1916 р. у Захисті УСС:

Не раз думка гуляє
По ярах, по долинах,
Гриби в лісі збирає,
Зависа на вершинах,
<…>
П'є жадними устами
З джерела чисту воду
І вдиха прохолоду
<…>
По ріці думка бродить,
Рибку-блискавку ловить,
На кленя поглядає,
Як хвостом він майдає,
Щупака тут підслуха,
Як з-під берега жбуха
Або як шмигнуть мусить,
Шуваром поворушить,
Чи на дні – о, відміно! –
Сит лежить, як поліно.
Інший раз, як забагне,
З кореня мнюха тягне,
Тягне й в сак заганяє,
Бо інак не спіймає.
[т. 3, с. 390–391]

Проте ці щасливі мрії розбивалися об сувору дійсність: «Бач, безсилеє тіло / Чого ще захотіло! / Бродів мало чи много – / Обійдешся й без того» [т. 3, с. 391], – висновував поет сам для себе. Згадував усе своє життя. Розумів, що зближається рокова година, хоч разом з тим приходило і чітке усвідомлення того, що життя прожите не намарно... «Тепер того не стало, Та ніщо не пропало» [т. 3, с. 393].

Різдво застало Івана Франка у приюті УСС. Чувся невимовно самотнім… Бракувало йому родинного тепла, домашнього затишку, своєї хати, найближчих серцю людей. З родичів біля нього був лише братанич Василь. Від сина Тараса отримав короткого листа з новорічно-різдвяними привітаннями: «Бажаю Татові Веселих свят і Нового року щасливішого, як минулий» (лист від 7 січня 1916 р. з містечка Шальґотар'яна, що на кордоні зі Словаччиною)[49]. Не були ці свята веселими… Відчував, що це його останнє Різдво…

Заходами Ірени Домбчевської у приюті УСС 6 січня 1916 р. було організовано спільну святкову вечерю для хворих січових стрільців. У святочно прибраній залі

[49] Франко Т. Вибране: у 2 т. / упоряд. Є. Баран, Н. Тихолоз. – Івано-Франківськ, 2015. – Т. 2. – С. 438.

притулку УСС красувалася велика ялинка, пишно вбрана золоченими горішками, солодощами, червоними яблуками, ліхтариками та свічечками. Її привезли з Домажирського лісу спеціально для цієї святочної оказії. Біля ялинки лежали запаковані подаруночки для лікувальників та «у ясности, немов ангели, стояли панни з нотами в руках, що мали …відспівати веселу коляду»[50]. У кухні йшли останні приготування святовечірніх страв. Для цього «змобілізували цілий штаб помічниць. В кухні захистові кухарки варили та пекли, дівчата з міста разом з нами готовили сотні всяких вареників, голубців. <…> В цілому «Захисті» розносились пахощі, що бували лиш раз в рік на Різдво»[51]. «Ми, молоді, – згадувала Олена Федак, – помагали пані Домбчевській ліпити в кухні сотки вареників та міркували, чи зайде І. Франко до їдальні на спільний Свят-Вечір. Його запросити пішла окрема делегація УСС-ів, але і ті, що не жили в захистку, також дуже бажали побачити «на власні очі» Великого Каменяра»[52].

За стіл усіх люб'язно розсаджував доктор Володимир Щуровський, а за кулісами, як розповідала Ірена Домбчевська, «під проводом нашої великої прихильниці Йосифи Паньківської видавано при помочі львів'янок страви.

Поділилися просфорою. Почалася Свята вечеря. На столах *колачі, кутя, вино, торти, галузка ялиці, на покуті дідух* [курсив мій. – Н. Т.]. Панночки звиваються, подають, я дивлюся за порядком»[53]. Дуже хотіли організатори цього Святвечора усе зробити якнайкраще, щоби створити атмосферу сімейного затишку, «щоби недужим заступити рідну хату»[54].

Одначе у цей перший, передріздвяний, Святвечір Іван Франко почувався погано, а тому не вийшов до стрільців та господарів Приюту на спільну вечерю. Замість вечері зі смачних і теплих страв скомпонував собі іншу – «духову вечерю», уклавши невеличкий (як виявилося потім, останній у його життєтворчості) цикл «Пісна вечеря». Про мотиви та історію створення Іван Франко розповів у вступному слові до циклу:

«Пробуваючи отсе вже півтора місяця задля тяжкої недуги та майже цілковитого опущення у власнім домі за старанням д[окто]ра Бр[оніслава] Овчарського в тім Приюті та запрошений на спільну вечерю пацієнтів при участи В[исоко]п[оважної] хазяйки та инших запрошених гостей, я, не можучи задля своєї слабости їсти майже нічого з того, що давали на вечерю, скомпонував духову вечерю зі згадок про такі вечері в домі мойого покійного вітця, заможного селянина [тобто Якова Франка (1802–1865). – Н. Т.], перед 55 роками, заступаючи кожду страву більшим або меншим віршиком мого власного складання»[55].

Тож письменник готувався до Святвечора у дуже особливий спосіб. Знав, що через свою хворобу не зможе скуштувати жодної зі святовечірніх страв. Кутю, борщ, капусту, колочений горох, пироги (вареники), голубці, суш (узвар), чарку вина та «ковточок чистого прісного меду» – усіма цими наїдками та напоями, що їх він описав та розкрив їх глибоку прадавню символіку у своєму циклі «Пісна ве-

[50] [Без підпису]. Св. вечер в Приюті У. С. С. // Українське слово. – 1916. – № 7 (178). – 10 січня. – С. 3
[51] Домбчевська І. Захист Українськиї Січових Стрільців... – С. 9.
[52] О[лена] Ф[едак] Іван Франко серед УСС-ів (Спогад очевидця) // Юнак. – 1966. – Травень. – С. 7.
[53] Домбчевська І. Захист Українськиї Січових Стрільців... – С. 10.
[54] Там само. – С. 9.
[55] Інститут літератури імені Тараса Григоровича Шевченка (далі – ІЛ). – Ф. 3. – №291. – Арк. 1.

черя», смакував лише уявно[56]. Згадував щасливі передріздвяні вечері у домі свого батька коваля та повні дитячого гамору, святовечірні вечори у колі уже власної сім'ї, дзвінку коляду, вертеп та щасливо радісне «Христос народився!» і «Славімо Його!». Очевидно, у такі хвилини душу гріли і кулінарні спомини про смачні святовечірні страви на святково прибраному родинному столі… Свій біль, сум, самотність і ностальгію за домом та щастям вилив у цикл «Пісна вечеря». «По вечері я мав відчитати той свій твір, – зізнавався Франко, – але несподіваний припадок слабости перешкодив мені в тому, й мене, як мені потім сказано, виручив у читанню д[окто]р Мишуґа, якому за те складаю щиру подяку»[57].

На другий, передйорданський, Святвечір письменник чувся краще і згодився зійти униз зі своєї кімнати до товариства, пояснюючи, що «добре бути на Свят-Вечір серед молоді». «Поет сидів під час вечері на почесному місці посередині стола. Біля нього по правому боці пані Домбчевська, по лівому пані С[тефанія] Рибчак, – згадувала Олена Федак. – <…> І. Франко говорив дуже мало та нічого майже не їв, бо кошмарно покручені недугою руки дрижали, а відмовлявся, щоб йому, немов дитині, допомагати»[58]. Слухав, як стрільці колядували і співали стрілецьких пісень, сумно посміхався... З того Щедрого вечора перед Водохрещем 1916 р. залишилася на пам'ять світлина, на якій Іван Франко сидить за святковим столом серед лікарів та пацієнтів Захисту УСС. Це був його останній Святвечір…

У середині березня 1916 р. Іван Франко повернувся додому. Повернувся усупереч волі лікарів. Незважаючи на відстань, холод та ожеледь під ногами. Фактично втік з приюту… Відчував на собі подих вічності. 5 березня 1916 р., «чуючи себе дуже немічним на тілі» письменник продиктував Карлові Бандрівському чернетковий варіант свого заповіту[59]. В останню свою хвилину хотів бути серед рідних стін…

Вдома застав невимовний холод та голод, вілла не опалювалася цілу зиму, вода у будинку була відключена. Василь Франко згадував, що йому одразу довелося йти до магістрату, щоби «пустили воду і дали нам харчові картки»[60]. Окрім того, що давали на картки, нічого не можна було дістати, продукти дорожчали з кожним днем усе більше. «При кінці [19]15-того року я платив за пачку кексів 60-70 центів, а в марті [19]16-того року та сама пачка коштувала 5 корон. І так кожда річ», – свідчив небіж письменика[61]. З рідних Нагуєвич брат Захарій з дружиною передали письменникові мішечок вівсяної крупи, але цілим до Львова він не дійшов. Дотримуватися дієти, яку призначив поетові лікар, було складно. Коли у середині квітня відвідати письменника прийшла Катря Гриневичева, то застала на столі поета

[56] Див.: Тихолоз Б. При світлі трьох свічок (Святовечірній код Франкової творчості) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. – Львів: [Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України], 2012. – С. 738-751; Тихолоз Н. Святвечір та Різдво у домі Франків: дух і смак традицій [Електронний ресурс]: ФРАНКО:НАЖИВО / FRANKO:LIVE © : авторський проект Наталі і Богдана Тихолозів. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://frankolive.wordpress.com/2018/01/05/святвечір-та-різдво-у-домі-франків-дух/

[57] ІЛ. – Ф. 3. – № 291. – Арк. 1.

[58] О[лена] Ф[едак] Іван Франко серед Усс-ів... – С. 7.

[59] Мельник Я. …І остатня часть дороги. Іван Франко... – С. 231.

[60] Франко В. Спомини... – С. 21.

[61] Там само. – С. 25.

«жменю скромних припасів задля обіду (*скибка телячого м'яса і жмуток закришки*) [курсив мій. – Н. Т.]»[62]. Смакувало йому червоне вино. Солодощі, що ними хотіла потішити хворого Олена Грозикова, приймав нерадо[63].

Свій останній Великдень, що припадав 1916 року на 23 (10) квітня, Іван Франко зустрів з братаничем Василем. Сусідка Івана Франка, спольщена німкеня пані Геллер, обдарувала їх пасочкою, ковбаскою і писанками-крашанками[64]. «По приході з церкви, – згадував Василь, – я поділився свяченим яєчком зі стрийком, подавши йому частинку до уст зі словами «Христос Воскрес». «Воістину воскрес!» – відповів стрийко»[65]. Перед полуднем відвідала хворого також і Ольга Роздольська, узявши з собою на гостинець для поета «трохи «свяченого» (солодкого печива)»[66].

Василь Франко опікувався своїм стрийком майже до останнього: у травні 1916, тобто уже в останні тижні перед смертю І. Франка, юнак вступив до лав Леґіону Українських Січових Стрільців (остання документальна згадка про його перебування у Домі Франка датована 15 травня 1916 р.). З 6 по 11 квітня 1916 р.[67] допомагала хворому Целіна Зигмунтовська, а з 12 квітня і до останніх хвилин життя дбала про поета Стефанія Левинська (Танячкевич)[68].

У травні 1916 р. на двотижневу відпустку додому приїхав син Петро. «…я помітив, що з Батьком зле, – писав у своїх спогадах Петро Франко. – Др. Кобринський не робив ніяких надій. Записав рецепту, де коло ліків діґіталіс та стрихнін було по три оклики. Коли я приніс Батькові то лікарство, Батько сказав: «Що, др. Кобринський хоче мене отруїти?»

Я викинув ліки. Моя відпустка кінчилася. З Батьком було дуже зле. Я пішов до команданта станиці УСС до др. Волошина з просьбою о продовження відпустки. Але др. Волошин відмовив: «Їдьте на фронт, пане товаришу, як Батько помре, то вас повідомимо». Над Стрипою я дістав за кілька днів повідомлення. Отаман Варивода показав мені депешу і я поїхав на похорон»[69]. Петро Франко був єдиним зі сім'ї поета, хто зміг у ту воєнну пору провести його в останню путь…

***

Епілог гастрономічної біографії Івана Франка ‑ особливості його харчування останніх років життя ‑ більшою мірою визначає, на жаль, не те, що їв і пив виснажений недугою письменник, а те, чого він не їв і не пив… Його персональне «меню» 1907 – 1916 років складалося радше з ліків, ніж зі смаколиків. Через стан здоров'я, фінансову скруту, брак догляду й воєнне лихоліття «остатня часть дороги» Франка видалася не менш злиденною та обмеженою в харчовому плані, ніж його ранні сирітські роки. А проте цей аспект життєтворчості Українського Мой-

---

[62] Гриневичева К. Спомини (І. Франко)... – С. 211-212.

[63] Грозикова О. Останні дні Франка // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 774.

[64] Див.: Паранюк Є. Останні роки життя Івана Франка. – Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 1998. – С. 12.

[65] Див.: Луців Л. Іван Франко – борець за національну і соціяльну справедливість. – Нью-Йорк-Джерзі Сіті: Видавництво «Свобода», 1968. – С. 604.

[66] Роздольська О. Спогад про поета // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. ст., приміт. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 787.

[67] ІЛ. – Ф. 3. – № 2513.

[68] Докладніше про це див.: Мельник Я. …І остатня часть дороги. Іван Франко... – С. 250.

[69] Франко П. Іван Франко зблизька. – Львів, 1937. – С. 32.

сея не тільки в особливому ракурсі насвітлює маловідомі широкому загалу сторінки його біографії, а й дає змогу немовби зануритися в його «життєвий світ», відчути всю глибину його психофізіологічних страждань і збагнути ту високу ціну, яку змушений був він платити за власну геніальність.

Поза всяким сумнівом, феномен Франка аж ніяк не зводиться до того, що їв пив класик і чого, навпаки, не їв і не пив. Феноменальність Франкової постаті не лежить у кулінарній площині, а розкривається у творчому безмірі. Одначе знання про його гастрономічні вподобання й особливості харчування допомагають краще зрозуміти й відчути його як живу людину, близьку нам особистість із притаманними їй смаками і звичками, щоб уповні збагнути цей унікальний людський феномен – «цілого творця», «цілого чоловіка».

Адже творці, які не їдять і не п'ють, без сумніву, мертві.

Навіть боги на античному Олімпі насолоджувалися амброзією і вишуканими стравами – що вже казати про смертних…

Тож і письменники (зокрема й українські) постають у нашій пам'яті не як безтілесні янголи чи демони, а як живі, повнокровні особистості, зокрема, й тому, що їли й пили, страждали і насолоджувалися життям.

Гастрономічна історія української літератури ще тільки починається…

Але від того ще цікавіше!

Наталя Тихолоз.

«Не можучи задля своєї слабости їсти майже нічого…» (харчування Івана Франка часів недуги).

У статті йдеться про останнє десятиліття у життя Івана Франка (1908 – 1916 рр.). Головну увагу зосереджено на аналізі його хвороби та особливостей харчування хворого поета у цей час. На основі мемуарних та епістолярних джерел (деякі з них уводяться в науковий обіг уперше) з'ясовано конкретні назви страв, які любив споживати Іван Франко у часі хвороби, а також обставини святкування останнього Франкового Різдва та Великодня 1916 р.

Natalia Tykholoz.

«Not being able to eat almost anything because of its weakness…» (Ivan Franko's nutrition at the time of illness).

The article is about the last decade of life of Ivan Franko (1908 – 1916). The main focus is on the analysis of his illness and the peculiarities of the nutrition of the sick poet at this time. On the basis of memoirs and epistolary sources (some of them are introduced into scientific circulation for the first time), the specific names of the dishes that Ivan Franko liked to consume during the illness, as well as the circumstances of the celebration of the last Franko's Christmas and Easter in 1916, were clarified.

УДК 821.161.2.09(092):050(477)

Андрій ФРАНКО,

ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНІ АСПЕКТИ ДЖЕРЕЛЬНО-ДОКУМЕНТАЛЬНОГО БАЗИСУ ФРАНКОВОГО РЕДАГУВАННЯ АВТЕНТИЧНОГО КОНТЕНТУ ВИДАВНИЧОЇ СЕРІЇ НТШ «УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХІВ»

Згідно із записами рукописної «Книги протоколів Історично-філософічної секції НТШ за 1893 – 1913 рр.» науково-творче Товариство «академічного типу»[1] заснувало 18 квітня 1906 р. нову серію видань під назвою «Українсько-руський архів», продовжуючи славні традиції багатотомової публікації «Руської історичної бібліотеки» (редактор О. Барвінський), застосувавши доцільний її поділ на дві частини[2]. До 1914 р. (за життя визнаного редактора численних серійних публікацій НТШ Івана Франка[3]) побачило світ десять томів (точніше, випусків, оскільки

[1] Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове Товариство імени Т. Шевченка: З нагоди 75-річчя його заснування / Володимир Дорошенко. – Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. – 116 с.; Алексієвець М. Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.). – Тернопіль, 1999. – 188 с.; Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / Укладання НТШ. – Київ-Львів-Тернопіль, 2012. – Т. 1: «А»–«Бібл». – 600 с.; 2014. – Т. 2: «Бібл»–«Вес». – 616 с.; Львів, 2016. – Т. 3: «Вес»–«Глин». – 620 с.

[2] Книга протоколів засідань історично-філософічної секції НТШ за 1893 – 1913 рр. // Центральний державний історичний архів України у Львові (далі: ЦДІА України у Львові). – Ф. 309 (НТШ). – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 64 зв.; Крип'якевич І. Історично-філософічна секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894 – 1913 роках // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. CCXXII (222). – С. 408.

[3] Франко А. Д. Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового товариства ім. Т. Шевченка «Українсько-руська бібліотека» // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнар. наук. конференції (Львів, 25 – 27 вер. 1996 р.). – Львів: Світ, 1998. – С. 578-585; Його ж: Методологічні аспекти моделі джерелознавчої текстологічно-атрибуційної співпраці редакторів видань Шевченкового «Кобзаря» І. Франка (Львів, 1908) та В. Доманицького (Петербург, 1907; 1908) // Вісник Львівського Університету: Серія філологічна. Франкознавство. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – Вип. 51 – С. 37-52; Його ж: Іван Франко як дослідник, редактор, публікатор творчої спадщини Юрія Осипа Федьковича у видавничій серії НТШ «Українсько-руська бібліотека» // «Дивлячись на цей гірський світ»: літературознавчий збірник / НАН України. Інститут Івана Франка; Наукове товариство ім. Шевченка; [відп. ред. А. Швець; наук. ред.: М. Котик-Чубінська, М. Лапій; передм. А. Швець; ред. кол.: Є. Нахлік (голова), Р. Кушнір (голова) та ін.]. – Львів: Видання за фінансової підтримки НТШ, 2018. – С. 231-244; Його ж: Українсько-руська видавнича спілка // Р. Ф. Кайндль. Вікно в європейську науку: Матеріали ІІ-го Міжнар. наук. семінару «Кайндлівські читання» (Чернівці, 28 – 29 трав. 2005 р.): Зб. наук. праць. – Чернівці: Вид-во «Прут», 2005. – С. 358-364; Його ж: Іван Франко як дослідник-текстолог, редактор і творчий ретранслятор Шевченкового поетичного слова // Тарас Шевченко: Апостол правди і науки: Матеріали Міжнар. наук. конференції. – Львів: ЛНУ

деякі з них були складовими частинами, за нумерацією, одного тому) цього видання[4], а загалом до 1925 року було оприлюднено п'ятнадцять томів[5]. Перший, шостий і сьомий томи видання присвячено «Опису рукописів Народного дому з колекції А. Петрушевича» (1906, 1911)[6], які упорядкував І. Свєнціцький (рукописи львівських збірок, вип. 1-3)[7]. «Матеріяли й замітки до історії національного відродження Галицької Руси в 1830 та 1840 рр.», що їх опрацював М. Тершаківець (Тершаковець)[8], фігурують у томі ІІІ (1907), «Матеріяли до історії шкільництва в

ім. Івана Франка, 2015. – С. 276-294; Його ж: Видавнича діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Іван Франко і національне відродження: Тези доповідей та повідомлень республ. наук. конф. (Криворівня, 23 – 24 вер. 1991 р.). – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту, 1991. – С. 72; Його ж: Франків «Кобзар» (до сторіччя виходу в світ «Кобзаря» Тараса Шевченка за редакцією Івана Франка) // Визвольний шлях: Сусп.-політ., наук. та літ. місячник. – К.; Лондон: Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2008. – Річн. 61. – Кн. 3 (720; лип. – вер.). – С. 107-116; Його ж: «Апокрифи...» Івана Франка // Чорноморські новини [Одеса]. – 2003. – № 84. – 13 листоп. – С. 3; Його ж: Іван Франко – сумлінний науковий реконструктор автентичної основи поетичної творчості Тараса Шевченка. – У вид.: «Йшла не тільки з духом часу, але й перед ним»: Наталія Кобринська та літературний процес кінця ХІХ – ХХ століття: збірник наукових праць: до 160-річчя від дня народження Наталії Кобринської; до 90-річчя від часу заснування Союзу Українок Америки / НАН України. Інститут Івана Франка; Всеукраїнська громадська організація «Союз Українок»; наук. й літ. ред.: М. Легкий, О. Мельник, А. Швець; відповід. ред. А. Швець; передм. М. Заяць; ред. кол.: Є. Нахлік (голова) та ін.]. – Львів, 2015. – С. 227-241. – (Серія «Літературознавчі студії», вип. 22); Його ж: Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка // Літературознавство. Бібліографія. Інформатика: Доповіді та повідомлення ІІІ Міжнар. конгресу україністів (Харків, 26–29 серп. 1996 р.). – Харків: Око, 1996. – С. 81-86; Його ж: Діяльність І. Франка в Етнографічній комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка // Народознавчі зошити. – Львів. – 2001. – № 3. – С. 465-469; Його ж: Іван Франко як функціонер, науковий продуцент, рецензент, творчий модератор і натхненник літературознавчого дискурсу на засіданнях філологічної секції НТШ // Українське літературознавство. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – Вип. 80. – С. 59-91.

[4] Демуз І. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): сучасна вітчизняна історіографія // Переяславський літопис: зб. наук. статей / [ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2014. – Вип. 6. – С. 154-155, 156; Її ж: Наукові товариства на теренах України ХІХ – початку ХХ ст.: полілог учених і епох: монографія. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2014. – С. 112-113, 115-116; Зайцева З. Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): монографія. – Київ: КНЕУ, 2006. – С. 165–166; Гнатюк В. І. Франко і Наукове товариство імені Шевченка // Спогади про Івана Франка [Текст] / Упоряд., вступ. стаття, прим. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 294-297.

[5] Українсько-руський архів (1906 – 1925). Покажчик змісту томів / Уклад. І. Р. Романюк. – Львів, 1992. – 101 с.

[6] Бурдуланюк В. Видавнича діяльність Наукового товариства імені Шевченка (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Вип. 20. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 28.

[7] Опис рукописів Народного Дому з колекції Антона Петрушевича: У 3-х частинах / Зладив І. Свєнціцький. – Львів: Історично-філософічна секція НТШ, 1906 – 1911. – Ч. 1. – 1906. – 242 с.; Ч. 2. – 1911. – 294 с.; Ч. 3. – 1911. – 193 с. – (Українсько-руський архів. Т. І, VI, VII: Рукописи львівських збірок. – Вип. 1-3).

[8] Франко І. [Рец.] Українсько-руський архів. Т. ІІІ. Матеріяли й замітки до історії національного відродження Галицької Руси в 1830 та 1840 рр. – У Львові, 1907] // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 40. – Кн. 11. – С. 363-364; Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 37. – С. 381-382; Див. також типологічно «споріднені», проблемно-тематичні матеріали концептуальної розвідки про національний ренесанс на галицьких теренах: Тершаковець М. Акад[емік] Студинський як дослідник галицько-українського відродження // Записки НТШ. – Т. 99. – Ч. 1. – Львів, 1930. – С. 95-112.

Галичині XVIII і XIX вв.», які підготували до друку І. Свєнціцький, Ю. Кміт, С. Томашівський[9] (автор вступу, що виконував також функції редактора[10]) та І. Кревецький, сформували том IV (1909)[11]. М. Возняк упорядкував у п'ятому томі видання зібрання творів під назвою «Філологічні праці Івана Могильницького» (1910), що вміщує статті щойно згаданого вченого з мовознавства, а до проблемно-тематичного змісту томів IX і X творчо «інкорпорував» першу і другу частини (випуски) збірки «Матеріяли до української поезії і вірші: тексти й замітки» (1913, 1914), третя, завершальна, частина якої вийшла у світ уже в міжвоєнний період у 1925 р. (том XI)[12]. І. Франко підготував до публікації такі археографічні «колекції» документів і супровідні студії: «Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 рр. Збірка документів і розвідка «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр.»» (том II, 1907) і «Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли» (том VIII, 1912)[13]. Цей видавничий проект було розроблено за науково-організаційного сприяння та з ініціативи М. Грушевського[14], яку він «озвучив» на «сходинах» зазначеної вище секції 10 серпня 1903 р., з метою «оприявнення» на базі першоджерел оригінальних праць, збірок дрібних документів, архівних записів, рукописних матеріалів та інших джерельно-археографічних відомостей історико-літературного характеру[15].

[9] Suchyj O. Stepan Tomasziwski (1875 – 1930) // Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku / pod red. J. Maternickiego, przy współpracy L. Zaszkilniaka. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. – S. 441-452. Див. також текст статті: Сухий О. С. Томашівський як представник «державницького» напряму в українській історіографії // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / pod red. J. Maternickiego i L. Zaszkilniaka. – Rzeszów, 2004. – S. 351-360.

[10] Франко О. Томашівський Степан Теодорович // Енциклопедія Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. – Львів, 2014. – Т. 2. – С. 527-528.

[11] Франко А. Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Визвольний шлях: Сусп.-політ., наук. та літ. місячник. – К.; Лондон: Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2006. – Річн. 59. – Кн. 7-8 (700-701; лип. – серп.). – С. 89.

[12] Крип'якевич І. Історично-філософічна секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894 – 1913 роках… – С. 408.

[13] Франко А. Іван Франко як учений, видавець та організатор української академічної науки в НТШ // «Я єсть пролог…»: матеріали Міжнар. наук. конгресу, до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Львів, 22 – 24 вересня 2016 р.): у 2 т. / Мін-во освіти і науки України. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Відп. ред.: В. Мельник, М. Жулинський; відп. секр.: С. Пилипчук. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. – Т. 1. – С. 381; Його ж: Науково-організаційна діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Українське літературознавство: Іван Франко. Статті і матеріали. – Львів: Світ, 1993. – Вип. 58. – С. 121-131.

[14] Винар Л. Історичні праці Івана Франка / Любомир Винар // Збірник «Української літературної газети». – Мюнхен, 1956. – С. 48-63; Його ж: Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1892 – 1930. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1970. – 110 с. Див. також відповідний контекст у статті: Грушевський М. В десятиліття смерти І. Франка. Апостолові праці / Михайло Грушевський // Україна. – 1926. – Кн. 6. – С. 3-20. Маловідомі архівні матеріали науково-організаційної та видавничої діяльності українського історика № 1 в НТШ містяться в його фонді: ЦДІА України у Києві. – Ф. 1235 (М. С. Грушевський). – Оп. 1. – Спр. 75, 76 (Протоколи загальних зборів засідань секцій НТШ у Львові і Києві упродовж 1896 – 1917 рр.), 79, 81, 83, 84, 85, 86, 175, 181, 190, 191, 192, 193, 197, 207, 208, 224, 226, 242, 251, 253, 254, 457, 471, 799, 908, 954.

[15] Періодичні та серійні видання НТШ (1885 – 1939): Анотований покажчик / Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові. Комісія бібліографії і книгознавства / Л. І. Ільницька (бібліогр. ред.); Т. Ю. Кульчицька (уклад. і авт. передм.). – Львів: [Вид-во НТШ], 1990. – Серія 1: Бібліографія. – Т. І. – С. 40, 43; Савенко В. Періодичні та серійні видання НТШ (1894 – 1939 рр.) // Наукові записки Тернопільського нац. педагогічного ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Вип. 2. – С. 49.

Як додаток до «наскрізь наукової праці» «Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині»[16], яку І. Франко написав ще в 1898 р., учений видав у 1907 р. окремий, за послідовним підрахунком, другий том «Українсько-руського архіву»[17] під титульною бібліографічною назвою: «Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 р. Збірка документів і розвідка «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр.» Львів, накладом Наукового товариства імени Шевченка, 1907, LXXXIV, 168 с. (Українсько-руський архів, видає Історично-філософічна секція Наукового товариства імени Шевченка, т. 2. «Причинки до історії економічних і соціальних відносин Галичини в XVIII – XIX в. Вип. 1»)»[18].

Праця І. Франка, написана у формі передмови-нарису до збірки документів, має пагінацію римськими цифрами, яка в текстах документів позначена арабськими цифрами. Вчений також умістив резюме німецькою мовою (стор. LXXVIII-LXXXIV).

Згадана вище збірка матеріалів, короткий зміст якої подавало видання «Хроніка НТШ»[19], присвячена висвітленню селянського питання на західноукраїнських землях у перших десятиліттях австрійського володіння Галичиною – першій половині XIX ст.[20] Вступний нарис-студію (до цієї збірки актів) «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр.» (без документів), що його «відчитав» І. Франко на черговому засіданні історико-філософської секції Товариства 25 грудня 1906 р.[21], було також оприлюднено окремою книжечкою (Львів, 1907, LXXVII с.). У цьому джерелознавчо-археографічному контексті розгляду питання варто зауважити, що, на слушну думку відомого історика Івана Тиміва, це перша в історичній науці монографічна праця з тематики галицьких шпихлірів[22].

У «предметному вступі» І. Франко-археограф[23] розкрив новизну і актуальність теми дослідження, вказував на використані джерела (розділ І), подав характеристику юридичного стану «мужиків» Галичини наприкінці XVIII ст. (розділ ІІ),

[16] Франко І. Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 47. – С. 7-122.

[17] Ярема Я. Хронологія життя і творчості Івана Франка. – Львів: Видавничий Центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С. 185-187.

[18] Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 р. Збірка документів і розвідка «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр.» [Подав Ів. Франко]. Львів, накладом Наукового товариства імени Шевченка, 1907, LXXXIV, 168 с. (Українсько-руський архів, видає Історично-філософічна секція Наукового товариства імени Шевченка, т. 2: «Причинки до історії економічних і соціальних відносин Галичини в XVIII – XIX в. Вип. 1»).

[19] Хроніка НТШ. – 1906. – Ч. 26. – Вип. 2. – С. 10; Ч. 28. – Вип. 4. – С. 10.

[20] Кравець М. Іван Франко – історик України. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1971. – С. 189.

[21] Книга протоколів засідань Історично-філософічної секції НТШ за 1893 – 1913 рр. // ЦДІА України у Львові. – Ф. 309 (НТШ). – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 70.

[22] Тимів І. Джерелознавчі та краєзнавчі зацікавлення Івана Франка // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конференції «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Відп. ред. Іван Тимів. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 61; Його ж: Археографічна та краєзнавча діяльність Івана Франка // Краєзнавець Прикарпаття: регіональний науково-методичний альманах. – 2016 (липень–грудень). - № 28. – С. 15-23.

[23] Капраль М. Археографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (Нарис історії діяльності) / Мирон Капраль // Український археографічний щорічник, 1999. – Т. 6–7. – Вип. 3-4. – С. 56-76; Фелонюк А. Археографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / Т. 1: «А»-«Бібл» / Укладання НТШ. – Київ-Львів-Тернопіль, 2012. – С. 269-275.

стислий опис діяльності галицьких так званих станів за часів цісаря Йосифа II та їх становище в панщизняних відносинах (розділ III), фактологічно «змалював» історію заснування громадських шпихлірів у Чехії, Моравії та Галичині і відтворив реакцію галицького «Станового виділу» на цісарський патент 1788 р. (розділ IV), який задекларував створення шпихлірів (комор або громадських складів страхового зерна в Галичині[24]), що належали радше до адміністративної, аніж до політичної системи, охарактеризував розвиток організації шпихлірів за часів правління наступників цісаря Йосифа II – Леопольда II і Франца I (про це питання йдеться відповідно у розділах V і VI) та історію реорганізації, скасування і ліквідації шпихлірового фонду, – загалом доволі розлоге дослідження складалося з десяти розділів[25].

До збірки документів, що її упорядкував І. Франко-історик[26] на основі друкованих матеріалів та рукописів, нагромаджених у бібліотеці Оссолінських і книгозбірні Наукового товариства ім. Т. Шевченка[27], увійшли: губерніальний рескрипт «до Станового виділу» про створення шпихлірів, офіційна відповідь президії цієї установи на урядовий проект «щодо їх заснування», перелік шпихлірових фондів станом на 1794 р., «сумарій» – рукописна праця К. Процінського (урядника колишньої державної бухгалтерії, що була скасована ще в 1856 р.) про шпихліровий фонд, скарги громад на утиски поміщиків та інші матеріали[28]. Про жорстокість поміщицького гніту та безправність селян свідчить уривок із скарги громад Ступниці і Котовані на свого поміщика: «Як тільки над нами почав панувати його милість знатний пан Антін Дверницький, теперішній наш поміщик, то нас безправно на протязі двох з половиною років жорстоко карано: били киями по голові, по плечах, по руках, а потім клали і тримали так, що один сидів на ногах, а другий на голові, а двох били киями, а в кінці били ногами і знущалися над нами, як хотіли <…>»[29].

Обґрунтовуючи у «просторій передмові» археографічні аспекти вибору теми дослідження і висвітлюючи історіографічно-джерельну базу наукової роботи, вчений констатував: «Справа заснування, довголітнього існування і розвою а нарешті розв'язання громадських шпихлірів, зглядно шпихлірового фонду в Галичині, досі

---

[24] Бурдуланюк В. Видавнича діяльність Наукового товариства імені Шевченка (кінець XIX – перша третина XX ст.)... – С. 28; Українсько-руський архів (1906 – 1925). Покажчик змісту томів… – С. 8.

[25] Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. [нарис] // Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 621-698.

[26] Савчук Г. Історичні праці Івана Франка // Документ як джерело пізнання (до 160-річчя І. Я. Франка та 90-річчя Я. Р. Дашкевича): Збірник статей II Міжнародної науково-практичної конференції викладачів, студентів, аспірантів і молодих вчених (Львів, 14 – 15 грудня 2016 р.). – Львів: Видання Української академії друкарства, 2016. – С. 60, 61, 63; Коваленко Л. Історичні погляди І. Я. Франка // І. Я. Франко як історик: Збірник статей / Наукові записки Інституту історії АН УРСР. – К., 1956. – Т. 8. – С. 3-33.

[27] Франко А. Д. Науково-видавнича діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Дослідження з історії України // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1993. – Вип. 29. – С. 50; Його ж: Академічні досягнення, видавничі та організаційні проекти Івана Франка в НТШ // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конференції «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Відп. ред. Іван Тимів. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 41-42.

[28] Кравець М. Іван Франко – історик України... – С. 189.

[29] Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 р. Збірка документів і розвідка... – С. 149.

не то що не оброблена, але майже навіть не порушена в науці. В давніших підручниках галицького панщизняного права, видаваних з офіціяльним характером <…>, не подають ніякої згадки, ніякого сліду тої інституції. <…> Та важне те, що й пізніші публікації про історію панщизняних відносин у Галичині так само промовчують довголітнє існування і долю сеї інституції»[30]. Відтак І. Франко зазначав, що йому вдалося-таки знайти лише дві принагідні згадки про галицькі шпихліри: в книжці, за висловом ученого, «бувшого синдика» «Галицького Товариства Кредитового Земського», доцента Львівського університету Владислава Острожинського під титульним заголовком «Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, jego powstanie i półwiekowy rozwoj» (Львів, 1892)[31] і в статті Броніслава Лозінського «Z czasów i aktów dominikalnych. Przyczynek do historyi administracyi w Galicyi», що вийшла в світ у 1906 р. у львівському виданні «Kwartalnik Historyczny», друкованому органі Towarzystwa Historycznego (Історичного товариства)[32]. До слова, український археограф згодом опублікував у «Записках НТШ» у 1907 р. свою критичну рецензію на згадане вище дослідження Б. Лозінського[33]. В оглядовій статті І. Франко, зокрема, зауважив: «Отся інтересна стаття – перша, наскільки знаю, в польській історичній літературі проба використання рукописних т[ак] зв[аних] Circularienbücher або Gestionsprotokolle для відтворення одної частини панщизняних відносин у Галичині. Автор покористувався кільканадцятьма томами таких циркулярів, що зберігаються в бібліотеці Оссолінських, і на їх підставі рисує поперед усього інтересний для тих часів тип мандатарія. <…> Окремий розділ присвятив автор часові конання панщизняних відносин <…>»[34].

Цілеспрямована пошукова історико-краєзнавча, джерельна праця І. Франка[35] у віденських архівах не принесла помітних результатів в «утаємниченій справі» документального дослідження історії галицьких громадських шпихлірів. Науковець ретроспективно пригадував: «Зацікавлення громадськими шпихлірами в Галичині почалося у мене, можна сказати, від найвчаснішого дитинства. Мій батько зазнав багато з тих часів і ще 1831 р. в часі холери був свідком пам'ятного спалення упирів у Нагуєвичах. Він і інші, старші від нього господарі, що часто сходилися на поговірки в батьковій кузні, згадували не раз і про громадські шпихліри за панщизняних

[30] Там само. – С. IV.

[31] Ostrożyński Wł. Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, jego powstanie i półwiekowy rozwoj / Wł. Ostrożyński. – We Lwowie, 1892. – S. 2-20.

[32] Łoziński B. Z czasów i aktów dominikalnych. Przyczynek do historyi administracyi w Galicyi / Bronisław Łoziński // Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego. – 1906. – T. 20. – Zezsyt 1-2. – S. 252-285.

[33] Франко І. [Рец. на вид.:] Łoziński Bronisław. Z czasów i aktów dominikalnych. Przyczynek do historyi administracyi w Galicyi // Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego. – 1906. – T. 20. – Zezsyt 1-2. – S. 252-285] / Іван Франко // Записки НТШ. – 1907. – Т. LXXV (75). – Кн. 1. – С. 201-202.

[34] Там само.

[35] Малярчук О. Методологія історико-краєзнавчого пізнання та її складової музеєзнавства в процесі збереження національної пам'яті // Історія музейництва на Калущині: локальний вимір / Упоряд. та відп. наук. ред.: Іван Тимів. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. – С. 8-13. Див. також текст праць: Франко А. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші // Народознавчі зошити. – 2013. – № 3 (111) (трав. – черв.). – С. 519-531 (залучено раритетний франкознавчий фотоілюстративний матеріал родини Івана Франка і сімейств його братів Захара та Онуфрія); Малярчук О. Соціально-економічні процеси в західному регіоні Української РСР (1964 – 1991). – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. – 548 с.

часів <…>. Прибувши до Львова на університет[36], я від початку 80-их років почав займатися давнішою історією Галичини, прочитуючи друковане, а також рукописи, нагромаджені в бібліотеці Оссолінських. Одна з перших речей, які тут попали мені під руки, був рукопис число 2866 <…>»[37]. Молодий учений[38] прочитав і скопіював текст архівної знахідки, який через декілька десятиліть став джерельно-документальною основою другого тому видання «Українсько-руський архів» (с. 83-117). І. Франко спробував зацікавити зайнятись археографічно-джерелознавчим раритетом Ю. Целевича і тодішнього голову Товариства ім. Т. Шевченка К. Сушкевича, котрий взявся «розвідати і розпитати» про маловідому справу, з автентичними особливостями якої був глибоко ознайомлений «русин з роду» (але не за духом і самоідентифікацією), один з провідних чиновників колишньої «державної бухгалтерії», автор праці про шпихліри Кароль Процінський. Результатом тієї бесіди, вочевидь, виявилась ота сама, «вожделенна» для фахового дослідника, збірка документів про галицькі шпихліри, яка по смерті К. Сушкевича опинилася у бібліотеці Товариства ім. Т. Шевченка. В розлогій «преамбулі» до збірки рукописних артефактів І. Франко зауважив: «Документів, із яких заховалися почасти брульйони, почасти канцелярійні оригінали, а почасти новіші копії або переклади, знайшлося всього 17, не вчисляючи сюди самого сумарія, зробленого К. Процінським»[39]. Учений отримав згоду історико-філософської секції НТШ[40] на публікацію документів і матеріалів разом із сумарієм К. Процінського. Відтак І. Франко акцентував увагу на розширенні тематичного змісту другого тому «Українсько-руського архіву»: «Вже в протязі друкування, натикаючися часто в тих документах на рахунки з т[ак] зв[аних] прегравацийних кар, що творили частину шпихлірового фонду, я постановив додати до збірки Процінського ще пару документів про «прегравації», що кидають ярке світло не лише на справу шпихлірів, але й загалом на панщизняні відносини в Галичині до 1848 р. Вихідною точкою тут був для мене другий том неоціненної рукописної збірки ч[исло] 525 бібл[іотеки] Оссол[інських], власне том найважніший для історії панщизняних відносин у XVIII в. <…>»[41]. Цей том через ряд об'єктивних причин не зумів опрацювати О. Терлецький у своєму дослідженні про панщину. До згаданих вище документів XVIII ст. І. Франко додав ще чотири «пізніші, часткового значення, відгуки селянських жалоб на утиски, що тяглися довгим рядом від кінця XVIII в. аж до 1848 р. і ще й геть-геть дальше»[42].

[36] Пилипчук С. Іван Франко і Львівський університет // Каменяр [інформ.-аналіт. часопис ЛНУ ім. Івана Франка] / Ювілейний вип. «Львівському університету – 350 років». – 2011. – № 1. – Січ. – С. 1-2.

[37] Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. [нарис]… – С. 622.

[38] Див. цікаві, оригінальні, несподівані авторські філософсько-аналітичні міркування та своєрідні порівняльно-літературознавчі, екзистенційні «медитації», пов'язані з нешаблонним, глибинним студіюванням особливостей творчого життєпису та суто «людських чеснот» Івана Франка у тексті резонансної книжки талановитого автора: Чопик Р. Ессе Homo! Добра звістка від Івана Франка: монографія / Відп. ред. Є. К. Нахлік. – Львів, 2002. – 232 с. [У надзаг.: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. «Франкознавча серія». Вип. 3.]

[39] Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. [нарис]… – С. 623.

[40] Крип'якевич І. Хроніка Історично-філософічної секції Наукового товариства імени Шевченка у Львові [рукопис, копія; оригінал «Хроніки» зберігався у приватному архіві академіка І. Крип'якевича] // ЦДІА України у Львові. – Ф. 357 (Фонд І. Крип'якевича). – Оп. 1 – Спр. 5. – Арк. 1-40.

[41] Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. [нарис]… – С. 623.

[42] Там само.

Історіограф І. Франко[43] послуговувався різноманітними маловідомими і друкованими відомостями, що становили широку джерельну основу науково-довідкового апарату другого тому «Українсько-руського архіву»[44], а саме: енциклопедичними статтями, історико-правничими документами, зокрема, проектом галицької конституції 1790 р. під назвою «Projekt galicyjskiej konstytucyi 1790/[17]91» (Львів, 1893), який «відтворив» Станіслав Старжинський (Stanisław Starżyński)[45], розвідкою Владислава Лозінського (Władysław Łoziński) про «закон і звичаї на Червоній Русі» в першій половині XVII ст. під назвою «Prawem i lewem; obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku» (2-е вид., Львів, 1894)[46], яку український історик С. Томашівський різноаспектно «зрецензував» у «Записках НТШ» (1906) (т. LXX (70), кн. 2)[47], тритомовим правничо-нормотворчим дослідженням Людвіга Клюнкера (Ludwig Klunker) «Die gesetzliche Unterthans-Verfassung in Galizien: aus dem Wortlaute der bis auf die neueste Zeit erflossenen Verordnungen systematisch zusammengestellt» (Львів, 1845 – 1846, т. 1 – 3)[48], а також працями Карла Грюнберга (Грінберга) (Karl Grünberg) «Die Bauernbefreiung und die Auflösung des gutsherrlich bäuerlichen Verhältnisses in Böhmen, Mähren und Schlesien» (про скасування кріпосного права і дозвіл більш поміркованих, «вільніших» селянських відносин у Чехії, Моравії і Сілезії) (Лейпциг, 1893 – 1894)[49], Франца Кронеса (Franz Krones) «Geschichte der Neuzeit Oesterreichs vom achtzehnten Jahrhundert bis auf die Gegenwart» («Сучасна історія Австрії з XVIII ст. до наших днів») (Берлін, 1879)[50], важливою історико-статистичною роботою науковця чеського походження Едварда Воднаржіка (Edward Vodnařik) «Geschichte und Statistik der mährishen Contributions-Vorschusskassen…» (Брно, 1886)[51], джерелознавчою працею згаданого вище Броніслава Лозінського «Galicyjski sejm stanowy, 1817 – 1845», що вийшла в

[43] І. Я. Франко як історик: Збірник статей / Наукові записки Інституту історії АН УРСР. – К., 1956. – Т. 8. – 160 с. Див. також текст концептуальних, фактологічних франкознавчих досліджень відомого історика Леоніда Тимошенка (визнаного фахівця у царині історії церкви XVI – XIX ст.): Iwan Franko (1856 – 1916) // Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku / pod red. J. Maternickiego przy współpracy L. Zaszkilniaka. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. – S. 241-252; Іван Франко – знавець історії ранньомодерної церкви // Записки НТШ. – Т. 250. – Львів, 2005. – С. 338-355.

[44] Франко А. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка в Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка: Автореф. дис. … канд. іст. наук / НАН України. Інститут історії України. – К., 1995. – С. 14.

[45] Starżyński S. Projekt galicyjskiej konstytucyi 1790/[17]91 («Charta Leopoldina») / Stanisław Starżyński. – Lwów, 1893. – 764 s.

[46] Łoziński Wł. Prawem i lewem; obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku / Władysław Łoziński; wyd. 2. – Lwów, 1894. – T. 1, 2.

[47] Томашівський С. [Рец. на вид.:] Łoziński Wł. Prawem i lewem; obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku // Записки НТШ. – 1906. – Т. LXX (70). – Кн. 2. – С. 205-209.

[48] Die gesetzliche Unterthans-Verfassung in Galizien: aus dem Wortlaute der bis auf die neueste Zeit erflossenen Verordnungen systematisch zusammengestellt / von J. Ludwig Klunker. – Lemberg. – 1845. – Bd. 1, 2; 1846. – Bd. 3.

[49] Grünberg K. Die Bauernbefreiung und die Auflösung des gutsherrlich bäuerlichen Verhältnisses in Böhmen, Mähren und Schlesien. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1893 – 1894. – 210 s.

[50] Krones F. Geschichte der Neuzeit Oesterreichs vom achtzehnten Jahrhundert bis auf die Gegenwart. – Berlin: T. Hofmann, 1879. – 798 s.

[51] Vodnařik E. Geschichte und Statistik der mährishen Contributions-Vorschusskassen…. – Brünn (Брно), 1886. – 231 s.

світ у 1905 р. у Львові окремим виданням[52], а також у 1906 р. у журналі історичного профілю знань «Kwartalnik Historyczny»[53]. Чимало державотворчих історико-політичних, суспільно-громадських і статистично-господарських даних[54] про «станові відносини» в Галичині[55] міститься у зазначеній вище (останній у широкому переліку) фундаментальній праці. Насичене «автентичними», фактологічними відомостями історико-економічне дослідження Бр. Лозінського піддав археограф І. Франко посутній критико-аналітичній рецензії у «Записках НТШ» (1907) (т. LXXV (75), кн. 1)[56]. На шпальтах часопису «Kwartalnik Historyczny» було вміщено також контроверсійну полемічну статтю про «галицькі стани» С. Старжинського під назвою «Kilka slów o Stanach galicyjskich…» (1906)[57] з приводу виходу в світ зазначеної вище наукової роботи Б. Лозінського. До речі, І. Франко доволі компетентно, фахово, інтертекстуально приєднався до «заочного» полемічного обговорення, вмістивши на сторінках «Записок НТШ» (1907) «реферативну» статтю на рецензію С. Старжинського (т. LXXV (75), кн. 1)[58]. Критик зауважив, що польський правознавець, професор Львівського університету (депутат австрійського парламенту та галицького сейму), істотно, конструктивно доповнивши працю Б. Лозінського «в своїх увагах про вживання польської мови в урядóванню станів (с. 191 і д[алі]) <…>»[59], залучив до науково-джерельної бази роботи «10 документів, вийнятих з різних архівів, що причиняються до освітлення історії станів у р. 1817 – 1823»[60]. З метою якомога повноціннішого упорядкування збірки документів і глибшого, ґрунтовнішого студіювання проблемно-тематичного кола питань у розвідці «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр.»[61] український учений опрацював ще одне дослідження Б. Лозінського з цієї проблематики під назвою «Z historii Stanów Galicyjskich» («Biblioteka Warszawska», t. 1, 1904)[62], якому присвятив рецензію в «Записках НТШ» (1905) (т. LXIII (63), кн. 1)[63].

Готуючи до друку зазначені вище студії (наукові праці та фахово упорядковані «жерела») з архівної справи та документознавства[64], вчений, що, до слова, виявив

[52] Łoziński B. Galicyjski sejm stanowy, 1817 – 1845. – We Lwowie, 1905. – 162 s.

[53] Łoziński B. Galicyjski sejm stanowy, 1817 – 1845 // Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego. – 1906. – T. 20. – Zezsyt 1-2. – S. 166-224.

[54] Grodziski S. Sejm Krajowy galicyjski… – T. 1. – Warszawa, 1993. – 526 s.

[55] Зашкільняк Л. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Леонід Зашкільняк, Микола Крикун. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 752 с. + 8 кол. мап.

[56] Франко І. [Рец. на вид.:] Łoziński Bronisław. Galicyjski sejm stanowy, 1817–1845 // Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego. – 1906. – T. 20. – Zezsyt 1-2. – S. 166–224] // Записки НТШ. – 1907. – Т. LXXV (75). – Кн. 1. – С. 200–201.

[57] Starzyński S. Kilka słów o Stanach Galicyjskich… // Kwartalnik Historyczny. – 1906. – Zezsyt 3. – S. 171-173.

[58] Франко І. [Рец. на вид.:] Starzyński Stanisław. Kilka słów o Stanach Galicyjskich… // Kwartalnik Historyczny. – 1906. – Zezsyt 3. – S. 171-173] // Записки НТШ. – 1907. – Т. LXXV (75). – Кн. 1. – С. 200-201.

[59] Там само. – С. 201.

[60] Там само.

[61] Франко А. Академічні досягнення, видавничі та організаційні проекти Івана Франка в НТШ... – С. 41-42.

[62] Łoziński B. Z historii Stanów Galicyjskich // Biblioteka Warszawska. – 1904. – T. 1. – S. 218-223.

[63] Франко І. [Рец. на вид.:] Łoziński Bronisław. Z historii Stanów Galicyjskich // Biblioteka Warszawska. – 1904. – T. 1. – S. 218-223] // Записки НТШ. – 1905. – Т. LXIII (63). – Кн. 1. – С. 24-25.

[64] Официнський Р. Археографічна діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Молодь – Україні. – 1994. – Т. 2. – С. 50-60.

себе також і як креативний дослідник історичної проблематики античності та медієвістики[65] та глибокий знавець різноманітних аспектів історії Галичини XVIII і XIX ст. (особливо періоду австрійських часів)[66], творчо використав і власні археографічні надбання, знахідки та історіографічні спостереження і концептуальні узагальнення[67]. Науковець, зокрема, залучив опрацьовані відомості в його історико-економічній, «статистичній» студії «Грималівський ключ в р. 1800», що була надрукована у виданні НТШ «Часопись правнича і економічна» в 1900 р.[68]. Окрім опису під автентичним найменуванням «Інвентар ключа Грималівського, на рік 1800 списаний» (обсягом 400 сторінок), І. Франко послуговувався також статистично-топографічним довідником К. Ожеховського[69], на основі якого та на базі інших друкованих і деяких маловідомих джерел звів свої статистичні дані від 1800 р. до 1890 р. за групами і категоріями населення так званого «ключа Грималівського», що складався з трьох містечок (Грималова, Товстого і Терноруди) і 32-ох сіл та присілків. Під час ретельного упорядкування збірки «Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 р.» сумлінний археограф творчо скористався також таблицями «людности та її приросту» за 1800 – 1890 рр., ґрунтової «посілости» і панщизняної «повинности», статистичними «підрахунками» щодо соціально-економічного та історико-адміністративного аналізу становища сіл і фільварків означеного району під назвами: «Данини», «Чиншівники», «Церковні добра», «Ґрунти домінікальні». І. Франко залучив до текстологічного «автентичного контенту» другого тому видання «Українсько-руський архів» інвентарні документи, зокрема, «інвентар Сенявського для Грималова <…> із тим станом повинностей, який застала Австрія <…>»[70]. Варто наголосити на тому, що науковець подав свої «жерела і уваги» щодо «заводження інвентарів»[71] в його фундаментальній історичній праці «Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині»[72], археографічним додатком до якої стала збірка

[65] Лазорак Б. Наукові читання доктора Івана Франка з проблем античності та медієвістики (Самбір, 1903 р.) // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Ред. кол. Н. Скотна (гол. редактор), О. Петречко та ін. – Дрогобич, 2013. – Вип. 32. Історія. – С. 138-150.

[66] Матеріяли до культурної історії Галицької Руси XVШ і XIX віку / Збірник праць, зібр. М. Зубрицьким, Ю. Кмітом, І. Кобилецьким, І. Левицьким, І. Франком. Вид. під ред. Ів. Франка // Збірник Історично-філософічної секції. – Львів: Видання НТШ. – Т. V. – 1902. – VI, 328 с.

[67] Франко А. «Історія України-Руси» Михайла Ґрушевського в науково-критичній та історіософській рецепції Івана Франка крізь призму висвітлення взаємин між її автором і рецензентом // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2018. – Вип. 55. – С. 161-251.

[68] Франко І. Ґрималівський ключ в р. 1800: Історично-економічна студія // Часопись правнича і економічна. – 1900. – Т. 1. – С. 1-51; Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 550-610; С. 555, 556, 559, 562, 570, 574-577, 580, 586, 587, 592, 593, 595, 600-602 (тут подано опрацьовані І. Франком таблиці «людності та її приросту» упродовж 1800 – 1890 рр., ґрунтової «посілости» і панщизняної «повинности», цифрові «зведення» по селах і фільварках під назвами: «Данини», «Чиншівники», «Церковні добра», «Ґрунти домінікальні» та інші відомості у кількісних вимірах). Див. також публікацію однойменної праці окремою «відбиткою» (з вид.: Часопись правнича і економічна). – Львів: З друкарні НТШ, 1900. – 52 с.

[69] Orzechowski K. O. PRZEWODNIK statystyczno-topograficzny i SKOROWIDZ obejmujący wszystkie miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi W. X. Krakowskiem i X. Bukowinie, według najświeższych skazówek urzędowych / Konrad Oksza Orzechowski. – Kraków, 1872. – S. 67-68.

[70] Франко І. Ґромадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. [нарис]… – С. 626-627.

[71] Там само. – С. 627.

[72] Франко І. Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині… – С. 7-122.

документів про шпихліри. У передмові-нарисі І. Франко неодноразово згадував про незакінчену монографію «Літературні стремління галицьких русинів. 1772 – 1872» О. Терлецького[73]. Редактор «інкорпорував» деякі опрацьовані матеріали і наукові спостереження з глибокого «резервуару» дослідження згаданого щойно літературного критика, що друкувалося під псевдонімом «Ів[ан] Заневич» у 1894 – 1895 рр. у часописі «Житє і слово», який редагував І. Франко. З позитивною рецензією на артикульовану вище збірку І. Франка (оприлюднену в т. ІІ «Архіву») виступив у «Літературно-науковому віснику» (1907, т. 37) молодий, талановитий учень львівської історичної школи М. Грушевського[74] І. Джиджора[75].

Отже, креативно, концептуально, історико-компаративістично студіюючи, правдиво, майстерно реконструюючи у текстографічному «форматі» історію заснування та скасування громадських шпихлірів у Галичині (всебічно подаючи її документальне, достовірне підтвердження), І. Франко ґрунтовно з'ясував «конспірологічну справу», яку «затаювали галицько-польські дослідники більше, ніж півстоліття»[76].

Якщо у другому томі «Українсько-руського архіву»[77] упорядник усеохоплююче, різноаспектно подав у джерелознавчо-археографічному контексті «причинки» до історії економічних і соціальних відносин Галичини у XVIII – XIX ст.[78], то у

[73] Франко І. Д[окто]р Остап Терлецький. Спомини і матеріали // Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 33. – С. 305, 320, 365.

[74] Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. – Львів: Світ, 2016. – 440 с.; іл. – (Серія «Грушевськіяна»: Т. 9). Див. також текст ґрунтовних грушевськознавчих та водночас франкознавчих праць, в яких посутньо, контроверсійно, подекуди суперечливо, неоднозначно, але загалом доволі об'єктивно висвітлено взаємини, що склались упродовж тривалого часу науково-видавничої співпраці поміж двома вітчизняними корифеями Михайлом Грушевським та Іваном Франком: Бурлака Г. Грушевський Михайло Сергійович // Франківська енциклопедія: у 7 т. / ред. кол.: М. Жулинський, Є. Нахлік, А. Швець та ін. – Львів: Світ, 2016. – Т. 1: А-Ж / наук. ред. і упоряд. Є. Нахлік; передмова: М. Жулинський, Є. Нахлік. – С. 481–494. – (Серія «Іван Франко і нова українська література. Попередники та сучасники»); Тельвак В. Проблема «Франко – Грушевський» в українській історіографії // Український історик. – 2006 – 2007. – № 4/1-2. – С. 183-199; Бурлака Г. Франко і Грушевський: спроба об'єктивної характеристики // Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; відп. ред. Г. Бурлака. – Київ: Видавничий Дім «Стилос», 2010. – Т. 5. – С. 27-66; Гирич І. Михайло Грушевський та Іван Франко: громадське і приватне // Франкознавчі студії: Збірн. наук. праць. – Вип. 4. – Дрогобич, 2007. – С. 590-642; Див. також: Гирич І. М. Грушевський та І. Франко: громадське і приватне. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.i-hyrych.name/uk/Hrushevsky/AndFranko.html

[75] Джиджора І. [Рец. на вид.:] Українсько-руський архів. Д-р Ів. Франко. Громадські шпихліри в Галичині в 1784 – 1840 рр., т. ІІ, видає Історично-філософічна секція НТШ. Львів, 1907. Ст. LXXXIV+168 // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 37. – С. 366-368.

[76] Франко І. Лист до редактора видавництва «Herders Konversations Lexicon» від 18 січ. 1909 р. [публікація М. Возняка «Матеріали до життєпису Франка (З додатком двох недрукованих його біографій)»] // За сто літ. – Київ- Харків: Держ. вид-во України, 1927. – Кн. 1. – С. 179; Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 50.– С. 364.

[77] Франко А. Іван Франко як учений, видавець та організатор української академічної науки в НТШ... – С. 381; Його ж: Академічні досягнення, видавничі та організаційні проекти Івана Франка в НТШ. – С. 41-42.

[78] [Повідомлення про вихід у світ] Українсько-руський архів (Руська Історична Бібліотека, серія друга). Видає історично-філософічна секція НТШ. Т. ІІ. Причинки до історії економічних і соціяльних відносин Галичини в XVIII–XIX в. Випуск І. Громадські шпихліри в Галичині 1784 – 1840 р. Збірка документів і розвідка д-ра Івана Франка. У Львові, 1907. Ст. LXXXIV+168 // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 37. – С. 377.

восьмому томі цього видання І. Франко[79] документально, достовірно, інтертекстуально, джерельно-аналітично відтворив у політико-мовознавчому «розрізі» розгляду проблеми історію так званої «азбучної війни» у Галичині, апогеєм, кульмінацією якої став драматичний проміжок часу упродовж травня – липня 1859 року. Збірку матеріалів (у копіях) про перебіг історичних подій алфавітно-правописної епопеї отримав І. Франко ще у 1894 р. від Т. Несторовичевої, дочки отця Григорія Шашкевича, котрий, за висловом ученого, «від р. 1849 після свого посольства жив у Відні на становищі міністеріяльного радника і референта для руських справ»[80].

У вступі до упорядкованого вченим видання «Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині в 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли»[81] І. Франко подав у хронологічному порядку докладний розвиток «язикових колізій» політизованої «мовотворчої справи» на основі фундаментальної публікації Я. Головацького «Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien»[82] («Українське [слово «ruthenische» у дослівному, «механічному», «абстрактному» перекладі з німецької мови означає: «русинське, рутенське, руське». – А. Ф.] мовознавче і правописне питання у Галичині», Львів, 1861). Відстоюючи кирилицю та етимологічний принцип правопису (у тодішньому розумінні, із збереженням усіх уживаних у церковних книгах «букв»), Я. Головацький висловив своє бачення деяких контроверсійних аспектів тяглого розвитку української мови (подаємо за В. Сімовичем): «Українська мова (ruthenische, russinische oder kleinrussische) – самостійна мова, не діялект російської; <…> її розвиток сягає X – XI в.; її характер зберігся в письменних пам'ятках звичайного (profanen) змісту й навіть у старих церковних книгах; <…> «а з польських часів вона, підо впливом польським, попсувалась; тоді й виринули деякі відтінки й звукові відміни (Varietäten) в устах народу, що, одначе, ніколи не набрали загального значіння <...>»»[83].

Одразу ж чітко і недвозначно зауважимо, що І. Франко зосередив ретельну дослідницьку увагу н**е** суто на граматичних і фонологічно-фонетичних нюансах вивчення специфічного історико-лінгвістичного питання. До слова, у позачасовому вимірі висвітлення його питомо «язикового» аспекту варто зазначити, що фундаментальний, лінгвістично-компаративістичний, всеохоплюючий, скрупульозний мовознавчий аналіз проектованої псевдореформи здійснили «злий геній» Й. Їречек (автор та ініціатор її віроломного запровадженння), Я. Головацький, значно пізніше В. Сімович та інші фахові науковці. Редактор восьмого тому «Українсько-руського архіву» І. Франко намагався висвітлити «алфавітне» протистояння насамперед крізь національно-політичну призму розгляду проблеми.

---

[79] Франко А. Іван Франко і мовна комісія Наукового товариства ім. Шевченка // Думська площа: Наук. та літ. додаток до «Одеського вісника» [Одеса]. – 2003. – № 35 (392). – 12 верес. – С. 8; № 36 (393). – 19 верес. – С. 8; Сербенська О. Мовний світ Івана Франка (Статті, роздуми, матеріали). – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 372 с.

[80] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко) // Українсько-руський архів. – 1912. – Т. VIII. – С. XXVIII.

[81] Франко А. Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка... – С. 89.

[82] Glowackij J. Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien. – Lemberg, 1861. – LXV, 362 s.

[83] Сімович В. Йосеф Їречек і українська мова. До азбучної заверюхи 1859 р. // Праці Українського Високого педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова: Науковий збірник. – У Празі. – 1932. – Т. II. – С. 277; Glowackij J. Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien... – S. 114-115.

Оскільки історичні перипетії «азбучної епопеї» 1859 р. нагадували справжній детективний, конспірологічний сюжет, який розвивався калейдоскопічно, стрімко, захопливо, динамічно, непередбачувано, ба навіть містично, видається доцільним розкрити деякі важливі, «фабульні» та теоретико-методологічні, структуроутворюючі, «приховані» особливості та нюанси цієї підступної, «тихої війни», що віщувала небезпечні, «горезвісні» зміни для українського населення Галичини[84].

Розглянемо проблемно-тематичний зміст урядового програмного документа (що був надрукований таємно, не для продажу, на урядовій поліграфічній базі), в якому подавався, сказати б, політико-текстологічний виклад «ідеологеми» «упереджено опрацьованих» алфавітних змін у галицько-українському правописі. На початку травня 1859 р. у Відні було опубліковано брошуру під титульною бібліографічною назвою видання «Ueber den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben. Im Auftrage des K. K. Ministerium fuer Cultus und Unterricht verfasst von J. Jirecek, Wien, 1859» («Про пропозиції щодо переведення правопису української [у дослівному перекладі: «русинської», «рутенської», «руської». – А. Ф.] мови на латинську абетку»)[85]. Автором мовно-міфотворчого «опусу» (скажімо з доброзичливим іронічним підтекстом асоціативно-метафоричного «забарвлення») «в композиційно-стильовому жанрі» звітної переписки у сфері офіційного діловодства Міністерства культури й освіти був відомий філолог Йозеф (Йосиф) Їречек (чеськ.: Josef Jireček; 1825 – 1888) – австрійський суспільно-політичний, культурологічний діяч та освітній чиновник високого рангу чеського походження, зять відомого славіста П. Й. Шафарика. Хоча, видається доцільним визнати, молодий ідеолог-реформатор виявив неабиякі творчі, інтелектуальні здібності, ґрунтовно студіюючи граматичну і фонетико-фонологічну структури так званої «русинської» (себто української) мови. Цікаво, що під час первісного осягнення тонкощів граматики «руського язика» Й. Їречек навіть скористався навчально-дидактичними порадами Б. Дідицького щодо практичного вивчення фундаментальних основ української мови[86].

Речник проектованих змін далекоглядно зазначав: «У латинському письмі здоровий розвиток української писемності знайде міцну опору. До тих пір, доки русини будуть писати та друкувати кирилицею, до тих пір у них буде проявлятися

[84] Трусевич С. Суспільно-політичний рух у Східній Галичині в 50 – 70-х роках XIX ст. [Текст] / АН УРСР. Ін-т суспіл. наук; Відп. ред.: Ф. І. Стеблій. – К.: Наук. думка, 1978. – С. 55-57.

[85] Ueber den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben. Im Auftrage des K. K. Ministerium fuer Cultus und Unterricht verfasst von J. Jirecek [Про пропозиції щодо переведення правопису русинської (української) мови на латинську абетку. Від імені Міністерства культури і освіти написав Й. Їречек. – А. Ф.]. – Wien, 1859.

[86] Дідицький Б. О неудобности латинской азбуки въ писменности руской, розсужденіе Богдана А. Д. / Богдан (Феодосій) Дідицький. – Вѣденъ: Въ книгопечатнѣ оо. мехитаристовъ, 1859. – 47 с. Див. відповідний контекст у дослідженнях: Сербенська О. Мовний світ Івана Франка (Статті, роздуми, матеріали)… – С. 1-372; Франко А. Іван Франко і мовна комісія Наукового товариства ім. Шевченка… – № 35 (392). – 12 верес. – С. 8; № 36 (393). – 19 верес. – С. 8; Його ж: Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка… – С. 81–86; Його ж: Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового товариства ім. Т. Шевченка «Українсько-руська бібліотека»... – С. 578-585; Його ж: Іван Франко і Михайло Грушевський. До питання про співпрацю в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конференції «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Відп. ред. Іван Тимів. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 11-15.

ухил до церковнослов'янщини, а опосередковано і до «російщини». Саме ж існування української писемності буде під знаком запитання»[87]. Бравий чиновник (тут, мабуть, доцільно провести саркастичну, алюзійну паралель з відомим хвацьким, спритним, харизматичним персонажем – «солдатом Швейком») намагався «одним наскоком» «хитромудро» упорядкувати, нібито щиросердно (так вважали деякі критики) гармонізувати, «оптимізувати» галицько-українську літературно-писемну мову (химерне, «макаронічне» язичіє), послуговуючись переважно основними елементами західноукраїнської діалектної основи, яка поєднувала в собі лексичні та синтаксичні архаїзми, полонізми, діалектизми та всілякі чудернацькі хаотичні форми, що перейшли в дещо заскорузлу, ненормовану, «ретроградну» мовну практику з «букварів», читанок і хрестоматій для народних шкіл, фольклорних збірників, календарів та інших книжкових видань. Й. Їречек не виявляв великого бажання конструювати нову галицько-українську мовно-граматичну «палітру» з мозаїчних елементів глибокого «резервуару» живого, розмовного, народного «язика». В текстологічній канві брошури чеський «офіціяліст» пропагував гібридну суміш фонетичного та етимологічного правописів, варіанти яких побутували у лінгвістичному «вжитку» різноманітних слов'янських мов. «Владоможний речник» уведення «матриці» латинської абетки для галицьких українців пояснював свої новації ще одним, здавалося б, неспростовним, нібито логічним (sic! лише на перший, часто оманливий, погляд) аргументом: «<...> проведення реформи українського правопису на традиційній для нього кириличній основі в дусі тої, що провів у сербів Вук Караджич, зв'язане зі значно більшими труднощами, тому що для її здійснення виникає необхідність у 12 нових буквах»[88].

У тогочасній доволі «скупій», фрагментарній українській історіографії розгляду проблематики «азбучної війни» упродовж тривалого хронологічного проміжку її «дискурсивного» обговорення (понад п'ятдесяти років після її закінчення і, зрештою, значно пізніше) своїми гострими критичними «рефлексіями» в «інтертекстуальному позачасовому діалозі-мовленні» посутньо «відреагували» І. Франко та згодом В. Сімович (йдеться про фахове, ґрунтовне, герменевтичне висвітлення скомплікованого питання)[89] і відгукнулися «по гарячих слідах» у відверто негативному контексті (у політологічному сенсі) «розуміння» проектованих алфавітних імплементацій насамперед згаданий уже Я. Головацький[90], граматист Й. Лозинський (щоправда, у більш поміркованому руслі рецепції)[91] і відомий русофіл

[87] Ueber den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben. Im Auftrage des K. K. Ministerium fuer Cultus und Unterricht verfasst von J. Jirecek... – S. 4.

[88] Ibid. – S. 11.

[89] Сімович В. Йосеф Їречек і українська мова. До азбучної заверюхи 1859 р.… – С. 265-315.

[90] Einige Worte über den vom Min.-Secretär Joseph Jireček gemachten Vorschlag das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben, von Universitäts-Professor Jakob Glowackij [19 червня 1859 р. – А. Ф.] // Glowackij J. Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien. – Lemberg, 1861. – S. 113-157.

[91] Мойсеєнко В. Про одну спробу латинізації українського письма // «Незалежний культурологічний часопис «Ї»: «Австрія після Австрії: Середня Європа». – 1997. – № 9. – С. 140-147; Див. також текст досліджень: Чорновол І. Латинка в українському правописі: ретроспектива і perspektyva // «Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2001. – № 23; Островський І. Ретроспективний futuryzm. Журнал «Ї» про європейський федералізм та українську латиницю // День. – 2002 – 25 квітня (четвер). – № 77; Тимченко Є. Desiderata в справі нашого правопису // Історія українського правопису. XVI – XX ст. – Київ, 2004.

Б. Дідицький, що виступав проти полонізаційних заходів у Галичині[92]. Йдеться насамперед про його відому віденську брошуру (подаємо точну бібліографічну назву видання) «О неудобности латинской азбуки въ писменности руской, розсужденіе Богдана А. Д., Вѣденъ, 1859»[93], а також про листівку «Осведченіе руской азбуки дотычающое» (1859) та інші публікації.

У концептуальних міркуваннях про «іманентно-імпліцитний» хід «азбучних» подій І. Франко спирався також і на проблемно-тематичний зміст другої частини (с. 158 – 194) книжки польського письменника Б. Лозінського під назвою «Agenor hrabia Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich (1846 – 1859)» («Агенор граф Голуховський у перший період своїх урядів (1846 – 1859)») (Львів, 1901)[94]. Розкриваючи заплутані аспекти утаємниченої від широкого загалу «язикової справи», український мовознавець зазначав: «Все те, що може нам видаватися неясним і загадковим у брошурі д. Іречка, виясняється досить незвичайним способом, коли заглянемо трохи глибше в те, що робилося в Галичині протягом 50-их рр. мин[улого] в[іку]. <…> Наведу з сеї книжки [згаданої вище праці Б. Лозінського. – А. Ф.] важніші дані для зрозуміння тої урядової акції, що знайшла свій найвищий вираз в азбучній війні 1859 р.»[95]. Варто акцентувати увагу на тому, що це скомпліковане, драстичне, «наболіле» питання в житті галицьких українців визрівало упродовж тривалого часу, а особливо «нагальним», актуальним, злободенним, помітним стало воно після революційних подій 1848 р., коли мовотворчий процес у дискурсивно-інтерпретаційному вимірі висвітлення питання розвивався більш динамічно і концептуально змістовніше. В цьому контексті видається доречним згадати про достовірний факт зустрічі першого вітчизняного професора та очільника кафедри української (руської) мови і літератури Я. Головацького (її заснували в тому ж таки буремному 1848 р. у Львівському університеті) з Й. Їречеком, котрий запропонував йому розробити нову українську (руську) граматику «за зразком чеської Гаттали»[96]. Я. Головацькому довелося перманентно вести виснажливу, дражливу «тиху війну» з губернатором Галичини (що тричі був намісником цісаря у Галичині в 1849 – 1859, 1866 – 1868, 1871 – 1875 рр.) графом Агенором Голуховським (Gołuchowski) (1812 – 1875), котрий, за висловом І. Франка, «властивим йому інстинктом пронюхав русофільські змагання серед галицьких русинів дуже вчасно і не щадив заходів слідити та переслідувати їх на кожнім кроці. Уже в р. 1855 він звернув увагу на те, що <…> о[тець] Яків Головацький у своїх книжках, видаваних для шкільного вжитку, чимраз виразніше проявляє змагання заводити російські вислови, звороти та форми, взагалі російську мову замість руської. Рівночасно

[92] Див. текст «словникової» статті: Середа О. Дідицький Богдан (Феодосій) Андрійович // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г–Д / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України. Інститут історії України. – К.: Наук. думка, 2004. – С. 399.

[93] Дідицький Б. (Ф.) О неудобности латинской азбуки въ писменности руской… – С. 1-47.

[94] Łoziński B. Agenor hrabia Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich (1846 – 1859). – We Lwowie, 1901. – S. 158-194.

[95] Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 р. // Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 47. – С. 619; див. текст першодруку у вид.: Записки НТШ. – 1913. – Т. 114. – Кн. 2. – С. 81-116; Т. 115. – Кн. 3. – С. 131-153; Т. 116. – Кн. 4. – С. 87-125.

[96] Студинський К. Передмова [до видання: Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850 – [18]62 / видав д-р Кирило Студинський] / Кирило Студинський. – У Львові: Накладом НТШ, 1905. – С. I-CLXI. – (Збірник Філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. Т. VIII і IX).

з краю почали чимраз частіше доходити доноси, що руські священики заводять подібні язикові зміни, не зрозумілі для простого люду. Д[окто]р Євзебій Черкавський при візитації східногалицьких гімназій завважав також об'яви язикового русофільства серед молодежі. Гр[аф] Голуховський представив усе те тодішньому міністрові освіти гр[афу] Тунові, який згідно з опінією губернатора признав те змагання шкідливим для інтересів держави»[97]. Впливовий опонент Я. Головацького проводив політику на обмеження прав і полонізацію українців, підтримуючи в кульмінаційний час перебігу «абеткової війни» у 1859 р. проект примусового переведення галицько-української писемності на латинський алфавіт. Забігаючи наперед у висвітленні хронологічного перебігу подій, зазначимо, що Я. Головацький відіграв позитивну роль у проведенні наприкінці травня – першій половині червня 1859 р. чотирьох засідань «арбітражної» комісії, члени якої дискусійно обговорювали у вузькому колі екзистенційне питання, на стратегічний погляд професора, недоречного примусового уведення «латинки» «до руського письма»[98].

За слушними мовознавчими спостереженнями В. Мойсеєнка[99], «графічна сторона проекту галицько-української латиниці була представлена Й. Їречеком у вигляді комбінації різних слов'янських графічних систем на базі латиниці з переважанням елементів чеського діакритичного правопису. Безпосередньо з рідної для Й. Їречека чеської мови запозичені графеми c, s, z, e, v, j. З хорватсько-словенського правопису(«гаїці»), який у своїй основі опирався на чеський зразок, передбачалося залучити графему c. На думку автора проекту, вигода подібних запозичень в тому, що відпадає необхідність придумувати нові графічні позначення та міняти фонетичну якість самих латинських букв»[100].

З приводу тривалого наукознавчого опрацювання чеським реформатором «звукового ряду» фонологічної «тканини»-«партитури» галицько-української мови глибокий, істинний знавець мовотворчих особливостей «руського письма» В. Сімович[101] помітив певні невідповідності у дотриманні єдиного підходу до уніфікованого запровадження фонетичних змін: «Хоч Їречкова латиниця збудована на фонетичних принципах, то проте автор від них часто відступає, беручи за приклад інші слов'янські мови, дарма що аналогія між українською мовою й иншими – неповна <...>»[102].

Відомі славісти П. Шафарик і Ф. Міклошич відкрито виступили проти сміливих новацій одного з чільних діячів партії чеських консерватистів 50 – 70 рр. XIX ст. Й. Їречека. Колишній прихильник латинізації галицько-українського правопису Ф. Міклошич під час «алфавітної війни» кардинально змінив свої погляди на це болюче, «сакраментальне» для українців питання. Пізніше суттєво трансформовані світоглядні «концепти» Ф. Міклошича остаточно «кристалізувалися» в контексті майже повного заперечення ідей Й. Їречека та утвердження кирилиці в

[97] Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 р. … – С. 621.

[98] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. XXX.

[99] Мойсеєнко В. Про одну спробу латинізації українського письма… – С. 143.

[100] Ueber den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben. Im Auftrage des K. K. Ministerium fuer Cultus und Unterricht verfasst von J. Jirecek… – S. 11.

[101] Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. – Друге вид. з одмінами й дод. – Липськ [Лейпциг]: Укр. Накладня, 1921. – 584 с.

[102] Сімович В. Йосеф Їречек і українська мова. До азбучної заверюхи 1859 р.… – С. 286.

українській «азбучній» структурі («на кшталт» пропозицій Вука Караджича). Такі зміни стали особливо помітними при уважному розгляді тексту другого випуску видання компаративістичного характеру під назвою «Порівняльна граматика слов'янських мов» (Відень, 1874), що його ґрунтовно упорядкував зазначений вище опонент ініційованих урядом змін.

Видається доцільним особливо наголосити на тому, що Й. Їречек, державно-політичний виразник, «речник» чеської інтелектуальної еліти, яка займала панівне становище серед слов'янських народів у імперських кордонах Габсбурзької монархії, переконаний прихильник історико-політичних постулатів доктрини австрославізму (що її розробив у 1846 р. К. Гавлічек-Боровський), намагався ідеологічно втягнути галицьких українців у «прокрустове ложе» чеського лінгвістично-культурного впливу та духовного простору. За об'єктивними аналітичними спостереженнями українського лінгвіста, авторитетного фахівця з фонетики, граматики, словотвору, морфології та історії української мови М. А. Жовтобрюха[103], австрійські владні, імперські «чинники» остерігалися впровадження польського так званого «абецадла» (нібито компромісного для «русинів» варіанту латинізованої абетки) до галицько-українського правопису через острах згуртування польської та української шляхти на основі, на їхній погляд, недоречного, ризикованого мовно-політичного функціонування «об'єднаного» алфавіту в рамцях мультилінгвістичного конгломерату багатонаціональної держави[104]. Але найтрагічнішим для тисячолітньої української писемної історії, в разі законодавчої імплементації правописних змін Й. Їречека, була б велика вірогідність оперативного, ба навіть блискавичного проведення штучної, неприродної, насильницької трансформації тяглого, «усталеного» «язикового базису» її мовотворчої традиції[105] та офіційного заперечення (а фактично, поступового «забуття» і скасування на державному рівні) віковічної графічно-писемної структури культурологічних надбань українського етносу, що, за своєю іманентною, архетипною сутністю, завжди відігравали роль сакральних, «животворних» гуманітарних чинників і важливих суспільно-політичних факторів націєтворення[106].

Подаємо перебіг окреслених вище, сказати б, «лінгвотворчих» подій з квітня до вересня 1859 р. у стислому хронологічному «алгоритмі» через Франковий ракурс джерелознавчо-наукового висвітлення проблеми.

27 квітня 1859 р. губернатор Галичини граф Агенор Голуховський надіслав до начальника поліційного уряду у Відні барона К. Фіхтенштама просторий звіт про стан середнього та вищого «шкільництва», нижчого та вищого духовенства,

---

[103] Жовтобрюх М. Мова української преси: (До середини дев'яностих років XIX ст.). – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 415 с.; Його ж. Історія української мови: Фонетика. – К.: Наук. думка, 1979. – 372 с.; Його ж. Іван Франко і питання мовознавства. – Львів, 1983. – 85 с.; Див. також: Жовтобрюх М., Волох О., Самійленко С., Слинько І. Історична граматика української мови. Підручник. – К.: Вища школа, 1980. – 320 с.; Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник / відп. ред. М. Жовтобрюх. – К.: Наук. думка, 1973. – 724 с.

[104] Сімович В. Йосеф Їречек і українська мова. До азбучної заверюхи 1859 р. … – С. 291.

[105] Історія українського правопису XVI – XX століття. Хрестоматія / упоряд. В. В. Німчук (автор «Переднього слова»), Н. В. Пуряєва. – К.: Наук. думка, 2004. – 582 с.

[106] Сербенська О. Мовний світ Івана Франка (Статті, роздуми, матеріали)… – С. 122-143; Франко А. Іван Франко і мовна комісія Наукового товариства ім. Шевченка… – № 35 (392). – 12 верес. – С. 8; № 36 (393). – 19 верес. – С. 8.

що його опрацював член шкільної Ради та інспектор гімназій Є. Черкавський, ще один (поряд з намісником Галичини) «бравий солдафон» таємної реформи, прихований ворог української ідентичності. В документі подано урядову відповідь на скаргу українця Й. Левицького (що була «внесена до цісаря») на утиски, яких регулярно зазнавали «русини від поляків». У звіті заперечувалися всі 12 пунктів цієї скарги. У відповідь на вихід у світ у травні того ж таки року неодноразово згаданої вище брошури урядового «речника реформи руської азбуки, міністеріяльного секретаря» Й. Їречека (ще раз наголосимо на тому, що її оприлюднення у Відні було урядовою таємницею) отець Григорій Шашкевич 9 травня 1859 р. надіслав «пропам'ятне письмо» до Міністерства віросповідань під офіційною німецькомовною назвою «Memorandum über das Projekt im Ruthenischen statt des bisherigen griechisch-slavischen, sogenannten cyrillischen, das lateinische Alphabeth anzuwenden, vom k. k. Minist.-Rate im Ministerium für Kultus und Unterricht Herrn Gregor Szaszkiewicz»)[107]. В історичному документі Г. Шашкевич проголосив важливу україноцентричну тезу про те, що, за інтерпретацією І. Франка, проект для «русинів у Галичині та Угорщині зовсім непрактичний, а коли уряд спробує перевести його силою, збільшить страшенно роз'ярення серед людей»[108].

Від 30 травня до середини червня 1859 р. відбулося чотири засідання новоутвореної комісії «для нарад над справою заведення латинки до руського письма»[109] під проводом А. Голуховського за участю Й. Їречека. До членського складу комісії також входили: єпископ і завідувач львівської митрополії С. Литвинович, «крилошанин» М. Куземський, «крилошанин» і парох церкви св. Юра М. Малиновський, «декан і парох» у Яворові Й. Лозинський, професор Львівського університету Я. Головацький, члени шкільної Ради А. Яновський та Е. Черкавський, радник намісництва Е. Зеліґ – загалом одинадцять чоловік, які, без гіпертрофованого перебільшення, вирішували долю «руської» абетки. 30 травня М. Малиновський, 1 червня А. Яновський та 3 червня М. Куземський «внесли пропам'ятні письма», а вже 7 червня М. Куземський виступив із протестом проти попередніх «рішень» нарад комісії і демонстративно вийшов з її складу.

У цій справі важко навіть переоцінити роль Михайла Куземського (йдеться, нагадаємо, про відому історичну постать, одного з керівників Головної руської ради), котрий у листі до Г. Шашкевича, зокрема, зазначав: «Я назвал тоє покушеніє attentat, єсть бо оно во истину ним во взглядє политичном, бо намєрає, як я присвєдчен, загляду народности руской или смерть народа. А так вольна нарада перешла в явноє гоненіє на мене»[110]. Відтак М. Куземський, який був головним опонентом підступним намірам хитромудрого пропольського політика-«єзуїта», намісника Галичини А. Голуховського, пропонував далекоглядне,

[107] Memorandum über das Projekt im Ruthenischen statt des bisherigen griechisch-slavischen, sogenannten cyrillischen, das lateinische Alphabeth anzuwenden, vom k. k. Minist.-Rate im Ministerium für Kultus und Unterricht Herrn Gregor Szaszkiewicz [9 травня 1859 р. – А. Ф.] // Glowackij J. Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien. – Lemberg. – 1861. – S. 173-202.

[108] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. XXIX-XXX.

[109] Там само. – С. XXX.

[110] Куземський М. Лист до Григорія Шашкевича // Українсько-руський архів. – 1912. – Т. VIII. – С. 73.

справедливе вирішення цієї проблеми: «Навести той языкословный вопрос на дорогу политичну, виказалши, що з утратою букв упаде совсем наша народность»[111]. Відчайдушна акція протесту М. Куземського змусила представників офіційної влади утворити вже 8 червня 1859 р. нову комісію, яка, за висловом І. Франка, «уложила проект направи руського правопису, але вже не на основі латинки, тільки на основі руської азбуки»[112]. Цей проект Міністерство освіти затвердило своїм розпорядженням («рескриптом») 25 липня того ж таки року, у настановах якого йшлося про те, що «в руських шкільних книжках має все друкуватися кирилицею без допущення гражданки»[113]. М. Малиновський проникливо, красномовно, з виразно патріотичним підтекстом писав у листі до Г. Шашкевича від 9 червня 1859 р. про марну спробу чеського домінування у галицько-українській мовно-культурній практиці: «<...> між слов'янами поляки, росіяни та чехи воюють за перевагу, за принципат. Чехи хотять нам своє панування накинути, а ми, як не хочемо мати нічого спільного з поляками й росіянами <...>, то й не хочемо чеського принципату – wollen wir das tschechische Prinzipat nicht haben»[114].

Написаний власноруч міністром освіти графом Л. Туном-Гогенштейном лист до А. Голуховського від 28 липня 1859 р., в якому висловлено бажання, щоб намісник «занехав усякі кроки в справі азбуки та правопису русинів у Галичині»[115], формально закінчив війну за «руську» абетку[116]. Однак представники галицької влади ще продовжували втручатися не тільки в шкільні, а й у церковні справи русинів – тут доречно згадати хоча б «злослинну денунціяцію» губернатора А. Голуховського від 3 липня 1859 р. проти М. Куземського як голови «руської» політичної партії, буцімто ворожої державі. І лише внаслідок двох скарг, що їх «вніс» митрополит Г. Яхимович на ім'я цісаря (остання датована 23 вересня 1860 р.), вийшов друком, за висловом І. Франка, «міністеріяльний декрет із д. 24 марта 1861 р., яким дано русинам повну свободу розвивати свою мову та літературу так, як се самі признають відповідним. Се вже був прояв нового конституційного духу на полі язика та азбуки»[117]. Отож, лише після декількох інерційних спроб намісництва нахабно втрутитися в українські шкільні та церковні справи, офіційних письмових звернень до вищих владних інстанцій митрополита Г. Яхимовича та публікації історичного для українського націо- та мовотворення[118] міністерського декрету від 24 березня 1861 р., який доцільно розглядати в контексті демократизації всіх сфер життя за новою конституцією, остаточно

[111] Там само. – С. 74.

[112] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. XXXI.

[113] Там само.

[114] Малиновський М. Лист [VI] до Ґригорія Шашкевича від 9 червня 1859 р. // Українсько-руський архів. – 1912. – Т. VIII. – С. 33.

[115] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. XXXI.

[116] Мойсеєнко В. Про одну спробу латинізації українського письма. – С. 140-147.

[117] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. XXXI.

[118] Шахматов О., Кримський А. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської старо-українщини XI – XVIII вв. – К.: Видавниче тов-во «Друкар», 1922. – 184 с.

завершилася віроломна, підступна, «карколомна» (sic! у прямому і переносному сенсі цього «екзистенційного» слова), блискавична «азбучна війна»-«бліцкриг» («alphabetische Blitzkrieg»)[119].

Збірка матеріалів до історії «абеткової епопеї» в Галичині 1859 р.[120], яку сумлінно, фахово упорядкував І. Франко, вміщує: опрацьований Й. Їречеком бібліографічний реєстр «руських друків» (українських творів), що були видані польською латиницею[121] упродовж 1821 – 1859 рр. (розлогий перелік суттєво доповнив український редактор[122]), проект Й. Їречека та заяви Ф. Міклошича у контроверсійній справі зміни «руської азбуки» за чеським варіантом «латинки», статтю Й. Левицького «Доля галицько-руського язика» (1843 р.), реєстр найважливіших урядових актів у справі реформи «руського» правопису, листи, які були написані переважно німецькою мовою, а саме: листи єпископа С. Литвиновича (8 листів), Я. Головацького (один лист), М. Малиновського (16 листів), М. Куземського (один лист), що були адресовані до отця Г. Шашкевича; «епістоли» з урядової кореспонденції міністра освіти графа Л. Туна-Гогенштейна до намісника Галичини А. Голуховського; текст звіту А. Голуховського, який був надісланий на адресу міністра внутрішніх справ австрійського уряду А. Баха. В «додатках» були опубліковані: пастирський лист С. Литвиновича про «галицько-руську» мову від 25 листопада 1858 р., «розвідка» та звіт Е. Черкавського про «руську абетку і стан русинів перед 1859 р.», «пропам'ятне письмо» невідомого українця від 1850 р., а також архівна знахідка І. Франка – примірник церковнослов'янської книжки, що була надрукована латинськими літерами.

Фахово «вишколений» філолог[123], мовознавець, археограф І. Франко, автор численних концептуальних історико-літературних досліджень, науково-творчо послуговувався у декількох працях публікацією «Кореспонденції Я. Головацького…», що її здійснив К. Студинський[124] у спарених томах VIII/IX (1905) і XI/XII (1909) «Збірника філологічної секції НТШ», яка загалом охоплювала період 1835 – 1862 рр.[125], а також написаною її упорядником розлогою, ґрунтовною передмовою до спареного тому VIII/IX (1905) (в якому вміщені епістолярні послання 1850 –

[119] Стеблій Ф. Азбучна війна // Енциклопедія історії України: – Т. 1: А-В / Ред, кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 43-44. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Azbuchna_vijna.

[120] Франко А. Іван Франко як учений, видавець та організатор української академічної науки в НТШ… – С. 353, 372, 381.

[121] Ісаєвич Я. Польськомовне і латинське друкарство // Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 222-229.

[122] Франко І. Вступ (до видання: Матеріяли до історії азбучної війни в Галичині 1859 р. Азбучна війна в Галичині 1859 р. Нові матеріяли. Подав і вступом попередив Ів. Франко)... – С. IV-XIII.

[123] Франко А. Іван Франко як функціонер, науковий продуцент, рецензент, творчий модератор і натхненник літературознавчого дискурсу на засіданнях філологічної секції НТШ... – С. 59-91.

[124] Сварник Г. Кирило Студинський (До 150-річчя від народження) // Вісник НТШ. – 2018. – Число 60. – С. 55.

[125] Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850 – [18]62 / видав д-р Кирило Студинський. – У Львові: Накладом НТШ, 1905. – (Збірник Філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. Т. VIII і IX). – CLXI+592 с.; Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835 – [18]49 / видав д-р Кирило Студинський. – Львів: Накладом НТШ, 1909. – (Збірник Філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. Т. XI і XII). – CXXXVIII+463 с.

1862 рр.)[126]. Йдеться насамперед про напівмонографічну працю письменника під промовистою назвою «Азбучна війна в Галичині 1859» (1913)[127], уривки рукопису якої зберігаються у фонді письменника (ф. 3) у відділі рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України[128]. У джерелознавчій передмові до праці «Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850 – 1862» (1905) К. Студинський подав огляд лінгвістичних дискусій упродовж 1848 – 1860 рр. про те, як би мала вирішуватися «дилема», якою саме мала би бути літературна мова: народною чи церковнослов'янською, дослідив історію літературного москвофільства в Галичині та в «угорській Русі», намагався з'ясувати причини втрати духовних, політичних, мовотворчих надбань М. Шашкевича, І. Вагилевича та Я. Головацького у 30-х роках XIX століття і недостатньо вмотивованого, обґрунтованого, не зовсім зрозумілого, дещо алогічного переходу до ворожого москвофільського табору талановитих персоналій Я. Головацького, А. Петрушевича, І. Гушалевича та Б. Дідицького.

У праці «Стара Русь», що написана на основі оприлюдненої епістолярії Я. Головацького, І. Франко, на наш погляд, подав адекватну характеристику складного періоду національного відродження Галицької Русі постреволюційного часу: після буремних подій 1848 року – початку 50-их років XIX століття: «Нарешті відкрилося лице Медузи. Те, що донедавна було закрите непроникливою маскою невідомості, а то й осяяне рожевим туманом «патріотичної» традиції, раптом показалося нам лицем до лиця, обнажене, навіть геть, до дна душі, стануло перед нами немов пронизане рентгеновим промінням. Завдяки публікації проф[есора] Студинського станула перед нами у всій красі – ні, скажу по правді, у всій своїй відразливій погані стара Русь, генерація «ктиторів і благодітелів» Галицької Русі, як вони самі залюбки називали себе <…>»[129]. І. Франко назвав згадану вище напівмонографічну «преамбулу» К. Студинського, в якій мовиться про духовне життя галицько-руської суспільності упродовж десятиріччя після революційного руху 1848 р., «першим систематичним переглядом історії галицько-руського письменства тих фатальних 50-х років»[130].

Письменник намагався обґрунтувати причини культурного занепаду початку 50-х років XIX століття, «якогось невилазного загрузнення в болоті»[131] і зневіри у своїх потугах української інтелектуальної еліти. Вчений вважав, що у проваллі між 1848 і 1851 роками знаходиться «ключ загадки» – одна з найскладніших, найдраматичніших в історії вітчизняного відродження проблем – «катастрофа, що зламала,

[126] Студинський К. Передмова [до видання: Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850 – [18]62 / видав д-р Кирило Студинський]. – Львів: Наклад НТШ, 1905. – С. I-CLXI. – (Збірник Філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. Т. VIII і IX).

[127] Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 р. … – С. 549-650.

[128] Інститут літератури (далі: ІЛ) ім. Т. Шевченка НАН України. – Відділ рукописних фондів і текстології. – Ф. 3 (І. Франко). – Спр. 617, 744, 753.

[129] Франко І. Стара Русь // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986. – Т. 37. – С. 79.

[130] Там само. – С. 81.

[131] Франко І. Стара Русь // Покажчик купюр [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко; ред. кол.: Є. П. Кирилюк (голова), Ф. П. Погребенник та ін. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986] / Ред. покажчика Є. К. Нахлік; упорядкування та коментарі М. З. Легкого, О. Б. Луцишин та ін.; передмова М. З. Легкого. – К.: Наук. думка, 2009. – С. 191.

зістарила нашу Русь, що з гарячих молодців та борців 1848 року зробила похилих дідів або ще щось гірше в 1851 і дальших роках»[132]. Причини цієї духовної «прірви» І. Франко небезпідставно вбачав у «кознях» москвофільської течії, яка була штучно «привнесена» зовні, насамперед з боку «вічного північного сусіда» шляхом платної пропаганди та агітації, підкупу й політичної інтриги, а в центрі всіх суперечливих подій стояла контроверсійна, загадкова історична постать Я. Головацького[133]. У специфічному «форматі» інтертекстуального франкознавчого «мислення» та позачасового поліфонічного перегуку концептуальних міркувань у широких рамцях, за влучним висловом І. Демуз, «полілогу вчених і епох»[134] видається доречним принагідно зазначити, що Інститут Івана Франка НАН України (м. Львів) (керівник установи: член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор Є. К. Нахлік[135]), в якому з 1 січня 1994 р. працює Ваш покірний слуга на посаді наукового співробітника відділу франкознавства, разом із декількома науковцями Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України та його Львівського відділення (зокрема, з фаховими колегами О. Луцишин, А. Швець та ін.) (функціонувало з 1991 р. до 2011 р., себто до часу його реорганізації у згадану вище Державну Установу – Інститут Івана Франка НАНУ) підготував до друку і оприлюднив у 2008 – 2011 рр. «Додаткові томи до Зібрання творів Івана Франка у п'ятдесяти томах»[136] (томи 51 – 54) (проф. Є. К. Нахлік – науковий редактор томів 51, 53, 54, а також ненумерованого науково-довідкового видання «Покажчик купюр» (2009)[137] до згаданого вище монументального корпусу творів письменника). Автор пропонованої на суд читача статті, член Головної редколегії усіх додаткових шести томів видання на чолі з академіком НАН України М. Г. Жулинським, кандидат історичних наук Андрій Дмитрович Франко, до слова, є відповідальним секретарем тому 51 і одним з основних упорядників та коментаторів текстів усіх згаданих вище томів (т. 51-54), а також томів 55, 56[138] (тут А. Д. Франкові належить левова частка (близько 90 відсотків) їх опрацювання; вже підготовано до друку

[132] Там само. – С. 192.

[133] Там само. – С. 197.

[134] Демуз І. Наукові товариства на теренах України XIX – початку XX ст.: полілог учених і епох… С. 1-681.

[135] Нахлік Є. Сучасний стан франкознавчих досліджень і проблема створення Інституту Івана Франка НАН України // Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К., 2011. – № 8 (608). – С. 38-48.

[136] Франко І. Додаткові томи [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / ред. кол.: Є. П. Кирилюк (голова), Ф. П. Погребенник та ін. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986]; ред. кол.: М. Г. Жулинський (голова), Є. К. Нахлік (заст. голови), М. П. Бондар, М. З. Легкий та ін. – К.: Наук. думка, 2009, поряд з проф. О. Франко – т. 51; 54] та ін. – К.: Наук. думка, 2008–2011. – Т. 51-54.

[137] Покажчик купюр [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко; ред. кол.: Є. П. Кирилюк (голова), Ф. П. Погребенник та ін. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986] / Ред. кол. покажчика: М. Г. Жулинський (голова), Є. К. Нахлік (заст. голови), М. П. Бондар, М. З. Легкий та ін.; ред. покажчика Є. К. Нахлік; упорядкування та коментарі М. З. Легкого, О. Б. Луцишин, Є. К. Нахліка та ін.; передмова М. З. Легкого. – К.: Наук. думка, 2009. – С. 1-336.

[138] Франко А. Проспект додаткових томів «Наукові переклади Івана Франка» [проектованих і частково підготованих до друку Інститутом Івана Франка НАН України (наук. ред. М. З. Легкий; упоряд. А. Д. Франко) 55-го і 56-го томів до видання: Іван Франко. Зібрання творів: у п'ятдесяти томах. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986. – А. Ф.] // Іван Франко: Тексти. Факти. Інтепретації: Збірн. наук. праць / НАН України. Інститут Івана Франка; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; Ред. кол.: М. Жулинський (голова) та ін.; Відп. і літ. ред. та упоряд. Є. Нахлік; Відп. секр. О. Нахлік. – Київ-Львів, 2011. – Вип. І: Огляди. Статті. Твори. Листування. Спогади. Бібліографія. – С. 346-350.

верстку останнього тому, їх науковий редактор – завідувач відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України, кандидат філологічних наук М. З. Легкий[139], відп. секретар т. 53, 54) і щойно «окресленого» збірника «Покажчик купюр», в якому, до речі, вміщено вилучені раніше з ідеологічних причин розлогі другий і третій розділи цитованої вище праці «Стара Русь»[140].

Фото № 1. Урочисте святкування 145-річчя НТШ у Будинку вчених у Львові. Зліва направо: Андрій Содомора, Іван Лучук, Микола Мушинка, Андрій Франко (13 жовтня 2018 р.)

Отже, збірка матеріалів (де більшість листів, звітів, проектів, досліджень упорядник подав німецькою мовою – мовою оригіналу), що її науково-креативно опрацював І. Франко, та його ґрунтовне однойменне дослідження монографічного формату під титульним заголовком «Азбучна війна в Галичині 1859 р.»[141], уміщене в «Записках НТШ» у 1913 р. (тт. 114-116), можуть слугувати найкращими, універсальними, інтертекстуальними історико-літературними хрестоматійними, науковими посібниками для комплексного, всебічного вивчення важливого, доленосного питання в житті українського народу, що є особливо актуальним у часи утвердження на світовій арені суверенної, незалежної України[142]. Якщо проводити певні

[139] Легкий М. З останнього десятиліття франкознавства // Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К., 2008. – № 10 (574). – С. 21-30.
[140] Франко І. Стара Русь // Покажчик купюр [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т.]… – С. 190-224.
[141] Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 р. … – С. 549-650.
[142] Франко А. Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка.... – С. 89.

«поліфонічні язикові паралелі» із сьогоденням, варто зауважити, що різновекторна парадигмальна постановка подекуди суперечливих лінгвістичних аспектів вітчизняного мовотворення[143] та повноцінного функціонування української мови у сучасному світовому просторі доволі тісно корелюється з модерним студіюванням різноманітних нюансів контроверсійного застосування так званої «української латиниці», що насамперед пов'язано з оптимальним вирішенням проблеми вживання державної мови у міжнародному спілкуванні (зокрема, це і комунікативне «підпитання» особливостей транслітерації українського алфавіту латиницею)[144].

Учений дослідив гостро публіцистичну різновекторну полеміку щодо «правильності» алфавіту, яскраво артикульовану політичну «битву» «за букви», показав справедливу боротьбу проти латинізації алфавіту «на чеський варіант», додаючи для наочності і уявлення про повну «картину» суперечливого мовного процесу документи, що безпосередньо стосувалися цього визначального, магістрального «епізоду» в історії духовного розвитку Галичини.

І. Франко виявляв глибоке зацікавлення джерельними публікаціями інших науковців у видавничій серії НТШ «Українсько-руський архів». Так, зокрема, вчений відгукнувся на шпальтах журналу «Літературно-науковий вісник» на вихід у світ третього тому цього видання під назвою «Матеріяли й замітки до історії національного відродження Галицької Руси в 1830 та 1840 рр.», який упорядкував молодий дослідник «на полі нашої літературної історії» Михайло Тершаківець (Тершаковець), котрий вмістив тут і своє дослідження «Короткий огляд національних та політично-суспільних течій в Галицькій та Угорській Руси перед 1848 роком». І. Франко наголошував на тому, що М. Тершаківець подав багатий рукописний документальний матеріал, який допоміг з'ясувати деякі важливі моменти тогочасної історії: долю збірки М. Шашкевича «Зоря», «процес» М. Шашкевича, конфіскацію «Русалки Дністрової», «друкованої в Буді на Угорщині», та інші події. Після публікації молодого науковця (цитуємо І. Франка), «хоч як далекої ще від вичерпання всього нагромадженого для тих часів архівного матеріялу, бачимо цілу ґенерацію живих людей, то повних ідеалістичних, високих змагань, то заражених моральною гнилизною часу, бачимо безрезультатні змагання одних і щасливі випадки, що помагають іншим доходити до певних результатів, – бачимо барвисту течійку нашого культурного і літературного життя на протязі звиш 10 літ минулого століття. При тій нагоді захопив Тершаковець ще жменю матеріялів до історії тогочасної Угорської Руси, за які історик сеї частини нашої землі також буде йому вдячний

[143] Кримський А. Нарис історії українського правопису до 1927 року // Кримський А. Ю. Твори: у п'яти томах / А. Ю. Кримський; гол. редкол.: І. К. Білодід. – К.: Наук. думка, 1972 – 1974. – Т. 3: Мовознавство. Фольклористика / ред.: О. І. Дей, М. А. Жовтобрюх та ін. – 1973. – С. 283-301; Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. – Харків: Акта, 2002. – 1066 с.+карти (переклад здійснено за англомовним виданням: Shevelov G. Y. A Historical Phonology of the Ukrainian Language. – Heidelberg : Carl Winter, 1979. – 808 p.).

[144] Вакуленко М. Сучасні аспекти застосування української латиниці // Наукові записки. – Вип. 89 (2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 140-145; Його ж: Українська латиниця: проблеми вживання державної мови в міжнародному спілкуванні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Зб. наук. праць. – Вип. Х. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 10-19. Див. також: Vakulenko M. Simple-correspondent transliteration through a Slavonic Latin alphabet // Journal of Language and Linguistic Studies. – Volume Three, Issue Two. – 2004 (september). – Pp. 213-228.

[виокремлення курсивом наше. – А. Ф.]» (з доволі позитивними науково-аналітичними рецензіями на «суголосні» праці М. Тершаковця виступили також І. Кревецький у журналі «Літературно-науковий вісник» і польський дослідник Б. Лозінський у часописі «Kwartalnik Historyczny» у 1909 р.)[145].

Редактор двох томів «Архіву» (т. II, VIII) за систематичного сприяння керівника НТШ М. Грушевського[146] і за активної підтримки В. Гнатюка[147], Ф. Вовка[148] та

[145] Франко І. [Рец.] Українсько-руський архів. Т. III. Матеріяли й замітки до історії національного відродження Галицької Руси в 1830 та 1840 рр. – Львів, 1907… – С. 363-364. Див. також критичні предметно-тематичні матеріали із «суголосної» проблематики, що викладені у рецензіях: Кревецький І. [Рец. на вид.:] Михайло Тершаковець. Галицько-руське літературне відродженнє. У Львові, 1908. Ст. 164+2] // Літературно-науковий вісник. – 1909. – Т. 48. – С. 626-628; Łoziński B. [Рец. на вид. «Українсько-руський архів», т. III] // Kwartalnik Historyczny. – 1909. – R. XXIII. – Zesz. 1-2. – S. 240-250.

[146] Дашкевич Я. Михайло Грушевський // Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури / 2-ге вид., виправл. й доповн.; Львівське відділення Ін-ту укр. археогр. і джерелозн. ім. М. С. Грушевського НАН України; упоряд.: М. Капраль, Г. Сварник, І. Скочиляс. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2007. – С. 366-449; Його ж: Іван Франко та його родина // Там само. – С. 333-365.

[147] Листування Федора Вовка з Володимиром Гнатюком [: наукове видання] / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України; Упоряд. та коментарі В. І. Наулка, Н. Руденко, О. О. Франко та ін. – Львів-Київ, 2001. – С. 9-165; Франко А. Листування В. Гнатюка з Ф. Вовком // Тези доповідей і повідомлень 1-ї Терноп. обл. наук. історико-краєзнавчої конф. – Тернопіль, 1990. – Ч. III. – С. 7-9.

[148] Франко О. Федір Вовк / УВАН (Укр. Вільна Акад. наук) у США. Джерела до новітньої історії України. – Т. 4. – Нью-Йорк, 1997. – 237 с; Її ж: Федір Вовк – учений і громадський діяч. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 379 с.; Її ж: Діяльність Федора Вовка в Науковому товаристві ім. Шевченка // З історії Наукового товариства імені Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Т. 10 / Ред. тому О. Купчинський; Наукове товариство імені Шевченка у Львові. – Львів, 1998. – С. 84-100; Її ж: Наукова діяльність Федора Вовка // Український історичний журнал. – 2006. – № 3 (468). – Трав.–черв. – С. 42-56. Див. також: Франко О. Етнографічна та народознавча спадщина Федора Вовка // Зб. наук. праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Ін-т істор. досліджень ЛНУ ім. І. Франка; Ін-т сходознавства ім. А. Кримського НАН України; Центр. держ. іст. архів України у Львові; Ред. І. Гирич, Я. Грицак. – Львів-Київ-Нью-Йорк: Вид. М. П. Коць, 1996. – С. 674-697; Франко А. Д. Невгамовний Федір Вовк // Слово і Час. – 1997. – № 8. – С. 24-30; Його ж: Ф. Вовк – вчений і громадський діяч (До 150-річчя від дня народж. Ф. Вовка) // Зерна: Літературно-мистецький альманах українців Європи. – Париж-Львів-Цвікау, 1998. – № 4/5. – С. 247-252; Його ж: Провідна роль Ф. Вовка, І. Франка, І. Раковського, З. Кузелі, В. Кубійовича у формуванні українознавчого універсуму енциклопедичних знань // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології / Зб. наукових праць. – Чернівці–Вижниця: Вид-во «Черемош», 2011. – Т. 2 (32). – С. 188-205; Його ж: Дійсний член НТШ Ф. Вовк // Т. Шевченко і українська національна культура: Матеріали наук. симпозіуму до 175-річчя від дня народж. Т. Шевченка та 115річчя заснування Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 8 – 9 червня 1989 р.) / Ін-т суспільних наук АН УРСР та ін. Ред. колегія: Л. Г. Боднар, Г. В. Войтів, В. І. Горинь, О. А. Купчинський, Л. Т. Сеник, Ф. І. Стеблій. – Львів: Світ, 1990. – С. 85-86; Його ж: Концептуальні міркування щодо проблеми формування передумов створення перших українських енциклопедій (за матеріалами особистих архівів Ф. Вовка та І. Франка) // Парадигма: Зб. наук. праць на пошану Миколи Ільницького. – Вип. 5 / Відп. ред. Я. Мельник; на основі матер. наук. конф. (Львів, 24 вер. 2009 р.) «Осягаючи літературу на перехрестях віку (до 75-річчя з дня народж. Миколи Ільницького)». – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. – С. 129-152. Див. також текст публікацій у співавторстві у фахових історичних виданнях: Франко А. Д. Львів у житті Ф. Вовка // Наукові зошити історичного факультету. – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Івана Франка, 1997. – С. 72-77; Його ж: Аналіз документів і матеріалів особистого наукового архіву Федора Кіндратовича Вовка // Вісник Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – Вип. 6. – С. 106-123.

інших ініціативних діячів Товариства увів у широкий науковий обіг низку археографічних раритетів і народознавчих текстографічних «артефактів», які він віднайшов, здійснюючи систематичну евристично-польову та едиційно-камеральну діяльність у джерелознавчій царині виявлення, вивчення, опрацювання і підготування до друку новознайдених архівних матеріалів[149].

І. Франко-видавець[150], який у своїй редакційній діяльності взорувався на найкращі едиційні зразки в модерній вітчизняній та європейській археографічній практиці, відігравав одну з провідних ролей у структурно-тематичному формуванні і програмному спрямуванні, концептуальному виборі та наповненні ідейно-фактологічного змісту джерелознавчого, історико-літературного, націєцентричного видання Наукового товариства ім. Т. Шевченка «Українсько-руський архів»[151].

Андрій ФРАНКО, Оксана ФРАНКО.

Історико-літературні аспекти джерельно-документального базису франкового редагування автентичного контенту видавничої серії НТШ «Українсько-руський архів».

Розглянуто історико-літературні особливості та джерелознавчі, археографічні аспекти евристичних, камеральних та едиційних нюансів редакційно-видавничого внеску Івана Франка у фахову підготовку до публікації збірок документів і матеріалів та досліджень, уміщених у двох томах (т. ІІ, VIII) видавничої серії НТШ (Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка) «Українсько-руський архів».

Andriy FRANKO, Oksana FRANKO.

Historical and Literary aspects of the source-dokumentary basis of authentic content of the NTSH'S publishing series «Ukrainian-russ'kyi archive».

The author highlights the historical, literary specific features and archeographical, source-studies aspects of the heuristical, cameral and editional nuances of Ivan Franko's editorial and publishing contribution into a professional preparing for print of the collections of documents, materials and research, contained in two volumes (vol. II, VIII) of the NTSh's publishing series of the «Ukrainian-Russ'kyi Archive».

[149] Фелонюк А. Археографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові… – С. 269-275.

[150] Якимович Б. Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти. – Львів, 2006. – 691 с. Див. також цікаві інтертекстуальні матеріали про видавничі плани І. Франка у статті: Швець А. До історії одного видавничого проекту (Іван Франко та Олександра Озаркевич) // Українське літературознавство. – Л.: Вид. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 72. – С. 119-128.

[151] Франко А. Іван Франко як редактор історико-літературного, джерелознавчого видання НТШ «Українсько-руський архів» // Калуські історичні студії. – Т. 3. Збірник наукових статей, документів і матеріалів, присвячений 150-річчю створення товариства «Просвіта» / Організатори видання: Інститут Івана Франка НАН України; Музей-оселя родини Івана Франка в Калуші; Калуська міська рада; Управління культури, національностей та релігій Калуської міської ради; КЗ «Музейно-виставковий центр Калуської міської ради»; Краєзнавчий музей Калущини та ін.; За заг. ред. проф. О. Малярчука, І. Тиміва. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2019. – С. 42-76.

УДК 821.161.2.09(092)

Галина САБАТ,
Петро САБАТ

«VOX AUDITA LATET, LITTERA SCRIPTA MANET»: РЕПУБЛІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ ІВАНА ФРАНКА

Републікація іншомовних текстів Івана Франка, їх каталогізація, систематизація, переклад українською мовою, а також ретельне коментування на сьогоднішній день є важливим кроком у формуванні україномовної бази спадщини національного генія. Запропонована публікація об'єднала п'ять польськомовних текстів І. Франка, що упродовж 1887 – 1891 рр. друкувалися на сторінках львівської газети «Kurjer Lwowski», в якій головний редактор Генрик Левакович серед іншого особливе місце відводив статтям з виразною педагогічною наповненістю. І. Франко написав низку спеціальних статей, в яких висвітлив зміст тогочасної педагогічної думки, накреслив перспективи її розвитку. Насамперед закцентуємо увагу на таких першодруках: «Звитяга темряви!» (1887, № 226, 16.08), «Праця чехів на освітній ниві» (1888, № 11, 11.01), «Громадянські права студентів» (1888, № 50, 19.02). Особливо цікава стаття «Таємні товариства молоді» (1890, №№ 208-213), в якій І. Франко висвітлює діяльність таємних шкільних товариств, які, незважаючи на заборону Крайової шкільної ради, існували в Галичині в кінці XIX ст. Крайова шкільна рада активно протидіяла соціалістичній і антирелігійній пропаганді, що велася цими учнівськими товариствами. Таємні гуртки функціонували і серед українських гімназистів, які захоплювалися драгоманівським соціалізмом із виразним антиклерикальним спрямуванням. Очолювали ці гуртки переважно учні старших класів, а анонімними керівниками були студенти університетів. Члени юнацьких товариств читали й поширювали заборонені твори, зокрема літературу, в якій висвітлювались проблеми статі. На діяльність таємних товариств, які мали неабиякий вплив на гімназійну молодь, міністерство освіти відреагувало постановою про цензурування шкільної лектури в бібліотеках. Свою думку щодо цього розпорядження висловлює І. Франко у пропонованій статті. Гадаємо, що читача також зацікавить, особливо студентів, стаття Івана Франка «З'їзд слов'янської молоді» (1891, № 120, 01.05), в якій він інформує про підготовку до з'їзду студентства Австро-Угорської імперії, що мав відбутися в травні 1891 р. Як виявилося, І. Франко брав активну участь у роботі цього з'їзду, де обговорювалися й питання народної освіти.

Польськомовні тексти Івана Франка друкуються в українському перекладі, здійсненому Петром Сабатом. Докладні коментарі до статей І. Франка, які винесено у поклики до републікацій, належать Галині Сабат.

РЕПУБЛІКАЦІЇ

Іван Франко

ЗВИТЯГА ТЕМРЯВИ!

Пан Делянов[1], російський міністр освіти, видав до всіх кураторів навчальних округів наступний циркуляр: «*Дбаючи про покращення складу учнів гімназій та прогімназій, вважаю необхідним допускати до цих закладів тільки таких дітей, які знаходяться під опікою осіб, котрі можуть дати достатнє запевнення правильного нагляду над ними і які мають можливість забезпечити їх потрібним для навчання приладдям. Таким чином, дотримуючись вищезгаданого розпорядження, гімназії і прогімназії будуть «звільнені» від вступу до них дітей візників, лакеїв, кухарів, прачок, дрібних крамарів і т. п. людей, дітей котрих, за винятком тільки обдарованих особливими здібностями, не потрібно виводити з їх сфери діяльності і через це, як показує багаторічна практика, доводити їх до нехтування батьками, до незадоволення своїм положенням чи існуючою, в силу самого порядку речей, матеріальною нерівністю. Залишаючи на вашу волю подання в цьому напрямі необхідних вказівок керівникам гімназій і прогімназій, я зі свого боку вважав би корисним, щоб у тих вказівках поряд із іншим було вказано, що наставники гімназій та прогімназій при відборі заяв перед допуском дітей до вступних екзаменів повинні розпитати прохачів і зібрати відповідні дані про їх матеріальний та сімейний стан, про те, як вони вели та ведуть виховання своїх дітей і т. д., а потім, якщо з'ясується, що їх стан не відповідає головним умовам, – повинні рішуче відхиляти прохання, вказуючи на навчальні заклади з коротшим, проте більш відповідним курсом, куди вони могли б із більшою користю віддати своїх дітей. Крім того, якщо серед прийнятих учнів знайшлися б такі, котрі з погляду домашнього середовища справляють негативний вплив на своїх приятелів, то такі учні повинні бути усунуті з гімназій, не зважаючи на зазначений в § 34 гімназійного статуту дворічний термін перебування в класі та інші формальності, а це лише з уваги на те, що в гімназіях і прогімназіях, які відкривають доступ до університету і до вищих державних чи громадських посад, можуть навчатися тільки такі особі, котрі за відповідного поступу будуть відзначатися моральністю і здатні стати освіченими людьми, за благонадійність яких керівники навчальних закладів можуть нести і в майбутньому відповідальність по відношенню до вищої влади і, що найважливіше, перед власним сумлінням.*

[1] Делянов Іван Давидович (1818 – 1897) – міністр народної освіти Російської імперії (1882 – 1897), який 1 липня 1887 р. видав циркуляр «Про скорочення гімназичної освіти», що в народі здобув назву «циркуляр про кухарчиних дітей». За цим розпорядженням заборонялося приймати до гімназій дітей незаможних верств населення, яким, на думку міністра, взагалі не варто прагнути середньої та вищої освіти.

Одночасно прошу пана, щоб ви зробили відповідні кроки з метою підвищення грошових внесків із початку шкільного року до 40 рублів річно від кожного учня в тих гімназія та прогімназіях, де оплата не досягає вищевказаного рівня і де при відкритті закладу не були сформульовані жодні умови щодо норм внесків. Таке підвищення оплати за навчання стає необхідним для покриття спеціальних видатків, викликаних проектованими мною засобами, як з метою прискорення поступу науки в гімназіях і прогімназіях і збільшення нагляду над учнями, так і морального на них впливу. Про це і маю честь повідомити пана, та доручаю видати відповідне розпорядження».

Отже, на підставі цього наказу можливість навчання бідних дітей унеможливлюється.

Нехай п[ан] Гауч придивиться до цих російських розпоряджень.

ПРАЦЯ ЧЕХІВ НА ОСВІТНІЙ НИВІ

Що б не думали про сучасний стан чеського народу, про його характер і напрямки, якими простують його провідники, однак завжди безсумнівним і славним фактом залишиться те, що на кожній ниві розумової та економічної діяльності чехи розгортають величезну і напружену працю. Досить згадати їхніх поетів і літераторів, таких як Ярослав Врхліцький[2], який протягом 15 років написав і видав близько 50 томів оригінальних та перекладних поетичних творів, прозаїка Бенеша Тшебірського, який залишив понад 60 історичних повістей, Святоплука Чеха[3], поета такого ж талановитого, як і плідного, Юл. Зейєра[4], Арбеса[5], Герітеса[6] і багатьох інших видатних літературних талантів, щоб впевнитися, який жвавий рух панує на цій ниві. Вистарчить кинути оком на чеські ілюстровані видання, напр., такі як чудова праця «Чехи», оздоблена величезною кількістю оригінальних і прекрасно виконаних гравюр, далі твір «Чеські міста й замки»,

[2] Врхліцький Ярослав (1853 – 1912) – чеський поет, драматург, перекладач, журналіст, професор світової літератури Празького університету. Автор поетичних романтичних збірок «Еклоги й пісні» (1880), «Стародавні розповіді» (1883), «Сільські балади» (1885), «Уламки епопеї» (1886), «Нові уламки епопеї» (1894), «Боги і люди» (1899), «Коралові острови» (1908), «Моя родина» (1903), «Дерево життя» (1909), драматичних творів біблійної й античної тематики, найвідоміші з яких «Сватання Пелопа» (1890), «Примирення Тантала» (1891) та ін. Листувався з І. Франком, який переклав окремі його твори, а також написав статтю «Нова чеська література і її розвій. Ярослав Врхліцький, його життя і творчість. «Бар-Кохба».

[3] Чех Святоплук (1846 – 1908) – чеський письменник, поет-романтик, журналіст, юрист. Вершиною його політичної лірики є поема «Пісні раба» (1895), а вершиною прози – сатирична повість «Мандрівка пана Броучека в XV століття».

[4] Зейєр Юліус (1841 – 1901) – чеський письменник, поет, драматург, представник неоромантизму. Найвідоміші цикли патріотичних віршів є «Вишеград» (1880) і «Прихід Чеха» (1886), котрі присвячені легендарному минулому Чехії. Відвідав Україну, що позначилося на його творах «Пісня про помсту за Ігоря» та «Пісня про горе доброго молодця Романа Васильовича».

[5] Арбес Якуб (1840 – 1914) – чеський письменник, публіцист, театрознавець, літературний теоретик, журналіст, член-кореспондент Чеської Академії наук і мистецтв. Друкувався під псевдонімом Йозеф Свобода. Основоположник жанру «романетто». Найвідоміші твори – повість «Мозок Ньютона» (1877), романи «Кандидати на існування» (1878), «Штрайхпудлики» (1880).

[6] Герітес Франтішек (1851 – ?) – чеський письменник і журналіст, редактор празького журналу «Народна політика», автор численних гумористичних арабесок, новел і нарисів.

ілюстровані тижневики «Svêtozor»[7], «Zlatà Praha»[8] і т. п., аби переконатися, що і на цій ниві чехи зробили дуже багато і то речей дуже цінних. Список чеських періодичних видань виявляє значну кількість спеціально наукових публікацій в різних галузях людських знань, особливо навчальних, і практичних занять, публікацій літературних, мистецьких, популярних і т. п. І що найважливіше, все це переважно чи принаймні на дві третини заповнюється оригінальними працями чеських письменників, які написані в рідному дусі, у формі, зверненій до потреб та розуміння чеської громадськості.

І не думаймо, що це потужне зростання чеської публіцистики і видань було чимось штучним, яке ледве тримається, як це люблять твердити німці. Ми мали під рукою список чеських публікацій, які періодично надходили до одного села (не міста): число різноманітних періодичних видань, передплачуваних лише тим селом, сягало 60, а кількість примірників перевищувала 150! І таких сіл в Чехії немало. А що ж тоді говорити про містечка і міста!

Якщо чехи і зробили чогось дуже багато, то це, безперечно, на ниві народної освіти, і з цієї точки зору можуть бути поставлені за приклад не тільки всім іншим слов'янським народам, але також і багатьом «цивілізованим» народам, котрі зі свого п'єдесталу звикли споглядати на слов'ян як на варварів.

Попри незліченну кількість місцевих товариств, бесід, читалень і т. п. чехи мають два великі товариства, котрі спеціально займаються освітою народу, а саме: «Matice lidu»[9], що видає для народу часописи і популярні книжки, і друге товариство під назвою «Ústředni Matice śkolská»[10], т. з. освітня спільнота для заснування чеських шкіл. Це останнє товариство було засноване тільки в 1880 р., і ось перед нами лежить звіт про діяльність цього товариства на сьомому році його існування. З цього звіту наводимо деякі найважливіші дані, які, сподіваємося, будуть повчальними і для нас, бо покажуть, у який спосіб і з яким запалом наші побратими беруться до речей, які в нас… е, залишимо це краще в спокої!

У році 1887 «Matice śkolská» мала 427.341 зл. 78 кр. прибутку. Основний капітал товариства зараз складає 249.622 зл. 29 кр. Головні позиції в графі доходів займають: касовий залишок з 1886 р. в сумі 224.886 зл. 49 кр., дарунки в сумі 169.231 зл. 16 кр., внески звичайних членів 14.397 зл. 2 кр., членів-засновників 5.060 зл. 75 кр., допоміжних членів 1.449 зл. 90 кр. Від процентів поступило 3.029 зл. 10 кр., зі шкільної платні у школах, утримуваних «Matice», 2.698 зл. 79 кр., з візитних карток 1.692 зл. 31 кр., з календаря 1.206 зл. 65 кр. і т. д.

У графі витрат перше місце, безперечно, займають видатки на школи. Ці видатки в минулому році складали 160.628 зл. 81 кр. Адміністративні видатки скла-

[7] «Svêtozor» – чеський ілюстрований журнал, виходив у другій половині XIX століття. Тривалий час у ньому працював помічником редактора Святоплук Чех.

[8] «Zlatá Praha» – чеський журнал, який виходив у 1864 – 1865, 1884 – 1929 рр. Засновник – В. Галек, видавець – Карел Сейфрид.

[9] «Matice lidu» «Народна матиця» – чеське культурологічне товариство, яке видавало й популяризувало літературу для народу. Засноване в 70-х роках XIX ст.

[10] «Ústředni Matice śkolská» («Центральна шкільна матиця») – чеське освітнє товариство, засноване 1880 року. Створювало шкільні установи та опікувалося ними.

дали відносно скромну суму 7.529 зл. 27 кр., виплата боргів складала 7.113 зл. 66 кр., орган товариства обійшовся 841 зл., 83 кр.

Розділяючи доходи товариства відповідно до місцевостей, спостерігаємо наступні цифри: з околиці Вайнберга надійшло 7000 зл., з ок. Пільзна 6.70 зл., з ок. Сміхова 6.389 зл. 67 кр., з ок. Праги 4.919 зл. 20 кр., з ок. Кароліна 4.672 зл. 71 кр. Дві околиці (Проміци в Моравії і Німбург) дали більш ніж по 2.000 зл., двадцять околиць в Чехії і дві ок. в Моравії дали більш ніж по 1.000 зл. Загалом Чехія дала прибутку 159.111 зл., Моравія – 20.151 зл., Сілезія – 911 зл., американські чехи – 8.232 зл. і чехи, які мешкають в інших країнах – 3.291 зл.

Із витрат «Matice» на Чехію пішло 86.505 зл., на Моравію – 50.024 зл., на Сілезію – 23.998 зл. До вищезгаданих прибутків ще потрібно додати заповіти і пожертвування, здійснені минулого року на користь «Matice» і які сягнули суми 11.000 зл.

Щоб оцінити масштаб і важливість діяльності «Matice» у справі розвитку чеської нації, достатньо розглянути такі дані за минулий рік: товариство утримує своїм коштом 38 народних шкіл і садків для малих дітей, дві гімназії: в Опаві й Угорському Градці, перша з яких уже скоро буде наповненою учнями, і врешті-решт три школи для ремісників: в Літаві, Їглаві і Чеському Крумлові. Окрім цього, товариство заявило про готовність підтримувати таку школу в Ліберці і на додачу ще 18 іноземних шкіл.

Чи і ми колись зможемо показати подібний звіт?

На закінчення варто згадати, що на загальних зборах «Matiсу» Рігер[11] з обуренням говорив про заподіяну кривду чехам і полякам у Сілезії і висловлював велику надію на те, що їх справедливі вимоги будуть виконані.

ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА СТУДЕНТІВ

Відразу після внесення проекту п[ана] Гауча про обмеження свободи академічних товариств ми запропонували погляд, протилежний міністерським намірам, вказуючи, що коли б вони здобули силу закону, то дуже швидко реакційний подув (а останнім часом маємо їх занадто багато) міг би унеможливити існування наших «Читалень» і студентських «Вогнищ». Жоден із тих, хто вірить в істину, *що яка молодь, таке і майбутнє народу,* не зможе заперечити того, що цей молодіжний рух є цінним чинником розвитку і утримання громадянського духу.

Деякі голоси в нашій журналістиці висловлюють думку, що гаучівська постанова започаткована віденськими подіями, де певні «буршеншафти»[12] плекають великонімецькі прагнення, а з суспільної точки зору виявляють антисемітський дух, який нашим університетським закладам є байдужий, тому що ні в Кракові, ані у Львові немає схожих тенденцій, а наша покірна молодь живе в злагоді з поліцією і академічною владою.

[11] Рігер Франтішек Ладислав (1818 – 1903) – чеський політик, економіст, журналіст. Редактор 11-томної першої чеської енциклопедії, основоположник журналу «Nàrodni listy», один із засновників «Matice lidu».

[12] Burschenschaft (нім.) – товариства в Німеччині в XIX ст., засновані як асоціації університетських студентів, натхненних ліберальними націоналістичними ідеями.

Потрібно, однак, пам'ятати, що будь-яка реакція є заразною, навіть гіршою, ніж чума великої рогатої худоби, бо це принаймні можна спинити, закривши кордон. Проте реакційні течії можна знищити тільки радикальним придушенням на місці і в час виникнення. Бісмарк[13] разом із царатом є батьком реакції в політичному світі. Але у справах громадського виховання такі індивіди, як Апухтін[14], Толстой[15] і Делянов служать зразком умам, від природи гострим на блискучі ідеї. Подвоєння податку за навчання в середніх школах, відсторонення цілого покоління від вищої освіти та поліційна регуляція університетів, що вийшла з Петербурга, окреслюють щораз ширші кола.

У такому разі боротьба і принципова опозиція бувають єдиним засобом *Principiis obsta* (протидій спочатку (лат.). – П. С.), в іншому разі, стаючи сьогодні байдужим до певних фактів, завтра можеш сам стати їхньою жертвою.

Найкращим доказом того, що у справі, котра вже два дні займає увагу віденської Палати депутатів[16], мова не йде про приборкання німецьких «буршеншафтів», є та обставина, що до товариств такого роду успішно застосовувався такий цілком достатній засіб, як розпуск. Отже, для чого нові комбінації?

Проектований закон цілком таврує постанова, вміщена в ньому, що академічна влада може заборонити студентам брати участь в нестудентських зібраннях чи в студентських зібраннях інших навчальних закладів. Принаймні одна четверта студентської молоді й майже *всі* студенти-медики досягають громадянського повноліття до закінчення навчання. І в той же час від цього чи іншого підпорядкованого поліційним ординансам ректора має залежати їхня активна участь у житті суспільства? Від людей, котрі як офіцери очолюють військові відділи і повинні слугувати прикладом іншим, тим, які зовсім не підлягають такому обмеженню? Чи це не громадянська деградація тієї молоді, місією котрої в майбутньому є лідирувати у суспільстві?

Параграф 10 проекту цілком і повністю відсторонює студентів (а отже і повнолітніх) від участі в політичних товариствах, однак знову ставить їх нижче від решти повнолітніх осіб і, вочевидь, хоче довести студентську молодь до рівня стада «без сердець, без духу», котра женеться тільки за кухлем чи Zahlungsbogen'ом (виплатним листом (нім.) – у значенні: «за грошима». – П. С.).

Отже, якщо мусимо з усією вдячністю прийняти голоси німецьких і чеських депутатів, котрі належним чином схарактеризували проект, то зі смутком може-

---

[13] Бісмарк Отто фон Шенгаузен (1815 – 1898) – німецький державний і політичний діяч, з 1865 р. – граф, з 1890 – князь фон Бісмарк, перший рейхсканцлер Німецької імперії (1871 – 1890). Об'єднав Німеччину, визнається національним героєм.

[14] Апухтін Олександр Львович (1822 – 1903) – один із найреакційніших державних діячів царської Росії, генерал-майор. У 1879 – 1897 рр. був опікуном Варшавського учбового округу, з 1897 р. – сенатор. Вів русифікаторську політику в Польщі.

[15] Толстой Дмитро Андрійович (1823 – 1889) – російський державний урядовець, з 1865 р. – обер-прокурор Святійшого Синоду, у 1866 – 1880 рр. – міністр народної освіти, згодом – міністр внутрішніх справ, президент Академії Наук.

[16] Віденська Палата депутатів – Нижня палата Австрійського Райхсрату (Reichsrat). Райхсрат – з 1861 р. парламент Австрійської імперії та з 1867 р. парламент Цислетанії (одна з двох складових частин Австро-Угорщини, яка була безпосередньо підконтрольна австрійській імперській, а не угорській королівській, короні) – складався з двох палат: верхньої (палата панів – Herrenhaus) та нижньої (палата депутатів – Abgeordnetenhaus).

мо тільки ще раз констатувати, що польська делегація устами Бобжинського[17] знову стала на бік реакційності, яку світ, котрий віддавна звик пов'язувати польське ім'я з гаслами свободи, запише на рахунок гріхів цілого народу, відхиляючи від нас залишки симпатії, якою ще користуємося в Європі завдяки *померлим* польським поколінням. П. Бобжинський міг би принаймні мовчати.

ТАЄМНІ ТОВАРИСТВА МОЛОДІ

У першій половині поточного місяця, перед самими іспитами на атестат зрілості у деяких провінційних містах, котрі мають гімназію, трапилися, на перший погляд, дріб'язкові події, принаймні дріб'язкові в очах нашої громадськості, але надзвичайно прикрі, які з дуже непохвальної сторони характеризують наше суспільство і нашу систему виховання. У результаті різноманітних доносів шкільна влада натрапила на слід «широко розгалуженого таємного товариства» серед гімназійної молоді, особливо серед русинів. Здійснено спочатку «гімназійні», а пізніше і поліцейські обшуки в різних учнів у Станіславі[18], Стрию, Дрогобичі й Тернополі, проведено дисциплінарні слідства. Справа набула розголосу аж у найвищій крайовій інстанції у шкільних справах, і перед самим кінцем курсу, перед іспитами на атестат зрілості виключено з гімназії по кілька юнаків у Станіславі та Тернополі, так що в останньому місті лише двоє русинів було допущено до іспитів. Зрештою, у Станіславі цим не обмежилися і справу виключених учнів віддали для докладнішого вивчення у кримінальний суд.

Ця подія до і після її здійснення обговорювалася у пресі. Зокрема, газета *«Червоная Русь»*[19], яка, очевидно, була краще поінформована про те, що діється в Станіславській гімназії, ніж сама місцева шкільна влада, з нечуваною вірнопідданістю поспішила прислужитися цій владі інформацією, не забуваючи при цьому про належний розголос, коментування і підмальовування поданих подробиць. Ця газета справді перевершила саму себе в навичках нацьковування і донесення, дійшла у своєму запалі до такої міри, що на догоду владі наважилася цитувати фрагменти з конфіскованої брошури, виданої десять років тому в Женеві і яка сьогодні є бібліографічною рідкістю у Львові, підкидаючи поліції думку, що велика кількість примірників цієї брошури знаходиться в руках гім-

[17] Бобжинський Міхал (1849 – 1935) – польський історик та політик, доктор права, професор юридичного факультету Ягеллонського університету. В 1893 – 1901 рр., як почесний професор польського і німецького права Львівського університету, викладав курси «Історія парламентаризму у Польщі» та «Історія італійців у Польщі». У 1890-х рр. – віце-президент Крайової шкільної ради, в 1908 – 1913 рр. – намісник Галичини, один із краківських консерваторів. М. Бобжинський хоч і визнавав українців окремою нацією, однак його шкільна політика була спрямована на те, щоб вони залишалися «вбудованими» у доміновану поляками суспільну структуру. Автор праць: «Про нішавське законодавство Казимира Ягеллончика» (1873), «Пам'ятки польського стародавнього права» (1874 – 1885), «Нарис історії німецького права» (1876) та ін.

[18] Станіслав (нині місто Івано-Франківськ) – економічний і культурний центр Прикарпаття, одне з найбільших міст Галичини. Засноване в 1662 р. У різні часи носило назву Станиславів (1662 – 1772, 1918 – 1939), Станіслав (1772 – 1918, 1939 – 1962). 9 листопада 1962, з нагоди 300-річчя, місто перейменовано на Івано-Франківськ – на честь Івана Франка.

[19] «Червоная Русь» – львівська громадсько-політична москвофільська газета, що виходила тричі на тиждень у 1888 – 1891 рр. як продовження газети «Новый пролом». У 1891 р. «Червоная Русь» змінила назву на «Галицкая Русь».

назійної молоді. Звичайно, поліція, будучи краще проінформованою про стан речей і бачачи, що, попри численні пошуки у Львові та провінції, ні в кого з молоді не знайдено тої брошури, на огидні докази «*Червоної Русі*» відповіла тільки презирством і конфіскацією цієї поважної газети. «*Червоная Русь*» представила також ще один документ з метою подання його на стіл можливого суду як corpus delicti (предметний доказ (лат.) – П.С), який свідчить про неблагонадійний дух, що панує серед руської молоді, – редакція руської газети виразно це підкреслює. Цим документом мали бути записки якогось учня руської гімназії у Львові, вже померлого, записки справді жахливі, що нагадують тиради Мо́ста в лондонській «*Freiheit*»[20], а судячи з мови та правопису, сфабриковані в самій редакції «*Червоної Русі*». Однак, цей другий документ не сприяв прихильності прокуратури до «*Червоної Русі*»; замість очікуваної сикофантської (шпигунської – П.С.) платні на її долю випала конфіскація номера.

Постфактум справа вигнання учнів-русинів із провінційних гімназій обговорювалася в кількох газетах і, як це зазвичай у нас трапляється, мала партійне забарвлення і необхідне при цьому кивання на поліцію. Лише недавно «*Діло*»[21] порушило цю справу у вступній статті в такий спосіб, який відповідає важливості предмета і одночасно свідчить про ширший, світліший погляд на події. Тому перш ніж подамо свій власний погляд на цю сумну справу і ті фактичні доповнення, що можемо зараз про неї надати, вважаємо доречним подати найважливіші фрагменти зі статті «*Діла*» в перекладі: «Для кожного народу його молодь, а насамперед інтелігентна, шкільна молодь, має першорядне значення. Адже це майбутні поводирі народу, це сам народ у найближчому майбутньому. Для нас, русинів, шкільна молодь є дорожчою тим, що вона має виконати більше й тяжче завдання, аніж молодь інших народів, і що маємо її так мало, так дуже мало порівняно з нашими потребами і порівняно з кількістю шкільної молоді в інших народів нашого краю.

У будь-якому разі знаємо, що руських учнів у Станіславі та Тернополі виключено не за якісь неморальні, підлі чи огидні вчинки, котрі б свідчили про їхній зіпсутий характер, – таким чином, батькам цих учнів не потрібно дуже соромитись за них. Це значна втіха не тільки для них самих, але й для русинів загалом. На сьогоднішній час середні школи – і то не тільки в самій Галичині – не конче можуть похвалитися ані доброю дисципліною, ані великою моральністю, чистотою і шляхетністю вдач і характерів своєї молоді. Коли давніше мало в якій середній школі застосовувалася кара виключення учнів, то сьогодні, либонь, є мало таких шкіл, які б не використовували цього засобу. Коли, однак, з погля-

[20] …нагадують тиради Мо́ста в лондонській «Freiheit» – Мост Йоганн Йозеф (1846 – 1906) – німецько-американський анархіст і оратор, до 1880 р. член соціал-демократичної партії, проповідник революційного гасла «пропаганди дією» (негайний політичний переворот, без врахування конкретно-історичної обстановки). Емігрувавши до Лондона, видавав там газету «Die Freiheit», у якій пропагував ідеї змови й терору, а в 1881 р. на її сторінках висловлював радість із приводу вбивства Олександра II в Росії.

[21] «Діло» – популярна українська газета, що виходила у Львові двічі на тиждень у 1880 – 1882 рр., тричі на тиждень у 1883 – 1887 рр. та щоденно у 1888 – 1939 рр., спершу – офіційний орган народовців, згодом – Української Національно-Демократичної Партії. І. Франко у 1880 р. був співробітником газети. У 1881 р. редакція «Діла» започаткувала книжкову серію «Бібліотека найзнаменитіших повістей».

ду моральності характеру порівняємо молодь руську з молоддю польською чи жидівською, то за нашою молоддю все ж таки мусимо визнати першість. Таким чином, хай польські газети пильнують радше свою молодь як римо-католицького, так і мойсеєвого віросповідання, і хай полічать, скільки то їхньої молоді виключають із середніх шкіл за неморальні та огидні вчинки».

Гадаємо, що автор статті в цьому пункті дещо перебільшив. Гімназійна молодь є молоддю і не виявляє такої великої племінної чи релігійної різниці, як це вважає автор. Якщо серед руської молоді трапляються особи талановиті, палкіші та охочіші до розумової і моральної діяльності, то трапляються вони також серед поляків і жидів та навпаки. Статистики моральності згідно з віросповіданням і національністю до сих пір не маємо, отже усі такі твердження – неточні, самовільні й не цілком тактовні, хоча б і випливали, як і у автора статті *«Діла»,* із щирої любові до молоді та справжньої педагогічної терпимості, чудові докази якої він наводить далі у своїй статті.

«Руські учні, – читаємо далі в *«Ділі»,* – Станіславської та Тернопільської гімназій начебто особливо порушили шкільну дисципліну, маючи якісь свої, статутом заборонені гуртки і зустрічі, читаючи недозволені книжки і т. д. Також кажуть, що у виключених юнаків ніби проявлявся соціалістичний і антирелігійний рух. Отож розуміємо й цілком визнаємо необхідність дисципліни, покарання в кожному закладі, а особливо в середній школі, – однак вважаємо, що не потрібно окреслювати занадто тісні рамки цієї дисципліни. Зазвичай, власне, найактивніша і часом найздібніша молодь найменш здатна точно дотримуватися рамок шкільних правил. Ми розуміємо, що заклад повинен обов'язково вимагати дотримування цих правил, оскільки без цього школа не могла б досягнути своєї дидактично-педагогічної мети, але якщо ця молодь, зрештою, не є морально зіпсута, то позбавляти її можливості подальшої освіти чи принаймні значно утруднювати їй навчання, – це вважаємо річчю зовсім недоброю та некорисною».

«Особливо, – читаємо далі в *«Ділі»*, – що стосується читання недозволених часописів та книжок, нинішнє міністерство освіти видало тепер суворе розпорядження, щоб очистити шкільні бібліотеки для молоді від усяких невідповідних для неї книжок і пильно стежити, аби молоді не потрапляли до рук жодні шкідливі для неї твори. Що погана, а навіть і невідповідна для молодого віку книжка може заподіяти немало шкоди для душі юнака, так само, як шкідлива чи невідповідна для віку страва і напій можуть значною мірою нашкодити тілу, – це мусить визнати кожен педагог. Тому просто несумлінно давати ще нерозвиненому хлопцеві чи дівчині такі часописи, хоча людина вже інтелектуально розвинута могла б їх читати без шкоди.

З іншого боку, шкідливість поганого чтива досить часто буває переоціненою. Тут можемо послатися на Ґете, котрий в одному зі своїх поетичних листів з гумором та іронією говорить про перебільшене уявлення цієї шкідливості. *Як би то не було, читанню недозволених книжок потрібно більше запобігати і перешкоджати, аніж за нього карати.* Як кожну жвавішу та цікавішу людину, так і учня, вабить власне те, що є забороненим, закритим, а природна цікавість і жага знань не є ще таким великим злочином. Пригадаймо собі тільки ми, старші, скільки то ми начиталися заборонених книжок, будучи учнями! І якщо б нас за

це виганяли зі шкіл, то багато б з нас, і то найздібніших, не були б спроможні закінчити школу».

До цього фрагмента *«Діла»* про читання заборонених книжок дозволимо собі додати кілька зауважень. Справді, міністерство освіти видало суворе розпорядження про «очищення» бібліотек для учнів при середніх школах. Про це розпорядження та його результати ми вже згадували два роки тому[22], однак тут не завадить ще раз пригадати цю історію.

У результаті розпорядження Крайової шкільної ради дирекції цих закладів поділили студентські бібліотеки на частини і призначили кожну частину одному з вчителів, поклавши на нього обов'язок перечитати призначену йому частину книжок, подати про них звіт щодо «шкідливості» цілих книжок або окремих фрагментів і підтвердити своїм підписом з метою представлення його шкільній раді. Можна собі уявити клопіт бідних педагогів, раптом призначених цензорами таких письменників, як Ґете, Шиллер, Міцкевич, Словацький, Шевченко, Марко Вовчок тощо, не маючи при цьому жодної інструкції щодо способу і розміру їх цензурування, окрім загальних педагогічних принципів, котрі при сьогоднішньому стані педагогіки як науки в більшій мірі *є нічим іншим, як конвенціональним шаблоном або особистою захцянкою.*

Уже з того, що вище процитовано з *«Діла»*, читач дізнається, що питання щодо шкідливості чтива для молоді, говорячи стилем старого псаломщика, є такою темною і не окресленою, як темна вода в повітряних хмарах. Бо й справді, спробуймо сформулювати собі бодай одну вказівку для оцінювання шкідливості певної книжки для молоді і побачимо, що кожна така вказівка стосовно до справжньої літератури, такої, яка існує у світі, є очевидним абсурдом. І так, напр[иклад], одним із головних принципів при оцінюванні «шкідливості» книжок нашими педагогами, є принцип т. зв. «моральності», який проголошує приблизно таке: «те, що може спричинити пробудження чуттєвих потягів у молоді, не повинно потрапляти до їхніх рук». Теоретично принцип цей здається слушним, але як він виявляється у практичному застосуванні в наших школах? Світ чуттєвих потягів є таким великим, таким цілком невід'ємним від самої природи людини, що виконання цього принципу є просто неможливим. Навіть обмеження його до самих лише статевих потягів спричиняє не менші труднощі.

Під час фізичного дозрівання *ніщо у світі не зможе* стримати цих потягів, а якщо спробувати їх насильно стримувати, то це тільки пошкодить чи вб'є організм. Натомість в індивідів, у котрих потяг цей знаходиться в органічному занепаді, ніщо не зможе його розбудити і довести до такої інтенсивності, як у нормальних осіб. І взагалі щодо цього пункту точиться суперечка між старою аскетичною педагогікою, яка своїм основним завданням вважала створення перешкод фізичному розвитку, та новою педагогікою, яка вважає своїм завданням керування цим розвитком і спрямування його на нормальні шляхи. І хоча теоретично серед наших педагогів панує майже повна згода в тому, що другий метод є слушним і єдино відповідним, то на практиці ще тримається старий метод, який вважає чуттєвий потяг річчю неморальною апріорі й будь-якими способа-

[22] «Про це розпорядження ми вже згадували два роки тому…». Тут, очевидно, йдеться про статтю І. Франка «Ревізія шкільних бібліотек» (1889).

ми старається боротися з ним, забуваючи, що бореться проти природи і що боротьба ця є недоречною і, само собою, неморальною, тому що замість принципу *виховання*, а отже доглядання, керування і нормування, впроваджує принцип *гноблення*, принцип непедагогічний і нелюдський.

А зараз уявімо собі, які будуть наслідки цього, справді нашими педагогами визнаного принципу, коли воля вищої влади покличе їх на страшну і повну відповідальності роль цензорів! Міцкевич у «Пані Тадеуші» описує любовні сцени між Тадеушем і Теліменою, описує таку «непристойну» сцену, як збирання мурашок у «святині думання», таким чином, «Пан Тадеуш» повинен бути вилученим чи щонайменше непристойні сторінки примірника, який знаходиться у студентській бібліотеці, повинні бути видерті та заклеєні! Шевченко в «Катерині» чи «Наймичці» згадує про «непристойний» зв'язок між дівчиною та молодиком, про падіння дівчини – геть з цими поемами або ножиці в рух! Взагалі будь-які описи кохання, чуттєвих відносин, людських вибухів пристрасті мусять бути викоренені з чтива, бо це може пробуджувати дражливі потяги. А отже, геть з романами Крашевського[23], Шпільгагена[24], Тургенєва[25]. Але що ж в такому разі залишиться зі світової літератури в учнівській бібліотеці?

Однак це тільки один аспект для педагогічної цензури. Залишаться ще політичний, релігійний, соціальний аспекти. Хай же зараз читач уявить собі наслідки такої цензури! І хай собі одночасно уявить ще одну річ. Ось учень гімназії, котрий позичив у гімназійній бібліотеці «порізаного» «Пана Тадеуша», дійшов до місця, де ножички цензора-педагога залишили прогалини в оповіді та смислі. Не довго думаючи, він іде до бібліотеки батька, бере повного «Пана Тадеуша», а на додаток ще «Книги польського народу і польського пілігримства»[26], все те читає – і вже заслужив на виключення з гімназії.

«Так само таємні зустрічі учнів, – далі читаємо в *«Ділі»,* – засновувані ними таємні товариства, громади, гуртки, якщо вони тільки не мають прямо неморального чи з іншого погляду шкідливого характеру, *є переважно невинною розвагою і лише формальним порушенням шкільної дисципліни.*

Найбільше зараз дістається шкільній молоді, особливо руській за те, що вона пройнята соціалістичним і антирелігійним духом. І це не повинно нас дивувати. Соціалістична квестія наразі цікавить усіх, згадки про неї учень чує скрізь: вдо-

[23] Крашевський Юзеф-Ігнацій (1812 – 1887) – польський та український громадський і політичний діяч, найплодовитіший письменник в історії польс якої літератури, публіцист, етнограф, фольклорист, філософ, історик, журналіст, видавець, польський та український громадсько-політичний діяч, почесний доктор Львівського університету (1879). Псевдоніми: Богдан Болеславіта, Клеофас Факунд Пастернак, Др. Омега та ін.

[24] Шпільгаген Фрідріх (1829 – 1911) – німецький письменник, педагог, журналіст, автор численних романів, повістей, драм, новел, поезій, подорожніх нарисів, найвідоміші з яких – «Один в полі не воїн» (1866), «Між молотом і ковадлом» (1868), «Потоп» (1876), «Новий Фараон» (1889) та ін.

[25] Тургенєв Іван Сергійович (1818 – 1883) – російський письменник, перекладач, автор драм «Де тонко – там і рветься» (1847), «Дармоїд» (1848), «Холостяк» (1849), повістей «Муму» (1852), «Заїзд» (1852), «Поїздка у Полісся» (1853 – 1857), «Ася» (1860), «Нещасна» (1869), «Собака» (1870), романів «Рудін» (1855), «Дворянське гніздо» (1858), «Напередодні» (1860), «Батьки і діти» (1862) та ін., здійснив переклади оповідань Марка Вовчка, написав спогади про Т. Шевченка, з яким був знайомий.

[26] «Книги польського народу і польського пілігримства» – художньо-публіцистична праця Адама Міцкевича.

ма, на вулиці, в товаристві; важко, таким чином, приховати її від нього, навіть якщо б жодна соціалістична газета не потрапила до його рук.

Антирелігійність також широко та глибоко запустила коріння в сучасне суспільство, приховано перейняті нею навіть ті, котрі у своєму чи в партійному інтересі голосно викрикують проти неї. А отже, серед молоді цей дух зникне лише тоді, коли він зникне у суспільстві.

Взагалі, чим більш схоластична, нудна і суха наука подається молоді, чим більше її відсувають від інших ідеалів, тим більше молодь горнутиметься до божків, котрі їй, ще не повністю розвинутій інтелектуально, здаються справжніми богами. Надмірне укривання та приховування нічим тут не допоможе. *Нехай молодь має правдивих пророків, тоді не буде так слухати фальшивих.*

Однак при цьому всьому докори щодо соціалістичного і антирелігійного духу, особливо серед руської молоді, перебільшені. Цей дух ані так дуже не вкорінився, ані не є він розповсюджений серед самої тільки руської молоді. Знаємо дуже зразкових священиків (правда, далеких від релігійного фанатизму чи вузько-клерикальних поглядів), яких за часів їх гімназійного навчання звинувачували в антирелігійності!

Основним ініціатором виключення станіславських руських учнів, напевно, був латинський гімназійний катехит, кс[ьондз] Домбровський, відомий своїм ультрамонтансько-інквізиторським духом. На жаль, цей дух, який взагалі не відповідає справжній релігійності, зараз можна знайти в багатьох катехитів латинської релігії, а світські вчителі не завжди мають достатньо сили, а то й волі, щоб стримувати їхні поривання. У Тернополі виключення руських учнів було спричинене таємними доносами їх власних товаришів, також русинів. Це найсумніший факт в усій цій справі. Це ознака великої деморалізації, котра свідчить про поганий характер, про моральне зіпсуття. На жаль, це не перший такий прояв серед руської молоді.

Ще у другій половині 70-их років, коли у Львові і в провінції було велике гоніння соціалістів, приводом до різних обшуків були таємні доноси, які на ґрунті партійної ненависті йшли від певної частини руської молоді.

Поодинокі партійні доноси траплялися *й пізніше, бо не зустріли рішучого і гострого осуду в усій* руській пресі, навпаки, частина руської журналістики гралася і грається в явні доноси, деморалізуючи цим суспільство, а насамперед молодь. Проте доноси – справа така огидна, що всі порядні люди всіх партій одностайно повинні виступити проти них, не дивлячись на те, хто на кого доносив».

Дозволимо собі додати кілька зауважень до цих слів «*Діла*». Перш за все, в них неприємно вражає фрагмент, який закидає «багатьом катехитам латинської релігії» інквізиторський дух. Чому саме катехитам і саме латинським?

Діяльність інших панів буває тим огиднішою, що зазвичай прикривається тогою патріотизму чи батьківської дбайливості і таким чином здатна в душі молодої людини в самому зародку спотворити певні уявлення і відчуття.

Зрозуміло, що через такий стан речей ми зовсім не маємо наміру виступати проти більшості катехитів грецької релігії, ані також проти спільноти вчителів руської гімназії; однак вважаємо, що з приводу ксьондза Д[омбровського][27]

[27] Домбровський Томаш – римо-католицький катехит Станіславської гімназії.

«*Діло*» цілком неслушно виступило проти великої кількості катехитів латинської релігії, тим більше, що воно само визнало, що світським вчителям часто бракує *волі*, щоб запобігти схильності до інквізиторства.

Помилка полягає в тому, що розпорядження накладають на вчителів обов'язок навіть позашкільного нагляду в масштабах, які деколи суперечать гідності педагогів.

Тут, на нашу думку, криється одна з вад сучасного устрою наших середніх шкіл. Ми визнаємо, що *адміністративно-поліцейська діяльність,* важлива і необхідна для підтримування порядку, *ніколи не повинна бути довірена педагогам* – ця думка така проста, така зрозуміла, що, без сумніву, теоретично всі з нею погодяться.

У практичному застосуванні вона б звучала так: для здійснення такої діяльності при кожному виховному закладі повинен бути спеціальний адміністративний орган, щось подібне до університетської квестури, котрий не має нічого спільного з педагогікою.

Старша генерація нашого краю, яка закінчила гімназію ще за часів абсолютизму, зі здивуванням дивиться на сьогоднішні порядки в цих закладах. У ті часи владарювання урядового і поліційного *свавілля в гімназіях панував дух набагато ліберальніший, аніж тепер*. Це факт принизливий для наших «автономних» часів, проте правдивий.

Тогочасні вихователі і гімназійні професори дбайливо ставились до педагогіки, *до науки, до навчання молоді*. *Поліційні* обов'язки, нагляд за молоддю поза стінами закладу вони залишали батькам, опікунам і поліції. Про «гімназійні ревізії» в помешканнях учнів ніхто в той час не чув. Адже тогочасні заклади стояли вище від сучасних не тільки з погляду науки; життя товариське, дружнє, розумове і моральне серед гімназійної молоді пульсувало незрівнянно живіше, аніж сьогодні, виховувалися незіпсовані характери, уми відкриті та індивідуальні. А слід пам'ятати, що діапазон заборон статутами був значно ширшим, покарання за їх порушення – значно суворіші, ніж сьогодні.

Все те, що сьогодні називаємо *патріотизмом* (читання класичних творів народної літератури, співання патріотичних пісень), все те, що носило відбиток *лібералізму* в політичних та релігійних питаннях, було в той час суворо заборонене, саме лише мовлення польською мовою було заборонене. Однак, незважаючи на це, тогочасні школи видали ціле покоління найпалкіших патріотів, найкращих поляків, учених, громадських діячів і т. д.

Як пояснити, що сьогодні загальний рівень цих закладів безсумнівно знизився, а те, що в ті часи було заборонене, стало щоденним хлібом суспільства?

Здається, не помилимося, стверджуючи, що власне та наскрізь непедагогічна манія *постійного опікування*, заглядання в приватне життя учнів, поводження з ними як з немовлятами та до крайності доведена недовіра й нехіть до будь-якої *самодіяльності*, до кожного вільнішого пориву *молодечої думки* і почуттів стали кошмаром, що вбиває благополуччя розвитку наших середніх шкіл, що викривляє помисли і характери молоді.

Якщо шкільний статут чітко наказує, щоб учні гімназій не належали до *жодних* товариств, то, безумовно, шкільна влада зобов'язана дисциплінарно карати

учнів за порушення цього правила. Чи вона зобов'язана *стежити* за учнями, якщо ті не порушують цього правила? Про це статут нічого не говорить, це, звичайно, залежить від способу розуміння і коментування статуту, а інколи теж від… особистих схильностей деяких педагогів.

Але що ж сказати, коли статут у деяких випадках виконується з повною суворістю, а в той же час в інших випадках повністю оминається? Що сказати про те, коли, н[а]п[риклад], у тому самому закладі суворо карають і виганяють учнів за влаштовування таємних зустрічей, ціллю яких є читання наукових творів, не охоплених гімназійною програмою, але ні слова не говорять учням, котрі цілком явно належать до гуртків, що представляють окрему, видиму і чітку організацію, яка має на меті, н[а]п[риклад], релігійне навчання і взаємне *шпигунство*. Напевно, пишучи це, не діємо безтактно, оскільки статут цих гуртків, призначених *спеціально для молоді*, яка відвідує середню школу, був надрукований у Львові під оком поліції і прокуратури й дотепер чинний в інтернаті оо. Змартвихвстанців[28].

А щоб переконатися, якими різними мірками міряються факти, дослівно процитуємо надрукований формуляр товариства, до якого приймають також молодь *Станіславської* гімназії і з якої, згідно з нашою інформацією, власне вийшло донесення про таємні зібрання молоді:

„Litterae aggregationis. Hoc nostrum litterarum testimonio constare volums, dilectum in Christo Fratrem N. N. (в документі, що нам подали, стоїть ім'я та прізвище учня гімназії, котрого тут не називаємо) *die mensis 13. Januarii anno Domini 1888 in sodalem Congregationis sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatae Mariae Virginis et Si Stanislai Kostka in oratorio S. Stanislai Stanislaopoli existensis (!), fuisse cooptatum, ut propterea omnes indulgentias, favores, gratias ac privilegia quibus Sodales alii iam confirmati fruuntur, obtinere possit et valeat, et cum ex hac vita migraverit, omnibus, quae defunctis Sodalibus adhiberi solent, suffragiis ab hac Nostra iuvari debeat. Datum ex ead. Deinarae Virg. Congregatione die et anno quibus supra. Moderator . . . . Praefectus* . . . . S. M. A. Secresit …. S. M.

У перекладі цей документ звучить так: «Реєстр прийняття до товариства. Цим свідоцтвом нашого документа хочемо затвердити, що благословенний в Христі Брат NN. д[ня] 13 січня 1888 р. був прийнятий членом товариства під гербом Непорочного зачаття Благ[ословенної] Діви Марії і св[ятого] Станіслава Костки[29], що знаходиться в каплиці св[ятого] Станіслава, щоб завдяки цьому міг в усій повноті користуватися всіма зручностями, доброчинствами, ласками і привілеями, якими користуються вже інші повноправні члени, а коли відійде з цього світу, аби міг мати підтримку й допомогу зі сторони цього нашого товариства у тій мірі, у якій звикли надавати її померлим членам».

[28] «Змартвихвстанці» (тобто Воскресенці) – польський релігійний орден, заснований у Парижі в 1836 р. та затверджений папою Левом XIII з метою підготовки польського кліру до окатоличення слов'янських народів, у тому числі й Східної Галичини. Співзасновником і першим настоятелем ордену був польський священик Петро Семененко. У статті «Воскресеніє чи погребеніє?» (1884) І. Франко негативно оцінив діяльність Змартвихвстанців (Воскресенців) за поширення католицизму серед галицьких русинів.

[29] Святий Станіслав Костка (1550 – 1568) – юний римо-католицький святий, монах-єзуїт. Традиційно вважався покровителем Львова, єзуїтських послушників, молоді та студентів. У 1658 р. його зображення було вмуроване на новій вежі Львівської ратуші. У 1726 р. канонізований. Вважається опікуном молоді у всьому світі.

Не заглиблюємося в те, які справжні цілі цього товариства. Однак нам здається, що станіславська шкільна влада повинна знати про його існування, тим більше, що учні, вступаючи до цієї організації, заповнюють спеціальні друковані бланки, отож не маємо тут справи з випадковими, поодинокими зустрічами. А якщо влада знає про це товариство і учнів, які до нього належать, якщо ж і львівська влада знає про ті гуртки, що існують в інтернаті змартвихвстанців, тоді виникає серйозне питання: невже шкільний статут не існує для тих товариств, чи, може, існує якесь спеціальне розпорядження, котре звільняє з-під його дії одні товариства, а стосується тільки інших?

Учора ми процитували текст із формуляра прийняття (Litterae aggregationis) у члени організованого та існуючого в Станіславі серед молоді таємного клерикального товариства. З одержаного документа дізнаємося, що організаторами цього товариства є *єзуїти*, а саме о. Стефан *Братковський*, котрий підписується на формулярах прийняття «модератор» (керівник).

Схожі товариства, ймовірно, також існують в інших містах і шкільних закладах. Молодь, котру приймають до товариства, стає ланкою таємної єзуїтської організації, у якій панує шпигунство і система донесень на шкільних товаришів і навіть професорів.

Жертвою цього шпигунства зазвичай стає найталановитіша і найбільш мисляча молодь. Кожен прогресивний учитель середньої школи, кожен розсудливий батько, котрий спостерігає за своїми синами, знає, що юнаки, які вирізняються живою уявою і самостійним мисленням, у віці 15-20 років переживають звичайний процес скептицизму. У цей час вони люблять дискутувати про релігійні речі і часто виявляють значні сумніви до того, що їм «подається на віру». У цей період самостійно мислячий юнак нишпорить у приватних і громадських бібліотеках, поглинає роботи популярних філософів і дуже часто доходить навіть до повного заперечення того, у що вірив до цього. Бувають хвилини, коли в його думках цілковита недовіра, атеїзм і нігілізм. Це хвилини перелому, у яких його душа іноді знаходиться в розладі, очевидному для вчителя-психолога. Трапляється, що юнак сам, без сторонньої допомоги, лише методом логічного мислення вибирається з тяжких загадок, котрі його тривожили, і, виринаючи з сумнівів, віднаходить хвилинно втрачену рівновагу, навіть соромиться зроблених помилок. Часто благородні й прогресивні професори приходять йому на допомогу. З досвіду відомо, що таку молодь вони іноді втягують у приватні розмови, заохочують до визнань та сповідей і спритними аргументами скеровують потоки їхнього мислення у правильне русло. Подібний випадок відомий із давніших літ у II-й німецькій гімназії у Львові[30]. Цей заклад очолював старий досвідчений педагог, родовитий німець за походженням, катехитом був поляк, зелот (навернений на нову віру і вірний її захисник – П.С.), який іноді до смішного ревниво проводив релігійні «заняття».

В одному із вищих класів цієї гімназії був гурток дуже талановитої польської молоді, зібраної або з початкових польських паралельок цієї ж гімназії (під «жирною гускою» на вул. Бляхарській), або з провінційних гімназій (двоє прийшли зі

[30] II-га німецька гімназія у Львові – цісарсько-королівська гімназія з німецькою мовою викладання при Домініканському монастирі Львова, заснована у 1818 р. Знаходиться на вул. Підвальна, 2. Це одна з найстаріших шкільних будівель, у якій і досі ведеться навчання.

Станіслава). У цьому гурті молоді, дуже працьовитої, пробудженої і багато читаючої приватно поза лекційною залою, постав, незважаючи на згадані тяжкі ре колекції та егзорти (проповіді – П.С.) ксьондза-катехита, певний дух вільнодумства. Один із учнів роздобув із бібліотеки свого кузена якийсь уславлений французький твір часів Клеменса XIV[31] про єзуїтів, що містив яскравий історичний акт звинувачення цього ордену і передбачав його розпад у 1773 році. Перед та під час шкільних годин він голосно читав уривки з цього твору, які привернули увагу всіх. «Шпигун» кс[ьондза]-катехита (а був лише такий один у класі) вкрав з-під лавки книжку й доніс про ті читання. Наслідок – слідство, допит і т. п. про «атеїстичну» пропаганду. У класі знявся нечуваний галас, ненависть до шпигуна учні виявляли навіть активними замахами на нього. Голосно говорили про виключення учня, «найбільш винного» у пропаганді. Але без жодної інстанції, без нічиєї протекції, всього лише після розсудливих ухвал учительської конференції, яка складалася з енергійних та справжніх педагогів, після недільної егзорти катехит віч-на-віч зробив зауваження винуватцю і – ще краще – *повернув* йому конфісковану книжку, рекомендуючи також читання книжок, що містять заперечення закидів, висунутих проти єзуїтів. Це заімпонувало обвинувачуваному. Хлопчина потім сам став поміркованішим, а сьогодні, хоч і не належить до клерикалів та й в ліберальному таборі займає досить значне громадське становище, однак є людиною дуже релігійною і моральною.

Так було давніше. Тепер поміркуймо, що б сталося, якби справа потрапила в руки єзуїтів від шпигунської та донощицької організації, котра сьогодні складається з таємних клерикальних товариств у середніх школах. Доказ про їх існування маємо в наведеному вчора документі – *litterae aggregationis*, складеному у Станіславі!

Усього сказаного достатньо. Речі ясно постають у своїх причинах та наслідках. Хай учительські кола і Крайова шкільна рада над цим поміркують.

З'ЇЗД СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОЛОДІ

Нашим читачам уже відомо, що майже одночасно з відкриттям крайової виставки 17-18 травня у Празі відбудеться з'їзд прогресивної слов'янської молоді.

Університетська молодь, яка належить до чеського демократичного товариства «Slavia»[32], за ініціативою і заохоченням «*Часопису чеського студентства*»[33] створила великий комітет, який запросив на виставку молодь не тільки з цілої Чехії, але й із слов'янських університетів (у тому числі й польських) та інших університетів із усієї Європи, а потім зобов'язався прийняти і розмістити гостей,

[31] Клеменс XIV (Климент XIV) (1705 – 1774) – 249 Папа Римський (з 19 травня 1769 р. по 22 вересня 1774 р.). Спочатку був прихильником єзуїтів, згодом змінив позицію, щоб заручитися підтримкою Бурбонів. У 1773 р. опублікував буллу «Dominus ac Redemptor», у якій ухвалив розпустити Товариство Ісуса, яке протягом двох століть було опорою папства і головною рушійною силою контрреформації.

[32] «Slavia» – чеське студентське товариство, створене у 80-х рр. XIX ст. Захищало права студентів, змагалося за свободу розвитку чеської культури.

[33] «Часопис чеського студентства» («Časopis českého studenstva») – молодіжний журнал, що видавався з 1889 р. студентами товариства «Slavia».

очікуваних у значній кількості, а також допомогти їм при оглядинах виставки та міста, котре, як відомо, рясніє історичними пам'ятками й надбаннями, вартими уваги. Крім того, у проекті є окрема вистава для молодих гостей в «Narodnim divadle» («Народному театрі». – П. С.) і велике товариське зібрання, під час якого відбудеться обмін думками чеської та приїжджої молоді, встановлення ближчих стосунків і порозуміння щодо спільних прагнень і переконань.

Чеська молодь насамперед розраховує на поляків, із якими прагне встановити братерські відносини й віддячити їм взаємною гостинністю за сердечний прийом, влаштований колись у Кракові.

Програма з'їзду, повідомлена нам у рукописі, звучить так: «Прогресивним студентом вважаємо того студента, який є ворогом будь-якого панування народу над народом, статі над статтю (чоловіків над жінками і навпаки), верстви над верствою, який вважає релігію особистою справою кожного, яка стосується тільки його самого і не прагне зробити з неї засіб для того, щоб стригти усе суспільство під одну гребінку, не прагне викувати з неї зброю проти поступу чи зробити її предметом збагачення; на додачу до цього це той студент, який бачить державу в її громадянах, а не уособлену в будь-кому іншому, зі всіма наслідками, які з цього випливають; це той, хто прагне найвищого розвитку індивіда, віддаючи суспільству тільки найнеобхідніші над ним права, котрі належать до загального інтересу, це той, хто є прихильником якнайширшої громадянської свободи і прагне вільного розвитку суспільства під захистом не армії, а самих свідомих громадян».

З'їзд розпочнеться у неділю 17 травня зранку о 9 год. за таким порядком денним: 1) відкриття з'їзду, 2) зачитування регламенту, 3) промови представників окремих слов'янських націй про становище їхнього народу, 4) поділ на секції за національностями. Завдання секцій: 1) визначити ставлення кожної слов'янської національності до Австрійської держави і сформулювати вимоги, які стосуються політичної організації Австрії; 2) визначити стан молоді з огляду на окремі політичні, суспільні та цивілізаційні питання; 3) визначити шляхи і засоби досягнення цілей, а також взаємостосунки між слов'янами; 4) спеціальні справи молоді, визначити план організації прогресивної молоді в Австрії; 5) пропозиції членів, котрі б стосувалися проблем, не охоплених вищезгаданими пунктами. Увечері відбудеться спільне засідання референтів окремих секції і редагування резолюції, яка б містила і спільну програму й індивідуальні потреби конкретних національностей.

У понеділок 18 травня о 9 год. вранці розпочнеться спільне засідання, на котрому зачитають, обговорять та приймуть резолюцію і виголосять прощальні промови.

Галина Сабат, Петро Сабат.

«Vox audita latet, littera scripta manet»: републікація педагогічної публіцистики Івана Франка.

У статті здійснено републікацію іншомовних текстів Івана Франка, а також проведено їх каталогізацію, систематизацію та переклад українською мовою. Фактично публікація об'єднала п'ять польськомовних текстів І. Франка, що упродовж 1887 – 1891 рр.

друкувалися на сторінках львівської газети «Kurjer Lwowski», в якій головний редактор Генрик Ревакович серед іншого особливе місце відводив статтям з виразною педагогічною наповненістю. Тому усі репубіковані статті І. Франка висвітлюють зміст тогочасної педагогічної думки та перспективи її розвитку.

Halyna Sabat, Petro Sabat.

«Vox audita latet, littera scripta manet»: a republication of Ivan Franko's pedagogical publicistic works.

In the article the Ivan Franko's foreign-language texts and catalogs are published, organized and into Ukrainian translated. In fact, the publication brought together five Polish-language texts by I. Franko, which were published on the pages of the newspaper «Kurjer Lwowski» in the period from 1887 to 1891, in which the editor-in-chief, Henryk Revakovych, among other things, made a special mention of articles with pedagogical content. Therefore, all the republished articles by I. Franko cover the content of the pedagogical thought of that time and the prospects for its development.

УДК 821.161.2.09(092):061.2(477.8)

Оксана ФРАНКО,
Андрій ФРАНКО

ФРАНКОВА «ФАМІЛІЯ» І «ПРОСВІТА» ТА ІНШІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНО-ГРОМАДСЬКІ І СПОРТИВНО-ВІЙСЬКОВІ ТОВАРИСТВА У ПІДГІРКАХ ПОБЛИЗУ КАЛУША У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.: МЕМУАРНО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ КОНТЕКСТ

Товариство «Просвіта» виникло у Львові 8 грудня 1868 р. Поступово просвітництво як масовий рух охоплювало міста, містечка і села Галичини. Саме завдяки йому прості галицькі міщани і селяни ставали свідомими українцями. Діяльність «Просвіти» на Калущині і, зокрема, в Підгірках[1] тісно пов'язана з постаттю видатного українського громадсько-політичного діяча, науковця, одного із фундаторів Народного дому та будівництва греко-католицької церкви святого Архістратига Михаїла (1904 – 1911) у Калуші, співзасновників місцевої філії Хлопського банку, провідних членів НТШ (дійсного члена з 1918 р.), Української

[1] Когут М. Підгірки: минуле і сучасне. - Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2000. - 163 с.; Коломиєць М. Історія Калуша і Калущини у датах, цифрах і цікавих фактах. - Брошнів, 1996. - 265 с.; Його ж: «Просвіта» Калущини: далеке і близьке. – Калуш, 2003. – 194 с.; Середяк А. «Просвіта» і радикальне середовище Галичини (до історії взаємин Івана Франка з товариством) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. пр. - Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. - Вип. 19. - С. 394-413; Її ж: Іван Франко у видавничих планах товариства «Просвіта» (прижиттєвий період) // Там само. – 2012. - Вип. 21. – С. 693-704; Когут М. Калущина: люди і долі. Біографічний довідник. – Калуш, 2006. – 236 с.; Нарис історії «Просвіти» / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк; За ред. І. Мельника. – Львів-Краків-Париж: Вид. спілка «Просвіта», 1993. – 231 с. – (Популярна енцикл. «Просвіти»; Ч. 1); Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття: нариси про історію товариства «Просвіта» на Прикарпатті між двома світовими війнами (1921 - 1939 рр.). - Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. - 180 с.; Виникнення та основні етапи розвитку товариства «Просвіта». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10167/; Когут М. Підгірки. Школа. Вчитель 1884 – 1885 рр. // Дзвони Підгір'я [Калуш]. – 1992. – 23 липня; Його ж: Калуш. Національно-культурницьке життя: 20–30-і роки // Там само. – 1993. – № 74 (483). – 1 лип. – С. 4; Грабовецький В. Історія Калуша. З найдавніших часів до початку XX ст.. – Дрогобич: Відродження, 1997. – 224 с., 55 іл.; Гром Г. Музеї Каменяра. – У кн.: Гром Г. Франкові Нагуєвичі. – Дрогобич: Відродження, 2004. – С. 31-36 [про Музей-оселю родини Івана Франка у Калуші (Підгірках) див. текст на с. 35-36. – О. Ф, А. Ф.]; Її ж: Нескорені з роду Онуфрія // Там само. – С. 136-139; Тимів І. Калуш: історія в документах: Збірник документів і матеріалів з фондів Краєзнавчого музею Калущини, присвячений 20-річчю заснування музею; Редкол.: О. Малярчук (гол. ред..), О. О. Франко, О. Когут та ін. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. – 144 с. – (Серія «Історичні джерела Калущини». Т. 1).

національно-демократичної партії (УНДП), філії Української національної демократичної організації (УНДО) в Калуші, посла до Галицького сейму, члена уряду Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) (1918 – 1919), голови Українського Лікарського товариства (1919; 1920 – 1922), декана медичного факультету Українського таємного університету (1921 – 1925), директора амбулаторії «Народна лічниця» у Львові (1923 – 1931), лікаря за фахом Івана-Теодозія Куровця (1863 – 1931)[2], який понад чверть століття жив і працював у Калуші (1889 – 1917). За його ініціативою в 1906 р. було засновано філію «Просвіти» в Підгірках. Перебравшись остаточно до Львова у 1919 р. (часто навідуючись до міста Лева у 1918 р.), І.-Т. Куровець до кінця життя підтримував міцні зв'язки з калушанами та підгірчанами.

Значний вплив на поширення культурно-просвітницького руху здійснили Іван Франко, його сини Андрій (1887 – 1913)[3], Тарас (1889 – 1971)[4] і Петро (1890 –

[2] Якимович Б. Постать Івана Куровця в політико-державницькому просторі Галичини (кінець XIX – перша третина XX ст.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [гол. редкол. Іван Патер, упоряд. Любомир Хахула]; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2017. – Вип. 29: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – С. 132-150; Грабовецький В. Іван Куровець (1863 – 1931). – У кн.: Грабовецький В. Історія Калуша. З найдавніших часів до початку XX ст.… – С. 181-183; Соляр І. Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925 – 1928). – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1995. – С. 55; Когут М. Калущина: люди і долі. Біографічний довідник… – С. 111; Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918 – 1929). – Київ-Івано-Франківськ: Плай, 2002. – Т. 1. – С. 94, 474, 479, 482, 491, 519; Коломиєць М. «Просвіта» Калущини: далеке і близьке... – С. 11, 109, 160.

[3] Франко А. Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка // Українське літературознавство. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – Вип. 76. – С. 81-121; Його ж: Андрій Іванович Франко – український етнограф, фольклорист, перекладач // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Зб. наук. праць. – Чернівці: Вид-во «Прут», 2005. – Т. 2 (20). – С. 76-84; Його ж: Співпраця Івана Франка з сином Андрієм [під рубрикою «До 150-річчя від дня народження Івана Франка»] // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 31. – 2 серп. – С. 3+1 репродукція фото (діти Івана Франка: Андрій, Петро, Тарас і Ганна. Львів, 1902 р.); Його ж: І син, і секретар, і опікун... [Франко Андрій Іванович – син Івана Франка. – А. Ф.] / Під рубрикою: Іван Франко і його діти // Дзвони Підгір'я. – 2005. – 16 квіт. – № 44-45. – С. 7; Див. також: Тихолоз Н. Згасла свічка Андрія Франка // Дзвін. – 2010. – № 8. – С. 113-121; Андрій Франко. Найдорожчий помічник [Текст]: творчий доробок; передм., упоряд. і коммент. Н. Тихолоз; Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка. – Львів: [Львів. нац. літ.-мемор. музей Івана Франка], 2017. – 245, 24, [2] с.: фот. – (Серія «Бібліотека Дому Франка»; вип. 1 (спец. вип. Наук. вісника Львів. нац. літ.-мемор. музею Івана Франка)).

[4] Франко О. Іван Франко дав своєму сину ім'я Тарас в честь Шевченка (родинні спогади і дослідження). – У вид.: Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах / Упоряд. Є. Баран, Н. Тихолоз. – Івано-Франківськ: Сеньків М. Я., 2015. – Т. 1. – С. 897-922 (Серія «Бібліотека Галицька». Вип. 4); Передрук цієї статті див. у вид.: Перевал [Івано-Франківськ]. – 2016. – № 1/2. – С. 5-19; Франко А. Іван Франко – свідок творчих здобутків сина Тараса // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 34. – 16 серп. – С. 3; Його ж: І син, і дослідник творів Івана Франка [про Тараса Івановича Франка – сина Івана Франка. – О. Ф., А. Ф.] [Під рубрикою «Іван Франко та його діти»] // Дзвони Підгір'я. – 2005. – 21 трав. – № 58-59. – С. 3; Тихолоз Н. Профілі і маски Тараса Франка [Передмова] // Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах… – Т. 1. – С. 9-54. Див. також текстологічно-візуальні дослідницькі матеріали в рамках інтерактивного спеціального інтернет-блогу: Тихолоз Н. Тарас, але не Шевченко. Франко, але не Іван. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: франко: наживо / franko: live © ; Франко Т. Про батька: Статті, оповідання, спогади; 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Держлітвидав УРСР, 1964. – 223 с.

1941)[5], дочка Анна (Ганна) (1892 – 1988)[6] та переважна більшість представників розгалуженої Франкової родини[7].

Калуш тісно пов'язаний з іменем Каменяра, тут Іван Франко в червні 1880 р. ночував у поліцейській дільниці, коли його, заарештованого поблизу Коломиї, «шупасом», під конвоєм, вели до Нагуєвичів. Цей, один із найстаріших будинків у місті, який навіть зображений на стародавній гравюрі, коли ще були міські кам'яні вали, дивом зберігся до нашого часу і чекає на реставрацію. З поліцейського донесення дізнаємося, що

[5] Франко А. Петро Франко – продовжувач батьківських традицій // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 37. – 27 серп. – С. 2; Його ж: Петро Франко: продовжувач батьківських традицій і пропагандист його ідей / Під рубрикою: Іван Франко і його діти // Дзвони Підгір'я. – 2005. – 23 лип. – № 83-84. – С. 3; Франко П. Доробок. Том І. Літературні твори [Текст]: посібник / автор передм. і упоряд. П[етро] М[ихайлович] Франко. – Львів: Ліга-Прес, 2010. – 672 с.; Франко П. Іван Франко зблизька (П'ять портретів). – Львів, 1937; Його ж: Іван Франко зблизька // Іван Франко у спогадах сучасників. – Л.: [б. в.], 1956. – С. 309-316; Його ж: Спогади про батька // Спогади про Івана Франка [Текст] / Упоряд., вступ. стаття, прим. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 649-657; Його ж: Летунський відділ УГА // Літопис Червоної Калини. – Львів, 1937. – Ч. 10. – С. 3-4; Див. також: Тихолоз Н. Петро Франко: перерваний політ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: франко: наживо / franko: live ©; Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі: ЦДІА України у м. Львові) у Львові. – Ф. 640 (Петро Іванович Франко). – Оп. 1. – Спр. 6, 8, 10; Спр. 10. – Арк. 36-39, 43; Захарчук О. Петро Франко – організатор військової авіації в Західній Україні [Текст]: (1890 – 1941). – У кн.: Пам'ять століть. Україна: Історичний науковий та літературний журнал. – 2012. – № 1-2. – С. 50-60; Литвин М. Українсько-польська війна 1918 – 1919 рр. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Ін-т Центрально-Східної Європи, 1998. – 469, [2] с., [8] арк. фот.: іл.; Петро Франко (сторінки життя) [Текст] / Ю. Кучабський, Петро М. Франко. – Львів: АТЛАС, 1999. – 123 с.

[6] Шалата М. Життя і слово Франкової дочки // Франко-Ключко А. Писання / Анна Франко-Ключко; Т-во «Просвіта». – Дрогобич: Посвіт, 2006. – С. 3-52; Франко А. Єдина дочка Івана Франка // Дзвони Підгір'я / Під рубрикою: Іван Франко і його діти. – 2005. – 27 серп. – № 98-99. – С. 3. Передрук однойменної статті у вид.: Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 49. – 6 груд. – С. 2; Тихолоз Н. Бранка ностальгії (Анна Франко-Ключко: повернення). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: франко:наживо / franko:live ©; Франко-Ключко А. Іван Франко і його родина. Спомини. – Торонто, 1956. – 131 с. Див. також: Франко-Ключко А. Писання: до 150-річчя від дня народж. І. Франка; Т-во «Просвіта». – Дрогобич: Посвіт, 2006. – 377 с.

[7] Франко О. Його рідня (До 125 річчя з дня народження І. Я. Франка) // Літературна Україна. – 1981. – № 67. – С. 2; Її ж: Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша упродовж першої декади – 30-их років XX ст. Дослідження та спогади // Калуські історичні студії. Т. 3. Зб. наук. статей, документів і матеріалів, присвяч. 150-річчю створ. тов-ва «Просвіта» / За заг. ред. проф. О. Малярчука, І. Тиміва. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2019. – С. 132-166; Її ж: Спогади про родину Івана Франка // Зоря Прикарпаття. – Калуш, 1981. – 27 серп. – С. 3; Її ж: Родина Франків і репресії // Дзвони Підгір'я. – 1992. – 19 серп. – С. 2-3; Її ж: Нащадки Івана Франка по брату Онуфрію // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 49. – 6 груд. – С. 2; Горак Р. [Гл. XV] Нащадки Івана Франка // Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко: Книга перша: Рід Якова. – Львів: Вид-во отців василіян «Місіонер», 2000. – С. 198-231; Його ж: [Гл. XIII] Онуфрій Франко // Там само… – С. 171-189; Франко Р. Нащадки Франка // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Львів, 2008. – Вип. 8. – С. 188-205; Арсенич П. Діти й онуки Івана Франка: [біогр. довід.] // Західний кур'єр. – 2006. – № 38 (31 серп.). – С. 20; Його ж: Іван Франко і Прикарпаття. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 347 с.; Його ж: Прикарпаття в житті Каменяра. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 80 с.; Когут М. Родина Івана Франка і Підгірки // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конф. «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Музей-оселя родини Франка та ін.; Відп. ред. І. Тимів; Редкол.: О. О. Франко, О. Малярчук, І. Тимів та ін. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 165-169; Див. також статті про вшанування пам'яті Івана Франка на галицьких теренах, що «суголосні» (в окремих аспектах) з проблематикою дослідження родинних взаємозв'язків між представниками різних «гілок» численної Франкової «фамілії»: Франко А. Вшанування пам'яті Івана Франка в Калуші на Прикарпатті // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 49. – 6 груд. – С. 2; Його ж: Вшанування пам'яті Івана Франка у Львові // Lwów. Miasto–Społeczeństwo–Kultura: Polsko-ukraińska konferencja naukowa. – Kraków, 29. IV-1. V. 1996. – Kraków: Wydanie Instytutu Historji Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1996. – S. 63-66.

13 червня 1880 р. «Коломийське староство доставило» І. Франка до Нагуєвич[8], і, вочевидь, у Калуші він перебував у ніч з 11 на 12 червня. 3 серпня 1884 р., мандруючи Прикарпаттям зі студентами, Іван Франко виступив у Калуші з доповіддю «Дума про те, як гетьман козацький Самійло Кішка втікав з турецької неволі»[9]. Зібрані з концерту, на якому був присутній професор Олександр Огоновський, кошти були залучені на будівництво Народного дому. 12 серпня 1981 р. на його фасаді встановлено пам'ятну дошку з барельєфом Івана Франка про його перебування в Калуші. Урочисто «відкривав» меморіальні «знаки» вшанування Вченого разом із Степаном Пушиком та іншими відомими письменниками і громадськими діячами племінник світоча української інтелектуальної еліти Омелян-Володимир Онуфрійович Франко (1906 – 1981)[10] (батько Оксани Франко[11]

[8] Іван Франко: Документи і матеріали. 1856 – 1965 / Архівне управління при Раді Міністрів УРСР; Упор. І. Д. Бутич, Я. Р. Дашкевич, О. А. Купчинський, А. Г. Сісецький; Відп. ред. З. Т. Франко. – К.: Наук. думка, 1966. – С. 95.

[9] Сіменович В. Вандрівка руської молоді. 3-я кореспонденція в газеті «Діло» // Подорожі в українські Карпати: збірник / упоряд. М. Вальо. – Львів: Каменяр, 1993. – С. 195-196.

[10] Щудлюк Є. Незламна віра, невгасима любов. В Калуші відкрито меморіальну дошку І. Я. Франку // Зоря Прикарпаття. – Калуш, 1981. – 15 серп. – № 130 (5695). – С. 3.

[11] Шкраб'юк П. До 80-річчя професора Оксани Омелянівни Франко: Ювілейне слово // Народознавчі зошити. – 2019. – № 2 (146). – С. 510-520; Його ж: Берегиня роду Каменяра. Ювілейне слово про Оксану Франко // Слово Просвіти: Всеукраїнський культурологічний тижневик. – К., 2019. – № 14 (1014). – 4–10 квіт. – С. 13; Його ж: [Під рубрикою «Наші славні НТШівські ювіляри»] Оксана Франко // Вісник НТШ. – Число 61. – (Весна–літо) 2019. – С. 104-106; Його ж: Гідна спадкоємиця, Берегиня роду Каменяра професор Оксана Омелянівна Франко: ювілейна сильветка (до 80-річчя від дня народження) // Калуські історичні студії. Т. 3: Зб. наук. статей, докум. і матер., присвяч. 150-річчю створ. тов-ва «Просвіта» / Редкол.: О. Малярчук, О. О. Франко та ін.; За заг. ред. проф. О. Малярчука, І. Тиміва. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2019. – С. 252-272; Мельник Н., Франко А. Нотатки до ювілею берегині Франкового роду [до 80-річчя професора Оксани Омелянівни Франко] // Вісті Калущини. – 2019. – № 18 (707). – 10 трав. – С. 4-5; Франко А. До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко [під рубрикою «Особистості»] // Архіви України. – К., 2009. – № 1/2. – С. 235-237; До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко // Археологія. – 2009. – № 3. – С. 119-121; Макарчук С. До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко // Народознавчі зошити. – 2010. – № 5-6. – С. 784-785; Кондратюк К. Професор Оксана Франко: талановита українська жінка, науковець і педагог // Матеріали до української етнології: щорічник. Збірник наукових праць / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2018. – Вип. 17 (20). – С. 5-7; Сеник Л., Франко А. Професор Оксана Омелянівна Франко: ювілейна сильветка (до 80-річчя від дня народження) // Вісник Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – Вип. 13. – С. 223-241; Кондратюк К. Оксана Франко: талановита жінка, науковець і педагог // Каменяр [інформ.-аналіт. часопис ЛНУ ім. Івана Франка]. – Л., 2019. – № 2. – Берез.–трав. – С. 5. Див. також вибіркову довідкову (біографічно-енциклопедичну) науково-критичну, оглядово-джерелознавчу літературу про доктора історичних наук, професора Оксану Омелянівну Франко та її наукові праці (із залученням передмов, післямов, коментарів, рецензій на її книжки, монографії, та археографічні збірники): Антонович М. На роздоріжжях наукової діяльности. Видавнича діяльність УВАН // Українська Вільна Академія наук у США. Новини з Академії [дайджест: digest]. – Нью-Йорк, 1997. – № 21. – С. 1, 6-7 [про вихід у світ та проблемно-тематичний зміст дослідження: Франко О. Федір Вовк / УВАН (Укр. Вільна Акад. наук) у США. Джерела до новітньої історії України. Т. 4 / за ред. М. Антоновича. – Нью-Йорк, 1997. – С. 11-237. На окреслену вище американську працю О. О. Франко вийшло у світ чимало відгуків, подаємо три рецензії: Кирчів Р. Праця про українського етнографа світової слави // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 4. – С. 135-137; Його ж: Федір Вовк у новому науковому висвітленні // Народознавчі зошити. – 1999. – № 2. – С. 266; Крушельницька Л. Подвижник української науки і культури // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Вип. VII. – Львів: Вид. ЛНБ НАН України, 1999. – С. 380-383; Sliwowska W. [Рецензія на кн.: Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Співупорядник О. О. Франко. – К., 1990] Bractwo sw. Cyryla i Metodego i problemy ukraińskiego odrodzenia narodowego // Kwartalnik Historyczny. – 1991. – T. 98. – № 4. – S. 84-90; [Без назви] [Про конкурс, оголошений Комітетом з удостоєння видатних діячів державними преміями України в царині науки і техніки, та про почесний вихід у фінал змагання за отримання високої нагороди (в гуманітарній сфері) серії праць «Українське національне відродження в документах і мемуарах

та дідусь її сина Андрія Дмитровича Франка[12], співавторів пропонованої розвідки) –

XIX ст.», що її представив на розгляд Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (упорядники: І. Л. Бутич, В. С. Шандра, І. І. Глизь, М. І. Бутич, О. О. Франко)] // Урядовий кур'єр [друкований орган Кабінету Міністрів України]. – 1996. – 11 лип. – № 127-128. – С. 14, див. офіційне висвітлення цієї події також у тексті вид.: Голос України [друкований орган Верховної Ради України]. – 1996. – 17 лип.; Шелест Ю. Іван Бутич та його учена команда // Вечірній Київ. – 1996. – 14 верес.; Когут М. Науковець – нащадок Франкового роду // Дзвони Підгір'я. – 1999. – № 31. – 17 берез.; Його ж: Калущина: люди і долі. Біографічний довідник. – Калуш, 2006. – С. 212–213; Його ж: Калущина в іменах: біографічний довідник. – Дрогобич: Відродження, 1999. – С. 193; Наулко В. Передмова та коментарі [до публікації: Наулко В. І. Листування Михайла Грушевського та Федора Вовка // Листування Михайла Грушевського / Упоряд.: Р. Майборода, В. Наулко та ін.; Авт. передмови: Л. Винар, П. Сохань. – Київ-Нью-Йорк-Париж-Львів-Торонто, 2001. – С. 102-221 (Серія: Епістолярні джерела грушевськознавства, т. ІІ)]. – С. 94-101, 351-376; Макарчук С. Етнологія у Львівському університеті // Етнічна культура українців. – Львів, 2006. – С. 11-29; Мала енциклопедія українського народознавства. – Львів: Афіша, 2007. – С. 831; Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940 – 2000). – Львів, 2000. – С. 166; Горак Р., Гнатів Я. [Гл. XIII] Онуфрій Франко // Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. – Львів, 2000. – Кн. 1: Рід Якова. – С. 188; Жінки України: біографічний енциклопедичний словник. – К., 2001. – С. 472-473; Арсенич П. Прикарпаття в житті Каменяра... – С. 10-12; Фелонюк А. Коментарі [до «меморіальної» праці: Грушевський М. С. Пам'яті Федора Вовка [Некролог] // Грушевський М. С. Твори: У 50 т. – Львів: Світ, 2009. – Т. 9. – С. 201-206]. – С. 462-476 [згадки і покликання на кожній сторінці коментарів про професора, доктора історичних наук О. О. Франко та її дослідження і розлогі цитування переважно її монографічної праці (як основної, центральної студії, присвяченої дослідженню науково-творчого життєпису Ф. К. Вовка), що побачила світ під бібліогр. назвою: Федір Вовк – учений і громадський діяч. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 379 с. – О. Ф., А. Ф.].

[12] Подаємо вибіркову довідкову (біографічно-енциклопедичну) науково-критичну, оглядово-джерелознавчу літературу про українського історика, франкознавця, літературознавця, культуролога, текстолога, кандидата історичних наук Андрія Дмитровича Франка, автора ретельних, докладних, концептуальних джерельно-археографічних, порівняльно-методологічних історико-літературних досліджень з проблематики франкознавства (а також одного з головних упорядників та коментаторів текстів серії додаткових томів 51 – 56 (т. 51 – 54 оприлюднено у 2008 – 2011 рр., т. 56 підготовано до друку, т. 55 готується до публікації) до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / Іван Франко. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986, вичерпні бібліогр. відомості про це видання (серію додаткових томів, а також ненумерований збірник «Покажчик купюр») див. нижче), історії НТШ, розвідок, присвячених висвітленню переважно науково-видавничих і життєписно-джерелознавчих, літературознавчих та мистецтвознавчих аспектів діяльності і творчості Тараса Шевченка, Юрія Осипа Федьковича, Михайла Грушевського, Федора Вовка, братів Данила і Вадима Щербаківських, Івана Раковського, Зенона Кузелі, Володимира Кубійовича, Григорія Смольського та інших діячів: Горак Р., Гнатів Я. [Гл. XIII] Онуфрій Франко [прадід Андрія Дмитровича Франка. – О. Ф., А. Ф.] // Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко: Книга перша: Рід Якова. – Львів: Вид-во отців василіян «Місіонер», 2000. – С. 188; [Довідник про співробітників ЛВІЛШ] Нахлік Є., Федорук О. Львівському відділенню Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України [ЛВІЛШ] – 10 років / Передм. М. Г. Жулинського. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 137 с.; Франко І. Додаткові томи [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / ред. кол.: Є. П. Кирилюк (голова), Ф. П. Погребенник та ін. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986] / ред. кол.: М. Г. Жулинський (голова), Є. К. Нахлік (заст. голови), М. П. Бондар та ін. – К.: Наук. думка, 2008 – 2011. – Т. 51 – 54; Покажчик купюр [до вид.: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. …] / Ред. кол. покажчика: М. Г. Жулинський (голова), Є. К. Нахлік (заст. голови), М. П. Бондар та ін.; ред. покажчика Є. К. Нахлік; упорядк. та коммент. М. З. Легкого, О. Б. Луцишин та ін.; передмова М. З. Легкого. – К.: Наук. думка, 2009. – С. 1-336; Франко А., Легкий М. Проспект додаткових томів «Наукові переклади Івана Франка» [проектованих і частково підготованих до друку Інститутом Івана Франка НАН України (наук. ред. М. З. Легкий; упоряд. А. Д. Франко) 55-го і 56-го томів до видання: Іван Франко. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1976 – 1986. – А. Ф.] // Іван Франко: Тексти. Факти. Інтепретації: Зб. наук. праць / НАН України. Інститут Івана Франка; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; Ред. кол.: М. Жулинський (голова) та ін.; Відп. і літ. ред. та упоряд. Є. Нахлік; Відп. секр. О. Нахлік. – Київ-Львів, 2011. – Вип. І: Огляди. Статті. Твори. Листування. Спогади. Бібліографія. – С. 346-350; Гром Г. Нескорені з роду Онуфрія // Гром Г. Франкові Нагуєвичі... – С. 136-139; Калуські історичні студії. Т. 3: Зб. наук. статей, документів і матеріалів, присвяч. 150-річчю створ. тов-ва «Просвіта» / Редкол.: О. Малярчук, О. О. Франко, О. Когут та ін.; За заг. ред. проф. О. Малярчука, І. Тиміва. – Іва-

активний член «Просвіти» і керівник спортивно-військового товариства «Луг» (30-і роки XX ст.).

З 1904 року встановлюються більш тісні зв'язки Івана Франка з Калушем і особливо з Підгірками. В 1903 р. Іван Якович Франко разом з рідним братом

но-Франківськ: Фоліант, 2019. – 308 с. [У цьому збірнику наук. праць Андрій Франко є автором концептуальної археографічної, історико-мовознавчої статті «Іван Франко як редактор історико-літературного, джерелознавчого видання НТШ «Українсько-руський архів»» (с. 42–76), одним із рецензентів, провідних, науково-творчих членів редколегії поряд з проф. О. О. Франко (А. Д. Франко – член редколегії всіх видань – трьох томів та окремих джерельних збірників – зазначеної вище серії «Калуські історичні студії»), співупорядником (за сприяння О. О. Франко) публікації значного археографічного корпусу ілюстрацій і раритетних, унікальних фотографій (кольорових і монохромних світлин) великої Франкової «фамілії» (у декількох поколіннях аж до сьогодення) – родини (майже у біблійному сенсі династичної символіки алюзійного розуміння словосполучення «сини Якова» із старозавітних текстів) синів Якова Франка (1862 – 1865) (прапрадіда Андрія Франка, прадіда Оксани Франко «за прямою генеалогічною лінією») – рідних братів Івана Франка, Захара Франка та Онуфрія Франка [прадіда співавтора пропонованого дослідження. – А. Ф.]. Уміщено низку згаданих вище франкознавчих фотографій (19 світлин): фото № 5, № 13 – 29 на с. 287, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300. Згадки про А. Д. Франка та його наукові дослідження містяться на с. 2, 3, 8, 42, 63, 70, 71, 72, 73, 76, 132, 136, 138, 142, 154, 158, 161, 162, 163, 164, 166, 172, 254, 256, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 267, 268, 269, 270, 287, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 302. – О. О., А. Ф.]; Когут М. Калущина в іменах: біографічний довідник. – Дрогобич: Відродження, 1999. – С. 193; Демуз І. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (кінець XIX – початок XX ст.): сучасна вітчизняна історіографія // Переяславський літопис: зб. наук. статей / [ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2014. – Вип. 6. – С. 154, 155, 169, 172; Її ж: Наукові товариства на теренах України XIX – початку XX ст.: полілог учених і епох: монографія. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2014. – С. 112-113, 141 [згадки і посутній науковий коментар доктора іст. наук, проф. І. Демуз щодо проблемно-тематичного змісту автореферату канд. дисертації: Франко А. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка в Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка: Автореф. дис. … канд. іст. наук / НАН України. Інститут історії України. – К., 1995. – 16 с.; Зайцева З. Академічні проекти Івана Франка в Науковому товаристві імені Шевченка // «Я єсть пролог…»: матеріали Міжнар. наук. конгресу, до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Львів, 22 – 24 вересня 2016 р.): у 2 т. / Мін-во освіти і науки України. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Відп. ред.: В. Мельник, М. Жулинський; відп. секр.: С. Пилипчук. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. – Т. 1. – С. 395-411 [згадки доктора іст. наук, проф. З. Зайцевої на с. 403 і с. 410 про А. Д. Франка як ретельного, фахового дослідника науково-організаційної і публікаторської діяльності Івана Франка в НТШ, що редагував чимало видавничих «проектів» Товариства, зокрема серію «Українсько-руська бібліотека» та інші його видання, у статті також подаються відомості про його п'ять основних, ґрунтовних наукових праць з тематики «І. Франко і НТШ»: «Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка», «Методологічні аспекти моделі джерелознавчої текстологічно-атрибуційної співпраці редакторів видань Шевченкового «Кобзаря» І. Франка (Львів, 1908) та В. Доманицького (Петербург, 1907; 1908)», «Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка», «Іван Франко як функціонер, науковий продуцент, рецензент, творчий модератор і натхненник літературознавчого дискурсу на засіданнях філологічної секції НТШ», «Співпраця М. Грушевського та І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка»; Конта Р. Сучасний стан та перспективи історіографічного дослідження розвитку етнології в Науковому товаристві імені Шевченка у Львові (1892 – 1940 рр.) // Література та культура Полісся: Зб. наук. праць. Серія: Історичні науки: № 2 / Відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко; Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – Вип. 76. – С. 334-344. Постать Андрія Франка як науковця, а також як співзасновника (поряд з проф. О. О. Франко) у 1992 р. Музею-оселі родини Івана Франка в Калуші (Підгірках) та суспільно-громадського діяча фрагментарно посутньо фігурує також і в ювілейних статтях («сильветках», «ювілейних словах»), присвячених вшануванню життєвих здобутків і творчого надбання проф. Оксани Франко (до 70-річчя та 80-річчя від дня її народження), що їх написали професори, доктори іст. і філолог. наук П. Шкраб'юк, К. Кондратюк, Л. Сеник, С. Макарчук та ін. (див. вище бібліогр. «покликання» на ці статті згаданих авторів); «Хроніка НТШ». Програми наукових [X – XXX] сесій НТШ за 1999 – 2019 рр. (згадки про публікації та про діяльність у цьому Товаристві (виступи з доповідями і повідомленнями на наукових конференціях у Секції етнографії і фольклористики) активного члена НТШ А. Д. Франка).

Онуфрієм (Онуфром, Оноферо) (1861 – 1913) продали свої частки батьківської спадщини в Нагуєвичах і «на відступні кошти» спільно купили землю (42 морги) з будівлями і ділянкою лісу в Підгірках. Іван та Онуфрій Франки заплатили за цю «оборудку» 8 тисяч срібних ринських. Причиною такого консолідованого рішення була серйозна сімейна колізія, сутність якої полягала в тому, що їхній вітчим Григорій Гаврилик як війт села Нагуєвичів зумів привласнити собі все спільне майно, і брати змушені були судитись, а пізніше виїхати з рідного села Нагуєвичів. Середущий брат Захарій-Михайло (1859 – 1942) залишився в Нагуєвичах, оскільки його дружина, за висловом Тараса Франка, «рішуче відмовилася від купна нездалої, на їх думку, землі» [насправді ж, ґрунт у Підгірках був значно кращим, родючішим, аніж земля в Нагуєвичах. – О. Ф., А. Ф.] і на сімейній нараді категорично виступила проти переїзду до Калуша[13]. «На вітчині» він бідував і помер з голоду в часи окупації після розстрілу німцями наймолодшого сина Миколи і його дружини, з якими він доживав віку.

Джерельною основою нашого дослідження є доволі розлоге (велике за обсягом) родинне листування Івана Франка[14], яке зберігається в архіві письменника (фонді № 3) в Києві у відділі рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Чимало епістолярних матеріалів з «фамільної переписки» (наприклад, листи Онуфрія до брата Івана Франка[15]) ми вперше оприлюднили[16], зокрема, в 1989 р. виявили і в 1993 р. опублікували «експрес-лист» Тараса

[13] Франко Т. Франки в Калущині. А) В Підгірках. Б) По інших селах. – У вид.: Тарас Франко. Вибране : У 2-х томах… – Т. 1. – С. 844–848, 845.

[14] Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Відділ рукописних фондів і текстології. – Фонд 3 (І. Франко). – Спр. 427/дод. 71, 427/дод. 72, 1841, 1842 та ін.

[15] Там само. – Спр. 1610, 1611, 1624, 1636 та ін.

[16] Франко О. Іван Франко і Підгірки (З родинного листування) [вперше опубліковано листи Онуфрія Яковича Франка до Івана Яковича Франка. – О. Ф., А. Ф.] // Дзвони Підгір'я. – 1993. – № 97. – С. 2; № 101. – С. 2; № 105.– С. 3; № 111. – С. 2.

У розлогій «продовжуваній» статті вперше публікуються з передмовою і відповідним текстологічним коментарем-поясненням доктора історичних наук, професора кафедри етнології історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка Оксани Омелянівни Франко (1939 р. народж.) листи (фрагменти) її дідуся Онуфрія Яковича Франка до його брата Івана Франка. У 1992 р. О. О. Франко разом із сином, кандидатом історичних наук Андрієм Дмитровичем Франком (1965 р. народж., тоді аспірантом, а нині науковим співробітником відділу франкознавства львівського Інституту Івана Франка НАН України (працює на постійній основі з 1 січня 1994 р. у Львівському відділенні Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, а після його реорганізації у 2011 р. – у згаданій вище академічній «Державній Установі»), котрий захистив у 1995 р. дисертацію на тему «Науково-організаційна та видавнича діяльність Івана Яковича Франка в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка») організували в реконструйованому будинку її батька Омеляна-Володимира Франка (дідуся Андрія Франка) в с. Підгірки Івано-Франківської обл. (тепер у межах м. Калуша) меморіальний Музей-оселю родини Івана Франка (який знаходиться на землі, що перейшла із спільного володіння у приватну власність родини Онуфрія Франка за заповітом його брата Івана Франка). На основі неспростовних документальних свідчень аргументовано стверджується, що важко хворий письменник приїхав-таки, на противагу помилковим, двозначним судженням франкознавця Р. Горака, до с. Підгірки на поховання брата Онуфрія 30 липня 1913 р. Після судового процесу Івана та Онуфрія Франків (їх захисником був відомий адвокат із м. Калуша Є. Олесницький) з вітчимом, війтом Г. Гавриликом щодо поділу їхнього родинного маєтку в с. Нагуєвичах, що поблизу м. Дрогобича, брати на відступні кошти купили у 1904 р. 42 морги землі з будівлями та лісовими угіддями в с. Підгірки. Родина Івана Франка часто відвідувала, особливо у літній період, гостинну садибу сімейства Онуфрія Яковича Франка.

Івановича Франка з Підгірок до батька про смерть стрийка Онуфрія Яковича в понеділок вранці 28 липня 1913 р.[17] На поховання брата (в середу) 30 липня приїжджав І. Франко разом із сином Петром[18]. Ми також уперше виявили майнові документи, що послужило одним із переконливих доказів перебування письменника в Підгірках та обґрунтування тези про спільну власність братів на землю; ще в 60-і–90-і роки XX ст. ми записали автентичні спогади сучасників Івана Франка на Калущині[19].

Для повноцінного, різновекторного висвітлення теми нашого дослідження велике значення має нарис Харитона-Гуця Смольського (1912 – 1979) «Історія села Підгірок»[20] та публікації останніх років у калуській «пресі», галицьких виданнях. У статті «Франки в Калущині. А) В Підгірках. Б) По інших селах»[21] Тарас Іванович Франко акцентував увагу на тому, що в 1903 р. Іван Франко разом із братами Онуфрієм та Захаром оглядали майно в Підгірках. «Іван Франко нав'язав зараз переписку з братами, – писав Тарас – спровадив обох до Львова і того ж року поїхали всі три на обзорини до Підгірок»[22]. Можливо, І. Франко перебував у Підгірках і в 1904 р., бо достеменно відомо, що він тоді покинув етнографічну експедицію Федора Вовка в Рожнятові і, вочевидь, завітав до Підгірок. Але не все так було «гладко», як зазначав Тарас, з розподілом майна. Листування свідчить про те, що суд стосовно розподілу батькової спадщини тягнувся роками. Вітчим Григорій Гаврилик не йшов на жодні поступки. Брати Онуфрій і Захарій постійно хворіли і бідували в Нагуєвичах. Як згадується в листах (у 90-і роки XX ст.) до Івана Франка, Захарій лежав «білий як полотно» у шпиталі в Дрогобичі, а Онуфрій «плакав як дитина» і змушений був робити операцію на пухлині під коліном у Дрогобичі, позаяк не мав «крейцера» «на колей» до Львова[23]. І. Франко надіслав тоді трохи грошей, за які брати «накупили хліба», бо їх нащадки почали голодувати, а дітей, на той час, у двох сім'ях було «десь до дванадцятеро». Тільки в Онуфрія шестеро, а в Захара народилося загалом аж десятеро немовлят, але п'ятеро з них повмирали ще малими дітьми. На обійсті проживала також «зведена» сестра Івана Франка (по матері) Юлія Гаврилик (1868 – 1943), яка в 1884 р вийшла заміж за М. Багрія в сусіднє село.

Врешті-решт суд призначив усім трьом братам і вітчиму по 8 моргів поля зі спільного родинного фонду, але з питанням розподілу будівель у Нагуєвичах було ще складніше. За переказами, стодола і стайня, що стояла на нашому подвір'ї в Підгірках, були «перенесені» з Нагуєвичів. Дерево було, за характерними типологіч-

---

[17] Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Відділ рукописних фондів і текстології (далі – ІЛ). – Ф. 3. – Спр. 1636. – Арк. 119; Франко О. Іван Франко і Підгірки (З родинного листування)… – № 97. – С. 2.

[18] Смольський Г. Іван Франко в Підгірках // Жовтень. – Львів, 1978. – № 8. – С. 122-123; Його ж: Альбом. – К.: Мистецтво, 1983. – 80 с.; Його ж: У дружбі з народом // Спогади про Івана Франка / Упоряд., вступна стаття і примітки М. Гнатюка. – Львів: Каменяр, 2011. – С. 546-547; Передрук із журн.: Жовтень. – 1956. – № 6. – С. 87-88.

[19] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів. – [Папки № 1-6]. – Папка № 1. – Од. зб. 2.

[20] Смольський Х.-Г. Історія села Підгірок // Під прапором «Просвіти». – Народна друкарня в Калуші, 1937. – Травень.

[21] Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах... – Т. 1. – С. 844-848; Франко А., Франко О. Іван Франко – свідок творчих здобутків сина Тараса... – С. 3.

[22] Там само. – Т. 1. – С. 844.

[23] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1610. – Арк. 285, 286, 287.

ними ознаками родинного, бойківського столярного «зодчества», «грубо» обтесане, біле (зруби), дах дуже високий, а на великих дверях стодоли був викарбуваний автентичний напис «Іван Франко». Чи ця споруда «рахувалась» («обліковувалась») «за письменником» як його власність, чи хтось з родини або майстрів просто заради цікавості чи експерименту зробив цей напис – невідомо. Ми (О. О. Франко та А. Д. Франко) виразно пам'ятаємо його оригінально, майстерно вирізьблені «каліграфічні завитки». У 1987 р. у зв'язку з будівництвом заводу «Нафтобурмаш» усі господарські споруди, на превеликий жаль, знищили. Ціною величезних зусиль нам вдалося зберегти будинок мого батька Омеляна-Володимира та в 1992 р. організувати в ньому Музей-оселю родини Івана Франка в Калуші (Підгірках)[24]. До речі, ця непересічна подія відбулась за ініціативою та за консолідованого сприяння мого (О. О. Франко) сина, кандидата історичних наук Андрія Дмитровича Франка (народився 14 березня 1965 р.), що працює на посаді наукового співробітника відділу франкознавства Інституту Івана Франка Національної академії наук (НАН) України (м. Львів) (з 1 січня 1994 р.). Директором цієї Державної Установи, що була утворена в 2011 р. на основі реорганізації Львівського відділення Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України (1991 – 2011) є член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор Є. К. Нахлік (з 1991 р. незмінний керівник обидвох інституцій ще з часу заснування згаданого вище львівського філіалу «центральної» літературознавчої установи в Києві, яку постійно очолює з того ж таки 1991 р. академік НАН України М. Г. Жулинський)[25]; функції заступниці директора (з наукової роботи) Інституту сумлінно виконує доктор філологічних наук А. І. Швець [Ковальчук]; кандидат філологічних наук М. З. Легкий тривалий час успішно обіймає посаду завідувача відділу франкознавства[26]).

У Державному архіві Львівської області (ДАЛО) зберігається оригінал заповіту І. Франка[27], опублікований ще в 1966 р., який документально свідчить про те, що майно в Підгірках (пожиточну садибу із земельною ділянкою та лісовими угіддями) спільно купили в 1903 р. Іван та Онуфрій Франки[28].

Стаття «Франки на Калущині»[29] має велике джерелознавчо-археографічне значення, по-перше, тому, що підтверджує неодноразове перебування Івана Франка в Підгірках, а по-друге, автентично свідчить про спільну власність на землю обох братів та подає інші важливі відомості.

Село Підгірки початку XX століття об'єднувало в собі і міські, і сільські риси життя. Багато людей працювало на «саліні». Вночі із засвіченими «карбітками» хо-

[24] Франко О., Франко А. Нащадки Івана Франка по брату Онуфрію... – С. 2. Див. також текст ювілейної статті: Іваницька Л. Оксана Франко віддала власний дім у Підгірках для Музею Каменяра. 11 квітня нашій землячці доктору історичних наук, професору Львівського національного університету ім. Івана Франка – Оксані Франко виповнюється 70 років // Вікна. – 2009. – 6 трав. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vikna.if.ua/news/category/community/2009/05/06/4345/view.

[25] Нахлік Є. Сучасний стан франкознавчих досліджень і проблема створення Інституту Івана Франка НАН України // Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К., 2011. – № 8 (608). – С. 38-48.

[26] Легкий М. З останнього десятиліття франкознавства // Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К., 2008. – № 10 (574). – С. 21-30.

[27] Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 12. – Оп. 23. – Спр. 1. – Арк. 1 (Франко І. «Завіщання». Запис 2).

[28] Іван Франко: Документи і матеріали. 1856 – 1965... – С. 312.

[29] Франко Т. Франки в Калущині. А) В Підгірках. Б) По інших селах... – С. 84-848.

дили вони «на зміну», як тоді висловлювалися, – йшли «на шіхту» або «на баню». Населення Підгірок та інших навколишніх сіл постійно послуговувалося міськими магазинами («склепами»), в центрі Калуша на площі знаходився ринок, де в понеділок «сходилися» сотні селян, аби продати продукти своєї праці. Чимало мешканців були міцно поєднані, «споріднені» розгалуженими «фамільними» зв'язками. Громада Підгірок, переважно молодь, постійно немов змагалась з калуськими міщанами у проведенні різноманітних культурологічних заходів, фестин, у хорових співах, згодом у спорті і часто перемагала в неоголошеному доброчесному суперництві. Варто зауважити, що молодь і люди середнього віку в Підгірках були більш патріотично налаштовані, позаяк Калуш як промислове місто було заселене людьми різних національностей.

Фото № 1. Родина брата Івана Франка Онуфрія Яковича Франка: в другому ряді сидять: в центрі дружина Юлія Василівна (з Дидинських), поруч з нею: перша справа – Марина, перша зліва – Розалія, крайній справа – Антон, крайній зліва – Омелян-Володимир, в третьому ряді в центрі стоїть – Михайло. (Приватний архів Оксани та Андрія Франків)

Ранньою весною 1904 р. у підгорецьку громаду органічно «влилося» велике сімейство Франків[30], яке складалося з 9 чоловік: Онуфрій (1861 – 1913), його дружина Юліана (з Дидинських), яка походила з Ясениці Сільної (1866 – 1945), Яків (Ясьо, Яцьо) (1887 – 1913), названий, як тоді водилось, в честь діда, Антон (1888 – 1974), Марина (Мариня) (1890 – 1976), Анна (Ганна) (1894 – 1949), Розалія (1892 – 1972), Анастасія (1896 – 1975) і наймолодший Михайло (1900 – 1951). Мій батько Омелян-Володимир народився в 1906 р. уже в Підгірках, коли моїй

[30] Франко О. Його рідня (До 125 річчя з дня народження І. Я. Франка)... – С. 2; Горак Р., Гнатів Я. [Гл. XIII] Онуфрій Франко… – С. 171-189; Когут М. Родина Івана Франка і Підгірки… – С. 166.

бабусі Юліані було понад 40 років[31]. Як згадував батько Оксани Франко і дідусь Андрія Франка, вона лагідно називала його «мізинчиком», а за рум'яні щоки – «червонячком» або «дідиком червоним»[32]. Бабуся доживала віку в нашій сім'ї. Вона доглядала мене і брата Мирослава (1936 – 1991), її незабутня, світла постать закарбувалась у моїй пам'яті якоюсь особливою, шляхетною, аристократичною, самодостатньою, гідною поваги світлою Жінкою з високо піднятою головою, неначе вона «носила корону». Тато постійно її згадував та у всьому ставив «за приклад» як зразок для наслідування! В її хаті було створено школу, де проживала вчителька. В цій школі навчався мій батько. Про історію школи в Підгірках у другій половині XIX ст. (з 1865 р.) подає відомості відомий історик-краєзнавець Микола Когут[33]. На наш погляд, школа в хаті Онуфрія Франка мала більш просвітянський, аніж суто навчальний, характер.

Ще в 60-роки XX ст. я (О. О. Франко) вперше записала свідчення старенької жіночки Ягенчук (зі Смольських), котра як унікальний, «живий свідок» спостерігала історичні особливості переїзду Франків до Підгірок. Вона оповідала мені про цю подію, застосовуючи промовисті, яскраві, виразні, чіткі словосполучення, характерні лексеми: «Їхали кіньми на кількох возах з пакунками, з якимись коритами і бочками. Вбрані були в мануфактурну одіж, а у нас ще ходили у зрібному. Виглядали на таких підпанків, були рудуваті <…>. Люди вибігали з хатів і оглядали нових сусідів»[34].

Оселі Франків і Смольських знаходились майже навпроти одна одної (на тих же обійстях до цього часу живуть їх нащадки). Франкова сім'я відразу міцно заприязнилася з великою родиною Смольських. Голову родини Степана, що вважався в Підгірках доволі освіченою людиною, називали «ґазетником» за те, що він «виписував пресу» і до нього, як до читальні, збиралися допитливі, спраглі знань селяни. Я виразно пам'ятаю старенького Степана Смольського (1863 – 1950), якого мій батько фотографував під його хатою. Омелян-Володимир Франко фахово «знимкував» його в анфас і профіль. Старенький уже ледве ходив, був дуже худий, а його руки неначе звисали. Сидів на кріслі під стіною хати, пам'ятна «фотосесія» відбувалася десь ранньою весною 1945 р. Збереглись ще декілька його світлин та портрет, що його намалював син Григорій. До слова, Степан Смольський ще перебував під облудним впливом москвофільства, але всі його діти й онуки стали щирими українськими патріотами, згодом багато з них зазнали репресій з боку радянської влади.

Велика (численна, розгалужена) родина Смольських подарувала Україні знаних громадських діячів Василя, Данила, Харитона, Йосафата, Андрія та видатного художника Григорія Смольського (1893 – 1985), який залишив по собі значну мистецьку спадщину не тільки в Україні, а й за кордоном[35]. Його майс-

[31] Франко А. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші // Народознавчі зошити. – 2013. – № 3. – С. 520.

[32] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 2. – Од. зб. 3-5.

[33] Когут М. Підгірки. Школа. Вчитель 1884 – 1885 рр…. – С. 3; Його ж: Підгірки: минуле і сучасне… – С. 57-64.

[34] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 3. – Од. зб. 2. – Арк. 3-4.

[35] Франко А. Лицар українського мистецтва (До 100-річчя від дня народження Г. Смольського) // Дзвони Підгір'я. – 1993. – 25 листоп. – № 133. – С. 3. Висвітлено відомості про приїзд І. Франка разом із сином Петром (1890 – 1941) 30 липня 1913 р. до с. Підгірки (тепер у межах м. Калуша) Іва-

терно намальовані картини експонуються в Канаді, США, країнах Європи і Латинської Америки. Я (О. О. Франко) особисто знала митця, неодноразово бувала у нього вдома у Львові, він цікаво, змістовно розказував про свою неординарну персону, свій творчий життєпис, а його дружина, діти та родина подарували до нашого, підгорецького, Музею «фамілії» письменника багато картин, офортів, пензлі художника, шафку власного виготовлення, портмоне та інші його речі, які ми (Оксана Франко та Андрій Франко) привезли, створивши його меморіальну кімнату на першому поверсі Музею-оселі родини Івана Франка в Калуші (Підгірках)[36]. Тепер у Львові вже функціонує Музей Григорія Смольського. Один з його племінників Ярослав став відомим журналістом у місті Манчестері (Англія). Приїхавши на Батьківщину перед смертю, він щиросердно тішився, що побачив світлини його родини в нашому, підгорецькому Музеї, зауваживши, що різнопланова, культурологічна натхненна праця талановитих представників «фамілії» Смольських не минула марно і тепер можна спокійно вмирати.

З усієї Франкової родини Підгірки найбільше полюбляв Тарас Іванович, котрий приїжджав сюди майже щоліта, а впродовж 1939 – 1945 рр. жив у мальовничому селі місяцями.

Влітку 1903 року, коли ще відбувався процес продажу-купівлі хати в Підгірках, дружина І. Франка з дітьми вже перебувала в цьому селі[37]. За авторитетним свідченням художника Григорія Смольського, в 1905 р. у Підгірках відпочивала вся сім'я І. Франка. Тарас Іванович пригадував, що разом з Ясьом (Яцьом, Яковом) він приїжджав «до Зборої» (як тоді висловлювались), «куди» в 1911 р. вийшла заміж дочка Онуфрія Розалія (Рузя) Франко. У цитованій вище статті Тараса Франка фігурує такий цікавий краєзнавчий факт франкознавчого «мікровиміру»: «Кажуть, що Іван Франко встиг побувати в обох тих селах: Студінці і Зборі; красою вони не можуть рівнятися з Підгірками»[38]. До Студінки за Антона Бринчака вийшла заміж друга дочка Онуфрія Марина (Мариня). Найстарший син Онуфрія Яків Франко прожив дуже коротке життя, лише 26 років. Фотографії з його зображенням, на жаль, не збереглись. За ретельно зафіксованими О. О. Франко та А. Д. Франком спогадами наймолодшого сина Степана Андрія

но-Франківської обл. на похорон рідного брата Онуфрія. Свідком участі в церемонії поховання брата письменника, до постаті якого була прикута загальна увага односельчан, був (у майбутньому) відомий художник, мистецтвознавець, етнограф (тоді гімназист), родак цього села Григорій Смольський (1893 – 1985), котрий пізніше доволі автентично «відтворив» візит знаменитого літератора у реалістичному описі – «реконструкції» сумної події у згаданій вище статті «Іван Франко в Підгірках», оприлюдненій в 1978 р. у львівському журналі «Жовтень» (№ 8, с. 122 – 123). На шпальтах цього часопису живописець також оприявнив візуально-ілюстративну «версію» етнологічної пам'ятки тогочасного «зодчества» – власноруч виконану «зарисовку» хати Онуфрія Яковича Франка, що має велике меморіальне значення для франкознавства. Представники «фамілії» Івана Франка (мальовниче село дуже полюбляли його діти, а дружина Ольга (з Хоружинських) відвідувала родинне «гніздо» аж до самої смерті у 1941 р.) часто приїздили, особливо на літніх вакаціях, до с. Підгірки, де проводили декілька місяців у затишній, привітній садибі та широкому обійсті Онуфрія Франка. Див. також: Франко А. Майстер українського живопису (До 90-річчя від дня народження Г. Смольського) // Зоря Прикарпаття. – 1983. – 2 груд. – № 192. – С. 4.

[36] Франко А., Франко О. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші... – С. 529-530.

[37] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1636. – Арк. 33-36.

[38] Франко Т. Франки в Калущині. А) В Підгірках. Б) По інших селах... – С. 847.

Смольського, який дожив до нашого часу, допомагав організовувати підгорецький Музей І. Франка, подарував деякі художні картини брата Григорія для Музею, він доволі «портретно» описав зовнішність Якова, що «був подібний до твого [себто мого. – О. Ф.] батька та його брата Антона: статний, вище середнього зросту, трохи рудуватий. Надзвичайно любив коней, вичищував, «пуцував» їх до блиску. На цих конях верхи їздила донька Івана Франка Анна (Ганна)[39], яка дуже любила Підгірки»[40]. Як дізнаємось з автентичного тексту листів, одного з них називали «Муцько» і мій (О. О. Франко) батько через півстоліття назвав свого коня такою ж оригінальною «кличкою» (прізвиськом).

У пропонованій на суд вимогливого, інтелектуального читача мемуарно-наративній, дослідницькій статті ми вперше зі слів того ж таки Андрія Смольського подаємо (нижче) портретні ознаки зовнішності брата Івана Франка Онуфрія (нашого дідуся і відповідно прадіда). Залишившись «круглими» сиротами, всі троє братів дуже любились, із щиросердною, родинною теплотою горнулись один до одного. Особливо близькими «за духом» були Іван та Онуфрій Франки. Навчаючись ковальства в сімействі Коссаків у Дрогобичі, Онуфрій надавав захист і брату Іванові, який на той час переховувався від нагляду поліції, про що в спогадах згадує син коваля Коссака Григорій, який, вочевидь, під впливом І. Франка на формування його світогляду пізніше став військовим діячем Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР; подаємо також іншу її назву за тодішнім правописом: Західно-українська Народня Республика).

У 1883 р. І. Франко разом з братом Онуфрієм під Станіславом [така назва міста «Станіслав» поряд з найменуванням «Станиславів», що був заснований у 1662 р., побутувала до 1962 р., відтоді на честь Івана Франка затверджено модерну назву обласного центру «Івано-Франківськ». – О. Ф., А. Ф.] мав намір створити кооперативне господарство, але ці сподівання не здійснились. Ось як описує Андрій Смольський візуальний «образ» свого сусіда: «Онуфрій був людиною вище середнього зросту, середньої статури тіла, мав трохи рудувате волосся, ходив у мануфактурному одязі, але носив довгу сорочку, вишивану в основному чорними нитками (горловина, низ і манжети сорочки). Взимку носив кожух і «баранячу» шапку». Онуфрій налягав на ногу [після операції на пухлині під коліном. – О. Ф. , А. Ф.]»[41]. Про хворобу та операцію багато разів згадується в листах (адресованих ще з Нагуєвичів) Онуфрія до Івана Франка[42]. Рідний брат Каменяра був дуже талановитим чоловіком, мав здібності скульптора (вирізьблював з дерева різні речі). Мої (О. О. Франко) батьки, а потім і я зберегли корито («нецки»), скриню (великий «куфер»), рамки овальної форми та інші меморіальні речі його роботи (одне дерев'яне корито

[39] Франко А., Франко О. Єдина дочка Івана Франка... – № 49. – 6 груд. – С. 2; Шалата М. Життя і слово Франкової дочки… – С. 3-52; Тихолоз Н. Бранка ностальгії (Анна Франко-Ключко: повернення). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: франко:наживо / franko:live ©. ; Франко–Ключко А. Іван Франко і його родина. Спомини… – С. 1-131; Див. також: Франко-Ключко А. Писання: до 150-річчя від дня народж. І. Франка... – С. 1-377 .

[40] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 2. – Од. зб. 1. – Арк. 2-3.

[41] Там само. – Папка № 2. – Од. зб. 2. – Арк. 3-4.

[42] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1610. – Арк. 280-281.

ми подарували до музею Івана Франка в Нагуєвичах). Онуфрій навіть брався за складну, високомистецьку роботу, майстерно вирізьблюючи статуї святих. Ми знайшли в підгорецькій церкві дві статуї св. Петра і Павла, які тепер зберігаються: перша – в нашому, калуському (підгорецькому) Музеї І. Франка, а друга – в Літературно-меморіальному музеї І. Франка у Львові. Щоправда, твердити категорично, однозначно, що ці статуї виключно Онуфрієвої роботи, ми не можемо. Це тільки аргументовані здогади, але всі інші речі – справжні оригінали. З меморіальним пієтетом, глибоким пошануванням ми ставимося також до маленького підсвічника, за переказами, роботи батька Івана Франка Якова (мого (А. Д. Франка) прапрадіда за «прямою» генеалогічною «лінією»), яким послуговувався Антон Франко зі своєю сім'єю під час тривалого заслання (довгих років перебування) в Караганді[43]. Цей символічний «вогник» зігрівав йому душу і зворушливо, ностальгійно нагадував про його дитинство та юність у Нагуєвичах.

Хазяйновитий, дбайливий голова великого сімейства Онуфрій Франко з істинною любов'ю ставився до свого господарства. Ще вдосвіта він будив всіх дітей і «челядь» до роботи, лагідно, доброзичливо-іронічно називаючи їх «лайдаками». Про цю особливість родинного життя згадував мій (О. О. Франко) батько Омелян-Володимир. Уперше мій (Андрія Франка) прадід Онуфрій Франко відчув себе справжнім і відповідальним господарем, адже в Нагуєвичах керував усіма справами вітчим Григорій Гаврилик, навіть після судового розподілу батьківської спадщини[44].

З листування стало відомо, що в березні 1912 р. до Америки «подався» син Онуфрія Антон Франко[45]. З Підгірок уже випробували далеку, ризиковану дорогу туди, за море-океан. До Америки їздив місцевий мешканець О. Яцишин, якого в селі красномовно нарекли «Американом». Згодом (у 1934 р.) туди переїхали на постійне проживання дві його дочки.

Періодично Онуфрій та Яків кіньми на фірі привозили І. Франкові до Львова деякі продукти домашнього виготовлення, про що мовиться в листах до письменника та згадує його син Тарас у статті «Франки на Калущині». Їхали вони через Калуш–Копанки–Збору[46]. В одній з епістол Яків звернувся із запитанням до Івана Франка: як саме доцільно розпорядитися тими пакунками (вочевидь, книжок), які привіз письменник і залишив у Підгірках[47]. На жаль, цей лист не датований. У цьому контексті варто зазначити, що чимало родинних листів не датовані. З цієї кореспонденції ми дізнаємось, зокрема, про поштові послання із запрошенням на відпочинок улітку, повідомлення від Антона з фронту з проханням допомогти матеріально, бо в окопах вояки голодували. П'ятнадцятирічний син Онуфрія Михайло Франко в листі до Івана Франка звернувся до авторитетного родича з таким «зрілим», державно-політичним питанням: «Чи буде самостійна Україна?», супроводжуючи його повідомленням про те, що Підгірки

[43] Франко О. О. Родина Франків і репресії… – С. 2–3.
[44] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 2. – Од. зб. 1.
[45] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1636. – Арк. 307.
[46] Франко Т. Франки в Калущині. А) В Підгірках. Б) По інших селах... – С. 847.
[47] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів…– Папка № 2. – Од. зб. 3. – Арк. 2а.

«проїздом» відвідав син Ученого Петро, котрий тоді перебував у військовому формуванні Січових стрільців[48].

Як на ті часи хата Франків, неупереджено порівнюючи її з іншими, типологічно, етнологічно схожими, сільськими житловими спорудами, була велика і простора, з дуже високим солом'яним дахом, на якому полюбляли гніздитись білі лелеки[49]. Хоч оселя була стара, але ще досить міцна. Ту стару хату намалював Григорій Смольський та подарував картину з її зображенням до підгорецької школи, де вона тривалий час прикрашала її інтер'єр, аж поки хтось із спритних, метикуватих, кмітливих підгірчан «не пошанував» це автентичне, етнологічно-мистецьке «свідчення». Добре, що хоч цей малюнок було опубліковано[50]. Мої (О. О. Франко) батьки Омелян-Володимир Онуфрійович та Анна (Ганна) Дмитрівна (з Тацуняків) (1913 – 1991) після одруження в серпні 1934 р. ще рік проживали в старій хаті. Десь наприкінці 30-х років XX ст. брат батька Антон трохи її перебудував. Цю оселю (в останньому її кволому стані) батько фотографував. У 2013 р. ми у співавторстві з Андрієм Франком уперше опублікували її світлину в журналі «Народознавчі зошити» (№ 3)[51]. Я (О. О. Франко) добре пам'ятаю ту стареньку будівлю. Після вивозу в 1947 р. родини Антона Франка до Караганди хата поступово зруйнувалася. Повернувшись із заслання на початку 60-х років минулого століття, діти Антона Ярослава та Ольга на тому ж місці збудували нову хату, де встановили меморіальну таблицю про перебування Івана Франка у Підгірках. Вочевидь, за порадою батька в хаті Онуфрія було відкрито школу, в якій проживала вчителька. Мій батько, десь у 1946 р., показував мені місцеположення, де саме розташовувалась ця школа. Вона знаходилася в одній кімнаті та сінях при вході до хати. Сіни були досить великі, колись там стояли лавки і столи. До школи ходили всі бажаючі діти різного віку переважно з прагматичною метою, щоб навчитися читати, писати і рахувати. Викладали деякі факти з історії і географії, проводилися бесіди на релігійні та патріотичні теми. В хаті було 6 приміщень. Вчителька займала окрему найменшу кімнату.

Не без впливу Івана Франка, що був близько знайомий ще з молодечих років з Іваном Куровцем, секретарем філії «Просвіти», яка виникла в Підгірках у 1906 р., був обраний найстарший син Онуфрія Яків Франко, якому тоді виповнилося лише 19 років. Головою культурно-освітньої спільноти було обрано Івана Куровця, його заступником – Г. Скрицького, бібліотекарем – М. Попадюка, скарбником О. Сороку, господарством відав К. Боцян, до складу керівництва входив також М. Гресько[52]. До «Просвіти» горнулася молодь, оскільки тут можна було дізнатися всілякі новини, поспілкуватись на інтелектуальні теми, подиску-

[48] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1636, 1841, 1842 та ін. Див. також текст досліджень: Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба; 2-е вид., доп. – Тернопіль: Джура, 2016. – С. 57; Франко А., Франко О. Петро Франко – продовжувач батьківських традицій… – С. 2. Див. також: Франко А. , Франко О. Петро Франко: продовжувач батьківських традицій і пропагандист його ідей… – С. 3.

[49] Смольський Г. Іван Франко в Підгірках... – С. 122-123; Його ж таки: Альбом. – С. 1-80; Франко І. Моя вітцівська хата // Матеріяли до українсько-руської етнології. – Львів, 1918. – Т. XVIII. – С. 1-4.

[50] Смольський Г. Іван Франко в Підгірках... – С. 122.

[51] Франко А., Франко О. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші... – С. 525.

[52] Смольський Х.-Г. Історія села Підгірок… – С. 2-3; Мельник Н. Діяльність товариства «Просвіта» у Підгірках: за матеріалами музею-оселі Івана Франка // Історія музейництва на Калущині: Локальний вимір / Упоряд. та відп. наук. ред. І. Тимів. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. – С. 70; Когут М. Підгірки: минуле і сучасне... - С. 44; Куровець І. Іван Франко в моїх згадках // Новий час. – 1926. – 23, 27, 30 трав.

тувати з приводу з'ясування складних питань соціально-економічного та культурно-освітнього життя. Відомий книголюб, редактор півмісячника «Калуський листок» (1912 – 1914) Іван Куровець, що був головою видавничої комісії «Просвіти», активно спряв відкриттю в 1910 р. бібліотеки[53]. Варто зазначити, що в Калуському повіті в 1913 р. функціонувало 30 читалень, в яких було «зареєстровано» майже 2500 членів[54].

До мальовничих Підгірок неодноразово приїздив Іван Франко та його родина[55] (діти і дружина Ольга (з Хоружинських) (1864 – 1941), котра упродовж декількох десятиліть часто відвідувала гостинну садибу аж до самої її смерті)[56]. У навколишніх селах члени сімейства збирали етнографічні та фольклорні матеріали[57]. Діти І. Франка (четверо його нащадків) дуже полюбляли спорт, включаючи наймолодшу Анну (Ганну) (або Ґандзю, Ґандзюню, як її зазвичай називали). Вона любила їздити верхи на коні «гостинцем». У такому яскравому, неординарному «образі» її і запам'ятали ровесники в Підгірках, адже для дівчат це було доволі незвично, нестандартно, справді, дуже імпозантно[58].

З родинного листування дізнаємось, що всі члени «фамілії» І. Франка[59] допомагали в господарстві (жали, косили, возили збіжжя), разом їздили на «Довбушеві скали» (поблизу Болехова), на «прогульки» до навколишніх сіл, де вони збирали, записували і систематизували прислів'я, пісні, легенди[60]. За висловом Івана Франка в його передмові до другого тому фундаментальної народознавчої колекції прислів'їв (Львів, 1908), «приповідки з Підгірок Калуського повіту списали Андрій і Тарас Франки [виокремлення курсивом співавторів статті. – О. Ф., А. Ф.]»[61]. Старанно зібраний дітьми письменника пареміографічний матеріал органічно увійшов до системно упорядкованого І. Франком видання

---

[53] Мельник Н. Діяльність товариства «Просвіта» у Підгірках... – С. 70.

[54] Коломиєць М. Історія Калуша і Калущини у датах, цифрах і цікавих фактах... – С. 78; Його ж: «Просвіта» Калущини: далеке і близьке... – С. 1-194.

[55] Дашкевич Я. Іван Франко та його родина // Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури / 2-ге вид., виправл. й доповн.; Львівське відділення Ін-ту укр. археогр. і джерелозн. ім. М. С. Ґрушевського НАН України; упоряд.: М. Капраль, Г. Сварник, І. Скочиляс. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2007. – С. 333-365; Його ж: Михайло Ґрушевський // Там само. – С. 366-449; Франко О. Спогади про родину Івана Франка... – С. 3.

[56] Франко О. Була козацького роду [про дружину Івана Франка Ольгу Михайлівну Франко (з Хоружинських) // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 30. – 26 лип. – С. 2.

[57] Франко О. Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша... – С. 143-144; Франко А. Діяльність І. Франка в Етнографічній комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка // Народознавчі зошити. – Львів. – 2001 [2002]. – № 3. – С. 465-469.

[58] Франко А. Єдина дочка Івана Франка... – № 98-99. – С. 3.

[59] Франко О. Його рідня (До 125 річчя з дня народження І. Я. Франка)... – С. 2; Горак Р., Гнатів Я. Нащадки Івана Франка… // Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко: Книга перша: Рід Якова… – С. 198-231.

[60] Франко О., Франко А. Колядки, щедрівки з Калущини в особистому архіві Івана Франка // Дзвони Підгір'я. – 2014. – 17 січ. – № 3; Пазяк М. Іван Франко – збирач і видавець прислів'їв та приказок // Народна творчість та етнографія. – 1981. – № 4. – С. 37-46.

[61] Франко І. Передмова до другого тому (видання «Галицько-руські народні приповідки». Львів, 1908) // Етнографічний збірник. – 1908. – Т. XXIV. – С. V; Його ж: Передмова до першого тому (видання «Галицько-руські народні приповідки». Львів, 1908) // Там само. – 1901. – Т. X. – С. V-VIII; Його ж: Передмова до третього тому (видання «Галицько-руські народні приповідки». Львів, 1908) // Там само. – 1910. – Т. XXVIII. – С. V-IX.

«Галицько-руські народні приповідки»[62], яке налічувало 31090 позицій, що сформували три великі томи у шести випусках «Етнографічного збірника» Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ) (1901 – 1910)[63]. До речі, «золотий вік» науково-організаційної та видавничої діяльності НТШ припадає на період тісної, результативної співпраці в цій поважній установі «академічного типу», що тривала упродовж 1895 – 1913 рр.[64] поміж її керівником М. Грушевським[65] та членом

[62] Галицько-руські народні приповідки: У 3-х т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко: 2-е вид. / Наукове перевидання з шести випусків «Етнографічного збірника» (1901 – 1910); Наук. ред. Святослав Пилипчук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006 [2007]. – (До 150-річчя від дня народження Івана Франка). Див. також текст першодруку: Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Ів. Франко // Етнографічний збірник. – Львів: Видання етнографічної комісії НТШ, 1901. – Т. X. – Вип. I (А–Відати). – 200 с.; 1905. – Т. XVI. – Вип. II (Відати–Діти). – XXV, С. 201-600; 1907. – Т. XXIII. – Вип. I (Діти–Кпити). – 300 с.; 1908. – Т. XXIV. – Вип. II (Кравець–П'ять). – X, с. 301-612; 1909. – Т. XXVII. – Вип. I (Рабунок–Час) – 300 с.; 1910. – Т. XXVIII. – Вип. II (Час–Ячмінь). – IX, с. 301-641. Див. також текст концептуальних монографій: Пилипчук С. «Галицько-руські приповідки»: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 220 с.; Його ж: Фольклористична концепція Івана Франка: монографія. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 466 с; Сокіл Г. Українська фольклористика в Галичині кінця XIX – першої половини XX століття: історико-теоретичний дискурс. – Львів, 2011. – 588 с.

[63] Франко А. Діяльність І. Франка в Етнографічній комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка… – С. 465-469; Франко О. Проблема етнології в науковій спадщині Івана Франка // Визвольний шлях: Сусп.-політ., наук. та літ. місячник. – К.; Лондон: Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2008. – Річн. 61. – Кн. 3 (720; лип.–вер.). – С. 117-126; Якимович Б. Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти. – Львів, 2006. – 691 с. Див. також цікаві інтертекстуальні матеріали про видавничі плани І. Франка, зокрема, у статті: Швець А. До історії одного видавничого проекту (Іван Франко та Олександра Озаркевич) // Українське літературознавство. – Л.: Вид. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 72. – С. 119-128.

[64] Франко А. Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Визвольний шлях : Сусп.-політ., наук. та літ. місячник. – К.; Лондон: Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2006. – Річн. 59. – Кн. 7-8 (700-701; лип.–серп.). – С. 74-91; Його ж: Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового товариства ім. Т. Шевченка «Українсько-руська бібліотека» // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнар. наук. конференції (Львів, 25 – 27 вер. 1996 р.). – Львів: Світ, 1998. – С. 578-585; Його ж: Методологічні аспекти моделі джерелознавчої текстологічно-атрибуційної співпраці редакторів видань Шевченкового «Кобзаря» І. Франка (Львів, 1908) та В. Доманицького (Петербург, 1907; 1908) // Вісник Львівського Університету: Серія філологічна. Франкознавство. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – Вип. 51 – С. 37-52; Його ж: Іван Франко як дослідник, редактор, публікатор творчої спадщини Юрія Осипа Федьковича у видавничій серії НТШ «Українсько-руська бібліотека» // «Дивлячись на цей гірський світ»: літературознавчий збірник / НАН України. Інститут Івана Франка; Наукове товариство ім. Шевченка; [відп. ред. А. Швець; наук. ред.: М. Котик-Чубінська, М. Лапій; передм. А. Швець; ред. кол.: Є. Нахлік (голова), Р. Кушнір (голова) та ін.]. – Львів: Видання за фінансової підтримки НТШ, 2018. – С. 231-244; Його ж: Науково-організаційна діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Українське літературознавство : Іван Франко. Статті і матеріали. – Львів: Світ, 1993. – Вип. 58. – С. 121-131.

[65] Винар Л. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1892 – 1930. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1970. – 110 с.; Гнатюк В. Наукове товариство імени Шевченка у Львові (Історичний нарис першого 50-річчя (1873 – 1923)) / вступ. слово В. Яніва; 2-ге вид. – Мюнхен-Париж, 1984. – 177 с.; Грушевський М. В десятиліття смерти І. Франка. Апостолові праці // Україна. – 1926. – Кн. 6. – С. 3-20. Див. також суголосні «рецепції», «поліфонічні рефлексії» стосовно ретельного аналітично-джерелознавчого осмислення взаємостосунків, що об'єктивно сформувалися упродовж тривалого часу сумісної діяльності між обома українськими науково-культурологічними світочами М. Грушевським та І. Франком, у таких історико-компаративістичних працях критично-оглядового характеру, енциклопедичного, літературознавчого та порівняльно-біографічного спрямування: Бурлака Г. Грушевський Михайло Сергійович // Франківська енциклопедія: у 7 т. / ред. кол.: М. Жулинський, Є. Нахлік, А. Швець та ін. – Львів: Світ, 2016. – Т. 1: А-Ж / наук. ред. і упоряд. Є. Нахлік; передмова: М. Жу-

президії («Виділу») Товариства І. Франком[66], а також Ф. Вовком[67], В. Гнатюком

линський, Є. Нахлік. – С. 481-494. – (Серія «Іван Франко і нова українська література. Попередники та сучасники»); Тельвак В. Проблема «Франко – Грушевський» в українській історіографії / Віталій Тельвак // Український історик. – 2006 – 2007. – № 4/1-2. – С. 183-199; Бурлака Г. Франко і Грушевський: спроба об'єктивної характеристики // Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; відп. ред. Г. Бурлака. – Київ: Видавничий Дім «Стилос», 2010. – Т. 5. – С. 27-66; Гирич І. Михайло Грушевський та Іван Франко: громадське і приватне / Ігор Гирич // Франкознавчі студії: Збірн. наук. праць. – Вип. 4. – Дрогобич, 2007. – С. 590-642; Див. також: [Електронний ресурс] http://www.i-hyrych.name/uk/Hrushevsky/AndFranko.html; Франко А. «Історія України-Руси» Михайла Грушевського в науково-критичній та історіософській рецепції Івана Франка крізь призму висвітлення взаємин між її автором і рецензентом // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2018. – Вип. 55. – С. 161-251. Маловідомі архівні матеріали науково-організаційної та видавничої діяльності в НТШ українського історика № 1 містяться в його фонді: ЦДІА України у Києві. – Ф. 1235 (М. С. Грушевський). – Оп. 1. – Спр. 75, 76 (Протоколи загальних зборів засідань секцій НТШ у Львові і Києві упродовж 1896 – 1917 рр.), 79, 81, 83, 84, 85, 86, 175, 181, 190, 191, 192, 193, 197, 207, 208, 224, 226, 242, 251, 253, 254, 457, 471, 799, 908, 954. Див. відповідний контекст (пов'язаний із послідовним фіксуванням хронологічно-життєписних і бібліографічних аспектів науково-видавничих та особистісних контактів поміж, зокрема, чільними діячами (дійсними членами) НТШ М. Грушевським та І. Франком) у праці: Ярема Я. Хронологія життя і творчості Івана Франка. – Львів: Видавничий Центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С. 121-196.

[66] Франко А. Іван Франко як учений, видавець та організатор української академічної науки в НТШ // «Я єсть пролог…»: матеріали Міжнар. наук. конгресу, до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Львів, 22 – 24 вересня 2016 р.): у 2 т. / Мін-во освіти і науки України. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Відп. ред.: В. Мельник, М. Жулинський; відп. секр.: С. Пилипчук. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. – Т. 1. – С. 350-394; Його ж: Академічні досягнення, видавничі та організаційні проекти Івана Франка в НТШ // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конф. «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Музей-оселя родини Франка та ін.; Відп. ред. І. Тимів; Редкол.: О. О. Франко, О. Малярчук та ін. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 16-51; Його ж: Співпраця М. Грушевського та І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Михайло Грушевський і Західна Україна. До 100-річчя від початку діяльності М. Грушевського у Львівському університеті: Доповіді й повідомлення міжнар. наук. конф. (Львів, 26 – 28 жовт. 1994 р.). – Львів: Світ, 1995. – С. 35-38; Його ж: Науково-видавнича діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Дослідження з історії України // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1993. – Вип. 29. – С. 44-53; Його ж: Іван Франко і Михайло Грушевський. До питання про співпрацю в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // «Нам пора для України жить»: матеріали всеукр. науково-практичної конф. «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Музей-оселя родини Франка та ін.; Відп. ред. І. Тимів; Редкол.: О. О. Франко, О. Малярчук та ін. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 11-15; Його ж: Іван Франко як редактор історико-літературного, джерелознавчого видання НТШ «Українсько-руський архів» // Калуські історичні студії. Т. 3: Зб. наук. статей, документів і матеріалів, присвяч. 150-річчю створ. тов-ва «Просвіта» / Організатори видання: Інститут Івана Франка НАН України; Музей-оселя родини Івана Франка в Калуші та ін.; Редкол.: О. Малярчук, О. О. Франко та ін., За заг. ред. проф. О. Малярчука, І. Тиміва. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2019. – С. 42-76; Його ж: «Історія України-Руси» Михайла Грушевського в науково-критичній та історіософській рецепції Івана Франка крізь призму висвітлення взаємин між її автором і рецензентом… – С. 161-251; Його ж: Іван Франко і мовна комісія Наукового товариства ім. Шевченка // Думська площа: Наук. та літ. додаток до «Одеського вісника» [Одеса]. – 2003. – № 35 (392). – 12 верес. – С. 8; № 36 (393). – 19 верес. – С. 8. Див. також текст статті, що у багатьох аспектах висвітлення типологічно схожий з видавничою специфікою дослідження проблемно-тематичного кола питань науково-організаційної і редакційної діяльності І. Франка в НТШ: Франко А. Українсько-руська видавнича спілка // Р. Ф. Кайндль. Вікно в європейську науку: Матеріали ІІ-го Міжнар. наук. семінару «Кайндлівські читання» (Чернівці, 28 – 29 трав. 2005 р.): Зб. наук. праць. – Чернівці: Вид-во «Прут», 2005. – С. 358-364.

[67] Франко О. Федір Вовк / УВАН (Укр. Вільна Акад. наук) у США. Джерела до новітньої історії України. – Т. 4. – Нью-Йорк, 1997. – 237 с; Її ж: Федір Вовк – учений і громадський діяч. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 379 с.; Її ж: Діяльність Федора Вовка в Науковому товаристві ім. Шевченка // З історії Наукового товариства імені Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій

та іншими провідними діячами інтелектуального «ядра» вітчизняної еліти. Артикульована вище теза насамперед стосується добре налагодженої науково-видавничої взаємодії між Істориком і Письменником під час обопільного координування академічної роботи секцій і комісій інституції, а також системного функціонування стрункого «механізму» гідної подиву публікаторської діяльності НТШ[68]. Діти письменника, насамперед Андрій і Тарас, а також Петро та мо-

НТШ у Львові. – Т. 10 / Ред. тому О. Купчинський; Наук. тов-во ім. Шевченка у Львові. – Львів, 1998. – С. 84-100; Її ж: Наукова діяльність Федора Вовка // Український історичний журнал [УІЖ]. – 2006. – № 3 (468). – Трав.–черв. – С. 42-56. Див. також: Франко О. Етнографічна та народознавча спадщина Федора Вовка // Зб. наук. праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Ін-т істор. досліджень ЛНУ ім. І. Франка; Ін-т сходознавства ім. А. Кримського НАН України; Центр. держ. іст. архів України у Львові; Ред. І. Гирич, Я. Грицак. – Львів-Київ-Нью-Йорк: Вид. М. П. Коць, 1996. – С. 674-697; Франко А. Невгамовний Федір Вовк // Слово і Час. – 1997. – № 8. – С. 24-30; Його ж: Ф. Вовк – вчений і громадський діяч (До 150-річчя від дня народж. Ф. Вовка) // Зерна: Літературно-мистецький альманах українців Європи. – Париж-Львів-Цвікау, 1998. – № 4/5. – С. 247-252; Його ж: Провідна роль Ф. Вовка, І. Франка, І. Раковського, З. Кузелі, В. Кубійовича у формуванні українознавчого універсуму енциклопедичних знань // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології / Зб. наук. праць. – Чернівці–Вижниця: Вид-во «Черемош», 2011. – Т. 2 (32). – С. 188-205; Його ж: Дійсний член НТШ Ф. Вовк // Т. Шевченко і українська національна культура: Матеріали наук. симпозіуму до 175-річчя від дня народж. Т. Шевченка та 115річчя заснування Наук. тов-ва ім. Шевченка (Львів, 8–9 червня 1989 р.) / Ін-т суспільних наук АН УРСР та ін. Ред. колегія: Л. Г. Боднар, Г. В. Войтів, В. І. Горинь та ін. – Львів: Світ, 1990. – С. 85-86; Його ж: Концептуальні міркування щодо проблеми формування передумов створення перших українських енциклопедій (за матеріалами особистих архівів Ф. Вовка та І. Франка) // Парадигма: Зб. наук. праць на пошану Миколи Ільницького. – Вип. 5 / Відп. ред. Я. Мельник; на основі матер. наук. конф. (Львів, 24 вер. 2009 р.) «Осягаючи літературу на перехрестях віку (до 75-річчя з дня народж. Миколи Ільницького)». – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. – С. 129-152. Див. також текст публікацій у співавторстві у фахових історичних виданнях: Франко А. Д. Аналіз документів і матеріалів особистого наукового архіву Федора Кіндратовича Вовка // Вісник Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – Вип. 6. – С. 106-123; Його ж: Львів у житті Ф. Вовка // Наукові зошити історичного факультету. – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Івана Франка, 1997. – С. 72-77.

[68] Франко А. Іван Франко як дослідник-текстолог, редактор і творчий ретранслятор Шевченкового поетичного слова // Тарас Шевченко: Апостол правди і науки: Матеріали Міжнар. наук. конференції. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 276-294; Його ж: Видавнича діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка // Іван Франко і національне відродження: Тези доповідей та повідомлень республ. наук. конф. (Криворівня, 23 – 24 вер. 1991 р.). – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту, 1991. – С. 72; Його ж: Франків «Кобзар» (до сторіччя виходу в світ «Кобзаря» Тараса Шевченка за редакцією Івана Франка) // Визвольний шлях: Сусп.-політ., наук. та літ. місячник. – Київ-Лондон: Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2008. – Річн. 61. – Кн. 3 (720; лип.–вер.). – С. 107-116; Його ж: «Апокрифи...» Івана Франка // Чорноморські новини [Одеса]. – 2003. – № 84. – 13 листоп. – С. 3; Його ж: Іван Франко – сумлінний науковий реконструктор автентичної основи поетичної творчості Тараса Шевченка. – У вид.: «Йшла не тільки з духом часу, але й перед ним»: Наталія Кобринська та літературний процес кінця XIX – XX століття: збірник наукових праць: до 160-річчя від дня народження Наталії Кобринської; до 90-річчя від часу заснування Союзу Українок Америки / НАН України. Інститут Івана Франка; Всеукраїнська громадська організація «Союз Українок»; наук. й літ. ред.: М. Легкий, О. Мельник, А. Швець; відповід. ред. А. Швець; передм. М. Заяць; ред. кол.: Є. Нахлік (голова) та ін.]. – Львів, 2015. – С. 227-241. – (Серія «Літературознавчі студії», вип. 22); Його ж: Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка // Літературознавство. Бібліографія. Інформатика: Доповіді та повідомлення III Міжнар. конгресу україністів (Харків, 26–29 серп. 1996 р.). – Харків: Око, 1996. – С. 81-86; Його ж: Діяльність І. Франка в Етнографічній комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка… – С. 465–469; Його ж: Іван Франко як функціонер, науковий продуцент, рецензент, творчий модератор і натхненник літературознавчого дискурсу на засіданнях філологічної секції НТШ // Українське літературознавство. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. – Вип. 80. – С. 59-91.

лодша від них Анна (Ганна) (до певної міри), сприяли батькові в його наукових досягненнях, особливо у важкі часи загострення його недуги, допомагаючи йому зібрати відповідний матеріал (переважно народознавчо-краєзнавчого характеру[69]), систематизувати його, довершити та оприлюднити належно підготовані до друку праці харизматичного Вченого[70]. Ексклюзивного значення нащадки Великого Українця надавали фізичній культурі. Для Франків це був не просто спорт, вони, насамперед Тарас і Петро, були засновниками і палкими прихильниками, одними із перших теоретиків і пропагандистів фізичної культури на території України[71]. Під впливом цілісних національних спортивних, скаутських систем у країнах Західної Європи в перші десятиліття ХХ ст. у Галичині, а потім і на всіх етнічних теренах України було започатковано основи спортивної гімнастики, яка переросла в потужні рухи (скаутський, пластунський, сокільський), що здійснили великий вплив на формування самосвідомості молоді, а також на цивілізаційне структурування цілісного організму української нації. Родина Франків була причетна до утвердження самоназви «Пласт»[72] для найменування організації українського скаутського руху, співзасновником якої був Петро Франко поряд з Іваном Чмолою та Олександром Тисовським[73]. До слова, в основі назви «Пласт» є відповідник англійського найменування «scout» («розвідник»), яким почали активно послуговуватися з 1911 – 1912 рр. за прикладом пластунів – ко-

[69] Пазяк М. Іван Франко – збирач і видавець прислів'їв та приказок... – С. 37-46; Франко А. Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка... – С. 81-121; Тимів І. Джерелознавчі та краєзнавчі зацікавлення Івана Франка // «Нам пора для України жить» : матеріали всеукр. науково-практичної конф. «До 160-річчя від дня народження Івана Франка» (Калуш, 6 вересня 2016 р.) / Музей-оселя родини Франка та ін.; Відп. ред. І. Тимів; Редкол.: О. Франко, О. Малярчук, І. Тимів та ін. – Калуш: ФО-П Петраш К. Т., 2016. – С. 61; Його ж: Археографічна та краєзнавча діяльність Івана Франка // Краєзнавець Прикарпаття: регіональний науково-методичний альманах. – 2016 (липень–грудень). - № 28. – С. 15-23; Його ж: Творчі мандрівки Івана Франка до Станиславова // Рідна земля. – 2016. – 23 верес. (№ 37). – С. 11; Малярчук О. Методологія історико-краєзнавчого пізнання та її складової музеєзнавства в процесі збереження національної пам'яті // Історія музейництва на Калущині: локальний вимір / Упоряд. та відп. наук. ред.: Іван Тимів. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. – С. 8-13.

[70] Франко А. Співпраця Івана Франка з сином Андрієм [під рубрикою «До 150-річчя від дня народження Івана Франка»]… – С. 3; Франко О. Проблема етнології в науковій спадщині Івана Франка… – С. 117-126; Франко А. Діяльність І. Франка в Етнографічній комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка… – С. 467-468. Див. також археографічні матеріали ще однієї етнографічно-фольклористичної статті: Франко О., Франко А. Колядки, щедрівки з Калущини в особистому архіві Івана Франка… – С. 3; Франко І. Огляд праць над етнографією Галичини в XIX в. // Возняк М. З життя і творчості Івана Франка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1955. – С. 233-245; див. також передрук текстологічно упорядкованої праці (з розлогим корпусом науково-джерельних коментарів) у вид.: Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова), Є. К. Нахлік (заступник голови), М. П. Бондар, М. З. Легкий та ін.; ред. покажчика Є. К. Нахлік; упорядкування та коментарі М. З. Легкого, О. Б. Луцишин та ін.; передмова М. З. Легкого. – К.: Наук. думка, 2009; поряд з О[ксаною] О[мелянівною] Франко – т. 51; 54] та ін. – К.: Наук. думка, [2008 – 2010] [2011]. – 2010. – Т. 54. – С. 259-271.

[71] Франко О. Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша упродовж першої декади – 30-их років ХХ ст. Дослідження та спогади... – С. 144-145.

[72] Франко П. Пластуни / Петро Іванович Франко // Діло. – 1911. – Ч. 268. – 2 груд. – С. 2.

[73] Сова А. Сини Івана Франка – перші українські фахівці з руханки та змагу // Вісник Наукового товариства імені Т. Шевченка. – 2016. – № 56. – С. 43.

заків-розвідників (нагадаємо, що 12 квітня 1912 р. у Львові українські «скаути» урочисто склали першу Пластову присягу).

Ще в 1894 р. у Львові були створені українські гімнастичні товариства «Сокіл», а в 1900 р. – «Січ». У 1908 р. професор Іван Боберський[74] очолив «спортову» спільноту «Сокіл». Його учнями в українській академічній гімназії стають Петро і Тарас, а згодом і Андрій Франки. Про вплив дітей І. Франка на сільських юнаків художник Г. Смольський згадує так: приїхавши до Підгірок в 1905 р. Франки-гімназисти «у дивних мундирах» одразу ж пішли грати в різні незнайомі місцевим підліткам забави[75], але тут же їх люб'язно запросили до веселої, «доброчесної кумпанії», сприйняли як «своїх хлопців», і вони дуже швидко потоваришували[76]. До речі, Петро і Тарас Франки пізніше оприлюднили у сокільському виданні «Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств» чимало дописів із характерними, промовистими назвами зі спортивно-фізкультурної тематики, зокрема: «Каблуківка (крокет)»[77], «Підбиванка [гольф]»[78] (статті П. І. Франка), «Руханка у греків»[79] (розвідка Т. І. Франка) (Львів, 1913, № 86-88). З 1 вересня 1911 р. до 30 червня 1914 р. Петро Франко був учителем тіловиховання (фізкультури) у філії української гімназії у Львові, викладачем руханки дівочої учительської семінарії Українського педагогічного товариства у Львові, йому належить авторство підручника шведської руханки (зарядки), історії і теорії руханки. Окрім згаданих вище статей, П. Франко написав низку розвідок та окремих праць про руханку і спорт, зокрема: «На лещетах довкола Львова» (1910), «Лещетний спорт у Львові» (1911), «Кид каменем і кулею» (1911), «Примінна руханка» (1911), «Списа до мету» (1911), «Скок в далечінь» (1911), «Пер Генрик Лінг і його руханка (Шведська руханка)» (1912), «Прогулька в наші гори» (1912) та ін. У 1930 р. він оприлюднив у виданні «Життя і знання» цікаву статтю «Фізичне виховання на селі»[80]. Петро Франко був співзасновником, заступником голови українського «Змагового Союзу», що був утворений 30 грудня 1911 р. У березні 1913 р. у Львові було організовано перше українське військове товариство «Січові Стрільці» (очільник Володимир Старосольський), діяльним членом якого став П. Франко. У 1914 р. він виконував, сказати б, науково-творчі функції редактора сторінки «Пластовий Табор», що була додатком до згаданого вище часопису «Вісти з Запорожа…».

Тарас Франко, щирий шанувальник та пропагандист не надто популярних тоді видів спорту футболу і тенісу (ситківки), був активним членом українських

---

[74] Сова А. Іван Боберський: біля джерел української тіловиховної і спортової традиції // Вісник НТШ. – Львів, 2016. – Ч. 55. – С. 61-64.

[75] Смольський Г. Іван Франко в Підгірках... – С. 122-123.

[76] Там само.

[77] Франко П. Каблуківка (крокет) // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1913. – 30 груд. – Чис. 86-88. – С. 4-7.

[78] Франко П. Підбиванка [гольф] // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1913. – 30 груд. – Чис. 86-88. – С. 9-11.

[79] Франко Т. Руханка у греків // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1913. – 30 груд. – Чис. 86-88. – С. 3-4.

[80] Франко П. Фізичне виховання на селі // Життя і знання. – 1930. – Ч. 3. – С. 97; Його ж: Підручник шведської руханки: для народних і середніх шкіл: на основі підручника Л. Н. Тернгрена. – Львів: Накладом Михайла Таранька, 1924. – 351 с.

спортивних товариств «Сокіл-Батько», «Україна», «Український спортовий союз» та інших спільнот, що піклувалися про розвиток фізичного виховання молоді. Його перу належить ґрунтовне написання концептуальних монографій «Історія й теорія руханки» (Коломия–Львів, 1923)[81] та «Розвиток руханки серед українців» (Львів, 1925), а також ряду статей із проблематики «тіловиховання і спорту»: «Значення руханки і рухових забав» («Вісти з Запорожа…», 1914, № 89-90), «Руханкова справа на Великій Україні» («Діло», 1922, № 30, 8 жовтня), «З життя сокільських товариств» («Громадський вістник», 1923, № 40, 22 лютого), «Українська ситківка» («Новий час», 1926, № 59, 26 серпня), «Руханка і спорт на Радянській Україні» («Життя і знання», 1927, № 5), «Спорт на селі» («Сокільські вісти», 1928, № 3), «Недостачі і парадокси легкої атлетики» («Спортові вісти», 1931, № 12-13), «Футбалевий тренінґ і тактика» («Спортові вісти», 1933, № 5-8), «Нове в шкільній руханці» («Спортові вісти», 1933, № 18) та ін.

Яків Онуфрійович і Тарас Іванович Франки були майже ровесниками, тому мали багато спільних інтересів. Вочевидь, Тарас допомагав близькому родичу здійснювати секретарську роботу в товаристві «Просвіта». Під просвітницький вплив молодих «львівських« Франків найбільше потрапили вже трохи старші від них діти Степана Смольського, які виявили себе в освітньо-культурницьких заходах і спорті, а також підліток, син Онуфрія Михайло Франко. Він був дуже високого зросту (близько двох метрів), тому його, малолітнього, сприймали вже за дорослого, і він своїм суспільно «праведним» способом життя цілком виправдовував таке «поважне» ставлення людей до своєї скромної персони.

Михайло Франко і всі дівчата (його сестри Марина, Розалія, Анна (Ганна) і Анастасія) були схожі на матір Юлію, а брати Яків, Антон і Омелян-Володимир – на батька Онуфрія Франка. Всю нашу родину я (О. О. Франко) добре знала, окрім Онуфрія і Якова Франків, які повмирали ще до мого народження, але про них я записала доволі достовірні спогади від літніх мешканців села Підгірки: «старшої» (літньої) жіночки Ягенчук, представників родини Смольських, Анастасії Мельник та інших сусідів. Мій батько навіть назвав свого первістка, мого брата, Онуфрієм-Мирославом, але ніхто і ніколи його Онуфрієм не називав, позаяк це ім'я дуже стародавнє і вже навіть на той час було відверто архаїчним. У такий спосіб батько вшановував свій рід, як це здавна «водилось». Антон Франко мав «золоті руки», вмів споруджувати будинки дуже складної стереометричної конструкції: Народні доми, школи та доволі довершено втілював у життя інші «зодчі» суспільно-культурні проекти. В 1912 р., коли він вибрався до Америки, йому виповнилося лише 24 роки[82]. Нагадаємо, Марина Франко в 15-річному віці вийшла заміж за Антона Бринчака до сусіднього села Студінки. Її батько Онуфрій давав священику письмовий дозвіл на одруження, який (автентичне рукописне свідчення) зберігся в архіві церкви в Підгірках. В 1911 р., як тоді оригінально висловлювалися, «одружилася» Розалія «до Збори», в село, яке розташоване на відстані бл. 12–13 км від Калуша. Щорічно на велике свято Покрови там збиралась практично вся родина Франків (нагадаємо, обидва села під промовистими стародавніми етнологічно-фольклористичними найменуваннями «Збора» і

[81] Франко Т. Історія й теорія руханки. – Коломия-Львів: Накладом «Сокола-Батька», 1923. – 192 с.
[82] ІЛ. – Ф. 3. – Спр. 1636. – Арк. 307.

«Студінка», як зазначав Тарас Франко, за переказами їх мешканців, відвідував письменник Іван Франко). Про сина Розалії Франко-Баб'як, національного героя Івана Ґонту («Гамалію»), який був курінним УПА і загинув 1 листопада 1944 р. у Чорному лісі поблизу села Грабівки неподалік Калуша (з більш відомих населених пунктів цієї місцевості згадаймо ще селище під назвою «Вістова»), ми неодноразово писали. За історіографічно обґрунтованими висновками науково-публіцистичнх розвідок О. О. Франко та А. Д. Франка, 28 представників великої, розгалуженої «фамілії» рідного брата Івана Франка Онуфрія зазнали жорстоких репресій з боку брутальної, космополітичної, окупаційної радянської влади. Окрім згаданого вище Івана Ґонти на псевдо «Гамалія», у національно-визвольних змаганнях героїчно загинуло ще четверо нащадків Франкового брата Онуфрія і серед них доволі символічною видається смерть Івана Антоновича Франка, сказати б, «молодшого Івана Франка» – сина Антона Онуфрійовича Франка. До речі, співавтори пропонованого дослідження оприлюднили у 2006 р. у поважному виданні «Культура і життя» (друкованому органі Міністерства культури і туризму України) та інших журналах і газетах статтю «П'ять Іванів з Франкового роду, названих на честь письменника, загинули за волю України в рядах УПА» (Київ, № 34/35)[83]. Про народного звитяжця Івана Ґонту («Гамалію») та інших героїв того жертовного, нерівного, незабутнього бою з військовими формуваннями НКВД 1 листопада 1944 р. (що мали псевдоніми «Пиріг», «Бурлака» та ін.) є також публікації інших авторів[84].

У листі до матері Ольги Федорівни Франко (з Хоружинських) від 15 серпня 1911 р. з Підгірок Тарас описує свої відвідини Розалії Онуфріївни у Зборі: «Оноді їздив я з Яцьом до с. Збори, де віддана Рузя. Сват <…> показував нам гарні і міцні килими до ліжка (по 32 кор.), яких би й нам кілька здалося для окраси халупчини чи там бюрка, як її Онофер називає. Тут пристигли вже огірки, кукурудза доходить, але овочів мало. З їдою можна ще витримати. Чи не приїхали би Ви сюди з татом на тиждень? Здоровлю, Тарас»[85]. Цей лист свідчить про те, що Тарас в 1911 р. знову відпочивав у Підгірках та їздив з Яковом до с. Збори. Тарас

[83] Франко А. Іван Ґонта (Гамалія) – національний герой з Франкового роду // Калуські історичні студії. Зб. наук. статей, присвяч. 580-й річниці першої письм. згадки про Калуш / Редкол.: П. Сіреджук (гол. редактор), О. Малярчук, О. О. Франко та ін; Відп. ред. і упоряд. І. Тимів. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. – С. 51-64; Його ж: Курінний УПА Іван Франко-Ґонта (Гамалія) (П'ять Іванів з Франкового роду, названих на честь письменника, загинули за волю України в рядах УПА) // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2006. – № 34/35. – 30 серп. – С. 4; Франко О. Послідовник Степана Бандери з родини Івана Франка // Степан Бандера та його родина в народних переказах та спогадах. Записи та упорядкування Г. Дем'яна. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2006. – С. 170-174. Див. також текст публікації про онуку письменника Віру Петрівну Франко, яка також зазнала репресій з боку німецько-фашистського та радянського тоталітарних, державно-політичних «режимів»: Франко А. Віра Франко – в'язень гітлерівських та сталінських концентраційних таборів // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2007. – № 46. – 14 листоп. – С. 5.

[84] Ганцюк П. Спецоперація органів НКВС і НКДБ з ліквідації керівного складу ОУН і УПА Станіславської області в жовтні–листопаді 1944 р. на теренах Калущини // Калуські історичні студії. Т. 2: Зб. наук. статей, присвяч. 75-м роковинам загибелі учнів Калуської торгівельної щколи та 76-й річниці утворення УПА / Редкол.: О. Малярчук (гол. редактор), О. О. Франко, О. Когут та ін.; Наук. ред. І. Тимів, О. Малярчук. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. – С. 68-78.

[85] Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах... – Т. 2. – С. 423-424.

запрошував батька з мамою на тиждень відпочити у Підгірках. Чи приїжджав Іван Франко з дружиною того року до Підгірок – невідомо. Знаємо достеменно (це загальновідомий факт), що вчений серйозно хворів, але недуга періодично трохи «відступала».

У 1912 р. після закінчення філософського факультету Львівського університету (класична філологія) Тарас одразу ж здав екзамен з фізкультури і поступив працювати вчителем класичних мов і літератур в українську гімназію м. Станіслава. За переказами, завдяки його впливу син Онуфрія Михайло Франко також деякий час тут навчався. Було йому тоді 12 років. До речі, в цій гімназії вчився племінник Лесі Українки Юрій Косач. Про його пам'ятну зустріч із Тарасом Івановичем Франком у Києві 1971 року на урочистому святкуванні 100-ліття від дня народження Лесі Українки ми вже писали. Під час гідного тривалого вшанування на державному рівні ювілейних роковин великої поетеси я (О. О. Франко) передала відомому емігранту запрошення від дуже хворого Тараса Франка, щоб Юрій Косач, який приїхав тоді з Канади, відвідав його помешкання. Читаючи запрошення, сентиментально-щиросердний Ю. Косач так розхвилювався, що на очах забриніли сльози[86].

[86] Франко О. З родинних стосунків Зеновії Франко // Зеновія Франко (1926 – 1991): Статті. Спогади. Матеріали / упоряд. і наук. ред. М. А. Вальо. – Львів, 2003. – С. 243; Її ж: З родинних стосунків Зеновії Франко. Спогади // Слово і Час. – № 8 (548). – 2006. – С. 61-62. – (З пам'яті літ); Її ж: З родинних стосунків Зеновії Франко [Фрагменти] // Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах… – Т. 2. – С. 602-603; Франко А. Українська вчена, громадська діячка, дослідниця спадщини Франкової [Франко Зеновія Тарасівна – онука Івана Франка. – А. Ф.] / Під рубрикою: Іван Франко і його діти // Дзвони Підгір'я. – 2005. – 24 верес. – С. 3; Його ж: Зена, Зеня, Зенка… [про Зеновію Тарасівну Франко] // Там само. – 2006. – 11 черв. – С. 3; Франко А., Франко О. Зеновії Франко виповнилось би 80 років: До 150-річчя з дня народження Івана Франка // Культура і життя / Міністерство культури і туризму України. – К., 2005. – № 47-48. – 30 листоп. – С. 5. У серії статей-спогадів дослідниці О. Франко під назвою «З родинних стосунків Зеновії Франко», а також у декількох розвідках у співавторстві з А. Д. Франком фігурує яскрава, науково-творча, суперечлива і водночас «праведна», шляхетна, високодуховна, дуже позитивна, відкрита, надзвичайно людяна, доброзичлива, щиросердна, цілеспрямована, а інколи навіть по-дитячому наївна, справді, світла, незабутня постать дочки Тараса Івановича Франка, відомої мовознавиці Зеновії-Ростислави Франко-Юрачківської (1925 – 1991). Франкова онука зазнала, на нашу солідарну думку, незаслужених переслідувань з боку тоталітарної влади та отримала неоднозначну, контроверсійну, переважно з негативною інтерпретацією і подекуди надто різкою, неадекватною «конотацією» (за її так званий «покаянний» лист), критичну оцінку і навіть дошкульне, прикре ігнорування її особи переважно з боку деяких представників «галицько-української» інтелігенції після відомих подій 1971–1972 рр. Мовиться про широкий наступ репресивно-карального, ідеологічного апарату радянської владоможної камарильї на громадсько-культурологічне середовище національно спрямованих представників вітчизняної інтелектуальної еліти. Див. також мемуарно-наративнний і дослідницький контекст розлогої статті про Тараса Франка: Франко О. Іван Франко дав своєму сину ім'я Тарас в честь Шевченка (родинні спогади і дослідження)… // Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах… – Т. 1. – С. 897-922, в якій також подекуди «виринає», щоправда лише фрагментарно, принагідно, маленькими «вкрапленнями», спорадичними «штрихами» до загальної канви тексту про її батька, унікальна, загадкова персона Зеновії Франко, яку не можна було не любити, не поважати, не брати за зразок для наслідування… Упродовж майже трьох десятиліть по її смерті Оксана Франко наполегливо працює у креативному тандемі з Андрієм Франком над дослідженням та упорядкуванням творчої спадщини Івана Франка, упроваджуючи в життя «духовні заповіти» її «троюрідної» сестри («сестри у других»), онуки письменника Зеновії Франко.

Тарас Франко брав участь у різноманітних спортивних змаганнях. Про свої спортивні плани, зокрема, про щире захоплення та серйозне зацікавлення гімнастикою згадує Тарас у листі до брата Андрія зі Станіслава від 18 червня 1912 р.: «Д[орогий] Б[рате]! <…>. В четвер вечір гімнастичний. < … > я хотів би сеї неділі поїхати до Львова на змагання»[87]. Зазвичай Тарас часто відпочивав в улюблених мальовничих Підгірках, де відчував підтримку братів, «свояків» і сільських юнаків. До слова, це були не такі вже й прості люди. Наприклад, Смольські походили зі шляхетного роду і навіть мали свій родинний герб. Їх батько, Степан Смольський, колись утримував цегельню в Підгірках. Дружина Онуфрія, Юлія Франко (з Дидинських), також походила зі збіднілої шляхти Ясениці Сільної, а її рідний брат Кость Васильович Дидинський був ад'ютантом цісаря Франца-Йосифа у Відні. Збереглись фотографії, портрет, лист, речі, привезені з тодішньої столиці Відня після несподіваної, «наглої» смерті К. Дидинського. Вони експонуються в Музеї-оселі родини Івана Франка в Калуші (Підгірках)[88]. З Дидинських походив знаменитий співак Володимир Осередчук, який у 30-і роки ХХ ст. часто перебував у Підгірках. Він фахово, майстерно малював картини, деякі з них зберігаються у щойно згаданому підгорецькому (калуському) Музеї-оселі розгалуженої «фамілії» Каменяра. Емігрувавши до США, В. Осередчук створив ансамбль гавайських гітар, з яким об'їздив увесь світ. Його дружину Ольгу вивезли у далеке робітниче поселення Котлас Архангельської обл., а з їх дочкою Лідою я (О. О. Франко) навчалась, ми разом закінчили Калуську середню школу (СШ № 1) і до цього часу підтримуємо зв'язки. Вона проживає в Трускавці. До речі, в 1962 р. я (О. О. Франко) відвідала сестру Ольги в Котласі (нині Архангельська губ., РФ), вона ще залишалась там, аби заробити трохи грошей, а сама Ольга вже на той час повернулась-таки після тривалого заслання на рідну Україну.

Рід Дидинських (як і генеалогічне «древо» – родовід Кульчицьких, з якого походила мати Івана Франка Марія) отримав шляхетство за участь у війні проти Османської імперії і також мав свій родовий герб.

Активні, ініціативні сільські хлопці Г. Скрицький, О. Ягенчук, П. Мисюра підтримували тісні зв'язки з культурно-просвітницькими організаціями і товариствами в Калуші, Коломиї, Станіславові. Село Підгірки, яке було фактично околицею здавна промислового міста Калуша, серед інших маленьких «населених пунктів» завжди перебувало в авангарді досягнень у гуманітарно-культурологічній сфері.

1913-ий рік став дуже драматичним для всієї родини Каменяра. Андрій Іванович Франко був від народження хворобливою дитиною, але, як і його брати, дуже інтенсивно займався спортом, виконував системні «композиції» складних фізичних, силових вправ, що, вочевидь, було для нього шкідливим заняттям. Саме після одного з таких тренувань Андрій в ніч на 22 квітня раптово, не прокидаючись, помер. Іван Франко і все сімейство надзвичайно важко пе-

[87] Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах... – Т. 2. – С. 424; Франко А., Франко О. Іван Франко – свідок творчих здобутків сина Тараса... – С. 3.

[88] Франко А., Франко О. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші… – С. 522.

режили цю «фамільну» трагедію[89]. У цьому сумному контексті нашої розвідки про Франкову родину видається дуже доцільним зауважити, що саме на перспективного народознавця, перекладача, класичного філолога Андрія Франка як найталановитішого продовжувача наукових здобутків свого батька покладав великі надії визнаний учений Іван Франко. Нагадаємо, що перу Андрія Франка належить авторство напівмонографічної ґрунтовної праці «Григорій Ількевич як етнограф» («Записки НТШ», 1912, т. 109, кн. 3; т. 110, кн. 4; т. 111, кн. 5), що отримала схвальні відгуки відомих, поважних фахівців в академічному середовищі (зокрема, і під час посутнього, конструктивного обговорення цього дослідження на засіданні філологічної секції НТШ 28 грудня 1911 р.). До речі, ми присвятили наймолодшому сину письменника розлогу історико-літературну, текстологічно-джерелознавчу працю «Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка», що опублікована в журналі «Українське літературознавство» (Львів, 2012, вип. 76)[90].

28 липня 1913 р. від запалення легенів помер Онуфрій. За спогадами брата Захарія, він «поліз за рибою в холодну воду і сильно простудився». Мав усього 52 роки від народження[91]. Український «маляр» Григорій Смольський[92] детально описав останній приїзд Івана Франка до Підгірок на поховання брата Онуфрія 30 липня 1913 р. Нагадаємо, що Тарас, котрий якраз перебував у Підгірках, повідомив батька про сумну подію. «Він був мовчазний. – Зазначав художник. – Обома руками зняв з голови капелюх і, опустивши руки вниз, придержував той капелюх двома долонями, – пальці в нього були паралізовані <…>. Франко був одягнутий у довгий легкий коричневий реглан, подібного кольору костюм. Не був у вишиваній сорочці, як звичайно його малюють. Краватка невибаглива, спадала недбало і ховалася в заломах коміра реглана. На обличчі худорлявий, волосся

[89] Франко А. Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка… – С. 89-90; Його ж: Андрій Іванович Франко – український етнограф, фольклорист, перекладач… – С. 76-84; Його ж: Співпраця Івана Франка з сином Андрієм... – С. 3; Його ж: І син, і секретар, і опікун [Франко Андрій Іванович – син Івана Франка. Під рубрикою «Іван Франко і його діти». – А. Ф.]… – С. 7.

[90] Франко А. Григорій Ількевич як етнограф // Записки НТШ. – 1912. – Т. 109. – Кн. 3. – С. 91-122; Т. 110. – Кн. 4. – С. 123-156; Т. 111. – Кн. 5. – С. 117-139. – (Окремий відбиток. – Львів, 1912). Див. також текст розлогих досліджень сучасного вченого Андрія Дмитровича Франка про науково-творчий життєпис його родича Андрія Івановича Франка, а також про філологічну секцію НТШ, на «сходинах» якої 28 грудня 1911 р. відбулося «позитивне» обговорення зазначеної вище ґрунтовної праці Франкового сина: Франко А. Д. Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка... – С. 81-121; Його ж: Іван Франко як функціонер, науковий продуцент, рецензент, творчий модератор і натхненник літературознавчого дискурсу на засіданнях філологічної секції НТШ... – С. 59–91. Див. також рукописні матеріали: Книга протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1893 – 1914 рр. // ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 1. – Оп. ІІ. – Спр. 42/а.

[91] Франко О. Іван Франко і Підгірки (З родинного листування)… – № 101. – С. 2; Її ж: Спогади про родину Івана Франка… – С. 3.

[92] Франко А., Франко О. Лицар українського мистецтва (До 100-річчя від дня народження Г. Смольського)... – С. 3; Див. також текст статті: Франко А., Франко О. Майстер українського живопису (До 90-річчя від дня народження Г. Смольського)... – С. 4.

рудаве, задуманий, але держався рівно, просто. Не було в ньому зарозумілости, самовпевнености, але глибока внутрішня зосередженість. Стояв нерухомо, наче розгадував загадку життя і смерти»[93].

Все господарство лягло на плечі Якова. Він знесилився і захворів. Здавалося, за діагнозом, хвороба була цілком виліковною, але він дуже «забанував» (затужив) за батьком і наперед твердо знав (вирішив), що помре, причому точно – якого саме дня, якої години і хвилини. Як кажуть в народі, «батько забрав його до себе». Ще вранці того фатального дня він сповістив матір, що помре рівно о другій годині дня. Мати Юліана Василівна вибігла на ґанок і почала лементувати: «Боже мій, Боже, забрав мого чоловіка, а тепер ще й сина? Чим я так провинилась? О, Боже мій, Боже», – ридала вона, простягаючи руки до небес. Терміново зібралися сусіди і побігли навпростець до села Студінки за її дочкою Мариною Франко. Як мені (О. О. Франко) оповідала невістка Марини, вона побачила таку «живописну», екзистенційну, драматичну «картину»: лежав Ясьо у бамбетлі, на вигляд, зовсім здоровий і вдивлявся в годинник, що висів на стіні. Кожних десять, п'ятнадцять хвилин вираховував, скільки йому залишилось ще жити. Рівно о другій годині дня, як і знав наперед, помер[94]. Поховали його неподалік батька на початку нового, діючого донині, цвинтаря. Поблизу нього спочиває його брат Михайло Франко з дружиною Юлією. Раніше ховали людей поблизу церкви, там ще донедавна були похилі дерев'яні хрести. Цей спогад про Якова ми публікуємо вперше. Яків не був одружений, але мав сина Федора від сусідської дівчини, яка допомагала Франкам у господарстві. Федір був дуже подібний виразними антропологічними ознаками генотипу до представників Франкового роду, а його діти й онуки були надзвичайно талановитими людьми. Донині ми родичаємося з Федоровою дочкою Оксаною Куневич та онуками.

Для легендарної при житті персоналії Івана Франка, недуга якого прогресувала, 1913 рік, ще раз на цьому наголосимо, став особливо трагічним. Після раптової смерті 22 квітня улюбленого Франкового сина Андрія 28 липня помер наймолодший брат ученого Онуфрій, а 5 жовтня – Яків – найстарший син Онуфрія, на якого письменник покладав особливі надії, як на майбутнього впливового суспільно-громадського діяча на Калущині.

Іван Франко прихильно ставився до ідеї стрімкого розвитку фізичної культури і спорту, щире захоплення якими він зумів «прищепити» своїм дітям. І навіть того нещасливого року, 7 грудня, вже важко хворий глава сімейства був присутнім зі всією родиною на сокільсько-січових урочистостях у честь ушанування його сорокалітньої творчої праці, тоді, серед інших, публічно виступив зі спортивними гімнастичними вправами його різнобічно обдарований син Петро. Ювіляру урочисто вручили срібний лавровий вінок з пам'ятним написом: «В[исоко]поважному д-рови І. Франкови. Сокіл-Батько. 1874 – 1913, 7. XII»[95].

Одразу ж по «наглій» смерті Онуфрія і його нащадка Якова моя (О. О. Франко) бабуся Юліана (дружина брата письменника Онуфрія Франка) викликала сина-емігранта Антона Франка з Америки, щоб якось підняти («реанімувати»)

[93] Смольський Г. У дружбі з народом... – С. 547.

[94] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 3. – Од. зб. 2. – Арк. 3-4.

[95] Сова А., Тимчак Я. Сини Івана Франка – перші українські фахівці з руханки та змагу… – С. 47.

господарство, адже залишилась сама з малими дітьми. Моєму батькові Омелян-Володимиру виповнилося тоді лише сім років, Михайлові – тринадцять, на декілька років старшими були їхні сестри Анна (Ганна) і Анастасія. В 1914 р. почалась І Світова війна і Антона, який повернувся з Америки, «призвали» до австрійського війська. 3 жовтня 1914 р. окупаційний «чобіт» російського війська ступив на благодатні, цивілізовані терени Калуша і Підгірок, винищуючи все на своєму шляху. Мого дідуся (по матері) Дмитра Тацуняка, що мешкав у Калуші на вулиці Підвальній, пограбували і побили, після чого він у 1918 р. помер, залишивши сиротами семеро дітей.

Тітка (сестра матері) Дмитра Тацуняка, наша доволі близька («за прямою генеалогічною лінією») родичка Павлина Тиніцька (1854 – 1925) була фундаторкою і меценатом Народного дому, церкви та «Рідної школи ім. Ів. Франка» в Калуші. Як дружина посла до Віденського парламенту, вона була досить заможною і все майно заповідала громаді міста. До війни (до 1939 р.) її портрет заслужено «красувався» в Народному домі Калуша. Вона подарувала понад 100 тисяч австрійських корон на забезпечення діяльності «Рідної школи ім. Ів. Франка», пожертвувала значну суму грошей на духовий оркестр при Народному домі, профінансувала виготовлення іконостасу в церкві Архістратига Михаїла. Власним коштом істинного філантропа, благодійниці П. Тиніцької відкрили в Калуші українську гімназію (в часи ЗУНР), але через три роки польська влада її закрила. В цьому контексті варто згадати про ще одну помітну постать місцевого культурологічно-просвітницького та жіночого руху – Катерину Возняк (з Микулів) (1912 – 1957), одну з провідних організаторок філії Союзу Українок у Калуші і повіті, активістку «Просвіти» та «Пласту», делегатку від Калущини під час історичної зустрічі влітку 1936 р. з митрополитом Андреєм Шептицьким, котрий отримав від Українського Пластового Уладу найвищу пластову нагороду – почесний титул Добродія Пласту. До слова, в науковому архіві Музеї-оселі Франкової родини в Підгірках (Калуші), яким нині фахово «опікується» його науковий співробітник, відомий краєзнавець Наталія Мельник, зберігаються спогади Марії Димпенс-Смольської, онучки відомого «ґазетника» Степана Смольського за генеалогічною «лінією» його сина Йосафата. За ретельними спостереженнями мемуаристки, Андрей Шептицький декілька разів приїжджав з приватними візитами до Степана Смольського. Митрополит Андрей узяв цю молодіжну спільноту під свій благочестивий патронат, сприяючи українським скаутам «у різний спосіб», насамперед пропонуючи щедру фінансову допомогу. Частину своєї «посілости й дібр» у Карпатах духовний пастор милостиво, по-батьківськи подарував для заснування пластових таборів, неодноразово надавав деревину та ліс, окремо призначав значні кошти на пошиття одностроїв, оплачував вартість численних, заздалегідь ретельно спланованих, скаутських подорожей, туристичних походів, таборових мандрівок[96].

Син Степана Смольського, важливий «фігурант» нашої розвідки Василь Смольський, якого лагідно нарекли в Підгірках «Васильком», заснував у цьому

[96] Мельник Н. Легендарний «Пласт» Підгірок // Вікна. – 2019. – 13 трав. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vikna.if.ua › news › category › 2019/05/13 › view ; Див. також: Когут М. Калуш. Національно-культурницьке життя: 20 – 30-і роки... – С. 4.

селі пластовий гурток. Він був суспільно-громадським активістом, що заслужено вважався «першим спортсменом» «Просвіти» і «Пласту», а також – беззаперечним лідером місцевого осередку ОУН. У цьому контексті нашої статті видається дуже доцільним подати коротку довідку про життєпис цього непересічного підгорецького діяча з книжки знаного краєзнавця Миколи Когута «Підгірки: минуле і сучасне» (Дрогобич, 2000): «Смольський Василь – громадсько-просвітницький і спортивний діяч, брат Григорія і Харитона Смольських. Закінчив гімназію в Яворові. Засновник молодіжного товариства «Спорт», диригент мішаного та дитячого хору при філії «Просвіти» (1935 – 1939 рр.). Засновник гуртка «Пласт», викладав «руханку» на курсах вихователів «Дорасту» (Калуш, 1938 – 1939 рр.). З 1939 по 1941-й рік був на вишколі ОУН у Кракові, пізніше добровільно вступив на службу в Дивізію «Галичина». Брав участь у бою під Бродами (липень 1944 року). Повернувся у Підгірки, з осені 1944 року – у рядах УПА (р-н Чорного лісу). В підпіллі мав псевдо «Сулима»[97]. Додамо «від себе» ще деякі важливі біографічні відомості про таку неординарну людину в історії с. Підгірки. Під час навчання в Яворівській гімназії Василь Смольський входив до 17-го Пластового куреня ім. М. Драгоманова (гурток «Вовки»), в якому послуговувався скаутським псевдо «Мамай». Він героїчно загинув в Українській Повстанській Армії поблизу Перегінська Рожнятівського району (нині Івано-Франківської обл.). У поданому вище стислому, концентрованому довідково-біографічному описі-«квінтесенції» характеристики лише однієї достойної людини немовби уособлюється декількома пунктирними, «ескізними штрихами» та яскравими «художніми мазками» такий собі колективний, узагальнений портрет, «збірний образ» визначальних суспільно-політичних ознак і гуманітарних особливостей життя і діяльності виразників, репрезентантів сільських громад галицько-українського суспільства у першій половині ХХ ст., зокрема «знаменитого» села Підгірки, де мешкали і творили український письменник, греко-католицький священик, громадсько-політичний діяч, за висловом Івана Франка, один «з перших будителів руського духа в Галичині», родак цього села Антін Могильницький (1811 – 1873), члени славної «фамілії» Смольських, великої родини брата Івана Франка Онуфрія. У цей історичний час Підгірки достойно представляли на вітчизняній «авансцені» такі чільні представники широкого просвітницького, культурологічно-громадського, спортивно-військового та національно-визвольного руху як Михайло Франко, Омелян-Володимир Франко, Микола Маґас, Василь Смольський і багато талановитих членів харизматичної династії Смольських, Іван Куровець, Петро Мисюра, Григорій Шищук, Василь Якимович і чимало інших активних, ініціативних, безстрашних лідерів, самовідданих, ідейних провідників села.

Іван Куровець, який був засновником і головним фундатором Народного дому в Калуші й організатором філії «Просвіти» в Підгірках[98], у час Першої світової війни був жорстоко побитий російськими солдатами. До того ж, вони його, босого, разом із дружиною силоміць «погнали» пішки до Станіслава. Він

[97] Когут М. Підгірки: минуле і сучасне... – С. 52-53.

[98] Якимович Б. Постать Івана Куровця в політико-державницькому просторі Галичини (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.)... – С. 132-150; Арсенич П. Іван Франко і Прикарпаття... – С. 234; Коломиєць М. «Просвіта» Калущини: далеке і близьке... – С. 11, 109, 160.

дивом уникнув смерті. Адвокат Андрій Кос, який доволі добре знав письменника, оскільки фахово займався майновими документами родини Франків у Підгірках, був висланий до Сибіру, а після повернення до Калуша в 1918 р. помер.

Значний вплив на розвиток просвітництва і, зокрема, виховання юнацтва на Калущині мав Петро Франко. Ще влітку 1914 р., він організував перший З'їзд пластунів Галичини і Буковини та мандрівний табір на Чорногорі. Тоді всі учасники пластового табору, на чолі з П. Франком, зголосилися на заклик Головної Української Ради стати добровольцями до Легіону Українських Січових Стрільців. До слова, пластуни у своїх спогадах відзначали, що Петро Франко ходив у бездоганно повному пластовому однострої. До того ж, він був редактором газети «Пластовий табір», оприявнив десятки статей і видав декілька книжок, що охоплювали різноманітні види спорту: гімнастику, лижі, метання кулі та спису, перескакування, теніс, «наколісний» спорт та ін.[99]. Ці публікації були спрямовані на пропаганду фізичної культури, поширення її впливу на формування патріотичного світогляду юнацтва[100]. Серед значних освітньо-культурологічних книжок варто виокремити його дуже модерний на той час підручник «Пластові ігри та забави» (1913), праці «Правила до сітківки [тенісу]» (Львів, 1911), «Як закласти пластові дружини» (Відень, 1921), принагідно окреслену вище книгу «Шведська руханка» (Львів, 1928). З початком війни, як уже щойно зазначено, Петро добровільно записався до Легіону Січових стрільців, отримав військовий вишкіл льотчика поблизу Сараєва (Сербія) і 1 грудня 1918 р. організував перше в історії України військове літунство (авіацію) Західноукраїнської Народної Республіки[101]. Він здійснив понад 50 вильотів і за геройство отримав нагороду від Симона Петлюри (іменну шаблю). При кожній нагоді заїжджав до Підгірок і знайомив мешканців села з новинами всеукраїнського масштабу. Як «жовніра» його пригадує Анастасія Мельник («Гринишина»), його неординарна постать неодноразово згадується в листах. Велика заслуга Петра Франка полягає ще й в тому, що він був ініціатором об'єднання військового «літунства» (авіації) двох республік (ЗУНР і УНР), залишаючись «командантом» Літунського загону. 1 січня 1919 р. Петро Франко отримав звання «сотника» УГА, а пізніше – полковника Армії УНР. Його Літунський полк УГА (авіаційна частина Української Галицької Армії) налічував до 80 літаків з центром у містечку під назвою Красне, розташованому на відстані бл. 40 км від Львова (нині селище міського типу (смт) у Буському районі Львівської обл.). У квітні 1919 р. Франкового сина «відрядили» до Білгорода (Сербія) у справі військовополонених[102]. Про всі його заслуги була добре поінформована невсипуща, цинічна, підступна, облудна радянська влада. Коли ми розпочали орга-

[99] Сова А., Тимчак Я. Сини Івана Франка – перші українські фахівці з руханки та змагу… – С. 46; Мельник Н. Легендарний «Пласт» Підгірок… – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vikna.if.ua › news › category › 2019/05/13 › view

[100] Франко П. Доробок. – Т. І. Літературні твори... – С. 1-672; Його ж: Іван Франко зблизька... – С. 309-316.

[101] Захарчук О. Петро Франко – організатор військової авіації в Західній Україні… – С. 50-60.

[102] Франко П. Летунський відділ УГА... – С. 3-4; Франко П. Петро Іванович Франко (1890 – 1941) // Буклет. – Львів, 2010. – С. 7.

нізацію Музею-оселі родини Івана Франка в Підгірках (нині в межах Калуша) ще наприкінці 80-х років XX ст., то нас із провокативним наміром підступно розпитували, хто з родини був сотником і полковником під час військового керівництва С. Петлюри. До речі, нещодавно нарешті знайдено достовірні документи, що недвозначно свідчать про те, що Петро Іванович Франко, котрий, справді, займав таке високе воєнно-політичне становище «бойового офіцера» в епоху національно-визвольних змагань, був розстріляний у липні 1941 р. (поряд з професором К. Студинським, знаним співаком, народним артистом УРСР М. Донцем та іншими відомими українськими діячами) на околиці міста Харкова (тепер в його мікрорайоні «Салтівка») не лише з відома, а й за санкційною резолюцією можновладців високого політичного рангу, насамперед Всеволода Меркулова, Лаврентія Берії та Микити Хрущова (за його безпосередньою вказівкою) (за розсекреченими відомостями шифротелеграми НКДБ СРСР № 11569 від 6 липня 1941 р.)[103].

Майже вісім років з 1 вересня 1922 р. до 25 липня 1930 р. Петро Франко працював учителем «руханки» і географії в українській гімназії в Коломиї, а звідти часто навідувався до Підгірок, про що свідчать односельці та той достовірний факт, що 27 березня 1930 р. Петро став хресним батьком на хрестинах Антонового сина Михайла Франка. Тут для нього відкривалось широке поле креативної діяльності, оскільки вся Франкова родина, Смольські, Шищуки, Піщаки, Мельники підтримували його в організації товариств, гуртків та різних об'єднань. Це був період найбільшого розвитку просвітницького руху, який набув виразних ознак ґрунтовності, багатогранності та різновекторності.

У 1921 р. у Підгірках розпочався поступовий процес повоєнного відновлення діяльності «Просвіти». Вже підросли Михайло і Омелян-Володимир Франки, повернувся з російського полону Антон Франко, які разом з досвідченими Смольськими, О. Ягенчуком, Семеном та Василем Піщаками, Мельниками, О. Яцишиним («Американом»), Когутами та іншими мешканцями надали новий, потужний імпульс діяльності «Просвіти» в Підгірках. У 1921 р. тут було сформовано драматичний гурток на чолі зі Г. Смольським[104] та з Павлом Капцем (у виставкових приміщеннях Музею-оселі родини Івана Франка в Підгірках (Калуші) експонуються його сценографічні світлини[105]). Талановиті аматори та ентузіасти здійснювали театральні постановки творів української класики («Наталка Полтавка», «За двома зайцями», «Назар Стодоля» та ін.). Члени гуртка, серед яких варто згадати насамперед Йосафата Смольського, Григорія Триндея, Степана Яремка, Стефана Маґаса, Михайла Філіповича, Івана Когута, Михайла Франка, Костя Дзундзу, Петра Химича, Йосифа Ягенчука, Василя Яремка, Анастасію Когут, Степана Кухаря, та інші мешканці виїжджали зі сценічними виставами у навколишні села, а зібрані гроші спрямовували на розбудову «Просвіти» (за-

[103] Франко О. Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша упродовж першої декади – 30-их років XX ст. Дослідження та спогади... – С. 151-152.

[104] Франко А., Франко О. Лицар українського мистецтва (До 100-річчя від дня народження Г. Смольського)... – С. 3; Див. також текст публікації: Франко А., Франко О. Майстер українського живопису (До 90-річчя від дня народження Г. Смольського)… – С. 4.

[105] Мельник Н. Діяльність товариства «Просвіта» у Підгірках: за матеріалами музею-оселі Івана Франка... – С. 71.

купівля книжок, обладнання). Створюється споживча кооперація «Будучність» із гаслом «Свій, до свого, по своє», в 1925 р. організовано комітет під керівництвом Михайла та Антона Франків, Івана Когута та інших діячів. Розпочинається процес будівництва Народного дому, який, щоправда, повільно розгортався аж до самої війни. В 1942 – 1944 рр. О. Франко разом з братом Мирославом відвідувала дитячий садочок, що знаходився в підвалі цього будинку. Довго не було спеціальної бляхи, щоб накрити дах Народного дому. Пам'ятаю, ми виступали на сцені ще в не добудованому приміщенні навіть після війни.

У 1926 р. створюється чоловічий хор (перший «мужеський» хор у селі був заснований у 1887 р.), слава про який лунає до нашого часу, а в 1927 р. постало громадським коштом новозбудоване приміщення читальні «Просвіти»[106], до слова, першу читальню в Калуші було відкрито в 1888 р., а другу – в 1891 р.[107]. Зводять стіни нової школи і продовжується будівництво Народного дому, всупереч різним заборонам влади і нестачі коштів. Антон Франко збудував не тільки ці, вже історичні, пам'ятки в Підгірках, а й третій поверх «червоної» школи в Калуші. Про цей факт мало хто знає. Варто було б установити пам'ятні знаки про цих діячів 20-х–30-х років XX ст. на фасадах будинків «Просвіти», Народних домів, шкіл та інших освітньо-культурологічних установ.

У 1928 р. ініціативні діячі відновлюють організацію «Пласт», яка тісно пов'язана із синами Івана Франка Петром і Тарасом. Згадаймо, що в 1922 – 1930 рр. Петро Франко працював у Коломиї і часто навідувався до Підгірок. Саме за організацію «Пласту» він постійно переслідувався владою і в 1930 р. був звільнений з роботи в Коломиї (до речі, у Львові «Пласт» був тоді легальною організацією). Про цей дошкульний, прикрий факт у біографії П. Франка (а також про його пошуки роботи після втрати робочого місця) маємо декілька автентичних свідчень, одне з яких зберігається у приватному архіві Андрія та Оксани Франків (м. Львів). За матеріалами спогадів канадської емігрантки Дарії Навроцької, яка в 20-х роках XX ст. навчалася у Коломийській гімназії, де вчителював син письменника, «Петро Франко організував таємний гурток пластунів. <…>. До цього гуртка належало 22 учні четвертих–шостих класів, у тому числі і я. Ми сходилися в лузі над Прутом, де вчилися плавати й рятувати потопаючих. Там нам Петро Франко розповідав про завдання й мету «Пласту», про світлі сторінки історії України та про визвольну боротьбу нашого народу й причини невдач у ній». Омелян-Володимир Франко (батько О. О. Франко і дідусь А. Д. Франка) у докладній бесіді з нами повідомив про цікаву, малознану життєписну «деталь», що «деякий час Петро Іванович працював агентом у квітникарстві та молочарні»[108]. У підгорецькому «Пласті» активною діяльністю відзначилися Петро Мисюра (закатований та розстріляний німцями в Станіславській тюрмі у березні 1944 р.), Микола Маґас (онука Онуфрія Франка, учасник національно-визвольного руху,

[106] Когут М. Підгірки: минуле і сучасне… – С. 47.

[107] Коломиєць М. Історія Калуша і Калущини у датах, цифрах і цікавих фактах… – С. 4; Його ж: «Просвіта» Калущини: далеке і близьке… – С. 22-23; Арсенич П. Прикарпаття в житті Каменяра... – С. 41-70.

[108] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 4. – Од. зб. 1. – Арк. 2-4; Мельник Н. Легендарний «Пласт» Підгірок… – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vikna.if.ua › news › category › 2019/05/13 › view

загинув в УПА), Григорій Шищук та автор згаданого вище нарису про історію села Підгірки Харитон-Гуцьо Смольський, які в 1931 р. організували подорож підгорецької скаутської згуртованої команди в Карпати. У фотоальбомі родини Смольських ми помітили характерні світлини «пластунів» із цієї специфічної народознавчої мандрівки. З гімнастичними виступами пластуни об'їжджали навколишні села і містечка. Візуально «показовою», незабутньою скаутською мандрівкою стала подорож (з альпіністським спорядженням) у 1925 р. калуських пластунів 35-го куреня ім. Степана Тисовського в Яремче, лідером якої був дуже ерудований, допитливий, невгамовний скаут Дем'ян Кушлик. Яскравою ілюстрацією висловленої вище сентенції можуть слугувати світлини з архівних фондів Музею-оселі родини Івана Франка в Калуші (Підгірках), що автентично свідчать про перебіг цієї пластової мандрівки та інших молодіжних експедицій. На музейних фотографіях також фігурують калуські пластунки 39-го куреня ім. Марії Загірної. Археографічні світлини засвідчують активну участь у пластовому мандрівному русі Анни (Ганни) Франко-Тацуняк, Василя Смольського (зокрема, в курені «Вовки» в Яремчі), його брата Харитона-Гуця Смольського та інших підгорецьких скаутів.

У тому ж таки історичному 1928-му році, коли розпочалося стрімке відродження молодіжної спільноти «Пласт», було створено під керівництвом Михайла Франка пожежно-спортивне товариство, що виступало під назвою «Луг», де навчалась молодь військовим вправам на випадок війни, що набуває великої популярності на виставах та фестинах. При цій організації було засновано дружину (команду) «копаного м'яча» (футболу). З того часу Підгірки завжди славились цим видом спорту. До речі, у нашій (у співавторстві Оксани Франко з Андрієм Франком) статті «Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші», оприлюдненій у журналі «Народознавчі зошити» (2013, № 3), не випадково «вмонтовано» характерну, нешаблонну світлину (доволі великого, за поліграфічно-ілюстративними мірками, «розміру»), на якій поряд із гравцями у формі популярної калуської футбольної команди фігурує її активний «уболівальник» та істинний поціновувач, сказати б, «гри мільйонів», один із справжніх піонерів цього виду спорту, син Івана Франка Тарас (1942 р.)[109]. У 1932 р. товариство «Луг» очолив один із головних «героїв» нашої мемуарно-наративної розвідки Омелян-Володимир Франко. На той час воно налічувало від 50 до 100 чоловік. Членами спортивно-військової організації «Луг» були наші близькі родичі Іван Антонович Франко (загинув в УПА) і Марія Франко-Маґас (талановита солістка-аматор, котра фахово виконувала народні та стрілецькі пісні, дожила до 2012 р). Принагідно варто зазначити, що у згаданому щойно етнографічно-фольклористичному часописі також «крупним планом» уміщено раритетну «групову» світлину товариства «Луг», (ще раз наголосимо) творчим керівником і натхненником діяльності якого упродовж тривалого часу (у 30-і роки XIX ст.) був О.-В. Франко, лідерська, цілеспрямована постать якого фігурує в центрі фотографії, на якій зображена велика кількість членів цієї дружньої спільноти[110].

[109] Франко А., Франко О. Етнографічні та краєзнавчі матеріали в Музеї Івана Франка в Калуші... – С. 526.

[110] Там само. – С. 521.

Фото № 2. Товариство «Луг». 1932 р. В центрі сидить його керівник, племінник Івана Франка – Омелян-Володимир Онуфрійович Франко (батько Оксани Франко і дідусь Андрія Франка). Справа (біля таблиці) – Іван Антонович Франко, сидить в першому ряді третя справа – Марія Франко-Маґас.
(Приватний архів Оксани та Андрія Франків)

Під час наших цікавих, пізнавальних «автентичних співбесід» бабуся Мотляк із передмістя Хотіня ретроспективно оповідала, що всюди по селах засновували товариства «Луг». Колони хлопців і дівчат із Хотіня та Підгірок зустрічались на хотінській дорозі неподалік млина і разом крокували до Калуша. Попереду із синьо-жовтим прапором йшов Омелян-Володимир Франко[111]. «Луговики» займались військовим вишколом: спортивними вправами, «будували вежі» (піраміди), виступали на святах, фестинах, цілими ночами охороняли «Божий гріб», ходили колонами із синьо-жовтими прапорами. Фестини влаштовувались на стадіоні, в саду Ігната Мельника-«червоняка», в саду священика, поблизу річки Лімниці. Члени згуртованої спільноти «Луг» вивчали історію України, Греції та Риму і навіть брали собі псевдоніми «Гай», «Юлій», «Цезар». Наприклад, мешканець села Капець так і залишився до кінця життя під імпозантним античним прізвиськом «Гайо». Активістами були Стефан Думінкевич, Федір Дзундза, Микола Мельник, Анастасія Мельник («Гринишина»), Ганна (Анна) Яцишин («американка»). Ці спогади ми записали в 1991 р. від Анастасії Мельник. Омелян-Володимир Франко у тривалих бесідах з нами натхненно, піднесено, емоційно, захопливо розповідав про маловідомі, утаємничені факти із насиченого суспільно-культурологічними подіями літопису свого молодечого життя, пригадуючи багато цікавих, джерельних, ексклюзивних відомостей про цей, справді, історичний міжвоєнний час[112].

[111] Архів Андрія та Оксани Франків, м. Львів… – Папка № 5. – Од. зб. 4. – Арк. 3-4.
[112] Там само. – Папка № 4. – Од зб. 1-3.

У 1928 р., коли мітингами і панахидами відзначали перше десятиріччя Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), 9 листопада польська влада провела обшуки по всій Калущині. У Підгірках обшукали помешкання Михайла Франка, Йосафата Смольського, приміщення кооперативу «Будучність» і читальні «Просвіти», але перевірки не увінчалися успіхом. Польська влада знала про існування Української військової організації (УВО), а пізніше Організації українських націоналістів (ОУН) і шукала зброю та документацію, але їй нічого не вдалося знайти. Калуський повітовий староста з красномовним прізвищем Костоломскі двічі в 1928-му та 1929-му роках вимагав припинення діяльності товариства «Луг», але воно напівтаємно продовжувало існувати і проводити військовий вишкіл. У 1931 р. за ініціативою Михайла Франка проведено шаховий турнір, в якому Франковий нащадок і Василь Смольський здобули перемогу.

Велику популярність отримав духовий оркестр, створений у 1931 р. знову ж таки Михайлом Онуфрійовичем Франком. Ця «орхестра» (тоді в народному вжитку побутувала така оригінальна лексема) 11 серпня 1934 р. натхненно «вигравала» на весіллі моїх (О. О. Франко) батьків, а після гостини весілля продовжувалось у приміщенні «Просвіти». Доречно зауважити, що в день урочистих подій вивішували «на фасаді» синьо-жовтий прапор. У розквіті активної «фази» суспільно-громадського життя О. -В. Франко був не тільки керівником товариства «Луг», а й одним із провідних діячів крайового національно-культурологічного руху. Його вірна подруга життя, дружина Анна (Ганна) Франко (з Тацуняків) (мама Оксани Франко і бабуся Андрія Франка, близька родичка згаданої вище видатної калушанки, меценатки і філантропа Павлини Тиніцької) була активісткою місцевого філіалу «Просвіти» та калуського «Пласту». Простежується певна асоціативно-метафорична символіка у тому, що власне тут (у «Пласті») і познайомився зі своєю майбутньою дружиною, помітною «дійовою особою» цієї скаутської спільноти Анною (Ганною) Тацуняк молодий легінь Омелян-Володимир, у будинку якого запроваджено у 1992 р. меморіальний Музей-оселю родини Івана Франка в Калуші (Підгірках) (реконструйовано у 2016 р.). А відому культурно-освітню діячку Лідію-Христину Романівну Іваницьку (народ. у 1938 р.), першу директорку цієї франкознавчої установи (1992 – 2013), батьки в дитячі та юнацькі роки лагідно називали «маленькою пластункою», адже самі тривалий час перебували у «Пласті», що, справді, об'єднував, згуртовував і загартовував молодь, привчав її до здорового, гідного способу життя, дотримання цивілізаційних норм культури поведінки, принципів взаємодопомоги, акуратності та гігієни, справжньої поваги до старших.

Товариству «Просвіті» були притаманні риси не лише суто культурологічної організації, а й характерні ознаки громадсько-політичної спільноти. Одними з найбільш видатних її активістів у Підгірках були Гнат Капець, Андрій та Олекса Шишуки, Капець (на прізвисько «Гайо»). Секретарем деякий час був Іван Когут (на прізвисько «Мавпа»), тривалий час головував Михайло Франко. Видається доцільним зазначити, що «філіали» «Просвіти» в передмістях Хотіні, Підгірках, а також Голині і, звичайно ж, у доволі великому (як на ті часи) «солеварному», середньовічному місті Калуші (перша письмова згадка про це місто датується 27 травня 1437 р.) мали виразно патріотичний характер, а громади інших сіл – Студінки, Вістової та Пійла – мало цікавились політикою, хоч брали помітну, діяльну участь у спорті та соціально-культурних заходах.

Фото № 3. Оксана Франко вітає свого сина Андрія Франка, якому голова ЛОДА О. Синютка вручив Почесну грамоту «за значний внесок в українську науку». Фойє ЛНУ ім. І. Франка, 20.05. 2016 р.

У Підгірках був підпільно створений осередок ОУН. До його складу входила, окрім Василя Смольського та інших небайдужих до національної ідеї та патріотичного чину односельчан, Анастасія Мельник, яка про це згадувала в записаній бесіді (інтерв'ю) з авторами пропонованої статті в 1991 р. Вона оповідала, зокрема, про те, як видавались посвідчення із назвою та зображенням тризуба[113]. Товариство «Луг» також було напівлегальне, позаяк воно підпільно проводило військовий вишкіл. Керівниками цієї спільноти були Михайло та Омелян-Володимир Франки, Харитон-Гуцьо Смольський, Василь Якимович та інші ініціативні діячі.

Просвітяни ставили перед собою великі, далекосяжні державницькі завдання в різних сферах діяльності: соціально-економічній, культурній, спортивній, громадському самоврядуванні. Гуманістичні, високодуховні устремління активістів та й, зрештою, звичайних членів «Просвіти» були, сказати б, стратегічно підпорядковані осягненню вищих орієнтирів – суспільно-політичних, націєцентричних ідеалів державотворення.

Щодо втілення у реальність економічних проектів у міжвоєнний час, то варто, мабуть, лише окреслити у стислому «форматі» тезової констатації такі основні напрями соціально-господарської діяльності як: потужний, стрімкий розвиток коо-

[113] Там само. – Папка № 5. – Од. зб. 1-4.

перації; в 1932 р. організовано «Фонд допомоги рогатій худобі»; згодом «промисловці» приєднались до «Маслосоюзу»; створено кредитну спілку. Навіть у період війни й окупації розвивалося в Підгірках підприємництво і розгортався культурно-просвітницький рух, діяли кооперативи, запроваджено широку мережу торгівлі, дитячі садочки, гуртки самоосвіти, культивувався футбол (регулярно проводились матчі в рамцях турнірів, чемпіонатів та інших форм змагань), функціонувала овочева фабрика в Калуші, на якій, до речі, працював визнаний суспільно-громадський лідер села Підгірки, один із організаторів «Пласту», кооперації, сільського хору, очільник спортивно-військової спільноти «Луг» (1928 – 1931), співзасновник та ініціативний член «Просвіти» Михайло Онуфрійович Франко.

Нагадаємо, що упродовж 1939 – 1945 рр. у Станіславі (Станіславові) жив і вчителював Тарас Іванович Франко. Вся його інтелектуально обдарована родина часто приїжджала до мальовничого, привітного села Підгірки, а влітку, «на вакаціях», перебувала тут зазвичай майже постійно. Щиросердне, веселе, радісне, цікаве, пізнавальне, доброчесне, невимушене спілкування з дітьми Тараса Франка (Зеновією-Ростиславою (1925 – 1991), Дариною-Любою (1926 – 2015), Роландом-Олександром (народ. у 1932 р.)) виразно закарбувалось у моїй (О. О. Франко) дитячій пам'яті із щемними, ностальгійними «нотками» відлуння теплих, зворушливих, добросердних спогадів[114].

Запровадження національно спрямованого, освітньо-культурологічного товариства активних, свідомих, ініціативних представників української спільноти під промовистою, лаконічною, символічною назвою «Просвіта», за висловом Івана Франка, «становило дуже важний і рішучий крок у духовому розвою нашої суспільности, звернувши перший раз увагу інтелігенції на конечну потребу народної просвіти. Тільки заснування і розвивання такого Товариства могло оживити і утвердити народолюбний рух серед галицько-руської інтелігенції, надаючи йому широку реальну підставу»[115]. Далекоглядні, фундаментальні, науково-творчі Франкові просвітницькі ідеї живуть у серцях багатьох поколінь, пропаговані письменником суспільно-культурологічні ідеали актуальні і в наш час.

Оксана Франко, Андрій Франко.

Франкова «Фамілія» і «Просвіта» та інші культурологічно-громадські і спортивно-військові товариства у Підгірках поблизу Калуша у першій половині XX ст.: мемуарно-дослідницький конекст.

Висвітлено діяльність товариства «Просвіта» в колишньому селі Підгірки неподалік Калуша упродовж першої половини XX ст. і показано роль Франкової родини та активістів села в розвитку культурно-просвітницької сфери, фізичної культури, спорту та громадського самоврядування. Залучено архівні документи з фонду Івана Франка у відділі руко-

[114] Франко О. Іван Франко дав своєму сину ім'я Тарас в честь Шевченка (родинні спогади і дослідження)… – У вид.: Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах… – Т. 1. – С. 897-922; Її ж: Спогади про родину Івана Франка… – С. 3; Франко А. І син, і дослідник творів Івана Франка [про Тараса Івановича Франка – сина Івана Франка. – О. Ф., А. Ф.]... – С. 3.

[115] Діло. – 1883. – № 9/10. – С. 1-2. Цит. за: Середяк А. «Просвіта» і радикальне середовище Галичини (до історії взаємин Івана Франка з товариством)... ‑ С. 395; Див. також текст праці: Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття: нариси про історію товариства «Просвіта» на Прикарпатті між двома світовими війнами (1921 ‑ 1939 рр.)... ‑ С. 34-93.

писів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України (Київ), спеціальну літературу та спогади сучасників тих подій, які ми записали в 60-х – 90-х роках ХХ ст. Використано також науково-культурологічні, джерелознавчо-археографічні та ілюстративні матеріали з архіву Музею-оселі родини Івана Франка в Калуші (Підгірках), які професор Оксана Омелянівна Франко разом із сином, кандидатом історичних наук Андрієм Дмитровичем Франком і першим керівником цієї установи (у 1992 – 2012 рр.) Лідією-Христиною Романівною Іваницькою виявили, зібрали і зберегли під час організації Музею в 1992 р.

Oksana Franko, Andriy Franko.

Ivan Franko's family and «Prosvita» and othet cultural-public and sports-military societies in Pidghirky near Kalush in the first half of the twentieth century: memoir-narrative and research context.

The article highlights the activity of the society «Prosvita» in the former village Pidghirky near the city Kalush (during the first half of the 20th century) and shows the role of Ivan Franko family and village activists in the development of the cultural and educational sphere, physical culture, sport and public self-government. The co-authors of this research have already used the archival documents from the Ivan Franko Fund in the Department of Manuscripts and Textual Studies of T. Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv), special literature and memoirs of contemporaries of those events that we recorded in the 60ts and 90ts years of the twentieth century. There were also used scientific and cultural, source-archeographic and illustrative materials from the archive of Ivan Franko Museum-residence in Kalush, which professor Oksana Omelyanivna Franko discovered, collected and preserved during the organization of the Museum in 1992 together with her son, candidate of historical sciences Andriy Dmytrovych Franko and the first Museum director (1992 – 2012) Lidiya-Khrystyna Romanivna Ivanyts'ka.

УДК 821.161.2.09(092)

Андрій ШАПОВАЛ

НАУКОВА СПІВПРАЦЯ І. Я. ФРАНКА ТА В. М. ПЕРЕТЦА: ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДИСКУРС

Важливим джерелом дослідження життя, наукової діяльності та творчої праці геніального українського письменника і вченого-енциклопедиста І. Я. Франка та видатного українського філолога, дослідника давньої та середньої української літератури, академіка Петербурзької (з 1914) та Української (з 1919) академій наук В. М. Перетца, а також їхньої наукової співпраці є епістолярна спадщина вчених. Якщо збирання та дослідження листів І. Я. Франка розпочалося ще за життя літератора[1], а нині зберігається сталий інтерес до його епістолярію[2], то вивчення епістолярної спадщини В. М. Перетца, який зазнав переслідувань за радянської влади і загинув під час репресій, розпочалося лише після краху тоталітарного режиму[3].

Із великої епістолярної спадщини І. Я. Франка збереглися 900 автографів і декілька десятків публікацій. Нині основний масив епістолярної спадщини письменника міститься в його особовому фонді у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (ф. 3). В. М. Перетц належить до кола осіб, з якими активно листувався та підтримував тісні наукові зв'язки І. Я. Франко. Збереглися два його листи до В. М. Перетца від 15 лютого 1903 р. і 3 лютого 1906 р., автографи яких містяться в особовому фонді В. М. Перетца в Російському державному архіві літератури і мистецтва в Москві (ф. 1277). У Відділі ж рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України відклалися 20 листів В. М. Перетца до І. Я. Франка, крайніми датами яких є 25 квітня 1902 р. і 4 грудня 1906 р. Відомості про взаємини науковців можна знайти й у листах В. М. Перетца до інших видатних українських учених, зокрема історика М. С. Грушевського, особовий архівний фонд якого зберігається в

[1] Коментарі // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48 – 50. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48: листи (1874 – 1885). – С. 602-605.

[2] Василюк О. Листування Івана Франка й Агатангела Кримського стосовно перекладу Клоустона // Східний світ. – 2007. – № 2. – С. 67-74; Ільків А. Роль письменницького епістолярію в українсько-польських літературних взаєминах XIX століття: на матеріалах листування І. Франка із Е. Ожешко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 27. – С. 178-180 та ін.

[3] Шаповал А. Епістолярна спадщина академіка В. М. Перетца у фондах Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2016. – Вип. 44. – С. 668-683 та ін.

Центральному державному історичному архіві України у м. Київ (ф. 1235), та до мовознавця П. Г. Житецького (документи відклалися в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. І).

Варто зазначити, що листи І. Я. Франка до В. М. Перетца опубліковані: вперше вони побачили світ у першому томі видання «Література спадщина. Іван Франко», який вийшов друком у 1956 р. у Києві[4], а згодом їх було вміщено до 50 тому багатотомного видання спадщини І. Я. Франка (1986)[5]. Листи В. М. Перетца до І. Я. Франка теж привертали увагу дослідників, зокрема, літературознавця Л. Є. Махновця[6] та історика Л. В. Матвєєву[7], однак вони не стали джерельним підґрунтям спеціального дослідження наукової співпраці вчених.

У статті ми ставимо за мету на основі аналізу листування І. Я. Франка і В. М. Перетца дослідити їхню наукову співпрацю. До джерельної бази дослідження, крім листування між вченими, також увійшли листи В. М. Перетца до П. Г. Житецького і М. С. Грушевського, у яких йдеться про наукові стосунки між І. Я. Франком і В. М. Перетцем.

Ініціатором співпраці між вченими був В. М. Перетц. Закінчивши в 1893 р. історико-філологічний університет Петербурзького університету, він із середини 1890-х рр. активно досліджував питання історії української літератури, багато працюючи у рукописних збірнях Санкт-Петербурга, Москви та Києва. Особливо його цікавила українська віршова поезія XVI – XVIII ст. та українська драматична література XVII – XVIII ст. Наприкінці 1890-х рр. побачили світ перші праці В. М. Перетца з історії української літератури та театру, котрі не оминули уваги І. Я. Франка, тоді вже доктора філософії та очільника філологічної секції та етнографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка у Львові (далі – НТШ), який відгукнувся на них низкою рецензій.

У 1900 р. В. М. Перетц захистив магістерську дисертацію «Історико-літературні дослідження і матеріали», у якій розглядалися питання розвитку української та російської віршової та пісенної поезії, їхні історичні зв'язки, а також вплив польської теорії і практики віршування на українське силабічне віршотворення у XVI – XVII ст. Коли цю роботу висунули на Макаріївську премію Петербурзької АН, постало питання про рецензування праці. На думку В. М. Перетца, яку він висловив у листі до П. Г. Житецького від 26 вересня 1900 р., фахово оцінити його працю на той час були в змозі лише П. Г. Житецький та І. Я. Франко[8]. В іншому листі до П. Г. Житецького Володимир Миколайович висловив захоплення, що І. Я. Франко опублікував українські вірші початку XVII ст., наголосивши: «Якщо й далі так піде, то ми скоро будемо мати у своєму

---

[4] Літературна спадщина. – Т. 1. Іван Франко. – Вип. 1. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 481-482, 485.

[5] Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48–50. – К.: Наукова думка. 1986. – Т. 50: листи (1895 – 1916). – С. 222-223, 285.

[6] Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. 33 (Маслов Сергій Іванович (1880 – 1957) – книгознавець, педагог). – Од. зб. 4665. – Арк. 1-3.

[7] Матвєєва Л. Доля видатного славіста-українознавця Володимира Перетца // Східний світ. – 2007. – № 2. – С. 32-44 та ін.

8 ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 48705. – Арк. 2зв.

розпорядженні для початкової історії малоросійської поезії солідний запас даних»[9].

Природньо, що В. М. Перетц прагнув до знайомства з І. Я. Франком, з яким його єднали спільні наукові інтереси та авторитет якого, як вченого, для молодого дослідника не підлягав ніякому сумніву. Хронологічно першим документом, що поклав початок спілкуванню між вченими, є супровідна записка, яка була написана В. М. Перетцем 25 квітня 1902 р. на власній візитці та надіслана І. Я. Франку разом з третім томом праці «Історико-літературні дослідження і матеріали», де розглядалися питання переходу від силабічного до тонічного віршотворення в українській та російській поезії XVIII ст. До речі, за цю працю, яку в 1902 р. В. М. Перетц захистив як докторську дисертацію, Володимира Миколайовича було нагороджено малою Ломоносівською премією Петербурзької АН.

10 січня 1903 р. В. М. Перетц звернувся до І. Я. Франка вже повноцінним листом. Оскільки один із відомих нам листів І. Я. Франка до Володимира Миколайовича (від 15 лютого 1903 р.) є відповіддю на цей лист, докладніше зупинимося на їхньому змісті. Лист В. М. Перетца розпочинається з вибачень молодого вченого, бо на час написання листа він ще не знав як звали Франка по-батькові. Зокрема, В. М. Перетц писав: «Вельмишановний д-р Франко! Звертаюся до Вас так, бо не знаю як Вас по-батькові. Хоча відчуваю, як незграбне і незручне таке звернення. Перепрошую заздалегідь, що, не будучи знайомим з Вами особисто, наважуюся турбувати Вас»[10]. На це Франко відповів, що його «отчество – Яковлевич, але у нас, «не помнящих родства», і обертання по отчеству не вживається, то й Ви не робіть собі з тим церемонії»[11], а далі додав: «Хоча ми особисто не знайомі, але своїми працями Ви знайомі мені добре»[12].

Варто зазначити, що І. Я. Франко опублікував низку рецензій на такі праці В. М. Перетца, як-от: «Малоруські вірші та пісні в записах XVI–XVIII ст.» (1899), «Історико-літературні дослідження і матеріали» (1900), «Матеріали до історії апокрифа і легенди. І До історії «Громника» (1899), «Матеріали до історії апокрифа і легенди. ІІ До історії «Лунника» (1901), «Нариси давньої малоруської поезії» (1903), «Повість про трьох королів-волхвів в західноруському списку XV ст.» (1903) та ін.

Відзначаючи в рецензіях, що для праць В. М. Перетца характерні «багатство нового матеріалу», «ясність викладу», «ширина погляду»[13] тощо, І. Я. Франко звертав увагу й на недоліки молодого автора. Окремі зауваження маститого вченого В. М. Перетц сприймав інколи з певною пересторогою. Так, Володимира Миколайовича неприємно вразило те, що в рецензії на його

[9] Там само. – Од. зб. 48721. – Арк. 2.

[10] Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 3. – Од. зб. 1620. – Арк. 439.

[11] Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48 – 50… – С. 222.

[12] Там само.

[13] Франко І. В. Н. Перетц. Малорусские вирши и песни в записях XVI – XVIII в. // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Література і мистецтво: т. 26 – 43. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 33: літературно-критичні праці (1900 – 1902). – С. 51.

працю «Малоруські вірші та пісні в записах XVI – XVIII ст.» І. Я. Франко вказав на слабе знання автором української мови[14]. Про це В. М. Перетц навіть написав у листі П. Г. Житецькому, з деякою образою зауваживши: «Невже не бачивши рукописів можна, як це робить Франко, так сміливо критикувати… Франко звинувачує мене, що я не знаю «української мови», – і далі Володимир Миколайович робить парадоксальний висновок, – імовірно тому, що я не пишу в галицьких виданнях»[15]. В іншому листі, інформуючи про підготовку до друку віднайденого ним збірника українських і польських світських пісень з нотами початку XVIII ст., В. М. Перетц запитував П. Г. Житецького: «Не знаю, невже у Франка підніметься рука на мене за таке відкриття тільки тому, що я не малорос, а просто людина без націон[альної] прикмети?»[16]. Але все ж у рецензіях І. Я. Франка на праці В. М. Перетца більше було позитивного, а українською мовою Володимир Миколайович з часом оволодів і чимало праць надрукував в українських наукових журналах.

Не менш принциповими були й рецензії В. М. Перетца на праці І. Я. Франка. Так, у листі від 15 лютого 1903 р. І. Я. Франко, згадуючи про рецензію В. М. Перетца на свою працю «Слово про Лазареве воскресіння. Давньоруська поема на апокрифічні теми», зазначив: «Ви трохи згорда побили мене за моє «Слово о Лазаревє воскресєнії» – я все ще думаю, що не зовсім справедливо (навіть щодо ритміки)»[17]. Однак, рецензія спонукала І. Я. Франка до подальшої роботи над пам'яткою. При цьому він вирішив звернутися за допомогою до Володимира Миколайовича, написавши йому: «Мені було б дуже інтересно дістати копію якогось старшого, повнішого тексту від тих, якими користався я. Ви, я чув, лагодите спеціальну працю про те «Слово»? Можна б у Вас просити такої копії, коли Ваша праця не швидко буде готова? Я хотів би колись при нагоді ще раз вернути до того «Слова»[18].

Однак повернемося до листа В. М. Перетца від 10 січня 1903 р., в якому, подякувавши І. Я. Франку за уважне ставлення до його досліджень, він звернувся до Івана Яковича з проханням обмінюватися власними науковими працями. Зокрема, В. М. Перетца цікавили розвідки І. Я. Франка «Святий Климент у Корсуні. Причинки до історії староруської легенди» та «Козак Плахта. Українська народна пісня, друкована в польській брошурі 1625 р.», зі свого ж боку він запропонував надіслати до Львова свою працю «Пам'ятки руської драми епохи Петра Великого»[19]. Іван Якович відповів згодою, а, крім замовлених В. М. Перетцем праць, висловив бажання при потребі надіслати третій том підготовленої ним збірки «Апокрифи і легенди з українських рукописів. Апокрифи новозавітні» та «Матеріали до культурної історії Галицької Русі XVIII і XIX віку», які склали п'ятий том збірника історично-

[14] Франко І. В. Н. Перетц. Малорусские вирши и песни… – С. 51.
[15] ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 48705. – Арк. 1-1зв.
[16] Там само. – Од. зб. 48706. – Арк. 1зв.
[17] Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48–50… – С. 222.
[18] Там само.
[19] Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (далі – ІЛ). – Ф. 3. – Од. зб. 1620. – Арк. 439-440.

філологічної секції НТШ, який вийшов друком під загальною редакцією І. Я. Франка[20].

Тема обміну науковим працями домінує в кількох наступних листах В. М. Перетца, написаних взимку-навесні 1903 р. З них дізнаємося, що аналогічний обмін працями відбувався також між В. М. Перетцем та українським етнографом і літературознавцем, вченим секретарем НТШ В. М. Гнатюком. Коли бандеролі з книгами затримувалися, В. М. Перетц, хвилюючись аби вони не потрапили до небажаних осіб, нагадував І. Я. Франку про необхідність остерігатися цензури. «Боюсь тільки, що Ви забули спосіб надсилання книг із Галіції, – писав він Івану Яковичу в листі від 7 лютого 1903 р., – і адресували прямо на моє ім'я: повторюю – необхідно адресувати в Слов'янський відділ Імп[ераторської] академії наук, інакше цензура не пропустить, бо «фонетика» навіть у вчених Працях – справа заборонена у нас»[21]. В іншому листі В. М. Перетц пояснював: «Пишу це тому, щоб уникнути непорозумінь, бо, знаєте самі, – ми живемо в таких тенетах цензурних та інших, що важко дихнути без особливого на те дозволу»[22].

Отже, тема обміну науковою літературою була однією з провідних у листуванні між вченими. Вона присутня й у другому листі І. Я. Франка, який був написаний 3 лютого 1906 р. В ньому Іван Якович просить В. М. Перетца надіслати примірник праці «Ляльковий театр на Русі. Історичний нарис», що побачила світ ще в 1895 р., але тривалий час І. Я. Франку була невідома[23]. В. М. Перетцу довелося прикласти чимало зусиль, аби відшукати свою давню розвідку, яка була потрібна Івану Яковичу для роботи. У листі від 21 березня 1906 р. Володимир Миколайович писав: «Вельми перепрошую, що тільки зараз, можливо – коли вже минула потреба – надсилаю Вам свою статтю про Ляльковий театр. Вона в мене в єдиному примірнику і як бачите – переплетена разом з іншими моїми юнацькими працями. Мені ледве вдалося роздобути цю книгу: мій колега віддав її студенту, а відносно охайності – ми, росіяни, особливо не відзначаємося»[24]. Згодом про цю працю В. М. Перетца, в якій вперше зверталася увага на матеріальний бік вистав (ляльки, вертепні коробки, сценічні ефекти тощо), І. Я. Франко неодноразово згадував у своїх дослідженнях, зокрема, у праці «До історії українського вертепу XVIII в.».

Цікаво, що натхнений працею І. Я. Франка, В. М. Перетц вирішив й сам повернутися до дослідження історії вертепу в Україні. Про це він написав І. Я. Франку в листі від 9 листопада 1906 р.[25], а в 1908 р. Володимир Миколайович опублікував у «Записках НТШ» дослідження «До історії вертепної драми. Замітки і матеріали», у якому, не погодившись з думкою про безроздільний польський вплив на український театр і концепцією Каменяра про східний вплив на український вертеп, виступив за необхідність вивчення місцевих традицій. Досліджуючи український іконографічний матеріал і порівнюючи

[20] Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48-50… – С. 222.
[21] ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1620. – Арк. 461.
[22] Там само. – Арк. 472.
[23] Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Листи: т. 48–50… – С. 285.
[24] ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1633. – Арк. 339.
[25] Там само. – Арк. 373.

зображення із західноєвропейськими зразками, він зробив висновок, що вертеп з'явився в Україні не раніше початку XVII ст.[26]

Варто додати, що І. Я. Франко і В. М. Перетц обмінювалися не тільки своїми працями, а при нагоді надсилали один одному книги інших дослідників та повідомляли про віднайдені рукописні збірники та стародруки. Так, В. М. Перетц надіслав до Львова, на прохання І. Я. Франка, працю В. Сахарова «Есхатологічні твори і сказання в давньоруській писемності та вплив їх на народні духовні вірші», що вийшла в Тулі ще в 1879 р.[27]. З листів видно, що В. М. Перетц не тільки сам відшукував в книгозбірнях Петербургу і Києва необхідні І. Я. Франку рукописи та стародруки й, при потребі, робив з них витяги, а також залучав до цієї роботи своїх студентів. Зокрема, пошуком для Каменяра «Аноологіону», виданого в Києві в 1636 р., займався С. І. Маслов, в майбутньому видатний український літературознавець, член-кореспондент АН УРСР. Інколи В. М. Перетц надсилав І. Я. Франку бандеролі з книгами, які були підібраними на його власний розсуд. Якщо з якоїсь причини окремі книги не підходили Івану Яковичу, він просив передали їх до бібліотек Львівського університету та НТШ[28].

Отримавши від І. Я. Франка працю «Святий Климент у Корсуні. Причинки до історії староруської легенди», в якій, крім іншого, розглядалися нові дослідження про св. Олексія, В. М. Перетц звернувся до львівського колеги з проханням надіслати відомості про ці розвідки, а також нагадав І. Я. Франку, що той обіцяв зробити копії життя св. Олексія із давніх українських рукописів, невідомих Володимиру Миколайовичу[29]. В. М. Перетц також просив І. Я. Франка надіслати йому праці М. П. Драгоманова та дослідження К. Й. Студинського «Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і початку XVII в.», які вийшли друком у Львові, а також нові випуски «Записок НТШ»[30].

У 1903 р. В. М. Перетца за конкурсом було обрано екстраординарним професором, а у 1906 р. затверджено ординарним професором кафедри російської мови і словесності Університету св. Володимира у Києві. Крім того, з вересня 1905 р. і до свого від'їзду з Києва в 1914 р. він був секретарем історико-філологічного факультету університету. В листах до І. Я. Франка Володимир Миколайович ділився своїми враженнями про роботу в Університеті св. Володимира у Києві, розповідав про стосунки, що склалися між професорами університету, їхнє ставлення та ставлення студентів до викладання в Університеті св. Володимира історії української літератури. У листі від 4 листопада 1904 р. В. М. Перетц писав І. Я. Франку, що веде війну з «гадами, які засіли в Київському храмі науки»[31]. Оскільки до 1905 р. викладати в університетах Російської імперії українознавчі дисципліни було заборонено, В. М. Перетц під егідою Історичного товариства імені Нестора-Літописця, яке

[26] Коржова А. До наукової біографії В. М. Перетца, історика театру // Мистецтвознавство України: зб. наук. праць / Ін-т проблем сучасн. мистец. НАМ України. – К.: Фенікс, 2016. – Вип. 16. – С. 42.
[27] ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1633. – Арк. 335.
[28] Там само. – Арк. 337.
[29] Там само. – Арк. 351.
[30] Там само. – Арк. 355-356.
[31] Там само. – Од. зб. 1620. – Арк. 573.

орендувало в університеті приміщення, читав публічний курс «Початковий і середній періоди малоруської літератури (до І. П. Котляревського)», і за свої лекції з історії української літератури Володимиру Миколайовичу, як читаємо в його листі до І. Я. Франка, доводилося потерпати від київських «охоронців» імперської ідеології в Росії. Засмучувала В. М. Перетца й байдуже ставлення українців до власної історії та культури. З цього приводу він наводив І. Я. Франку прикру статистику: «Чи знаєте скільки в Києві при 350 тис. мешканців і за ціни 1,5 – 2 р. за курс набралося в мене слухачів української літератури? Всього 70 – 75, при цьому третина безкоштовних. Ось Вам Київ – мати міст руських»[32].

Революційні події 1905 р. ситуацію в університетах України не покращили, а, за спостереженнями В. М. Перетца, ще й погіршили. У листі до І. Я. Франка від 17 жовтня 1906 р. він констатував: «В Університеті – чорна реакція; навіть ті, хто примикав півроку року тому до лівого крила в Раді – зараз відхрещуються від лівих переконань… Нас залишилося на 80 осіб – всього 7, тобто менше ніж 10%... Якби Ви знали, як сумно и яка непроглядна темрява панує навколо»[33]. Щодо настроїв студентів Володимир Миколайович висловив свої думки в листі від 4 грудня 1906 р.: «Що стосується нашої молоді… вона дійсно дика і неосвічена та вважає, що всяка наука, яка здається їй «сухою» і малоцікавою – не є вже наукою… українська молодь в Росії зовсім відбилася від рідної – та мабуть і від усякої науки!»[34].

Після переїзду В. М. Перетца до Києва співпраця між ним та І. Я. Франком значно поширилася. Отримавши зі Львова науковий збірник, присвячений 10-літтю наукової діяльності М. С. Грушевського, В. М. Перетц у листі від 21 березня 1906 р. запрошував Івана Яковича взяти участь у ювілейному збірнику з нагоди 50-річчя наукової діяльності В. Б. Антоновича, зазначивши: «Адже Антонович – не тільки найстаріший, але й єдиний представник української історичної науки, який створив ряд учнів, з яких одного і Ви вшановували недавно»[35]. Дізнавшись від ініціативної групи видання, до якої входили М. В. Довнар-Запольський, М. П. Василенко, В. І. Щербина, що до збірника не надіслано жодної статті з Галичини, він, за дорученням киян, просив І. Я. Франка посприяти участі в збірнику українських учених зі Львова.

У декількох листах до І. Я. Франка Володимир Миколайович пише про свої мрії побувати у Львові. Вчений мав намір дослідити рукописні поетичні збірники та твори польських поетів, які містилися у бібліотеках міста. У одному з листів В. М. Перетц звертається до Івана Яковича з проханням з'ясувати, чи надсилає бібліотека імені Оссолінських рукописи, які зберігаються в її фондах, до інших наукових установ, адже він мав бажання виписати деякі з них до бібліотеки Університету св. Володимира у Києві[36]. В. М. Перетцу вдалося відвідати Львів улітку 1906 р., коли він повертався в Україну після лікування в Лозанні, а також під час наукового відрядження влітку 1907 р. Тоді він мав змогу попрацювати

[32] Там само. – Арк. 626.
[33] Там само. – Од. зб. 1633. – Арк. 358.
[34] Там само. – Арк. 376-378.
[35] Там само. – Арк. 340-342.
[36] Там само. – Од. зб. 1620. – Арк. 571-572.

в бібліотеках Львівського університету, НТШ, імені Оссолінських і Народного Дому.

Одним із бажань В. М. Перетца під час його візиту до Львова було особисто познайомитися з І. Я. Франком. У листі до М. С. Грушевського від 13 липня 1906 р. Володимир Миколайович, запитуючи чи є І. Я. Франко у Львові, пише про те, що дуже хотів би «познайомитися з цією чудовою людиною»[37]. Напевне зустрітися з І. Я. Франком улітку 1906 р. В. М. Перетцу не вдалося, бо у листі до П. Г. Житецького від 11 липня 1906 р. він шкодував, що не побачить у Львові ані Франка, ані Грушевського, які після 20 липня мали виїхати з міста[38]. Зустріч, імовірно, відбулася влітку наступного року, адже, звітуючи в «Университетських вістях» про свою наукову поїздку до Львова в 1907 р., В. М. Перетц, крім інших, висловив подяку М. С. Грушевському та І. Я. Франку за цінні поради та сприяння у дослідженні фондів львівських бібліотек[39].

Виступаючи в 1906 р. з проектом відкриття в університетах кафедр української історії, літератури, мови, етнографії та звичаєвого права, В. М. Перетц сподівався, що в Університеті св. Володимира у Києві буде створена кафедра української мови і діалектології, яку, на думку Володимира Миколайовича, мав очолити І. Я. Франко. 22 червня 1906 р. він писав І. Я. Франку: «Моя мрія: якби ця кафедра сформувалася, та перетягнути Вас із Львова, що не дивлячись на чорносотенні звичаї в університеті та поза ним – все ж у нас із-за одних тільки політичних поглядів солідного вченого нині не ризикнуть провалити і не затвердити, якщо представить факультет. Але це – мрії»[40].

Не зважаючи на утопічність цієї ідеї, В. М. Перетц прикладав чимало зусиль, щоб вона стала реальністю. Він розробив детальний план переводу І. Я. Франка до Києва та робив конкретні кроки до його реалізації. Про свій план він інформував Івана Яковича в листі від 28 жовтня 1906 р.: «У мене є план, про який я хочу повідомити Вам. Наші студенти і частина української інтелігенції мріють про українські кафедри в Університетах. Але починають вони з кінця – з петиції про закон. Однак закон, як відомо, лише закріплює, нормує явища життя… Думаю, що в питанні про українські кафедри почати з того, щоб висунути зразу людей з іменем, які зможуть завоювати повагу до українських вчених… Таким українським вченим, який за правом і юридичним і моральним має бути першим кандидатом на кафедру, є Ви. Я на днях дізнався про те, що Харківський університет надав Вам ступінь доктора, і щиро вітаю Вас. У Києві я старанно пропагую думку щодо запрошення Вас до Університету. Але брати на проблематичний дохід – не можна із сім'єю; тому я взяв на себе сміливість просунути ідею, аби щиро віддані українській ідеї люди забезпечили кандидату на кафедру мінімум до 2000 р. у рік (до заснування особливої кафедри) незалежно від університетської винагороди. Чи знайдуться гроші у наших багатіїв – сказати важко. Думаю, що Ви вибачте, якщо я легковажно

[37] Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф. 1235. – Оп. 1. – Спр. 687. – Арк. 24зв.

[38] ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 48732. – Арк. 1зв.

[39] Перетц В. Отчет о занятиях во время заграничной командировки в летнее вакационное время 1907 г. // Университетские известия. – 1907. – № 12. – С. 22.

[40] ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1633. – Арк. 345.

склав цей план: мною керувало лише глибоке ставлення до Вас і повага до Вашої вченої геніальності»[41].

Проте чуда не сталося. Вже 9 листопада 1906 р. В. М. Перетц вибачився перед І. Я. Франком, зауваживши: «Перепрошую, що Київ обманув Ваші очікування»[42]. Можна висловити припущення, що історія із запрошенням І. Я. Франка до Києва, яка зазнала фіаско, стала однією з причин, що поклала край листуванню між ним і В. М. Перетцем. Однак, Володимир Миколайович завжди з великою шаною ставився до І. Я. Франка. У листі до М. С. Грушевського він зізнався, що заздрить витривалості І. Я. Франка та схиляється перед його стоїцизмом[43]. А коли працю І. Я. Франка «Студії над українськими народними піснями» було висунуто на академічну премію імені Котляревського, саме В. М. Перетц написав на неї позитивну рецензію. Та премію видатному українському вченому і письменнику Івану Яковичу Франку було присуджено вже після його смерті.

Отже, цінним джерелом дослідження наукової діяльності та співпраці українських вчених й організаторів національного наукового життя на початку XX ст. І. Я. Франка та В. М. Перетца є їх листування, що відклалося в архівосховищах України та Росії, зокрема, у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України та в Російському державному архіві літератури і мистецтва. Аналіз епістолярних документів засвідчує широку наукову співпрацю І. Я. Франка та В. М. Перетца, що ґрунтувалася на спільності наукових інтересів учених у сфері дослідження історії української літератури і театру. Як видно з листів, вчені обговорювали творчі плани, обмінювалися підготовленими працями, писали на них рецензії, які спонукали їх до подальших ретельних студій, відшукували та надсилали необхідні для роботи матеріали і літературу, надавали один одному консультації та залучали до окремих наукових і науково-організаційних проектів.

У листах відображена активна позиція В. М. Перетца, спрямована на викладання в університетах українознавчих дисциплін, його ініціатива щодо створення в Університеті св. Володимира у Києві кафедри української мови і діалектології на чолі з І. Я. Франком. На переконання В. М. Перетца, науковий та моральний авторитет І. Я. Франка серед українських учених був беззаперечним, а його діяльність в Університеті св. Володимира у Києві сприяла б розвитку української науки та освіти.

Андрій Шаповал.

Наукова співпраця І. Я. Франка та В. М. Перетца: епістолярний дискурс.

У статті на основі аналізу листування українського письменника, літературознавця та театрознавця І. Я. Франка з українським та російським філологом, дослідником давньої української літератури В. М. Перетцем висвітлено багаторічну наукову співпрацю та творчі стосунки між вченими. Відображено діяльність І. Я. Франка та В. М. Перетца

[41] Там само. – Арк. 360-362.

[42] Там само. – Арк. 372.

[43] ЦДІАК України. Ф. – 1235. – Оп. 1. – Спр. 687. – Арк. 36.

щодо дослідження рукописних пам'яток і вивчення історії української літератури та театру. Звернено увагу на малодосліджені факти біографій вчених. Розкрито зусилля В. М. Перетца щодо запрошення І. Я. Франка до роботи в Університеті св. Володимира у Києві.

Andriy Shapoval.

The scientific cooperation of I. Franko and V. Peretts: the epistolary discourse.

In the article, based on the analysis of the correspondence of Ukrainian writer, literary critic and theatrical expert I. Franko with Ukrainian and Russian philologist, researcher of ancient Ukrainian literature V. Peretts, long-term scientific cooperation and creative relations between scientists are highlighted. The activity of I. Franko and V. Peretts in the study of handwritten monuments and the study of the history of Ukrainian literature and theater is reflected. The attention is drawn to the little-known facts of the biographies of the scientists. The efforts of V. Peretts to invite I. Franko to work at the University of St. Volodymyr in Kyyiv are revealed.

УДК 821.161.2.09(092):81'255.4

Валентина БОНЕВИЧ,
Василь ГОРБАТЮК

ІВАН ФРАНКО У ПЕРЕКЛАДАХ АННИ АХМАТОВОЇ

Силою свого літературного таланту, невтомною працею в багатьох сферах мистецтва і науки, багатющим творчим доробком Іван Франко здобув не тільки шану та захоплення не лише в українського народу, але й у світової спільноти. Його твори – і значною мірою ще за життя – перекладені багатьма мовами. Коротко можна назвати переклади Віри Річ – англійською, Кристини Ангельської, Владзімежа Слободніка, Сидора Твердохліба – польською, К. Ясюкайте, Л. Гіра – литовською. Твори українського письменника знані читачам Грузії, Вірменії, Азербайджану та багатьох інших країн.

Російською мовою перші переклади Івана Франка зробив Павло Грабовський: вірші «Нехай і так, що згину я» (1896), «Журавлі» (1900), «Дивувалась зима» (1905). Вірш «Каменярі» відомий в інтерпретації Х. Алчевської, І. Війтова, поема «Мойсей» – П. Дятлова. Перекладали твори І. Франка Микола Ушаков, Марина Цвєтаєва та інші письменники. В цілому російська Франкіана склала десятитомне видання.

Особливе місце в цьому масиві російськомовних перекладів творів українського письменника посідає доробок Анни Ахматової. Він вирізняється не лише своєю високою художньою довершеністю, але й тематикою – окрім сонетів, ще й інтимна лірика І. Франка, зокрема, його драматична поема «Зів'яле листя».

Переклади в творчому доробку Анни Ахматової займають чимало місця. В них вона зібрала своєрідну антологію кращих зразків світової поезії. Перекладала вона з вірменської, болгарської, грецької, італійської, корейської, польської, португальської, французької та інших мов. Твори 150 поетів зі 78 мов – ось який перекладацький здобуток Анни Ахматової. Варто назвати хоча б поезії Віктора Гюго, Генрика Ібсена, Райнера Марії Рільке…

Хоча справедливості ради слід зауважити, що взагалі-то Анна Ахматова не дуже любила займатися перекладами. В листі до літературознавця Дмитра Максимова 3 січня 1963 року вона писала «Из всех Ваших любезных пожеланий принимаю только одно: побольше стихов и поменьше переводов. Я окончательно убедилась, что для поэта переводы – дело гибельное. Творческая энергия утекает и образуется то удушье, с которым совершенно нельзя бороться»[1].

Можливо, це було сказано внаслідок «перенасичення» перекладами. Адже затискати свою руку поета і натомість вдаватися до перекладацької діяльності Анну Ахматову часто змушувало саме життя, тяжкі його обставини, потреба зароби-

[1] Ахматова А. Сочинения в двух томах. – Т. 2. – М.: Правда, 1990. – С. 235, 377.

ти шматок хліба. Такий просто катастрофічний для неї період розпочався в 1946 році, коли вийшла постанова ЦК ВКП(б) «О журналах «Звезда» и «Ленинград», у якій партійне керівництво тодішньої Росії піддало гострій критиці творчість Зощенка й Ахматової. Так, у документі зазначалось: «Журнал «Звезда» популяризує такі твори письменниці Ахматової, літературна і суспільно-політична фізіономія якої давним-давно відома радянській громадськості. Ахматова є типовою представницею чужій нашому народові пустій безідейній поезії. Її вірші проникнуті духом песимізму, які відображають смаки старої салонної поезії, що застигла на позиціях буржуазно-аристократичного естетства і декадентства, «мистецтва для мистецтва», не бажаючи йти в ногу зі своїм народом. Вона наносить шкоду справі виховання нашої молоді і не може існувати в радянській літературі»[2]. Після оприлюднення постанови Ахматову виключили зі складу Спілки письменників, її твори потрапили під заборону друкування. Це прирікало її на голодну смерть. Адже в той час працю оплачували не просто грішми, але й хлібними картками. Всього цього поет був позбавлений. Тому Ахматова вимушено вдається до перекладів, публікації яких давали їй можливість хоч якось вижити.

І все ж таки, це не означає, що заради шматка хліба Ахматова кинулася перекладати що завгодно. Її висока художня майстерність, тонке розуміння слова давали можливість обирати для своєї перекладацької праці твори помітні, позначені мистецькою й суспільною значимістю. Вона звернула свою увагу на творчість Івана Франка. Звичайно ж, вона добре знала її, відчувала близькість тематики, світогляду, поетичного письма поета. Ахматова глибоко переймалася почуттями ліричного героя «Зів'ялого листя». Тому й переклади її пройняті його настроями, його переживаннями, стражданнями. Вона майстерно передає всі мовні відтінки поезій.

До того ж, відмінне володіння українською мовою, відчуття її до найтонших нюансів, безумовно, давало їй натхнення до праці. А знання поетом української мови засвідчено численними фактами. Так, письменник Терень Масенко у своєму творі «Роман пам'яті» розповідає, як Ахматова взяла в руки його «Книгу лірики» й почала читати вголос легко й точно, з чистою вимовою і правильними наголосами:

– Ви так добре знаєте українську мову, – кажу я.

– Вона рідна мені, це мова моєї матері»[3].

Так, її мати Інна Еразмівна Стогова, народилася 15 травня 1857 року в с. Іваньки Липовецького повіту Подільської губернії[4] і свої дитячі та дівочі літа провела в Україні. Українцем був і батько – Андрій Антонович. Літературознавець Григорій Кочур писав, що Ахматову образило припущення однієї з його знайомих, нібито вона не в змозі була самостійно зрозуміти українську мову при перекладі лірики Івана Франка. На це Ахматова різко відповіла: «Ви, здається, забули, що моє прізвище Горенко!»[5].

---

[2] Яковлев А. Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б)–ВКП(б), ВЧК–ОГПУ–НКВД о культурной политике. 1917 – 1953. – М.: Международный фонд «Демократия», 1999. – С. 588.

[3] Масенко Т. Роман пам'яті. – К.: Радянський письменник, 1970. – С. 159.

[4] Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО). – Ф.144. – Оп. – Спр. 585. – Арк. 3.

[5] Кочур Г. Абсолютний блиск Олени Ільзен // Дзеркало тижня. – № 25. – 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/SOCIETY/absolyutniy_blisk_oleni_ilzen.html

Дитячі та юні літа самої Анни Андріївни теж тісно пов'язані з Україною. Хоч вона, народившись в Одесі 23 червня 1889 року, й була вивезена немовлям в околиці Санкт-Петербурга, однак часто приїжджала з батьками, а згодом і сама, до родичів у Київ, Крим, на Поділля, де й сама добре освоїла українську мову. Отож їй виявилося під силу перекладати твори Івана Франка. Тим більше підкреслює знання української мови Анною Ахматовою те, що Іван Якович писав свої поезії (як і прозу, публіцистику й наукові праці) русинським діалектом. Це не завадило Ахматовій справитися із своїм завданням перекладача. Ось наочний приклад одного з перекладів:

***

Не знаю, що мене до тебе тягне,
Чим вчарувала ти мене, що все,
Коли погляну на твоє лице,
Чогось мов щастя й волі серце прагне

І в груді щось метушиться, немов
Давно забута згадка піль зелених,
Весни і цвітів, – молода любов
З обійм виходить гробових, студених.

Себе я чую сильним і свобідним,
Мов той, що вирвався з тюрми на світ;
Таким веселим, щирим і – лагідним,
Яким я був за давніх, давніх літ.

І, попри тебе йдучи, я дрижу,
Як перед злою не дрижав судьбою;
В твоє лице тривожно так гляджу,–
Здаєсь, ось-ось би впав перед тобою.

Якби ти слово прорекла мені,
Я б був щасливий, наче цар могучий,
Та в серці щось порвалось би на дні,
З очей би сліз потік поллявся рвучий.

Не знаємось, ні брат я твій, ні сват,
І приязнь мусила б нам надокучить,
В житті, мабуть, ніщо нас не сполучить,
Роздільно нам прийдеться і вмирать.

Припадком лиш не раз тебе видаю,
На мене ж, певно, й не зирнула ти;
Та прецінь аж у гріб мені – се знаю –
Лице твоє прийдеться донести.

***

Ну что меня влечет к тебе до боли?
Ну чем меня околдовала ты?
Но только мне мелькнут твои черты,
Как сердце жаждет счастья, жаждет воли.

В груди неутоленность. – Далека
Весна с цветами на полях зеленых,
И юная любовная тоска
Сама идет ко мне из недр студеных.

Себя я вижу сильным и свободным,
Как будто из тюрьмы я вышел в сад.
Таким веселым, ясным, благородным,
Каким бывал я много лет назад.

Идя с тобою рядом, я дрожу,
Как перед злою не дрожал судьбою,
В твое лицо с тревогою гляжу,
На землю пасть готов перед тобою.

Когда б ты слово прошептала мне,
Счастливей стал бы я, чем царь могучий,
И сердце дрогнуло бы в глубине,
И из очей поток бы хлынул жгучий.

Но мы едва знакомы, и как знать:
Не надоест ли дружба нам с тобою?
И, может быть, нам суждено судьбою
И порознь жить, и порознь умирать.

Тебя я только изредка встречаю,
У нас с тобой различные пути,
Но до могилы – я наверно знаю –
Мне образ твой придется донести.

Декілька поезій Івана Франка переклала російською мовою і Марина Цвєтаєва. Цікавим є дослідження Н. Грицак про підходи кожної з них до перекладацької діяльності. Дослідниця підкреслює переконання Марини Цвєтаєвої, що під час перекладу поет-перекладач повинен зберігати свою індивідуальну поетичну самобутність[6]. Анна Ахматова, однак, ніколи не ставила свої переклади в один ряд із власними віршами, оскільки її поетичне «Я» у перекладах відступало на дру-

[6] Грицак Н. Анна Ахматова і Марина Цвєтаєва: дві перекладні версії однієї поезії Івана Франка // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. – 2016. – № 44. – С. 204-208.

гий план[7] «Отже, усвідомлення поетами суті перекладацької діяльності і високий професіоналізм дозволяє донести до читача емоційноекспресивну тональність, змістову наповненість поетичного твору. Лише у такому випадку ми маємо право говорити про створення еквівалентного, рівноцінного оригіналу перекладу»[8].

Російський літературознавець А. Гозенпуд писав про ілюзорну легкість перекладу з української мови на російську: «Переводить с родственного языка куда сложнее, чем с французского или английского, – хочется сохранить максимальную верность, даже сберечь рифмы, но оказывается, что эта близость иллюзорна. Слова, звучащие по-украински и по-русски почти одинаково, на самом деле относятся к разному стилистическому ряду. Я не говорю уже о том, что они на самом деле нередко отличны по смыслу. Так, признание героя: «я – нелюд» – сначала перевела: «я нелюдим», хотя мы уже об этом говорили. Потом вспомнила, что «нелюд» значит бесчеловечный зверь, и написала – «преступник я»[9].

То ж чи вдалося Анні Ахматовій повністю «переплавити» поезію Івана Франка російською мовою й при цьому надати перекладам максимальної близькості до оригіналів? Про це розмірковують Н. Алефіренко та І. Чумак в статті «Русинський світ у поетичному дискурсі Івана Франка»[10].

Розглядаючи ахматовські переклади Франкових «Вільних сонетів», автори дослідження приходять до висновку, що, попри традиційну «книжність» цього жанру, поетова метафізика «опирается на русинскую и – шире – украинскую картину мира, которая формируется на ментальном уровне», тоді як А. Ахматова «в переводах сонетов остается в рамках книжности, заданной жанром. Она создает самостоятельные лирические шедевры, которые насыщены изысканными литературными формулами, полупредикативными книжными конструкциями, стилистически возвышенной лексикой»[11].

Як зазначають дослідники, Ахматовій не вдалося наситити переклади численними знаками русинського світу, зокрема, простонародною лексикою, характерною для сонетів Франка (сварки, закамарки, бухне, вертівся тощо), символічними знаками (багатозначна «криниця» перекладена як «родник» та «ключ»), втратилися деякі граматичні форми (частка ся перед дієсловом).

«Все тексты И. Франко А. Ахматова переводит в более высокий поэтический регистр. Так, народно-поэтический образ «Се гарний цвіт, що не приносить плоду» представлен как «Их пышный цвет бесплоден год от года». Несоблюдение семантических и символических соответствий переводимых лексем влекут за собой утрату базового метафорического образа»[12].

---

[7] Ахматова А. Голоса поэтов. Стихи зарубежных поэтов в переводе Анны Ахматовой. – М.: Прогресс, 1965. – С. 173.

[8] Грицак Н. Анна Ахматова і Марина Цвєтаєва: дві перекладні версії однієї поезії Івана Франка // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. – 2016. – № 44. – С. 204-208.

[9] Гозенпуд А. Неувядшие листья // Об Анне Ахматовой. Стихи, эссе, воспоминания, письма. – Л.: Лениздат, 1990. – С. 313.

[10] Алефиренко Н. Русинский мир в поэтическом дискурсе Ивана Франко // Белгородский государственный национальный исследовательский университет. – Россия, 2017, – № 2 (48). – С. 24.

[11] Там само. – С. 25.

[12] Там само. – С. 28.

Дослідники зауважують, що «величие И. Франко как поэта национального, народного сложно осознать через перевод. Так, метафоры А. Ахматовой, даже сходные внешне, представляют другую реальность – книжную, классическую. При всем желании и её незаурядном таланте в силу объективных причин всю полифонию русинского мироощущения языковыми средствами русского языка воспроизвести просто невозможно. За её поэтическим словом стоит не менее притягательная, но все же иная этноязыковая картина мира».

Поезії Івана Франка в перекладі російською мовою Анни Ахматової вийшла 1958 року у видавництві «Советский писатель». Звичайно ж, це стало подією як для української літератури, зокрема, перекладної франкіани, так і для російськомовного читача. Видатний майстер перекладу Максим Рильський з особливою цікавістю звернувся до цієї книги з-під пера Анни Ахматової. Видання ж засвідчило як високий поетичний і мовний талант Івана Франка, так і перекладацьку майстерність Анни Ахматової, її глибоке знання української мови.

Валентина Боневич, Василь Горбатюк.
Іван Франко у перекладах Анни Ахматової.
У статті йдеться про переклади поезій Івана Франка, зокрема, його поетичної драми «Зів'яле листя», видатним російським поетом Анною Ахматовою.

Valentina Bonevych, Vasyl Horbatiuk.
The translations of Ivan Franko by Anna Ahmatova.
The article deals with the translations of Ivan Franko's poetry, in particular, his poetic drama «The Faded Leaves» by the prominent Russian poet Anna Akhmatova.

РОЗДІЛ ІІ.
MONUMENTA MUSEI: МУЗЕЙНА СПРАВА ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

Інтер'єр хати Франків із експозицією реконструйованої печі, предметів побуту XIX ст. та колиски, яка належала родині письменника. Фото Марії Тяжкун 2017 р.

УДК 737.2:069(477.83-21)

Любов САВІНОВА

БОГОРОДИЧНІ МЕДАЛІ У ФОНДАХ МУЗЕЮ «ДРОГОБИЧЧИНА»: СПРОБА ФАЛЕРИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Сучасна музейна справа досі потребує формування єдиної фалеристичної[1] бази своїх колекцій, зокрема з метою створення єдиного каталогу, типологічного словника, географічної мапи ареалу поширення тих чи інших медалей тощо. Врешті про тернистий шлях розвитку української фалеристики свого часу дуже влучно написав Петро Нестеренко, який зауважив, що ХХ ст. з одного боку дало початок розвитку фалеристики, як окремої допоміжної історичної дисципліни, а з іншого змінило усі її ключові завдання. Передовсім це стосувалося духовно-релігійних колекцій. Так, одним із перших музеїв, який ввів до експозиції ордени, медалі, жетони тощо, був як відомо церковно-археологічний музей при Київській духовній академії, колекція котрого безслідно пропала ще у 1919 р.[2] Тому сьогодні вкрай важливо на державному рівні готувати наукових фахівців для дослідження цієї на сьогодні мало розвинутої галузі, при цьому передовсім з метою реабілітації знань про фалеристику у музейному просторі.

Окрему роль відіграє дослідження медалей присвячених духовно-релігійній тематиці, у якій найбільш поширеним титулом для зображення був титул Пресвятої Богородиці. Так, у польській фалеристиці одна із перших спроб каталогізації належить Теофілію Револінському[3], який серед іншого ввів до наукового обігу і медалі унійної традиції.

На сучасному етапі становлення української фалеристики цінні спеціальні студії стосовно історії, фалеристичного опису, географії поширення та стану збереження Богородичих медалей різних конфесій, і зокрема у фондах музеїв здійснили львівські дослідники. Так, серед найновіших студій є спроби реєстрового опису та узагальнення

---

[1] Фалеристика (від латинського «фалере» – металеві прикраси, що служили відмітним знаком античних воїнів та римських легіонерів, і від грецького «фалара» – металеві бляхи, брязкальця, дрібничкм) є є допоміжною історичною дисципліною, що вивчає ордени і медалі, а в широкому значенні має на увазі колекціонування нагородних, службових, членських, академічних, ювілейних, пам'ятних (комеморіальних), сувенірних тощо нагрудних знаків (значків) та жетонів (від французького «жетер» – кидати). Див., наприклад, у: Дмитрієнко М. Фалеристика // Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К., 2013. – Т. 10: Т-Я. – С. 259-261.

[2] Нестеренко П. Тернистий шлях української фалеристики // Мистецтвознавство України. – 2012. – Вип. 12. – С. 326-327.

[3] Katalog medali religijnych odnoszących się do Kościoła katolickiego we wszystkich krajach dawnéj Polski zbioru dr. md. T. Rewolińskiego. – Kraków, 1887. – IV, [4], 100, IV, 88, IV, [4] s., XXX katalog tabl.

О. Круковського[4], а також його спільне разом із С. Пахолком[5] дослідження на основі фондів Львівського історичного музею. Окрему монографію С. Пахолко надрукував спільно із М. Дмитрівим[6].

Водночас варто зазначити, що один із кращих найновіших реєстрів та спеціальних описів медалей, зокрема на прикладі окремої колекції, укладений у монографії Ігоря Хомина, який серед іншого зумів зібрати каталог польських та з Польщею пов'язаних плакет, медальйонів і медалей Львівської національної галереї мистецтв[7].

Допоміжну роль у формуванні культу Богородиці заступниці в українській духовно-релігійній культурі здійснили о. Ж.-Л. Барбе[8], І. Ортинський[9], П. Андерсон[10] та ін.

У даній розвідці вперше аналізуються Богородичні медалі греко-католицького, католицького і православного обрядів із фондової збірки Музею «Дрогобиччина» XVIII – XX ст., які останніми роками вдалося зібрати в одну описову базу музею для майбутніх поколінь дослідників. Зокрема описи медалей виокремлено в наступні групи: 1. Медалі на честь Ченстоховської Богородиці; 2. Медалі присвячені Об'явленням Діви Марії; 3. Медалі присвячені чудотворній іконі Богородиці з Кальварії Пацлавської.

Кожна медаль подана у фотокопії із коротким фалеристичним описом згідно методики фондової роботи музею «Дрогобиччина».

І. Медалі на честь Ченстоховської Богородиці (Белзької)

Ключову частину музейної збірки медалей на Богородичну тематику складають двобічні медальки для носіння на шиї із зображенням образу Ченстоховської Богородиці або Белзької, про яку в сучасній літературі досі тривають наукові дискусії, і водночас, яку однаково шанують, як у римо-католицькій, так і в унійній і православній традиціях[11].

[4] Круковський О. Українська фалеристика другої половини XIX – середини XX століть у збірках Львівського історичного музею // Український археографічний щорічник. – 2012. – Вип. 16-17. – С. 90-110.

[5] Круковський О., Пахолко С. Українська фалеристика. – Львів, 2012. – 120 с.

[6] Пахолко С., Дмитрів М. Історія, закарбована в металі: українська фалеристична спадщина (XIX – перша половина XX ст.). – Л., 2011. – 176 с.

[7] Chomyn I. Katalog plakiet, medalionów i medali polskich i z Polską związanych w Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki. – Warszawa, 2015 . – T. 1. – 2015. – 608 s.

[8] Барбе Ж.-Л. «Я – непорочне зачаття» / пер. Г. Мікулаш. – Львів, 1995. – 80 с.

[9] Ортинський І. Під Твою милість прибігаємо. Роздуми про історію та суть Марійської побожності. – Івано-Франківськ, 2004. – 190 с.

[10] Андерсон П. Богородица – духовный мост между Востоком и Западом. – Москва, 2008. – 168 с.

[11] Див., наприклад: Левицька О. Ченстоховська ікона Матері Божої: історія і сучасність // Історія релігій в Україні. – Кн. 1. – Львів, 2004. – С. 331-335; Ортинський І. Під твою милість прибігаємо. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 116; Петрів І. Богородиця: історія культу. – К., 1990. – С. 77-79; Поліщук І. Ченстоховська Божа Матір. Еволюційні зміни її іконографії упродовж XV – XX ст. // Сокральне мистецтво Бойківщини. IV наукові читання. – Дрогобич, 1999. – С. 16-22. Історія цієї ікони сягає давніх часів і є огорненою різними легендами та тлумаченнями щодо походження. Зокрема, існує легенда про те, що намалював її євангеліст Лука у 72 році на кипарисовому столику, і що у 326 р. її знайшла мати першого християнського імператора Єлена (за іншою версією – катакомбні християни подарували їй цю ікону за те, що вона віднайшла Хрест Христовий). Через шість століть ікона Богородиці опинилася на Русі. Відповідно в одній із легендарних версій передано, що галицько-волинський князь Лев був настільки захоплений її красою, що імператор

Костянтин її йому подарував. З того часу на Русі ікона Богородиці була оточена міфами. За іншим переданнями – грецький імператор Никифор подарував цей образ імператору Карлу Великому, а той – у свою чергу –галицькому князеві Леву, який розпорядився помістити її у белзькому замку. Окрім того ще зустрічається таке свідчення, що згідно Львівського літопису у 1382 р. ікона Богородиці була відкрита опольським князем Володиславом, який забрав її зі Львова, а вірні проводжали її з плачом. Спочатку він зупинився в Белзі, потім переніс ікону в недавно заснований монастир в містечку Ченстохов. За іншою версією після загарбання земель Галицько-Волинського князівства польським королем Казимиром, його намісником у Белзі був польський князь Владислав Опольський і знайшов цю ікону в замку. Якось, після нападів ординців, князь став на коліна перед образом Богородиці і молився про спасіння від ворогів. Раптом через вікно влетіла стріла і прошила на іконі шию Матері Божої (за іншою версією: сподіваючись на допомогу Богородиці, князь виніс святиню з церкви і поставив на міському мурі, де в неї і потрапила ворожа стріла). Переляканий князь попросив Діву Марію помститись нападникам за цей вчинок. Прохання князя Богородиця нібито почула, і наслала на ординців страх і хворобу, від чого вони зняли облогу. Після цих подій князь Владислав Опольський спробував вивезти ікону в своє рідне князівство, але ніхто не зміг зрушити святиню з місця. Віщий сон підказав князеві відвести її до міста Ченстохов та встановити в храмі на Ясній Горі. 28 серпня 1382 р. ікону було встановлено у ченстоховському парафіяльному костелі і згодом передано під опіку ордену Святого Павла Першого Пустельника (ордену Паулінів). Слава ікони Ченстоховської Богородиці притягувала людей і через деякий час монастир став місцем численних прощ.

У 1430 р. до Ченстохова вступили чеські гусити і забрали ікону з собою, але довезли її тільки до польсько-чеського кордону- далі везти було їм не під силу. Один з гуситів вдарив її так, що вона розкололась на три частини, але обличчя Богородиці і Дитяти не були пошкоджені. Коли інший гусит вдарив шаблею в обличчя Богородиці, то впав раптово на землю трупом, а в співучасників відсохли руки, інші – осліпли. Ще одна із легендарних версій повідомляє, що на Великдень, 14 квітня 1430 р. банда грабіжників напала на монастир і вдерлась до Каплиці Матері Божої. Вони зняли образ з вівтаря, зняли з нього дорогоцінності і шаблями порізали обличчя Марії. Пізніше кинули образ на землю, від чого він тріснув на три частини. Пошкоджену ікону віруючі з часом повернули у Ченстохов де вона продовжувала творити чудеса. В середині XVII ст. шведський король Карл X Густав, узявши Варшаву і Краків, потерпів поразку під Ченстоховським монастирем на Ясній горі. Допомога і заступництво Цариці Небесної підбадьорили поляків, а король Ян Казимир, повернувшись до Львова, обнародував маніфест, згідно якого поручав свою державу заступництву Божої Матері, називаючи її образ «Польською королевою». Війна зі шведами закінчилася 1656 року успішно. У вірних зародилася думка про коронування Богородиці короною від папи Римського. Папа Климентій XI погодився і 8 вересня 1717 р. коронація відбулася. Під час найтрагічнішого часу в історії Польщі – поділу Речі Посполитої 1772 р., Ченстоховська Богородиця стала для поляків символом незалежності Польщі. В часи Яна Гура вона виконувала роль військової фортеці, яка захищала свободу поляків, які у 1806 – 1813 рр. відбивали атаки австрійських військ. Після занепаду влади Наполеона, росіяни знову зайняли фортецю у 1813 р. Настоятель монастиря вручив у подарунок царському генералові Сакену копію Ченстоховської ікони Божої Матері. Імператор Олександр I велів прикрасити цю ікону багатою ризею з коштовним камінням та встановити її в Петербурзі у Казанському соборі у лівому крилосі (втрачений після перевороту 1917 р.). Зруйновані мури монастиря були відновлені за правління Миколи I у 1843 р., але масові прощі до Ченстоховської Богородиці були заборонені у зв'язку з тим, що влада боялася повстання, а Ясногурську ікону вважали головною «революціонеркою». Повстання ж відбулося у 1863 р., але зазнало поразки, почалися репресії. У 1864 р. цар Олександр II ліквідував маєтки монастиря та обмежив кількість монахів. В таких обставинах вночі з 22 на 23 вересня 1909 р. було викрадено дві папські корони та інші оздоби ікони. Звістка про це варварство дійшла до папи Пія X і він негайно подарував Ясногурській іконі нові корони. Коронація відбулася 22 травня 1910 року. У 1920 р. Матір Божу знову прийнято королевою Польщі, а в 1931 р. святкувався 550-літній ювілей перевезення образу до Ченстохова. У травні 1936 р. понад 20 000 студентів склали присягу Матері Божій, що з нею будуватимуть нову Польщу. Під час завершення Другої світової війни, відбулася 16 січня 1945 р. несподівана атака радянських танків, яка викликала паніку серед німців, які не встигли вивезти до Німеччини коштовності та знищити монастир. Вже у вересні 1946 р. примат Август Гльонд віддав Польщу під опіку непорочного серця Марії, а в 1957 р. посвячена папою Пієм XII копія Ченстоховської ікони почала подорожувати Польщею (перша мандрівка тривала 23 роки). З травня 1966 р. під час урочистостей з нагоди 1000-ліття хрещення Польщі весь єпископ склав «Акт посвяти Польщі під материнський покров Марії, Матері Церкви», за свободу церкви Христової (папі Павлові VI комуністична влада заборонила візит). 4 червня 1979 р. папа римський Іван Павло II прибув на Ясну Гору і віддав під покров Богородиці цілу церкву, батьківщину, всіх людей і самого себе

Під час фондової роботи у 2015 – 2016 рр. на основі колекції музею «Дрогобиччина» вдалося описати і локалізувати декілька різновидів двобічних медалей із зображенням Ченстоховської Богородиці, як в самостійному вигляді, так і в поєднанні з іншими святими або присвятами на згадку про інші біблійні чи історико-церковні події.

До медалей з найдавнішого часу відноситься експонат: ДКМ $\frac{\text{КВ}-15499}{\text{ОМЗ}-1500}$, Польща, XVIII ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 46х40 мм. Почасти потерта, зображення не чіткі.

та подарував золоту папську троянду, яка прикрашає вівтар Божої Матері. 26 серпня 1982 р. паломники зібралися в Ясногурському монастирі відсвяткувати 600-ліття чудотворного Ченстоховського образу. Довіра польських мирян до Ясногурської ікони виражається у своєму зростанні, адже кількість мирян з року в рік лише зростає. Зазвичай кожен прочанин чи просто християнин, хотів носити на шиї, близько біля серця, медалька із зображенням Ченстоховської Богородиці в надії на захист і допомогу від неї. Відтак на цих медальках зустрічаємо, як правило Ченстоховську Богородицю, або Чорну Мадонну (у зв'язку з темним ликом) намальованим на дошці з малим Ісусом на руках. Марія повернена обличчям до вірних, лик Дитяти – до глядача, а погляд – в даль. На правій щоці Марії два шрами, які перетинаються третім на рівні носа, на шиї виступає шість порізів. Ісус сидить на правій руці Марії, одягнений в ризи кармінового кольору. У лівій руці він тримає книгу, а праву підносить вгору в характерному жесті вчителя або благословення. Права рука Марії лежить на грудях. Блакитна сукня і плащ такого самого кольору оздоблені мотивами золотистих ліній. Над чолом Богородиці намальована шестикутна зірка. Основним тлом ікони є блакитно-зелений колір, який переходить у відтінок морської хвилі. Домінуючий елемент ікони – це золоті німби навколо голів Марії та Ісуса, які зливаються в одну композицію. Станом на сьогодні історії ікони, її копіям та мистецьким характеристикам присвячено чимало спеціальної літератури, у даних описах, серед іншого вдалося проаналізувати праці А. Рожицької-Бризек, яка разом із Й. Гадомським вважають, що згідно їх фундаментального аналізу 1984 р. Богородиця Ченстоховська була перемальована щонайменше двічі і, відповідно, містить три шари письма, причому перший з'явився не раніше XII – XIII ст., тобто у час правління галицько-волинських князів. Другий – в середині або другій половині XIV ст., який виник під впливом італо-венеційської традиції. Третій шар дослідники датують 1430 – 1434 рр., тобто часом, коли коштом короля Ягайла проводилися консервація і реставрація. Щоправда найбільш достовірною видається аргументація Д. Степовика, котрий вважає, що у Польщі неначе забулося в історії мистецтва про те, що східна традицій іконопису, зокрема страдницької Богородиці ,яка походила однозначно з України (Белзька, перейменована поляками на Ченстоховську), була проголошена національною святинею. При цьому засліплення зайшло в середньовіччі так далеко, що в Речі Посполитій забули й те, що в XIV – XV ст. найкращі монументальні стінописи в польських костьолах і замках було виконано українськими мистцями в українсько-візантійському стилі того часу (Степовик Д. Іконопис // Історія українського мистецтва: у 5. Т. / Гол. Ред. Г. Скрипник; ред. Т. Д. Степовик. – К., 2011. – Т. 3. – С. 125).

На аверсі Ченстоховська Богородиця тут більше подібна до римської мадонни, ніж до ікони на Ясній горі. Розташування осіб таке ж, як зображення, як і в оригіналі, пояснене. Матір Божа одягнена в сукню, яка складається хвилями, на голові – накидка – плащ, прикрашена зірками. Дитя одягнене в сорочку, в лівій руці – книга, права – благословляюча (як на іконі). Голови в коронах, оточені ореолами. У верхньому лівому полі напис: «S. M. CZEST OCHOVIENS».

Реверс медальки містить поясне профільне (більше вліво) зображення мужчини – св. Ігнатія Лойоли одягненого в єзуїтський одяг в головному уборі – конфедератці (триколці). У руці він тримає розгорнену книгу, на сторінках якої можна прочитати: «AD | MA – IO| I | GL| OR| I |I». Вгорі, зліва, в овалі з променями (як сонце) хрест та культовий напис: «IHS». У верхньому півколі напис «S. IGNA – NIVS DE LOYOL S I»/ Ігнатій Лойола (1491 – 1556) – засновник ордену єзуїтів (Товариства Ісусового), який був затверджений папою Павлом III у 1537 р.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1446}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 20х16 мм. Частково стерта, зображення не чіткі, потемніла.

На аверсі медальки зображено Ченстоховську Богородицю з Ісусом. У зв'язку зі потертістю зображення орнамент на одязі персонажів вирізнити неможливо. На головах – корони, підтримувані з боків ангелами. Навколо голів – німби. По верхньому півколу напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». На реверсі зображена Матір Божа Коденська майже в цілій постаті в гаптованій сукні, з Дитям на лівому боці, в правій руці – скіпетр. На головах персонажів – корони. Навколо голови Богородиці (до пліч) в променях зображено зірочки, голівки ангелів, лице місяця і півмісяця. Окрім цього, внизу по боках суконки (висотою майже до поясу) – два крилаті ангели. По півколу напис: «MATKA BOZAKODENSKA».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1468}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 21х18 мм. Потемніла, частково стерта, пощерблена.

Аверс медалі містить поясне зображення Богородиці Ченстоховської з Дитям на лицевому боці медалька. Матір Божа в розкішній гаптованій сукні, на головах – корони, підтримувані ангелами, навколо голів німби (в Богородиці з променями всередині), від плеча Марії до плеча Ісуса по півколу (навколо німбів) розміщено дванадцять зірочок, які є символом повноти і завершеності. Вгорі по півколу надпис: «S. MARIA CZESTOCHOWSKA». З правого боку, внизу на краю сукні літери «А. М.».

На реверсі – Богородиця Коденська, майже в цілій постаті, в багато орнаментованій гаптованій сукні з Дитям на лівому боці. У правій руці вона тримає скіпетр, як і на попередній медалі, на головах – корони. Навколо її постаті (майже до пояска) розміщені зірочки, голівки ангелів, лице місяця і на півмісяця, крім цього внизу (біля ніг) зображено по одному ангелу з кожного боку. Навколо напис «MATKA BOZA KODENSKA».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1574}}$, Польща, кінець XIX ст. – початок XX ст. Медаль двобічна, з вушком, овальної форми. Карбована з жовтого металу. Розмір 18х14 мм. Злегка стерта, потемніла.

Аверс містить зображення Ченстоховської Богородиці, що відрізняється виглядом сукні, яка багатоорламентована зірочками, колами та ін. Дитя Ісус, як звикло, в лівій руці тримає книгу, права – благословляюча. На головах корони, підтримувані ангелами. Навколо голів – ореоли (у Богородиці з променями всередині). Від плеча Марії до плеча Ісуса розміщено по півколу (типу арки) одинадцять зірочок. У верхньому півколі напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». З нижнього правого боку, на краю сукні літе-

ри «А. М.» З боку реверса викарбовано Коденську Богородицю в розкішній гаптовані сукні і такій же намітці – плащі (мафорію). Так само розміщений малий Ісус, а в правій руці Марії – скіпетр. На головах корони. Навколо Богородиці (до поясу) сяють промені, в яких зображено зірочки, голівки ангелів, лице місяця і на півмісяця тощо. Внизу з обох боків – по одному ангелу. Вгорі по півколу напис: «MATKA BOZA KODENSKA».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1186}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 20х17 мм. Злегка потерта, потемніла.

З боку аверсу медальки – поясне зображення Ченстоховської Богородиці з малим Ісусом на лівій руці у багато орнаментованому одязі (рослинний орнамент – квіти, завитки, листки, зірочки, крапки). На головах святих корони, які підтримують ангели (по два кожну), а навколо також німби. У верхньому півколі напис: «S. MARIA CZESTOCHOWSKA».

На боці аверсу вкарбована Матір Божа Коденська у весь зріст, на низькому довгому п'єдесталі, з боків (майже до поясу знизу до гори) зображено двох ангелів. Одяг розкішно гаптований, в правій руці Богородиці – скіпетр, на головах – корони. Навколо постаті – промені, в яких розміщено декілька ликів, лице місяця, зірочки та ін. У верхньому півколу напис: «MATKA BOZA KODENSKA».

ДКМ $\frac{\text{КВ–12012}}{\text{ОМЗ–995}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 24х20 мм. Частково стерта, зіщерблена, місцями потемніла.

Зображення Ченстоховської Богородиці на аверсі подібне до інших медалей, різниця в тому, що навколо німбів немає зірочок у вигляді арки. З правого боку внизу, на краю сукні літери «А. М.». На реверсі – зображення Коденської Матері майже ідентичне до медальки під фондовим номером ОМЗ – 1468. Напис у верхньому півколі такий же.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12012}}{\text{ОМЗ–994}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 11х8 мм. Почасти стерта і потемніла.

На аверсі медальки поясне зображення Ченстоховської Богородиці не дотичне до краю, як на всіх попередніх медалях, а закінчується на 1 мм вище. Решта зображення так як і на попередньому, тільки навколо лімбів аркоподібно розміщено дванадцять зірочок. Напис навколо такий же. На реверсі медальки викарбовано Коденську Богородицю, яка подібно одягнена із тими ж атрибутами, що і на попередній медальці і містить такий же самий напис.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12965}}{\text{ОМЗ–1057}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 23х19 мм. Почасти стерта, потемніла.

З боку аверса медалі укладено поясне зображення (дотичне до нижнього краю) Ченстоховської Богородиці з Ісусом, подібне до попередніх медалей. Навколо німбів немає зірочок. З правого боку, внизу, – орнаментовані зірочками і зиґзаґами, розташовані літери «А. М.» (майже на краю медалі). Реверс медальки присвячений Матері Божій Гідельській, яка походить зі села Гідлє, що розташоване за шість миль від Ченстохова. Як відомо, статуетку Пречистої Діви знайшов у 1516 р., на полі, Ян Чечак. Поміщена вона була в костелі

оо. Домініканців. У верхній частині тришарової композиції: посередині, в овалі з променів – статуя Богородиці з Дитям (у весь зріст), стоїть на півмісяці, який у свою чергу розміщений на невеликій сфері; з боків (на хмаринах) клякнули і моляться дві особи. Півколом напис: «N. P. MARYI GIDELSKIEJ». Нижче – зображення двох костелів і частини села з будиночками. У низу (зліва) – овал з променями в середині якого лежача в полі статуетка, біля неї клякнув селянин і пара волів, які запряжені у воза також, які падають на коліна.

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1183}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу білого кольору. Розмір 20х16 мм. Має часткові потертості.

На аверсі Ченстоховська Богородиця представлена подібно до попередньої медальки, але на краю сукні справа не має літер і прикрашена вона орнаментом подібним до листя аканту. У верхньому півколі напис «S. MARIA CZESTOCHOWSKA». З боку реверса медалі зображено три особи: сидить свята Анна і тримає на коліні Ісуса – отрока (справа), зліва при ній стоїть Пречиста Діва Марія. У всіх на головах зображено корони в оточені німбів. Усі одягнені в гладкі довгі сукні з фалдами, а Ісус – у довгу сорочку. У верхньому півколі напис «S. ANNA PRZYROWSKA». Селище Пширув розташоване поряд із в Ченстоховом. Поряд із Пшировом діє побернандинський монастир, який славиться чудотворним образом св. Анни Пшировської, яку віддавна відвідують прочани.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1587}}$, Польща, кін. XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 15х12 мм. Трохи стерта, написи не чіткі, потемніла.

На аверсі Ченстоховська Матір Божа в сукні, прикрашеній зірчастим орнаментом. Навколо німбів Марії та Ісуса розміщені зірочки, а всередині німбів немає ангелів, які б тримали корони, але є промені, що нагадують трикутники. Навколо (2/3 зверху) напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKA». З боку реверса – на хресті Розп'яття. Хрест стоїть на поземці зі смугами трав'яного покриву, під ним – приклонилася дівиця, права рука якої доторкається до стін розп'ятого Ісуса, в підніжжі хреста – голова, а з правого боку – споруда храму і дерево з кроною. По верхньому півколу напис: «IL EST MORT POUR NOUS».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1585}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Тонована. Розмір 14х12 мм., злегка потерта.

На аверсі медальки зображення Ченстоховської Богородиці подібне до попереднього. Розбіжність є лише в написі, де у верхньому півколі: «SWIETA MARIA CZESTOCHOWSKA», а у середині німбу укладено додаткове коло навколо голови і трикутні-промені розміщені між зовнішнім і внутрішнім колом. Реверс теж схожий до попередньої медалі, але в підніжжі хреста немає голови, а рука дівчини лежить на хресті (внизу). Напис такий же.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15564}}{\text{ОМЗ–1582}}$, Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 17х13 мм. Сильно стерте зображення, написи не чіткі, потемніла, пощерблена.

Зображення на аверсі Ченстоховської Богородиці не досягає краю медальки. Одяг розкішно гаптований рослинним орнаментом. На головах персонажів – корони, навколо – німби з променями. Навколо голів розміщено дванадцять зірочок, що є символом повноти і завершеності. Під зображенням літери «W. L.», у верхньому півколі напис: «S. MARYA CZESTOHO». На реверсі медалі зображено хрест з розп'яттям на невеликому тришаровому п'єдесталі. У верхньому півколі напис: «PAMIATKA Z CZESTOCHOWY».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13252}}{\text{ОМЗ–1083}}$, Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 18х14 мм. Частково потерта і потемніла.

З боку аверса зображено Ченстоховську Матір Божу в одязі, орнаментованому зірками, зиґзаґами та волютами. Атрибутика така ж сама. На головах укладено корони, які підтримують ангели, а навколо – німби. У нижній частині ореолу Богородиці розміщено промені. По нижньому краю сукні, у правій частині, викарбовано літери «А. М.». У верхньому півколі напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». Реверс містить розп'яття, верхня частина якого оточена променями. В підніжжі – якір і серце. Навколо (2/3 зверху) напис: «S. BOZE ZMILUISIE NAD NAMI».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1176}}$ Польща, кінець XVIII ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Діаметр 25 мм. Дуже стерта, потемніла, зображення і написи не чіткі.

На аверсі медалі зображення Ченстоховської Богородиці з малим Ісусом, відрізняється від попередніх. Тут вона в одязі з м'якої тканини, що складками спадає донизу. На головах корони, навколо, овальні німби. По (2/3 вгорі) колу напис: «S. MARIA CZESTOHOVIENSIS». З боку реверса зображено Пресвяту Трійцю в особливій композиції. Сидить Бог – Отець (в широкому плащі) і тримає перед собою Ісуса, розіп'ятого на хресті (зображення поясне). У низу у сегменті кола – голуб з крилами – Бог-Дух. З обох боків усі зображення обійняті широкими колами плаща Бога-Отця. Без напису.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1557}}$ Польща, кінець XVIII – поч. XIX ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Діаметр 18 мм. Потемніла, дуже стерта.

З боку аверса медалі зображено Ченстоховську Богородицю, яка схожа до образу попередньої медалі (ОМЗ – 1176), але меншого розміру. Одяг теж подібний і має менше складок. На головах викарбовано корони, а навколо них – овальні німби. У верхньому півколі напис: «S. MARIA CESTOCHOVI». Схожим до попередньої композиції є й реверс медалі, проте з незначними відмінностями: навколо корони Бога-Отця немає променів, у низу – голуб (Бог-Дух) в променях, а плащ Бога-Отця не обіймає всіх зображень. Внизу від краю стилізовані хмаринки. Без напису.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12586}}{\text{ОМЗ–1005}}$ Польща, кінець XIX – поч. XX ст. Медаль овальної форми, двобічна, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 22х20 мм. Трохи стерта, потемніла.

Це зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям зустрічалося у вищезгаданих медальках. Але на даному аверсі одяг Богородиці прикрашений крапчастим орнамен-

том (кола, трикутники та ін.). На головах персонажів – корони, навколо яких німби в середині яких промені (без ангелів, які підтримують корони). Вгорі по півколу напис: «S. MARYA CZEATOCHOWSKA». Внизу, на сукні (під ніжками Ісуса) є літери «F. K.».

З боку реверса – Пресвята Трійця. Композицію складає Бог-Отець, який сидить (справа, в довгому з рукавами хітоні, права рука благословляюча, над головою трикутний німб). Зліва – Ісус Христос (теж в довгому з рукавами хітоні, права рука лежить на грудях, німб овальний). Вгорі Бог-Дух – голуб (дзьобом нахилений у низ із променями). Над головами напис: «SWIETA TROICA». Ноги Ісуса та Бога-Отця опираються на сегмент кулі з літерами «F. K.». Завершують композицію стилізовані хмаринки (внизу по краю).

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1562}}$ Польща, кінець XIX – поч. XX ст. Медаль круглої форми, двобічна, з вушком. Карбована з жовтого металу. Діаметр 16 мм. Частково стерта, з темними плямами.

Зображення Ченстоховської Матері Божої з Ісусом на аверсі медалі відрізняється скромністю, адже одяг Богородиці з гладкої і без прикрас тканини. На головах корони зубчасті, не прикрашені. Навколо голів – ореоли. Зображення дотичне нижнього краю медальки. Навколо напис: «BOGARODZICA D ZIEWICA CZESTOCHOWSKA». У середині реверса викарбована композиція з тернового вінка на якому зламаний хрест та пальмова гілка (лежать на вінку навхрест). Навколо напис: «BOZE ZBAW NASZ KRAJ».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1420}}$ Польща, кінець XIX – поч. XX ст. Медаль овальної форми, двобічна, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 20х17 мм. Трохи стерта, потемніла.

Таке зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям раніше вже зустрічалося на аверсі. Одяг гаптований, корони на головах персонажів підтримують ангели. Навколо голів німби всередині яких – промені. По верхньому півколу напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». З боку реверса медальки – композиція присвячена Св. Ісидору-орачу. Зліва – Розп'яття, а у підніжжі хреста – приклонився Св. Ісидор з молитовно складеними руками. Над головою святого – німб. Півколом від закінчення хреста з правого боку і до низу викарбовано напис: «S. IZYDORZE MODL SIE ZA NAMI». Як відомо, Св. Ісидор народився в Мадриді в сім'ї землеробів. Заробляв на хліб, наймаючись орачем. За жінку взяв собі цнотливу і побожну Марію Торрібію, яку вважали в Іспанії святою. Важка праця землероба розвинула в ньому такі якості, як доброта, терпеливість, старання, виконання обов'язків, побожність. Він був упевнений в тому, що фальшиво служить Богові той, хто занедбує свої обов'язки. Помер Ісидор у 1170 р., а його канонізація відбулася у 1622 р. за сприяння папи Григорія XV. Св. Ісидор досі є патроном Мадриду і усіх землеробів.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1482}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 17х14 мм. Пощерблена, потемніла, трохи стерта, написи не чіткі.

Аверс медальки містить зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям які попередньо описані в тексті. Мати Божа – в гаптованому багатому одязі (із зірочками, крапчастим орнаментом, зиґзаґами, валютами). На головах – корони, підтримувані ангелами, а навколо голів – німби по зовнішньому колу яких розміщено 12 зірочок. У горі, півколом напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». Справа внизу на краю – літери «А. М.». На стороні реверса медалі – Св. Йосип з Ісусом у віці від 1 року. Зображення – поясне (не дотичне до нижнього краю). Св. Йосип – повернений вліво, а над головою – німб. На плечі лежить квітка лілії на довгому стеблі, яке Йосип тримає в руці. Зліва від нього – сидить Ісус, одягнений в сорочку, а навколо його голови – короткі промені. В правій руці, що лежить на коліні, Ісус тримає «державу». У лівому верхньому полі викарбовано напис: «S. JOZEF».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1567}}$ Польща, початок XX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з алюмінію або його сплаву. Розмір 20х16 мм. Трохи стерта, злегка пощерблена.

На аверсі Богородиця Ченстоховська з Дитям розміщена як і на попередніх медалях. Одягнена у прикрашену крапчастим орнаментом сукню (рельєф не глибокий). Голови в коронах, навколо німби зі зламаними трикутниками променями, які нагадують багатокутну зірку, а з краю німбів розміщено дванадцять зірочок, що є символом повноти і завершеності. Навколо (¾ верхнього поля кола) напис: «MATKA BOSKA CZESTOCHOWSKA». На реверсі зображено постать Св. Йосипа на хмарині з немовлям Ісусом на лівій руці. В правій – тримає лілію на довгому стеблі. Навколо голови Ісуса – промені, а у Св. Йосипа – овальний німб. Одягнений святий у гітон та гіматій, а Ісус – у сорочечку. Навколо (зліва і справа по півколу) напис: «SW. JOZEFIE – MODL S. Z. N.».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1423}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 20х17 мм. Потемніла, трохи стерта, зображення не чіткі.

Як і на деяких інших медальках, Ченстоховська Богородиця зображена у аверсі в пишному одязі, прикрашеному крапчастим орнаментом. На головах Ісуса і Марії – корони, які підтримують ангели, навколо яких – німби з променями всередині. Вгорі по півколу «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». З боку реверса медалі – профільне (вліво) поясне зображення св. Антонія, переднім яким – отрок Ісус (в профіль). Правою рукою святий обіймає його стан, а лівою – тримає гі-

лочку лавра (квітучого). Одягнений святий в чернечий одяг. У верхньому півколі напис: «S. ANTONI PADEWSKI». Добре відомо, що Святий Антоній Падевський, хрещений під іменем Фернандо, народився в Лісабоні у 1195 р. В молодому віці він висвячується у монаха августинського чину, а у 1220 р. переходить до ордену францисканців, прийнявши ім'я Антоній. Будучи на місії у Африці він захворів, через що повернувся в Європу і жив в Італії. Мав ораторські здібності і викладав богослов'я в Болонському університеті. Слова про його проповіді і чудеса доброчесного життя поширювалася і його почали називати «світоч ордену». Помер Св. Антоній в Падуї у 1231 р. З кінця XIX ст. пожертви для бідних, зібрані в церкві називають «хлібом Святого Антонія». У 1946 р. папа Пій XII проголосив його Учителем Церкви.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1459}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 23х18 см. Трохи стерта, пощерблена, окислена, написи не чіткі.

На аверсі медалька Ченстоховська Богородиця в ґаптовому одязі, орнамент складають кола, волюти та ін. Ісус – в довгій сорочці, верх якої прикрашений подібним орнаментом, а низ – сукупністю ґаптованих зиґзаґів. На головах персонажів корони, які підтримують ангели, навколо – німби, в нижній частині яких видніються промені. Зображення не є дотичне до нижнього краю медальки, бо під ним викарбовано невеликий хрестик. Навколо (2/3 площі верхнього поля) напис: «BOGA RODZICA DZIEWICA CZESTOCHOWSKA». Реверс представленим поясним зображенням Св. Модовіка в монашому одязі, який повернений тулубом вліво до невеликого хреста з Розп'яттям, з молитовно складеними руками. Над головою – укладено овальний німб. В підніжжі хреста – корона. Зображення не дотичне до нижнього краю, бо внизу – невеликий хрестик. У верхньому півколі напис: «H. LUDWIG BITT FUR UNS». Цей святий, ніхто інший, як король Франції Людовік IX святий. Важко захворівши у 1244 р., він дав обітницю монаха. Одержавши в монастирі Сен-Дені хоругву, перев'язь і патерицю паломника, попросив в Ліоні благословення папи і з хрестоносцями взяв участь у Сьомому хрестовому поході. Своїм моральним впливом Людовік підтримував християн в Палестині. Невдача самого хрестового походу не охолодила ентузіазму Людовіка і у 1270 він відправився в Туніс, надіючись на

навернення місцевого султана, де водночас важко захворів і помер. Тіло його привезли в Сицилію і поховали в соборі Монреале. Пізніше останки були перенесені в Сен-Дені. У 1297 р. булою папи Боніфація VIII його було проголошено святим.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12586}}{\text{ОМЗ–1006}}$ Польща, 1887 р. Медаль овальної форми, двобічна, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 21х19 мм. Почасти стерта, потемніла.

Ченстоховська Богородиця аверсу цієї медалі одягнена в гаптований одяг, як і малий Ісус. Орнамент тканини з дрібних квіточок, волют і крапочок. На голові персонажів – корони, які підтримують ангели, навколо – німби, всередині яких – промені. Навколо (2/3 вгорі) напис «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». На реверсі медалі профільне (тулубом вліво) нагрудне зображення понтифікат Лева XIII в пілеолусі та розшитій лілiями і гілочками столі (так званій «державній столі») навколо нені. Навколо написи: «LEO XIII PONT. MAX» – по верхньому півколу і «JUBIL. SACERD MDCCCLXXXVII» – по нижньому. Як відомо, папа Лев XIII (1810 – 1903 рр.) очолив престол у 1878 р. Він із великою прихильністю ставився до української греко-католицької церкви, тому невипадково у 1880 р. було розроблено проект підвищення галицької митрополії до рівня патріархату, що викликало опір уряду Угорщини та польського єпископату. У 1882 р. за його розпорядженням Святою Конгрегацією було проведено реформу чину оо. Василіян, що організаційно зміцнило орден. У 1885 р. він заснував Станіславське єпископство, а 1895 р. – іменував кардиналом митрополита галицького Сембратовича. У 1897 р. папа заснував окрему семінарію для українців, так звану Українську колегію при церкві святих Сергія і Вакха у Римі. Також доручив Конгрегації пропаганди виробити план створення Українського Патріарху, включно із закарпатськими єпархіями з тимчасовим центром у Львові.

ДКМ $\frac{\text{КВ–13528}}{\text{ОМЗ–1107}}$ Польща, 1882 р. Випущено до 500-ліття існування Ченстоховської Богородиці. Медаль круглої форми, двобічна, з вушком. Карбована з білого металу. Діаметр 28 мм. Місцями дуже потерта, пощерблена, погнута, із розплющеними краями.

На аверсі викарбовано поясне зображення Ченстоховської Богородиці та Ісуса. Їх одяг прикрашений крапчастим орнаментом (зірки, завитки та ін.). На головах – корони. У Богородиці – корону підтримують два ангели, а навколо голів – німби всередині яких трикутні промені. По верхній ¾ кола напис: «BOGA RODZICA DZIEWICA CZESTOCHOWSKA», внизу (на зрізі) «GLOWACKI». На реверсі – тридольний гербовий щит з гербами Польщі, Литви і Русі: одноголовий орел, «погоня» та архангел Михаїл. Над щитом – «недремне око» – трикутник з променями навколо і зображенням ока всередині. Навколо напис: «PAMIATKA OBHODU 500 LETNICY N. M. P. CZESTOCHOWSKIES | D. 8 WRZESNIA 1882 R.»

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1450}}$ Польща, 1882 р. До 500-ліття існування Ченстоховської Богородиці. Медаль круглої форми, двобічна, з вушком. Карбована з жовтого металу. Діаметр 23 мм. Почасти потерта, з патиновими плямами, пощерблена.

На аверсі медалі із середини викарбовано ікону в рамі із зображенням Ченстоховської Богородиці з Дитям, а з боків цей образ підтримують ангели в туніках. На іконі також укладено корону, внизу голівка ангела з крилами. Матір Божа та малий Ісус одягнені в гаптований одяг, а на голові ці корони підтримують два ангели, при цьому навколо голів також – німби. У верхньому полі напис: «MATKA BOZA CZESTOCH», а у нижньому – «18-82».

При цьому дата розділена ангелом, під яким напис: «A. MAGNUS». З боку реверса медальки у дев'ять рядів – напис: «PAMIATKA – 500–LET. ISTNIENIA – CUDOW. OBRAZU – MATKI BOSKIEJ KROLOW. NIEBA – NA JAS. GORZE– WCZESTOCH. – 1882».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1187}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу білого кольору. Розмір 18 на 14 мм. Потемніла, частково стерта. Аверс такого зображення Ченстоховської Богородиці з Ісусом вже раніше зустрічався. Вони зображені в розкішному орнаментованому зірочками та крапчастими зиґзаґами одязі. На головах – корони, які підтримують ангели. Навколо ореоли з променями всередині (внизу німби Богородиці). Навколо голів, по контуру ореолів розміщено дванадцять зірочок. Справа, внизу, на краю сукні літери: «A. M.» По верхньому півколу напис: «S. MARYA CZESTOCHOWSKA». Зображення не дотичне до нижнього краю. Реверс медальки містить споруди Ясноґурського монастиря, обгородженого муром, на вежі якого – птах. Вгорі півколом викарбовано напис: «PAMIDTKA Z CZESTOCHO», а від низу літери «A. M.».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1170}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль овальної форми, двобічна, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 23х18 мм. Потемніла, частково стерта.

На аверсі викарбовано поясне зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям, яке не дотичне до нижнього краю, а навколо – бортик шириною 1 мм. Одяг в обох – гаптований, а орнамент крапчастий із зображенням зірочок, квіточок і зиґзаґів. На головах викарбовано корони, підтримувані ангелами, навколо яких – німби з променями з середини. Зірочок навколо немає. По верхньому півколу напис: «MATKA BOSKA CZESTOCHOWSEKA» (з помилкою). З боку реверса медальки за муром вкарбована будівля Ясноґурського монастиря, на вежі якого сидить птах голівкою вліво. Навколо – матове обрамлення із зубчиками назовні.

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1177}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 23х20 мм. Почасти стерта, метал потемнілий від часу.

На аверсі викарбовано зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям подібним до попередньої медалі, а навколо медалі розташовано невеликий бортик. Одяг прикрашений крапчастим орнаментом: зірочками, валютами та ін. На голові – корони, підтримувані ангелами, а навколо них – німби з променями всередині. Зірочок навколо не має. На 2/3 верхньої площі кола викарбовано напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOW**O**SKA» (допущена помилка). На реверсі медалі викарбовано постать Діви Марії Розарії, яка стоїть на хмарах, а внизу, біля ніг зліва і справа – крилаті голівки ангелів. Богородиця у лівій руці тримає Дитя, а у правій – довгу вервицю. У лівій руці Ісуса також вервиця. Одягнена Богородиця в довгу сукню з вузькими рукавами, без прикрас, а на голові – корона. Зліва і справа від постатей напис: «NOTRE DAME | DU ROSAIRE». Як відомо розарій – це традиційні римо-католицькі чотки, а також молитва, що читається за цими чотками. У перекладі з латинської означає «вінок троянд». Перші згадки про використання схожих з Розарієм молитов із чотками в християнських монастирях відносяться до IX ст. Сучасний вигляд чотки отримали в XIII ст. Католицька традиція офіційно пов'язує їх появу зі об'явою Діви Марії Св. Домініку у 1214 р., яка навчила його молитви Розарію. Особливу роль у поширенні молитви Розарію відіграв орден домініканців у XV ст. Саме з цією молитвою традиція пов'язує перемогу католицької Європи над турками при Лепанто, про яку встановлено свято Діви Марії – Цариці Розарію, яке припадає на 7 жовтня.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1571}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 17х13 мм. Злегка стерта, пощерблена і потемніла.

На аверсі Ченстоховська Богородиця одягнена у зірчасту сукню. На голові у Матері Божої та малого Ісуса маленькі корони, а навколо них – німби в яких промені обмежені ламаною лінією, що виглядає, як багатокутна зірка. Трохи вище контуру німбів розміщено одинадцять зірочок. У верхньому півколі напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKIEN». На реверсі медалі – постать Пречистої Діви, одягненої в довгу сукню, яка стоїть на сегменті кулі, біля ніг – змія. Кисті рук сяють променями, які опущені до долу. Над головою – овальний німб. Навколо у два рядки напис: «OH MARIA CONCEBIDA SEM PECCADO ROGAI POR NOS – QVE REGORREMOS A VOS». Це зображення Діви Марії з видінням двадцятирічній Катерині Лябуре, новачки монастиря Вінцентинок у Парижі. 27 листопада 1830 р. під час молитви в каплиці, вдруге до неї з'явилася Мати Божа, яка стояла на небесній сфері, а під її стопами вилася змія. Пречиста тримала в руках кулю (символ поодинокої душі та душ усього людства), згодом вона розкрила руки які заблистіли проміння, які виблискували з дорогоцінних каменів на руках Марії. Ці проміння були ласками та дарами, якими обдаровує людей Пречиста.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1586}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль овальної форми, двобічна, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 15х12 мм. Пощерблена, потемніла, потерта, написи не чіткі.

На аверсі Ченстоховська Мати Божа з Ісусом в скромному одязі, при цьому зображення не дотичне до краю. На головах персонажів викарбовано корони (в Пречистої – маленька, а в Дитяти – більша). Навколо голів німби, всередині яких – промені завершені ломаною лінією і мають вигляд багатокутної зірки. Зовні німбів розміщено десять зірочок. По колу (2/3 площі вгорі) викарбовано напис: «O MARIA SEM PECCADO CONCEBIDA ROGA POR NOS – .JE REGORRE MOS A VOS».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1578}}$ Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми (з хвилястим краєм) з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 18х15 мм. Потемніла (можливо тонована), пощерблена, почасти потерта.

Ченстоховська Богородиця на аверсі викарбована в зіркованій сукні, а Ісус – у звичайній сорочці. На головах – невеликі корони, а навколо – німби, із середини яких промені у вигляді трикутників. На невеликій відстані від німбів розміщено дванадцять зірочок. Зображення сягає нижнього краю медалі. У 2/3 площі кола (вгорі) напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKIEY». З боку реверса – зображення Пречистої Діви, як на попередній медалі. Напис навколо – в два рядки, і відрізняється від попереднього: «O MARIE CONCUE SANS PECHE PRIEZ POUR NOUS – QUI AVONS RECOURS A VOUS». Внизу можливо викарбовано дату «1830», яка практично стерта.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1568}}$ Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір 19х15 мм. Потемніла, почасти стерта.

На аверсі зображення Ченстоховської Богородиці з Ісусом дуже подібне до медалі під фондовим номером «ОМЗ-1459». Марія в гаптованому одязі, де орнамент складають кола, валюти та ін. Ісуса викарбовано у довгій сорочці, верх якої подібного орнаменту, а низ містить безліч зиґзаґів. На головах викарбовано корони, які підтримують ангели. Навколо зображено німби, у нижній частині яких видніються промені. Зображення не досягає краю медалі, а у самому внизу – невеликий хрестик. Навколо 2/3 площі реверса, у верхній частині напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKA». На реверсі медалі ви-

карбовано Пречисту Діву Марію, як і на попередній медалі, але в більш пишній сукні. Навколо напис у два рядки: «O MARIO BEZ GRZECHU POCZETA MODL SIE ZA NAMI – KTO**B**ZY SIE DO CIEBIE UCIEKAMY» (карбування слова KTO**R**ZY з помилкою). У низу реверса викарбовано дату 1830 – рік видіння Катерині Лябуре. Для прикладу аверс і реверс медалі «ОМЗ-1459» має наступний вигляд:

ДКМ $\frac{\text{КВ–13977}}{\text{ОМЗ–1171}}$ Польща, XIX ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Діаметр 25 мм. Злегка стерта, потемніла.

Такого типу зображення Ченстоховської Богородиці з Дитям вже попередньо зустрічалося на аверсах, і як і в попередніх випадках воно дотичне до нижнього краю медалі. Одяг персонажів орнаментований зірками, кульками, квітами, зиґзаґами та ін. На головах розкішні корони, підтримувані ангелами, навколо ореоли всередині яких проглядаються промені. Навколо напис (на 2/3 площі верхнього периметру): «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKIEY». З боку реверса медалі викарбовано постать Пречистої Діви, зображення якої подібне до попередніх (з променями від площі рук). Навколо напис у два рядки: «O MARIE CONGUE SANS PECHE PRIE POUR NOUS – QUI AVONS RECOURS A VOUS». Внизу викарбовано дату: «1830».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13252}}{\text{ОМЗ–1084}}$ Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 18х14 мм. Потемніла, частково стерта, написи не чіткі, з плямами.

Ченстоховська Богородиця з Дитям зображена в скромному гладкому одязі в центральній частині медалі. На головах персонажів корони, підтримувані ангелами. Навколо ореоли в середині яких від нижнього поля викарбовано промені. У верхньому півколі знаходиться напис: «SANCTA MARIA CZESTOCHOWSKIEY». Під зображенням маленький хрестик. На боці реверса подібне до попереднього зображення Пречистої Діви Марії. Навколо і у два рядки нижнього поля викарбовано напис: «O MARIA OHNE EMPFANGEN BITTE FUR UNS DIE WIR – ZUDIR UNSEREZUFLUCHT NEHMEN» (напис на медалі читається не увесь). Також унизу, між двома хрестиками викарбовано дату «1830»

II. Медалі на честь вшанування Об'явлення Діви Марії

Значну частину збірки медалей музею «Дрогобиччина» складають медалі на релігійну тематику, які карбувалися у XVIII – XX ст. в різних країнах Європи. Присвячені вони християнським святим, чудотворним іконам та об'явленню Пресвятої Богородиці. В основному – це невеликі медальки, які призначені для носіння на шиї.

Наприклад, один з різновидів Богородичних медалей в колекції присвячений об'явленням Діви Марії в Лорето[12], Лежайську, Люрді, Гетжвальді та ін. Так, в колекції музею зберігається п'ять видів нашийних медалей із зображенням вищезгаданої з' яви Богородиці і будиночка в Лорето.

[12] Лорето – місто в італійській провінції Анкона, що славиться паломництвом до будиночка Пречистої Діви, який знаходився в кафедральному костелі. Рівноапостольна Олена, під час подорожі святими місцями, знайшла в Назареті дім, де росла і виховувалась Марія і де відбулося Благовіщення. Над цим будинком вона вирішила вибудувати церкву. Коли в XIII ст. хрестоносці відступали з Палестини, церква була зруйнована. За переказом, не бажаючи допустити руйнування святого Дому, у 1291 р., ангели перенесли його до Далмації в околиці Рієки, де Богородиця з'явилася місцевому єпископу щоб пояснити походження цієї крихітної будівлі довжиною 850 см., шириною 380 см., висотою 410 см. Історики вважають, що транспортування організовував емірський деспот Никифор I. Таким же загадковим чином будиночок перенісся в околиці Анкони – м. Лорето (10 грудня 1294 р.). У 1491 і в 1507 рр. римські папи підтверджували справжність святині в Лорето особливими буллами. Сьогодні Святий Дім Лорето є найбільшим паломницьким центром Європи.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12965}}{\text{ОМЗ–1052}}$, Італія, середина XIX ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Діаметр – 30 мм. Сильно потерта, пощерблена, потемніла, вушко відсутнє.

На аверсі, у сяйві, викарбовано зображення Богородиці в увесь зріст з малим Ісусом на хмарах. Одягнена Діва Марія в далматик, декорований палаючими серцями, крапчастими півмісяцями та ін. У верхній частині аверса – хрест, а на голові – корони. Вгорі, по півколу напис: «MADONNA DILORETO». На реверсі викарбовано Богородицю, яка сидить на даху маленького будиночка з малим Ісусом, а на лівому коліні (обличчям до глядача) Діва Марія одягнена в туніку. Зображення оточене крапчастим колом, а навколо голів персонажів – німби. На аверсі зображено будиночок, який стоїть на хмарах, по боках яких – лики херувимів. По колу зображено напис: «SANTA CASA DI LORETO».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1581}}$, Італія (?), XIX ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Діаметр 1, 6 см. Сильно потерта, погнута, потемніла, пощерблена.

З боку аверса викарбовано постать Богородиці в променях, одягнену в далматинку, а на грудях у неї підвіска у вигляді хреста. Навколо напис: «MADONNA DI LORETO». На боці реверса зображено будиночок, чудом принесений в Лорето, під яким два херувими (внизу і зліва). Навколо напис: «S. CASA DI LORETO».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13980}}{\text{ОМЗ–1172}}$ Італія (?), можливо XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми (окоподібної) з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір: 22х18 мм. Почасти містить потертості.

З боку аверса медальки зображено Богородицю в арці (у вигляді ікони), одягнену у далматинку. Навколо неї на чорному тлі викарбовано хрестики. Внизу, у відділеній у вигляді трикутника частині – лик херувими на хрещатому тлі. Навколо зображено блискуче поле (смугу) із написом: «MADONNA DI LORETO». На боці реверса викарбовано чудо – будиночок із сидячою на ньому Дівою Марією і малим Ісусом на руках. Хатинку на хмарах з боків підтримують два ангели в туніках. Навколо них, на затемненому тлі, зображено орнамент із зиґзаґів та хрестиків. В обвідці медальки, у блискучому тлі, знаходиться напис: «SANTA CASA DI LORETO».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1522}}$, Італія, XVIII ст. (?). Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Діаметр 38 мм., трохи потерта.

На аверсі медальки викарбовано зображення Діви Марії з Дитям, яка в окремій арці має відбиток голуба в променях, який символізує «Бога-Духа», який також розташований вгорі посеред арки. Богородиця – в багатому орнаментованому далматинку з зображенням «палаючих сердець». На шиї у неї – підвіска-хрест. Персонажі в коронах з хрестами. По півколу напис: «B. VERBINE DI LORETO».

Реверс медалі присвячений чудесному перенесенню будиночка, якого на хмарах підтримують два ангели в туніках. На даху будиночка сидить Богородиця з Ісусом. Дитя сидить на правому коліні, а Богородиця одягнена в туніку і намітку. По колу напис: «SANTA CASA DI LORETO».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1480}}$, Польща, друга половина XIX ст. (?). Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 20х17 мм. Трохи потерта, пощерблена.

Аверс медалі містить зображення Богородиці з Дитям на лівій руці, які оточені променями до половини постаті. Одягнена Діва Марія в декоративну далматинку, а на головах – корони. По верхньому півколу напис: «N. MARYA P. LORETANSKA». Реверс медалі містить будиночок на якому по центру сидить Пречиста Діва Марія з Дитям на колінах, а два ангели підтримують чудесний будиночок у низу. Навколо напис: «S. DOMEK M. BOZEJ WLORETO».

Окрему мистецьку частку фондів музею «Дрогобиччина» складають три медалі, присвячених об'явленню Богородиці Лєжайської[13], яка була популярною передовсім серед римо-католиців Перемильщини, і лише в пізньому середньовіччі набула популярності серед інших єпархій і навіть конфесій.

[13] Поява Богородиці у невеликому містечку Лєжайськ, що неподалік річки Сян в Перемишльській землі відбулася до моменту фундації монастиря Бернардинів і костелу з органом. У 1590 р. тут з'явилася Діва Марія з маленьким Ісусом і святим Йосипом Томашеві Міхалкові, який збирав дрова в Лєжайському лісі. Діва сповістила йому щоб він всіляко старався побудувати костел на місці об'явлення. Незадовго тут була побудована каплиця, а потім невеликий дерев'яний костел. Мурований костел збудував єпископ Мацей Пстронський у 1606 р., який і поселив сюди орден отців Бернардинів. Пречиста Діва з цієї місцини прославилася творенням чудес. Лежайський художник Еразм після довголітніх молитов намалював образ Богородиці. У 1657 р. костел бернардинів був частково знищений пожежею, внаслідок нападу мадярських військ. У 1670 р. була також знищена частина декорацій в склепінні костелу. На їх місці у другій половині XVIII ст. львівськими майстрами Войтановським, Клоссовським, братами Міллєрами і Станіславом Строінським було створено фрески. У 1752 р. в Лєжайську готувалися до коронації образу Богородиці, добудували бічні вівтарі і перемістили головний вівтар. Упродовж 1891 – 1896 рр. відбувалася ґрунтована консервація святині. Під час Першої світової війни в Лєжайську були розміщені австрійські війська і костел піддавався обстрілу. Проте веж у 1932 р. він був відновлений і реставрований. Повторна коронація образу Пречистої Діви відбулася у 1984 р. папою Яном Павлом II.

ДКМ $\frac{\text{КВ–11502}}{\text{ОМЗ–942}}$, Польща, кінець XIX – поч. XX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір: 23х20 мм. Потемніла, пощерблена, потерта, написи не чіткі.

На аверсі міститься поясне зображення Діви Марії з малим Ісусом на лівій руці. На головах – корони з німбами в оточені одинадцяти зірочок. Вгорі по півколу напис у два рядки: «N. P. MARYI V LEZAYSKU U. W. W. O. O. BERNARDYNOW». На аверсі викарбовано композиційну сцену об'яви Богородиці: на пні дерева серед хмар і променів Пречиста зі святим Йосипом. З обох боків укладено дві свічки-громниці, а вгорі – дві голівки херувимів серед променів. Справа внизу – колінопреклонена особа з вербицею. Навколо в два рядки напис: «CUDOWNE OBIAWIENIE M. BOSKIEJ w BORKU NA – PIASKU POD LEZAYSKIM 1590».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1481}}$, Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Розмір 19х15 мм. Дуже потерта, потемніла, пощерблена, написи частково втрачені.

Аверс медалі містить поясне зображення Діви Марії з малим Ісусом на правій руці, в коронах, голова Богородиці оточена сімома зірочками. Навколо напис: «P. W. N. P. MA WK LIEZAYSK». На аверсі викарбовано сцену об'яви Богородиці на пні дерева серед хмаринок і разом зі святим Йосипом. Між двома свічками

зображено громниці. Внизу, з правого боку – колінопреклонена особа, а навколо усіх зображень нечитабельний напис з потертими буквами. Вочевидь написано: «CUDOWNE OBJAWIENIE BOSK P. L. F.».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1455}}$, Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір – 22х19 мм. Потерта, написи не чіткі, потемнілі, пощерблені.

З боку аверсу викарбовано поясне зображення Пречистої Діви з Дитям в коронах, а навколо голови зображено одинадцять зірочок. У верхньому півколі у два рядки напис: «N. P. MARYI V LEZANSKU U W. W. O. O. – BERNARDYNOW». Реверс медалі представлений «Розп'яттям». У верхньому півколі напис: «PAMIONTKA Z ODPUSTU».

В колекції музею «Дрогобиччина» також зберігаються дві нашийні медалі, присвячені об'явленню Богородиці, яке було зафіксоване 11 лютого 1858 р. у французькому містечку Люрд[14]. Цікаво, що урочистості на честь цієї релігійної події на Дрогобиччині поки що не зафіксовані в історії.

[14] З'ява Богородиці у невеликому містечку Люрд на півдні Франції відбулася 11 лютого 1858р. близько полудня. Так, біля підніжжя французьких гір Піренеїв три дівчини Марія і Бернадетта Субіру та третя Йоганна Абаді – збирали хмиз. Марія та Йоганна перейшли через ріку Гав, а Бернадетту залишили на іншому боці ріки, бо вона боялась переходити через холодну воду (була хвопобливою). Біля скельного комплексу Массаб'єль Бернадетта побачила золоту хмаринку, яка розділилися і серед неї в скелі з'явилася світла постать Діви Марії, вона була молодою і гарною. Бернадетта приблизилася до скелі, приклонилася і почала відмовляти вербицю. Після цього поява зникла. Бернадетта описала появу «Гарної Пані» так: «Пані могла мати яких 17 років. Мала на собі білу одежу, синім поясом опоясану, кінці якого спадали майже до долу. На голові мала білий серпанок, що спадав аж поза плечі. Волосся було мало що видно. На кожній стопі, які були майже закриті Її білим одягом, дівчина бачила одну золоту троянду. На правому плечі Богородиця мала вербицю з білих перлів на золотому ланцюжку». Діва Марія з'являлася Бернадетті 18 разів, а останній раз об'явлення відбулося 16 липня 1858 р. В одній з останніх появ Матір Божа називає себе «Я є Непорочне зачаття». Водночас починаються чудесні одужання, а відомості про м. Люрд розносяться по всій Франції. Бернадетті Пречиста Діва обіцяла зробити її щасливою після смерті. На місці, де вперше з'явилася Богородиця, побудований санктуарій Нотр-Дам де Люрд. До нього Веде міст Сен-Мішель, який є фактично вхідним порталом до церкви під відкритим небом. Підземна базиліка одночасно може розмістити 20 000 прочан. Основу санктуарію складають дві базиліки, а також три грот: Чудес, Массаб'єль і грот об'явлень. В одному з гротів Бернадетта виявила джерело цілющої води. На південь від базиліки мирянами розбудовано Хресну дорогу.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15569}}{\text{ОМЗ–1548}}$ Франція, кінець XIX ст. – початок XX ст. Медаль двобічна, окоподібної форми, з вушком. Карбована з білого металу. Розмір: 2, 6х1, 5 см. Потемніла, стерта, пощерблена.

На аверсі із середини – постать Діви Марії в увесь зріст, а на голові – корона. Пречиста зображено із молитовно складеними руками: на правій руці – довга вервиця. Навколо постаті викарбовано зірочки. По краю зображення напис: «JESUISL IMMACULE ECONCEPTION», «N. D. DE LOURDES P. P. N.». Реверс присвячений безпосередньо темі об'явлення Богородиці в м. Люрд у гроті. Зокрема внизу викарбовано колінопреклонену Бернардетту біля огорожі. Тло прикрашене зірочками. Навколо напис: «GROTTE MIRACULEUSE DE N. D. DE LORDES».

ДКМ $\frac{\text{КВ–13982}}{\text{ОМЗ–1182}}$, Франція, початок XX ст. Медаль двобічна, овальної форми, карбована з білого металу. Розмір 2,0х1,6 см. Потемніла, потерта.

На аверсі, від центру, в окремому овальному гроті, з променями, викарбовано постать Діви Марії в повний зріст. По нижньому півколу напис: «JESUIS L'IMACULEE CONCEPTION». Також на аверсі медалі навколо краю містяться написи: «BENIE SOITLA SAINTE ET IMMACUEE CONCEPTION DE LA B. V. MARIE» і «N. D. DE LOURDES». На реверсі, серед крон дерев, у верхній частині поля викарбовано Пречисту Діву Марію в увесь зріст, а також німби в гроті. При цьому Богородиця з молитовно складеними руками. Нижче розташована огорожа, під якою

напис у два рядки: «LOURDES – 1858». По верхньому півколу напис: «PENITENCE. PENITENCE. PENITENCE».

Також у колекції музею «Дрогобиччина» вдалося дослідити два види нашийних медалей присвячених об'явленню Богородиці в місті Гетшвальд, що біля Вармії та Ольштина[15]. У парафіяльному середовищі польських римо-католиків медаль на цю тему була особливо популярною, адже чуда перегукувалися із історією Ченстоховської або Белзької Богородиці.

ДКМ $\frac{КВ-15499}{ОМЗ-1457}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Діаметр 21 мм., почасти потерта, пощерблена, потемніла.

До композиції аверсу медалі входить зображення вежі-дзвіниці і сільського костелу між якими в розлогій кроні дерева, серед променів, викарбовано найсвятішу Діву Марію, в туніці, у весь зріст. Над головою Богородиці – німб. Внизу, біля стовбура дерева – особи, котрі приклонилися перед Богородицею, а навколо напис: «OBJAWIENIE N. P. MARYI w GIETEZWAtDZIE». На аверсі посередині, на хмаринах, стоїть Діва Марія в променях. Навколо напис: «MARIA BEZ ZMAZY POCZETA».

ДКМ $\frac{КВ-15499}{ОМЗ-1438}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір 2,2х1,8 см. Потемніла, зображення і напис частково стерті, більшість поверхні пощерблена.

[15] З'ява Богородиці в Гетшвальд, що в польській місцевості в так званій польській і католицькій Вармії. Тутешній парафіяльний костел побудований в кінці XV ст., його головний вівтар був урочисто посвячений Варонінським єпископом Марціном Кромером у 1580 році і містив стародавній образ Ченстоховської Богородиці, який місцевий люд віддавна почитав, як чудотворний. Біля плебанії стояв 200-річний клен, над яким вперше Діва Марія об'явилася тринадцятирічній Юстині Шафринській 27 червня 1877 р. Дівчина поверталася з мамою після екзамену до Чину Святого Причастія. Того дня на небі була незвичайна світла хмаринка, яка розмірами сягала від Варлії до Ченстохови. На наступний день Богородиця з'явилася Барбарі Самуловській (яку часто називали Бернадеттою Субіру з Люрду). Саме цього дня Богородиця з'явилася в товаристві ангелів із Дитям Ісусом на колінах. Під час наступних з'яв появилася сама, сидячи на троні, який знаходився перед костьолом. Загалом Діва Марія з'являлася до 160 разів, останній – 16 вересня 1877 р. Див., наприклад: ŻelawskJ. ks. Opowieść o zapomnianym Gietrzwałdzie. Wyd. 2 (poprawione). – Kraków, 2006. – 302 s.

На аверсі медалі зображено дерево, в кроні якого в променях і блискавицях стоїть Діва Марія. По боках у нижній частині стовбура більше до лівого боку викарбовано вежу-дзвіницю, а з правого – парафіяльний костел. У підніжжі Богородиці дві особи, які приклонилися. Навколо напис: «OBJAWIENIE N. P. MARYI WGERZWALDZIE». Реверс медалі представлений постаттю Богородиці у весь зріст, яка одягнена в туніку, а над головою викарбовано німб. Діва Марія стоїть на хмарах, а тло ревесра складається із зірочок. Навколо розташовано напис: «AUGUNE TACHE EST EN VOUS», який сильно потертий, а тому практично не читабельний.

III. Медалі присвячені чудотворній іконі Богородиці з Кальварії Пацлавської

Цікаву групу Богородичних медалей фондосховища музею «Дрогобиччина» складають медалі, які карбувалися на честь чудотворної ікони Пречистої Діви Марії в Кальварії Пацлавській[16]. Медаль мала особливе значення для мирян Перемишльської єпархії, передовсім через близькість до Старосамбірщини, Самбірщини і Дрогобиччини.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1470}}$, Польща, XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Розмір: 21х18 мм., висота вушка 3 мм. Стан: потемніла, почасти стерта (зображення Богородиці сильно пошкоджене потертостями).

[16] У 1679 році до костела в Кальварії перенесено з Кам'янця-Подільського чудотворну ікону Матері Божої. Біля монастиря виникло містечко, яке спочатку називалося Слобода. У середині XVIII ст. монастир та костел згоріли. Існуючий донині комплекс будівель в стилі бароко зведено у 1770 – 1775 рр. У 70-х роках XIX сторіччя виникла ідея створення в Пацлаві центру паломництва для віруючих греко-католицького обряду. Копію ікони Матері Божої Пацлавської було вміщено на грушку і підсвічено. У 1869 р. греко-католицький священик о. Лушакевич, парох зі села Війська (нині – Нові Сади), оголосив затверджені папою Пієм IX дати відпустів у Пацлаві – 2 травня, 13 червня, 1 і 3 серпня, 13 вересня.

На аверсі рельєфне поясне зображення Матері Божої (зріз дугоподібний) з Дитям – Ісусом на лівій руці та скіпетром (берлом) – в правій. Голови персонажів в коронах та променях ореолу, розділених п'ятикутними зірками. Права рука Ісуса – Дитини – благословляюча, а в лівій – Земна куля («держава»). Внаслідок потертості рельєфів зображення одягу та його орнаментацію описати важко. Навколо викарбовано напис: «MATKA BOSKA KALWARYJSKA», а внизу сигнатуру: «І. В.». Як оздоблення використано три концентричних еліпси по краю. Реверс медалі містить монограму Діви Марії посередині площини, а по верхньому обводу напис: « PAMIATKA Z KALWARYI». В низу реверса викарбовано інший напис: «WARSZAWIE». По контуру таке ж обрамлення, як і на аверсі.

ДКМ $\frac{\text{КВ–13984}}{\text{ОМЗ–1184}}$, Польща, 1882 р. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Викарбовано з нагоди коронації ікони Богородиці. Карбована з металу білого кольору. Розмір: 22х19 мм., висота вушка – 3 мм. Стан: потемніла, місцями вищерблена, почасти стерті рельєфи.

Аверс медалі містить композицію коронування Кальварійської Богородиці, а саме дійство відбувається на хмарах. При цьому Діва Марія сидить сама, без скіпетра, серед хмар із чотирма голівками херувимів. З боків аверсу зображено постаті Бога-Отця (справа) та Бога-Сина (зліва), які тримають над головою Матері Божої корону. У верхньому полі аверса серед променів зображено Святий Дух в образі голуба з розпростертими крилами. У лівій руці Бога-Отця – Земна куля (держава), а в правій руці Ісуса – скіпетр. Їх одяг складають хітони та гіматії, які хвилями спадають донизу. Навколо сюжету, по краю, викарбовано напис: «PAMIATKA KORONACYI N. P. MARYI W KALWARYI

POD PRZEMYSLA» (при карбуванні закралась помилка в закінченні останнього слова). Реверс медалі викарбовано із зображенням двох сердець – Ісуса та Діви Марії під короною. Поверх них горить вогонь, що є символом вічності, а зліва розміщене серце Христове, оперезане терновим вінком, з краю від якого краплинами стікає кров. Справа поля реверсу викарбовано простромлене серце Богородиці, з рани якого точиться кров. Навколо зображення та ж легенда, що на й на аверсі (також із з помилкою).

ДКМ $\frac{\text{КВ–12965}}{\text{ОМЗ–1056}}$, Польща, 1882 р. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Випущена з нагоди коронації образу. Розмір: 22х19 см., висота вушка – 3 мм. Стан: потемніла, злегка стерта.

Аверс медалі з такою ж композицією, як на медалі № ОМЗ-1184, тільки розміщена вона у верхній половині площини у зменшеному вигляді і в руці Богородиці знаходиться скіпетр. В нижній половині поля медалі – краєвид із зображенням костьолу. Навколо напис (без помилки яка є в медалі № ОМЗ-1184): «PAMIATKA KORONACYI N. P. MARYI w KALWARYI POD PRZEMYSLEM». Реверс медалі ідентичний із медаллю № ОМЗ-1184, з такою ж помилкою в легенді.

Також у фондах музею «Дрогобиччина» вдалося описати чотири медалі присвячених відомій чудотворній іконі Богородиці з Кальварії Забжидовської, яка на теренах Дрогобиччини стала популярною, зокрема й через те, що на початку XX ст. її популяризацію всіляко підтримував виходець із Кальварії Забжидовської бургомістр Дрогобича Раймонд Ярош.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1443}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Розмір: 23х19 мм., висота вушка – 3 мм. Стан: потемніла, пощерблена, частково стерта.

Аверс медалі в нижній частині площини містить костел, над яким вгорі Пресвята Богородиця з Дитям-Ісусом, яка на увесь зріст стоїть на півмісяці. У правій руці Богородиця тримає скіпетр, а в лівій – сидяче дитятко Ісуса з «державою» в руках. На головах персонажів – корони, оточені ореолами, а з обох боків – ангели (в профіль) в туніках з крилами, які молитовно склали руки до Марії із Сином. У верхньому краю площини аверса викарбовано напис: «S. MARIA KALVARYI». Реверс медалі містить розіп'ятого на Т – подібному хресті Ісуса та напис по верхньому півколу: «PAMIATKA Z ODPUSTU».

ДКМ $\frac{\text{КВ–12965}}{\text{ОМЗ–1045}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Розмір: 27х23 мм. Висота вушка 4 мм. Стан: потемніла, реверс дуже потертий, вищерблена. Коронація образу та оздоблення його шатами відбулося у 1887 р.).

Аверс медалі містить зображення Богородиці з Малим Ісусом в шатах, які оточені в геометричному овалі, тло якого складають чотирипелюсткові квіти – хрестики в ромбах. Голови персонажів одягнені в корони, з боків яких сяють промені. У правій руці Дитя-Ісус тримає маленький хрестик (як символ утвердження християнства). Шати, як і одежа, прикрашені квітучими рослинами (два стебла). Навколо напис: «MATKO BOZA KALWARYJSKA MODL SE ZA NAMI». По краю медалі невеликий бортик. Реверс медалі містить зображення ренесансної споруди з рококовими вежами костелу в Кальварії Забжидовській. У верхньому півколі напис: «KALWARYA ZEB…» (далі напис стертий). Край має невеликий бортик.

ДКМ $\frac{\text{КВ–12965}}{\text{ОМЗ–1051}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір: 32х27 мм., висота вушка 5 мм. Стан: потемніла, місцями трохи потерта.

Дана медаль схожа до попередньої (№ ОМЗ-1045), тільки більшого розміру і в кращому стані. На реверсі напис: «PAMIATKA Z KALWARYI ZEBRZYDOWSKIEJ».

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–14483}}$, Польща, кінець XIX ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з жовтого металу. Розмір: 32х27 мм, висота вушка – 5 мм. Стан: метал потемнілий, метал злегка пощерблений.

Аверс медалі відрізняється від попередньої медалі № ОМЗ-1051 лише тим, що Матір Божа з Дитям-Ісусом зображена не в овалі, а в чотирикутній рамі, а по краю медалика – крапчастий обвід. Реверс медалі такий же, але ще додатково має по 2/3 верхнього краю поля крапчасте оздоблення. Напис ідентичний.

У фондах музею також трапляються медалі із зображенням давньої ікони Почаївської Богородиці. Сьогодні ідентифіковано три такі медалі, які карбувалися до річниць вшанування.

ДКМ $\frac{\text{КВ–15499}}{\text{ОМЗ–1517}}$, Рим, друга половина XVIII ст. Медаль двобічна, овальної форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору (латунь?). Розмір: 40х 34 мм., висота вушка – 12 мм (отвір збоку). Стан: потемніла, почасти стерта, написи не чіткі.

На аверсі медалі зображено в півпостаті Богородицю з Дитям-Ісусом в правій руці, а у лівій Матір тримає хусточку. В обидвох персонажів голови одягнені в корони (тип образу – «Замилування»). Плащ Богородиці огортає обидві фігури і спадає хвилями до нижнього поля аверса. Навколо ¾ поля обводу викарбовано напис: «SANCTA MARIA POCZEIOVIEN: ORA P. N.», а внизу – «ROMA». Реверс медалі містить композицію з

профільного зображення Пресвятого Миколая у весь зріст (із середини), який, піднявши руки вгору, приймає дари від двох осіб. Зокрема в лівому верхньому полі від Ісуса – євангеліє, а від Богородиці – омофор. Біля ніг Св. Миколая (що також зліва від нього) – трійко дітей розміщених у ванночці. З обох боків, по колу зображення і під нижнім підкресленням навкіс викарбовано напис: «S. NICOLAUS – EP. MIRENSIS».

ДКМ $\frac{\text{КВ–6759}}{\text{ОМЗ–156}}$ Рим, 1773 р. Медаль двобічна, круглої форми, без вушка. Випущена з нагоди коронування образу. Карбована з металу жовтого кольору, тонована. Розмір – діаметр 38 мм. Стан: на гурті вищерблена, частково стерта, ромбовидна насічка на гурті також майже стерта.

Аверс медалі подібний до попередньої медалі № ОМЗ-1517. Виявлено лише одну відмінність: зліва, на Мефодії Богородиці зображено шестикутну зірку – один зі символів чистоти. На реверсі напис в 10 рядів: «CLEM: XIV – P: O: M: – STAMSLAO AUGUSTO – REGE POLONIAE – MICOLAO COM: POTOCKI – PROMOVENTE – A SILVES: L: RUDNICKI – EPPO LUCEORIEN: – CORONAT: AN: 1773 – 8: 7 BRIS» (Климент XIV, папа наслідник престолу (римського), Станіслав Август – король Польський, Микола Потоцький – командаторій, за сприяння від поважного Сильвестра Рудницького – Єпископа Луцького і Острозького, в день коронації року 1773, 8 липня).

ДКМ $\frac{\text{КВ–6722}}{\text{ОМЗ–119}}$ Україна, XIX ст. (?). Медаль двобічна, круглої форми, з вушком. Карбована з металу жовтого кольору. Розмір: діаметр 29 мм., висота вушка 8 мм. Стан: написи і зображення частково стерті і не чіткі на аверсі, вищерблена на гурті.

Аверс медалі містить поясне зображення Богородиці з Дитям-Ісусом на хмарах, а нижче – відбиток ступні Пречистої на камені. Малий Ісус сидить на правій руці Матері, пригорнувшись до Її грудей. У лівій руці Богородиці затиснена хусточка. Сама ж Богородиця в мафорії та широкому плащі, що спадає хвилями до

нижньої частини поля аверса. Обидва персонажі – в коронах, а навколо голови Марії – ореол. На площині медалі з боку Ісуса інскрипція: «ІС ХС», а з боку Богоматері – «МРО&» (біля голів). Навколо напис: «ПРЄЧИСТАА ДЕВО МАТИ РОСКАГО КРАЮ, ПОЧАЄВЬ». Останнє слово напису розміщено в нижній частині медалі та відокремлене від напису двома зірками і двома восьмикутними патріаршими хрестами. Також медаль має навколо себе невеликий бортик. Реверс медалі містить вкарбоване погруддя Ісуса Христа (зріз дугоподібний), права рука – благословляюча, а в лівій – «держава». Навколо голови хрещатий німб з літерами «O W N» (зліва направо на каменях хреста). Одягнений Ісус у декорований плащ зі смугою взору біля шиї і защеплений фібулою. По верхній 2/3 кола напис: «СПАСИ ГОСПОДИ ЛЮДИ ТВОА».

Таким чином вище проведений короткий аналіз стану Богородичних медалей у фондах музею «Дрогобиччина» спонукає до продовження їх спеціальних досліджень, зокрема щодо джерел їх надходження у фонди музею, первинного авторства матриць для карбування цих медалей, приналежності та власництва тощо. Врешті у більшості експонатів слід здійснити аналіз металу. Найважливіший напрям даного дослідження вповні може розвинутися щодо теми духовно-релігійної функції цих медалей, адже їх носили і зберігали не тільки миряни, але й духовні особи, відомі постаті чи представники відомих родин, члени парафіяльних громад і релігійних товариств. З іншого боку, в перспективі є видання повного каталогу медалей духовно-релігійного значення, адже дослідникам досі невідомо, що саме хранить у собі фондова збірка одного із найбільших музеїв регіону.

Любов Савінова.

Богородичні медалі у фондах музею «Дрогобиччина»: спроба фалеристичного аналізу.

У статті вперше в історіографії публікується зведений каталог Богородичних медалей XVIII – початку XX ст., які зберігаються у фондах музею «Дрогобиччина» і були виявлені та проаналізовані під час їхнього музейного опису. Короткий фалеристичний аналіз описаних музейних одиниць фондів укладено за трьома видовими ознаками медалей: медалі на честь Ченстоховської Богородиці або Белзької, медалі на честь вшанування Об'явлення Діви Марії, а також медалі присвячені чудотворній іконі Богородиці з Кальварії Пацлавської. Також в статті коротко проаналізовано витоки культів вшанування Богордиці, а також їх виникнення в локальних парафіяльних середовищах.

Lyubow Savinova.

The Holy Virgin's Medals in the funds of the museum «Drohobychynna»: an attempt of the faleristic analysis.

For the first time in the historiography, the article publishes a consolidated catalog of the Holy Virgin's Medals of the 18th – early 20th centuries, which are stored in the collections of the museum «Drohobychynna» and were identified and analyzed during their museum description. A brief faleristic analysis of the described museum units of the funds is made on three signs of the medals: medals in honor of the Czestochow or Belz Virgin, medals in honor of the Annunciation of the Virgin Mary, as well as medals dedicated to the miraculous icon of the Virgin Mary from Kalwaria Patslawska. The article also briefly analyzes the origins of the worship cult of the Virgin Mary and their appearance in local parish environments.

УДК 930.85(100 = 161.2)

Тетяна ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО,
Іван РУДЯНИН

УКРАЇНСЬКІ СКАРБИ ЗА КОРДОНОМ: ІСТОРІЯ, ВИВЕЗЕННЯ ТА ПРОБЛЕМА РЕПАТРІАЦІЇ

Із проголошенням незалежної України перед нашою державою постала актуальна проблема оцінки власних культурних цінностей, які визначають інтелектуальну та духовну спрямованість нашого народу, окреслюють його пройдений шлях. Їх ні в якому випадку не можна ігнорувати, адже чим повніші наші колекції національних скарбів, тим більше у нас є шансів для кращого висвітлення і вивчення історії України. Тому ми повинні створити сприятливі умови для їх збереження, адже завдяки нашим культурним багатствам існує той зв'язок, який пов'язує наше минуле з сучасним, а сучасне із майбутнім.

Ми, українці, як нація, повинні дбати про свою спадщину, забезпечувати її нормативний захист та оберігати від зазіхання на неї інших держав. Добре, що нині настали такі часи, коли ми можемо із правом господаря розпоряджатися нашими скарбами, але так було не завжди. Ми із болем згадуємо періоди бездержавності України, коли не могли забезпечити охорону і зберігання власної спадщини в силу багатьох політичних обставин, які в основному виникали через особливості політичної ситуації, яка панувала на теренах колишньої Російської імперії, Речі Посполитої і пізніше Радянського Союзу.

Останні роки були позначені пробудженням історичної самосвідомості серед українського народу, з'явився інтерес до свого минулого та його культурних надбань, але не дивлячись на це невирішеним залишається ряд питань. Так, не є великою таємницею той факт, що велика кількість українських скарбів зберігається не в наших музеях, а за кордоном, в основному в колекціях російських музеїв: Ермітажі, Російському в Ленінграді, Збройній палаті в Кремлі, Третьяковській галереї, Державному історичному музеї у Москві, польських: Краківському археологічному, Варшавському археологічному та ін. Усі вивезені цінності, на які ми маємо законні права, нам, на жаль, ніхто повертати не збирається. Яким же шляхом потрапили наші національні скарби до іноземних колекцій? Повірте, шляхів для їх вивезення у різні часи існували різноманітні.

Одним із способів вивезення скарбів були археологічні експедиції. Так під керівництвом московських та петербурзьких археологів проводились розкопки, а цінності, здобуті під час них, замість передачі до місцевих музеїв, від'їздили до столиці на північ. Якщо говорити про кількість вивезених у різні часи до Росії ко-

лекцій, то за даними Інституту археології Національної Академії наук України, їх перелік нараховує 750 назв[1].

З точки зору моральних і міжнародно-правових норм цінності мають бути повернуті їхньому законному власникові, яким є український народ. Завдяки проведенню підготовки реєстрів вилучених з теренів України архівних фондів, історичних реліквій та скарбів, на сьогодні маємо важливі наукові документи щодо обміну культурними цінностями між Україною та Росією з фондів Історичного музею та Збройної палати в Москві, Державного Ермітажу у Петербурзі[2].

Про вивезення українських скарбів до Росії красномовно, говорять цифри, до прикладу колекції давньоруських скарбів. Так, в Ермітажі зберігаються – 152 екземпляри, Державному історичному музеї в Москві – 42[3]. Відсутність нашого багатства у українських музейних фондах негативно позначається на подальшому культурному розвитку держави.

Серед найвідоміших скарбів вивезених із території України у різний період варто назвати: в Ермітажі (Санкт-Петербурзі) – скарби з кургану Солоха, срібники Володимира Мономаха, Перещепинський скарб; в Історичному музеї (Москві) – Бородінський скарб, змійовик Володимира Мономаха, скарб Михайлівського монастиря у Києві; в Збірці античних знахідок (Мюнхені) – грецька діадема з Понтіки; а доля Михалківського скарбу 1878 та 1896 р. із збірок Львівського історичного музею взагалі невідома.

Аналізуючи кількість скарбів, які були заховані на території Східної Європи в I – II тисячоліттях нашої ери варто зауважити, що їх досить багато. Правда, лише частина їх знайдена недавно (не раніше половини XIX ст.) зберігаються в музеях на території колишнього Радянського Союзу, бо ті що, були знайдені в XVIII ст. і у раніше – безповоротно пропали для дослідників, бо осіли в приватних колекціях на Заході.

Якщо розпочинати історію скарбів на теренах України, то їх знаходили ще в древності, прикладом цього є випадки, коли в скарбах татарських монет XIV ст. знаходили дирхеми, обрізані з усіх сторін до розмірів татарських. Маємо і писемні свідчення про знахідки скарбів[4].

В XVII ст. пошук скарбів для провінційних воєвод був можливістю зарекомендувати себе перед урядом. З наступного століття є відомості про те, що в 1787 р. був знайдений скарб XI ст. золотих і срібних речей в Києві. Його доля відома: частина його розійшлась по руках невідомих людей в столиці, а друга потрапила до рук італійських торговців з Ломбардії і була вивезена. Переломним моментом в царині пошуку скарбів було XIX століття, адже ситуація відтоді кардинально змінилась, завдяки створеній Археологічній комісії. Це була наукова установа, яка протягом 1859 – 1919 рр. керувала археологічними дослідженнями на території

[1] Українські культурні цінності в Росії: На шляху до діалогу. 1926 – 1930 / Упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – 333 с.

[2] Українські культурні цінності в Росії: Археологічні колекції України / Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України; НАН України. Ін-т археології; Ред. кол.: О. Федорук (голова) та ін.; Авт. кол.: С. Беляєва (керівник) та ін. – К., 1997. – 298 с.

[3] 100 найвідоміших шедеврів України /Ламонова О., Романовська Т., Русяєва М., Рябова В. та ін. – Київ: Автограф, 2004. – С. 171-176.

[4] Корзухина Г. Русские клады IX – XIII вв. / АН СССР. ИИМК. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1954. – С. 60.

Російської імперії, і в тому числі й України. Комісія провела багато досліджень греко-скіфських пам'яток на території України. На їх основі щорічно видавалися «Отчеты», а з 1901 – «Известия», опублікувалися «Материалы по археологии России», 1866 – 1902, окремі археологічні збірки та монографії. Під керівництвом комісії найцікавіші зразки передавались до імператорського зібрання в Ермітажі, розподілялися по інших російських музеях та приватних збірках. Населенню виплачувала нагороди за добровільну передачу знайдених випадково скарбів до державних органів. Так, через Археологічну комісію пройшла їх велика кількість. Для України такий поворот подій був негативним, адже з Петербургу скарби в більшості випадків уже не повертались і перетворювались на цінні раритети столичних музеїв.

До Ермітажу потрапила їх переважна більшість. Серед них можна назвати, зокрема такі: 1) Срібний скарб із 14 350 татарських монет, знайдений 1851 р. в с. Воскресенка Приазовського р-ну Запорізької області; 2) Скарб із 2-3 тис. дирхемів та браслетів VII – IX ст., знайдений в 1851 р. в Києві недалеко від Аскольдової могили, під час копання солдатами канав для фундаменту; 3) Скарб XI ст. із 200 сріблянників, знайдений 1852 р. в м. Ніжині Чернігівської області; 4) Скарб золотих та срібних речей XII – XIII ст. із 34 київських гривень, знайдений в 1880 р. в садибі в Києві[5]; 5) Срібний скарб X – XI ст. із 42 злитків, 2 лунниць, 7 шийних гривень, знайдений 1883 р. в с. Борщівка Дубенського повіту Волинської губернії; 6); Срібний скарб із шийних гривен, ланцюжка, браслетів, знайдений 1883 р. в Мироновському фільварку Канівського повіту Київської губернії; 7) Скарб із – 615 монет XVII ст., знайдений 1888 р. в с. Закусили Овруцького району Житомирської області[6]; 8) Скарб срібних і золотих речей XII ст. серед яких золота діадема, персні, шийна гривна, браслети, сережки, київські монетні гривні, візантійські соліди, знайдений 1889 р. в Києві в садибі Гребеновської[7]; 9) Срібний скарб XII – XIII ст., 1890 р. знайдений в м. Хотин (сучасна Чернівецька область)[8]; 10) Частина срібного монетного скарбу XVI ст. – 52 екземпляри, виораного випадково під час польових робіт 1895 р. в с. Сезенків Баришівського району Київської області[9]; 11) Скарб із 48 золотих і срібних монет XVII ст., знайдений 1896 р. в с. Вітрівка Чигиринського району Черкаської області; 12) Частина речового скарбу золотих речей із (обручів, браслетів), гривень XI ст., знайденого 1899 р. при будівництві в Києві[10]; 13) Речовий скарб із візантійських монет, обрізку золотої гривни, київських гривен, знайдений в 1900 р., частина в Російському музеї (м. Ленінград); 14) Скарб «татарських і турецьких срібних монет» – 2 236 екземплярів XIV ст., знайдений 1902 р. в Києві в землі біля будівлі Києво-Печерської Лаври; 15) Скарб срібних речей – гривень, каблучок XII ст. та візантійських монет, знайдений 1903 р. в с. Великоселицьке Оржицького району Полтавської області[11]; 16) Скарб золотих і срібних речей XI – XII ст., покритих емаллю, знайде-

[5] Котляр М. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. – К.: Наук. думка, 1971. – С. 60.
[6] Там само. – С. 141.
[7] Там само. – С. 59.
[8] Там само. – С. 58.
[9] Там само. – С. 102.
[10] Там само. – С. 102.
[11] Там само. – С. 44.

ний 1903 р. в місцевості Кам'яний Брід Коростишівського району Житомирської області[12]; 17) Частину монетного скарбу XVII ст. – 81 екземплярів, знайденого 1903 р. в с. Бондурівка Немирівського району Вінницької області[13]; 18) Скарб срібних речей X ст. – плетеної із дроту, 381 куфічних дирхем, 6 західноєвропейських монет, знайдений 1908 р. в с. Рудка Чернігівського району однойменної області[14]; 19) Скарб золотих і срібних прикрас із 6 гривен, 2 ланцюжків, 7 сережок, 5 срібних перснів, браслету, знайдений 1911 р. в Києві під час робіт біля Десятинної церкви[15]; 20) Скарб срібних речей із 5 400 куфічних дирхемів, 6 сріблянників Володимира, 1 сріблянника Ярослава, богемських, датських, англосаксонських, германських, індійських монет, срібного злитка, знайдений 1912 р. в с. Дениси Переяслав-Хмельницького району Київської області[16]; 21) Скарб золотих і срібних речей VII ст., із 800 предметів, вагою 75 кілограм, знайдений 1912 р. біля с. Малая Перещепина Полтавської області карб асоціюють із особою булгарського хана Курбата[17]; 22) Скарб із 6 золотих браслетів та 337 дирхемів (VIII – X ст.), знайдений 1913 р. в Києві в помісті на вул. Підвальній № 15[18]; 23) Скарб срібних прикрас, знайдений в 1916 р. при погрузці піску в урочищі Терно біля с. Кіково Новоград-Волинського повіту Волинської губернії було знайдено, скарб із 3 шийних гривень; 24) Скарби із скіфського кургану «Солоха» IV ст. до н. е. біля с. Велика Знам'янка на Мелітопільщині Запорізької області, розкопаного в 1912 – 1913 рр. Шедеври із кургану: бронзовий шолом, булава, золотий гребінь, срібний посуд[19]; 25). Монетні скарби із пам'яток Північного Причорномор'я: Ольвії VI ст. до н. е. – III ст. н. е., Херсонеса V ст. до н. е. – IV ст. н. е., знайдені починаючи із 1888 р., коли розпочато було розкопки.

Цілий ряд скарбів, знайдених на території України перебуває також в інших російських музеях, зокрема, в Московському громадському музеї, Артилерійському музеї в Петербурзі та ін.

В Державному Історичному музеї в Москві знаходяться: 1) Скарб золотих прикрас із 2 браслетів, 2 перснів, 5 срібних підвісок, знайдений 1848 р. при очистці канави в м. Чернігові біля Єлецького монастиря; 2) Скарб із 2 срібних браслетів, знайдений 1891 р. при обробці городу міщанином в передмісті Ісковщина м. Канева Канівської повіту Київської губернії[20]; 3) Бородінський скарб II тис. до н.е., знайдений 1912 р. поблизу м. Бородіно на Одещині. До його складу входить 17 виробів із золота, срібла, бронзи, рідкісних порід нефриту та тальку. Бородінський скарб має визначну історичну цінність як зв'язкова ланка між пам'ятками бронзового віку Середземномор'я та майже всієї Євразії. Серед предметів: інкрустовані золотом срібні кинджал і фібула, три срібні навершя списів, 4 поліровані нефри-

[12] Там само. – С. 47.
[13] Там само. – С. 61.
[14] Там само. – С. 137.
[15] Там само. – С. 43.
[16] Корзухина Г. Ф. Русские клады IX – XIII вв. … – С. 109.
[17] Котляр М. Грошовий обіг на території України доби феодалізму… – С. 43.
[18] Львова З. Перещепинский клад в собрании Эрмитажа // Современные и исторические проблемы болгаристики и славистики: 7-е Державинские чтения. 11 – 16 марта 2002. – СПб., 2002. – Ч. 1. – С. 23.
[19] Корзухина Г. Русские клады IX – XIII вв. … – С. 83.
[20] Пастернак Я. Археологія України. Первісна, давня та середня історії України за археологічними дослідженнями. – Торонто, 1961. – С. 322.

тові інкрустовані золотом сокири, 3 кам'яні булави, 2 бронзові пластини-окуття, фрагменти керамічного посуду[21].

В Московському громадському музеї – скарб золотих і срібних прикрас, знайдений 1868 р. в Києві на території Десятинної церкви. В Петербурзькому археологічному інституті міститься скарб із 99 монет X – XI ст., 98 куфічних дірхемів, візантійська монета Костянтина VII, знайдений 1887 р. біля гори «Бойкова» поблизу с. Шпилівка Сумського району Сумської області[22].

В Артилерійському музеї у Петербурзі – скарб, до складу якого входив золотий прутик XIII ст. довжиною 51 дециметр, який можливо був частиною розігнутої гривні. Він знайдений 1901 р. в кургані поблизу с. Пишки Канівського району Черкаської області.

Скарби ж, які були погано збережені, містили в своєму складі рядові монети й не представляли, на думку петербурзьких нумізматів, великої цінності віддавали на переплавку до Монетного двору в Петербурзі, який був створений 1724 року. Такий поворот подій був найгіршим, адже безцінні речі скарбів, які могли б бути основою до подальшого дослідження історії України, після переплавки перетворювали на російські монети. Це: 1) Частина монетного скарбу XIV ст. – 150 празьких грошей та 2 гривні, знайденого 1866 р. в м. Луцьку Волинської губернії[23]; 2) Монетний скарб із 1 400 білонових і мідних монет XVII ст., з с. Слобідка Коростишівського району Житомирської області. 3).Монетний скарб із 112 срібних та білонових монет XVII ст., знайдений 1878 р. у лісі біля с. Людвище Шумського району Тернопільської[24]**;** 4) Срібний монетний скарб XVI ст. із 360 монет, виритий 1880 р. у селянській садибі в с. Щедрова Летичівського району Хмельницької області[25]; 5) Скарб XVII ст. із 572 срібних та білонових монет, знайдений 1881 р. у селянській садибі в с. Опішня Зіньківського району Полтавської області[26]; 6) Монетний скарб XVII ст. із 240 екземплярів, викопаний 1882 р. селянином на городі у с. Монастирок Ярмолинецького району Хмельницької області; 7) Монетний скарб XVII ст. із 566 екземплярів, знайдений 1882 р. у с. Гоголів Броварського району Київської області скарб[27]; 8) Монетний скарб із 129 литовських напівгрошів, знайдений в 1883 р. у с. Хріники Млинівського району Рівненської області[28]; 9) Скарб із 105 литовських напівгрошей, знайдений 1883 р. у полі біля с. Татарська Вулиця Острозького району Рівненської області[29]; 10) Монетний скарб XVI ст. із 1 319 срібних і білонових монет, знайдений 1885 р. в с. Павлівка Богодухівського району Харківської області[30]; 11) Частина монетного скарбу XVII ст. із 7451 екземплярів, знайденого 1886 р. с. Любарці Бориспільського району Київської області, частина залишена в Археологічній ко-

[21] Корзухина Г. Ф. Русские клады IX – XIII вв. … – С. 92.

[22] Котляр М. Грошовий обіг на території України у вітчизняній історіографії // Історіографічні дослідження в УРСР. – К.: Наукова думка, 1971. – Вип. 4. – С. 236-252, 186-187.

[23] Корзухина Г. Русские клады IX – XIII вв. … – С. 43.

[24] Котляр М. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. … – С. 84-85.

[25] Там само. – С. 137.

[26] Там само. – С. 104.

[27] Там само. – С. 142.

[28] Там само. – С. 139.

[29] Там само. – С. 101.

[30] Там само. – С. 104.

місії[31]; 12) Монетний скарб XVII ст. із 628 екземплярів, знайдений 1887 р. в урочищі «Бойші» с. Галюнки Старокостянтинівського району Хмельницької області (13 монет було продано в приватну колекцію)[32]; 13) Срібний монетний скарб із 6 382 дирхем XIV ст., знайдений 1888 р. в урочищі Пащанок Мелітопольського району Запорізької області (80 монет було передано до Ермітажу); 14) Монетний скарб XVII ст. із 90 екземплярів, знайдений 1890 р. під час польових робіт на городі в с. Дерев'яне Рівненського району однойменної області[33]; 15) Срібний монетний скарб XVI ст. із 82 екземплярів, викопаний на городі 1891 р. в с. Житани Володимир-Волинського району Волинської області; 16) Скарб XVIII ст. із 44 монет, знайдений 1893 р. с. Андріяшівка Роменського району Сумської області[34]; 17) Срібний монетний скарб XVI ст. із 2 084 екземплярів, знайдений 1895 р. в с. Браниці Бобровицького району Чернігівської області; 18) Срібний монетний скарб XVI ст. із 3 017 екземплярів, виораний під час польових робіт 1896 р. в с. Коростятин Гощанський район Рівненської області; 19) Скарб XVII ст. із 982 півторагрошовиків, знайдений 1897 р. в с. Ободівка Тростянецького району Вінницької області[35]; 20) Монетний скарб XVII ст. 419 монет, викопаний на городі 1898 р. в с. Животівка Іллінецького Вінницької області[36]; 21) Скарб із обрубаної половини монетної гривні, знайдений в 1899 р. у с. Черниця Гощанського району Рівненської області[37]; 22) Скарб із 1 074 срібних і мідних монет, знайдений 1899 р. у чагарнику поблизу села с. Залісці Рожищенського району Волинської області[38].

При характеристиці розміщення давньоруських скарбів територіально, дослідниця Г.Ф. Корзухіна повідомляє, (в картах розміщення руських скарбів), що найбільше їх було знайдено на території сучасної України[39]. Питання про повернення культурних цінностей, які впродовж століть незаконним шляхом вивозилися в центри Російської імперії вперше постало в лютому 1917 р. Тоді на офіційному рівні на одному з засідань Української Центральної Ради, говорилось про повернення скарбів, які походять з України із колекцій Ермітажу до збірок наших музеїв. Відповідальним за повернення скарбів став керівник відділу охорони пам'яток професор М. Біляшівський. Було створено пошукові комісії. На їх чолі були поставлені Ф. Вовк та О. Новицький. Того ж року у вересні був підготовлений реєстр українських національних цінностей, які зберігались в столичних музеях з подальшим їх поверненням Україні.

У зверненні Центрального виконавчого комітету Ради робітничих та солдатських депутатів наголошувалося, що Росія повертає вам трофеї – пам'ятки вашої славної боротьби за волю. Народ великоруський і революційний Петербург з привітом посилає вільному Києву священний дар в ознаку братерства народів. Але це були лише слова, новий уряд обіцянки не виконав. Двосторонні переговори були зірвані з ініціативи російської сторони. Подібна ситуація буде повторюватися ще

[31] Там само. – С. 157.
[32] Там само. – С. 136.
[33] Там само. – С. 133.
[34] Там само. – С. 136.
[35] Там само. – С. 157.
[36] Там само. – С. 104.
[37] Там само. – С. 132.
[38] Там само. – С. 64.
[39] Там само. – С. 134.

не раз. І це не дивно, бо більшовики, взявши політичну тезу Леніна про існування двох культур у кожній національній культурі, рішуче заперечували лозунг загальнонаціональної культури як шкідливий, якщо він не підпорядкований завданням класової боротьби пролетаріату. Ця, більше, ніж спірна ленінська теза протягом всього існування Радянської влади призводила до незворотних втрат історичних цінностей, які були наповнені загальнолюдським змістом. Більшовики з непримиренністю відкидали все, що не узгоджувалося з їх ідеологією. Вони діяли за принципом давньоримських завойовників, щоб знищити народ – потрібно зруйнувати його храми.

У 1918 р. роботу над поверненням культурних цінностей продовжив уряд гетьмана П. Скоропадського. Так, за Берестейським мирним договором від 9 лютого 1918 р., розпочалися українсько-російські переговори. На чолі з П. Холодним була створена Культурна комісія, яка опрацювала проект угоди про передачу у власність Української держави культурних цінностей, які були вивезені з України. Але, як і у випадку 1917 році, справа далі обіцянок не зрушилась. Через односторонню відмову Радянської Росії від переговорів розгляд питання був припинений. В той же протягом 1918 – 1923 років до Москви в Збройну палату було забрано до 10 тисяч історико-культурних об'єктів. Багато коштовностей продані за кордон. Із 1919 р. функції Археологічної комісії були покладені на Державну академію історії матеріальної культури, реорганізовану 1937 в Інститут історії матеріальної культури Академії Наук СРСР. В період 1926 – 1927 рр. Всеукраїнський Археологічний комітет підготував попередній список пам'яток, що знаходилися в музеях РСФРР. При підготовці враховувались такі особливості: це мали бути національні реліквії, речі, вивезені під час війни, збірки українських колекціонерів, речі всіх культур та епох, що залишили свої сліди на Україні, увага надавалась пам'ятникам княжої епохи.

Українська сторона передала списки пам'яток до Москви на розгляд. Серед цінностей, які хотіли повернути, були ті, що зберігались в збірках Збройної палати в Кремлі, Третьяковської галереї, Московського історичного музею, Ермітажу. В радянський період дослідники отримали в спадок скарби без точної хронології, важливі відомості були втрачені, тому потрібно було починати все спочатку. Тут на перше місце ставилось показати усе розмаїття народів, які проживали на території Радянського Союзу, зв'язок Русі із Росією. І скарби виконували тут невелику роль великій політиці. Адже завдяки їм виникали нові теорії походження народів, звичайно це було просто робити, коли в фондах російських музеїв був такий «скарб» у повному значенні цього слова, в більшості українського походження, до прикладу можна привести статистику знайдених скарбів, наприклад із скарбів IX – початку XI ст. 11 із 27, середини XI – до 1240 р. – 98 із 147.

Протягом 30-х років з території України далі вивозилися культурні цінності, зокрема з Києво-Печерського заповідника, ряду музеїв та бібліотек. Так, вилучені срібники Володимира Мономаха з Ніжинського краєзнавчого музею намагалися продати на аукціоні у Франкфурті-на-Майні. Це не вдалося здійснити, їх повернули до Держхрану Мінфіну СРСР, а в 1949 р. звідти віддали до Ермітажу.

В 1930 р. із колекції в Ермітажі до Російського музею в Петербурзі був переданий один золотий медальйон – відомий Змійовик, який належав князеві Воло-

димиру Мономаху. Він був знайдений ще в XIX ст. і отримав назву «чернігівська гривна». На його лицьовому боці зображений архангел Михайло, а на звороті – голова, подібна до античної Горгони Медузи. Амулет є унікальною знахідкою[40].

Намагаючись знищити історичну пам'ять, тоталітарна система вивозила за межі нашої держави національні святині. Так, по-злодійському були забрані від нас козацькі клейноди, хоругви, булави, перначі, зброя. В 1934 р. були взяті на «тимчасове» зберігання в Москву та Ленінград із зруйнованого більшовиками Михайлівського Золотоверхого Собору фрески XII ст.

Крім Росії, чимало скарбів знаходяться в музеях Польщі. Так, в колекціях Краківського археологічного музею знаходиться: 1) Скарб із селища Локачі на Волині, знайдений у 1936 р.; 2) Скарб із м. Добромиль на Львівщині, знайдений 1869 р.; 3) Львівський скарб, знайдений 1869 р.; 4) Скарб римський монет із с. Касперовці Заліщицького району, знайдений при будівництві залізної дороги у 1908 р.; 5) Скарб золотих і бронзових з речей з місцевості Рижановка Звенигородського повіту, знайдений в 1880-х роках місцевими жителями польського походження.

Одним з джерел поповнення фондів Російських столичних музеїв за рахунок наших експонатів були всесоюзні виставки, після яких експонати, отримані в тимчасове користування, автоматично лишалися у фондах центральних музеїв. Так, в 1939 р. на виставку до Ермітажу із Львівського історичного музею взяли речі з всесвітньо відомих унікальних скарбів, виявлених 1878 та 1897 роках поблизу с. Михалків Тернопільської області. Скарб золотих прикрас VIII – VII ст. до н. е. немає собі рівних у цілому Карпато-Дунайському басейні. Він важив аж 7 кг[41].

Під час Другої світової війни частина музейних фондів України – «історичних коштовностей» (виробів із золота, ювелірних шедеврів) була евакуйована до східних районів СРСР, а саме в м. Уфу. Із київських музеїв частина експонатів під час війни була вивезена гітлерівським командуванням та окремими українськими вченими, які рятувались від репресій радянської влади. З різних причин ця частина експонатів опинилась у м. Кракові в Польщі. Серед цінностей були срібні та бронзові прикраси одягу слов'янських жінок і чоловіків VI – VII століть, вони були ідентичні до тих, що знаходилися в колекції подружжя Ханенків. На предметах містились навіть інвентарні номери. До цього часу колекція знаходиться в Краківському музеї.

Після капітуляції нацистської Німеччини, розшуком та поверненням вивезених з СРСР культурних цінностей займалася Радянська Військова Адміністрація в Німеччині, в розпорядженні якої перебувало кілька пошукових груп фахівців. Зокрема, на складах «Дерутра», розміщених у Берліні на березі річки Шпреє, було знайдено сотні тисяч викрадених з СРСР нацистами предметів старовини та мистецтва. В тому числі – видатні пам'ятки з музеїв Києва, Феодосії, Керчі та інших міст України. Велика частина пам'яток культури опинилася в зоні окупації союзників. У так званих «збірних пунктах» виявлені скарби концентрувалися, серед яких добре відомий мюнхенський, і на підставі системи стандартних запитів поверталися попереднім власникам.

[40] Корзухина Г. Русские клады IX – XIII вв. … – С. 24.

[41] Котляр М. Грошовий обіг на території України у вітчизняній історіографії… – С. 187.

Вивезення цінностей продовжувалося і в наступних десятиліттях, так в 50-х роках до Росії, в Ермітажі були вивезені: монетний скарб із с. Волоське Дніпропетровської області, знайдений 1954 р. на березі Дніпра.

Протягом 1957 – 1964 років у с. Городище Шепетівського району Хмельницької області російським археологом М. К. Каргером було виявлено 16 дорогоцінних скарбів, які були віднесені до скарбів стародавнього Ізяславля. Сьогодні склад усіх скарбів зберігається в фондах Ермітажу, в 1983 році був опублікований каталог виставки «Давньоруське місто Ізяславль»[42].

Незадовго до проголошення державного суверенітету України до Державного сховища СРСР в Москву з порушеннями українського законодавства був забраний скарб із с. Капустино Шполянського району Черкаської області. До його складу входило 6 золотих, 447 срібних та 5 443 мідних монет, срібний чоловічий пояс. Назад його не повернули.

В період 70 – 80-х років XX ст. на території 13 областей України діяли археологічні комісії російських установ. Це створювало умови для безперешкодного вивозу археологічних матеріалів, які були здобуті в експедиціях. Коштовні речі античних міст Півдня України, скіфські старожитності, давньоруські пам'ятки Києва, Галича, Володимира-Волинського вивозили протягом десятиріч. Як доказ, практично весь античний відділ Ермітажу ґрунтується на українських матеріалах з Криму, Керченського півострова, Миколаївщини, Херсонщини. Цілий окремий зал експозиції Ермітажу займають матеріали розкопок пам'яток передфракійського часу на території Закарпаття, які були здобуті в 80-х роках.

Через те, що наші цінності знаходяться не в наших колекціях, ми несемо значні моральні, інформаційні та матеріальні збитки. Після здобуття Україною незалежності нашим науковцям доводиться докладати значних зусиль, аби відкрити світовому співтовариству історію нашої держави з її давніми культурними традиціями. З іншого боку, через те, що багато колекцій є недоступні для українських вчених, вони є фактично виведені з загального культурного обігу та культурно-просвітницької праці. По-третє, Україна зазнає значних фінансових збитків, пов'язаних з необхідністю використання українськими вченими культурних цінностей та пам'яток, що знаходяться в Росії.

Вивезення культурних цінностей, здобутих в результаті археологічних експедицій та збирання матеріалів у приватних осіб методом «подвірного обходу»), відбувалося з порушенням норм українського законодавства. Усі вивезені пам'ятки потенційно потрапляють до кола об'єктів, які підлягають поверненню на Україну. У Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. було проголошено, що республіка має право на повернення у власність народу України національних культурно-історичних цінностей, що знаходяться за її межами. Однак це не зроблено й досі. «Старший брат» не бажає з ними розлучатися. У Конституції України записано, що Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами. Враховуючи денонсацію Державною Думою Російської Федерації Мінської Угоди 1992 р.,

[42] Грушевський М. Історія України-Руси в 11 тт., 12 кн. – К., 1991. – Т. 1. – С. 5; Пачкова С., Терпиловський Р. Поселення київської культури поблизу с. Вишеньки біля Києва. // Археологія. – 1988. – № 62. – С. 16.

розроблено план заходів по налагодженню двостороннього співробітництва між Україною та Росією.

26 березня 1994 р. підготовлено взаємно узгоджений протокол про співробітництво між Національною комісією та Державною комісією Російської Федерації по реституції культурних цінностей, втрачених або переміщених під час Другої світової війни. Але нічого у зв'язку із цим документом поки що не робиться, справа із поверненням стоїть на місті, а можемо лише підраховувати втрати, які маємо від ситуації, що склалась.

Тетяна Яцечко-Блаженко, Іван Рудянин.
Українські скарби за кордоном: історія, вивезення та проблема репатріації.

У даній публікації висвітлюються надзвичайно актуальні на сьогоднішній час питання про повернення вивезених різними шляхами за кордон великих культурних цінностей українського народу. Зокрема мова йде про найвідоміші пам'ятки та їхню долю у різних музеях за кордоном.

Tetyana Yatsechko-Blazhenko, Ivan Rudyanyn.
Ukrainian treasures aboard: history, removal and the problem of repatriation.

This publication highlights the extremely topical issue at present time, the return of exported abroad in various ways of major cultural values of the Ukrainian people. In particular, it deals with the most famous monuments and their fate in various museums aboard.

УДК 929.5(477.83-22): 069:821.161.2.09(092)

Лілія ХМІЛЬ

НОВИЙ РУКОПИСНИЙ ЕКСПОНАТ ДО ГЕНЕАЛОГІЇ СЕЛА ЛІШНЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ РЕЄСТРУ МЕШКАНЦІВ 1938 Р. ІЗ ФОНДІВ МУЗЕЮ ІВАНА ФРАНКА В НАГУЄВИЧАХ

У 2018 р. до Відділу фондів Літературно-меморіального музею Івана Франка Державного історико-культурного заповідника Нагуєвичі (далі – ВФ ЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі»)[1] надійшла унікальна книга-реєстр (Том ІІ), яка належить до реєстрових типів джерел комплексного характеру. У даній книзі фактично реєстрували мешканців Лішнянської (Загородянської) ґміни Дрогобицького повіту, які в історичному періоді проживали від часів Івана Франка до початку Другої світової війни.

Історіографічний дискурс з історії села Лішня зародився фактично у Дрогобицькому науковому осередку, представниками котрого є Л. Тимошенко, Ю. Стецик, М. Галів, В. Галик, І. Смуток, Б. Лазорак та ін., адже їх розвідки постійно складають основу історичного краєзнавства сіл та містечок Дрогобиччини у щорічнику «Дрогобицький краєзнавчий збірник». Фундаментальні дослідження з даного питання провів краєзнавець, етнограф і фольклорист Петро Сов'як[2]. Водночас, покладаючись на праці Володимира Тустанівського[3], сьогодні можна в повній мірі висвітлити історичні аспекти соціального, культурного, економічного життя села Лішня в цілому.

На сучасному етапі в історичному краєзнавстві Дрогобиччини добре відомо, що східногалицьке село (ґміна)[4] періоду XIX – першої половини XX ст. було склад-

[1] ВФ ЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Оригінальні речі фондів (далі – ОРФ). – Інв. № 788. – 102 арк.

[2] Сов'як П. Звичаєве право села Лішня // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич,1997. – Т. 4. – С. 157-162.

[3] Тустанівський В. Село Лішня // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Н'ю-Йорк-Париж-Сидней-Торонто,1973. – Т. 1. – С.294-305.

[4] Назва терміну ґміна походить від нім. Gemeinde – спільнота, громада, община (Великий німецько-український словник / Укладач В. Мюллер. – К., 2005. – С. 273). По суті, ґміна є самоврядною громадою мешканців певної території. У XIX – першій третині XX ст. ґміна – це найменша адміністративна одиниця в Австро-Угорській імперії, часто група сіл з усталеним центром. Наприклад, відповідно до розпорядження міністра внутрішніх справ Польщі Мар'яна Зиндрама-Косцялковського від 14 липня 1934 р. щодо змін в адміністративному устрої Польської держави до Дрогобицького повіту входило 12 сільських ґмін. Серед яких до ґміни Найдорф (з центром в с. Найдорф) входили навколишні села: Болехівці, Верхні Гаї, Нижні Гаї, Найдорф, Почаєвичі та Раневичі. Про статистику ґмін в адміністра-

ним та водночас, у порівнянні з містом, менш об'ємним феноменом, котрий здавна привертав увагу істориків, етнологів, статистів, геологів, географів та ін. Важливим завданням і сьогодні є огляд та систематизація неопрацьованої досі літератури з історії східногалицького села: позитивістської, міжвоєнної, еміграційної, радянської, закордонної та сучасної, що стає ще більш необхідним при теперішній потребі вивчення сіл на рівні локальної історії. Це важливо також, як для характеристики стану досліджуваної проблеми на певному історіографічному етапі, так і для з'ясування особливостей пошукової роботи даного етапу, виявлення спектру досліджуваних питань з історії того чи іншого села, а це відображатиме рівень вивчення проблеми в цілому[5].

В багатьох сучасних публікаціях з'являється хибна інформація про різні адміністративні одиниці і демографічні вказівники, в минулому повіту Дрогобицького. Проливає світло правди на цю проблему Єжи М. Пілецький[6]. (примітка, переклад авторський) Перший після Першої світової війни перепис населення відбувся у Польщі 30 вересня 1921 р., а другий – 9 грудня 1931 р. Їх результати поступово оголошувались на офіційному рівні упродовж 1933 – 1938 рр. З цього переліку походять демографічні вказівники, які далі будуть подаватись без уточнення інформації з офіційних джерел перепису Польщі під час аналізу даної книги-реєстру с. Лішня.

Згідно постанови від 23 березня 1933 р. «Про часткові зміни у територіальному самоврядуванні, дня 1 серпня 1934» в дрогобицькому повіті був втілений у життя поділ на 12 сільських об'єднаних ґмін (з війтами) і 2 виокремлені міські ґміни (з президентом). До складу об'єднаних ґмін увійшли 73 сільські ґміни (громади). В кожному осередку об'єднаних ґмін був відділок Державної поліції, а міські суди – в Дрогобичі, Меденичах і Підбужі. Натомість окружний суд знаходився в м. Самбір. Окрема об'єднана Лішнянська ґміна складалась з 8-ми громад: Бронниця, Лішня, Нижні Гаї, Монастир Лішнянський, Нагуєвичі, Медвежа, Снятинка, Унятичі.

Повіт займав площу 1 499 км^2 і мав 194 453 жителі. Проживало 92 007 поляків (47,7 %), 79 214 русинів і українців (40,7 %), 20 484 євреїв (10,5 %), 2 428 німців (1,2 %) і 320 представників інших національностей. У містах проживало 37,9 %, а по селах 62,1%.

Вагоме дослідження стосовно історії села Лішня, зокрема міжвоєнного періоду здійснив Василь Лаба[7]. Проаналізувавши документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, автор повідомляє наступне: «У вересні 1921 року під тиском польських чиновників в селі відбувся перепис населення. Він виявив, що тут мешкає 1 314 українців, 16 римо-католиків (поляків) та 30 ґебреїв.

тивному поділі Австро-Угорщини див. у: Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1868. – 271 s.; Bigo J. Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiołkami w Królestwie Galicyi, Wielkiem Księstwie Krakowskiem i Księstwie Bukowińskiem z uwzględnieniem wszystkich dotąd zachłych zmian terytorialnych kraju. – Lwów, 1904. – 232 s.

[5] Лазорак Т., Лазорак Т. Кілька маловідомих свідчень до історії сіл Верхні та Нижні Гаї XIX – першої третини XX ст. // Літопис Бойківщини. – Ч. 2/81. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С. 65-75.

[6] Jerzy M. Pilecki.Administracja państwowa i kościelna powiatu drohobyckiego // Ziemia Drohobycka. Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej. – Wrocław, 2007. – № 19-20. – С. 131-138.

[7] Лаба В. Історія села Лішня від давніх часів до 1939 року. – Львів, 2017. – С. 44-46.

Разом 1 360 осіб. Поляки знову поставили війтом римо-католика Михайла Фрайта. Згодом його замінив Василь Тимків, а у 30-х рр. XX ст. війтом було обрано також римо-католика – Василя Фрайта. Напередодні ІІ-ї Світової війни в селі знаходилося понад 400 господарств. Тут працювали дві кузні. Було 6 жидівських родин. Були тут також польські родини, які в побуті користувалися українською мовою. Багато малоземельних селян виїжджали з Лішні перед війною до США та Канади. У 1938 році в селі мешкали 1 699 українців, 32 поляки та 26 жидів (за церковними даними)»[8].

Короткий екскурс до історії використання реєстрових документів на західно-українських теренах у складі Польщі сьогодні цілком слушно базувати, покладаючись на дослідження у польськомовному інтернет-ресурі, зокрема дослідження римо-католицького священника Вальдемара Вунша[9], Аґнєшкі Янік[10], Аркад'юша Жепковського[11] та ін., адже історіографія дослідження даної проблеми добре вивчена і опублікована в мережі.

Починаючи з 1826 р. на підставі Цивільного кодексу Королівства Польща, у зв'язку з наявністю різних християнських конфесій, файли реєстрів громадян поєднувались з церковними записами. Сімейний стан фіксовано керівниками окремих парафій. З іншого боку, світська реєстрація була збережена з посиланням на нехристиянські релігії (наприклад, іудаїзм, іслам) і менші християнські меншини (наприклад, баптисти та інші протестантські конфесії), записи якої виконували мер або призначені муніципальні службовці.

У міжвоєнний період на території Галичини, зберігалась релігійна система реєстрації громадянського статусу. Цивільний реєстратор зберігав дві копії книг про громадський стан, які також відомі, як регістри. Книги зберігались протягом багатьох років, поки вільні картки не закінчувались. Друга копія, так званий дублікат, що складався з річних книг, в яких укладалися і свідоцтва про народження, шлюби та свідоцтва про смерть, фіксувалися в окремих частинах і мали допоміжне призначення.

В шістдесятих роках XIX ст. змінилась система збору даних статистики населення на теренах польського королівства. Так, у 1861 р. була видана інструкція щодо формування, ведення і зберігання книг реєстрації населення в ґмінах міських і сільських. Вона нормувала ведення трьох видів книг: ludności stałej, ludności niestałej і ksiąg meldunkowych. Правила реєстрації населення запроваджено з метою контролю переміщення населення усіх віросповідань, його приросту і, за потреби, військового збору. Хоча певних модифікацій зазнавали правила, які стосувались ведення книг, однак сама система евіденції[12] (записів, реєстрації) поза невеликими

[8] Там само.

[9] ks. Wunsz W. System rejestracji stanu cywilnego obowiązujący w latach 1808 – 1939/1945 na ziemiach polskich wchodzących w skład księstwa Warszawskiego i następnie królestwa Polskiego. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.luteranie.konin.pl./archiwa02.html

[10] Janik A. Ewidencja ludności przehowywana w Archiwum Państwowym w Łodzi // Archiwum Państwowe w Łodzi, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.łodz.ap.gov.pl/ewidencja ludności.pdf

[11] Rzepkowski A. Spisy ludności na ziemiach polskich w latach 1789 – 1939 // Przegląd nauk historycznych. – Łódz, 2005. – R. IV. – № 2 (8).

[12] Публічний реєстр – реєструвати, перераховувати, перераховувати або іншу форму записів, що використовуються для виконання публічних завдань, що проводяться державним органом, на підставі окремих статутних положень.

змінами в формулярах, залишилась без змін до 1931 року. В книгах, заведених на початку XX ст. записи велися у наступних графах: «№ будинку»; «порядковий №»; «ім'я і прізвище (мужчин, для жінок – їх дівоче прізвище і прізвище з попереднього шлюбу)»; «імена батьків і дівоче прізвище матері»; «дата народження (день, місяць, рік)»; «місце народження»; «цивільний стан»; «віросповідання»; «спосіб заробітку»; «місце попереднього місця проживання»; «Примітки (куди записували усі зміни, котрі відбулися з особою, вписаною до книги реєстрації населення, такі як: смерть, зміна місця проживання)».

В державних архівах, зокрема в Державному архіві міста Лодзь, поряд з урядовими книгами цивільного статусу (шлюбів), на яких базується дослідження історії сімей, можна віднайти архівні матеріали, завдяки котрим генеалоги[13] можуть спростити свої пошуки, мова йде про записи населення. Обсяг книг реєстру є досить значним, тому поряд з ними знаходяться також так звані «скоровідзі»[14], без яких не можливо було б щось віднайти. Книжкові «скоровідзі», які збереглися до наших днів поділяються на дві серії (на жаль, неповні). Перша з 1903 р., двомовна – записи російською і польською мовами, і друга – з 1922 р. – виключно польськомовна. Остання серія книг сталого населення міста Лодзі має ще додатковий картотечний алфавітний «скоровідзь», заведений вже після 1919 року. Картки «скоровідзі» містять дані осіб, котрі в момент творення урядниками бюро книг постійного населення «скоровідзу» мешкали на території міста Лодзь. Його доповнювали протягом усього часу функціонування книг, про таку діяльність свідчать примітки, які стосуються зміни місця проживання або смерті.

В 30-х роках XX століття у Польщі була впроваджена реформа евіденційної системи, внаслідок котрої стара, не завжди добре функціонуюча, система адресних бюро з книгами записів сталого населення була реформована у новітню систему реєстрації усіх жителів країни. Правовим підґрунтям стало розпорядження міністра внутрішніх справ Польщі від 31 грудня 1930 р. про «Приписку і книги реєстру населення». У розпорядженні наказувалось книги записів постійного населення закрити, перевірити і зберігати, а з 1 липня 1931 р. розпочати ведення нових форм записів – реєстрів[15] (реґістрів). Туди повинні були бути вписані усі постійні жителі

[13] Генеалоги, як правило, досліджують свій родовід, або родовід свого подружжя. Професійні генеалоги також проводять дослідження для інших, видають книги, вчать, або виробляють свої власні бази даних. Вони можуть працювати в генеалогічних компаніях, які надають програмне забезпечення або виробляють матеріали корисні для любителів та інших професійних генеалогів. Вони допомагають дізнатися не тільки, де і коли жили люди, але і їхній спосіб життя, біографію та мотивацію у тих чи інших ситуаціях.

[14] Скоровідз (індекс) – перелік питань, понять, імен та прізвищ, включених до документа, які зазвичай розміщуються в кінці роботи. Індекс є фундаментальним, найбільш часто використовуваним поряд із змістом, типом списків, його розвитком і доповненням. Зміст показує загальну структуру роботи, в той час як індекс розвивається і уточнює його зміст. Використовуючи зміст, він використовує цілі блоки питань, а індекс дозволяє читачеві досягати конкретних тем. Зміст містить декілька або кілька десятків пунктів, а індекс містить кілька сотень або навіть кілька тисяч з них. Кожна велика робота, особливо наукова, якщо вона правильно виконує свою інформаційну роль, повинна містити індекс.

[15] Реґістри (реґестри) населення – демографічні набори одиничних даних про основні факти (події, процеси), що використовуються для адміністративних цілей і є основним джерелом статистики населення.

конкретних адміністративних одиниць. Після перепису населення мало бути започатковане ведення головних реєстрових книг, до яких доповненням, за задумом автора реформи, виступили б книги прибулих і вибулих з ґміни мешканців.

Публікована нижче рукописна книга реєстру жителів Лішнянської (Загородянської) ґміни дрогобицького повіту містить у собі цінні статистичні дані, до цього часу не використовувані в історичних дослідженнях. Вони дозволяють відслідковувати міграцію населення (через записи місця народження і дати вибуття з місця попереднього проживання). Також відслідковується процес переселення цілих сімей до Дрогобича. Часто зміна місця проживання відбувається внаслідок одруження з представником місцевого населення. Окрему групу генеалогічних досліджень реєстру складають релігійні приналежності. Зокрема, представники греко-католицького, римо-католицького, іудейського віросповідання та євангелисти (протестанти). Виявлено приклади записів змішаних шлюбів між представниками греко-католиків і римо-католиків. Характерно й те, що діти, які народжувались у таких сім'ях були хрещені згідно до традицій конфесії голови сімейства, тобто батька. Євангельська родина проживала компактно, позаяк не було організовано окремої локальної релігійної громади (як от, наприклад, у Ґассендорфі в Уличному, чи Найдорфі), а тому ця родина належала до Дрогобицької євангельської організації.

Під час аналізу книги реєстру мешканців села Лішня вдалося простежити певну статистику найпоширеніших імен, прізвищ, віросповідань, професій та середньостатистичні показники народжуваності (Табл. 1).

Таблиця 1.

Зведена статистика імен, прізвищ, конфесійної приналежності та народжуваності

Найпоширеніші імена і прізвища	Професії	Віросповідання (кількість сімей)	Змішані шлюби	Середня кількість дітей
Іван, Михайло, Микола, Василь, Йосип, Теофіл, Ілько, Володимир, Петро, Марія, Юлія. Іванна, Розалія, Анна, Катерина, Дарія, Максимович, Стецюцяк, Коссак, Вата, Борославський, Пагута, Гриник, Павлишак, Собко, Ластов'як.	Фермер (40) Робітник (12) Поштовий службовець (1) Держ. службовець (1) Котляр (1) Гайовий (1) Гендляр (1) Бурильник (1) Дорожній працівник (1) Пожежник (1)	Греко-католики (45) Римо-католики (9) Євангелисти (2) Іудеї (4)	Чоловік римо-католик, дружина греко-католицького віросповідання (9) Чоловік греко-католик, дружина римо-католицького віросповідання (1)	2,7

З книги дізнаємося, що реєстри фіксувалися у Дрогобицькому старостві, зокрема тоді старостою був Еміль Вірстейн[16]. Також у книзі збережений відтиск пе-

[16] Чава І. Міжвоєнний Дрогобич: до характеристики діяльності органів влади та управління // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – 2014. – Вип. 17-18. – С. 275-303.

чатки референдарія м. Дрогобича, магістра Блумера відомого із міжвоєнної періодики Дрогобича 30-х рр. XX ст.[17]

Регістр містить інформацію, незамінну при дослідженні демографічної структури населення (рік і місце народження, стать, віросповідання, місце попереднього проживання, професія), а також він може служити до верифікації даних про окремих жителів, важливих в генеалогічних розвідках.

Археографічні засади публікації джерела

Джерело вперше вводиться до наукового обігу. Рукописний польськомовний текст реєстру жителів села Лішня (Загороди) Дрогобицького повіту, № 5, том II, 102 нумеровані аркуші. На 102 аркуші знаходиться датування: Дрогобич, 29 березня 1938 року.

Публікуємо згідно з прийнятими археографічними правилами зі збереженням оригіналу та формуляру таблиці реєстру, але у авторському варіанті транслітерації із польської мови на українську. Скорочення розшифровано. Перекреслені речення та слова збережено згідно оригіналу, що в часі 1938 р. означало смерть або міграцію особи. Вставні україномовні слова відтворено без модернізації, згідно з правописом оригіналу. Початок сторінок в тексті оригіналу при публікації позначається окремими цифрами, наприклад: арк. 1-1зв. Публікація джерела супроводжується кодикологічним описом (оснований на методиці професора Ігора Скочиляса[18] та книгознавця Світлани Зінченко). Заголовок таблиці реєстру зберігається для всього тексту, а коментарі позначаються відповідним покликом за наростаючою нумерацією арабськими цифрами. Окремі пусті колонки, як от «назва цієї колонки» розшифровано у тих же коментарях на початку таблиці-реєстру.

Тексти пізніших вписів та реєстрово-протокольних записів українською мовою не мають відношення до змісту і задуму самої таблиці. А тому можна припустити, що вони зроблені у період радянської окупації у 1939 – 1941, 1944 рр. і стосуються господарсько-продовольчих та колгоспних записів щодо мешканців.

Кодикологічний опис

Книга-реєстр. – ВФ ЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Оригінальні речі фондів (далі – ОРФ). – Інв. № 788. – 102 арк.

Книга-реєстр мешканців ґміги Лішня (Загороди, Загороддя) ВФ ЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». 1938 р.: Рукопис в друкованій таблиці. – 2°. – Лішня, 1938. Літературно-меморіальний музей Івана Франка Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

Мова – польська, українська.

Матеріали та техніка виконання. 2°. Папір, 341х275 мм. Філіграмь: відсутня. Тексти реєстрів мешканців виконані різними почерками: 1) перший писар – скоропис, записи польською мовою чорним чорнилом, зроблені акуратним дрібним почерком (1-58 арк.); 2) другий писар – скоропис, пізніші записи польською мовою чорним і сірим чорнилом, зроблені акуратним почерком з манерою написання ве-

[17] Див., наприклад, у: Przegląd Podkarpacia: Drohobycz–Boryslaw–Truskawiec. – R. 4. – 1937. – № 1-90.

[18] Скочиляс І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII – XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія, т. 2: Протоколи генеральних візитацій. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. – 512 с.

ликих за розмірами літер (1, 2, 10, 11, 21, 25, 26, 27, 29, 30, 35, 49, 50, 52, 54, 55 арк.); 3) третій писар - скоропис українською мовою синім, сірим, червоним, фіолетовим чорнилом, червоним і сірим олівцем (20, 22, 25, 32, 35, 36, 40, 41, 42, 44, 47, 49, 50, 59, 60, 61, 62 арк.), записи 1939 – 1940 р. Чорне, сіре, синє і фіолетове чорнило, олівець червоного і сірого кольору. Характер письма польськомовного здебільшого акуратний, а україномовного неакуратний – через пізніші квапливі дописи.

Оздоблення: тексти реєстру вписано в єдину структуру таблиці (арк. 1-102). У таблиці реєстру в оригіналі кількість рядків варіює від 62 до 32, а кількість стовпців – 18.

Оправа: [картон (твердий), папір,], 341х275х4мм. Півфранцузька. Верхня та нижня палітурки ідентичні, поволочені інтролігованим папером з гранітовим орнаментом (кольори: коричневий, чорний). Хребет книги обтягнутий тканиною із чорними і зеленими полосками. На верхній палітурці збереглась титульна наліпка із написом «Rejestr mieszkańców. Gmina LISZNIA (Zagrody). Powiat Drohobycz. № 5, tom II». Верхній форзац частково пошкоджений, виклеєний папером коричневого кольору і у верхньому правому куті містить відбиток штемпеля «Музей Івана Франка, № в книзі Вступу – 4742, інв. № 788, група Ор-ф (оригінальні речі фонду)». Нижній форзац в ідентичному стані.

Зміст: 1) титульний аркуш, «Rejestr mieszkańców. Gmina Lisznia. Powiat Drohobycz. Том II»; 2) реєстр мешканців Лішні 1938 р. (арк. 1-102 зв.).

Провенієнції: відтиск печатки Дрогобицького повітового старости, круглої і правильної форми, із легендою: «Герб Другої Речі посполитої із текстом STAROSTA POWIATOWY DROHOBYCKI» (арк. 102).

Автографи: автограф магістра Блюмера (арк. 102)

Походження: рукопис початково зберігався в урядовому архіві дрогобицького староства або війта ґміни Лішня (до поч. Другої світової війни), з середини XX ст. у приватних руках, а у 2018 р. переданий у відділ фондів ДІКЗ «Нагуєвичі».

Стан збереження: оправа книги сильно пошкоджена механічними чинникам за 1939 – 2019 рр., аркуші частково пошкоджені, аркуш 30 відділений від блоку зшитку, основний блок книги повний; сторінки частково забруднені слідами затіків (верхній форзац, арк. 87-102); плямами від забруднень (арк. 27,40,48) та чорнилом (арк. 3, 4, 5, 6, 13, 23, 24, 28, 30.32, 33, 35, 37, 38, 47, 50, 51, 57); чисті аркуші (арк. 2, 7-12, 14-22, 25, 26, 29, 31, 34, 36, 39, 41-46, 49, 52-56, 58-86).

Покрайні записи (маргіналії): арк. 3, 16, 29, 32,33, 34, 48, 52, 58, 60, 61, 63, 64, 65.

ДОДАТОК

Книга-реєстр мешканців ґміни Лішня (Загороддя, Загороди) 1938 р.[1]

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця № будинку 1 № квартири

Комісаріат П. В. 1-1 зв.

Порядковий номер	а)Прізвище для заміжніх жінок дівоче прізвище також прізвище з попереднього шлюбу б)Імена (послідовність запису імен, виходячи з метрики народження)	Імена батьків і дівоче прізвище матері	а) Дата народження б) Місце народження (місцевість , ґміна, повіт, країна)	Проживає в якості винаймача, члена сім'ї, співвинаймача, робітника	Професія, посада, головне джерело прибутку	Віросповідання (виходячи з метрики)	Цивільний стан і ім'я другого з подружжя також дата і місце видачі відповідного акту	Відношення до загального військового обов'язку а) військове звання б) № реєстрації в списку офіцерів або призовників с) призовний пункт	Громадянство, найменування посвідчення, котре підтверджує громадянство номер, дата і організація	Місце попереднього проживання : (місцевість, ґміна , повіт і номер будинку)	а)Дата початку проживання в ґміні б)номер книги контролю переміщення громадян в) дата запису до реєстру (якщо народився в ґміні, писати «з народження»	Наступне місце проживання (місцевість ,ґміна, повіт, вулиця, і номер будинку).У випадку смерті писати: «Помер»	а) Дата, коли було залишено ґміну або дата і місце смерті б) номер книг контролю за пересуванням громадян с) дата викреслення з реєстру
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Прим'як	Лука	а) 27/2	гол.	робітник	гр.-кат.	одруж.	рядовий	польське	від.н.	а)від н.		а)
	Іван	Анна	б) 1897	госп.[2]			Марія	341			б)		б)
	б)	Вата	Загороди					Дрог.			с)		с)
2	а) Прим'як	Іван	а)5/6	дружина	доп. чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	Стебник	а)від 1922		а)
	з дому Зенич	Параня	б)1899				Іван			Дрог.п.	б)		б)

[1] У оригіналі таблиці надруковано 18 колонок, серед котрих пустими виявилися наступні: посвідчення особи, юридично підтверджене місце проживання, інформація про покарання, зауваження.

[2] У даному джерелі зустрічається чимало скорочень, які розшифровуються наступним чином: гол. госп. – головний господар, доп. чол. – допомога чоловіку, при чол. – при чоловіку, греко-кат. – греко-католик, римо-кат. – римо-католик, Дрог. п. – Дрогобицький повіт, ґ. – ґміна, як в. з. – як вище зазначено, евід. – евіденція (запис), н. б. – номер будинку, рядовий з. – рядовий запасу, від н. – від народження.

	б) Марія	Співак	Стебник								с)		с)
			Дрог. повіт										
3	а) Прим'як	Іван	а) 27/5	син	при	гр.-кат.			як в. з.	Загроди	а)від н.		а)
	Володимир	Марія	б) 1923		батьках						б)		б)
	б)	Зенич	Загороди								с)		с)
4	а) Прим'як	Іван	а) 7/4	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Михайло	Марія	б) 1926		батьках						б)		б)
	б)	Зенич	Загроди								с)		с)
5	~~а) Прим'як~~	Ян	а) 13/12	матір	на утр.	гр-кат.	вдова		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	померла	а)1/5 1935
	~~з дому Вата~~	Анастасія	б) 1854				Лука				б)		б)31/1935
	~~б) Анна~~	Павйорак	Дрогобич								с)		с)
6	а) Прим'як	Іван	а) 3/7	син	при	гр-кат.			як в. з.	від н.	а)3.7 1933		а)
	Мирослав	Марія	б) 1933		батьках						б)163.ґ		б)
	б)	Зенич	Загороди								с)		с)
7	а) Прим'як	Ян	а) 2/1	син	при	гр-кат.			як в. з.		а)від н.		а)
	Богдан	Марія	б) 1937		батьках						б)137 п.		б)
	б)	Зенич	Заґроди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця № будинку 2 №квартири
Комісаріат П. В. 2-2 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Коваль	Гаврило	а) 27/ 3	гол.	робітник	гр-кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)від 1910 р.		а)
	Михайло	Параня	б)18970	госп.			Марія				б)		б)
	б)	Василюк	Лішня								с)		с)

[3] Перекреслення зустрічаємо впродовж декількох реєстраційних списків, що, на нашу думку, означало особу, котра вибула із числа громади при переїзді або ж померла.

2	а) Коваль	Михайло	а) 21/ 10	дружина	при	гр-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)від 1910 р.		а)
	з дому	Теодозія	б)1875		чол.		Михайло				б)		б)
	б)Баран	Мицавка	Дрогобич								с)		с)
	Марія												
3	~~а) Коваль~~ [3]	Михайло	а)17/ 1	син	при	гр-кат.		евід.1360	як в. з.	як в. з.	а)від 1910 р.	Заґроди	а)16/5 1936
	~~Іван~~	Марія	б)1907		батьках						б)	№ дому 50	б)
	б)	Баран	Дрогобич								с)		с)
4	а) Коваль	Михайло	а) 12/ 3	дочка	при	гр-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з	а)від 1910 р.		а)
	Пагута	Марія	б)1909		батьках		Микола				б)		б)
	б) Юлія	Баран	Дрогобич				8/ 2 1934				с)		с)
5	а) Коваль	Михайло	а)6/ 10	дочка	при	гр-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)від н.		а)
	Собко	Марія	б)1911		батьках		Михайло				б)		б)
	б) Розалія	Баран	Заґроди				16/ 5 1936				с)		с)
6	а) Собко	Дмитро	а) 5/ 8	зять	фермер	гр-кат.	одружений	літера С	як в. з.	від н.	а)		а)
	Михайло	Марія	б) 1908				Розалія	евід.1373			б)		б)
	б)	Павлишак	Загороди				16/ 5 1936	П.К.Д.			с)		с)
			Лішнянські					Дрогобич					
7	а) Пагута	Петро	а) 29 /11	зять	фермер	гр-кат.	одружений	літера Д		Дрогобич	а)2/ 8 1937		а)
	Микола	Марія	б) 1906				Юлія			[І.] Франка 160/ а	б)163/ 37 п.		б)
	б)	Ластовяк	Дрогобич				8/2 1934	Дрогобич			с)20/ 10 37		с)
8	а) Пагута	Михайло	а) 10/ 1	онука	при	гр-кат.				від н.	а)від н.		а)
	Дарія-	Юлія	б) 1937		батьках						б)136 п.		б)
	б) Емілія	Коваль	Загороди								с)		с)
			Лішнянські										
9	~~а) Собко~~	Михайло	а)1/ 11	онука	при	гр-кат.					а)від н.	померла	а)10/12 1937

	~~Марія~~	Розалія	б) 1937		батьках						б)263/37		б)334/38
	б)	Коваль	Загороди								с)6/4 1938		с)4/6 1938

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 3 №
Комісаріат П. В. 3-3 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Максимович	Теодор	а) 30/6	гол.	фермер	гр.- кат.	одруже-ний	Дрообич	польське	Дрогобич	а)від 1910		а)
	Іван	Анна	б) 1886	госп.			Юстина				б)		б)
	б)	Паска	Дрогобич								с)		с)
2	а)Максимович	Йосип	а) 22/7	дружина	при	гр.- кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)від н.		а)
	з дому Собко	Євдокія	б)1886		чол.		Іван				б)		б)
	б) Юстина	Лошан-ська	Загороди								с)		с)
3	а)Максимович	Іван	а) 6/7	син	при	гр.- кат.		Кат.А	як в .з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Теофіл	Юстина	б) 1916		батьках			Лист.поб.			б)		б)
	б)	Собко	Загороди					200			с)		с)
								Дрогобич					
4	а)Максимович	Іван	а) 8/10	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Павліна	Юстина	б) 1919		батьках						б)		б)
	б)	Собко	Загроди								с)		с)
5	а)Максимович	Іван	а) 8/4	дочка	при	гр.- кат.			як в. з	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Іванна	Юстина	б) 1924		батьках						б)		б)
	б)	Собко	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 4 №квартири___
Комісаріат П. В. 4-4 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Валігура	Яків	а)26/7	гол.	пожежник	гр.- кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)від 1912		а)
	Василь	Катерина	б)1887	господар			Юлія				б)		б)
	б)	Татарська	Дрогобич								с)		с)

2	а)Валігура	Михайло	а)16/9	дружина	при	гр.- кат.	заміжня		як в. з.	від н.	а)від. н.		а)
	з дому Вата	Марія	б)1892		чол.		Василь				б)		б)
	б) Юлія	Знак	Загороди								с)		с)
3	~~а)Валігура~~	Василь	а)25/6	син	при		одруже-ний	Кат. А	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Дрогобич	а)12/12 1938
	~~Володимир~~	Юлія	б)1913		батьках		Юлія	евід. 69			б)	Завіжна	б)431/38
	б)	Вата	Загороди					Дрогобич			с)	5	с)21/12 1938
4	а)Валігура	Василь	а)17/4	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Стефанія	Юлія	б)1915		батьках						б)		б)
	б)	Вата	Загороди								с)		с)
5	~~а)Валігура~~	Василь	а)17/11	невістка	при	гр.- кат	заміжня			Солець	а)15/1 1938	Дрогобич	а)12/12 1938
	~~з дому~~	Анна	б)1914		батьках		Володи-мир			н. б. 199	б)383/38	Завіжна	б)431/1938
	~~б)Червінська~~	Мінчак	у Сільці, п.				6/11 1937				с)26/3 1938	5	с)21/12 1938
	~~Юлія~~		Дрого-бицький										
6	а) Матчишин		а)								а)		а)
	Михайло		б) 1908								б)		б)
	б)										с)		с)
7	а) Валігура	Василь	а) 1940	дочка							а)		а)
	Юлія	Анна	б)								б)		б)
	б)	Мінчак									с)		с)
8	а) Валігура	Василь	а) 1943	син							а)		а)
	Ярослав	Анна	б)								б)		б)
	б)	Мінчак									с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 5 №квартири___
Комісаріат П. В. 5-5 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Собко	Йосип	а)11/7	гол.госп.	робітник	гр - кат.	одружений	рядовий	польське	від н.	а)від н.		а)

	Ілько	Євдокія	б)1891				Юлія	11 поб.			б)		б)
	б)	Лошанська	Загороди				17/2 1916	Дрогобич			с)		с)
2	а) Собко	Михайло	а)28/11	дружина	при	гр.- кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	з д. Романяк	Анастасія	б)1897		чол.		Ілько				б)		б)
	б) Юлія	Ластовяк	Загороди				17/2 1916				с)		с)
3	а) Миськів	Микола	а)10/8	служник	робітник	гр.-кат.	одружений	кат. А	як в. з.	Дорожів	а)від1928 р.		а)
	Василь	Анна	б)1911				Аделя	евід.1426		Самбірський п.	б)		б)
	б)	Грицай	Дорожів				18/6 1928	Дрогобич			с)		с)
			Самбірський п.										
4	а) Миськів	Василь	а)5/4	член	при	гр.-кат.	заміжня		як в. з	від н.	а)від н.		а)
	з д. Романяк	Марія	б)1923	сім'ї	чол.		Василь				б)		б)
	б) Аделя	Максимович	Загороди				18/6 1928				с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 6 №квартири___
Комісаріат П. В. 6-6 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Мазур	Павло	а)14/5	гол.	робітник	римо-кат.	одруже-ний	рядовий	польське	Дережичі	а)від 1916		а)
	Станіслав	Юліана	б)1901	госп.			Текля	евід.711		Дрого-бицький	б)		б)
	б)	Михаць	Губичі					Дрогобич		повіт	с)		с)
2	а) Мазур	Андрій	а)7/10	дружина	при	гр.- кат.	заміжня		як в.з.	від н.	а)від н.		а)
	з дому Стецюцяк	Юліана	б)1896		чол.		Станіслав				б)		б)
	б) Текля	Козак	Загроди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 7 №квартири____
Комісаріат П. В. 7-7 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Костів	Дмитро	а)16/2	гол. вин.	робітник	гр.- кат.	розлуче-ний		польське	від н.	а) від н.		а)2/3 1936

	Семен	Катерина	б)1894								б)		б)30/35
	б)	Собків	Загороди								с)		с)
2	~~а) Костів~~	Дмитро	а)	дружина	при	гр.- кат.	розлучена		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	Борислав	а)25/1 1934
	~~Катерина~~	Петро-неля	б)1886		госп.						б)	Волянка	б)87/
	~~б) з дому~~	Максимо-вич	Дрогобич		буд.						с)	в.Панке-вича	с)
	~~Максимович~~											37	
3	~~а) Кліщ~~	Франці-шек	а) /11	гол. вин.	робітник	гр.- кат.	одруж.		як в. з.	Дрогобич	а)10/9 1933	Дрогобич	а) як в. з.
	~~Казимир~~	Марія	б)1894				Марія				б)154 /ґ.	в.І.Франка	б)
	б)	Гук	Самбір								с)		с)
4	~~а) Кліщ~~	Василь	а)16/5	дружина	при	гр.- кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Марія~~	Анна	б)1907		госп.		Казимир				б)		б)
	~~б) з дому~~				буд.						с)		с)
	~~Мотика~~												
5	~~а) Кліщ~~	Казимир	а)30/3	син	при	ри-мо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Мечислав~~	Марія	б)1907		батьках						б)		б)
	б)		Самбір								с)		с)
6	~~а) Кліщ~~	Казимир	а)1/5	син	при	ри-мо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Євгеній~~	Марія	б)1828		батьках						б)		б)
	~~б)~~		Дрогобич								с)		с)
7	~~а) Кліщ~~	Казимир	а) /11	син	при	ри-мо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Болеслав~~	Марія	б)1932		батьках						б)		б)
	~~б)~~		Дрогбич								с)		с)
8	а)Максимович	Катерина	а)6/12	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	від н.	а)		а)
	Стефанія	Максимо-вич	б)1934		матері						б)		б)
	б)		Заґроди								с)		с)

9	~~а)Раків~~	Павло	а)25/1	винайм.	заробітчанин	гр.- кат.	одруж.	Рядовий з.	як в. з.	Дрогобич	а)6/7 1939	Дрогобич	а) 20/7 1937
	~~Микола~~	Пелагія	б)1890				Тетяна	N 685		вул.св.хреста	б)5/35	вул. Завіжна, 43	б)119/37
	б)		Літиня					Дрогобич			с)	43	с)
10	~~а) Раків~~	Іван	а)11/6	дружина	заробітчанин	гр.- кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	Дрогобич	а)20/7 1937
	~~Тетяна~~	Анна	б)1890				Микола				б)	Завіжна	б) 119/37
	б) з дому	Динда	Снятинка								с)	43	с)
	Сабат												
11	~~а)Раків~~			дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Тетяна~~				батьках						б)		б)
	б)										с)		с)
12	~~а)Раків~~	Микола	а)29/6	дочка	при	гр.- кат.	не заміж.		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Ярослава~~	Тетяна	б)1922		батьках						б)		б)
	б)	Сабат	Дрогобич								с)		с)
13	~~а)Раків~~	Микола	а)16/9	син	при	гр.- кат.	не одруж.		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Йосип~~	Тетяна	б)1925		батьках						б)		б)
	б)	Сабат	Дрогобич								с)		с)
14	~~а)Раків~~	Микола	а)27/6	дочка	при	гр.- кат.	не заміж.		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Анна~~	Тетяна	б)1928		батьках						б)		б)
	б)	Сабат	Дрогобич								с)		с)
15	~~а)Раків~~	Микола	а)30/5	син	при	гр.- кат.	не одруж.		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Микола~~	Тетяна	б)1935		батьках						б)		б)
	б)	Сабат	Дрогобич								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 8 №квартири___
Комісаріат П. В. 8-8 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Мазур	Павло	а)18/10	гол.	фермер	римо-кат.	одруж.		польське	Дережичі	а)від 1918		а)
	Мартин	Юлія	б)1909	госп.			Катерина	1253		Дрогобицький	б)		б)
	б)	Михаць	Дережичі				9/2 1933	Дрогобич		повіт	с)		с)

2	~~а) Мазур~~	Теодор	а)3/9	дружина	при	гр.-кат.	заміжня		як в. з	від н.	а)від нар.	померла	а)2/1 1932
	~~з.д. Кузів~~	Катерина	б)1910		чоловіку		Мартин				б)	2/1 1932	б)40
	~~б) Юлія~~	Кушнір	Загороди								с)		с)10/2 1933
3	а) Мазур	Іван	а)	батько	фермер	римо-кат	вдівець		як в. з	Дережичі	а)від 1918		а)
	Павло	Катерина	б)1866							Дрого-бицький	б)		б)
	б)		Рихтичі							повіт	с)		с)
4	~~а) Мазур~~	Павло	а)31/1	брат	фермер	римо-кат.		рядовий	як в. з	як в. з	а) як в. з	Заґроди	а)19/8 1938
	~~Франці-шек~~	Юлія	б)1913					евід.113			б)		б)
	б)	Михаць	Дережичі					Дрогобич			с)	N 30	с)
5	~~а) Федюк~~		а)2/5	винаймач	служниця	греко-кат.			як в. з	Станіслав	а)30/5	Дрогобич	а)30/4 1933
	~~Оксана~~	Марія	б)1900								б)1931		б)53
	б)	Федюк									с)		с)13/5
6	а) Мазур	Андрій	а)21/5	дружина	при	гр.-кат.			як в. з	Нар.	а)9/2 1933		а)
	з. д.Воло-шин	Анастасія	б)1907		чоловіку					Дрого-бицький	б)177/п.		б)
	б) Кате-рина		п.Дрого-бицький							повіт	с)23/3 1935		с)
7	а) Мазур	Мартін	а)30/7	дочка	при	римо-кат			як в. з	від нар.	а)30/7 1934		а)
	Яніна	Катерина	б)1934		батьках						б)		б)
	б)	Воляник	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 9 №квартири___
Комісаріат П. В. 9-9 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а)Павлишак~~		а)9/11	гол.	робітник	гр.- кат.	вдівець		польське	від нар.	а) від нар.	помер	а)9/12 1933
	~~Михайло~~	Анастасія	б)1855	госп.							б)		б)94/
	б)	Дере-жицька									с)		с)

2	~~а) Павлишак~~	Михайло	а)5/7	син	при	гр.- кат.		рядовий	як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	громада	а)2/3 1935
	~~Іван~~	Аґата	б)1902		батьку			679 евід			б)	Унятич	б)
	б)	Нагре-						Дрогобич			с)	г. Лішня	с)
		бець-											
		ка											
3	а)Павлишак	Михайло	а)25/3	син	робітник	гр.- кат.	одруже-	сержант	як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Теофіл	Аґата	б)1890				ний	748 поб.			б)		б)
	б)	Нагре-	Загороди				Катерина	Дрогобич			с)		с)
		бець-											
		ка						Стрий					
4	а) Пагута	Теодор	а)1900	служниця	доп.	гр.- кат.			як в. з.	Дрогобич	а)від 1928		а)
	Катерина	Анна	б)		господарю						б)		б)
	б)	Знак									с)		с)
5	а) Пагута		а)13/4	син	при	гр.- кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Емілія	Катерина	б)1929		матері						б)		б)
	б)	Пагута	Загороди								с)		с)
6	~~а) Гриник~~	Дмитро	а)	служник		Гр.- кат.	одруже-	рядовий	як в. з.	Дрогобич	а)від 1931	Дрогобич	а)25/1
	~~Павло~~	Марія	б)1888				ний	279			б)	вулиця	1935
	б)	Стецюцяк	Дрогобич				Текля	Дрогобич			с)	І. Франка	б)129/
													с)23/5
													1935

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 10 №квартири___
Комісаріат П. В. 10-10 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Михайлович	Микола	а) 6/8	гол.госп.	фермер	гр.- кат.	одруж.		польське	Дрогобич	а) від 1920		а)
	Дмитро	Анна	б) 1882				Олена				б)		б)
	б)	Наумяк	Дрогобич								с)		с)
2	а) Михайлович	Франко	а) 2/9	дружина	доп.чол.	гр.- кат	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а) від 1925		а)
	з дому	Катерина	б) 1921				Дмитро				б)		б)
	б) Волянська	Максимо-	Дрогобич								с)		с)
	Олена	вич											

3	а) Михайлович	Дмитро	а)27/2	син	при	гр.- кат			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Володимир	Катерина	б)1921		батьках						б)		б)
	б)	Павлишак	Загороди								с)		с)
4	а) Михайлович	Дмитро	а)29/4	син	при	гр.- кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Нестор	Катерина	б)1922		батьках						б)		б)90
	б)		Загороди								с)		с)
5	~~а) Михайлович~~	Дмитро	а)2/12	дочка	при	гр.- кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	померла	а) 1/7 1933
	~~Іванна~~	Олена	б)1925		батьках						б)		б)
	б)	Волянська	Загороди								с)		с)
6	а) Михайлович	Дмитро	а)27/5	дочка	при	гр.- кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Емілія	Олена	б)1930		батьках						б)		б)
	б)	Волянська	Загороди								с)		с)
7	а) Михайлович	Дмитро	а)202	син	при	гр.- кат			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Микола	Олена	б)1936		батьках						б) 9/ 36		б)
	б)	Волянська	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 11 №квартири___
Комісаріат П. В. 11-11 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Стецюцяк	Михайло	а)2/6	гол.госп	фермер	гр.-кат.	вдова		польське	Дрогобич	а)від нар.		а)
	З д.Смерека	Розалія	б)1877								б)		б)
	б) Юлія	Кушнір	Дрогобич								с)		с)
2	а) Стецюцяк	Теодор	а)20/10	дочка	при	гр.-кат.	заміжня		як в.з.	від нар.	а)від нар.		а)
	зам.Знак	Юлія	б)1907		матері		Михайло				б)		б)
	б) Стефанія	Кушнір	Загороди				23/2 1935				с)		с)
3	а) Знак	Іван	а)23/8	зять	фермер	гр.-кат.	одруж.	Кат. А	як в.з.	Дрогобич	а)23/2 1935		а)

	Михайло	Єфроси-нія	б)1907				Стефанія	евід.939			б)		б)
	б)	Колінко	Дрогобич				23/2 1935	Дрогобич			с)4/4 1935		с)
4	а) Знак	Михайло	а)11/3	дочка	при	гр.-кат.			як в.з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Ірина-Дарія	Стефанія	б)1936		батьках						б)11 1936		б)
	б)		Загороди								с)28/6 1936		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 12 №квартири___
Комісаріат П. В. 12-12 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Слонський	Петро-неля	а)10/5	гол.госп.	робітник	гр.-кат.	одруже-ний	Кат.С 2	польське	Дрогобич	а)від 1916		а)
	Данило	Слонська	б)1890				Розалія	евід.622			б)		б)
	б)		Дрогобич					Стрий			с)		с)
2	а) Слонська	Василь	а)24/2	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	з д. Максимович	Марія	б)1887				Данило				б)		б)
	б)Розалія	Флюнт	Загороди								с)		с)
3	а)Слонська	Данило	а)16/4	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з	а)як в. з.		а)
	Стефанія	Розалія	б)1921		батьках						б)		б)
	б)	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
4	а)Слонська	Данило	а)20/1	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з	а)як в. з.		а)
	Іванна	Розалія	б)1924		батьках						б)		б)
	б)	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
5	а)Слонський		а)17/2	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з	а)як в. з.		а)
	Мар'ян		б)1928		батьках						б)		б)
	б)		Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 13 №квартири___
Комісаріат П. В. 13-13 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Коссак	Теодор	а)16/5	гол.госп.	поштовий	гр.-кат.	одруже-ний	Дрогобич	польське	від нар.	а)від нар.		а)
	Петро	Розалія	б)1892		службо-		Ольга				б)		б)
	б)		Загороди		вець		12/2 1931				с)		с)
2	а) Коссак	Микола	а)12/6	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а)від 1931		а)
	з д. Ясеницька	Юлія	б)1902				Петро				б)		б)
	б)Ольга	Крайчик	Дрогобич				12/2 1931				с)		с)
3	а)Коссак	Петро	а)5/11	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Лідія	Ольга	б)1931		батьках						б)		б)
	б)	Ясеницька	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 14 №квартири___
Комісаріат П. В. 14-14 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Павлишак	Михайло	а)162	гол.госп.	фермер	гр.-кат.	одружений	рядовий	польське	від нар.	а)від нар.		а)
	Василь	Аґата	б)1898				Анна	682 евід.			б)		б)
	б)	Нагре-бецька	Загороди					Дрогобич			с)		с)
2	а)Павлишак	Петро	а)209	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	Лішня	а)від 1924		а)
	з дому	Марія	б)1907				Василь			Дрогобич	б)		б)
	б)Совяк	Совяк	Лішня								с)		с)
	Анна												
3	а) Павлишак	Василь	а)2811	син	при	гр.-кат.			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Теофіл	Анна	б)1924		батьках						б)		б)
	б)	Совяк	Загороди								с)		с)
4	а)Коблик	Василь	а)	служник		гр.-кат.			як в. з.		а)від 1930		а)
	Олекса	Софія	б)Турка							Турка	б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 15 №квартири___
Комісаріат П. В. 15-15 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Коссак	Теодор	а)1/10	гол.госп.	фермер	гр.-кат.	одружений	сержант	польське	від нар.	а)від нар.		а)
	Йосип	Розалія	б)1890				Марія	евід.736			б)		б)
	б)		Загороди					Дрогобич			с)		с)
2	а) Коссак	Петро	а)3/5	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а)від 1920		а)
	з дому	Катерина	б)1892				Йосип				б)		б)
	б) Булькевич	Гриник	Загороди								с)		с)
3	а) Коссак	Йосип	а)10/10	син	при	гр.-кат.			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Володимир	Марія	б)1921		батьках						б)		б)
	б)	Булькевич	Загороди								с)		с)
4	а) Коссак	Йосип	а)15/2	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Сюзанна	Марія	б)1923		батьках						б)		б)
	б)	Булькевич	Загороди								с)		с)
5	а) Коссак	Йосип	а)6/11	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Євгеній	Марія	б)1928		батьках						б)		б)
	б)	Булькевич	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 16 №квартири___
Комісаріат П. В. 16-16 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Колінко	Микола	а)17/3	гол.госп.	фермер	гр.- кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)від 1913		а)
	Йосип	Текла	б)1889				Розалія		як в. з.		б)		б)
	б)	Модриць-ка	Дрогобич								с)		с)
2	а) Колінко	Андрій	а)6/11	дружина	при чол.	гр.- кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Юлія	б)1891				Йосип				б)		б)
	б)Стецюцяк	Коссак	Загороди								с)		с)
3	а)Колінко	Йосип	а)5/12	син	при	гр.- кат.		Кат А	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Віктор	Розалія	б)1913	син	батьках			евід. 180			б)		б)

	б)	Стецюцяк	Загороди					Дрогобич			с)		с)
4	а)Колінко	Йосип	а)24/12	син	при	гр.- кат.		Кат А	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Мирон	Розалія	б)1823		батьках			лист поб.			б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди					198			с)		с)
5	а)Колінко	Йосип	а)24/11	син	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Теофіл	Розалія	б)1923		батьках						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)
6	а)Колінко	Йосип	а)22/11	син	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Степан	Розалія	б)1926		батьках						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 17 №квартири___
Комісаріат П. В. 17-17 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Щурик	Василь	а)24/5	гол.госп.	фермер	гр.- кат.	одруже-ний	рядовий	польське	Унятичі	а)від 1921		а)
	Михайло	Тезія	б)1896				Юлія	75 поб.			б)		б)
	б)	Хован	Унятичі					Дрогобич			с)		с)
2	а) Щурик	Василь	а)10/9	дружина	при чол.	гр.- кат.	заміжня		польське	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Текла	б)1895				Михайло				**б)**		**б)**
	б)Низова	Сосків	Загороди								с)		с)
	Юлія												
3	а) Щурик	Михайло	а)	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Стефанія	Юлія	б)		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Унятичі								с)		с)
4	а) Щурик	Михайло	а)31/6	син	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Василь	Юлія	б)1923		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Унятичі								с)		с)
5	а) Щурик	Михайло	а)19/8	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Павліна	Юлія	б)1924		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
6	а) Щурик	Михайло	а)24/8	дочка	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)

	Марія	Юлія	б)1924		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
7	а) Щурик	Михайло	а)10/6	син	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Олекса	Юлія	б)1929		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
8	~~а) Щурик~~	Михайло	а)7/8	син	при	гр.- кат.			як в. з.	як в. з.	а)від нар.	помер	а)14/8 1933
	~~Володимир~~	Юлія	б)1933		батьках						б)164/г.		б)92/о
	б)	Низова	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 18 №квартири___
Комісаріат П. В. 18-18 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Коссак	Андрій	а)14/5	гол.госп.	робітник	гр.- кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)від 1880		а)
	Теодор	Розалія	б)1863				Параня				б)		б)
	б)	Мицавка	Дрогобич								с)		с)
2	а) Коссак	Олекса	а)24/7	дружина	при чол.	гр. – кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)		а)
	з дому	Катерина	б)1878				Теодор				б)		б)
	б)Вата	Варивода	Дрогобич								с)		с)
	Параня												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 19 №квартири___
Комісаріат П. В. 19-19 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Пагута	Ілько	а)25/1	гол.госп.	фермер	гр.-кат.	одруже-ний	рядовий	польське	Дрогоб-бич	а)від 1921		а)
	Дмитро	Юлія	б)1891				Юстина	462 евід.			б)		б)
	б)	Борислав-сь-	Дрогобич					Дрогобич			с)		с)
		ка											

2	а)Пагута	Василь	а)14/10	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Текла	б)1890				Дмитро				б)		б)
	б)Низова	Леськів	Загороди								с)		с)
	Юстина												
3	а)Пагута	Дмитро	а)19/1	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Олена	Юстина	б)1922		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
4	а)Пагута	Дмитро	а)1/2	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Володимир	Юстина	б)1923		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Заґроди								с)		с)
5	а)Пагута	Дмитро	а)21/11	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Ольга	Юстина	б)1931		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
6	а)Пагута	Дмитро	а)12/6	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Євген	Юстина	б)1933		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Заґроди								с)		с)
7	а)Пагута	Дмитро	а)4/10	син	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Теофіл	Юстина	б)1933		батьках						б)165/ґ		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
8	а)Пагута	Дмитро	а)15/.5	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)від нар.		а)
	Іванна	Юстина	б)1937		батьках						б)405/1938		б)
	б)	Низова	Загороди								с)6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 20 №квартири___
Комісаріат П. В. 20-20 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Вата	Михайло	а)25/6	гол.госп.	фермер	гр-кат.	вдова		польське	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Анна	б)1882								б)		б)
	б)Стецюцяк	Максимо-	Загороди								с)		с)
	Катерина	вич											
2	а) Вата	Іван	а)28/7	син	при чол.	гр-кат.		Кат А	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)

	Володимир	Катерина	б)1912					1564 евід.			б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди					Дрогобич			с)		с)
3	а)Вата	Олексій	а)1908								а)		а)
	Емілія		б)								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 21 №квартири___
Комісаріат П. В. 21-21 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Бориславський	Іван	а)2/9	гол.госп.	фермер	гр.-кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)від 1896		а)15/10 1932
	Олександр	Анастасія	б)1869				Юлія				б)		б)38
	б)	Садло	Дрогобич								с)		с)10/2 1933
2	а) Бориславська	Іван	а)5/6	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Текла	б)1909				Олександр				б)		б)
	б)Снятинська	Павлишак	Загороди								с)		с)
	Юлія												
3	~~а) Бориславська~~	Олександр	а)18/6	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Загороди	а)
	~~Марія~~	Юлія	б)1909		батьках						б)	N б. 33	б)
	б)	Снятин-ська	Загороди								с)		с)
4	а) Бориславський	Олександр	а)11/2	син	при	гр.-кат.	одруже-ний		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Микола	Юлія	б)1912		батьках		Юлія	1539 евід.			б)		б)
	б)	Снятин-ська	Загороди				14/7 1934	Дрогобич			с)		с)
5	а) Коваль	Михайло	а)6/1	зять	фермер	гр.-кат.	одруже-ний	рядовий	як в. з.	Дрогобич	а)від 1911		а)
	Василь	Марія	б)1902		котляр		Теофіла	167 поб.			б)		б)
	б)	Баран	Дрогобич					Дрогобич			с)		с)
6	а) Коваль	Олександр	а)24/3	дружина	при чол.	гр.-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а)як в. з.		а)
	з дому	Юлія	б)1907				Василь				б)		б)

	б) Бориславська	Снятин-ська	Загороди								с)		с)
	Теофілія												
7	а) Коваль	Василь	а)4/6	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Дарія	Теофіла	б)1929		батьках						б)		б)
	б)	Борислав-ська	Загроди								с)		с)
8	~~а) Коваль~~	Василь	а)7/5	дочка	при	гр.-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	померла	а)28121936
	~~Євгенія~~	Теофіла	б)1931		батьках						б)		б)21/36 оп.
	б)	Борислав-ська	Загороди								с)		с)
9	а) Бориславська	Василь	а)12/9	дружина	при	гр.-кат.	заміжня		як в. з.		а)14/7 1934		а)
	з дому	Катерина	б)1912	для	батьках		Микола				б)224/ п.		б)
	б)Ільчишин	Пилат	Бабчиці	N 4			14/7 1934				с)29/3 1935		с)
	Юлія		Дрогобич										
10	а)Бориславська	Микола	а)13/5	дочка		гр.-кат.			як в. з.		а)від нар.		а)
	Стефанія	Юлія	б)1936								б)51/39 п.		б)
	б)	Ільчишин	Дрогобич								с)4/ 1939		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 22 №квартири___
Комісаріат П. В. 22-22 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Вата	Олекса	а)17/9	гол.госп	фермер	греко.-кат.	одруже-ний		польське	від нар.	а)від нар.		а)
	Микола	Катерина	б)1875				Анна				б)		б)
	б)	Варивода	Загороди								с)		с)
2	а) Вата	Андрій	а)29/4	дружина	при чол.	греко.-кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	з дому	Пелагія	б)1881				Микола				б)		б)
	б)Стецюцяк	Романяк	Загороди								с)		с)

3	~~а)Маєр~~	Микола	а)5/5	дочка	при чол.	греко.-кат	вдова		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Загороди	а)5/11 1932
	~~з дому~~	Анна	б)1906				Іван		як в. з.		б)	N б. 25	б)39
	~~б)Вата~~	Стецюцяк	Загороди								с)		с)10/2 1933
	~~Катерина~~												
4	~~а)Маєр~~	Іван	а)5/7	дочка	при матері	греко.-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Загороди	а)
	~~Іванна~~	Катерина	б)1926								б)	N б 25	б)10/2 1933
	б)	Вата	Загороди								с)		с)
5	~~а)Вата~~	Микола	а)4/1	дочка	при	греко.-кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Дрогобич	а)13/7 1935
	~~Марія~~	Анна	б)1909		батьках		Зигмунт				б)	вулиця	б)
	б)	Стецюцяк	Загороди				Курик				с)	Коростянсь-	с)1935
6	~~а)Вата~~	Микола	а)11/4	дочка	при	греко.-кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.	Дрогобич	а)92 1935
	~~Магдалина~~	Анна	б)1911		батьках		Буда				б)	вулиця	б)34/35
	б)	Стецюцяк	Загороди				Владислав				с)	Коростянсь-	с)
7	а) Вата	Микола	а)20/3	син	при	греко.-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Михайло	Анна	б)1917		батьках						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)
8	а) ~~Вата~~	Микола	а)7/9	дочка	при	греко.-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Стахнів	Анна	б)1922		батьках						б)		б)
	б) Юлія	Стецюцяк	Загороди								с)		с)
9	а) Вата	Загороди	а)11/4								а)		а)
	Магда		б)1911								б)		б)
	б)										с)		с)
10	а)Будова	Володимир	а)29/1								а)		а)
	Ярина		б)1935								б)		б)
	б)										с)		с)
11	а)Будова		а) 16/2								а)		а)

	Анна		б) 1938								б)		б)
	б)										с)		с)
12	а)Будова		а) 22/11								а)		а)
	Роман		б)1939								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 23 №квартири___
Комісаріат П. В. 23-23 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Ластовяк	Михайло	а)1/2	гол.госп	фермер	греко-кат.	вдова		польське	Догобич	а)від 1881		а)
	з дому	Марія	б)1863								б)		б)
	б)Легедза	Фокі	Дрогобич								с)		с)
2	а) Ластовяк	Андрій	а)16/11	син	при	греко-кат		рядовий	як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Михайло	Катерина	б)1903		матері			кат. Д			б)		б)
	б	Легедза	Загороди					Дрогобич			с)		с)
3	~~а) Ластовяк~~	Андрій	а)1/12	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)23/2 1933
	~~Юлія~~	Катерина	б)1908		матері						б)		б)37
	б)	Легедза	Загороди								с)	Дрого-биць-	с)25/3 1933
4	а) Ластовяк	Андрій	а)3/2	гол.госп	фермер	греко-кат	одруженй	рядовий	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Дмитро	Катерина	б)1884				Павліна	524 поб.			б)		б)
	б)	Легедза	Загороди					Дрогобич			с)		с)
5	а) Ластовяк	Микола	а)29/6	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а)від 1930		а)
	з дому	Анастасія	б)1903				Дмитро				б)		б)
	б) Гриник	Мицавка	Дрогобич								с)		с)
	Павліна												
6	а) Ластовяк	Дмитро	а)9/9	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Володимир	Анастасія	б)1923		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
7	~~а) Ластовяк~~	Дмитро	а)2/1	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а)від нар.	помер	а)8/2 1934
	~~Теофіл~~	Павліна	б)1932		батьках						б)75		б)136
	б)	Гриник	Загороди								с)102 /1933		с)152 1935

8	а) Ластовяк	Дмитро	а)5/6	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а)від нар.		а)
	Тарас	Павліна	б)18/33		батьках						б)162 /ґ		б)
	б)	Гриник	Загороди								с)		с)
9	а) Ластовяк	Дмитро	а)29/10	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а)від нар.		а)
	Микола	Павліна	б)1935		батьках						б)51 /35		б)
	б)	Гриник	Загороди								с)		с)
10	а) Ластовяк	Дмитро	а)11/11	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а)від нар.		а)
	Михайло	Павліна	б)1936		батьках						б)29/36 ґ		б)
	б)	Гриник	Загроди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 24 №квартири___
Комісаріат П. В. 24-24 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Бориславський	Олек-сандр	а)24/10	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одруже-ний	Кат.С	польське	від нар.	а)від нар.		а)
	Володимир	Юлія	б)1899				Розалія				б)		б)
	б)	Снятин-ська	Заґроди					Евід. 502			с)		с)
2	а) Бориславська	Іван	а)4/10	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	з дому	Софія	б)1877				Володи-мир				б)		б)
	б)Стецюцяк	Собко	Загороди								с)		с)
	Розалія												
3	~~а)Гриник~~	Дмитро	а)	слуга	служник	греко-кат.	одружений	евід. 274	як в. з.	Дрогобич	а)30/3 1935	Дережичі	а)30/8 1938
	~~Павло~~	Марія	б)1888				Текла	Дрогобич		вул І. Франка	б)238 ґ	N б.102	б)362/38
	б)	Стецюцяк	Дрогобич								с)25/4 1935		с)17/9 1938

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 25 №квартири___
Комісаріат П. В. 25-25 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Кузів	Зиґмунт	а)29/5	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одруже-ний		польське	Вороблє-вичі	а)від 1901		а)

	Теодор	Розалія	б)1876				Марія				б)		б)
	б)	Кравців	Вороблевичі								с)		с)
2	а) Кузів	Іван	а)15/2	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а)від 1921		а)
	з дому	Катерина	б)1885				Теодор				б)		б)
	б) Коріньчук										с)		с)
3	а) Кузів	Теодор	а)29/9	син	при	греко-кат.	одружений	рядовий	як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Віктор	Катерина	б)1907		батьках		Катерина	евід.2430			б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди				5/11 1932	Дрогобич			с)		с)
4	а) Кузів	Теодор	а)7/11	син	при	греко-кат.		Кат. А	як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Степан	Катерина	б)1913		батьках			евід 181			б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди					Дрогобич			с)		с)
5	а) Кузів	Теодор	а)8/11	дочка	при	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	з дому	Катерина	б)1919		батьках		Степан				б)		б)
	б)Мицавка	Кушнір	Загороди				9/6 1937				с)		с)
	Марія												
6	а) Кузів	Микола	а)5/5	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Заґроди	а)5/11 1932		а)
	з дому Вата	Анна	б)1906	від N 3			Віктор			N б. 22	б)74		б)
	б)Маєр	Стецюцяк	Загороди				5/11 1932				с)10/2 1933		с)
	Катерина												
7	а) Маєр	Іван	а)5/7	дочка	при матері	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Іванна	Катерина	б)1926	від N 6							б)		б)
	б)	Вата	Загороди								с)		с)
8	а) Кузів	Теодор	а)28/1	винай-	водій	греко-кат.	одружений	ст.рядовий	як в. з.	Дрогобич	а)17/5 1934		а)
	Володимир	Катерина	б)	мач			Текля	1303		Вул. 58	б)186		б)
	б)	Кушнір	Загороди				6/11 1930	Дрогобич			с)22/5 1934		с)
9	а) Кузів	Дмитро	а)19/3	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)17/5 1934		а)

	з дому	Юлія	б)1902				Володи-мир				б)186		б)
	б) Олексин	Яремко	Дрогобич				6/11 1930				с)22/5 1934		с)
	Текля												
10	а) Кузів	Володи-мир	а)21/1	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а)17/5 1934		а)
	Дарія	Текля	б)1933		батьках						б)186		б)
	б)	Олексин	Дрогобич								с)22/5 1934		с)
11	~~а) Коріньчук~~	Марія	а) 3/3	пасерби-ця	при батьках	римо-кат.			як в. з.	Дрогобич	а)1/3 1934	Загороди	а)
	~~Йосип~~	Коріньчук	б)1909								б)	N б. 56	б)
	б)		Дрогобич								с)		с)
12	а) Кузів	Володи-мир	а)26/4	син	при	греко-кат.			як в. з.		а)від нар.		а)
	Зеновій	Текла	б)1936		батьках						б)1836		б)
	б)	Олексин	Загороди								с)		с)
13	а) Мицавка	Олександр	а)1/1	зять	робітник	греко-кат.	одруже-ний	кат. А	як в. з.	Дрогобич	а)20/9 1937		а)
	Степан	Катерина	б)1914				Марта	евід.448		вул. І. Франка	б)4/2 1938		б)
	б)	Волощак	Дрогобич				19/6 1937	Дрогобич		24	с)28/4 1938		с)
14	а) Мицавка	Степан	а)10/10	внук	дитина	греко-кат.			як в. з.		а)від нар.		а)
	Любомир	Марія	б)1937								б)268/37		б)
	б)	Кузів	Загороди								с)6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 26 №квартири___
Комісаріат П. В. 26-26 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Мілан	Дмитро	а)7/4	власник	фермер	греко-кат.	кат. С		польське	Дрогобич	а)від 1921		а)
	Гаврило	Катерина	б)1892	будинку	власник		евід.1460				б)		б)
	б)	Флюнт	Дрогобич		госп.		Дрогобич				с)		с)
2	а)Мілан	Іван	а)5/12	дружина	при госп.	греко-кат			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	з дому	Розалія	б)1896								б)		б)

	б)Кушнір	Ластовяк	Загороди								с)		с)
	Юстина												
3	а) Мілан	Гаврило	а)3/1	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Емілія	Юстина	б)1925		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
4	а) Мілан	Гаврило	а)6/11	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а)як в. з.		а)
	Володимир	Юстина	б)1930		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
5	а) Мілан	Гаврило	а)23/8	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а)від нар.		а)
	Любомира	Юстина	б)1937		батьках						б)159/ 1937		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 27 №квартири___
Комісаріат П. В. 27-27 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Малтес~~	Філіп	а) 15/4	гол.госп.	робітник	евангелист	одруж.	кат.А	польське	від 1923	а)		а)
	~~Рудольф~~	Малгожата	б) 1894				Іванна	Евід.486			б)		б)
	б)		Заплатин					Стрий			с)		с)
2	~~а) Малтес~~	Микола	а) 15/11	дружина	при	еванге-лист	заміжня		як в. з.		а)		а)
	~~з дому Дайт~~	Катерина	б) 1895		чол.		Рудольф				б)		б)
	~~б) Кюґель Анна~~	Хейхерт	Вороблевичі								с)		с)
3	~~а) Кюґель~~	Іван	а) 23/8	син	при	еванге-лист			як в. з.		а)		а)
	~~Ґюстав~~	Іванна	б) 1923		матері						б)		б)
	б)	Дайт									с)		с)
4	~~а) Малтес~~	Рудольф	а) 9/3	дочка	при	евангелист			як в. з.		а)		а)
	~~Ірма-Ліза~~	Іванна	б) 1930		батьках						б)		б)
	~~б)~~	Дайт	Загороди								с)		с)
5	~~а) Гарбацік~~	Михайло	а) 16/6	гол.		римо-кат.	одруж.	рядовий	як в. з.	Модричі	а) 3/833	Модричі	а) 27/12/35
	~~Петро~~	Юзефа	б) 1903	винаймач			Анна	запасу		Дрогобич	б) 128/9	№ 299	б) 26/136
	б)	Міцкевич					1933	Дрогобич			с) 5/1133		с) 15/35

6	~~а) Гарбацік~~	Андрій	а) 183	дружина		греко-кат.	заміжня		як в. з.	Лішня	а) 3/833		а)
	~~з дому~~	Катерина	б) 1900	від № 5			Петро			№ б. 45	б)		б)
	~~б) Лазарів~~		Вороблевичі				1933				с)		с)
	~~Анна~~												
7	а) Крисько	Андрій	а)	винаймач	заробіт-	греко-кат.	одруже-ний		як в. з.	Дрогобич	а)		а)
	Іван	Юлія	б) 1878		чанин		Катерина			вул.св. Хреста	б)		б)
	б)	Васильціо	Дрогобич							№ б.158	с)		с)
8	а) Крисько	Василь	а)	дружина	при	греко-кат.	заміжня			як в. з.	а)2338		а)
	з дому	Марія	б) 1873		чол.						б)38338		б)
	б) Поляк	Педлячка	Старий								с) 26438		с)
	Катерина		Самбір										

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 28 №квартири___

Комісаріат П. В. 28-28 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Кушнір~~	Степан	а)22/1	гол.госп	фермер	греко-кат.	одруже-ний		польське	від нар.	а)від нар.	помер	а)3/8 1933
	~~Василь~~	Марія	б)1863				Магда-лина				б)		б)91о
	б)		Загороди								с)		с)
2	~~а) Кушнір~~	Матвій	а)2/2	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	помер	а) 3/2 1939
	~~з дому~~	Марія	б)1866				Василь				б)		б)
	~~б) Максимович~~										с)		с)
3	а) Луцик	Микола	а) 3/10	зять		греко-кат.	одруже-ний	кат. А	як в. з.	Дорожів	а) від 1922		а)
	Петро	Анна	б)1896				Кароліна	Стрий-		п. Самбірський	б)		б)
	б)	Живчин	Дережичі				заміжня	Дрогобич			с)		с)
			Самбір				Петро	1596 поб.					
4	а) Луцик	Василь	а)14/7	дружина	при чол.	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)

	з дому	Магда-лина	б)1903								б)		б)
	б) Кушнір	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
5	а) Луцик	Петро	а) 31/12	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Володимир	Кароліна	б) 1922		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
6	а) Луцик	Петро	а) 6/4	дочка	при				як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Стефанія	Кароліна	б) 1924		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
7	а) Луцик	Петро	а) 24/7	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Степан	Кароліна	б) 1926		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
8	а) Луцик	Петро	а) 7/2	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Іванна	Кароліна	б)1930		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)
9	а) Луцик	Петро	а) 16/12	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Антоній	Кароліна	б) 1931		батьках						б)		б)
	б)	Кушнір	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 29 №квартири___
Комісаріат П. В. 29-29 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Сікорський	Йосип	а) 28/2	гол.госп.	бурильник	римо-кат.	одружений		польське	Волянка	а) від 1927		а)
	Павло	Марія	б)1881				Анна			Борислав	б)		б)
	б)	Калічин-ська	с. Варяж								с)		с)
2	а) Сікорська	Іван	а)18/6	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Марія	б) 1879				Павло				б)		б)
	б) Дочич		Самбір								с)		с)
	Анна												
3	~~а) Сікорський~~	Павло	а) 22/9	син	Держ.	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	помер	а)

	~~Михайло~~	Анна	б)1906		службо-						б)		б)
	б)	Дочич	Волянка		вець						с)		с)
4	а) Сікорська	Павло	а) 23/4	дочка	учениця	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Станіслава	Анна	б) 1916								б)		б)
	б)	Дочич	Волянка								с)		с)
5	а) Сікорський	Павло	а) 20/11	син	при	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Здіслав	Анна	б) 1922		батьках						б)		б)
	б)	Дочич	Волянка								с)		с)
6	~~а)Волянський~~	Віктор	а) 13/1	винаймач	муляр	римо-кат.	розведе-	Кат А	як в. з.	Дрогобич	а)15/10 1936	Дрогобич, глішнянське передмістя, № 112	а) 24/12 1937
	~~Антоній~~	Марія	б) 1899				ний	евід.2055		Горішня	б) 17/36 п.		б) 118/37
	б)	Дашко	Дрогобич					Дрогобич		Брама	с)	N б.112	с) 9/8 1937
7	~~а) Волянська~~	Антоній	а)17/1	дочка	при	як в. з.				як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Антоніна~~	Стефанія	б)1928		батьку						б)		б)
	б)	Громи-шин	Труска-вець								с)		с)
8	~~а) Волянська~~	Антоній	а) 30/4	дочка	як в. з.	як в. з.				як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	Зенонефа	Стефанія	б) 1929								б)		б)
	б)	Громишин	Труска-вець								с)		с)
9	~~а) Волянська~~	Антоній	а) 2/11	дочка	як в. з	як в. з.				як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Станіслава~~	Стефанія	б) 1930								б)		б)
	б)	Громишин	Дрогобич								с)		с)
10	~~а) Волянська~~	Антоній	а) 3/1	дочка	як в. з	як в. з.				як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Барбара~~	Стефанія	б) 1932								б)		б)
	~~б) Ванда~~	Громишин	Дрогобич								с)		с)
	~~Станіслава~~												
11	~~а) Волянська~~	Антоній	а) 1/5	дочка	як в. з	як в. з.				як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Лідія~~	Стефанія	б) 1935								б)		б)
	~~б) Стефанія~~	Громишин	Дрогобич								с)		с)
	~~Павліна~~												
12	а) Фронь	Шимон	а)	винаймач		греко-кат	розведена			Модричі	а) 15/6 1938		а)

	Кароліна	Софія	б) 1898							226	б)640/38		б)
	б)	Соболь	Болехів								с)20/2 1939		с)
13	а) Фронь		а) 8/10		при	греко-кат	дочка			як в. з.	а) як в. з.		а)
	Марія	Кароліна	б) 1917		матері						б)		б)
	б)		Дрогобич								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 30 №квартири___ 30
Комісаріат П. В. 30-30 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Даньчур	Семен	а) 13/1	гол.госп.	дорожній працівник	греко-кат.	одруже-ний	рядовий	польське	Дрогобич	а) 1930		а)
	Андрій	Марія	б)19901				Пелагія	евід.106			б)		б)
	б)	Шемеляк	Трійчиці				1926	Дрогобич			с)		с)
2	а) Даньчур	Петро	а) 21/3	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Єва	б) 1900				Андрій				б)		б)
	б) Огар	Якимів	Дорожів				1926				с)		с)
	Пелагія		Самбір										
3	а) Даньчур	Андрій	а) 25/2	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а)від нар.		а)
	Марія	Пелагія	б) 1929		батьках						б)		б)
	б)	Огар	Загроди								с)		с)
4	а) Даньчур	Андрій	а)25/6	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Люба	Пелагія	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Огар	Загороди								с)		с)
5	а) Даньчур	Семен	а)	сестра	при	римо-кат.			як в. з.	Дрогобич	а) 12/3 1933		а)
	Анна	Марія	б) 1896	N 1	брату					вул.св.Я-на 12	б) 100		б)
	б)		Трійчиці								с) 3/4 1933		с)
			Переми-шль										
6	~~а)Попель~~	Леон	а)	винай-	робітник	греко-кат.	одруже-ний		як в. з.	Дрогобич	а) 1/4 1933	помер	а) 21/6 1936
	~~Леон~~	Розалія	б)1896	мач			Марія			вул.св. Хреста	б)101		б) 5/36 оп.

	б)							Дрогобич		156	с) 10/4 1933		с)
			п. Дрого-бич					1151					
7	а) Мазур	Павло	а) 31/1	гол.	фермер	римо-кат.	одруже-ний	рядовий		Загороди	а)1918		а)
	Францішек	Юлія	б) 1913	винай-			Катерина	евід.113		N б.8	б)		б)
	б)	Михаць	Дережичі	мач			1938	Дрогобич			с)		с)
8	а) Мазур	Петро	а) 16/6	дружина	дружина	римо-кат.	заміжня			Дорожів	а) 10/7 1938		а)
	з дому	Євдокія	б) 1914				Франці-шек			263	б) 453/38		б)
	б) Огар	Якимів	Дорожів				1938				с) 15/10 1938		с)
			п. Самбір-ський										

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 31 №квартири___
Комісаріат П. В. 31-31 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Брайнер (олів-цем)	Малка-Лі-пка	а) 1/10	гол.госп.	гендляр	іудеї	одруже-ний		польське	Дрогобич	а)		а)
	~~Коппель~~	Коппель	б) 1884								б)		б)
	б) Озіяс- Хайм		Дрогобич								с)		с)
	Falsze Brajner[4]												
2	а) ~~Кляйнер~~[5]		а)	дружина	при чол.	іудеї	заміжня		польське	як в. з.	а)		а)
	Рифка	Ліпка	б) 1890								б)		б)
	б)	Кляйнер	Ворислав								с)		с)
3	а) ~~Кляйнер~~	Озіяс	а) 25/7	дочка	при	іудеї			польське	як в. з.	а)		а)
	Амалія	Рифка	б) 1920		батьках						б)		б)
	б)	Кляйнер	Дрогобич								с)		с)
4	а) ~~Кляйнер~~[5]		а) 5/9	син	при	іудеї			польське	як в. з.	а)		а)

[4] З німецької – неправильно Брайнер.

[5] Перекреслені записи прізвищ людей іудейської приналежності зроблені в період німецької окупації.

	Макс-	Рифка	б) 1922		батьках						б)		б)
	б) Вільгельм	Кляйнер	Дрогобич								с)		с)
5	а) ~~Кляйнер~~		а) 9/4	син	при	іудеї			польське	як в. з.	а)		а)
	Кароль- Кайль	Рифка	б) 1927		батьках						б)		б)
	б)	Кляйнер	Дрогобич								с)		с)
6	а~~) Кляйнер~~		а) 28/6	син	при	іудеї			польське	як в. з.	а)		а)
	Хенрик-	Рифка	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)Юліан	Кляйнер									с)		с)
			Дрогобич										

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 32 №квартири___
Комісаріат П. В. 32-32 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Брайнер	Йосип	а) 5/5	гол.госп.	фермер	віра	одруже-ний		польське	Снятинка	а) від 1903		а)
	Ізраель-Берль	Естер	б)1877			Мойсея	Геня				б)		б)
	б)	Браунер	Снятинка								с)		с)
2	~~а) Брайнер~~	Маєр	а) 1877	дружина	при чол.	віра	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.	померла	а) 5/8/37
	~~Геня~~	Амалія	б)			Мойсея	Берль				б)		б)
	~~б) з дому~~	Коппель	Загороди								с)		с)
	~~Брайнер-Коппель~~												
3	~~а) Брайнер~~	Ізраель-	а) 1/11	син	при	віра		рядовий	як в. з.	як в. з.	а) як в. з	Дрогобич	а) 18/2 39
	~~Маєр~~	Берль	б) 1905		батьках	Мойсея		Дрогобич			б)	Стрийська	б) 4/39
	б)	Геня	Загороди					евід.1332			с)	39	с) 29/3 1939
		Копель											
4	~~а) Брайнер~~	Ізраель-	а) 9/10	син	при	віра		рядовий	як в. з.	як в. з.	а) як в. з	Дрогобич	а) 10/4 37
	~~Хайм-Йосип~~	Берль	б) 1907		батьках	Мойсея		Дрогобич			б)		б) 34/37
	б)	Геня	Загороди					1298			с)	№ 41	с)
		Копель											
5	~~а) Брайнер~~	Ізраель-	а) 7/9	син	при	віра		Кат.Л	як в. з.	як в. з.	а) як в. з	Дрогобич	а) 15/9 1934

	~~Самуель~~	Берль	б) 1911		батьках	Мойсея		408			б)		б) 139
	б)	Геня	Загороди					Дрогобич			с)		с) 20/2 35
		Копель											
6	а) Брайнер	Ізраель-	а) 3/9	дочка	при	віра			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Карп	Берль	б) 1913		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Рахиль	Геня	Загороди								с)		с)
		Копель											
7	а) Брайнер	Ізраель-	а) 274/	дочка	при	віра			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Амалія	Берль	б) 1918		батьках	Мойсея					б)		б)
	б)	Геня	Загороди								с)		с)
		Копель											
8	а) Карп	Хайм	а) 13/11	зять	шофер	віра			як в. з.	Дрогобич	а) 19/8 1 938		а)
	Ісаак	Злате Рудє	б) 1911			Мойсея				Самбір-ська	б) 454/38		б)
	б) Маєр		Дрогобич							№ 7	с) 13/9/38		с)
9	а) Карп	Ісаак	а) 13/8	дочка		віра			як в. з.		а)		а)
	Геля	Рахиль	б)1940			Мойсея					б)		б)
	б)										с)		с)
10	а)		а)								а)		а)
			б)								б)		б)
	б)										с)		с)
11	а)										а)		а)
											б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 33 №квартири___
Комісаріат П. В. 33-33зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Стецюцяк~~	Михайло	а) 5/3	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одружений		польське	від нар.	а) від нар.	помер	а) 31/8 1939
	~~Теодор~~	Анна	б) 1870				Магда-лина				б)		б)
	б)	Макси-	Загороди								с)		с)

		мович											
2	а) Стецюцяк	Олекса	а) 24/11	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а)від 1913		а)
	з дому	Катерина	б)1885				Теодор				б)		б)
	б) Вата	Варивода	Дрогобич								с)		с)
	Магдалина												
3	а) Стецюцяк	Теодор	а) 17/3	син	при	греко-кат.	одруже-ний	рядовий	як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Теофіл	Юліана	б) 1909		батьку		Марія	евід.1592			б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди				15/10 1932	Дрогобич			с)		с)
4	а) Стецюцяк	Теодор	а) 1/9	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Роман,	Магда-лина	б) 1917		батьках						б)		б)
	б)Мирослав	Вата	Загороди								с)		с)
5	а) Стецюцяк	Теодор	а) 3/2	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Тарас,	Магда-лина	б) 1924		батьках						б)		б)
	б) Йосафат	Вата	Загороди								с)		с)
6	а) Стецюцяк	Олександр	а) 18/6	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Заґроди	а) 15/10 1932		а)
	з дому	Юлія	б) 1909	від N 3			Теофіл			N б.21	б) 72		б)
	б) Бориславська	Снятин-ська	Загороди				15/10 1932				с) 10/2 1933		с)
	Марія												
7	а) Стецюцяк	Теофіл	а) 13/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар		а)
	Юлія	Марія	б) 1934	від N 3	батьках						б) 225		б)
	б)	Борислав ська	Загороди								с) 15/2 1935		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 34 №квартири___
Комісаріат П. В. 34-34 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Брайнер		а)	гол.госп.	фермер	віра	одруже-ний		польське	від нар.	а) від нар.		а)
	Айсіґ		б) 1877			Мойсея					б)		б)

	б) (Габерман)		Загороди								с)		с)
2	а) Брайнер		а)	дружина	при чол.	віра	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від 1905		а)
	з дому Вайсер		б) 1879			Мойсея					б)		б)
	б) Йола (Шіфра)		Мости біля Комарно								с)		с)
	(Габерман)												
3	а) Брайнер		а) 244	син	при	віра		рядовий	як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	(Габерман)		б) 1909		батьках	Мойсея		Дрогобич			б)		б)
	б)Маєр		Загороди					евід.1250			с)		с)
4	а) Брайнер		а) 1812	дочка	при	віра			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Пепі		б) 1912		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) (Габерман)		Загороди								с)		с)
5	а) Браунер		а) 263	дочка	при	віра			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	(Габерман)		б) 1919		батьках	Мойсея					б)		б)
	б)Хелена		Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 35 №квартири___
Комісаріат П. В. 35-35 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Кравців~~	Микола	а) 2/3	гол.госп.	робітник	греко-кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а) від 1922	помер	а) 1949
	~~Андрій~~	Анна	б) 1883				Анна				б)		б)
	б)	Білинська									с)		с)
2	а) Кравців	Михайло	а) 13/5	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а)		а)
	з дому Вата	Марія	б) 1884				Андрій				б)		б)
	б) Палівода	Знак	Дрогобич								с)		с)
	Анна												
3	~~а) Палівода~~	Теодор	а) 11/12	син	при	греко-кат	одружений	рядовий	як в. з.	від нар.	а) від нар.	Дрогобич	а) 1/7 1934
	~~Микола~~	Анна	б) 1908		матері		Марта	евід.812			б)	І. Франка	б) 113
	б)	Вата	Загороди					Дрогобич			с)	б.102	с) 18/8 1934

4	а) Паліводa	Данило	а) 15/11	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Монастир	а) від 1930		а)
	з дому	Анна	б) 1906				Микола			Лішнян-	б)		б)
	б) Лешків	Стеців	Монас-							Дрого-	с)		с)
	Марта		тир-Ліш-							бицький			
			нянський							повіт			
5	а) Паліводa	Микола	а) 11/5	син		греко-кат			як в. з.		а)		а)
	Генько	Марта	б) 1940								б)		б)
	б)		Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 36 №квартири___
Комісаріат П. В. 36-36 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Максимович~~	Матвій	а) 1/4	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одруже-		польське	Дрогобич	а) від 1891	помер	а) 15/11
	~~Іван~~	Марія	б) 1859				ний Розалія				б)		1937 б) 335/38
	б)	Стецюцяк	Дрогобич								с)		с) 4/6 1938
2	~~а) Максимович~~	Гринь	а) 2/8	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.	померла	а) 10/11
	~~з дому~~	Марія	б) 1867				Іван				б)		1932 б) 42
	~~б) Стецюцяк~~	Громенко	Загороди								с)		с)10/2
	~~Розалія~~												1933
3	а) Максимович	Іван	а) 15/7	син	при	греко-кат.	одруже-	рядовий	як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а) 8/2 1934
	Ілько	Розалія	б) 1897		батьках		ний Марія	евід.356			б)		б) 88/0
	б)	Стецюцяк	Загороди					Стрий			с)		с)
4	~~а) Хомич~~	Панько	а) 19/7	зять		греко-кат.	одруже-		як в. з.	як в. з.	а) від 1925	Дрогобич	а) як в.з.
	~~Ілько~~	Меланія	б) 1899				ний Олена				б)	Горішня	б)
	б)	Гресько	Губичі								с)	Брама	с)
			Дрог.										
			повіт										
5	~~а) Хомич~~	Іван	а) 2/11	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.	як в. з.	а) як в. з.

	~~з дому~~	Розалія	б) 1904	для			Ілько				б)		б)
	~~б) Максимович~~	Стецюцяк	Загороди	N 4							с)		с)
	~~Олена~~												
6	~~а) Хомич~~	Ілько	а) 27/9	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а) 1/11 1933
	~~Степан~~	Олена	б) 1928		батьках						б)		б) 84/ 0
	~~б)~~	Максимо-вич	Загороди								с)		с) 2812 1933
7	~~а) Мицан~~	Микола	а) 17/12	зять	коваль	греко-кат.	одруже-ний		як в. з.	Рихтичі	а) від 1930	Дрогобич	а) як в. з.
	~~Андрій~~	Розалія	б) 1906				Стефанія				б)	Горішня	б)
	~~б)~~	Боссак	Рихтичі								с)	Брама	с)
			Дрог. повіт										
8	~~а) Мицан~~	Іван	а) 10/9	дружина	при чол.		заміжня			від нар.	а) від нар.	як в. з.	а) як в. з.
	~~з дому~~	Розалія	б) 1908	для			Андрій				б)		б)
	~~б) Максимович~~	Стецюцяк	Загороди	N 7							с)		с)
9	~~а) Мицан~~	Андрій	а) 27/1	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) як в. з.	як в. з.	а) як в.з.
	~~Ярослава~~	Стефанія	б) 1831		батьках						б)		б)
	~~б)~~	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
10	~~а) Мицан~~	Андрій	а) 16/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.	як в. з.	а) як в. з.
	~~Дарія~~	Стефанія	б) 1932		батьках						б) 77		б)
	~~б)~~	Максимо-вич	Загороди								с) 10/2 1933		с)
11	~~а) Хомич~~	Ілько	а) 4/5	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	~~Теодор~~	Олена	б) 1932	для	батьках						б)79		б)
	~~б)~~		Загороди	N 4							с) 102 1933		с)
12	а) Максимович	Василь	а) 28/4	дружина	при госп.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Брониця	а) 18/2 1933		а)
	з дому	Т еодозія	б) 1893	для			Ілько			Дрог. повіт.	б) 158		б)
	б) Федучак	Бульбах	Брониця	N 3							с)		с)
13	а) Максимович	Ілько	а) 22/4	син	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)

	Ярослав	Марія	б) 1934		батьках						б) 227		б)
	б)	Федяк	Загороди								с) 15/2 1935		с)
14	а) Ватроль	Іаанова	а)								а)		а)
	Микола		б) 1908								б)		б)
	б)	Україна									с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 37 №квартири___
Комісаріат П. В. 37-37 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) ~~Гавриляк~~	Василь	а) 28/10	гол.госп.	робітник	греко-кат	одруже-ний	рядовий	польське	Дрогобич	а) від 1921		а)
	Гаврилів	Зеня	б) 1899				Марія	567 поб.			б)		б)
	б) Михайло	Флюнт						Дрогобич			с)		с)
2	а) Гаврилів	Теодор	а) 10/5	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	з дому	Анна	б) 1905				Михайло				б)		б)
	б) Палівода	Вата	Загороди								с)		с)
	Марія												
3	а) Гаврилів	Михайло	а) 4/12	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Степан	Марія	б) 1925		батьках						б)		б)
	б)	Палівода	Загороди								с)		с)
4	а) Гаврилів	Михайло	а) 7/1	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Анна	Марія	б) 1938		батьках						б)		б)
	б)	Палівода	Загороди								с)		с)
5	а) Гавриляк	Михайло	а) 22/4	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Юлія	Марія	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Палівода	Загороди								с)		с)
6	а) Гаврилів	Михайло	а) 17/6	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Ольга	Марія	б)1922		батьках						б)		б)
	б)	Палівода	Загороди								с)		с)
7	а) Гаврилів	Михайло	а) 5/9	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Віра	Марія	б) 1932		батьках						б) 80		б)

	б)	Палівода	Загороди								с) 10/2 1933		с)
8	а) Гаврилів	Михайло	а) 10/12	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Володимир	Марія	б) 1935		батьках						б) 50/35		б)
	б)	Палівода	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 38 №квартири___
Комісаріат П. В. 38-38 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Гриник~~		а) 27/8	гол.госп.	фермер	греко-кат.	вдівець		польське	від нар.	а) від нар.	помер	а) 9/10 1934
	~~Іван~~		б) 1861				Розалія				б)		б) 137
	б)		Загороди								с)		с) 15/2 1935
2	а) Гриник	Іван	а) 22/12	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Марія	Розалія	б) 1900		госп.						б)		б)
	б)	Квик	Загороди		дому						с)		с)
3	~~а) Гриник~~		а)	сестра		греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а)	померла	а) 1935
	~~Марія~~		б) 1865								б)		б)
	б)										с)		с)
4	а) Гриник	Марія	а) 29/4	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Юлія	Гриник	б) 1933	від N 2	матері						б)160 г		б)
	б)		Лікарня								с)		с)
			Дрогобич										
5	~~а) Колінко~~	Теодор	а) 9/6	винай-		греко-кат.	одруже-ний	кат.Д	як в. з.	Дрогобич	а)22/12 1934	Дрогобич	а) 31/5 1938
	~~Віктор~~	Марія	б) 1902	мач			Анна	553			б) 202	Св. Хреста	б) 328/38
	~~б)~~	Паска						Дрогобич			с) 24/12 1934	120	с) 25/7 1938
6	~~а) Колінко~~	Пилип	а) 24/9	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а)
	~~з дому~~	Тетяна	б) 1899				Віктор				б)		б)
	~~б)Шуч~~	Яворська									с)		с)
	~~Анна~~												

7	~~а) Колінко~~	Віктор	а) 25/11	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	як в. з.	а)
	~~Володимир~~	Анна	б) 1927		батьках						б)		б)
	~~б)~~	Яворська	Дрогобич								с)		с)
8	а) Черхавський	Степан	а) 4/4	гол.госп.		греко-кат.	одруже-ний			Дрогобич	а) 4/4		а)
	Антоній	Марія	б) 19095								б) 1935		б)
	б)	Гальчак	Унятичі							N 14	с) 23 ґ		с)
9	а) Черхавська	Михайло	а) 18/9	дружина		греко-кат.	заміжня		як в. з.	Почає-вичі	а) 23/4 1935		а)
	з дому	Антоніна	б) 1904				Антоній			N 136	б)		б)
	б) Федисів	б.д.									с)		с)
	Францішка		Дрогобич										
10	а) Гриник	Марія	а) 23/1	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Ірина	Гриник	б) 1936		матері						б) 8/36		б)
	б)		Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 39 №квартири___
Комісаріат П. В. 39-39 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а)Михайлик~~	Микола	а) 5/5	гол.госп.	фермер	греко-кат.	вдова		польське	Дрогобич	а) від 1887	померла	а) 1929
	~~з дому~~	Марія	б) 1867								б)		б)
	~~б) Лех~~	Валаґа	Дрогобич								с)		с)
	~~Анна~~												
2	а) Михайлик	Василь	а) 14/5	син	при	греко-кат		кат. А	як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Микола	Анна	б) 1899		матері			евід.645			б)		б)
	б)	Лех	Загороди					Дрогобич			с)		с)
3	~~а) Михайлик~~	Василь	а) 3/5	син	при	греко-кат	одружений		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	помер	а) 2/9 1933
	~~Антоній~~	Анна	б) 1906		матері		Марія				б)		б) 93
	б)	Лех	Загороди				1/10 1932				с)		с)
4	а) Михайлик	Василь	а) 25/7	дружина	при	греко-кат	заміжня		як в. з.	Гаї Нижні	а) від 1932		а)
	з дому	Софія	б) 1904	від N 3	госп.		Антоній				б) 73		б)
	б) Луців	Пила	Гаї Нижні		дому		1/10 1932				с) 28/2 1933		с)
	Марія												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 40 №квартири___
Комісаріат П. В. 40-40 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Крохмалюк~~	Микола	а) 6/7	гол.госп.	робітник	греко-кат.	одруже-ний		польське	Дрогобич	а) від 1929	помер	а) 18/8 1937
	~~Іван~~	Матрона	б) 1878				Марія				б)		б) 337/38
	б)	Остапчук					1926				с)		с) 4/6 1938
2	~~а) Крохмалюк~~	Андрій	а) 11/2	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.	померла	а) 1939
	~~Легедза з дому~~	Магда-лина	б) 1875				Іван				б)		б) 12/.2
	~~б) Мицавка~~	Флюнт	Загороди				1926				с)		с)
	~~Марія~~												
3	а) Легедза	Іван	а) 5/12	син	при	греко-кат		кат. А	як в. з.	від нар	а) від нар.		а)
	Ярослав	Марія	б) 1913		матері			евід 35			б)		б)
	б)	Мицавка	Загороди					Дрогобич			с)		с)
4	а) Крохмалюк	Іван	а) 26/9	дочка	при	греко-кат			як в. з.	Дрогобич	а) від 1925		а)
	Софія	Марія	б) 1918		батькові						б)		б)
	б)	Куфта	Дрогобич								с)		с)
5	а) Максимович	Василь	а) 17/12	винай-	робітник	греко-кат	одруже-ний	стрілець	як в. з.		а) від 1929		а)
	Яким	Марія	б) 1899	мач			Катерина	646/196			б)		б)
	б)	Флюнт	Загороди					Дрогобич			с)		с)
6	а) Максимович	Василь	а) 4/7	дружина	при чол.	греко-кат	Заміжня		як в. з.	Дрогобич	а) від 1929		а)
	з дому	Софія	б) 1899				Яким				б)		б)
	б) Луців	Пила	Гаї Нижні								с)		с)
	Катерина		Дрогобич										
7	а) Максимович	Яким	а) 2/8	дочка	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а) від нар.		а)
	Софія	Катерина	б) 1929		батьках						б)		б)
	б)	Луців	Дрогобич								с)		с)
8	а) Максимович	Яким	а) 28/5	дочка	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а) від нар.		а)
	Марія-Люба	Катерина	б) 1933		батьках						б) 161		б)
	б)	Луців	Загороди								с)		с)
9	а) Крупняк	Яків	а)						як в. з.		а)		а)

	Іван		б) 1896								б)		б)
	б)										с)		с)
10	а) Крупняк	Михайло	а) 4/5						як в. з.		а)		а)
	Розалія		б) 1903								б)		б)
	б)										с)		с)
11	а) Крупняк	Іван	а)						як в. з.		а)		а)
	Антін		б) 1932								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 41 №квартири___
Комісаріат П. В. 41-41зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Дякун~~	Василь	а) 10/5	гол.госп.	фермер	греко-кат.	вдова		польське	від нар.	а) від нар.	померла	а) 26/12 1935
	~~з дому~~	Анастасія	б) 1866								б)		б)32 1935
	~~б) Леськів~~	Романяк	Загороди								с)		с)
	~~Розалія~~												
2	а) Бориславська	Іван	а) 18/3	дочка		греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Розалія	б) 1895								б)		б)
	б) Дякун	Леськів	Загороди								с)		с)
	Марія												
3	а) Бориславський	Іван	а) 20/11	винай-		греко-кат	вдова		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Михайло	Марія	б) 1922	мач							б)		б)
	б)	Дякун	Загороди								с)		с)
4	~~а) Бориславська~~	Василь	а) 1/6	свекруха		греко-кат	вдова		як в. з.	Дрогобич	а) від 1925	померла	а) 1932
	~~з дому~~	Анастасія	б) 1860	від N 2							б)		б) 2/3
	~~б) Мороз~~	Ілечко	Дрогобич								с)		с)
	~~Текля~~												
5	а) Марунчак	Олекса	а) 7/4	зять	робітник	греко-кат	одруже-нирй		як в. з.	Модричі	а) від 1928		а)
	Юрко	Ірина	б) 1901				Анна				б)		б)
	б)	Боднар	Губичі								с)		с)
			Дрогобич										

6	а) Марунчак	Іван	а) 7/7	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	з дому	Розалія	б) 1901				Юрій				б)		б)
	б) Дякун	Леськів	Загороди								с)		с)
	Анна												
7	а) Марунчак	Юрко	а) 10/2	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Ірина	Анна	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Дякун	Загороди								с)		с)
8	а) Марунчак	Юрко	а) 15/5	дочка	при	греко-кат			як в. з.		а) як в. з.		а)
	Розалія	Анна	б) 1937		батьках						б)		б)
	б)	Дякун	Загороди								с)		с)
9	а) Марунчак	Анна	а) 1939			греко-кат			як в. з.		а) від нар.		а)
	Марія	Юркович	б) 11/11								б) 404/ 1938		б)
	б)										с) 6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 42 №квартири___
Комісаріат П. В. 42-42 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Мицавка	Андрій	а) 31/8	ут.дому	фермер	греко-кат.		кат А	польське		а)		а)
	Теодор		б) 1890					евід.28			б)		б)
	б)							Стрий			с)		с)
2	а) Михаць	Ілько	а) 6/11	винай-	при	греко-кат			як в. з.	Дрогобич	а) від 1926		а)
	Розалія	Анна	б) 1888	мач	госп. дому						б)		б)
	б)		Дрогобич								с)		с)
3	а) Михаць	Іван	а) 20/4	син	робітник	греко-кат	кат.А		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Йосип	Розалія	б) 1911	від № 2			евід.1425				б)		б)
	б)	Михаць	Дрогобич				Дрогобич				с)		с)
4	а) Михаць	Михайло	а) 11/12			греко-кат					а)		а)
	Стефанія	Юлія	б) 1924								б)		б)
	б) з дому										с)		с)
	Гудрик												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 43 №квартири___
Комісаріат П. В. 43-43 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Романяк~~	Андрій	а) 21/8	гол.госп.	фермер	греко-кат.	вдівець		польське	від нар.	а) від нар.	помер	а) 1939
	~~Михайло~~	Анастасія	б) 1866								б)		б) 13/4
	б)	Шагал	Загороди								с)		с)
2	а) Романяк	Михайло	а) 26/8	син	фермер	греко-кат	одруже-ний	кат. А	як в. з.	від нар	а) як в. з.		а)
	Василь	Анастасія	б) 1892				Марія	евід. 502			б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди					Стрий			с)		с)
3	а) Романяк	Дмитро	а) 20/4	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Дрогобич	а) від 1920		а)
	Василь	Петронеля	б) 1901				Василь				б)		б)
	б)	Слонська	Дрогобич								с)		с)
4	а) Романяк	Василь	а) 12/6	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а)від нар.		а)
	Теофіл	Марія	б) 1921		батьках						б)		б)
	б)	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
5	а) Романяк	Василь	а) 4/7	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а) як в. з.		а)
	Іван	Марія	б) 1925		батьках						б)		б)
	б)	Максимо-вич	Загороди								с)		с)
6	а) Романяк	Василь	а) 7/11	син	при	греко-кат			як в. з.	від нар	а) від нар.		а)
	Емілія	Марія	б) 1933		батьках						б) 166		б)
	б)	Максимо-вич	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 44 №квартири___
Комісаріат П. В. 44-44 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Павлишак	Михайло	а) 9/8	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одружений	рядовий	польське	від нар.	а) від нар.		а)
	Йосип	Аґата	б) 1895				Людмила	552			б)		б)
	б)	Нагре-бецка	Загороди					Дрогобич			с)		с)

2	а) Павлишак	Максим	а) 14/10	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Київ	а) від 1918		а)
	з дому	Марія	б) 1899				Йосип				б)		б)
	б) Бур'яновська	Чернецька	Київ								с)		с)
	Людмила												
3	а) Павлишак	Йосип	а) 24/12	дочка	при	греко-кат	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Леоніда	Людмила	б) 1918		батьках		Володи-мир				б)		б)
	б) у заміжжі	Бур'янов-ська	Загороди								с)		с)
	Кушнір												
4	~~а) Павлишак~~	Йосип	а) 26/3	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	померла	а) 23/10 1938
	~~Марія~~	Людмила	б) 1921		батьках						б)		б) 37/39
	б)	Бур'янов-ська	Загороди								с)		с) 26/4 1939
5	а) Павлишак	Йосип	а) 26/9	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Володимир	Людмила	б) 1921		батьках						б)		б)
	б)	Бур'янов-ська	Загороди								с)		с)
6	а) Павлишак	Йосип	а) 22/8		при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Люба	Людмила	б) 1926		батьках						б)		б)
	б)	Бур'янов-ська	Загороди								с)		с)
6	а) Кушнір	Володи-мир	а) 3.9.1939		при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	померла	а)2/4 1939
	Марія	Леоніда	б)		батьках						б)1938		б)
	б)	Павлишак	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 45 №квартири___
Комісаріат П. В. 45-45 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Романяк~~	Адам	а) 24/9	гол.госп.	фермер	греко-кат.	вдова		польське	Дрогобич	а) від 1885	померла	а) 14/8 1935
	~~з дому~~	Параске-вія	б) 1864								б)		б) 33/35

	~~б)Лошанська~~	Будка	Дрогобич								с)		с)
	~~Катерина~~												
2	а) Романяк	Степан	а) 30/10	син	фермер	греко-кат.	одруже-ний	рядовий	як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Дмитро	Катерина	б) 1908				Ольга	евід.1372			б)		б)
	б)	Сошан-ська	Загороди				14/22 1931	Дрогобич			с)		с)
3	а) Романяк	Петро	а) 2/5	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	Лішня	а) від 1931		а)
	з дому	Марія	б) 1913				Дмитро				б)		б)
	б) Сосяк	Сов'як	Лішня								с)		с)
	Ольга												
4	а) Романяк	Дмитро	а) 22/1	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Дарія	Ольга	б) 1932		батьках						б) 76		б)
	б)	Сов'як	Загороди								с) 10/2 1939		с)
5	а) Романяк	Дмитро	а) 20/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Марія	Ольга	б) 1933		батьках						б) 159		б)
	б)	Сов'як	Загороди								с)		с)
6	а) Романяк	Дмитро	а) 12/8	дочка	при				як в. з.		а) від нар.		а)
	Елеонора	Ольга	б) 1937		батьках						б) 407 1938		б)
	б)	Сов'як	Загороди								с) 6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 46 №квартири___
Комісаріат П. В. 46-46 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Вата	Михайло	а) 30/1	гол.госп.	котляр	греко-кат.	одруже-ний	кат. С	польське	від.нар.	а) від нар.		а)
	Павло	Марія	б) 1905				Ольга	&86			б)		б)
	б)	Знак	Загороди					евід.1343			с)		с)
2	а) Вата	Михайло	а) 16/6	дружина	при чол.	римо-кат.	заміжня			Дрогобич	а) від 1931		а)
	з дому	Марія	б) 1906				Павло				б)		б)

	б) Черняк	Славін-ська	Дрогобич								с)		с)
3	а) Вата	Павло	а) 27/6	син	при	греко-кат.					а) від 1931		а)
	Володимир	Ольга	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Черняк									с)		с)
4	а) Вата	Павло	а) 1/8	дочка	при	греко-кат.				від нар.	а) від нар.		а)
	Євгенія	Ольга	б) 1935		батьках						б) 46/35		б)
	б)	Черняк	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 47 №квартири___
Комісаріат П. В. 47-47 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Коссак	Дмитро	а) 55	утр.буд..	фермер	греко-кат.	одруже-ний	літ. D	польське		а) 1925		а)
	Микола	Текла	б) 1899				Павліна				б)		б)
	б)	Модриць-ка						евід 1086			с)		с)
2	а) Коссак	Степан	а) 272	дружина	при госп.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	з дому	Катерина	б) 1904		будинку		Микола				б)		б)
	б) Романяк	Лошан-ська	Загороди								с)		с)
	Галина												
3	а) Коссак	Микола	а) 304	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Степан	Павліна	б) 1926		батьках						б)		б)
	б)	Романяк	Загроди								с)		с)
4	а) Коссак	Микола	а) 148	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Марія	Павліна	б) 1928		батьках						б)		б)
	б)	Романяк	Загороди								с)		с)
5	а) Коссак	Микола	а) 226	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Ольга	Павліна	б) 1931		батьках						б)		б)
	б)	Романяк	Загороди								с)		с)
6	а) Коссак	Микола	а) 263	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Роман	Павліна	б) 1934		батьках						б) 226		б)

	б)	Романяк	Загороди								с) 15/2 1935		с)
7	а) Коссак	Микола	а) 3010	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Ірина	Павліна	б) 1937		батьках						б) 408/1938		б)
	б)	Романяк	Загороди								с) 6/4 1938		с)
8	а) Коссак		а)			греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а)		а)
	Тарас		б) 1940								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 48 №квартири____
Комісаріат П. В. 48-48 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Любінський	Михайло	а) 245	гол.госп.	держ.	римо-кат.	одружений	кат. А	польське	Ярослав	а) від 1926		а)
	Степан	Юлія	б) 1897		служб.		Юлія	евід. 12			б)		б)
	б)	Будзінська	Жешув (Ряшів)					Дрогобич			с)		с)
2	а) Любінська	Дмитро	а) 45	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	з дому	Марія	б) 1893				Степан				б)		б)
	б) Собко	Павлишак	Загороди								с)		с)
	Юлія												
3	а) Любінський	Степан	а) 192	син	при	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Едуард-	Юлія	б) 1927		батьках						б)		б)
	б) Збігнєв	Собко									с)		с)
4	а) Любінський	Степан	а) 46	син	при	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Марян-	Юлія	б) 1930		батьках						б)		б)
	б) Едмунд	Собко	Загороди								с)		с)
5	а) Любінська	Степан	а) 99	дочка	при	римо-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Христина	Юлія	б) 1928		батьках						б)		б)
	б)	Собко	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 49 №квартири___
Комісаріат П. В. 49-49 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Ластов'як	Андрій	а) 6/7	голгосп..	фермер	греко-кат.	одружений	рядовий	польське	від нар.	а) від нар.		а)
	Ілько	Катерина	б) 1896				Анна	1083 поб.			б)		б)
	б)	Легедза	Загороди					Дрогобич			с)		с)
2	а) Ластов'як	Василь	а) 8/9	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Текла	б) 1901				Ілля				б)		б)
	б) Низова	Леськів	Загороди								с)		с)
	Анна												
3	а) Ластов'як	Ілько	а) 27/8	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Нестор	Анна	б) 1925		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
4	а) Ластов'як	Ілько	а) 6/11	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Йосип	Анна	б) 1927		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
5	а) Ластов'як	Ілько	а) 2/1	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Теофіл	Анна	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
6	а) Ластов'як	Ілько	а) 1/4	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Володимир	Анна	б) 1932		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)
7	а) Ластов'як	Ілько	а) 8/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Ольга	Анна	б) 1936		батьках						б) 10/36		б)
	б)	Низова	Загороди								с) 28/636		с)
8	а) Ластов'як	Ілько	а)		при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а)		а)
	Марія	Анна	б) 1938		батьках						б)		б)
	б)	Низова	Загороди								с)		с)

Місцевість Зароди Лішнянські вулиця №будинку 50 №квартири___
Комісаріат П. В. 50-50 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Михаць	Микола	а) 30/11	гол. госп	фермер	греко-кат.	одружений		польське	Губичі	а) від 1913		а)

	Філемон	Марія	б) 1879				Текля				б)		б)
	б)	Флюнт	Губичі								с)		с)
2	а) Михаць	Андрій	а) 4/9	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	з дому	Христина	б) 1891				Філемон				б)		б)
	б) Ластовяк		Загороди								с)		с)
	Текля												
3	~~а) Михаць~~	Філемон	а) 22/10	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.	помер	а) 27/732
	~~Нестор~~	Текла	б) 1915		батьках						б)		б) 41
	б)	Ластовяк	Загороди								с)		с) 102/33
4	а) Михаць	Філемон	а) 22/3	дочка	при	греко-кат	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	з дому	Текла	б) 1919		батьках		Іван				б)		б)
	б) Коваль	Ластовяк	Загороди				8/2				с)		с)
	Ірина						1936						
5	а) Михаць	Філемон	а) 7/4	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Марія	Текла	б) 1921		батьках						б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди								с)		с)
6	а) Михаць	Філемон	а) 25/3	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Лев	Текла	б) 1923		батьках						б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди								с)		с)
7	а) Михаць	Філемон	а) 17/2	дочка	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Леоніда	Текла	б) 1925		батьках						б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди								с)		с)
8	а) Михаць	Філемон	а) 21/4	син	при	греко-кат			як в. з.	як в. з.	а) як в. з		а)
	Олекса	Текла	б) 1929		батьках					як в. з.	б)		б)
	б)	Ластовяк	Загороди								с)		с)
9	~~а) Михаць~~	Філемон	а) 21/2	син	при	греко-кат	одружений	кат. А	як в. з.	як в. з.	а) як в. з	Дрогобич	а) 3/6 1937
	~~Мирослав~~	Текла	б) 1913		батьках		Стефанія	евід. 114			б)	Лішнянка	б) 35/37
	б)	Ластовяк	Загороди				8/2	Дрогобич			с)	150/а	с) 14/6 1937
10	~~а) Михаць~~	Йосип	а) 1/7	невістка	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Ступниця	а) 31/36		а) 3/6 1937
	~~з дому~~	Софія	б) 1912				Мирослав			Самбір-ський п.	б) 54/35		б) 35
	~~б) Стрілецька~~	Волошан-	Ступниця				82			№ б. 141	с) 29/5 1937		с) 14/6 1937

	~~Степанія~~	ська	Самбірський п.				1936						
11	а) Коваль	Михайло	а) 17/1	зять	робітник	греко-кат	одружений		як в. з.	Заґроди	а)		а)
	Іван	Марія	б) 1907				Ірина			№ б. 2	б)		б)
	б)	Баран	Загороди				8/2				с)		с)
12	а) Коваль	Іван	а)	дочка	при	греко-кат			як в. з.		а)		а)
	Анна	Ірина	б)	від № 11	батьках						б)		б)
	б)	Михаць									с)		с)
13	а) Михаць	Осипівна	а) 1912			греко-кат					а)		а)
	Стефанія		б)								б)		б)
	б)										с)		с)
14	а) Михаць	Миронівна	а) 1934								а)		а)
	Люба		б)								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 51 №квартири___
Комісаріат П. В. 51-51зв.

1	**2**	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Бориславський	Олександр	а) 6/5	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одружений	рядовий	польське	Від нар.	а) від нар.		а)
	Йосип	Юлія	б) 1902				Анна	432			б)		б)
	б)	Снятинська	Загороди					Дрогобич			с)		с)
2	а) Бориславська	Теодор	а)	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в.з.		а)
	з дому	Юлія	б) 1898				Йосип				б)		б)
	б) Стецюцяк	Ластов'як	Загороди								с)		с)
	Анна												
3	а) Бориславський	Йосип	а) 24/3	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Олександр	Анна	б) 1925		батьках						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)
4	а) Бориславський	Йосип	а) 7/6	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Августин	Анна	б) 1928		батьках						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)

5	а) Бориславська	Йосип	а) 11/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Ірена	Анна	б) 1935		батьках						б) 5355		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с)		с)
6	а) Бориславська	Йосип	а) 1/5	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Марія	Анна	б) 1937		батьках						б) 406/ 1938		б)
	б)	Стецюцяк	Загороди								с) 6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 52 №квартири___
Комісаріат П. В. 52-52 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Романяк~~	Іван	а) 3/8	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одруже-ний	рядовий	польське	від нар.	а) від нар.	помер	а) 1938
	~~Ілько~~	Марія	б) 1885				Катерина	6/3 поб.			б)		б) 16/2
	б)	Ластов'як	Загороди					Дрогобич			с)		с)
2	а) Романяк	Лука	а) 6/7	дружина	при чол.	греко-кат	заміжня		як в. з.	Гаї Нижні	а) від 1929		а)
	з дому	Ірина	б) 1907				Ілько			Дрогобич	б)		б)
	б) Паньків	Матвії-шин	Гаї Нижні								с)		с)
3	~~а) Романяк~~	Петро	а) 7/11			греко-кат	вдова		як в. з.	від нар.	а) від нар.	померла	а) 25/7 1936
	~~з дому~~	Анна	б) 1860								б)		б) 20/36
	~~б) Яців~~	Коссак	Загороди								с)		с) 30/12 1936
	~~Параска~~												
4	а) Романяк	Ілько	а) 7/11	син	при	греко-кат			як в. з.	як в.з.	а) як в. з.		а)
	Володимир	Катерина	б) 1930		батьках						б)		б)
	б)	Паньків	Загороди								с)		с)
5	а) Романяк	Ілько	а) 13/5	дочка	при	греко-кат			як в. з.	від нар.	а) від нар.		а)
	Леонтія	Катерина	б) 1935		батьках						б) 13/ 1936		б)
	б)	Паньків	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 53 №квартири___
Комісаріат П. В. 53-53 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Малтес~~	Філіп	а) 7/3	гол.госп.	гайовий	євангелист	одружений		польське	Монастир	а) від 1905	виїхав у	а) 1939
	~~Філіп~~	Магдалена	б) 1889				Вільгельміна			Дережичі	б)	Німеччину	б)
	б)	Матлес								п. Дрогобичі	с)		с)
			Стрий										
2	а) Малтес	Генрик	а) 30/12	дружина	веде	євангелист	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Ельжбєта	б) 1889		господар-		Філіп				б)		б)
	б) Маєр	Генінг	Лисовичі		ство						с)		с)
	Вільгельміна		п. Долина										
3	~~а) Малтес~~		а) 18/2	матір	на	євангелист	вдова		як в. з.	як в .з.	а) як в. з.	померла	а) 273
	~~Маргарита~~	Маргарита	б) 1868	№ 1	утриманні						б)		б) 1939
	б)	Малтес									с)		с) 28/39
			п.Львів										1/493
4	а) Малтес	Філіп	а) 22/5	син		євангелист			як в. з.	від нар.	а) як в. з.		а)
	Філіп-Якуб	Вільгельміна	б) 1922								б)		б)
	б)	Маєр	Лішня								с)		с)
5	а) Малтес	Філіп	а) 30/11	дочка		євангелист			як в. з.	як в .з.	а) як в. з.		а)
	Брунхільда	Вільгельміна	б) 1923								б)		б)
	б)	Маєр	Лішня								с)		с)
6	а) Малтес	Філіп	а) 16/10	дочка		євангелист			як в. з.	як в .з.	а) як в. з.		а)
	Ельза	Вільгельміна	б) 1925								б)		б)
	б)	Маєр	Лішня								с)		с)

7	~~а) Фрейт~~		а) 9/12	служник		греко-кат.			як в. з.	як в .з.	а) як в. з.	Лішня	а)
	~~Климентій -~~	Анна	б) 1903								б)	№ б. 164	б)
	~~б) Роман~~	Фрейт	Лішня								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 54 №квартири___
Комісаріат П. В. 54-54 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Ластов'як	Андрій	а) 14/3	гол.госп.	фермер	греко-кат.	одружений	евід.552	польське	від нар.	а) від нар.		а)
	Йосип	Катерина	б) 1901				Анна				б)		б)
	б)	Легедза	Загороди								с)		с)
2	а) Ластов'як	Дмитро	а) 13/5	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Марія	б) 1908				Йосип				б)		б)
	б) Гриник	Стецюцяк	Дрогобич				1929				с)		с)
	Анна												
3	а) Ластов'як	Йосип	а) 28/9	син	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Олександр	Анна	б) 1932		батьках						б) 81		б)
	б)	Гриник	Загороди								с) 10/2 1933		с)
4	а) Ластов'як	Йосип	а) 2/3	дочка	при	греко-кат.			як в. з.	як в. з.	а) від нар.		а)
	Любов	Анна	б) 1936		батьках						б) 12/36		б)
	б)	Гриник	Загороди								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 55 №квартири___
Комісаріат П. В. 55-55зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Русінська~~	Михайло	а) 30/10	голова		креко-кат.			польське	Дрогобич	а) 2/9 1932	померла	а) 3/537
	~~з дому~~	Анна	б) 1875	родини							б) 102/9		б) 338/38
	~~б) Стецюцяк~~	Максимо-вич	Дрогобич								с) 29/7 1933		с) 4/638
	~~Розалія~~												
2	а) Русінський	Іван	а) 2/5	син		креко-кат.		резервіст	як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Василь	Розалія	б) 1908					Кат. А			б)		б)

	б)	Стецюцяк						Евід.92			с)		с)
3	а) Русінська	Іван	а) 8/5	дочка		креко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Розалія	б) 1902				Михайло				б)		б)
	б) Хойда	Стецюцяк	Дрогобич				1937				с)		с)
	Марія												
4	а) Русінська	Іван	а) 29/8	дочка	при	креко-кат.			як в. з	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Ярослава	Розалія	б) 1931		матері						б)		б)
	б)	Стецюцяк	Дрогобич								с)		с)
5	а) Хойда		а) 30/10 1902	зять	фермер	креко-кат.	одруже-ний	Кат.Д	як в. з	як в. з.	а) 30/3 1937		а)
	Михайло	Анна	б) Гаї-Нижні				Марія	Евід.944			б) 8/379		б)
	б)	Баран	Дрогоб-тцький				1937	Дрогобич			с)30/6 1937		с)
6	а) Хойда	Михайло	а) 24/9	онук	при	креко-кат.			як в. з	Гаї Нижні	а) від нар.		а)
	Йосип	Марія	б) 1937		батьках					№ б.119	б) 403/38		б)
	б)	Русінська	Загороди								с) 6/4 1938		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 56 №квартири___
Комісаріат П. В. 56-56зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Коріньчук~~	Марія	а) 3/3	гол.госп.	фермер	римо-кат.	одру-жентй	кат.Д	польське	Заґроди	а) 1/334	Дрогобич	а) 28/1937
	~~Йосип~~	Коріньчук	б)1909				Анастасія	евід.2308		Лішнян-ські	б)	Вул.	б) 202/ 37
	б)		Дрогобич				25/5 1936	Дрогобич		№ б. 25	с)	79	с)
2	а) Коріньчук	Іванна	а) 26/4	дружина	доп. чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.		а) 25/5 1936		а)
	з дому	Анна	б) 1902				Йосип				б)		б)
	б) Масник	Дашко	Дрогобич				25/5 1936				с)		с)
	Анастасія												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 34 №квартири___
Комісаріат П. В. 57-57зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Ноель	Філла Райза	а) 9/7	винай мач	робітник	віра	одруже-ний		польське	Дрогобич	а) 1932	Дрогобич	а) 29/3
	Нусенблат з	Нуссен-блат	б) 1885			Мойсея				вул.Цер-ковна	б) 170/37	Собєска	б) 1939
	б) Фуршайн		п. Дрогоб.							№ б. 8-а	с) 19/22 1937	22	с) 11/39
2	а) Апфельрот	Хана	а) 16/1	дружина	при чол.	віра	заміжня		як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	Хає Файга з	Апельрот	б) 1898			Мойсея					б)		б)
	б) Фуршайн		Дембіца								с)		с)
3	а) Фуршайн	нешлюбо-ваний з	а) 8/11	син	при	віра	вільний		як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Файґа	б) 1917		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Самуель	Апельрот	Дембіца								с)		с)
	Ґерш												
4	а) Фуршайн	Файга	а) 15/8	син	при	віра	вільний		як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Апельрот	б) 1919		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Маркус		Дембіца								с)		с)
5	а) Фуршайн	Файга	а) 21/5	син	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Апельрот	б) 1921		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Рубін		Дембіца								с)		с)
6	а) Фуршайн,	Файга	а) 23/9	дочка	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Апельрот	б) 1922		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Фрайдель		Дембіца								с)		с)
7	а) Фуршайн	Файга	а) 18/5	син	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Апельрот	б) 1924		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Хайм		Дембіца								с)		с)
8	а) Фуршайн	Файга	а)	дочка	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Апельрот	б) 1926		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Пепі		Дембіца								с)		с)
9	а) Фуршайн	Файга	а)1/10	син	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)

	(Апельрот)	Апельрот	б) 1928		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Барух		Дрогобич								с)		с)
10	а) (Апельрот)	Лейзор Ноель,	а) 6/2	дочка	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	Нуссенблат	Хая Фейґа	б) 1931		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Шарлота	Апельрот	Дрогобич								с)		с)
11	а) (Апельрот)	Лейзор Ноель,	а)8/8	син	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	Нуссенблат	Хая Фейґа	б) 1933		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Лазар-Натан	Апельрот	Дрогобич								с)		с)
12	а) Нуссенблат	Лейзор Ноель,	а) 12/10	син	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	(Апельрот)	Хая Фейґа	б) 1935		батьках	Мойсея					б)		б)
	б) Юзеф	Апельрот	Дрогобич								с)		с)
13	а) Нуссенблат	Лейзор Ноель,	а)12/10	дочка	при	віра			як в.з.	як в.з.	а) як в.з.	як в.з.	а)
	Сицилія	Хая Фейґа	б) 1935		батьках	Мойсея					б)		б)
	б)	Апельрот	Дрогобич								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 57 №квартири___
Комісаріат П. В. 58-58 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а)Клементович	Петро	а) 189	гол.		римо-кат.	одружений	кат. А	полське	Дрогобич	а) 1/10 1937		а)
	Антоній	Анна	б) 1897	винай-			Теодозія	евід.578		вул. Фабрична	б) 176/37		б)
	б)	Яворська	Трускавець	мач				Стрий			с) 20/10/37		с)
2	а) Клементович	Михайло	а) 288	дружина	при чол.	греко-кат.	заміжня		як в. з.	як в. з.	а) як в. з.		а)
	з дому	Єва	б) 1904				Антоній				б)		б)
	б) Дашко	Гарасимяк	Доброгостів								с)		с)
	Теодозія												
3	а) Клементович	Антоній	а) 312	дочка	при	римо-кат	вільна		як в. з	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Кароліна	Анастасія	б) 1817		батьках						б)		б)
	б)	Хомік	1917								с)		с)

			Дрогобич										
4	а) Клементович	Антоній	а) 2612	дочка	при	римо-кат	вільна		як в. з	як в. з.	а) як в. з.		а)
	Ірена	Теодозія	б) 1931		батьках						б)		б)
	б)	Дашко	Дрогобич								с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 58 №квартири
Комісаріат П. В. 59-59 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	~~а) Новак~~	р.1901	а) врожена в	Соколова	Вишня						а)		а)
	~~Анастасія~~	27/2	б)а тепер заме	шкує в д.	1/9 1940						б)		б)
	~~б) нумер~~										с)		с)
	~~паспорту 727027~~												
2	~~а) Новак~~		а) 1937	хлопець	Україна						а)		а)
	~~Станіслав~~		б)								б)		б)
	б)										с)		с)
3	а) Павлишак		а)								а)		а)
	Іван		б)								б)		б)
	б) Михайлович										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 59 №квартири
Комісаріат П. В. 60-60 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Уніж		а)								а)		а)
	Параня	Рік 1889	б) замешкує в	домі 1/9	1940 в Заго	родах					б)		б)
	б)нумер										с)		с)
	паспорту 320,4												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 60 №квартири
Комісаріат П. В. 61-61 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Михаць	Осипівна	а) рік 1912	замешкує	в 25/9 1940	в.Загоро-	дах	вроджена	в селі Ступни-	ця Україна	а)		а)
	Стефанія		б)								б)		б)
	б)нумер										с)		с)
	паспорту 604840												
2	а) Михаць	Мирослав-	а) рік 1934								а)		а)
	Любомира	ів- на	б) 18/4								б)		б)
	б) вроджена в										с)		с)
	Дрогобичі												

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку 61 №квартири
Комісаріат П. В. 62-62 зв.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	а) Дашко	Григорович	а)	чоловік							а)		а)
	Іван		б)								б)		б)
	б)										с)		с)
2	а) Дашко	Антонівна	а)	жона							а)		а)
	Кароліна		б)								б)		б)
	б)										с)		с)
3	а) Дашко	Іванівна	а) 10/10	дівчина							а)		а)
	Іванка		б) 1940								б)		б)
	б)										с)		с)

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку №квартири
Комісаріат П. В. арк. 64

1940 рік[6]

		№		жито	пшениця	картопля	город	сіно					
	Угрин Михайло	12124	188	431	87	245	41	56					
202	Ільчишин Катерина	12125	126	424	84	242	40	50					
205	Колінко Марія Степанівна	12133	62	431	87	245	41	60					
231	Варивода Микола Михайлович	12119	90	485	97	272	46	33					
227	Максимів Олена Василівна	12114	44	434	95	269	45	84					
190	Нагребецький Володимир	12112	114	285	57	124	29	64					
93	Михайлівський Гринь	12109	2	116	23	63	14	46					
142	Ходачник Осип Миколайович	12110	30	213	43	92	21	60					
76	Михайлівський Іван Мик.	12025	20	92	19	49	12						
73	Смерека Лев Михайлович	12026	34	88	18	47	11						
115	Дудз Степан Теодорович	12027	36	174	34	75	17						
35	Фіртман Катерина	12029	35	66	13	36	8						
43	Собко Ольга Андріївна	12111	42	222	45	95	22						
105	Мицавка Пилип Михайлович	12031	48	158	32	68	15	50					
58	Шипайло Марія Пилипівна	12032	50	60	12	33	8						

[6] Тексти пізніших вписів та реєстрово-протокольних записів українською мовою не мають відношення до змісту і задуму самої таблиці. А тому можна припустити, що вони зроблені у період радянської окупації 1939 – 1941 рр. і стосуються господарсько-продовольчих та колгоспних записів щодо мешканців.

69	Губицька Анна Михайлівна	12033	54	83	17	45	10						
100	Борисла́вський Михайло	12115	56	120	24	65	45	50					
150	Пагута Дмитро Іванович	12115	58	25	45	97	23	50					
107	Круглій Павло Іванович	1234	60	160	32	69	16						
72	Варивода Марія Дмитрівна	12035	62	86	17	47	11						
165	Беч Дмитро Прокопович	12116	64	247	99	107	25	60					
194	Кушнір Андрій Теодорович	12117	70	291	59	127	29	60					
142	Михайлівський Степан	12118	72	213	43	92	21	46					
59	Івасечко Максим	12036	72	59	12	32	8						
77	Стецик Дмитро	12105	74	92	19	50	17						
181	Василькевич Петро Іванович	12127	76	272	55	118	27	47					
52	Знак Теофіл Іванович	12037	78	62	12	34	8						
133	Пагута Розалія Василівна	12128	84	200	40	86	20	50					
133	Пагута Теофіл Іванович	12038	86	200	40	86	20						
50	Вата Василь Павлович	12154	88	108	22	59	14						
188	Мичин Осип Михайлович	12120	92	282	57	122	28	56					
137	Навуняк Гринь Теодорович	12121	94	206	42	89	20	50					
90	Данків Богдан	12039	96	108	22	59	14						
103	Низовий Федір Юркович	12040	96	154	30	67	16						

38	Косак Ярослав Миколайович	12155	98	154	30	67	16						
59	Німалович Анна Дмитрівна	12043	102	64	13	34	8						
100	Німалович Мартин Іванович	12042	102	120	24	65	15						
86	Зубрицький Гнат Антонович	12044	104	103	20	56	13						
30	Дрімайло Степан	12156	106	36	7	19	5						
78	Коссак Володимир	12158	108	94	19	51	12						
180	Угрин Володимир	12047	120	181	37	78	18						
25	Кавецький Осип Казимирович	12146	112	32	8	16	3						
81	Грушкова Олена Іванівна	12147	116	99	22	53	12						
78	Гриник Микола	12048	128	97	23	57	12						
79	Байчук Микола Іванович	12049	132	45	21	47	11						
34	Мазур Стагіслав Іванович	12067	132	45	12	22	5						
55	Мицавка Микола Іванович	12050	134	68	15	36	8						
105	Мицавка Петро Іванович	12057	134	158	82	68	18						
92	Гриник Осип Миколайович	12168	136	65	15	34	8						
30	Коніцька Анна Андріївна	10163	138	38	9	19	5						
138	Фигун Юлія Дмитрівна	12126	136	207	42	90	21	41					
80	Шодан Михайло	12157	130	98	21	52	9						
23	Кісиковий Ілько	12105	138	31	8	46	3						
90	Знак Микола	12055	140	110	24	59	14						
70	Знак Степан	12056	140	86	19	45	12						
86	Мазур Ярослава	12170	144	105	22	56	12						

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця_№будинку_№квартири_
Комісаріат_П. В. 64 зв.

			№	жито	пшениця	картопля	ярина						
107	Ганосеніка Осип	12169	144	160	20	69	13						
102	Гриник Василь Миколайович	12061	148	153	31	66	19						
127	Гриник Ілько Миколайович	12062	150	191	39	82	14						
96	Торсика Михайло	12068	150	120	28	62	9						
88	Луцик Семен Миколайович	12065	154	108	33	67	5						
30	Кушнір Анна Семенівна	12066	154	38	9	19	6						
90	Пагута Марія Іванівна	12076	156	110	24	59	14						
67	Пагута Анна Степанівна	12153	156	65	13	35	5						
53	Роляк Станіслав Іванович	12070	158	67	16	34	8						
53	Роляк Регіна	12072	158	37	16	34	8						
28	Бориславський Михайло Олекс.	12069	156	37	9	19	4						
62	Кушнір Марія Теодорівна	12066	142	75	17	40	15						
60	Знак Осип Іванович	12064	150	77	16	39	13						
100	Вольницький Володимир	12149	158	125	29	65	15						
40	Прилінчак Іван Лукич	12100	160	50	12	26	14						
103	Коссак Микола	12074	59	154	37	67	15						
62	Лубінцький Стефан Іванович	12150	78	76	17	40	9						

21	Кузів Катерина Миколаївна	12166	192	27	7	14	3						
127	Павлиськів Теофіл Миколайович	12002	164	191	39	82	19						
22	Коссак Петро Теодорович	12164	166	28	7	14	31						
28	Знак Михайло Іванович	12103	164	120	26	64	15						
96	Собко Ілько	12101	162	110	30	59	14						
61	Максимович Ілько Іванович	12099	206	75	17	40	9						
40	Бучко Олексій Іванович	12098	204	50	12	26	6						
20	Кузів Володимир	12171	202	271	7	13	3						
58	Дончук Андрій Семенович	12161	200	73	17	38	9						
56	Луцик Петро	12094	198	70	16	36	8						
75	Пагута Дмитро	12106	172	92	20	49	11						
30	Щурик Микола	12105	170	62	14	32	8						
188	Романчук Дмитро	12129	58	282	56	122	28						
31	Романчук Василь	12075	59	38	8	20	5						
20	Мазур Франко	12077	63	24	5	13	3						
104	Михайлов Дмитро	12078	67	156	32	68	15						
60	Бориславський Осип	12072	67	72	14	39	4						
20	Стицзел Тарас	12080	69	24	5	13	3						
54	Ластовяк Осип	12081	71	65	13	35	8						
50	Мицавка Федір	12154	72	60	12	32	8						
40	Лигидза Ярослав	12160	75	40	10	26	6						
40	Вата Павло Михайлович	12083	74	48	10	26	6						

57	Коваль Іван Михайлович	12085	83	68	14	37	9						
	Ластовя'к Дмитро	12130	174	280	56	121	28						
69	Ластов'як Миихайло	12086	85	56	12	30	7						
90	Павлишак Іван	12088	218	108	22	59	14						
25	Мазур Степан	12082	216	30	6	16	3						
190	Павлишак Василь	12131	184	285	57	124	24						
40	Вата Володимир	12131	184	285	57	124	24						
50	Стахнів Юліан	12092	192	60	12	32	8						
100	Бориславський Микола	12162	194	96	18	52	12						
198	Ільшак Василь	12132	196	297	60	198	30						

Місцевість Загороди Лішнянські вулиця №будинку №квартири
Комісаріат П. В. 65

1941 рік

		здав	мав дати	№ квитанції									
	Максимович Ілько	46	29	050952									
	Кузів Володимир	-											
	Даньчук Андрій	-											
	Луцик Петро	-											
	Яйлян Гаврило	1.16	1.86	058007									
	Бориславський Володимир	92	4	067534									
	Бориславський Микола	1.19	1	167538									
	Ластов'як Дмитро	1.81	99	058876									
	Пагута Дмитро	80	6	050450									
	Щурик Михайло	62		-									
	Вата Володимир	57		-									

	Стахнів Юлія	60		-									
	Коссак Петро	24	4	058302									
	Павалишак Василь												
	Павалишак Теофіл	1.8	6	058301									
	Собко Ілько	97	13	058303									
	Ластов'як Осип	65											
	Мицавка Федь	48	12										
	Клементович Антін	-	-	-									
	Вата Павло	-	48	-									
	Любінський Степан	-	76										
	Коваль Іван	-	68										
	Стецюцяк Теофіл	-	24										
	Ластовяк Михайло	69	56										
	Ластов'як Ілько	-	5		067535								
	Мазур Станіслав	-	30										
	Павдишак Іван	-	1.08										
	Бориславський Осип	-	72										
	Романяк Дмитро	2.56	24		057794								
	Коссак Микола	-	1.54										
	Мазур Франко	-	24										
	Примя'к Іван	51											
	Роляк Станіслав	42	2.5		058231								
	Роляк Регіна	44	23		058231								
	Луцик Семен	1.02	6		050964								
	Кушнір Анна	35	3		050964								
	Гриник Ілько	200	1.91										
	Гануселька Осип	1.65	1.60										
	Мазур Ярослава	-	1.05										
	Знак Стефан	-	86										
	Коніцька Анна	40	38		057403								
	Гриник Осип	-	65										

	Мазур Станіслав Іванович	2.80	45									
	Угрин Олена		1.31									
	Коссак Володимир		94		058136							
	Угрин Степан	1.46	1.40		056916							
	Зубрицький	52	51		050957							
	Гриник Василь	94	52									
	Знак Микола	85										
	Кіткевич Ілько	33										
	Губика Степан	83										

Джерело: ВФ ЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Фондова група «Оригінальні речі фондів». – Інв. № 788. – 102 арк.

Лілія Хміль.

Новий рукописний експонат до генеалогії села Лішня XIX – початку XX ст.: за матеріалами книги реєстру мешканців 1938 р. із фондів музею Івана Франка в Нагуєвичах.

Стаття складається із двох частин. У першій здійснено спробу аналізу історії появи реєстрових книг мешканців на теренах Дрогобиччини у XIX – на початку XX ст. та їх еволюцію в залежності від зміни адміністративних органів влади, зокрема на рівні періоду управління імперії Габсбургів та міжвоєнної Польщі. Окремо здійснено огляд історіографії із теми дослідження подібних книг реєстрів мешканців населених пунктів в Галичині і на теренах Дрогобицького повіту. У другій частині статті опубліковано книгу-реєстр мешканців ґміни Лішня (Загороддя, Загороди) 1938 р., яка містить дані про віросповідання, господарство, місце проживання, приписку, переїзд, шлюб та інші особливості проживання мешканців вказаного населеного пункту. Вперше здійснено порівняльний аналіз статистичних даних на прикладі одного експонату з фондів музею І. Франка в Нагуєвичах.

Liliya Khmil.

A new manuscript exhibit on the genealogy of the village of Lishnya in the 19th and early 20th centuries: according to the materials of the register of the inhabitants 1938 from the funds of the Ivan Franko Museum in Naguevychi.

The article consists of two parts. The first attempt was made to analyze the history of the appearance of the register books of the inhabitants in the territory of Drohobych district in the XIX – early XX centuries, and their evolution depending on the change of administrative authorities, in particular at the level of the period of administration of the Habsburg Empire and interwar Poland. A separate review of the historiography on the topic of the study of similar books of registers of residents of settlements in Galicia and on the territory of Drohobych county is done. The second part of the article published a book-register of the inhabitants of Lishnya (Zahoroddya, Zagorody) in 1938, which contains data of the religion, economy, place of residence, transfer, marriage and other features of residence of the residents of this settlement. For the first time a comparative analysis of the statistical data on the example of one exhibit from the holdings of the I. Franko Museum in Naguevychi was made.

УДК 069(477):930.85(477)(092)

Тамара КУЦАЄВА,
Лариса ДІДОРА

КНИГОЗБІРНЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ – ДЖЕРЕЛО ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ РЕПРЕСОВАНИХ ДІЯЧІВ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЄПИСУ ГНАТА КОЛЦУНЯКА)

За 120-років існування Національний музей історії України (далі – НМІУ), який відзначає цю річницю в 2019 р., пройшов складний процес становлення. Найбільш складними етапами розвитку вважаємо дві світові війни, коли було втрачено частину колекції та загинуло кілька співробітників, які рятували колекцію, та тоталітарні репресії 1930-х рр. Репресії, на тлі деструктивних процесів управління музеєм функціонерами від культури, призвели до фізичного винищення багатьох співробітників Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (далі – ВІМ) – цю назву носив НМІУ в 1924 – 1934 рр. Таким чином, дослідження маловідомих біографій репресованих співробітників ВІМ є актуальним у контексті історії культури та музейництва.

Об'єктом вивчення є біографія етнографа, засновника військового оркестру Української Галицької Армії (далі – УГА) Гната Миколайовича Колцуняка (15.06.1888–1937) – наукового співробітника та завідувача фондами ВІМ (1931–1933). В січні 1933 р. його звинуватили в приналежності до Української Військової організації (далі – УВО). Принагідно зазначимо, що відзначення в 2019 р. сторіччя Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської народної республіки, як і важливість вивчення маловідомих сторінок біографій репресованих інтелігентів, підвищує актуальність дослідження теми. Предметом вивчення є розсекречена архівно-слідча справа № 66576 з фонду № 263 «Колекція позасудових справ реабілітованих» Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО) на репресованого Колцуняка Г. М. Метою дослідження є (1) введення в науковий обіг неопублікованих документів; (2) цитування найбільш важливих документів справи; (3) виявлення ключових документів обвинувачення; (4) уточнення фактів біографії та життєвої філософії репресованого; (5) складання переліку осіб, що згадані в справі для деталізації картини репресій; (6) визначення стратегій слідства (початок слідчих дій в неробочий час, вихідні дні; шаблонні обвинувачення), і стратегій виживання затриманих (мовчання, (не)свідомі звинувачення, вияви лояльність, покаяння,

спроби самозахисту, приховування історії родини, що не вкладалась в соціальні рамки радянської держави); (7) підтвердження того, що Колцуняк Г. М. не був ключовою фігурою обвинувачення в масштабній справі УВО, а лише втягнутий в орбіту репресій, через військове минуле та походження з Галичини; (8) опрацювання предметів музейного значення для підготовки концепції виставкового проекту про персоналію; (9) озвучення того, що постать Колцуняка Г. М. є невід'ємною частиною історії НМІУ. В музеї, нажаль, пам'ять про цього співробітника не зберігались, а єдиний зразок його рукопису виявлено лише 2018 р.

Історіографією дослідження є праці П. І. Арсенича[1], який вивчав постаті представників родини Колцуняків та публікації, які присвячені репресованому музеєзнавству та історії ВІМ: С. І. Білоконя[2], А. С. Яненко[3], Р. В. Маньковської[4], С. І. Кота[5], О. А. Попельницької[6], Т. М. Радієвської, С. А. Сорокіної, О. М. Завальної[7], Н. Г. Ковтанюк та Г. М. Шовкопляс[8], В. С. Іванченка[9]. Ми також вивчили методичні рекомендації по використанню архівно-слідчих справ репресованих громадян[10].

Основним джерелом дослідження стала справа № 66576 на Колцуняка Г. М. , якого обвинуватили за ст. 54 Кримінального кодексу (далі – КК) УРСР (контр-

1 Арсенич П., Савчук М. Колцуняк-Кузьма М. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3161; Бірюльов Ю., Арсенич П. Колцуняк Г. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3160.

2 Білокінь С. Скасування музею України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.s-bilokin.name/Personalia/Potocky/1930th/MuseumElimination.html; Його ж. Всеукраїнський історичний музей ім. Т. Шевченка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.s-bilokin.name/Personalia/Ernst/Museums/HistoricalMuseum.html; Його ж. Центральний історичний музей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.s-bilokin.name/Personalia/Potocky/1930th/CentralHistMuseum.html; Його ж. Доля П. Потоцького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.s-bilokin.name/Personalia/Potocky/1930th/PotockyFate.html; Його ж. Федір Ернст: невідома автобіографія поч. 1930-х рр. // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – 2008. – С. 173-196. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lostart.org.ua/ua/research/1101.html.

3 Яненко А. Підготовка музейних працівників в аспірантурі Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка у 2-й пол. 1920-х – на поч. 1930-х рр. // Сіверщина в історії України. – 2015. – Вип. 8. – 286-299 с.

4 Маньковська Р. Кабінет антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН // Енциклопедія історії України: Т. 4. – К.: Наукова думка, 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kabinet_antropologii.

5 Кот С. Курінний П. П. // Енциклопедія історії України: Т. 5. – К.: Наукова думка, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kurinnii_P.

6 Попельницька О. К. Левкович – перший директор Центрального історичного музею в Києві: 1935 – 1937 рр. // Науковий вісник НМІУ. – 2016. – Вип. 1. – Ч. 2. – С. 31-42.

7 Радієвська Т., Сорокіна С., Завальна О. Мандри археологічних колекції НМІУ у 1930-ті рр. // Праці Центру пам'яткознавства. – К., 2016. – Вип. 29. – С. 183-200; Радієвська Т. , Сорокіна С., Завальна О. Музей До- і Ранньої історії Києва (1942 – 1943): структура та персональний склад // Науковий вісник НМІУ. – 2016. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 210-230.

8 Ковтанюк Н. Магура С. С. // Археологія. – 1992. – № 1. – С. 109-116.; Ковтанюк Н, Шовкопляс Г. Скарбниця історичної пам'яті України // Київська старовина. – 1999. – № 4. – С. 63-80; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Сторінки історії музею (20 – 50-ті рр. ХХ ст.) // НМІУ: його фундатори та колекції. Зб. наук. праць. – К., 1999. – С. 3-24.

9 Іванченко В. Сильвестр Магура – доля археолога в часи Великого терору // Науковий вісник НМІУ. – 2016. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 206-209.

10 Гранкіна О. Використання архівно-слідчих справ громадян, репресованих в 1920 – 50-ті рр. Метод. рекомендації. – К., 1997. – 34 с.; Бирчак В. Архивы КГБ для медиа. – К.: 2018. – 216 с.

революційний злочин та шпигунство), а саму справу розпочали через чотири дні після його арешту 7 січня 1933 р. Додатковим джерелом дослідження став календар за 1933 р., де 7 січня припало на суботу – вихідний день. Це демонструє злочинну поспішність карально-репресивної системи, яка працювала безперервно та офіційно позбавляла обвинувачених можливостей до законних дій щодо свого захисту, через початок слідчих дій, допитів та очних ставок формально в неробочий час. До поч. 1990-х рр. розсекречену справу зберігав Галузевий архів СБУ, а інформація про неї була вміщена в електронну «Енциклопедію сучасної України»[11]. Запит у Галузевий архів СБУ, що передував підготовці статті, виявив, що з СБУ матеріали передали в ЦДАГО в колекцію кримінальних справ громадян, репресованих органами ДПУ-НКВС-КДБ в 1920 – 1950-х рр. по Києву та Київській обл.

Кілька ключових документів у справі наявні в копіях. Допускаючи, що їх оригінали зберігаються в справах інших обвинувачених, зокрема, Мелетія Олександровича Кічури[12], музейників Бориса Кузьмича Пилипенка та Якова Михайловича Струхманчука[13], ми вивчили їх також. Адже, названі люди дали свідчення проти Колцуняка Г. М.

Джерелом дослідження є також книга авторства Колцуняка Г. М «Народні хрести в Коломийщині» (Львів, 1919) з дарчим написом або так званим дарчим екслібрисом автора[14] Кабінету антропології та етнології ім. Хв. [*Хфедіра, Федора*] Вовка при ВУАН. Рукописна фраза: «Книгозбірні музею ім. Хв. Вовка від автора», датована 22 вересня 1922 р. дозволяє прослідкувати не лише професійний та дружній зв'язок між автором і Кабінетом-музеєм, а й вийти на факт професійної біографії Колцуняка Г. М. – роботу в ВІМ. Цей факт важливий, адже в НМІУ не збереглось документальної або усної пам'яті про співробітника, який займав одну із ключових посад у музеї-попереднику. Це, нажаль, логічно, зважаючи на зміни місця розташування музею, втрату документації, а саме головне – заборону пам'ятати репресованих у СРСР. Принагідно зазначимо, що досліджену книгу перевезли в ВІМ, який розташовувався в Всеукраїнському музейному містечку на території Києво-Печерської Лаври в 1936 р. разом з 2 тис. інших експонатів знищеного репресіями Кабінету-музею ім. Хв. Вовка. Особливим є те, що книга, авторства Колцуняка Г. М. потрапила в музей через три роки після його засудження. Сумним парадоксом є те, що під час Великого терору, який руйнував як інституції, так і життя окремих особистостей, матеріальні спогади про Колцуняка Г. М. влада передала на зберігання саме на його колишню роботу.

За даними «Енциклопедії сучасної України» розстріляли Колцуняка Г. М. в урочищі Сандармох у Карелії в 1937 р., дата смерті невідома. Таким чином, джерелом дослідження став «Список Сандармоху» з прізвищами розстріляних з 27 жовтня до 4 листопада 1937 р. В списку прізвище репресованого відсутнє і тому, пошук місця загибелі Колцуняка Г. М залишається для наступного дослідження.

[11] Бірюльов Ю., Арсенич П. Колцуняк ...

[12] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 198548 (в 2-х т.).

[13] Там само. – Спр. 58862 (в 2-х т.).

[14] Див. ширше: Денисенко Л. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: каталог. – К., 2017. – 350 с.

Залишається не відома інформація про останні чотири роки життя Колцуняка Г. М. Вона пояснила б чому в 1936 р., після трьох років таборів, його повторно заарештували або подовжили ув'язнення[15] та розстріляли 1937 р. Не зрозуміло чи отримав Колцуняк Г. М. можливість, хоча б формально, вийти на свободу перед наступним ув'язненням та розстрілом.

В досліджені було використано історико-порівняльний, історико-типологічний, історико-системний методи, а також метод зіставлення, порівняння та текстовий аналіз. За результатами дослідження доля Колцуняка Г. М. буде змістовно представлена як частина історії НМІУ, музейництва та українського суспільства доби тоталітаризму, що роками залишалась маргіналізованою та засекреченою. Презентоване дослідження також доповнює та деталізує картину репресій проти української інтелігенції в сфері культури та ВІМ, зокрема.

Для спрощення вивчення матеріалів та узагальнення фактів, до яких дослідники не звертались майже 20 років, справа Колцуняка Г. М. на 166 аркушах, була вивчена за певним алгоритмом. Розподіл документів за видами, дозволив реконструювати картину слідства, що тривало в Києві та Харкові майже 6,5 міс. та зібрати маловідомі і зовсім невідомі факти біографії репресованого, ідеї його особистої філософії. Принагідно зазначимо, що складання коментованого опису справи є предметом окремої наукової розвідки, що буде представлена на конференції до 120-річчя НМІУ «Історія формування колекції» (Київ) у 2019 р. В межах даного дослідження зазначимо, що у справі Колцуняка Г. М. містяться стандартні для архівно-слідчих справ цього часу офіційні документи. Натомість, фотокартки підслідного, зроблені в в'язниці та дактилоскопічний лист, які в уявленні сучасника є невід'ємними частинами слідчої справи, відсутні. Це було типово для репресій 1-ї пол. 1930-х рр.[16] Окремої уваги заслуговують п'ять фотокарток, що вміщені в справі як речові докази: три зображення жінок на природі (імовірно, одна з них дружина або сестра) та дві – самого Колцуняка Г. М. в військовій формі та білому костюмі[17]. Ці неопубліковані фотографії репресованого дозволяють побачити його в військовій формі вже в більш зрілому віці, ніж на фотографії, вміщеній в «Енциклопедію сучасної України» та в повсякденному житті.

Співставлення опису документів, які мають знаходиться в кожній архівно-слідчій справі з наявними на сьогодні в справі Колцуняка Г. М. документами, також дозволить зробити висновок про повноту збережених документів та вилучення з будь-яких причин частини матеріалів. Необхідно звернути увагу на те, що серед матеріалів справи відсутній опис документів, які знаходяться в справі, список обвинувачених та постанова про взяття справи в діловодство. Відсутній в справі й акт медичного огляду підслідного. І хоча цей документ мав складатись лише тоді коли, наприклад, внаслідок захворювань людина фізично була не спроможна взяти участь в слідстві[18], але інформація про те, що Колцуняк Г. М. був підданий тортурам[19], вказує на тяжкий стан здоров'я. Це мало бути зафік-

[15] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 158-158зв.
[16] Гранкіна О. Використання… – С. 12.
[17] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 124, 136, 146, 148, 157.
[18] Гранкіна О. Використання…. – С. 9-24.
[19] Бірюльов Ю., Арсенич П. Колцуняк…

совано. В цілому, в справі наявні документи, що мають знаходитись в її певних частинах, зокрема, на початку: ордер на арешт та обшук, документація про конфіскацію майна – протокол обшуку (трусу) від 3 січня 1933 р. та анкета арештованого від 4 січня[20].

Вилучений під час обшуку нотатник, листи, листівки, деякі нотаріально завірені документи та фотокартки, не були спалені, як це сталось з паперами його колеги Аделаїди Артюхової[21], а долучені до матеріалів слідства. Сьогодні вони є цінними предметами музейного значення, які разом із книгою Колцуняка Г. М. дозволять візуалізувати життя та діяльність цієї персоналії під час музейної презентації.

Власне, матеріали слідства складають найбільшу частину справи. Наявні дві постанови про початок слідства, обрання запобіжного заходу та висунення обвинувачення від 7 січня та 16 липня 1933 р. Лише в першій постанові наявні чіткі обвинувачення – передача даних політичного та економічного характеру представнику Посольства Франції в СРСР в 1931 р. В другому документі вказано лише пункти ст. 54 № 6 (контрреволюційний злочин та шпигунство) та № 10 (антирадянська пропаганда та агітація). Зазначимо, що в документах також присутній п. 11 названої статті (всяка участь в контрреволюційній організації)[22], але під час засідання позасудового органу він не фігурував в якості обвинувачення.

Витяг з протоколів допитів та додаткових свідчень свідків у справі, зокрема, заступника директора ВІМ Струхманчука Я. М.[23] від 11 лютого 1932 р., співробітника Київського художнього інституту Кічури М. О. та наукового співробітника ВІМ Пилипенко Б. К. (обидва від 27 лютого 1933 р.) демонструє, що під підозру Державного політичного управління (далі – ДПУ) Колцуняк Г. М. потрапив майже за рік до арешту, як завербований в контрреволюційну організацію в 1925 – 1929 рр.

Протоколи допитів самого Колцуняка Г. М. від 8 січня та 11 березня 1933 р. надзвичайно різняться стилем викладу життя та кар'єри підслідного. Якщо перший – це інтелігента розповідь літературною українською мовою з щирими фактами біографії, то другий протокол – це вже досить вихолощений документ, з шаблонними фразами. Написаний він був, імовірно, на потребу слідства для того, що підтвердити антирадянську історію життя підслідного. Частина другого протоколу – це самозвинувачення, що було написано, а точніше, продиктоване для друку на друкарській машинці, лексикою радянської ідеології. Вона не була властива українській інтелігенції: банда Шепеля, кулацький елемент, загострення класової боротьби на селі тощо [*Яків Шепель (1896 – 1921) – полковник армії УНР, отаман повстансько-партизанських сил Поділля*[24]].

---

[20] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 4-6.

[21] Там само. – Спр. 64684. – Т. 1. – Арк. 5-а.

[22] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 3, 44, 46.

[23] Струхманчук Яков Михайлович // База данных «Репрессированные художники и искусствоведы. Пам'ять о бесправии», 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sakharov-center.ru/asfcd/khudozhniki/?t=page&id=204.

[24] Барцьось В. Яків Шепель – отаман нескорених селян і козаків Поділля // Інфо Online. – 30.09.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cenzoriv.net/index.php?name=articles&op=read&art=102&cat=55.

Порівняння датування протоколів допитів Колцуняка Г. М. демонструє, що після 8 січня другий допит відбувся лише 11 березня, через 2 місяці[25]. Це підтверджує, що він не був «ключовою» особою в справі, а його доля мала тільки доповнити криваву статистику репресій. Це підтверджує, зокрема, висновок Реабілітаційної комісії у страві Струхманчука Я. М. від 26 лютого 1964 р. де прізвище музейника взагалі не фігурує у якості керівника або завербованої особи[26]. Другий протокол допиту, як вже зазначалось, відображає людину, яка не пише самостійно, а лише підписує та свідчить проти себе. Допускаємо, що за час між допитами підслідний був підданий тим тортурам, про які зазначено в опублікованих джерелах. Ключові фрази протоколу допиту стали, фактично, самообвинуваченням у злочинах, що інкримінувалися, нелояльності до радянської влади від дня її проголошення. Процитуємо фрагмент протоколу допиту:

«*С малих років я був вихований в українсько-шовіністичному дусі. До останнього часу вважав і вважаю, що Україна мала бути повністю самостійною, незалежною від Москви та інших держав… Я вважав, що українізація проводилась адміністративними методами. Українізуватися мали службовці самі, якщо вони хочуть працювати в українських установах, а не змушувати їх до цього. Не згодний я був із політикою влади щодо колективізації… Мої шовіністичні настрої були безумовно відомі моїм знайомим галичанам і були підставою для того, щоб я був завербований у контрреволюційну галицьку організацію, яка ставила своєю метою боротьбу із радянською владою за Українську незалежну державу… При кожному зручному випадку проводив агітацію… вкорінював серед знайомих шовіністичні, антирадянські тенденції*»[27].

Колуцянка Г. М. змусили свідчити проти кількох осіб – тих, хто його, нібито, завербував: Струхманчука Якова Михайловича та Кічуру Мелетія Олександровича [*Струхманчук Я. М. (1884 – 1937) – графік, військовий художник УГА[28]; з 1930 р. науковий співробітник, заступник директора ВІМ, заарештований 2 лютого 1933 р.; дав свідчення, в тому числі, проти Колцуняка Г. М. 11 лютого 1933 р.; засуджений на 10 років; вдруге репресований та розстріляний 1937 р.; Кічура М. О. (1881 – 1938) правник, письменник, перекладач, працював в Українській академії мистецтв і Художньому інституті в Києві; заарештований 26 лютого 1933 р.; дав свідчення, в тому числі, проти Колцуняка Г. М. 27 лютого 1933 р.[29]*].

Свідчення від підслідного були отримані про тих, у чиїх помешканнях, начебто, відбувалась вербовка, наприклад, музейника Антіна Онищука. Колуцянка Г. М., за версією, що розробляло ДПУ, намагалися завербувати в Західноукраїнський ПЛУГ [*Секція письменників-вихідців з західноукраїнських земель в літературній організації «Спілка селянських письменників ПЛУГ»; редактором літературного журналу секції «Західна Україна» був Кічура М. О.*]. Він мав бути

[25] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 14-22зв.

[26] Там само. – Спр. 56862. – Т. 1. – Арк. 299-306.

[27] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 15-18.

[28] Футулуйчук В. Українська Галицька Армія: Військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918 – 1920). – Донецьк: Східний вид. дім, УКЦентр, 2000. – 152 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrlit.net/lib/futuluychuk/2.html

[29] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 9-10; Арсенич П. Кічура М. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=7135.

прикриттям для антирадянської діяльності. В ПЛУГ музейник не вступив, але зізнався на слідстві, що погодився на роботу в «конспіративній організації». До честі підслідного зазначимо, що він не припустився ганебної стратегії виживання – (не)свідомої обмови колег. Про це свідчить фраза зізнання: «Про наслідки своєї злочинної праці я не перед ким не відчитувався та не від кого не отримував ні яких завдань[30]». В той же час, можливо, слідство вже не потребувало інших свідчень. На користь цього свідчить надзвичайно об'ємні матеріали в справі УВО, що містяться в архівно-слідчій справі одного з ключових звинувачених – Струхманчука Я. М.[31] Таким чином, не відбулось наклепу, наприклад, на колегу по ВІМ та військового побратима по УГА Ростислава Заклинського[32] [*(1887 – 1974), письменник, літературознавець; служив у Видавничому відділі Пресової Квартири Начальної Команди УГА[33]; директор ВІМ (1927 – 1930[34]); належав до літоргіназації «Західна Україна» – секції ПЛУГ; 31 серпня 1933 р. звільнений з роботи, висланий до Сибіру; після німецько-радянської війни вчителював у селах Івано-Франківщини[35]*].

Другий протокол допиту свідчить також про те, що від простої розповіді про знайомих та колег, які бували вдома у Колцуняків і в яких вони гостювали в Києві та Харкові, Гнат Михайлович перейшов до свідчень про вербування [*про 15 осіб, в тому числі, співробітника ВІМ археолога Сильвестра Магуру (1897 – 1938), репресованого 1937 р.*].

Зізнання Колцуняка Г. М. на 10 аркушах від 10 березня 1933 р. є головним документом, що слідство змогло від нього добитись. Він вимушено зізнався про прихильність до ідеї федеративної та автономної України, членство в Західноукраїнському ПЛУГ, що був прикриттям для антирадянської діяльності та вчинення «протирадянських злочинів» на користь шовіністичної галицько-української організації різними балачками.

11 березня 1933 р. в Києві Колцуняк Г. М. на допиті, написав ще заяву, де використав дві тактики виживання підслідних – покаяння з проханням про помилування. В другій своїй заяві на ім'я слідства від 19 травня 1933 р., але вже у Харкові, він використав вже іншу тактику – відмовився від попередніх свідчень[36]. Зважаючи на надзвичайну важливість в долі Колцуняка Г. М. і контрастність змісту обох документів, процитуємо їх повністю:

1. «*Заява. За злочин проти радянської влади, як члена конспіративної української організації, що мала мету боротися з радвладою мене тепер заарештовано і я перебуваю під слідством. Як свідчать мої зізнання я щиро признав свою вину. Каюся всіх своїх антирадянських поступків, щиро обіцяю змінити в корні свої політичні погляди та прошу Колегію ОДПУ [Об'єднаного державного полі-*

[30] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 37-40.
[31] Там само. – Спр. 56862 (в 2-х т.).
[32] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 17.
[33] Левицький О. Пропаганда й преса // Українська Галицька Армія у 40-річчя її участі у визвольних змаганнях. – Манітоба: Канадійський Фармер, 1958. – С. 325-333, 328.
[34] Яненко А. Підготовка музейних… – С. 291.
[35] Ювілей дня: 131 год со дня рождения Ростислава Романовича Заклинского (1887 – 1974). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2561951-20-oktabra-pamatnye-daty.html.
[36] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 27, 45.

тичного управління] помилувати мене назначаючи кару і цим дати мені змогу вповні поправиться, та дати можливість стати чесним радянським громадянином. 11 березня 1933 р. Київ. Г. Колцуняк»;

2. «*Заява. Почуваючи себе винуватим в тому, що будучи під арештом в Київському ОДПУ я дав неправдиві покази, а саме: Я показав, що Я. Струхманчук та М. Кічура завербували мене до контрреволюційної організації, яка діяла під прикриттям літературного об'єднання галицьких письменників «ЗУ» [Західна Україна] в Києві. Це неправда. Струхманчук та Кічура вербували мене лише до організації «ЗУ», а про існування контрреволюційної організації мені ні чого не згадували. Від членства в «ЗУ» я відмовився. Ніхто не вербував мене ні до якої контрреволюційної організації, а про існування контрреволюційної організації, зокрема, я довідався аж після мого арешту від слідчого ДПУ. Дати неправдиві покази спонукало мене нервове розстройство та душевне пригноблення внаслідок обвинувачення. Прошу дати мені змогу познайомитись з матеріалами обвинувачення. Харків. 19 березня 1933 р. Г. Колцуняк*».

Окремо слід розглянути постанову та розпорядження про направлення Колцуняка Г. М. спецконвоєм з Києва в розпорядження Слідчого оперативного управління ДПУ в Харків від 27 березня 1933 р.[37]. В Києві підслідний утримувався в «тюрподі облвідділу ДПУ». На сленгу карально-репресивних органів російською мовою це означало в'язницю, яка розташовувалась під будівлею ДПУ[38]. В Києві це була Лук'янівська в'язниця.

В документі не лише з'являється додаткове обвинувачення, відповідно п. 11 ст. 54 КК УРСР (всяка участь в контрреволюційній організації), а й є демонстрація того, що підслідного після отримання необхідних свідчень перевели в столицю радянської України для участі в розвитку масштабної справи УВО та слідчих дій за участю інших обвинувачених. Як було зазначено вище, саме в Харкові Колцуняк Г. М. сподівався на можливість змінити ситуацію. Однак, оскільки в справі відсутній протокол пред'явлення слідчих матеріалів[39], стає зрозумілим, що право підслідного на ознайомлення з матеріалами слідства було порушено – це було притаманне тому часу.

Припустити, що Колцуняк Г. М. міг уникнути засудження в умовах репресій не можливо. Протокол очної ставки з колегою та військовим побратимом Струхманчуком Я. М. від 19 липня 1933 р., де той підтвердив, що Колцуняк Г. М. – український націоналіст і належав до контрреволюційної організації, був тільки цеглиною, що визначала міру покарання підслідного. Документ також свідчить про використання жертвою репресій такої стратегії виживання як «(не)свідоме обвинувачення». Струхманчука Я. М. В цілому, зміст справи дає усі підстави вважати, що обвинувачення проти Колцуняка Г. М. було майже абсурдним, базувалось на припущеннях, було висунуте на основі свідчень інших осіб, що проходили в справі УВО. Повторимо, що аналіз архівно-слідчих

[37] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 43-44.

[38] Топчий А. «Восстание атаманов» // Факты. – 26.02.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fakty.ua/158789-vosstanie-atamanov-chtoby-ne-popast-v-ruki-bolshevikov-zhivymi-obrechennye-povstancy-strelyali-drug-v-druga

[39] Гранкіна О. Використання. – С. 20.

справ інших обвинувачених, де він фігурує лише в окремих випадках, підтверджує це[40].

Серед матеріалів оформлення слідства в справі наявний детально складений обвинувальний висновок. В документі йдеться, що Колцуняк Г. М. був обвинувачений за ст. 54-6 та 54-10 КК УРСР у зв'язку з небезпечною контрреволюційною організацією, яка встановивши зв'язки із закордонними націоналістичними організаціями, мала за мету створення соборної України. Значну частину організації складали колишні військові галицької армії. Колцуняк Г. М. від свідчень відмовився, але очна ставка з Струхманчуком Я. М. підтвердила покази (в справі Колцуняка Г. М. цей документ зберігається в копії[41], а в справі Струхманчука Я. М. – відсутній). Справу направили до позасудового органу «трійки» для застосування до соціально-небезпечної особи міри соціального захисту у вигляді тримання в концтаборі впродовж п'яти років. Уваги потребує те, що а ні в цьому документі, а ні в матеріалах усієї справи жодного разу не згадано назву контрреволюційної організації, в приналежності якої обвинуватили десятки осіб – УВО. Це не дивно. За висновками дослідників в обвинувальному висновку переважали ідеологічні тавра, а не конкретні факти, а абсурдність обвинувачень набувала сили закону[42].

Серед матеріалів визначення та оформлення вироку ключовим є витяг з засідання позасудового органу – особливої наради при Колегії ДПУ УРСР від 27 липня 1933 р. Було прийнято рішення ув'язнити Колцуняка Г. М. у виправно-трудові табори на три роки. Строк ув'язнення, як і було прийнято, розпочали рахувати від 7 січня 1933 р. Причина зменшення строку ув'язнення з п'яти років позбавлення волі, як вимагало слідство, до двох – не відома. Зазначимо, що оскільки прізвище Колцуняка Г. М. не фігурувало в основних матеріалах справи УВО, то ключовим обвинуваченим він не був і строк покарання йому могли через це зменшити[43]. Витяг є одним з ключових у музейній розповіді про репресованого – це типовий документ карально-репресивної машини та документ, що розкриває особисту трагедію безпідставно засудженого.

В справі також наявне повідомлення начальнику об'єднаного ДОПРу [*з рос. – Будинок примусових робіт*] від 29 березня 1933 р. про направлення засудженого етапом в розпорядження Управління таборів ОДПУ [*Об'єднане державне політичне управління, ГУЛАГ*] після винесення вироку. Однак, як зазначалось вище, матеріали, що відображають життя Колцуняка Г. М. надалі аж до розстрілу – нині не відомі.

Про зняття обвинувачень з Колцуняка Г. М. посмертно розповідають три документи реабілітаційних матеріалів: висновок про перегляд архівної справи на засудженого та продовження її зберігання в архіві від 30 листопада 1955 р. (1); висновок у справі від 27 квітня 1989 р. про відсутність доказів вини засудженого й те, що справа підпадає під дію ст. 1 Указу Президії ВР УСРС «Про додаткові заходи по відновленню справедливості щодо жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і поч. 50-х рр.» від 16 січня 1989 р. (2); відповідь адресного

[40] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 56862. – Т. 1. – Арк. 24, 118.
[41] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 47-47-зв.
[42] Гранкіна О. Використання… – С. 21.
[43] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 56862. – Т. 2. – Арк. 299-306.

бюро в Києві про відсутність інформації щодо місця прописки дружини Колцуняка Г. М. – Олени Миколаївни (3), що була дана Комісії з реабілітації в 1989 р.

Таким чином, Колцуняка Г. М. реабілітували посмертно після повторного розгляду справи через 56 років після винесення вироку позасудовим органом «трійкою». Причину відмови у реабілітації в 1-й пол. 1950-х рр. можемо припустити на основі висновків, які викладені в методичних рекомендаціях щодо використання архівно-слідчих справ репресованих громадян у дослідженнях. Те, що в перегляді справи Колцуняка Г. М. було відмовлено під час першої хвилі реабілітацій, свідчить про його негативне ставлення до заходів радянської влади, яке мало місце та виявлялось будь-яким способом[44]. Дійсно, Колцуняк Г. М, як і згадані в справі репресовані Кічура М. О., Струхманчук Я. М. та Заклинський Р. Р. були кадровими військовими Австро-угорської армії та УГА[45]. Для режиму назване й вирішило долі колишніх військових, адже вони могли зберегти потенціал до збройного опору режиму. До того ж тоталітарна держава мала на меті винищити усіх, хто коли не будь був причетний до УГА, оскільки її діячі були також серед засновників УВО в Празі 30 липня 1920 р. Про Струхманчука Я. М. у матеріалах його справи саме так і зазначено: «як військовий спеціаліст у своїй роботі основний наголос робив на втягування по Києві всіх військових галичан та поляків, серед яких він мав колосальні зв'язки»[46]. Нарком освіти УРСР в 1934 р. назвав його «махровим націоналістом контрреволюціонером». Струхманчука Я. М. розстріляли в 1937 р.[47]

Іншими важливими для вивчення життя Колцуняка Г. М. є наступні документи: біографія, що була викладена ним під час першого допиту в анкеті арештованого; поштівки – листування із братом Юліаном; документи про розлучення; нотаріально посвідчені документи та виписки з метричної книги з інформацією про склад родини Колцуняків[48].

Колцуняк Микола Семенович (16.05.1856 – 02.07.1891) та Цурковська Клементина Гнатівна (15.08.1846 – ?) мали чотирьох дітей – Марію (28.03.1884 – 23.09.1922), Юліана (24.09.1885 – ?), Гната (15.06.1888 – 1937) та Софію (05.01.1892 – ?). Колцуняк М. С. – випускник Станіславівської народної семінарії за фахом «народний учитель», був етнографом, фольклористом та громадським діячем. Публікувався в українському народовецькому науковому журналі «Правда», а в 1880 р. був заарештований за ведення соціалістичної пропаганди[49]. Однак, під час слідства Колцуняк Г. М. писав, що він син селянина, сільського вчителя та неімущого[50]. На цьому прикладі простежується така стратегія виживання підслідного як «вимушене приховування історії родини, яка не вкладалась в соціальні рамки радянської держави».

[44] Гранкіна О. Використання… – С. 16.
[45] Арсенич П. Кічура…; Ювілей дня…
[46] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 56862. – Т. 1. – Арк. 170.
[47] Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Сторінки історії… – С. 12; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Скарбниця історичної… – С. 75.
[48] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 5, 96, 106-107зв., 116, 125, 137, 143, 121-121зв., 140, 142, 149-150зв.
[49] Колцуняк Микола // Хата-читальня Прикарпаття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sites.google.com/site/xatachytalnya1/pismenniki-prikarpatta/kolcunak-mikola.
[50] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 14.

Сестра Гната Миколайовича – Марія Кузьма (Кузьмова) завершила Львівську вчительську гімназію. Вона стала письменницею та перекладачкою, публікувалась в загальноукраїнському журналі «Літературно-науковий вісник»[51]. Серед її перекладів з російської мови на українську відомі твори Д. Н. Маміна-Сибиряка «Чутлива совість» та «Татко»[52]. Доньки померлої Марії залишилися жити в Польщі.

Брат Юліан був членом Крайового кооперативного союзу в Ужгороді, а про сестру Софію інформація відсутня. Основні наші знання про життя родини Колцуняків, яка залишилась за межами радянської України в Ужгороді та Львові, базуються на листуванні братів. Однак, це джерело інформації надзвичайно складне для опрацювання, через відсутність опублікованої інформації з теми. В цілому, листування поштівками є досить побутовим і присвячено привітанню Гнату Миколайовичу з нагоди одруження, Нового 1933 року, розповідям про життя в Ужгороді, відвідування могил померлих рідних, намагання Юліана Миколайовича отримати чехословацьке громадянство, щоб залишитись на роботі, подякам за фотокартку, про яку просили та спробам отримати закордонний паспорт в Чехословаччині для відвідування УРСР. Необхідно зазначити про те, що як Юліан, так і Гнат Миколайович прагнули родинної зустрічі. Юліану в радянській візі було відмовлено, а Колцуняку Г. М., не дивлячись на отриманий від Чехословаччини дозвол на в'їзд в країну в червні 1932 р., скористатись цією можливістю так і не судилось. Документи, які підтверджували право Колцуняка Г. М. на закордонну подорож, а саме, повідомлення про прийняття документів до Чужоземного бюро в роботу (квітень 1932 р.) та довідка референта з репатріації при Чехословацькій торгівельній комісії на Україні Колцуняку Г. М. про дозвіл на в'їзд в країну (червень 1932 р.), знаходяться в справі репресованого в якості речових доказів [53].

Колцуняк Гнат Миколайович – наймолодший син родини народився 15 червня 1888 р. в с. Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., куди його батьки перебрались після декількох переїздів. Його матір'ю була донька греко-католицького священика. Найбільший вплив на розвиток цієї особистості справив батько. Завершив Колцуняк Г. М. Коломийську гімназію в 1908 р., навчався на архітектурному факультеті в Цісарсько-королівській технічній академії у Львові [*сучасний Національний університет «Львівська політехніка»*] в 1908 – 1913 рр. Після завершення навчання працював в архітектурному бюро проф. Івана Левинського «рисівником»[54]. Колцуняк Г. М. став членом етнографічної секції Наукового товариства Шевченка та брав участь в етнографічних експедиціях. Його книга «Народні хрести в Коломийщині» (Львів, 1919) стала результатом такої експедиції та першою збіркою про цей напрямок народного мистецтва в Галиині.

[51] Колцуняк Гнат // Хата-читальня Прикарпаття…; Арсенич П., Савчук М. Колцуняк-Кузьма…; Колцуняк Марія // Хата-читальня Прикарпаття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sites.google.com/site/xatachytalnya1/pismenniki-prikarpatta/kolcunak-maria.

[52] Мамін-Сибиряк Д. Чутлива совість. Татко. Оповідання. – Коломия: Друкарня А. В. Кисілевського [б.р.]. – 64 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://archive.org/details/chutlyvasovistta00mami/page/22.

[53] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 55-55зв, 110, 125, 138.

[54] Іван Левинський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lia.lvivcenter.org/uk/persons/levynskyi-ivan/ ; ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 23-23зв.

І якщо родинне життя Колцуняка Г. М. досліджено краєзнавцям для цитованого в дослідженні Інтернет-ресурсу «Хата-читальня Прикарпаття», то складне особисте життя репресованого в опублікованих джерелах не відображено. Дружина Одинець Марія Михайлівна (друкарка та секретарка), з якою він одружився в жовтні 1931 р. і спільних дітей не мав, подала на розлучення через місяць після винесення вироку Колцуняку Г. М. в серпні 1933 р. Факт можна тлумачити по-різному. Одинець М. М. не підпадала під статус дружини ворога народу та не підлягала ув'язненню. В той же час, окрім особистих відносин подружжя, що могли привести до розлучення, статус дружини засудженого за контрреволюційний злочин, автоматично вів до її соціального остракізму в радянській державі. До того ж, Одинець М. М. мала доньку від попереднього шлюбу та оскаржувала в колишнього чоловіка опіку над нею. В цьому випадку статус дружини засудженого міг позбавити її будь-якої перспективи на позитивне рішення суду на її користь. В Києві Колцуняки жили на вул. Жертв Революції, 25 в кв. 1[55]. Цю назву сучасна вул. Трьохсвятительська вулиця носила в 1919 – 1955 рр.

Про професійне життя Колцуняка Г. М. у Києві інформацію можна отримати лише з документів слідства: біографії підслідного та речових доказів (довідок, документів про членство в професійних спілках, нотаток)[56]. І хоча ці документи є лише ілюстраціями до деяких аспектів професійної діяльності репресованого, але їх характеристика важлива.

ВІМ був єдиним музеєм, в якому працював Колцуняка Г. М., але це не було єдине місце його роботи в Києві. Дійсно з 1920 р. він працював науковим співробітником, а потім з 6 грудня 1931 р. і до дня свого арешту 3 січня 1933 р. – завідувачем фондів. Паралельно музейник працював в одній з київських трудових шкіл викладачем креслення (1931), на цілий рік 1932-й рік був відправлений у виробниче відрядження для консультування фільму про життя західноукраїнських селян в Польщі. Працював Колцуняк Г. М. і викладачем креслення у Вищому музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка [*Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого*] в 1932 р. До Комуністичної партії не вступив. Був членом Етнографічного товариства Академії наук УРСР.

Колцуняку Г. М. було доручено представляти інтереси колективу ВІМ у справах профспілки наукових працівників восени 1932 р. Це була Київська секція наукових співробітників Профспілки робітників освіти «Робос», яка мала сприяти також своїм членам купувати різні товари. Про це розповідає речовий доказ зі справи – листівка «До всіх пайовиків закритого кооперативу науковців Києва». В якості додатку зазначимо, що перелік складений Колцуняком Г. М. до участі у відкритті міської конференції наукових співробітників наприкінці 1932 р., демонструють членство в профспілці таких його колег[57]:

1. Артюхова Аделаїда (1903 – ?) – лаборантка художнього відділу, звільнена з роботи в 1933 р.; ув'язнена 3 листопада 1935 р. на 3 роки; її доля невідома – у справі, що наявна в ЦДАГО ця інформація відсутня[58];

[55] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 5, 24-24зв, 106-107зв.
[56] Там само. – Спр. 66576. – Арк. 109, 114, 119, 122.
[57] Та мсамо. – Спр. 66576. – Арк. 105-105зв, 109, 114.
[58] Білокінь С. Всеукраїнський історичний…; ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 64684 (в 2-х томах).

2. Бондар Іван (1901 – 1984) – аспірант (1931 – 1932), зав. відділу феодалізму (1933 – 1935), науковий співробітник ВІМ, потім директор Центрального історичного музею – правонаступнику ВІМ (далі – ЦІМ)[59];

3. Граніт Я. К. – аспірант, працював у ВІМ, ЦІМ; звільнений з масового сектору в 1933 р.; в 1933 – 1934 рр. був заарештований[60];

4. Демидчук Хфедір (Федір) – аспірант ВІМ, заступник директора та завідував відділу капіталізму ВІМ; звільнений з ЦІМ в 1934 р.; в 1933 – 1934 рр. був заарештований[61];

5. Костюченко Андрій (1902 – ?) – директор (04.1932 – 05.11.1934), був причетний до переслідувань співробітників; засуджений в 1935 р. на 3 роки[62];

6. Онищук Антін (1883 – 1937) – співробітник, причетний до цькування директора Щербаківського Д. І. ; завідував фондами (в травні 1933 – 1934); співробітничав з НКВС, розстріляний в 1937 р., імовірно, в Биківні[63];

7. Пилипенко Борис (1892 – 1937) – науковий співробітник; засуджений за приналежність до УВО в 1936 р., розстріляний в урочищі Сандармох в 1937 р.[64]; імовірно, служив у складі Театрального відділу Пресової Квартири Начальної Команди УГА[65].

8. Снігур Іван – аспірант ВІМ (1927 – 1929), звільнений з роботи в 1933 р., в 1933 – 1934 рр. був заарештований[66].

Військова кар'єра Колцуняка Г. М. стала ключовим чинником того, що карально-репресивні органи обрали його своєю жертвою. Він служив в Австро-Угорській армії з 1912 р., де отримав чин лейтенанта піхотного полку, потім капрала, фельдфебеля. Під час Першої світової війни Колцуняк Г. М. з 1914 р. перебував на російському та італійському фронтах. З 1916 р. був переведений в картографічну частину, на посаду «рисівника в військовому альбомі»[67]. Надалі, імовірно, служив в Легіоні Українських Січових стрільців[68]. Достовірно відомо, що він офіцер УГА, створив військовий оркестр і, як диригент, брав участь в урочистостях військовиків в Коломиї. Приєднався до Червоної УГА, а після її розформування до РСЧА.

Під час допиту 8 січня 1933 р. Колцуняк Г. М. не розповідав про військову кар'єру після розпаду Австро-угорської імперії, окрім того, що: «Коли наступами румунська армія рушила за річку Збруч, я залишився в Коломиї та працював як диригент театральної оркестри та викладач креслення… ». І якщо перехід на територію Наддніпрянської України в лавах УГА був в умо-

[59] Білокінь С. Центральний історичний….; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Сторінки історії… – С. 16.
[60] Яненко А. Підготовка музейних… – С. 287, 294, 296, 297.
[61] Там само. – С. 296, 287, 297; Білокінь С. Доля П. Потоцького….; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Сторінки історії… – С. 13.
[62] Білокінь С. Федір Ернст…; Його ж. Доля П. Потоцького…
[63] Білокінь С. Скасування музею… ; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Сторінки історії… – С. 13.; Ковтанюк Н., Шовкопляс Г. Скарбниця історичної… – С. 73.
[64] Список розстріляних у Сандармосі українців і вихідців з України // Радіо Свобода. – 09.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/24569810.html.
[65] Левицький О. Пропаганда й преса… – С. 329.
[66] Яненко А. Підготовка музейних… – С. 290, 297.
[67] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 14, 23-24зв.
[68] Колцуняк Гнат // Хата-читальня…

вах радянської дійсності зрозумілим («не хотячи залишатися під поляками»), то, напевно, фраза про те, що: «…я залишався кілька днів у Вінниці, бо хотів попасти в район, що вже зайняли червоні війська», була вже стратегію вияву лояльності до радянської влади та спробою полегшити своє становище. В той же час, повертатись в Коломию або Львів Колцуняку Г. М. вже не було можливості. Варто уваги те, що в протоколі допиту 11 березня 1933 р. слідчий підкреслив «чин лейтенанта», що мало підтвердити провину підслідного. Тут, під тиском слідства, розповідь про службу в УГА викладена була схематично та зводилась до переліку міст куди відступала УГА, а Колцуняк Г. М.: «…вступив капельмейстером в оркестр УГА та театр ім. Тобілевича [*Український театр імені Івана Тобілевича був заснований лише в 1928 р.*] … потім став скрипалем військового театру УГА…, надалі приєднався до транспорту картографічного відділу УГА… та, врешті, отримав призначення в Києві в картографічний відділ 12-ї армії РСЧА». В свідченнях Колуцянка Г. М. варто звернути увагу на фразу про те, що: «Деякі частини Галицької армії зрадили Червоній армії» [69]. В цьому вбачаємо одну з фраз, яку він мав вимовити під тиском або у спробі виявити лояльність до влади. Саме так складається враження про тотальне панування РСЧА на теренах України.

У 1919 р. Колцуняк Г. М. опинився з РСЧА в Казані, та не маючи можливості виїхати в Галичину, яка опинилась в межах Польщі, залишився в Києві та влаштувався працювати в ВІМ. Принагідно зазначимо, що серед особистих паперів, що вилучили в Колцуняка Г. М. в якості речових доказів, особливий інтерес дослідника має викликати рукописний маршрут-перелік європейських та українських міст, поряд з якими проставлено дати від 30 серпня 1914 р. до 18 березня 1920 р. Імовірно, це маршрут мандрівок Колцуняка Г. М. під час Першої світової війни та Української революції 1917 – 1921 рр. З цього переліку дізнаємось, що на початку Першої світової війни він у був у Золочеві, Львові та Відні, 1915 р. – у Словаччині та, знову, в Австрії, 1917 р. – в Італії та Словенії, 1918 р. – в Італії, Словенії, Львові та Коломиї, 1919 р. – Коломиї, с. Жванець на Хмельниччині, Кам'янець-Подільському та Вінниці, 1919 р. – в Конотопі, Казані та Києві. Ці маршрути співпадають із військовою кар'єрою Колцуняка Г. М.[70]

Принагідно зазначимо, що справа Колцуняка Г. М. не може бути використана як повноцінне джерело для відтворення фактів його військової кар'єри часів служби в УГА. Таким чином, для узагальнення інформації про цій етап життя музейника скористаємося історіографією. У працях Вовк Н. С., Футулуйчука В. М. та у ґрунтовній діаспорній праці до 40-річчя участі УГА в Українській революції 1917 – 1921 рр. зазначено, що у складі Історичного відділу Пресової Квартири Начальної Команди УГА (армійська інформаційна служба, створена у листопаді 1919 р.) Колцуняк Г. М., як один з, фактично, трьох працівників, мав сприяти написанню історії військових частин і підрозділів. Вони організовували публікації в армійських газетах з історичної тематики, на відзначення пам'ятних історичних подій, збирали матеріали та документи з історії УГА, вели пропаганду

[69] ЦДАГО. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 66576. – Арк. 14, 15, 23-23зв.
[70] Там само. – Арк. 14, 23-24зв, 104-104зв.

через періодичну пресу героїчних традицій українського народу та його війська. Відділу вдалося зібрати чимало цінних свідчень бойової історії. На жаль, багато матеріалів, переважно неопублікованих, були знищені під час катаклізмів війни з Добровольчою армією Антона Денікіна та більшовиками та катастрофи УГА у квітні 1920 р.[71]

Принагідно зазначимо, що додаткової інформації про організацію та керівництво Колцуняком Г. М. у листопаді 1918 р. оркестру УГА, окрім відомостей у «Енциклопедії сучасної України», нами не виявлено. У той же час, Футулуйчук В. М. у своїй книзі розповідає про те, що останньою складовою, що увійшла до Пресової Кватири УГА був прекрасний духовий оркестр Легіону Українських Січових Стрільців. Його організував 22-річний композитор та випускник Львівського музичного інституту ім. М. Лисенка Михайло Гайворонський – чотар сотні. М. Гайворонський прибув з фронту та з великою енергією організував з допомогою командування й свого брата-музиканта Петра оркестр, до якого залучив 40 обдарованих стрільців. У репертуарі оркестру були гімни, народні та стрілецькі пісні, твори європейських композиторів-класиків. Цей же автор пише й про організацію духового оркестру польовим духівником 9-ї Белзької бригади о. Іваном Киприяном, який, в тому числі, компонував пісні. Також улітку 1919 р. постали кілька стрілецьких хорів, духовий та струнний оркестри, що виступали перед стрільцями й місцевим населенням[72]. Таким чином, питання про військовий оркестр (оркестри) УГА залишається для подальшого дослідження, адже його могла мати фактично кожна з бригад, груп та полків УГА.

За результатами проведеного дослідження, нами введено в науковий обіг неопубліковані документи з архівно-слідчої справи Гната Миколайовича Колцуняка, здійснено цитування найбільш важливих документів справи, виявлено ключові документи обвинувачення проти нього та підтверджено те, що Колцуняк Г. М. не був ключовою фігурою обвинувачення в масштабній справі УВО. Його лише втягнули в орбіту репресій, через військове минуле, походження з Галичини, знайомство з ключовими обвинуваченими у справі УВО. Здійснено уточнення біографії та життєвої філософії репресованого музейника. Визначено, які стратегії слідства були використані проти нього та до яких стратегій виживання вдавався підслідний та інші обвинувачені у справі. Розпочато складання переліку осіб, що згадані в справі для деталізації картини репресій у наступних наукових розвідках. У результаті нами озвучено те, що постать Колцуняка Г. М. є невід'ємною частиною історії НМІУ та репресованого музеєзнавства.

---

[71] Вовк Н. Організаційна структура пресової служби Української Галицької Армії // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. – 2013. – № 752. – С. 87-91; Його ж. Інформаційне забезпечення Української Галицької Армії (листопад 1918 – липень 1919 рр.) / Дис. на здобуття наук. звання канд. іст. наук. – Л., 2015. – С. 81; Футулуйчук В. Українська Галицька Армія…; Левицький О. Пропаганда й преса // Українська Галицька Армія у 40-річчя її участі у визвольних змаганнях. – Манітоба: Канадійський Фармер, 1958. – С. 325-333.

[72] Футулуйчук В. Українська Галицька Армія… – 152 с.

Тамара Куцаєва, Лариса Дідора.

Книгозбірня Національного музею історії України – джерело візуалізації творчого шляху репресованих діячів культури України (на прикладі життєпису Гната Колцуняка).

У статті досліджено архівно-слідчу справу на репресованого Гната Миколайовича Колцуняка – завідувача фондів Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (Київ, 1932 – 1933). Введено в науковий обіг неопубліковані документи про персоналію, здійснено цитування найбільш важливих документів справи та виявлено ключові документи обвинувачення. Уточнено факти біографії та життєвої філософії Колцуняка Г. М., визначено стратегії слідства проти нього та стратегії виживання самого підслідного. Підтверджено, що Г. М. Колцуняк не був ключовою фігурою обвинувачення, а лише втягнутий в орбіту репресій, через військове минуле та походження з Галичини і озвучення того, що досліджена постать є невід'ємною частиною історії Національного музею історії України. Зроблено висновок, що хоча реабілітація жертв сталінських репресій зняла безпідставні звинувачення із загиблого, але важливий пласт архівних документів каральних-репресивних органів досі залишається не відомим, отже, встановити точну дату та місце загибелі Г. М. Колцуняка неможливо.

Tamara Kutsayeva, Larysa Didora.

The library of The National Museum of Ukrainian History – the source of visualization of repressed cultural workers` life (the case study of Hnat Koltsunyak).

Authors of the article researched the criminal case of Hnat Koltsunyak – the chef curator of funds of Taras Shevchenko All-Ukrainian Historical Museum (Kyiv, 1932 – 1933), who was repressed. Authors of the article introduced into scientific circulation unpublished documents, cited the most important documents of the criminal case, found the key documents of the prosecution, clarified facts of the biography of Hnat Koltsunyak, the strategies of investigators and strategies of the accused person. It was confirmed that Hnat Koltsnyak was not a key figure in the prosecution and the story of this person is an integral part of the history of the National Museum of Ukrainian History. It is concluded that although the rehabilitation of the victims of repression removed unfounded accusations from the accused people, but an important layer of archival documents is still unknown, therefore it is not possible to establish the exact date and place of death of Hnat Koltsunyak.

УДК 930.253(477):821.161.2(092)

Людмила ЧОРНА

ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА ФОНДІВ ТА НАУКОВОГО АРХІВУ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ ЮВІЛЕЇВ 1961 – 1964 РР.

Звернення до духовної спадщини Тараса Шевченка і нині не втрачає своєї актуальності. Шевченкове слово, незважаючи на плин років, продовжує торкатися душі кожного свідомого українця, примушує замислитися: «...що ми?.. Чиї сини? яких батьків?»[1]. В період «хрущовської відлиги», яка співпала із відзначенням 100-річчя від дня смерті (1961 р.) та 150-річчя від дня народження (1964 р.) Тараса Шевченка, творчість Кобзаря надихала патріотів, які прагнули зупинити русифікацію, зберегти українців як націю.

Метою даної публікації є аналіз писемних джерел періоду 1961 – 1964 років, що зберігаються у фондах та науковому архіві Шевченківського національного заповідника (далі – ШНЗ); висвітлення діяльності представників старшого покоління української інтелігенції, зокрема, Тараса Франка, в спротиві русифікації України під час відзначення Шевченківських ювілеїв.

У процесі дослідження теми були опрацьовані Книги вражень музею(на облік у фондах заповідника), які містять записи відвідувачів могили Тараса Шевченка. Вони різні за змістом: від подяк партії і уряду до висловів критичного характеру про русифікацію України, з надією на її оновлення. Відчувається, що, незважаючи на «хрущовську відлигу», люди ще мали певні побоювання, тому не завжди вільно висловлювали свої почуття. Таким, до прикладу, є запис «групи інтелігенції із Одеси» (не вказали прізвищ) від 18 серпня 1960 р.: «З великим хвилюванням пом'янули незлим тихим словом рідного Кобзаря, що його Думи і Заповіт запалюють серця всіх чесних українців»[2].

Відвідувачі висловлювали свої побажання стосовно покращення роботи музею. Багато записів про рідну мову, цитуються вислови Тараса Шевченка, Лесі Українки. Так, 2 квітня 1961 р. вчителі зі Львова записали: «Є побажання, щоб в

---

[1] Шевченко Т. І мертвим, і живим і ненародженним в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє / Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 1: Поезія 1837 – 1847. – С. 348-354.

[2] Канівський державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка». Книга запису вражень на 1960 рік. – Розпочата 14 серпня 1960 р. – закінчено 31 липня 1961 р. – На 204 арк. // Фонди ШНЗ. – КН.-21829. – А.-207. – Арк. 12.

музеї програвали твори Т. Шевченка». Поруч – слова: «Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має (Л. Українка)»[3].

У цій же книзі вражень – великий запис від 1 травня 1961 року групи молодих львів'ян, котрі приїхали вшанувати Тараса Шевченка в кількості 100 чоловік(«бо така ювілейна дата»): «В соті роковини безсмертя Кобзаря жителі древнього Львова (…) прийшли скласти низенький уклін Рідному Тарасові.

З собою ми привезли дуб з галицької землі, щоб він розростався на Тарасовій горі і кожен день його листячко розповідало всій Україні, як Львів Батька шанує. І любить його синівською любов'ю. Кожного року святкуємо Шевченківські дні і при виконанні славнозвісного «Заповіту», – це вже здавна увійшло в традицію, – всі встають, затаївши подих, і згадують Шевченків наказ. А в цьому році у Львові 130 Шевченківських концертів, на яких просторі зали завжди були вщерть переповнені дітьми Тараса.

Поруч з тим ми привезли грудку землі з могили Великого Каменяра. Нехай Дніпрові хвилі по всьому світу розносять славу двох великих Синів нашого народу»[4].

Нижче – багато підписів, деякі читабельні: Головин, Гель, Антонів, Малкуш З., Малкуш В., Паляниця, Калужний Роман та Люба, Новосад, Шемета та інші.

Поруч – запис, ймовірно, цих же екскурсантів («від групи львівських галичан»): «Чому перший хрест зберігається не на території Тарасової Гори, а у Києві? Варто було б перевести його у Канівський музей Шевченка і встановити на п'єдесталі у вертикальному положенні»[5]. Тут мова йде про частину першого народного пам'ятника-хреста, встановленого на могилі 1884 р. і скинутого радянською владою у 1923 р. Завдяки українським патріотам, зокрема, геологу В. В. Різниченку і археологу, одному із фундаторів музейної справи М. Ф. Біляшівському, вдалося зберегти середню частину хреста, переправивши її до Києва. Нині реставрований хрест стоїть біля входу до музею на Тарасовій горі.

Металевий вінок із дубового та лаврового листя, покладений львів'янами на могилу Тараса Шевченка, – у сучасній експозиції музею в залі пам'яті. Детальніше про цю поїздку залишив спогади Роман Головин. Із його листа (адресованого автору статті у 1997р.) відомо, що після повернення до Львова, учасники подорожі зазнали переслідувань з боку органів КДБ. Сам він, як один із організаторів, був звільнений із учительської праці [6].

У науковому архіві ШНЗ (далі – НА ШНЗ) знаходяться «Літописи» значимих подій, які відбувалися на Тарасовій горі. Фактично, перший запис починається із 10 березня 1964 р., однак на початку вклеєно аркуші із надрукованим текстом про відзначення 100-річчя від дня смерті Тараса Шевченка у 1961 р. Власне, це перелік тих урядових, республіканських та зарубіжних делегацій, що офіційно побували в ці дні.

На початку 1960-х років вхід до музею був безкоштовним, тому велися «Книги обліку відвідувачів». Прізвища не записувалися, лише вказувався соціальний стан чи професія, звідки прибули і кількість. У ювілейні роки інколи за день проходило

[3] Там само. – Арк. 64зв.
[4] Там само. – Арк. 75.
[5] Там само. – Арк.77.
[6] Головин Роман. Тернистими стежками // НА ШНЗ. – Ф. 12. – Оп. 1. – Спр. 1.

більше тисячі шанувальників Шевченка. Наприклад, лише за два дні – 4-5 червня 1961 року тут побувало 3 346 осіб[7]. А 10 березня 1964 року Тарасову гору вшанували делегації від усіх республік СРСР, а також багато зарубіжних. Крім того, велика кількість людей самостійно прибули до могили Шевченка. В цей день було нараховано 15 тисяч відвідувачів[8]. Водночас у «Книгах обліку» зафіксовано назви хорових колективів, пароплавів(«команда т/х «Україна», команда п/п «Софія Перовська» та інші), подаються прізвища відомих на той час діячів. Таким чином вдалося встановити дату приїзду у 1962 – 1963 роках на Тарасову гору київського міжвузівського хору «Жайворонок», до складу якого входила національно свідома молодь, яка увійшла в історію України під іменем «шістдесятники», та багато іншої інформації.

В НА ШНЗ знаходяться копії документів про організацію відзначення ювілеїв на державному та міжнародному рівні, передані заповіднику Петром Тимофійовичем Троньком, на той час – заступником Голови Ради міністрів УРСР. Із цих матеріалів сформовано фонд «Архів П. Т. Тронька». Тут знаходяться списки членів республіканського та всесоюзного комітетів із проведення ювілеїв Тараса Шевченка, постанови і розпорядження Міністерства культури України, протоколи засідань ювілейних комітетів, списки членів іноземних делегацій та представників від кожної республіки СРСР, які побували у дні святкування на Тарасовій горі.

Окрема група документів – про відзначення 150-річчя Шевченка за кордоном(США, Канаді, Фінляндії, Індії та ін.). Особливо цікавий матеріал Сибуна Тейсуке «Шевченко в Японії», в основу якого лягла доповідь Товариства із вивчення творчості Шевченка в Японії[9].

Із протоколів засідань республіканського та всесоюзного ювілейних комітетів видно вплив «хрущовської відлиги», деяка демократизація суспільства. Так, до прикладу, на засіданні Всесоюзного ювілейного комітету із відзначення 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка 31 січня 1961 року підводились підсумки зробленого. Прикметно, що стосовно встановлення меморіальної дошки у Ленінграді на будинку, де жив Тарас Шевченко під час навчання у Академії мистецтв, голова республіканського комітету Микола Бажан зазначив, що раніше створення таких дощок було «героїчним подвигом, оскільки було заборонено»(переклад з рос. Чорна Л.)[10]. Заслуговує уваги настійне прагнення Миколи Бажана (навіть розгорнулася полеміка із іншими членами комітету) повернути в Україну оригінали мистецьких робіт Тараса Шевченка із запасників російських музеїв[11].

Протокол засідання Всесоюзного ювілейного комітету (Москва, 21.01.1963 р.) інформує про підготовку відкриття пам'ятника Шевченку у м. Москві, створення меморіальної кімнати в Академії мистецтв (Ленінград), видання творів Тараса

---

[7] Книга реєстрації відвідувачів. Розпочато 19 січня 1961 р. – закінчено 31 серпня 1961 р. – На 78 арк. // НА ШНЗ. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 21. – С. 19зв.-20зв.

[8] Книга реєстрації відвідувачів. Розпочато 21 жовтня 1963 р. – закінчено 15 червня 1964 р. – на 45 арк. // НА ШНЗ. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 24. – С. 10зв.-12.

[9] Сибуя Тэйсукэ. Шевченко в Японии // по докладу общества по изучению творчества Шевченко в Японии // НА ШНЗ. – Ф. 2 (Архів П.Т. Тронька). – Оп. 1. – Спр. 1. – 12 арк.

[10] Стенограмма заседания Всесоюзного юбилейного комитета по проведению 100-летия со дня смерти Т. Г. Шевченко. 31 января 1961 года // НА ШНЗ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 27.

[11] Там само. – Арк. 31-33.

Шевченка та літератури про нього. Зокрема, у виступі І. Г. Турбая – члена Республіканського ювілейного комітету України, зазначалося, що «період культу погано вплинув, ми видавали Шевченка, на жаль, з великими купюрами, крім академічного видання, котре незавершене, а видається воно з 1939 року.[12] У Москві планувалося видати твори Тараса Шевченка іноземними мовами[13], відкрити в одному із букіністичних магазинів український відділ[14], поповнити книгами уже існуючу українську бібліотеку імені Шевченка[15].

А стенограма засідання Всесоюзного ювілейного комітету із проведення 150-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка (29 лютого 1964 р.) уже конкретизую проведення Шевченківських днів у всіх радянських республіках(подано виступи представників кожної республіки зі звітом про план відзначення ювілею)[16].

Однак, окрім державного рівня, ювілеї Тараса Шевченка підняли народну хвилю вшанування поета: тисячі паломників прибували на Тарасову гору, а у Києві патріотично налаштована молодь збиралася біля пам'ятника Тарасу. Свій внесок у зупинення русифікації, яка активно проводилася Хрущовим, зробило і старше покоління української інтелігенції. Вони мали гіркий досвід утисків і переслідувань радянською владою, однак, під час відзначення ювілеїв Тараса Шевченка, намагалися скористатися словом Кобзаря для здійснення українізації. В цьому сенсі є показовими матеріали листування Тараса Франка – понад два десятка листів, написані безпосередньо на адресу керівництва Історико-культурного заповідника «Могила Т. Г. Шевченка». Частина матеріалів (копії звернень до різних організацій і установ стосовно необхідності міжнародного відзначення шевченківських дат; листи-протести проти зменшення кількості шкіл з української викладовою мовою) була передана літературознавцем, філологом Юрієм Назаренком. Документи не дуже читабельні, оскільки робилося багато копій на тоненькому «цигарковому» папері для формування у музеях та кабінетах шевченкознавства збірки «За міжнародне вшанування Тараса Шевченка»[17]. Під листами-зверненнями до Міністерства культури СРСР, Президії Української республіканської ради професійних спілок, різних газет, урядових установ стояла домашня адреса Тараса Франка, на яку пропонувалося давати відповідь. Багато листів – із підписами Юрія Назаренка, Остапа Лисенка, Василя Касіяна, Миколи Лукаша, Лева Ревуцького, Платона Майбороди, Назара Тобілевича, Федора Погребенника, Сергія Плачинди та інших представників творчої інтелігенції або ж родичів видатних історичних осіб.

Авторами звернень були письменник Юрій Назаренко, Тарас Франко. В молодості Тарас Іванович разом із братом Петром в період української революції воював у складі леґіону січових стрільців Української галицької армії, тепер «воював» за Україну мирними засобами.

Як зазначав сам Тарас Іванович, дороговказом у його житті були заповіти Тараса Шевченка. «Я вперше познайомився з могутньою творчістю безсмертного

[12] Стенограмма заседания Всесоюзного юбилейного комитета по проведению 150-летия со дня рождения Т. Г. Шевченко. 21 января 1963 года // НА ШНЗ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 8

[13] Там само. – Арк. 4.

[14] Там само. – Арк. 34.

[15] Там само.

[16] Стенограмма заседания … 29 февраля 1964 года // НА ШНЗ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1. – 45 арк.

[17] НА ШНЗ. – Ф. 27 («Кобзар», портрет Шевченка – в кожну сім'ю»). – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 28.

Кобзаря ще малим хлопцем, – писав він, – «Заповіт» не тільки треба проспівати в свято і спочинок, але і в серці кожнім. Навчатися чужому, а свого цуратися, не в дусі Шевченка. Зробімо ж так, щоб анахронізмом пірнули в непам'ять побоювання великого співця, щоб сучасністю стали його ідеї, а дійсністю – його мрії»[18]

Вперше на могилі поета він побував ще 16 травня 1940 року разом із українськими діячами культури. У Книзі вражень музею збереглися автографи групи відвідувачів: Кирила Студинського, М. С. Возняка, Т. І. Франка, Л. Руденка, І. Стебуна, П. Тичини, А. Малишка, Натана Рибака, В. Сосюри[19].

У серпні 1951 р., перебуваючи у будинку відпочинку на Михайловій горі (с. Прохорівка) на лівому березі Дніпра навпроти Канева, Тарас Іванович знову побував на Тарасовій горі. У «Книзі вражень» записав: «Вкінці і я зазнав щастя поклонитись Прахові Безстрашного Мужика…»[20].

За часів Хрущова не було масових арештів, однак активізувалася русифікація. Велике значення у зупиненні процесу нищення української мови Тарас Франко надавав Шевченковому слову. В цей час, завдяки Павлу Тичині, який був депутатом Верховної Ради СРСР від м. Корсунь-Шевченківська на Черкащині, вдалося організувати «почин корсунь-шевченківських комуністів і комсомольців». Його суть пояснює Тарас Франко у листі від 30 травня 1960 р. до Канівського музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка»: «У кожну родину – «Кобзар», Шевченків портрет, репродукції його творів»; кожному учневі до сторіччя від дня смерті Кобзаря – подарувати книгу з його поезіями з пам'ятним написом від школи. У постійному асортименті всіх книгарень та кооперативів, «як хліб та сіль», мали бути тексти, портрети, ноти, репродукції з художніх творів Кобзаря, статуетки, кераміка із сюжетами шевченківських творів, листівки, конверти, тощо[21]. Звернення черкащан було надруковано у «Літературній газеті»(Київ, 28 квітня 1959 р.[22]. А в «Литературной газете» (Москва, 2 березня 1961 р.) повідомлялося, що було розповсюджено 25 тисяч «Кобзарів». Це сталося знову ж таки завдяки допомозі депутата поета Павла Тичини[23].

Звертаючись до працівників музею, редакції канівської газети «Дніпрова зірка», Тарас Іванович просить, щоб і вони писали в урядові інстанції стосовно широкого відзначення не лише ювілеїв Тараса Шевченка, але й пошанування пам'ятних дат Лесі Українки, Михайла Коцюбинського та інших світочів української культури: «А якщо затримаються із відповіддю Вам і доцільно нагадати – крапля ж довбе камінь»[24]. «Чи в кожній родині в Каневі буде портрет Т. Г. Шевченка, «Кобзар»?», – запитував дирекцію заповідника на Тарасовій горі Тарас Франко[25].

---

[18] НА ШНЗ. – Ф. 27. – Оп. 1. – Спр. 23. – Арк. 3.

[19] «Книга вражінь і пропозицій відвідувачів могили Т. Г. Шевченка та музею заповідника». 1940 р. // Фонди ШНЗ. – КН.-21809. – А-187. – Арк. 6.

[20] Чорна Л. Тарас Франко та спроба здійснення українізації під час відзначення ювілеїв Тараса Шевченка у 1961 – 1964 рр. // Персоналістичний вимір історії Черкащини: матеріали Першої регіональної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 80-річчю з дня народження доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Бушина Миколи Івановича (12 березня 2018 р., м. Черкаси). – Черкаси, ЧДТУ, видавець Гордієнко Є. І., 2018. – С. 397.

[21] НА ШНЗ. – Ф. 27. – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 28.

[22] Там само. – Спр. 32. –Арк. 7.

[23] Там само. – Спр. 9, т. 2. – Арк. 15.

[24] Там само. – Спр. 11. – Арк. 67.

[25] НА ШНЗ. – Ф. 27.– Оп. 1. – Спр. 9, т. 2. – Арк. 34зв.

Тарас Франко збирав статистичні дані про кількість українців в інших радянських республіках та їх можливість вивчати там українську мову. Надсилав відповідні запити. Так, зокрема, від міністерства освіти Киргизької РСР прийшла відповідь, що українців, за переписом 1959 р. у республіці мешкає 137 тисяч, але немає жодної школи, де б вивчали українську мову; при тому, що із загальної кількості 417 тисяч учнів у республіці російською мовою навчалися 210 тисяч (тобто половина), киргизькою – 162 тис., узбецькою – 40 тис., таджицькою – 5 тис.[26].

ХХ з'їзд КПРС, «розвінчавши» культ особи Сталіна, дав надію українському суспільству. У зверненні від 26 жовтня 1960 р. до владних структур, яке підписали Тарас Франко, Назар Тобілевич, Платон Майборода та Василь Касіян, вказувалося на малу кількість видання книг українською мовою, в той час, як в інших республіках ситуація краща. В листі наводився приклад, що, зокрема, на ХХ з'їзді КПРС перший секретар ЦК компартії Естонії Іван Кебин повідомляв, що за 10 років видано естонською мовою 40 млн. книг для населення 1 млн 197 тис.[27].

Під час «всенародного обговорення» проекту нової програми КПРС Тарас Франко у листі до редакції газети «Правда» від 19 серпня 1961 р. запропонував внести пункт: «Розвивати ленінське вчення про систематичну публікацію статистичних даних, зокрема, в системі народної освіти (мова викладання в школах даної республіки, скільки літератури якими мовами надруковано)[28].

Тема становища рідної мови в республіках продовжилася у листі від 28 серпня 1961 р. до редакції газети «Правда» групи української інтелігенції. Дочка Марка Кропивницького Ольга, Дмитро Красицький (правнук сестри Шевченка Катерини), Назар Тобілевич, Остап Лисенко і Тарас Франко, апелюючи до «ленінських норм» в національній політиці, наводили статистичні дані про навчання рідною мовою в Україні. У листі зазначалося, що «порушники ленінських норм в період культу особи привели до того», що станом на 1958 р. у найбільших 9 містах України було 266 шкіл з українською мовою викладання, в яких навчалося 113899 учнів. Російських шкіл було вдвічі більше: 546 із 429 186 учнями. Зокрема, у Києві – 51 українська школа (22 527 учнів), російських – 70 шкіл (61 217 учнів); Харків – 16 українських шкіл (5 913 учнів), 76 російських шкіл (63 836 учнів). Значної русифікації зазнавали міста і Західної України. Так, до прикладу, у Львові у 25 російських школах було 21 750 учнів, – більше, ніж українських (23школи із 14 790 учнями)[29].

Автори підкреслювали, що понад 5 млн. українців живе в інших республіках, найбільше – у Російській Федерації, але там немає жодної школи з українською мовою викладанням. Пропонувалося за 2 – 3 роки в Україні зробити україномовними всі виші та середні спеціальні заклади, «по-ленінськи» перевести на українське діловодство усі раднаргоспи та заводоуправління. Для прикладу наводили Словаччину із населенням 4 млн., де все викладається і ведеться словацькою мовою, – «Тоді і в батьків буде перспектива – вони будуть знати, що українська мова – не другосортна, не для домашнього вжитку».

У згаданому листі пропонувалося проект Програми КПРС доповнити таким положенням: «Процес добровільного вивчення, поруч із рідною мовою, росій-

[26] Там само. – Спр. 19. – Арк. 44.
[27] Там само. – Спр. 9, т. 1. – Арк. 22.
[28] Там само. – Спр. 19. – Арк. 38.
[29] Там само. – Арк. 25.

ської мови, ні в якому разі не повинен розглядатися як процес витіснення рідної мови…». Зазначалося, що варто було б добавити і пункт про обмін позитивним досвідом між соціалістичними країнами в галузі національно-культурного будівництва[30].

25 жовтня 1961 р. Тарас Франко подає до газети «Правда» «Пропозиції XXII з'їзду КПРС», в яких, зокрема, йдеться, що «в Радянській конституції потрібно внести, замість «права націй на самовизначення», положення: «Ніяких привілеїв у Радянському Союзі не може бути. Кожна республіка є суверенною». Ця суверенність, на думку автора, повинна забезпечуватися наступним: «Ніяка республіка не має права розпоряджатися територією іншої республіки і не може – без ясно висловленої вимоги з її сторони – посилати до неї своїх людей на роботу або для поселення. В школах даної республіки мовою викладання повинна бути мова основної мови республіки (як в Словаччині – не чеська, а словацька)[31].

Таким чином, Тарас Франко виступав проти підступних механізмів русифікації споконвічних українських земель, на які переселялися мешканці з Росії, а українців, навпаки, посилали на різні «комсомольські будови» або ж «піднімати цілину». Підкреслюючи виключне право кожної республіки розпоряджатися своєю територією, він тим самим, фактично, пропонував надати самостійність республікам СРСР. Але «перемішування народів» тривало достатньо часу, тому Тарас Франко вказує, що батьки не повинні вирішувати, якою мовою навчатися дітям, адже школи ними не субсидуються, тобто не є приватними, а державні. Для прикладу: у школі не викладається закон Божий, хоча серед батьків є і релігійні, які були б не проти [32].

Після відсторонення від керівництва державою Микити Хрущова, якого українська інтелігенція вважала великим русифікатором, виникла надія на припинення цього процесу. Оприлюднені документи із архівів КДБ свідчать про постійний нагляд цього органу за настроями української інтелігенції. Так, зокрема, в «Інформаційному повідомленні КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ про засудження представниками української інтелігенції русифікаторської політики в Україні (28 жовтня 1964)» цитується висловлювання Тараса Франка: «Русифікація – це одна з самих великих помилок нашого керівництва, вона ображає національну гідність й викликає недовіру, неприязнь до росіян, як і в часи дореволюційні. Партійне керівництво помиляється, вважаючи нас дурнями, які нібито нічого не бачать, сліпо довіряють демагогічним заявам про рівноправність націй у Радянському Союзі: кожна більш-менш мисляча людина бачить, що русифікація в Україні, та й в інших республіках, особливо в Білорусії, проводиться планомірно й всіма способами, у першу чергу – шляхом хитрого придушення національних шкіл, заміни їх школами російськими. Тому міста на Україні – фактично вже російські, а не українські міста, фактично мова йде про національне знищення українського й інших народів, розчиненні його у великоросійському народі. Так хіба із цим може примиритися порядний український інтелігент, якому властиве почуття національної гідності?!»[33].

[30] Там само.

[31] Там само. – Арк. 47.

[32] Там само. – Арк. 52.

[33] Політичні протести й інакодумство в Україні (1960 – 1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. – К.: Смолоскип, 2013. – 736 с. – С. 52.

Отже, Тараса Франка турбувала доля не лише української мови. Його передбачення про знищення білоруської мови, на жаль, справдилися. «Відлига» у радянському суспільстві тривала недовго. Ювілеї Тараса Шевченка були відзначені на міжнародному рівні, але уже в 1964 р. влада забороняла «самочинне» вшанування Тараса Шевченка українськими патріотами (збиратися біля пам'ятника Тарасу Шевченку у Києві; відзначати день перепоховання – 22 травня; проводити з власної ініціативи Шевченківські вечори і т.п.). Почалися арешти, так звані «покоси» свідомої інтелігенції. Однак, боротьба молодого покоління, а також старшої генерації української інтелігенції за збереження української мови стали ще однією ланкою у багатовікових змаганнях українців за свою державу. В наступні десятиліття русифікація посилювалася, наслідки її відчуваються і у XXI столітті, тому здійснення українізації і досі є актуальною проблемою. І, як на початку 1960-х років, так і тепер, – Шевченкове слово єднає українців.

Людмила Чорна.

Писемні джерела фондів та наукового архіву Шевченківського національного заповідника про відзначення Шевченківських ювілеїв 1961 – 1964 років.

У статті аналізуються матеріали про відзначення ювілеїв Тараса Шевченка у 1961 – 1964 роках. Опрацьовано блок документів, переданий Петром Троньком, який висвітлює підготовчу роботу і відзначення цих дат на державному та міжнародному рівні. Підкреслюється вплив «хрущовської відлиги» на спробу української інтелігенції здійснити дерусифікацію України. Особлива увага приділяється листуванню Тараса Франка, розкривається його діяльність в справі українізації, поширенні Шевченкових творів.

Ludmyla Chorna.

Written sources of funds and scientific archives of Shevchenko National Reserve about commemorating of Taras Shevchenko's jubilees of 1961 – 1964.

In the article materials about commemoration of Taras Shevchenko jubilee days of 1961 – 1964 are analized. The block of documents is worked up, passed by Petro Tronko who highlights preparatory work and commemoration of these dates on state and international level. The influence of «Khruschov's thaw» on attempt of Ukrainian intelligentsia to realize derusification of Ukraine is underlined. Special attention is paid to correspondence of Taras Franko, is revealed his activity in ukrainization process, spreading of Shevchenko's works.

УДК 930.85:004.946

Андрій КЛИМЧУК

«ВІРТУАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ МІСТА»: ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ОБРАЗІВ МІСТ В ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ

Міська історія багатогранна, це не сухі статистичні дані про кількість населення і скупий хронограф основних подій. Міста – це, насамперед, люди, які творили історію того чи іншого міста. Вони жили, працювали, кохали і тим самим творили історію і майбутнє для прийдешніх поколінь. З кожним роком наші міста і містечка втрачають свою неповторну ауру, зникають історичні будівлі. Проект «Віртуальні історичні міста»[1] ставить за завдання зберегти у віртуальному вимірі образи тих містечок XIX – XX ст., в яких ми живемо і які вже безповоротно пішли в небуття.

Декілька років тому виникла ідея створення проекту «Віртуальний Станиславів»[2]. Основною його частиною мала стати енциклопедія про Івано-Франківськ по типу Вікіпедії. З часом ця ідея удосконалилася до створення подібного інформаційного ресурсу про міста України.

Інформаційна платформа «Віртуальні історичні міста» має на меті максимально повно зібрати і відтворити образ міст і містечок України. На нашу думку, найкраще таку платформу реалізовувати у формі сайту. Одним з ключових елементів цього сайту стала інтерактивна мапа давніх історичних будівель і об'єктів. Завдяки цьому до сучасної мапи було прив'язано давні споруди (як досі існуючі, так і вже зниклі), до цих споруд - об'єкти (житлові будинки, кнайпи, кінотеатри, лікарні, магазини, тощо). Картка кожної споруди містить максимально повний опис з додаванням іконографічного та іншого матеріалу. За подібним принципом з 2015 р. нами було започатковано проект «Віртуальна Польща»[3], метою якого є популяризація Польщі і всього польського в україномовному сегменті Інтернету.

Окрім того для кожного міста розпочато ведення окремих блогів, де кожен охочий зможе розмістити статтю з певних питань чи проблем міської історії.

Завдяки інформаційній платформі тепер можна зосередити в одному місці книги з історії міст, відеофільми, сімейні фотоальбоми мешканців, тощо.

Відтворення міських просторів потребує великої ґрунтовної праці. Ще на етапі підготовки проекту було окреслено, з яких вона може складатися етапів:

1. Збір архівних, друкованих, іконографічних та інших джерел;

[1] «Віртуальні історичні міста». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mista.online

[2] «Віртуальний Станиславів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vstanyslaviv.wikia.com

[3] «Віртуальна Польща»: портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl-ua.info

2. Створення бази даних давніх об'єктів (повуличний перелік міських будівель з їхніми номерами);

3. Внесення в базу даних інформаційних матеріалів з прив'язкою до конкретних будівель;

4. Оцифровка давніх мап та прив'язка їх до географічних кординат;

5. Визначення кординат не існуючих будівель;

6. Написання статей про конкретні об'єкти;

7. Розміщення статті на сайті з прив'язкою за географічними координатами до сучасної мапи.

Станом на початок 2019 р. створено декілька баз даних по міській забудові ряду міст Волині. Найповніша база по м. Рівному, де зібрано матеріали про всі будинки, які існували в місті в 1939 р. з прізвищами їхніх власників. В процесі внесення до бази – дані щодо уточненої давньої нумерації цих будівель. У випадку з Рівним праця ускладнювалась тим, що до 20-х рр. існувала одна нумерація вулиць, пізніше її змінили. Таким чином з деяких вулиць, які мали суцільну нумерацію з бічними вулицями вилучено ці вулиці та надано їм окремі назви і нумерацію. Це стосується таких великих вулиць, як: 3-го Травня, Пілсудського, Галлера, Кавказька та інші (назви польського часу).

Також в процесі внесено дані про зниклі в наслідок бомбардування будівлі під час Другої світової війни та знесені в радянських час і в період Незалежності.

Допоки охоплення бази по м. Рівному – кінець XIX ст. – початок XXI ст. На жаль, не збереглося списків забудови перед серединою XIX ст. Лише по небагатьох будівлях інформацію вдається відновити на підставі інших джерел, наприклад, судових справ чи нотаріальних актів.

По м. Дубно натомість ситуація досить інакша. База охоплює період від XVIII ст. і до початку XX ст. Зараз ведеться кропітка робота зі співставлення даних. Існуючі реєстри нерухомості велися за номерами ділянок, нумерація будинків не вказувалася. За 20-30-ті роки не збереглося ніяких списків, які б фіксували міську забудову. Частково інформацію дають списки націоналізованих будинків в радянський час. В базу внесено також дані щодо зміни нумерації забудови в радянський час. Дані щодо власників частково співставляються на основі так званих іпотечних справ: документів, які складалися Рівненським окружним судом при купівлі-продажі чи заставі нерухомості, на основі нотаріальних актів та інших документів.

Подібна ситуація і по м. Острогу. Тут також давні реєстри велися не по вулицях, а за статтями оплати за користування землею. Лише по деяких в польський час додано нотатки щодо номерів будинків. По Острогу збереглися списки нерухомості, але вони не завжди точні.

Відносною повнотою відзначається лише база по м. Здолбунову.

В планах і в перспективі розширення баз по цих містах шляхом внесення інформації про самих жителів. До адреси кожного з будинків буде внесено прізвища власників та мешканців. Для внесення таких даних планується насамперед використовувати списки виборців, документи на видачу паспортів, заяви на відкриття підприємств, тощо.

Протягом 2018 – початку 2019 р. здійснено ретельне вивчення міської забудови вище згаданих міст із залученням великого масиву картографічного і іконографічного матеріалу.

На жаль, роботу з відтворення віртуальних міських просторів гальмує відсутність в Україні цифрових сховищ архівних документів. Попри те, що деякі архіви розпочинали чи й розпочали роботу з оцифрування документів, фактично жоден з них не оприлюднює їх для загалу. Виключенням можуть бути лише декілька архівосховищ країни, зокрема, Одеський обласний архів.

На сьогоднішній день найбільше інформаційних довідок підготовлено про об'єкти м. Рівного, багато з них пов'язані з євреями. Впродовж декількох останніх століть велику роль в житті міст Волині відігравали саме євреї, в більшості з яких вони мали домінуючу роль, особливо з великих міст, що видно з таблиці (Табл. 1; на основі видання «Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych»). Єврейська міська історія з огляду на те, що майже весь цей народ був винещений в часі Другої світової війни, потребує особливого підходу у вивченні.

Табл. 1 «Євреєство деяких міст»

Місто	Загальна кількість населення	В тому числі євреїв
Луцьк	21 157	13 990
Рівне	30 482	21 254
Дрогобич	26 736	7 483
Львів	219 388	60 431
Коломия	41 097	8 449
Станиславів	28 204	13 969
Стрий	27 358	8 720
Тернопіль	30 891	8 205

Саме завдяки такій пошуковій роботи вже на даний момент вдалося встановити адреси усіх рівненських синагог та вивчити їхню долю. Важливо підкреслити, що було виявлено декілька приватних домів молитви, які не фіксувалися раніше в наукових виданнях. Детальніша інформація в Табл. 2:

Табл. 2. Божниці Рівного та їхня доля

Назва божниці (синагоги)	Вулиця	Доля будівлі
Божниця «Вінницька»	Берко Йоселевича, 27	Знесена в радянський час
Єврейський дім молитви кагалу	Берко Йоселевича, 29	Знесена в радянський час
Єврейський дім молитви «Столярський»	Берко Йоселевича, 47	Знесена в радянський час
Божниця «Бет-Ізраїль»	Заїжджа, 6	Знищена під час Другої світової війни
Божниця комерційна	Пекарська, 8	Існуюча будівля (вул. Воля)

Божниця купецька	Переця, 45	Знищена під час Другої світової війни
Божниця візників «Еглойшим»	Скрайня, 24	Знищена в радянський час
Божниця Товариства «Лінас Хацкедек».	Цвинтарна, 13	Знищена в радянський час
Божниця Рожищенська	Глуха, 4	Існуюча будівля, частина будівлі по Шкільній, 11
Божниця Водовозів	Глиняна, 19	Знищена в радянський час
Головна Синагога	Замкова, 8, 10	Перебудована під спортзал (Шкільна, 33)
Синагога Розенштайна	Замкова, 13	Знищена в радянський час
Синагога «Волянська»	Легіонів, 33	Знищена в радянський час
Синагога мулярська	Водопровідна, 8	Знищена в радянський час
Дім молитви кравців	Шкільна, 27	Існуюча будівля
Дім молитви «Бейс Гамедриш»	Шкільна, 37	Зруйнована під час війни, можливо стіни було використано для добудови спортшколи.
Дім молитви «Старий Клойз»	Шкільна, 39	Діюча синагога
Дім молитви «Школа шевська»	Шолом-Алейхема, 42	Знищена під час Другої світової війни
Дім молитви «Герцберг»	Понятовського, 49	Існуюча будівля (ринок «Пересопницький»).
«Квурт», єврейський дім молитви	Висока, 12	Знищена в радянський час
Дім молитви «Дас-Ашинім»	Підгірна, 9	Знищена в радянський час
Єврейський Дім молитви «Американер»	Сенкевича, 16 с	Ймовірно перебудована в радянський час
Школа «Пекарська» (дім молитви)	Фоха, 33	Знищена під час Другої світової війни
Школа «Альберштром»	Зв'язкова, 7	Знищена в радянський час
Божниця товариства «Бейс Йосип»	Княжа, 6/6а	Знищена в радянський час
Приватний дім молитви рабина Ліпстук-Рабіновича	Неціла, 11	Існуюча будівля. Вул. Театральна, 11. Нововиявлений.
Приватний дім молитви родини Бланк	Пекарська, 7	Ймовірно частина існуючої будівлі. Нововиявлена.
Приватний дім молитви родини Пісюків	Яґеллонська, 9	Будівля знесена в останні роки. Нововиявлена.

На основі попередніх результатів пошуку підготовлено декілька статей з історії Рівного в минулі роки[4].

Також, завдяки проведеній роботі нам вдалося прив'язати деякі світлини рівненського середринкового кварталу до конкретних місць зйомки.

«Серцем» будь-якого міста в давнину була площа Ринок із ратушею. Рівненський ринок і ратуша були колись дерев'яними і згоріли під час однієї з пожеж в місті, вцілів лише лівий бік Гандльової вулиці. Слід сказати, що торгівцями на рівненському Ринку були майже виключно євреї. Ринковий квартал Рівного був у квадраті, обмеженому теперішніми вулицями Базарною – Пересопницькою – Гетьмана Полуботка – Соборною. Тут ще в довоєнний час існувала площа Старий Ринок, що раніше називалася Брамою. Старий Ринок був точно паралельним вулиці Понятовського. Поміж Старим Ринком і вул. 3-го Мая була ще одна площа – Гандльова. Очевидно, саме про неї є згадка в документах, коли мова заходить про «площу за Брамою, так званий Клин». Коли дивитися на тогочасну мапу міста ця площа направду звужується в напрямку колишньої вулиці Кляшторної і має вигляд клина.

Площа Старий Ринок була забудована головним чином одноповерховими будинками. Нумерація розпочиналася від Кляшторної до Гандльової. По непарному боці Старий Ринок мав 69 номерів, а по парному – 70.

Нумерація Гандльової площі натомість починалася від Гандльової вулиці в напрямку Кляшторної. Забудова була одноповерхова, суцільна. Парні номери дуже часто були задніми частинами магазинів по вулиці 3-го Травня, тому мали нумерацію 3-го Травня. На відтинку Від Гандльової до Кляшторної вулиця 3-го Травня мала забудову одноповерховими мурованими магазинами. Ці магазини, звичайно, були зорієнтовані на покупців, які могли б придбати усі необхідні товари. Тут було багато магазинів, що продавали споживчі товари, хлібобулочні вироби, ковбаси, цукерки, одяг, товари для селян. Поруч з торгівельними магазинами тут існували дрібні ремонтні майстерні та закусочні.

Окрім стаціонарних торгових місць існували тимчасові – столики та візки. З них продавали солодощі, морозиво, випічку, холодні напої, соки, тютюнові вироби, хустки. Позаяк власники візків і столиків займали місця на хідниках або поруч з іншими магазинами, таке сусідство створювало незручності покупцям і продавцям. Міська влада намагалася якось впорядкувати таку торгівлю, виносила приписи для усення таких об'єктів, але їх власники постійно апелювали, мотивуючи тим, що така торгівля є єдиним джерелом прибутку для численної родини.

В процесі реалізації проекту було вирішено розширити його географічні межі. Зараз на мапу наносяться дані також про ті об'єкти за межами України, які в той чи інший спосіб мають стосунок до України. У Вроцлаві виявлено один

[4] Климчук А. Нові дані про мікротопоніми Рівного // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею: зб. наук. праць. – Вип. XII. – Ч. 2. – Рівне: Дятлик М. С., 2014. – С. 33-35; Його ж. Рівне як торгівельний центр Волині // Старий Луцьк Науково-інформаційний збірник. – Вип. XII. – Луцьк: ФОПП Сікачова В. А., 2016. – С.481-488; Його ж. Розваги в житті рівнян крізь призму часу: бали, театри, кіно, цирк, данцінґи // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. зб. наук. праць. – Вип. XIII. – Ч. 2. – Рівне: Дятлик М., 2015. – С. 25-27.

з будинків, де мешкав Улас Самчук, у Лодзі – будинок синагоги, яку відвідували вихідці з Волині та інших теренів України.

Андрій Климчук.

«Віртуальні історичні міста»: відтворення історичних образів міст у цифровому вимірі.

Так склалося історично, що з вулиць багатьох міст України зникли давні будівлі, які в минулі століття формували їхні образи. Одним із способів відтворення історичних фактів може бути проект «Віртуальні історичні міста». В статті висвітлено пропозиції реалізації цього проекту. Також висвітлено попередні результати знахідок, які були здійснені в процесі його реалізації впродовж 2018 р.

Andriy Klymchuk.

«Virtual Historical Cities»: the reproduction of historical images of cities in the digital dimension.

Historically, the old buildings that have shaped their images in the past centuries have disappeared from the streets of many Ukrainian cities. One of the ways to reproduce historical facts may be the «Virtual Historical Cities» project. The article covers the proposals for the implementation of this project. Also it is highlighted the preliminary results of the findings that were made during its implementation during 2018.

РОЗДІЛ ІІІ.
LABOR OMNIA VINCIT:
СПЕЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Печатки громади села Нагуєвичі XVIII ст. із зображенням меча, як символу власного судочинства (за матеріалами фондів ДІКЗ «Нагуєвичі» та ЦДІА України у місті Львові)

УДК 94(477.83-22)"15/17"

Микола ГАЛІВ

ГРОМАДСЬКИЙ УРЯД СЕЛА ЛІТИНЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ У XVI – XVIII СТ.

Проблема ґенези громадського управління і громади як суспільного явища на теренах нашого краю досліджувалася багатьма вченими. Серед українських науковців ці аспекти аналізувалися і рефлексувалися у працях М. Грушевського, І. Франка, І. Крип'якевича, М. Зубрицького, В. Інкіна, Ю. Гошка[1] та ін. Чимало уваги вказаним питанням присвятили й польські дослідники Я. Бардач, Я. Рутковський, З. Цьвєк, авторський колектив «Історії селян польских»[2] тощо. У дослідженнях згаданих авторів громадське управління узагальнено розглядалося в межах історії права (польського, німецького, руського, волоського), правових умов діяльності і функцій громади, здійснювався певний порівняльний аналіз. Загалом же, більш поглибленого дослідження громадського уряду певного села окресленого періоду наразі немає. Відтак вважаємо доцільним розкрити історичні аспекти існування громадського уряду в одному з сіл нашого краю, що дасть змогу скласти більш чітке уявлення про цю управлінську інституцію та її нішу в житті сільської громади.

---

[1] Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / НАН України. Інститут української археографії та ін. – К.: Наукова думка, 1995. – Т.V: Суспільно-політичний і церковний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV – XVII віків. – 687 с. Його ж. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / НАН України. Інститут української археографії та ін. – К.: Наукова думка, 1995. – Т.VI: Житє економічне, культурне, національне XIV – XVII віків. – 670 с.; Franko J. Gmina i zadruga wśród rusińskiego ludu Galicji I na Bukowinie // Głos. – Lwów, 1887. – Nr. 19; Крип'якевич І. Підкарпатське село в XVI ст. // Вісник Академії наук УРСР. – 1950. – № 12. – С. 26-33; Зубрицький М. Село Кіндратів (Турецького повіту) // Житє і слово. – Львів, 1895. – Кн.4. – С.104-112; Кн.5. – С.216-230; Зубрицький М. Село Мшанець Старосамбірського повіта: матеріали до історії галицького села // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1906. – Т. 70. – Кн.2. – С. 114-167; Т. 71. – Кн. 3. – С. 96-133; Т.74. – Кн. 6. – С. 93-128; Т. 77. – Кн. 3. – С. 114-170; Инкин В. К вопросу о происхождении и эволюции волошского института «князя» (кнеза) в галицкой деревне в XV – XVIII вв.// Славяно-волошские связи. Сборник статей. – Кишинёв: Штиинца, 1978. – С.116-141; Инкин В. К вопросу о социально-политической организации галицких сёл на волошском праве (о сборах-вечах) // Карпато-Дунайские земли в средние века. – Кишинёв: Штиинца, 1975. – С. 299-330; Инкин В. Крестьянский общинный строй в Галицком Прикарпатье в XIV – XVIII вв. (сравнительный анализ поземельных союзов): Автореф. дис… д-ра истор. наук: 07.00.02 / Львовский гос. ун-т. – Львов, 1978. – 33 с.; Інкін В. Сільські суди німецького права в Галичині XVI – XVIII ст. // Вісник Львівського державного університету. Серія історична. – 1984. – Вип. 20. – С. 34-40; Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV – XIX ст. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1999. – 336 с.

[2] Bardach J. Historia państwa i prawa Polski. – Warszawa: PWN, 1966. – T. II: Od połowy XV wieku do r. 1795. –586 s.; Cwiek Zb. Z dziejów wsi Koronnej XVII wieku. – Warszawa: PWN, 1965. – 270 s.; Rutkowski J. Studia z dziejow wsi polskiej XVI – XVIII w. – Warszawa: PWN, 1956. – 368 s.; Historia chłopów polskich. – Warszawa: Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 1970. – T. 1. – 531 s.

Тож мета статті полягає у висвітленні історії громадського уряду в селі Літиня на Дрогобичині у XVI – XVIII ст.

Інститут громади має давню минувшину, коріння якої сягає родоплемінного ладу. Громадська організація мешканців одного або декількох поселень становила усталену вікову традицію. Вона являла собою самоврядне об'єднання мешканців поселення, переважно самостійних господарів. Нерідко в громадському житті, зокрема у зборах громади брали участь загородники, комірники, халупники, а також жінки і діти.

Польський учений Й. Рафач визначав громаду як спілку людей, що мешкала на певній території під панською владою і покликану нею до виконання певних обов'язків[3]. Таке визначення може бути адекватним лише щодо реалій XVIII ст., коли сільська самоврядна громада перетворилася в підконтрольну панському дворові інституцію, головна функція якої полягала у забезпечені належного виконання податкових та інших обов'язків перед власником чи державцею маєтку. Слід відзначити й інше значення у ранньомодерні часи терміну «громада» – зібрання мешканців поселення, на якому вирішувалися певні громадські справи.

Зауважимо, що громадська організація була вигідною для власників чи державців поселень, з кількох причин: 1) громада збірно відповідала за сплату податків і відробляння повинностей. У цьому контексті власник чи державець ніколи не мав справи з індивідуальним господарем, а відтак його не вельми турбувало його матеріальне становище і спроможність сплачувати чи відробляти ренту. Навіть якщо один чи декілька господарів – членів громади економічно підупадали і виявлялися несплатоспроможними, власник чи державець маєтку нічого не втрачав, оскільки за виплату загальної суми податків із поселення відповідала власне громада, яка сплачувала весь обсяг податків; 2) існування громади позбавляло власника чи державцю необхідності утримувати чисельну адміністрацію для контролю над різними аспектами життя підданих і розв'язання їх дрібних проблем: суперечок, сварок, бійок, наклепів тощо. Відтак до ліквідації громади як самоврядної структури з боку власників чи державців ніколи не доходило.

Кожна громада мала свій маєток, який полягав у двох формах: «добро громади» і власне «маєток громади». До першого з них зараховували переважно нерухоме майно, яке належало до спільного вжитку членів громади. Крім доріг і майданів, «добром громади» вважалися, передовсім, пасовиська, ліси і води, звісно якщо вони перебували на виміряній території поселення. Це могли бути й залишки волосної альменди, які після виміру громадських ґрунтів потрапляли до території громади. Користування «добром громади» було врегульоване протягом віків: існували певні звичаї, наприклад, щодо того, скільки кожен з селян, який утримує окреме господарство, може випасати голів худоби на спільному пасовиську, скільки будівельного дерева чи возів дров може взяти з лісу спільноти.

Власне «маєтком громади» її члени не мали права користуватися. Він слугував їй як юридичній особі, котра ними розпоряджалася через своїх представників – війтів. Громадським маєтком вважалися, наприклад, громадські млини, котрі могли здаватися в оренду[4]. Припускаємо, що громада Літині збудувала свій млин

[3] Rafacz J. Ustrój wsi samorządnej małopolskiej w XVIII wieku. – Lublin: Nakł. Uniwersytetu Lubelskiego, 1922. – S. 201-202.

[4] Tam że. – S. 194-195.

на річкових заплавах громадського пасовиська Толока у другій половині XVIII ст. Зокрема, в інвентарі Самбірської економії 1768 р. зафіксовано двох мельників при млині у селі (привілейовані мельники Іван Лепкий та Іван Ільчишин) та одного при млині на Толоці (Федьо Дорожівський). Про певну належність цього млина літинській громаді непрямо вказує запис в інвентарі про те, що громада щорічно платить чинш «разом з млином на толоці»[5].

На жаль, історичні джерела не зберегли жодних відомостей про громаду в Літині у XV – XVI ст. Звісно, це не означає, що її не існувало, особливо після закріплення права обирати війта згідно з наданим селам Грушова (Грушів) і Літиня у 1531 р. німецьким правом. Уперше термін «громада» (у прикметниковому формулюванні) щодо Літині згадується в відприсяженнях-юраментах селян Матвія Скорбрука та Андрія Юськіва, складених 28 лютого 1622 р. у Перемишльському гроді щодо нападу татар у попередньому році[6]. Пізніше про «громаду» Літині (та Грушової) йдеться в скарзі селян з приводу зловживань дрогобицького підстарости Я. Лігези, записаній 10 липня 1628 р. у книгах Львівського гродського суду зі слів Івана Сенев'ята та Матвія Скробанка[7] (перший, мабуть з Грушової, а другий з Літині, причому, мабуть, той же, що складав юрамент 1622 р.)

Основним організаційним проявом існування громади були загальні збори її членів, які дослідники поділяють на обов'язкові (наприклад, у день сплати податків – напередодні чи найближчі дні після свята Св. Мартина) та позачергові – з приводу нагальних питань, зокрема, важливої судової справи чи розслідування злочину. Відразу зауважимо, що інформації про виконання літинською громадою функцій зборового чи ругового суду в джерелах не збереглося, але наявність таких звичаєвих практик відкидати не можна.

Уважаємо, що після отримання селами Грушова і Літиня німецького права у 1531 р. літинці нерідко збиралися разом із грушовцями на спільні збори, особливо якщо справа стосувалася обох сіл водночас. Саме у таких випадках вони становили спільну «громаду». Так, 4 грудня 1634 р. у Грушовій відбулися спільні збори грушовців і літинців, які розглядали питання повинностей щодо тогочасного держави обох сіл І. Нахмановича. Причому це зібрання в облатованій у Львівському гродському суді протестації названо «громадою» («громада з війтами села Грушова і Літиня»[8]). Особливо громадська спільність Літині і Грушової проявлялася під час виборів спільного війта, про що мова піде нижче.

До функцій громади належали: сільське судочинство, вибір громадських урядників та контроль за ними, право ухвалювати складки на громаду і брати позику, загальний нагляд над стосунками в селі та ін. З огляду на механізм кругової поруки, громада виступала як поручитель за гарну поведінку і добру моральність свого члена, запідозреного у певному злочині, за представлення в суд обвинуваченого, приймала на себе наслідки неявки останнього й платила «дику віру» (штраф),

[5] Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (далі – ВР ЛННБ). – Колекція мікрофільмів. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKM Samborskiej…. R.1768» (інвентар Самбірської економії 1768р.). – Арк. 387.

[6] Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 340. – Арк. 499.

[7] Там само. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 379. – Арк. 989-990.

[8] Там само. – Спр. 386. – Арк. 984.

якщо не могла чи не хотіла видати свого члена[9]. Оскільки літинська громада була юридичною особою, то мала право через своїх представників звертатися до судових інстанцій, починаючи від Дублянського двору та Самбірського замку і закінчуючи Референдарським судом у Варшаві.

Після надання королем німецького права села Літиня та Грушова отримали повноваження обирати солтиса-війта. До того, солтиство-війтівство, безумовно, також існувало й належало власникам – шляхтичам Літинським і Губицьким. До такої думки підштовхує нас згадка в привілеї 1531 р. про те, що шляхтичі-власники тримали своїх підданих у німецькому праві[10], а отже, вершили солтиський суд.

Доволі неоднозначними для нас є такі слова із привілею 1531 р.: «…ці обидва села будуть одного права слухати в Грушовій, і в одному праві відповідати, ріллю свою записувати і не будуть повинні сусідам своїм та іншим чужим постороннім особам, лише правом німецьким тут то в Грушовій і Літині [будуть] поступатися (керуватися. – М.Г.)». Припускаємо, що йдеться про запровадження спільного обрання мешканцями Грушової і Літині єдиного для них громадського уряду, передусім війта, осередком якого проголошувалося село Грушова. Така заувага в документі могла бути викликана тим, що війтівство в Літині й надалі належало (чи контролювалося) шляхтичам Літинським – можливо, саме їх згадано як «сусідів», до суду яких відтепер небажано було звертатися. Тому не слід уважати, що після отримання привілею на німецьке право у 1531 р., громада одразу почала обирати війта, який вершив суд.

Вибори війта, припускаємо, початково здійснювалися спільною громадою сіл Грушова та Літиня[11], а місцезнаходження війта та інших урядників було власне в Грушовій. На це, певною мірою, вказують слова з акту 1531 р.: «ці обидва села будуть одного права слухати в Грушовій, і в одному праві відповідати, ріллю свою записувати (тобто вести спільні книги записів. – М.Г.)»[12]. У документах 1628 і 1634 р. згадуються переважно грушівські війти, зокрема Кость Радев'ят[13]. Щоправда, в одному з них йдеться про загальне зібрання громади двох сіл – Літині і Грушової, яке відбулося 4 грудня 1634 р. власне у Грушовій і стосувалося сплати чиншів державцеві І. Нахмановичу. На зборах, відповідно до свідчень присутнього там возного, були «громада з війтами села Грушова і Літиня»[14]. Подібне формулювання наштовхує на думку про існування вже на той час двох війтів у двох громадах.

Під час коронації Міхала Вишневецького (Краків, 27 жовтня 1669 р.), грушівська громада отримала спеціальний привілей на обрання війта. Через дев'ять років

[9] Линниченко И. Черты изъ исторіи сословій в Юго-западной (Галицкой) Руси XIV – XV в. – Москва: Типографія Э. Лисснера и Ю. Романа, 1894. – С. 168.

[10] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 1395; Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 384. – Арк. 655; Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 387. – Арк. 1247; Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 552. – Арк. 2416-2419.

[11] Дослідник звичаєвого права населення Українських Карпат і Прикарпаття Ю.Гошко, зауважував, що, зазвичай, кожне село мало своє окреме управління і суди. Однак, траплялося, що й декілька сіл становили певну «адміністративну одиницю» зі спільним урядом і судом (Див.: Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV – XIX ст. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1999. – С. 69).

[12] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 384. – Арк. 656.

[13] Там само. – Спр. 379. – Арк. 1283; Спр. 386. – Арк. 984.

[14] Там само. – Спр. 386. – Арк. 984. У праці М. Горна (див.: Horn M. Walka chłopów czerwonoruskich... Cz. 2. – S. 98) цей документ не зовсім коректно перекладений, зокрема про війтів згадано в однині.

мешканці Літині і Грушової підтвердили його в короля Яна III, який, задля того, щоб «якнайкраще в згаданих селах… уряд становився», дозволив двом громадам «собі способного за війта обрати». Однак, при цьому поставив умову: «гідність і спосібність обраного війта» має затвердити державця Дублянського ключа[15]. Таким чином, війт ставився у цілковиту залежність від адміністрації економії. Як відомо, державці користувалися правом впливати на вибори присяжних та війтів у громадах. Останні, складаючи з себе свої повноваження, передавали йому символічний знак своєї влади – «інструмент», й після того, як громада вибирала нового війта він отримував від державці цей символ. Мабуть, відмовляючись передати громадському урядовцю цей предмет, державця відмовлявся й визнати вибори легітимними, а це спричиняло переобрання сільської адміністрації[16].

Імена ж літинських війтів XVII ст. (якщо такі існували) залишаються невідомими. Лише документи з наступного століття зберегли ймення цих осіб. Так, у судових книгах Самбірської економії під 1709 р. згадується «війт Літинський» Василь Яцків, а також «працьовитий» Гриць Касич – попередній (1708 р.) війт[17]. З цих же документів випливає, що війтом у 1710 р. був Федь Касич[18]. У Перемишльських гродських і Самбірських замкових актах, а також книгах Варшавського референдарського суду окреслюються літинські війти (advocatum): Євстахій Микитин (1722 р.), Іван Пурій (1737 – 1738 рр.), Василь Футенчак (1739 – 1740, 1748 рр., друга половина 1750 р.), Кузь Шиліпін (1744, 1749 рр.), Іван Ченьба (перша половина 1750 р.), Ілько Яцків (1753 р.), Іван Кот (1754 р.), Іван Бурдяк (1755, 1758 рр.), Гриць Полюжин (початок 1756 р.), Гаврило Козак (друга половина 1756 р.), Данило Гнатів (1759 р.), Степан Сенишин (1761 р.), Федь Білий (1762 р.), Дмитро Мазур (1763 р.), Данило Харів (1766, 1768 рр.)[19]. Книги віце-адміністраторського суду Самбірської економії говорять про наявність у 1750 р. різних війтів у Грушовій (Кость Паньків) та Літині (Іван Ченьба)[20]. Акти Перемишльського гродського суду під 1754 р. фіксують двох війтів у Грушовій – Костя Панькового і Петра Пурія (перший для верхньої, другий – для долішньої частини села) та окремого війта в

[15] Там само. – Спр. 437. – Арк. 1666-1667.

[16] Смуток І. Королівські столові маєтки в Галичині наприкінці XVI – XVIII ст.: Дис. канд. іст. наук / спеціальність 07.00.01. – історія України. – Львів, 2001. – С. 45.

[17] Відділ рукописів Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка (далі – ВР НБ ЛНУ). – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 537 «Akta iudicii viceadministratorialis JKM oeconomiae Samboriensis ex anno 1699-1715 (акти віце-адміністраторського суду Самбірської економії)». – Арк. 398, 406.

[18] Там само. – Спр. 540 «Acta iudicii curiae JKM oeconomiae Samboriensis (акти замкового суду Самбірської економії). 1710 – 1713» . – Арк. 17.

[19] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 549. – Арк. 647; Спр. 552. – Арк. 66; Спр. 562. – Арк. 1419, 2905, 2912; Спр. 593. – Арк. 2626; Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 34; Ф. 856. – Оп. 1. – Спр. 381. – Арк. 1; ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 508. – Арк. 302зв; Спр. 521. – Арк. 38-39; Спр. 522. – Арк. 522зв, 603; Спр. 524. – Арк. 280, 296, 369зв-370; Спр. 525. – Арк. 198зв, 578, 702зв, 861; Спр. 547. – Арк. 197, 216, 227зв, 289, 292; Спр. 566. – Арк. 260зв; Спр.568. – Арк. 219зв; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі – AGAD). – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 71. – K. 109; AGAD. – Zespol: Metryka Koronna, Księgi Sądu Referendarskiego. – Sygn. 25. – K. 302v; Sygn. 28. – K. 129v; Sygn. 46. – K. 236, 238.

[20] ВР НБ ЛНУ. Ф.: Самбірська економія. – Спр. 568 «Manualia dekretów sądów wiceadministratorskich ekonomii Samborskiej (зібрання декретів віце-адміністраторського суду Самбірської економії). 1748 – 1757». – Арк. 219зв.

Літині – Івана Кота[21]. Судові матеріали коронної референдарії 1758 р. також вказують на окремі війтівства у Літині (Іван Бурдяк) і Грушовій (Дмитро Яхнів і Федь Прокопів)[22]. Подібно люстрація 1768 р. говорить про війта в Літині (Данило Харів) і Грушовій (Кость Паньків)[23].

Звісно, у Літині не було привілейованого війтівства. Відомо, що у селах німецького права й колишніх руських селах, організованих в ключі, громаду представляли тіуни, прості війти, урядники, присяжні, які були членами громади і не творили превілейованого прошарку. Недаремно, деяких з них джерела подають як «громадських війтів» (наприклад, згадуваного Федя Касича 1710 р.)[24].

Літинські війти представляли громаду у будь-яких, передусім господарських, фінансових, фіскальних, справах перед адміністрацією Самбірської економії, що нерідко оберталося для нього значними неприємностями. Зокрема, як випливає з супліки мешканців сіл Літиня та Грушова від 4 липня 1759 р., наглядач за евектою солі Самбірської економії пан Висоцький разом зі своїм приятелем паном Попелем побили літинського війта за те, що місцеві селяни посміли поскаржитися на деякі дії наглядача державцеві економії. Через декілька днів Висоцький уже з трьома уланами приїхав до Літині і побив війта так, «що аж розум йому уступив (війт втратив свідомість. – М.Г.)». Тож у скарзі громади до короля зазначалося: «…ми, громада, через то вже немаємо і війта, бо жоден не хоче бути через те війтом»[25].

Як представницька особа війт ніс відповідальність за громадські провини перед судовими інстанціями й, траплялося, отримував покарання за усю громаду. Зокрема, референдарський суд у Варшаві 4 вересня 1750 р. присудив літинському війту Василеві Футенчаку та його грушівському колезі Петрові Личовому по 30 «плагів» за неправові дії їхніх громад проти селян з Тинова[26].

Війт, очевидно, був особою підзвітною громаді, без згоди якої немав права чинити певні дії, зокрема брати від імені громади борг. Відомо, що у 1761 р. війт Літині Степан Сенишин «скритно без відомості цілої громади» взяв позику у місцевого пароха о. Василя Літинського у розмірі 2 тис. злотих задля того, щоб виплатити один із попередніх громадських боргів та відсотки від нього[27]. Наступний війт Федь Білий виявив це зловживання й у 1762 р. подав позов проти екс-війта до віце-адміністраторського суду в Самборі[28].

---

[21] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 593. – Арк. 2626, 2633.

[22] Księgi referandarii koronnej z czasów saskich. Sumariusz (1698 – 1763) / Oprac. M. Woźniakowa. – Warszawa, 1970. – T. 2. – S. 227.

[23] ВР ЛННБ. – Колекція мікрофільмів. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKM Samborskiej…. R.1768» (інвентар Самбірської економії 1768р.). – Арк. 383; Лаба В. Історія села Грушів від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 2008. – С. 87.

[24] ВР НБ ЛНУ. – Спр. 540 «Acta iudicii curiae JKM oeconomiae Samboriensis (акти замкового суду Самбірської економії). 1710-1713» . – Арк. 17.

[25] Там само. – Ф.: Самбірська економія. – Спр.564 «Reskrypta stante functione viceadministratoriali oeconomiae Samboriensis 1757 – 1760 do administracyj Samborskiey expediowane (накази Скарбової комісії до адміністрації економії)». – Арк. 217.

[26] AGAD. – Zespol: Metryka Koronna, Księgi Sądu Referendarskiego. – Sygn. 25. – K. 305-305v; Sygn. 46. – K. 240.

[27] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 525 «Liber decretorum iudicii viceadministratorialis Oeconomiae Samboriensis (книга декретів віце-адміністраторського суду). 1757 – 1763». – Док. № 995. – Арк. 702-703зв.

[28] Там само.

Виборний війт здійснював не лише адміністративні, але й судові функції в громаді. Цікаво, що, згідно з привілеєм 1531 р., із відання лентвійтівського суду в Літині і Грушовій вилучалися справи, які становили компетенцію королівського права: про підпали, насильство, розбій на дорогах, пролиття шляхетської крові[29]. Натомість німецьке речове, карне і цивільне право застосовувалось, очевидно, у неурізаному вигляді[30].

Крім війта, громадський уряд в Літині репрезентувався присяжними, десятниками, писарем і, можливо, лавниками та карбівниками.

Відомості про присяжних села Літиня стосуються переважно XVIII ст. Щоправда, з документів першої половини XVII ст. про конфлікт між дрогобицьким підстаростою Яном Лігезою та громадами сіл Грушова і Літиня дізнаємося про присяжного Васька Занька (1628 р.). Він начебто був одним із ініціаторів делегації селян обидвох сіл до Варшави, за що з наказу державці Я. Лігези був схоплений і закутий в кайдани[31]. Достеменно невідомо з якого села – Літині чи Грушової – походив цей присяжний, але, мабуть, представляв спільну громаду. Крім того, знаємо, що свідчення під присягою (юрамент) про наслідки татарського нашестя на село у 1626 р. давав у Перемишльському гродському суді Іван Маськович з Літині[32]. Він міг бути як звичайним кметем, відрядженим громадою для складання відприсяження, так і представником громадського уряду, можливо – присяжним.

Першим знаним із джерел власне літинським присяжним був такий собі Стець-присяжний, відомий з актів судового розслідування справи про «нічний ґвалт» в Літині 1709 р.[33] Як свідок угоди купівлі-продажу у жовтні 1722 р. разом з війтом виступає й присяжний Гринь Чень[34]. На 1737 – 1738 рр. присяжним (iuratum) був Яць Бурдяк, що брав участь у судових процесах громади проти солтисів і мельників[35]. У 1740 р. функції присяжного у селі виконували спочатку Іван Петришин, а потім Іван Харів[36]. Під час діяльності у селі королівської комісії у квітні-травні 1744 р. разом з війтом Кузем Шиліпіним літинську громаду представляв присяжний Лесь Іванців (Іванів)[37]. Уже в липні того ж року присяжним був знову Яць Бурдяк[38]. Разом з війтом Ільком Яцківим у судовій справі з шлях-

[29] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 387. – Арк. 1247; Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 1395; Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI – XVIII століттях: історичні нариси / Упорядкування та наукова редакція Миколи Крикуна. – Львів, 2004. – С. 234-235, 254.

[30] Інкін В. Сільське суспільство ... – С. 234-235, 254.

[31] Лаба В. Історія села Грушів ... – С. 20.

[32] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр. 1072. – Арк. 487.

[33] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 537 «Akta iudicii viceadministratorialis JKM oeconomiae Samboriensis ex anno 1699-1715 (акти віце-адміністраторського суду Самбірської економії)». – Арк. 408.

[34] Там само. – Спр. 566. «Liber oblatarum Curiae arcis Samboriensis ex a. 1731 – 1734 (книга облят самбірського замку)». – Арк. 260зв.

[35] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр. 549. – Арк. 647; ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 547 «Ksiąga dekretów sądu wiceadministratorskiego ekonomii Samborskiej (книга декретів віце-адміністраторського суду Самбірської економії). 1732 – 1746». – Арк. 197, 227зв.

[36] Там само. – Спр. 552. – Арк. 66; ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 521. – Док. № 37. – Арк. 39.

[37] Там само. – Спр. 562. – Арк. 2905, 2912; ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 508. – Арк. 302зв, 304зв; AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 70. – K. 117, 123.

[38] AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 71. – K. 109.

тичем А. Созанським (лютий 1754 р.) фігурує присяжний (jurati) Микола Мисяк (Мисяків)[39]. Екс-війт Василь Футенчак на квітень 1754 р. був присяжним і разом з війтом Іваном Котом (Котівим) брав участь у судовому процесі з тинівською громадою[40]. Присяжний Яць Павлів у лютому 1755 р. разом з війтом Іваном Бурдяком від імені громади брав позику в місцевого священика[41]. Із війтом Гаврилом Козаковим у жовтні 1756 р. виступає присяжний Федь Микита у справі проти громади Волі Якубової[42]. 1759 року присяжний Степан Сенишин спільно з війтом Данилом Гнатівим судився від імені громади з місцевими корчмарями[43]. Менш, ніж через два роки літинську громаду у Самбірському суді під час спільного позову сіл Дублянського ключа проти шляхтича М. Висоцького представляв присяжний Федір Білий[44]. На 1761 р. поряд з екс-присяжним, а тепер війтом Степаном Сенишиним виступає присяжний Микола Бурбель (Бурбелів), котрий також значиться як присяжний у 1749 р.[45]. Наступного 1762-го року колишній присяжний Федір Білий, будучи уже війтом, за помічника мав присяжного Матвія Пурія[46]. В інвентарі 1768 р. серед літинських кметів згадано присяжного Матвія Грицківа, якому належало 8 загонів ріллі[47].

Про громадських писарів села Літиня ранньомодерного часу відомо дуже мало. Знаємо, що 1740 р. писарем (scribam) був Стець Микитин, котрий спільно з війтом Василем Футенчаком та присяжним Іваном Петришиним від імені громади виступав відповідачем у судовій справі з літинськими мельниками-солтисами[48]. В актах духовного суду Перемишльської єпархії, котрий 22 вересня 1764 р. розглядав суперечку між о. Василем Літинським та корчмарем із Літині Антоном Любчаком, згадано Анастасію – дружину «старого писаря» («Anastasia Starego Pisarza uxori»)[49]. На 1778 р. «писарем громадським села Літині» був Казимир Гродецький, котрий власною рукою писав польськомовний тестамент місцевого пароха о. Василя Літинського[50]. Судячи з імені й прізвища, він не був місцевим, тож, мабуть, громада найняла його за певну плату і на певний час для виконання писарських функцій. У документах віце-адміністраторського суду Самбірької економії згадується також і грушівський «громадський писар» Дмитро Ігнатів (1761 р.)[51]. До нашого часу дійшов й один із документів, написаний невідомим літинським писарем 13 липня 1744 р. Цього дня літинська громада виряджала до

[39] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 856. – Оп.1. – Спр. 381. – Арк. 1, 3.
[40] Там само. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр. 593. – Арк. 2626.
[41] Там само. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 34.
[42] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 522. – «Indukta manifestacyi, protestacyi… do akt zamku ekonomii JKM Samborskiey … podanych (індукти маніфестаці, протестацій, внесених до замкових актів Самбірської економії). 1740 – 1756». – Док. № 1109. – Арк. 603.
[43] Там само. – Спр. 525. – Арк. 198зв.
[44] Там само. – Арк. 470.
[45] Там само. – Арк. 578, 583; Спр. 568. – Арк. 237зв.
[46] Там само. – Арк. 753зв.
[47] Там само. – Колекція мікрофільмів. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKM Samborskiej…. R.1768» (інвентар Самбірської економії 1768 р.). – Арк. 383.
[48] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр. 552. – Арк. 66.
[49] Archiwum Państwowe w Przemyślu. – Zespól: Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego (далі – APP. – ABGK). – Supl. 17. – Nr 416. – K. 608.
[50] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 9085. – Арк. 11-11зв.
[51] ВР НБ ЛНУ ім. І. Франка. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 525. – Арк. 470.

Варшави свого представника Степана Яцківа, котрий спільно з грушовцем Григорієм Летнянчиним мав подати Камері Саській супліку від громад Літині і Грушової. Тож для нього було написано польськомовний «скрипт», що посвідчував особу: «Ми, нижче на підписі виражені, уряд і ціла громада, даємо той скрипт на себе учтивому Степанові Яцковому, що його посилаємо з суплікою до Варшави, до пресвітлої Камери Його Кор. Мсці…»[52].

Десятники, на думку Ю. Гошка, зустрічалися в усіх селах Самбірської економії, у тому числі й тих, які перебували на німецькому праві[53]. Проте, з літинських десятників відомий лише Гарасим Пурій, ім'я та прізвище якого занотовано в інвентарі 1768 р.[54]

Майже нічого не відомо про лавників та карбівника власне в Літині. Проте сусідня Грушова, наприклад, у 1756 р. повинна була обрати і подати на затвердження Самбірського замку лавників – двох з Верхнього кінця і двох з Долішнього, а також карбівників – одного для верхньої оренди і другого для дольної. Обрані особи мали скласти присягу на вірність громади в Дублянському дворі. Лавники повинні були приймати нараховані і зібрані поборцями суми для погашення заборгованих податків. Суми, витрачені з відома війтів на поточні потреби, затверджувались під час звітів перед громадою. Карбівник у присутності лавника брав на карб кожен пропій, а орендар (корчмар) тут же вписував його до свого реєстру[55]. Припускаємо, що в Літині також були щонайменше два лавники та один карбівник. Власне карбівник був у кожному селі. Як свідчить ординація замку для Мединицького ключа 1710 р., карбівник стежив, щоб селяни не купували напоїв у чужих корчмах, а також щомісячно або щоквартально він доставляв «карби» – реєстри пропоїв до замку[56].

Крім цих урядників, у селах нерідко траплялися й такі громадські мужі: виборці або поборщики (збирали чинш та інші податки), мірочники (мінялися щотижня і брали на карб видачу у млині виміру із сусіку), землеміри[57].

У XVII – XVIII ст. громадський уряд, по-суті, перетворився на нижчу ланку апарату управління Самбірської економії. До його функцій входило: слідкувати за дотриманням порядку в громаді і брати участь в регулюванні правових відносин між її членами; вести книгу, куди вносилися записи про сплату податків до замку та боргів громадським кредиторам; представляти громаду в вищих судових та адміністративних інстанціях; регулювати господарські відносини, як то розподіл пасовиськ, хащів, орної землі серед новоприбульців та перерозподіл між членами громади і т.д.[58] Про пряме підпорядкування сільських урядників адміністрації економії свідчить наказ – «ординанс» королівського консиляра Й.Б. Блума літин-

[52] AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 71. – K. 108.
[53] Гошко Ю. Звичаєве право ... – С. 33.
[54] ВР ЛННБ. – Колекція мікрофільмів. – МР-58 «Inwentarz Ekonomii JKM Samborskiej…. R.1768» (інвентар Самбірської економії 1768р.). – Арк. 385.
[55] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 522. – Док. № 961. – Арк. 537-538 (нова пагінація: 539-540); Інкін В. Сільське суспільство ... – С. 234.
[56] Інкін В. Сільське суспільство ... – С. 214.
[57] Там само.
[58] Смуток І. Королівські столові маєтки в Галичині наприкінці XVI – XVIII ст.: Автореф. дис. канд. іст. наук / спеціальність 07.00.01. – історія України. – Львів, 2001. – С. 13.

ському війту, написаний 26 липня 1739 р. у Літині: консиляр зобов'язував війта наказати десятьом мельникам піти наступного дня до Сломська на рубання латер[59].

Вибори громадського уряду здійснювалися громадою щороку. У сільських зібраннях-зборах брали участь повноцінні господарі, голови родин, яких називали кметями, повноправні мужі. Як стверджують історики, на таких зборах правом голосу користувалися і безземельні комірники, і малоземельні підсадки. За них, бодай початково, несли відповідальність голови тих родин і дворищ, до яких вони належали. На підсадків і загородників не поширювалася громадська розкладка повинностей, тільки за користування сільською альмендою вони приєднувалися до громадських складок[60]. Обрані ж громадою урядники повинні були скласти присягу «в ім'я Бога у Святій Трійці єдиному» на вірність королеві, старості (державцеві) і громаді[61].

І війта, і присяжного, а також інших сільських урядників в Літині обирали, на нашу думку, на початку нового року – у березні. Так, на травень 1753 і лютий 1754 рр. у документах згадуються літинські війт Ілько Яцків і присяжний Микола Мисяків[62], а вже у квітні 1754 р. джерела фіксують війта Івана Кота та присяжного Василя Футенчака[63]. Тож цих посадовців переобрали десь між лютим і квітнем. Щоправда, знаємо й інші випадки: у квітні-травні 1744 р. функції присяжного виконував Лесь Іванців (Іванів)[64], а в липні того ж року – Яць Бурдяк[65]; у квітні і жовтні 1750 р. історичні джерела фіксують літинським війтом Івана Ченьбу[66], а у липні і вересні того ж року – Василя Футенчака[67]. Цілком можливо, що присяжного у 1744 р. і війта в 1750 р. було переобрано достроково (у громади були й такі повноваження). Причин могло бути декілька: виявлені зловживання посадових осіб, їх добровільна або вимушена відмова від уряду, хвороба або смерть урядника тощо.

Громадський уряд мав своє справочинство, ведучи так звані «правні книги», у яких фіксували справи трансакцій (операцій купівлі-продажу), дарувань, застав, що стосувалися громади та її членів. Ще у привілеї 1531 р. для Грушової й Літині йшлося про «записування ріллі» – ця теза, очевидно, вказує на обов'язок новопосталого громадського уряду на чолі з виборним війтом вести належне спровочинство, знову ж спільне для обох громад (у пізніших джерелах щодо цих двох сіл неодноразово згадуються спільні «книги Грушівські і Літинські»).

Оскільки тривалий час Грушова і Літиня за наданим їм магдебурзьким правом становили спільну громаду, то й книги були спільним. Так, 17 березня 1615 р. селяни з Літині продали тинівцям деякі кавалки ріллі, внісши про це запис до «книг

[59] AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 42. – K. 186.
[60] Інкін В. Сільське суспільство ... – С. 213-214.
[61] Rafacz J. Ustrój wsi samorządnej… – S. 240.
[62] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 856. – Оп.1. – Спр. 381. – Арк. 1зв.
[63] Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 593. – Арк. 2626.
[64] Там само. – Спр. 562. – Арк. 2905, 2912; ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 508. – Арк. 302зв, 304зв; AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 70. – K. 117, 123.
[65] AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 71. – K. 109.
[66] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 568. – Арк. 219зв; Спр. 521. – Док. № 209. – Арк. 374-375.
[67] AGAD. – Zespol: Metryka Koronna, Księgi Sądu Referendarskiego. – Sygn. 25. – K. 302v, 303v-304.

громадських грушівських»[68]. Під час судової справи між громадами сіл Літиня, Грушова і Тинів королівські комісари спиралися на «книги 1669 р. записів трансакцій, донацій, застав сіл Грушової і Літині, [котрі велися] відповідно до наданого права магдебурзького»[69]. Цілком можливо, що на кожен вид справи велася окрема книга: книга трансакцій, книга застав, книга донацій. Так під час того ж суду комісари користувалися «книгою сіл Грушової і Літині трансакцій різних»[70].

Цікаво, що до книг вносилися й записи про майнові справи осіб, які не були членами громади. Так, 28 жовтня 1722 р. «при людях віри гідних … і цілому уряді Літинському» до «книг правних Літинських і Грушівських» було занотовано справу про купівлю о. Степаном Літинським пів млина у синів корчмаря Стеця Любчака[71]. У 1774 р. солтис Сень Мисяк продав два загони поля за 219 злотих й дав згоду на те, щоб за його відсутності цю трансакцію внесли до тих же «книг правних Літинських і Грушівських»[72].

Припускаємо, що у зв'язку із поділом колись спільної грушівсько-літинської громади, а відтак виокремленням окремого літинського громадського уряду, в Літині велися власні «правні книги». Проте з огляду на традицію вони й надалі продовжували іменуватися «грушовськими і літинськими», причому і в Літині, і в Грушовій. Так, навіть у червні 1774 р. у Дублянському дворі розглядалася справа продажу грушовською громадою двох загонів поля померлого Івана Грицикового, після чого було дозволено результати трансакції «до книг правних Грушовських і Літинських записати»[73].

Правні книги сільського уряду зберігалися, на нашу думку, у війта вдома. Безумовно, у ті часи окремої будівлі для громадського уряду не існувало. Найважливіші справи вирішувалися під час громадських зборів, в яких брали участь усі повноправні господарі-кметі. Вони відбувалися на майдані біля церкви або ж у корчмі. Там, нерідко, складалися скарги до короля. Зокрема, одна із суплік, які дійшли до нашого часу, підписана так: «Діялося в Літині в домі Василя Любчака корчмаря 13 липня 1744 при цілій громаді»[74]. Цікаво, що саме в цій супліці громада поскаржилася й на того ж корчмаря.

Отже, система громадського управління в селі Літиня на Дрогобиччині упродовж XVI – XVIII ст. пройшла певну трансформацію, що дає нам змогу виокремити три етапи її ґенези: 1) до 1531 р. – підконтрольність громадського управління шляхтичам Літинським, перебування у їх власності війтівства; 2) 1531 р. – XVII ст. – формування на засадах німецького права громадського уряду, компетенція якого поширювалася на юридично об'єднану громаду сіл Літиня і Грушова й визначалася королівським привілеєм; 3) XVII – XVIII ст. – діяльність окремого

[68] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 521. «Liber oblatarum officii curiae arcis JKM Samboriensis (книга облят, внесених до уряду самбірського замку). 1734 – 1757». – Док. № 209. – Арк. 374-375.
[69] ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 593. – Арк. 2628.
[70] Там само. – Арк. 2638.
[71] ВР НБ ЛНУ. – Ф.: Самбірська економія. – Спр. 566 «Liber oblatarum Curiae arcis Samboriensis ex a. 1731 – 1734 (книга облят самбірського замку)». – Арк. 260зв.
[72] Там само. – Спр. 550 «Księga oblat różnych transakcyi sądu wiceadministratorskiego (книга облят різних угод, поданих до віце-адміністраторського суду). 1771 – 1776». – Арк.198зв.-199.
[73] Там само. – Арк. 152, 198зв.-199.
[74] AGAD. – Zespol: Arhiwum Kameralne. – Sygn. 71. – K. 109.

від громади с. Грушова громадського уряду в Літині, перетворення його на нижчу адміністративну інстанцію Самбірської економії.

Микола Галів.

Громадський уряд села Літиня на Дрогобиччині у XVI – XVIII ст.

У статті вперше в історіографії аналізується розвиток громадського уряду села Літиня на Дрогобиччині упродовж XVI – XVIII ст., який у своїй ґенезі пройшов три етапи розвитку: 1) до 1531 р., коли громадський уряд був підконтрольним власності шляхтичів Літинських; 2) 1531 р. – XVII ст., коли відбувався процес формування на засадах німецького права громадського уряду, компетенція якого поширювалася на юридично об'єднану громаду сіл Літиня і Грушова й визначалася владою короля; 3) XVII – XVIII ст., період, коли діяльність окремого від громади с. Грушова громадського уряду в Літині, перетворився на нижчу адміністративну інстанцію Самбірської економії.

Mykola Haliv.

The public government of the village of Litynya in Drohobych region in the XVI – XVIII centuries.

For the first time in the historiography, the article analyzes the development of the public government of the village of Litynya in Drohobych region during the XVIth – XVIIIth centuries, which in its genesis underwent three stages of development: 1) until 1531, when the public government was under the control of the property of the nobles of Litynski; 2) 1531 – XVII century, when the process of formation on the basis of German law of the public government took place, the competence of which extended to the legally united community of the villages of Litynya and Hrushiv and was determined by the power of the king; 3) XVII – XVIII centuries, a period when the activities of the Grushiv public-private community in Litynya turned into a lower administrative instance of Sambir economy.

УДК 75.071.1(477.83-21)"16/17"

Лев СКОП

ДРОГОБИЦЬКИЙ МАЛЯР КІНЦЯ XVII СТ. ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ. ІВАН МЕДИЦЬКИЙ

Українська культура з кінця XVII по першу половину XVIII ст. знову переживає нове піднесення. Це була чергова доба розквіту національного мистецтва, що припала на час фінальної стадії – панування в Центральній Європі стилю бароко. Базуючись на досягненнях вітчизняних митців минулих часів, майстри українського бароко, відроджуючи давні традиції, творили якісно нові, неповторні пам'ятки. Високе професіональне виконання таких пам'яток витримувало належний мистецький рівень, в контексті мистецтва інших національних культур Центральної Європи.

Слід нагадати, що в більш давньому мистецтві України можна простежити, як історичні передумови сприяли тому, що головні культурні центри, розташовані на теренах наших земель, постійно переходили з одного міста до іншого. Таке явище у давні часи було типовим, практично, для всіх європейських народів. Так з XV до першої половини XVI століття провідний художній осередок України розташовувався у славному Перемишлі[1]; вже у другій половині цього віку він був у Самборі[2]; а у першій половині XVII століття у Львові[3]; у середині XVII у Судовій Вишні[4]; у другій половині цей центр перемістився у Жовкву[5], а вже з кінця XVII і у першій половині XVIII століття він переживав свій розквіт у Києві. Власне у столиці нашої Держави славу йому здобула знаменита Києво-Печерська іконописна майстерня[6].

Головним чинником підйому української культури було традиційно те, що заможна та високого освічена вітчизняна аристократія виділяла значні кошти на створення високохудожніх мистецьких пам'яток. Так в часи розквіту бароко в Центральній та Східній Україні фундаторами була найчастіше козацька старшина. Ці твори прославили у наступних віках як імена цих доброчинців, так і майстрів. І такі пам'ятки стали надбанням вітчизняної культури, про що засвідчують прекрасні святині з унікальною архітектурою, в інтер'єрах котрих створюва-

[1] Драган М. Українська декоративна різьба. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 136.

[2] Скоп Л. Українське церковне малярство в Галичині. Техніка технологія XV – XVIII століть. – Дрогобич: Коло, 2013. – С. 8.

[3] Жолтовський П. Художнє життя в Україні в XVI – XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 43.

[4] Там само. – С. 95.

[5] Там само. – С. 108.

[6] Жолтовський П. Монументальний живопис на Україні XVII – XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 69.

лись розкішні іконостаси, настінні розписи та вироби прикладного мистецтва. Одними з показових пам'яток для цього часу стали іконостаси та стінопис церков Києво – Печерської лаври[7], Сорочинський Іконостас[8] або іконостас церкви села Березна (ДНМУМ)[9]. У ті часи одним із провідних фундаторів української культури був гетьман Іван Мазепа. По цій причині, навіть, з'явився культурологічний термін «Мазепинське бароко». Дуже важливо для мистецтва цієї доби було те, що пам'ятки, створені українськими майстрами у ті часи, мають яскраво підкреслені національні особливості. Вони суттєво відрізняються від творів християнської культури, що з'являлись у цей час у інших європейських народів. Хоча вони і мають з ними спільні риси, притаманні добі бароко, все ж все ж вони мають самобутні особливості, притаманні виключно їм.

Водночас на теренах Західної України, хоча і не так потужно, як у Києві, у першій половині XVIII ст. теж працювали майстри, що також творили феномен української сакральної культури. Переважно це були поодинокі майстри, котрі прагнули теж продовжувати більш давні традиції українського церковного малярства. Подалі там, як і у минулі епохи, створюються прекрасні твори. І відбувалось це у художніх майстернях Жовкви, Перемишля, Дрогобича та цілого ряду інших галицьких міст. Їх мистецька якість теж на пряму залежала від освіченості духовенства та художників, а також до певної міри оплати національно свідомих представників заможної верстви української аристократії. Представники котрої розуміли, що якість творів церковного мистецтва має головне значення для утвердження авторитету Української Церкви, як українців, так і жителів краю, що сповідували східний обряд.

Серед давніх галицьких міст, у котрих теж працювали місцеві іконописці, був, як мовилось вище, Дрогобич. Місто по тих часах було порівняно не великим, і по тій причині упродовж XV – XVIII століть, для задоволення потреб українських міщан та жителів передмістя, вистачало одного, максимум двох іконописців. Хоча час від часу, представники церковних братств, могли замовляти для своїх святинь – ікони, стінопис чи твори прикладного мистецтва, також і у інших майстрів, що працювали в художніх осередках Перемишльської єпархії.

Залишені місцевими дрогобицькими майстрами підписи та дати їх створення на пам'ятках церковного малярства у дрогобицьких святинях, а також писемні згадки про них збережені в архівах, дають добру можливість простежити життєвий та творчий шлях цих художників[10].

У теперішній час можна вже говорити про цілий ряд дрогобицьких майстрів XVI – XVIII ст., імена котрих вже відомі, як і їх творчий спадок. До них належать: із середини XVI ст. – Федько[11]; з кінця XVI першої половини XVII ст. – Майстер ікони Богородиця Одигітрія з Мражниці[12] (отець дрогобицької церкви Трійці

[7] Міляєва Л. Розписи восьмерика і бані нави церкви святого Георгія (Юра) в Дрогобичі // Студії мистецтвознавчі. – Чис. 4. – Київ: Видавництво ІМФЕ, 2010. – С. 409.

[8] Там само. – С. 388.

[9] Жолтовський П. Художнє життя в Україні ... – С. 128.

[10] Скоп Л. Нові дані про художнє життя дрогобицьких іконописців XVI – XVIII ст. // Сакральне мистецтво Бойківщини. Наукові читання пам'яті Михайла Драгана. – Дрогобич: «Коло», 1997. – С. 84.

[11] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 171.

[12] Скоп Л. Українське церковне малярство в Галичині. Техніка технологія XV – XVIII століть. – Дрогобич: Коло, 2013. – С. 10.

Василь?); з другої половини XVII ст. – Стефан попович Медицький (помер у 1689 році)[13]; з кінця XVII початок XVIII ст. – Іван Медицький (син Стефана Медицького)[14]; з середини та другої половини XVIII ст. – отець дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста Василь Глібкевич (помер у 1770 році)[15] та з другої половини XVIII ст. – отець дрогобицької церкви Святої П'ятниці Петро Метельський[16].

У цій розвідці більш ширше піде мова про вище згаданого дрогобицького майстра Івана Медицького[17]. Мистецький спадок його складають як твори монументального, так і станкового малярства, що були виконані для дрогобицьких церков Святого Юра та Воздвиження Чесного Хреста.

Іван Медицький пройшов добру школу церковного малярства разом з братом Василем[18] – теж добрим іконописцем, явно, це відбуло у свого батька, відомого в краї маляра Стефана поповича Медицького. Котрий у свою чергу був яскравим представником судововишинської школи іконопису – по тим часам, у середині XVII ст., однією з провідних на теренах Галичини, а конкретно на теренах Перемишльської єпархії – малярських шкіл. Переважна більшість ікон та розписів Стефана поповича Медицького були виконі для дрогобицьких церков Але все ж чимало створених ним ікон походять із святинь навколишніх біля міста Дрогобича сіл та міст: Меденичі, Підбуж. Стефан Медицький був членом Хрестовоздвиженського братства і дуже тим дорожив. Також, типово для XVII ст., він полюбляв датувати та підписувати свої ікони, що дає добру можливість простежити еволюцію творчості цього прекрасного майстра.

Іван Медицький, на початках свого творчого шляху, використовував авторитет свого батька при утвердженні своєї популярності. Це відбувалось, явно, у комерційних цілях, адже легендарна слава Стефана Медицького закономірно цьому сприяла. Так у 1694 р. при поновленні намальованих батьком образах Христа-Вчителя і Богородиці-Шляхопровідниці, збережених у дрогобицькій Воздвиженській церкві (ці ікони безперечно були намальовані для якоїсь іншої дрогобицької церкви, а церква Воздвиження здавна була типовим для Дрогобича зберіганням старих образів з інших місцевих храмі, в котрі вийшли у них з ужитку), він залишив на них підпис «Сиї два образи поновляв раб божий Іоан маляр син Стефана Медицького»[19].

Збережені пам'ятки церковного малярства у дрогобицьких церквах вказують на те, що твори Івана Медицького починають з'являтись там вже після смерті батька. Молодий Іван явно був підмайстром у батька і той, може навіть, з егоїстичних цілей, ще не міг довірити окремо працювати сину, конкретно, у дрогобицьких храмах. Найбільш ранній твір Івана Медицького датований 1691 роком. Це монументальна композиція «Древо Ісаї» – стінопис на боковій стіні хорів, у центральній наві дрогобицької церкви Святого Юра. Розміщена вона

[13] Скоп Л. Нові дані про художнє життя дрогобицьких іконописців... – С. 84.
[14] Жолтовський П. Художнє життя в Україні… – С. 147.
[15] Скоп Л. Нові дані про художнє життя дрогобицьких іконописців... – С. 84.
[16] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 147.
[17] Скоп Л. Маляр ікони Богородиця Одигітрія з Мражниці. – Львів: Логос, 2004. – С. 125.
[18] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 147.
[19] Там само.

на західній стороні цього храму[20]. Цей монументальний живопис красномовно засвідчив представникам дрогобицького братства про неабиякий талант Івана Медицького. І вказує нам його як іконописця – яскравого представника серед майстрів, що сповідували тенденції українського бароко. Форми модельованих постатей, побудова композицій та розташування кольорових партій, красномовно це підкреслюють. Алегорично символічна композиція «Древо Ісая», котру дрогобицьке братство замовило у Івана Медицького у ті часи, лише розпочала бути популярною у церковному мистецтві Галичини[21]. І відповідно цей стінопис, у дрогобицькій святині, є одним з ранніх таких прикладів. Монументальні розписи з цією сценою, створені в кінці XVII та на початку XVIII ст., збереглись також ще в Успенській церкві села Новоселиця Виноградівського району та святого Миколая села Середнє Водяне Закарпатської області[22]. Вже з першої чверті XVIII ст. цей іконографічний мотив набрав широкого поширення в деревинній пластиці, а саме в українських іконостасах при вирішенні композицій різьблених царських врат[23]. Особливо це полюбляли створювати майстри жовківської іконописної школи. Окремі, дещо унікальні приклади є ікони з мотивом «Древа Ісая», створені для цокольного ряду високих галицьких іконостасів(приватна збірка у Львові). Або не менш унікальною сценою у цокольній композиції вівтаря, очевидно, з дрогобицького парафіяльного костелу проданого у цьому ж місті у Хрестовоздвиженську церкву.

Композиція «Древо Ісаї», намальована Іваном Медицьким для дрогобицького храму Святого Юра, нагадує килим створений з урочисто святковими кольоровими співвідношеннями. По середині сцени тут лежить монументально велична постать праотця Ісая, за котрим росте високе дерево з казковими квітами і плодами. У цілому ряду бутонів цих квітів, що цвітуть на гілках цього дерева – намальовані пів постаті царів та пророків – котрі були праотцями роду Богородиці. Тло у цій композиції намальоване білим кольором, від чого композиція випромінює ніжне світло. На верхній частині стінопису по середині дерева первинно прикріплювалась ікона Богородиці в бутоні квітки в типі «Знаменія», котра була намальована у фігурному картуші (на жаль, зараз цей образ в приватній колекції міста Києва). Однією з причин популярності на теренах Галичини мотиву «Древо Ісая» було прагнення духовенства черговий раз підкреслити і нагадати рядовим парафіянам про те, що Богородиця теж походила з царського роду. Адже у ці часи вже вкотре знову в Європі відбувались протестантські рухи, у догмах котрих було не визнання культу Пречистої Діви Марії.

Також композиція «Древо Ісаї» мусіла нагадувати парафіянам про те, що на прикладі походження Богородиці усім важливо знати про своє родинне дерево життя, від чого підвищувалась національна свідомість українців.

Малярство молодого Івана Медицького, явно, стало до вподоби жителям Дрогобича і в нього почали замовляти ікони та розписи. Найбільш величними серед таких його збережених праць є стінопис у дрогобицькій церкві Святого Юра. Це програмно богословське оформлення склепіння та куполу у централь-

[20] Скоп Л. Маляр ікони Богородиця Одигітрія з Мражниці... – С. 125.
[21] Жолтовський П. Монументальний живопис на Україні... – С. 186.
[22] Логвин Г. Украинские Карпати. – Москва: Искусство, 1980. – С. 153.
[23] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 124.

ній наві, виконане у кінці XVII і на початку XVIII ст. та повністю оформлене монументальними розписами в 1711 – 1714 рр. усіх стін Веденського приділу (невеличка церква в храмі святого Юра розташована на другому поверсі над бабинцем перед хорами)[24].

Підтримуючи нові вимоги до оформлення церковних інтер'єрів, вже типових виключно для доби бароко, українське духовенство починає відтворювати на стінах храмів та у програмах іконостасів сакральні композиції, котрих раніше там ніколи не малювали. І на далі в галицькому церковному мистецтві прагнули синтезувати сучасні напрями, притаманні Західній і Східній церковній культурі. Не виключенням було і духовенство Дрогобича. Тому при виконанні розписів центральної нави, безпосередньо у барабані у церкві Святого Юра і замовили у Івана Медицького новаторські по тих часах сцени, що розкривали мотиви Апокаліпсису та композиції з рядом сцен Старого Заповіту. Такі нові мотиви, де розкривались згадані теми, були популярні у церковному мистецтві в добу бароко на всіх теренах України. Про що засвідчують ікони та стінопис храмів Києво-Печерської лаври, були вони там в Успенському соборі, також розкриття таких тем можна побачити в стінописі Троїцької надбрамної церкви, розташованій у цій же Лаврі. А також на окремих станкових творах.

Домінуючими сценами, розміщеними в барабані церкви Юра, постають мотиви з Апокаліпсису, з котрих для стінопису Іван Медицький вибрав композицію Апокаліпсис Глава 10, де зображена крилата Богородиця, що стоїть на змії, перед драконом котрого вбиває Архангел Михаїл. А поряд також композиційні мотиви, що ілюструють сцени до 6 та 19 глав Апокаліпсису.

На інших гранях барабану у склепінні церкви – ілюстрації з книг Іони і Товія, а також сцени «Бенкет у Вальтасара» та «Бенкет у Давіда».

Для вирішення цих популярних у європейському мистецтві сцен маляр Іван Медицький хоча використав популярні гравюри з латинських стародруків[25], все ж, малюючи ці сцени, максимально прагнув виявити себе як самобутнього майстра. Це виявилось у моделюванні фігур та вирішенні кольорових партій, і особливо інтер'єрів та пейзажів, намальованих під впливом природи власного краю.

У своїх композиціях Іван Медицький найчастіше полюбляв використав співставлення оранжево – охристих, синьо – зелених, червоно-коричневих кольорів. Така кольорова гама була притаманна усьому галицькому церковному малярству першої половини XVIII ст., а саме доби розквіту бароко.

Серед сцен, що є у стінописі барабана, є ще одна композиція, котра викликає неабиякий інтерес. Це чотири монументальні зображення історії створення перших людей на землі – Адама і Єви. Вони вже розташовані на західній стіні цього об'єму – рівно напроти композицій з мотивами Апокаліпсису. І хоча для вирішення їх узагальнених форм Іван Медицький теж використав західноєвропейські книжкові естампи, все ж, моделюючи лиця цих персонажів він надав подоби сучасних йому жителів Дрогобича. Так для створення образу Єви дрогобицький маляр використав явно зовнішні риси добре знайомої йому місцевої красуні. Не

[24] Скоп Л. Нові дані про художнє життя дрогобицьких іконописців... – С. 13.

[25] Скоп Л. Іван Медицький // 150 славних українців Дрогобиччини (упорядник Пристай Б.). – Дрогобич: «Наш друк», 2012. – С. 93.

виключено, що її міг малювати перед тим з натури, настільки вона має підкреслені для певної особи риси. Так у сцені, де Бог створює Єву, Медицький надав Єві виду молодої жінки. У неї пишні тілесні форми, довге хвилясто золотисте волосся та миле красиве личко. А от Адама дрогобицький майстер вирішив намалювати не зовсім молодим, з рисами вже дещо старшої людини. Викликає особливий інтерес серед цих сцен четверта композиція дещо «трагедійно комічна» композиція – «Адам б'є Єву». Перед нами повстає подія, де Адам, схопивши Єву за горло, б'є її патиком. Його злість, згідно з тексту Старого Заповіту, була на Єву через те, що та зірвала заборонений плід і їх Бог вигнав з Раю. Ця сцена безперечно є унікальною не лише в українському, але й у загально-християнському мистецтві.

Якщо в українському церковному малярстві першої половини XVIII ст. мотиви Старого Заповіту, де є композиції з образами Адама і Єви, були типовим явищем: стінопис Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври та цілий ряд ікон, створених для цокольних та допоміжних рядів українських іконостасів. Але скрізь постаті перших людей зображені більш символічно, коли вони стоять одна особа проти іншої. Водночас лише у дрогобицькій церкві Святого Юра можна побачити таку «оригінальну» сцену, у котрій «Адам б'є Єву»[26].

Можливо її поява була для своєрідного повчання дрогобицьких жінок. Або по якійсь ще і не знаній нам причині, навіяній апокрифічними оповідями і типовій як для дрогобичан, так людей цього регіону.

В склепінні дрогобицької святині святого Юра Іван Медицький намалював популярний в давньому церковному стінописі мотив – Собор Архангелів. Традиція малювати в інтер'єрах святинь – немов «на небі» – зібрання ангелів, має витоки ще з ранньо-візантійського мистецтва, про що свідчать численні розписи та мозаїки.

Поява в дрогобицькому стінописі цього мотиву на початку XVIII ст. була причетна до нових вимог стосовно незнаних іконографічних тем в українській церковній культурі. Адже починаючи з другої половини XVII ст., і особливо, у період першої половини XVIII ст., було створено чималу кількість розписів та ікон з сюжетом «Собор Архангела Михаїла» – стінопис у церквах: Воздвиження Чесного Хреста у Дрогобичі 1636 р. та в селі Вислобока XVIII ст. Хоча тогочасних таких розписів у церквах збереглось мало, але вони цілком закономірно мусіли бути у багатьох українських святинях[27].

Малюючи ангелів на своєму дрогобицькому стінописі, Іван Медицький прагнув надати їм граціозні постаті. У них круглі рум'яні щоки, а на головах хвилясте волосся. Явно маляр намагався відтворити у їх образах узагальнену подобу молодих краян, що відповідали еталону місцевої краси. Кольорові партії на цьому стінописі є урочисто святкові. Кольорові тони виконані лісировочно, а локально нанесені площини надають стінопису особливої монументальності.

При вирішенні у 1711 – 1714 рр. складної богословської програми вже стінопису Введенського приділу цієї ж церкви Юра, Іван Медицький знову прагнув створити неповторне розміщення сцен, використовуючи цілий ряд іконо-

[26] Див, наприклад: Скоп Л. Українське церковне малярство в Галичині. Техніка технологія XV – XVIII століть. – Дрогобич: Коло, 2013. – С. 109.

[27] Див., аналогічні порівняння у: Міляєва Л. Розписи восьмерика і бані нави церкви святого Георгія (Юра) в Дрогобичі // Студії мистецтвознавчі. – Чис. 4. – К.: Видавництво ІМФЕ, 2010. – С. 73-75 і ін.

графічних мотивів, котрих не практикували використовувати при розписах в українських церквах. Це теж було типовим явищем для мистецтва доби бароко у святинях що сповідували основи Східної Церкви загалом, так і вітчизняного – українського зокрема.

Адже ще з XVI та до середини XVII століть в інтер'єрах галицьких церков було дуже строге оформлення. До них традиційно малювали у більшості прикладів лише ікони до іконостасів, а також великі композиції на тему «Страстей Господніх» та «Страшного суду». Певно це було викликано впливом оформлення інтер'єрів тодішніх латинських храмів. У них оформлення було строго локальним на відміну від поствізантійських церков XVI – XVII ст., у котрих все ж було часто «забагато» в інтер'єрі ікон та композицій у стінописі – з численними іконографічними сюжетами, що не давало належним чином сконцентровувати увагу на іконостас.

Вже з другої половини XVII ст. на стінах українських церков почали з'являтись, невідомі перед тим, сцени як із Старого так і Нового Заповіту. Тому зображувати на стінах галицьких церков різноманітні сакральні мотиви було новаторством. Першими так оформляти свої святині розпочали майстри на теренах Західної України. А згодом такі нові вимоги до оформлення храмів почали використовувати і у церквах Центральної України. Особливо це практикували майстри, що працювали у майстерні Києво-Печерської Лаври. Вже з тих часів у кожній церкві створювали виключно самостійну богословську програму розписів, продиктовану власним трактуванням літургії.

В програмі стінопису Введенського приділу дрогобицької церкви Юра, що складається з численних сцен та зображень окремих постатей, головними композиціями є стінопис, розташований на східній та частково південній та північній стінах. На східній стіні він імітує верхні ряди високого іконостасу, а на західній є намальована велика багатофігурна сцена «Три синайські гори». Вже серед цілого ряду інших сцен можна побачити мотиви, ілюструючі притчі Христові, сцени з Святого письма, а також сцени, ілюструючі події з перших десятиліть християнства. Вони були як новий, але богословський правильний приклад оформлення інтер'єру святині, де розкривались теми, присутні в літургії. Іван Медицький намалював обабіч іконостасу портрети жителів Дрогобича, що мали безпосереднє відношення до оформлення цього об'єму церкви. З ліва на північній стіні – священика цієї церкви, Стефана Кобрина, про що свідчить напис: «Сій храм змальовал за битності велеб отца Стефана Кобрина а за презвитера храму МЧХВА Георгія 1711»[28], що керував роботами, а справа, відповідно на південній стіні – фундатора цього стінопису Лучака. Такі, досить великі, портрети згаданих осіб, порівняно з іншими постатями зображеними на стінописі, були не характерними для українського церковного малярства XVI – XVII ст.[29] І коли, подеколи, постаті ктиторів та поважних духівників і малювали у сакральних композиціях, все ж їх зображення не виділялись у загальній схемі живопису. Тому є наступні приклади: груповий портрет родини Юри Петришина, намальований у 1662 році Францішком Малярем в частині стінопису «Рай» в композиції «Страшний суд»

[28] Там само. – С. 97.

[29] Логвин Г. Украинские Карпаты. – Москва: Искусство, 1980. – С. 61.

в Успенській церкві с. Новоселиця, що на Закарпатті; ктитори на підніжжі ікони «Деісус» Івана Рутковича остання чверть XVII ст. в церкві Святої Трійці в Потеличі. Оскільки постаті ктиторів на початку XVIII ст. у церквах починають створюватись значно більшими за розмірами, ніж їх малювали у попередні віки, то слід думати, що створені вони, все таки, під впливом римо-католицьких творів, де значенню образів фундаторів в інтер'єрах святинь здавна приділялось значно більше уваги.

Наявність великих портретів священика і фундатора у дрогобицькій церкві Юра було вже характерним для українського церковного мистецтва доби бароко. Так подібно є збережений портрет священника Нікоря, виконаний невідомим майстром риботицької школи малярства у програмі стінопису бабинця церкви святого Миколая на початку XVIII ст.[30]

Його подоба намальована в одному ряді з святими мучениками – притім висотою майже на зріст людини. А крім монументального живопису, в цілому ряді українських церков встановлювались досить великі портрети жертводавців, як це було в Успенській церкві міста Львова, де на північній стіні нави розміщувався портрет XVII ст. – фундатора цієї церкви Корнякта.

На стінописі Веденського приділу, положення постатей цих дрогобичан є намальованими з молитовно складеними руками. Ці особи звернені до невеличкого скульптурного «Розп'яття Ісуса Христа», котре стоїть на престолі. Таке зображення знаних осіб було типовим для малярства Центральної Європи в XVII та першій половині XVIII ст. Збережена чимала кількість таких портретів, як римо-католицьких вельмож, так і представників української шляхти, що сповідували східний обряд. Їх могли встановлювати також в українських церквах, костелах або в інтер'єрах будинків чи палаців цих достойників. До прикладу можна згадати портрет Євдокії Жоравко, намальований художником Іваном Паємським у 1696 році[31].

Портрет отця Стефана Кобрина на дрогобицькому стінописі повстає одноосібним, на відміну від портрета ктитора Константина Лучака[32], перед котрим намальовано троє його дітей. Притім двоє з них у звичайних одежах, а от одне дитя у підкреслено білому – так у ті часи зображали вже неживих дітей.

Також на портреті священника зберігся підпис, котрий вказує, що це Стефан Кобрин ієрей – цього храму, а от перед ктитором Лучак був явно замальований по невідомим причинам. А розташовувався він відразу під ногами цієї особи. Не виключено, що цей напис явно комусь не сподобався і сам безпосередньо Іван Медицький замалював його у кінці створення цих монументальних розписів. Виконав він це такою ж світло охристо-оранжевою фарбою, котра є домінуючою у кольоровій гамі цього стінопису: орнаментах на панелях, моделюванні позему гір, лещадок чи одежах святих. Заможній одяг ктитора засвідчує, що він належав до панівної верхівки міста Дрогобича і можливо був одним із співвласників соляних жуп – основного промислу цього міста. І зовсім дивним є те, що хтось (правда не відомо коли) прорізав «під циркуль» цьому достойнику німб. Що за причина цьому була, поки що таємниця.

[30] Логвин Г. Україна и Молдавия. – Москва: Искусство, 1982. – С. 451.
[31] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 152.
[32] Скоп Л. Іван Медицький... – С. 74.

На східній стіні Введенського приділу – над намісним рядом та цокольним рядами, іконостасу, створеного у другій половині XVII ст. Стефаном Поповичем Медицьким, його син Іван Медицький виконав стінопис, що продовжує схему високого іконостасу. Тепер Іван Медицький намалював празничковий, апостольський та пророчий ряди з типовим завершенням композиції Голгофи. Притім остання мала вкрай самобутній для українського церковного малярства іконографічний мотив «Отечество», де Бог Отець обнімає свого розіп'ятого Бога-Сина. Мотив «Отечество» був вкрай популярний в латинські іконографії XV – XVII ст., особливо на Півночі Європи.

Такого типу стінопис, або часом підмінений станковим живописом на полотні чи суцільній дошці, що імітує верхні ряди іконостасів, мав також поширення в церквах Галичини. З'являлись у західноукраїнських церквах з середини XVI ст., котрі, очевидно» мали фінансові проблеми, не маючи змоги замовити професійну різьбу та позолоту, які по тих часах, цілком закономірно, коштували дуже дорого. Найбільш ранній такий приклад: з 1636 зберігся – у незавершеному апостольському ряді, що мав бути намальованим на суцільній дошці, автора Ікони Богородиця Одигітрія з Мражниці у дрогобицькій церкві Воздвиження Чесного Хреста[33]; з другої половини XVII ст. можна назвати апостольський ряд, намальований на довгому домотканному полотні з церкви села Вовче (МДД). Серед пам'яток монументального мистецтва: в Успенській церкві села Новоселиця Виноградівського району 1662 р., автор Францішек Маляр; в Предтеченському приділі дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста 1672 р., автор Стефан Попович Медицький; також у закарпатських церквах Крайниково та Середнє Водяне з кінця XVII початку – XVIII ст.

Створючи стінопис, імітуючий верхні ряди іконостаса у Веденському приділі дрогобицької церкви Святого Юра, Іван Медицький не прагнув дотримуватись кольорової гами, заданої його батьком у другій половині XVII ст. на нижніх рядах різьбленого іконостасу. Він малює тут постаті та сцени знову з строгою обмеженою на кольори палітрою. Тому його живопис є наближений до графіки. Така творча інтерпретація монументального живопису, з використовуванням обмеженої палітри, де домінували пігменти, виготовлені з місцевих глин, могла бути також викликана певними тимчасовими труднощами на початку XVIII ст. щодо доставки купцями з далеких країв дорогих різноколірних пігментів. Але графічне виконання цих розписів не перешкоджає сприймати кожну частину стінопису зокрема.

Головною композицією на східній стіні цього храму Іван Медицький зобразив Христа в образі Архієрея, що постало на період першої половини XVIII ст. вже догматичним для українських іконостасів: з 1700 р. в церкві Святого Миколая Великі Мости. Хоча у Дрогобицькій церкві Воздвиження у стінописі 1636 року на чину Моління на східній стіні вже був так зображений Христос. Це було найбільш раннім прикладом в українському церковному мистецтві. Не виключено, що власне образ Христа Архієрея з цього стінопису і вплинув на творчий задум Івана Медицького. Адже образи Святої Марії та Івана Хрестителя тут намальовані обабіч Спасителя в окремих арках. Це було типовим для галицьких

[33] Скоп Л. Маляр ікони Богородиця Одигітрія з Мражниці... – С. 19.

іконостасів першої половини XVII ст.: з Успенської церкви Львова (тепер у Грибовичах), і що є на згаданому стінописі Воздвиженської церкви.

При створенні сцен празничкового циклу, що над намісним рядом, Іван Медицький до мінімуму звів у них наявність допоміжних деталей, відтворюючи лише найголовніші постаті, котрі відіграють головну дію у цих сценах.

На західній стіні цього приділу Іван Медицький, як вже мовилось, намалював велику багато фігурну сцену «Три синайські гори», використали знову графічний естамп для загальної схеми сцени. Дрогобицький майстер розкрив перед нами цілу галерею сучасників майстра, котрим він надав подобу старозавітних та новозавітних персонажів, що мали причетність до подій, що відбувались в межах Трьох синайських гір та у підніжжі їх давнього і знаменитого монастиря святої Катерини. Найчастіше на цих горах зустрічаються зображення сцен з життя Мойсея. Типово для стародавніх карт є те, що на всіх зображених сценах стоять номери, а в нижній частині стінопису є текст, в котрому напроти кожного з цих номерів є опис події, що там відбувалась. Особливість цього тексту полягає також у тому, що він двомовний. З лівої сторони текст написаний українською, а з правої перекладений польською. Це було явно по тій причині, що частина поляків, котрі проживали поряд з церквою Юра, могли бути одружені з українками та навпаки і цілком, закономірно, вони ходили сім'ями на службу до цього храму. Та могли вільно читати роз'яснення намальованих сцен[34].

Серед сцен стінопису Введенського приділу, котрі теж викликають особливе зацікавлення слід виділити чотири композиції з алегоричними темами – Пори року. Кожна з цих сцен намальована по краях західної стіни приділу – по дві на кожну сторону. Лаконічно підписані популярними у краю термінами, такими як «Літо рве ябка» чи «Осінь моркву скрепоче». Чому маляр Іван вирішив їх зобразити тут, поки що загадка, але їх присутність в стінописі надає йому особливого колориту і це є єдиним давнім храмом в Україні, де б збереглись такого типу розписи.

Самобутньо вирішив Іван Медицький класичну сцену «Втеча в Єгипет». Тут зобразив він цю подію немов у місцевому карпатському пейзажі. Особливе зацікавлення викликають образи воїнів, що переслідують Богородицю з немовлям та Йосипа. На цих персонажах овечі шапки та гуні (типу хутряного плаща) чорного кольору. Ці колоритні особи з виду нагадують місцевих опришків.

Обабіч іконостасу на парусах є дві сцени. Ліворуч зображена композиція «Пир у Ірода» та «Народження Івана Хрестителя». На цих сценах маляр Іван розкрив образ представників єврейського кагалу, для правдоподібності «списаний» явно з натури – подоби дрогобицьких іудеїв. Одяг цих людей відтворений до найменших деталей. Особливо пишно повстають одежі жінок з їх багато оздобленими сукнями та капелюхами.

Невеличкі розміри Введенського приділу завдяки стінопису Івана Медицького отримали своєрідний синтез монументальності і камерності. В середині цього об'єму відчутна повна незалежність від інтер'єру нави – церкви святого Юра. До цього приділу був збудований окремий вхід ззовні церкви. Такі малень-

[34] Див., наприклад, у: Скоп Л. Українське церковне малярство в Галичині. Техніка технологія XV – XVIII століть. – Дрогобич: Коло, 2013. – 192 с.

кі храми на другому поверсі головного об'єму, мала переважна більшість деревинних і мурованих українських святинь Перемишльської єпархії, збудованих або перебудованих у середині XVII ст.: Святого Юра в Дрогобичі; Святого Іллі в Монастирці Лішнянському; Архенгела Михаїла в Ісаях. Хоча згодом практично з середини XVIII ст., ці маленькі храми перестали виконувати свої функції, а у більшості випадках у них була розібрана підлога. Причиною того, що перестала бути потреба у придільних святинях, була поява в українських церквах бокових вівтарів, встановлених у центральній наві і біля котрих тепер проводились богослужіння, відповідно ті, що відбувались у придільних церквах[35].

Крім розписів у Введенському приділі Іван Медицький виконав у церкві Юра також стінопис на фасаді цього храму. Над порталом входу в Введенський приділ він виконав сцену «Меч Духовний» з апокаліптичним зображенням Христа, керуючим небесним воїнством: по периметру храму під перекриттям святині, у картушах ангелів та композицію «Богородиця Знаменія», а з південної сторони церкви по обох сторонах бокового входу в церкву – ростові фігури апостолів Петра і Павла. На жаль, розписи під перекриттям та на порталі входу практично втрачені.

В іншій дрогобицькій церкві – Воздвиження Чесного Хреста, також збереглись малярські праці Івана Медицького. Серед них стінопис над іконостасом. Його програма складається з монументальної іконографічній композиції «Коронування Марії», коли Бог Отець, Бог Син і Бог Дух у виді Новозавітної Трійці коронують Святу Марію, возвеличуючи її Царицею Небесною. Постать самої Богородиці тут також є у ізографічному зображенні – «Богородиця Непорочного зачаття» – або як ще її називають «Апокалітична». Таке вирішення подоби пречистої Діви стало популярним в сакральному мистецтві Галичини з останньої чверті XVII ст. І, до речі, одним з ранніх таких прикладів є її зображення, створене Стефаном Медицьким, батьком Івана, у стінописі дрогобицької церкви Юра. А от на Заході Європи іконографічні приклади мотиву «Богородиця Непорочного Зачаття» є вже відомі з XV ст. І звідти і прийшли в українське церковне мистецтво. Обабіч Богородиці Іван Медицький намалював у дванадцяти клеймах сцени із темою страт та мук апостолів. Цю композицію Іван повторив під впливом аналогічного стінопису, що теж розташований над іконостасом лише створеного в останній чверті XVII ст. його батьком Стефаном Поповичем Медицьким, але вже у дрогобицькій церкві Юра. Такого типу стінопис над іконостасом є унікальним і його можна побачити лише у дрогобицьких, святинях[36]. Хоч більшість композицій згаданого стінопису сцен виконані з використанням взірців, взятих з ілюстрацій українських стародруків, все ж батько і син Медицькі у своєму живописі їх самобутньо інтерпретували.

Присутність у стінописі дрогобицьких церков на верхній частині східної стіни Богородиці у композиції «Коронування Марії», можна також розглядати, як повернення до більш давніх традицій українського церковного мистецтва, відомого ще з часів Київської Русі. Адже у ті давні часи над іконостасом на східній стіні вівтарної частини завжди знаменувалась монументальна постать Богоро-

[35] Логвин Г. Украинские Карпати... – С. 78-80.

[36] Там само.

диці в чині Оранта: мозаїка XI ст. Софія Київська; стінопис XII ст. Кирилівська церква в Києві. З останньої чверті XVII ст. галицькі майстри почали відроджувати тему – образ Богородиці, малюючи її в різьблених картушах і встановлюючи над іконостасом переважно посередині пророчого ряду під сценою «Голгофа». Найбільше таких пам'яток було створено майстрами жовківської школи, де працював у ці часи відомий український майстер Іван Руткович. Але найбільш ранньою такою сценою в галицькому церковному малярстві в XVII ст. є композиція, створена в 1636 році в програмі стінопису східної стіни вівтарної частини дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста. Програма оформлення цієї стіни храму є дуже близька мозаїкам вівтарної частини в Софії Київській і є, відповідно, відродженням ідей давнього українського мистецтва. Автор стінопису Воздвиженського храму був дрогобицький майстер відомий як маляр ікони Богородиця-Одигітрія з Мражниці, котрий мав добру школу малярства, а також мав добру обізнаність у питаннях сучасного йому богословію оформлення церков. Тому перед нами і є типовий приклад малярства, створений у добу розквіту і відродження української культури. Не виключено, що як батько так і син Медицькі майже півстоліття потому знову звернулись до возвеличення Богородиці над іконостасом за допомогою засобів монументального малярства. На свій час ця робота батька і сина Медицьких була прогресивна по задуму для українських церков, у котрих немає аналогів серед відомих пам'яток українського монументального малярства. Хоча саму тему зображення «Коронування Марії» у середині XVII ст. полюбляли малювати, як головний образ у латинських костелах Центральної Європи: вівтар середини XVII ст. з живописом Штробеля в львівському кафедральному костелі. Під впливом таких пам'яток і була взята ідея стінопису у Стефана Поповича Медицького. Вдало і нетипово для українського монументального живопису свого часу цей майстер використав цю ідею і створив свій варіант програми стінопису[37]. Хоча цю тему Іван Медицький і повторив при розписах, все ж подальшого наслідування вона не отримала. Поза тим, тема Коронування Марії з Новозавітньою Трійцею була дуже поширеною у церковному малярстві Західної України. Серед таких пам'яток, де є ця композиція збереглись пам'ятки з XVIII – XIX ст.: процесійні ікони, хоругви і окремі образи. Також походять такі приклади і з дрогобицьких церков святого Юра, Воздвиження Чесного Хреста та Різдва Богородиці.

Серед станкових творів, намальованих Іваном Медицьким зацікавлення викликає ікона з образом Святого Варфоломея із двома сценами життя та його страти. Ця пам'ятка походить з Дрогобича але немає точного визначення святині та місця куди була створена. Адже у Дрогобичі є парафіяльний костел Святої Марії та апостола Варфоломея і не виключено, що цю досить велику ікону могли місцеві римо-католики замовити у цього популярного вже тоді майстра. Також можливо, що цей образ був намальований для високого різьбленого вівтаря першої половини XVII ст., котрий з дрогобицького костелу продали в церкву Воздвиження Чесного Хреста.

Образ святого апостола Варфоломея Іван Медицький виконав в дусі, поширеному у більш давні часи композицій, коли святий малювався у повен зріст, а на

[37] Міляєва Л. Розписи восьмерика і бані нави церкви святого Георгія (Юра) в Дрогобичі… – С. 80.

поземі створювались мініатюрні сцени, на котрих ілюструвались найбільш важливі події його життя. Якщо брати іконографічні приклади зображення пам'яток з образом цього святого, то бачимо, що дрогобицька ікона є у цьому випадку унікальною. Нам не відомі такого типу ікони і таких розмірів з подобою цього апостола. Це вказує на конкретне призначення згаданого образу, або для церкви, як храмовий образ або, як головний образ у вівтар. Хоча зображення на поземі біля ніг святого мініатюрної сцени страти апостола Варфоломея, коли з нього живого кати здирали шкіру, є також намальоване на більш ранній іконі в апостольському ряді в іконостасі першої половини XVII ст., створеного для Успенської церкви м. Львова (тепер в церкві села Грибовичі біля Львова)[38].

До числа станкових творів, намальованих Іваном Медицьким також належать хоругви, виконані для дрогобицьких церков Святого Юра і Воздвиження Чесного Хреста. При створенні фігуративних композицій на їх сторонах маляр теж використовував певні першовзори. Так, відтворюючи мотив Воздвиження Чесного Хреста для однойменної церкви, Іван спробував повторити композицію храмового образу з іконостасу середини XVII ст. з цього ж храму. Хоча все ж малярська манера лишилась традиційно відмінною. Лики і складки на малярстві хоругви більш м'якші «бароковіші». Ще три інші композиції на хоругвах мали більш старші твори для наслідування. До них належать мотиви «Юрій Змієборець»; «Богородиця заступниця усіх страждущих» та «Церква Войовнича». Тема «Богородиця заступниці усіх страждущих» була у ті часи вкрай популярна на усіх теренах України. Виникла вона під впливом латинського мотиву «Мізарикордія», популярного ще у західноєвропейському мистецтві у XV ст.[39] Численні ікони з такою іконографічною композицією походять з церков Західної та Східної України. На таких пам'ятках була чи не найкраща можливість відтворювати образи сучасників, як це і зробив дрогобицький маляр. Популярною ця сцена була в XVII ст. також на Галичині у римо-католицькому мистецтві. Так безпосередньо у Дрогобичі в стінописі XVII ст. в римо-католицькому парафіяльному костелі в наві на східній стіні теж є досить велика сцена «Мізарікордія», що захищає місцевих жителів від різних негараздів.

Тема мотиву «Церква Войовнича», що є на одній з сторін дрогобицької хоругви (створеної для церкви святого Юра), з'явилася в українському церковному малярстві теж у першій половині XVIII ст. і мала певне поширення. Суть цієї сцени полягала у символічному зображенні корабля – нашої церкви, на котрий нападають зі зброєю різноманітні популярні тоді церкви та релігії, до котрих до прикладу належали протестанти та мусульмани. Рисунок з такою сценою зберігся серед підготовчих учбових рисунків Києво-Печерської іконописної школи також з початку XVIII ст. Іван Медицький, як бачимо, теж мусів користуватись іконографічним взірцем при створенні цієї композиції на хоругві. На цій хоругві зберігся напис «…битности велебного отця Стефана Кобрина За отпущеніє гріхов своїх року Божого 1718 октобрія дня под. церков святую сію коругву споруди раби божия Анастасія… Стефан Кобрин коштом своїм[40].

[38] Там само.

[39] Жолтовський П. Художнє життя в Україні... – С. 143.

[40] Там само. – С. 151.

Від цих хоругв збереглись держаки досить великих розмірів, десь у півтора раза вищі ніж класичні з XIX ст. з прикрашеними різьбленими посрібленими прикрасами у вигляді виноградного грона та хрестів на завершенні. А завершують їх теж художньо вирізьблені посріблені хрести. Це теж є досить унікальним, адже, з тих часів такі держаки до хоругв нам не відомі.

Як бачимо, після закінчення стінопису у Веденському приділі, що відбулось у 1714 році, отець цього храму – Стефан Кобрин і надалі співпрацював з Іваном Медицьким. Перші спроби систематизації творчого життя дрогобицького маляра Івана Медицького вказують, що безперечно мусять бути збережені ще інші пам'ятки, створені цим талановитим майстром. При їх виявленні можна буде ще більш конкретно систематизувати виконані ним ікони і розписи.

Лев Скоп.

Дрогобицький маляр кінця XVII ст. – першої половини XVIII ст. Іван Медицький.

У статті аналізується біограма відомого дрогобицького маляра Івана Медицького та його мистецька спадщина, яка збереглася в церквах Дрогобича та околиць. Зроблено кілька припущень щодо мистецької традиції в регіоні, а також впливи малярства С. Медицького на наступні покоління малярів. Основний контекст розвідки зосереджено на темі його мистецького спадку, серед якого передовсім твори монументального і станкового малярства, що були виконані для дрогобицьких церков Святого Юра та Воздвиження Чесного Хреста.

Lev Skop.

The Drohobych painter of the end of the XVII-th century – the first half of the XVIII-th century Ivan Medytskyy.

The article analyzes the biogram of the famous Drohobych painter Ivan Medytskyy and his artistic heritage, which has been preserved in the churches of Drohobych and its surroundings. Several assumptions have been made about the artistic tradition in the region, as well as the effects of S. Medytskyy's painting on subsequent generations of painters. The main context of the exploration is focused on the subject of his artistic heritage, among which the works of monumental and easel painting, which were performed for the Drohobych churches of St. George and the Exaltation of the Holy Cross.

УДК 27-789.17(477.83-22)"185"

Юрій СТЕЦИК

ВИХІДЦІ ІЗ НАГУЄВИЧ У ВАСИЛІАНСЬКОМУ ЧИНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТ.): БІОГРАФІЧНІ НОТАТКИ

Історія Нагуєвицького василіанського монастиря розглядалася нами вже не одноразово на сторінках краєзнавчої преси та наукових видань[1]. До наших днів, на жаль, не зберігся монастирський архів, фрагментарні відомості про обитель віднаходимо у судових актах як світських, так і церковних інституцій, які дозволяють досить епізодично реконструювати історію обителі. Адже впродовж першої половини XVIII ст. тривали судові суперечки за приналежність землеволодінь ліквідованого монастиря.

У запропонованому повідомленні, на підставі опрацьованих архівних матеріалів, намагаємося реконструювати основні життєві віхи уродженців с. Нагуєвичі, яке у розглядуваний період, за церковним адміністративно-територіальним поділом, належало до Дрогобицького деканату Перемишльської унійної єпархії. Під час укладення біографій василіанського чернецтва Перемишльської єпархії східного обряду вдалося зафіксувати відомості про походження двох іноків із Нагуєвич: о. Йосафата Кімаковича та о. Сильвестра Коблянського[2]. Тож зупинимося докладніше на огляді їх біографій.

Кімакович Йосафат (світське ім'я Іван), син Івана та Тетяни. Народився 29.08.1753 р. у селі Нагуєвичі Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. Закінчив Самбірську школу. Вступив 27.08.1778 р. до Добромильського новіціату. Після року випробовувань 03.09.1779 р. склав чернечі обіти професа та відправлений як послушник до Замостя на студії з філософії. Через рік у вересні 1780 р. скерований до Лаврова для проходження студій із догматичної та моральної теології. Після завершення студій 23.01.1782 р. отримав ієрейські свячення від холмського владики та перемишльського адміністратора Максиміліана Рилла. Був провідником та душпастирем у Віцинському та Замойському монастирях. Помер 16.06.1805 р[3].

[1] Стецик Ю. Монастирі Дрогобиччини (XIV – початок XIX ст.). – Дрогобич: Коло, 2000. – 75 с.; Його ж Нагуєвицький монастир Св. Миколая (XVI – XVII ст.): спроба ретроспективної реконструкції // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Дрогобич: Коло, 2003. – Вип. VII. – С. 182-192; Його ж Історія Нагуєвич – родинного села Івана Франка // ДКЗ. – Дрогобич: Коло, 2005. – Вип. IX. – С. 18-30; його ж Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.). – Жовква: Місіонер, 2015. – С. 186-199.

[2] Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм. – Жовква: Місіонер, 2015. – С. 105-107.

[3] Там само. – С. 105.

Коблянський Сильвестр (світське ім'я Станіслав) син Петра та Юліана. Народився у 1713 р. на теренах Перемишльської землі у с. Нагуєвичі. Здобув теологічну освіту. Вступив 03.07.1740 р. до Добромильського новіціату. Після року випробовування у новіціаті 14.09.1741 р. склав обіти професа. Отримав ієрейські свячення. 1741 р. призначений професором чернечих студій у Лаврівському монастирі. 1742 р. відправлений до Гощі, де викладав філософію. Через рік у серпні 1743 р. повернувся до Лаврова для викладання теології. На Дубнівській капітулі, де було обрано провінціалом (протоігуменом) Іпатія Білинського, також обрано о. Сильвестра секретарем провінційної управи. На Берестейській капітулі (1747 р.) обраний провінціалом Святопокровської провінції. Після чотирьох років управління провінцією призначений ігуменом спочатку Лаврівського, а згодом Мильченського монастирів. Помер 11.06.1757 р. у Мильчені[4].

На підставі укладених біограм, можна зробити певне просопографічне узагальнення. Родинне походження двох монахів суттєво відрізнялося: якщо о. Йосафат походив із простого селянського роду Кімаковичів та у світському житті здобув тільки загальну освіту і, очевидно, вступ до чернецтва розглядав як можливість отримання духовної освіти, то о. Сильвестр, будучи вихідцем із дрібношляхетського роду Коблянських, ще до вступу в чернецтво здобув теологічну освіту, і, ймовірно, розглядав перебування в Чині як можливість здійснення духовної кар'єри. Адже, будучи шляхтичем обирався та призначався на керівні посади Чину: протоігумена та ігумена. Зауважимо, що у першій половині XVIII ст. фіксуються відомості про те, що парохами у Верхніх Нагуєвичах були о. Степан Кімакович, а у Нижніх Нагуєвичах о. Теодор Коблянський[5]. Проте, через відсутність відповідної генеалогічної інформації практично не можливо простежити родинний зв'язок між о. Йосафатом і о. Степаном Кімаковичами та о. Сильвестром і о. Теодором Коблянськими.

Розглядувані кандидати у чернецтво розпочинали свій духовний вишкіл у Добромильському новіціаті, який був найближчим формаційним осередком, адже інший студійний дім для кандидатів знаходився у Почаєві. Очевидно, що на вибір студійного дому впливала регіональна духовна традиція, яка почала формуватися ще на початку XVIII ст., і набула усталених форм із переходом юрисдикції чернецтва від єпископів до протоігуменів та утворенням окремих чернечих провінцій як адміністративних одиниць.

Розглядуваним особам, що склали довічні обіти професа (чистоти, убогості, послуху) вдалося отримати ієрейські свячення, що дозволяло активно провадити душпастирську працю в різних напрямах: проповідництво, сповідництво. В цьому напрямку свої задатки реалізував о. Йосафат Кімакович.

Освоєння певного інтелектуального рівня дозволяло о. Сильвестру Коблянському займатися педагогічною працею, провадячи теологічні студії для молодого покоління чернецтва, а також відзначився в адміністративній праці Чину. Зокрема, будучи протоігуменом Святопокровської провінції, намагався зберегти дрібні чернечі резиденції, які підлягали ліквідації або ж об'єднанню із більшими монастирями відповідно до постанов Апостольської столиці.

[4] Та мсамо. – С. 106-107.

[5] Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)... – С. 195-196.

Отже, зібраний нами біографічний матеріал дозволяє зробити певні аналітичні припущення про те, як регіональні та родинні духовні традиції впливали на вибір аскетичного життя. В укладених біограмах можна чітко простежити основні етапи духовної формації іноків: кандидат – новик – брат-профес – ієромонах. Основним здобутком для монаха вважалося отримання священичих свячень, які дозволяли провадити різні напрями духовної праці у ранньомодерному суспільстві.

Додаток 1

Просопографічні характеристики василіанського чернецтва, уродженців с. Нагуєвичі (друга половина XVIII ст.)

прізвище ім'я роки життя	світське життя					етапи духовної формації					вік/ фізичний стан						інтелект			обов'язки			
	походження				освіта	кандидат	новіціат	студії	свячення	всуп	чин	життя	здоров'я	смерть	грамота	наука	педагогіка	мистецтво	адміністр.	господар.	освітні	церкови	
	соціальне	територіальне	конфесійне	етнічне																			
Кімакович Йосафат 1753 – 1805	с	сл П.Р. П.є.	rg		рит Самбір	Добромиль 1778	Добромиль 1779	філ. Замостя тео. Лаврів	ієрей 29	25	27	52					вк		скп пі і			вп	пар
Коблянський Сильвестр 1713 – 1757	ш	сл П.Р. П.є.	rg		тео	Добромиль 1740	Добромиль 1741		ієрей 28	27	17	44											

Список скорочень використаних у таблиці

с – селянин
ш – шляхтич
П. Р. – Перемишльська земля
Руське воєводство
П.є. – Перемишльська єпархія

rg – грецький обряд
рит – риторика
філ – філософія
тео – теологія
вк – викладач
і – ігумен

пі – протоігумен
скп – секретар провінційний
пар – парох
пв – проповідник

Юрій Стецик.

Вихідці із Нагуєвич у Василіанському Чині (друга половина XVIII ст.): біографічні нотатки.

На підставі опрацьованого статистично-описового матеріалу укладено біограми двох ієромонахів (о. Йосафата Кімаковича, о. Сильвестра Коблянського), які походили із с. Нагуєвичі, за усталеними критеріями: світське ім'я, батьки, час і місце народження, світська освіта, час і місце вступу до новіціату, складення обітів професа, чернечі студії, ієрейські свячення, монастирські обов'язки, дата і місце смерті. Представлено основні просопографічні характеристики іноків: мотиви вступу до монастиря, етапи духовної формації, провідні напрями діяльності.

Yurij Stetsyk.

The natives from Naguevychi in Basilian Order (second half XVIII): biographical notes.

Based on the elaborated statistical-descriptive material, biographies of two hieromonks are made (priests Josafat Kimakovich, Sylvestr Koblianski), who were born in the village of Naguevychi, according to established criteria: secular name, parents, time and place of birth, secular education, time and place of the admittion to the novitiate, making vows of profess, monastic studios, priestly ordinations, monastic duties, date and place of death. The main prossopographical characteristics of monks are presented: motives for going to the monastery, stages of spiritual formation, leading directions of activity.

УДК 394.2(477.83-22)

Михайло ХАЙ

ОБРЯД «ОБЖИНКИ» НА ЕТНО-ФЕСТІ-2018 У НАГУЄВИЧАХ: СПРОБА НАУКОВО-ЕТНОЛОГІЧНОЇ ТА ЕТНОФОНІЧНОЇ (НАРОДНО-ВИКОНАВСЬКОЇ) РЕКОНСТРУКЦІЇ

Стан традиційної обрядовости в сучасній Україні невблаганно підходить до тієї крайньої межі природнього згасання і неприроднього нищення, за котрою уже – небуття, а відтак, забуття і повна заглада. Надто ж, в умовах тяжкої економічної ситуації, не менш важкої і особливо підступної т. зв. «гібридної» війни – обставин – за яких, здавалось би музи і гуманітарна наука мали б узагалі мовчати. Втім, діялектика української історії та українського життя і побуту поспіль побудовані так, – що більше скаженіє і лютує ворог, то на більше мірило спротиву він наштовхується. І то – не лише військового, але й гуманітарного, етнокультурного, наукового.

Так було за княжої доби, під час якої, незважаючи на перманентні війни і міжусобиці, Русь-Україна віднайшла у собі сили на запровадження світла високої християнської культури, освіти і храмобудування. Так було і за доби культури козацького бароко, коли постійні набіги ординців усіляких мастей попри страшну руїну лише допомогли укріпити й розвинути ці цінності (включно й з християнською обрядовістю). Так було й навіть за доби Січових Стрільців та УПА, коли Культурні Референтури цих збройних формувань в перервах між виснажливими боями віднаходили час і можливість на поетичну, художню, музичну творчість і навіть на обрядове відзначення звичаєвих та релігійних свят і обрядів.

Нинішня зовсім не однозначна ситуація на «зовнішньому» фронті й на фронті «внутрішньому» озивається такою кількістю фестивалів і шоу, якої за 5 років цієї жорстокої війни могло б цілком вистачити на усі попередні часи і епохи. Одіозність і неоднозначність цієї ситуації з одного боку, здавалось би, заслуговує морального осуду, а з іншого, як і у минулі часи, пробуджує усвідомленість суспільства у тому, що попереду прірва, Армаґедон, якого без духовного, морального, етнокультурного і наукового катарсису і чергового якісного гуманітарного «стрибка»/поштовху Україна може й не пережити. Чи всі фестивалі і шоу відповідають цій високій місії і планці? Звичайно ж ні! Далеко не всі і, першою чергою, звичайно ті з них, науковий потенціял творчих концепцій котрих дуже далекий від глибини історичної, фольклорної і, ширше, наукової Правди й Суті, ідей та завдань, що задекляровані у їх самоназвах, статутах і концепційних завданнях.

Оминаючи спокусливу можливість аналізи наукового рівня усіх фестивалів із приставкою «етно», у цій статті зупинимося на прикладі «фолькльоризації» одного із них – «Етно-Фесту» у рідному селі Великого Каменяра Нагуєвичах. Одразу скажемо, якщо перші спроби «розфестивалити» малу батьківщину Поета-Велета Науки і Праці нічим не відрізнялись від пересічних українських сільських фестивалів, що за дуже незначними винятками більше нагадували огляди художніх колективів та популярних естрадних ансамблів Дрогобицького і прилеглих до нього районів Львівської области. Однак, з приходом до керівництва ДІКЗ «Нагуєвичі» професійного історика, канд. іст. н., людини високої ерудиції і неспокійного палкого серця Богдана Лазорака місцевий «Етно-Фест» почав поступово набирати обертів «фолькльоризації» та міцного науково-концепційного обґрунтування. І хоч амбітній спробі організувати на науковій базі Заповідника Центр бойківської традиційної культури поки-що з усіх нам відомих причин не судилось здійснитися – посильні спроби фолькльоризації та наукової роботи у колективі вже розпочалися і продовжують тривати.

На одному із численних минулорічних науково-етнологічних заходів, які чи не найліпше вдалися – «Бойківських запустах у Нагуєвичах», Богдан Орестович, у подячному слові учасникам, сказав: «Хочу сказати дві речі. Перше: Ми нині сплели в Нагуєвичах нову сторінку співпраці. Вона інша… По іншому виглядає тепер цей конференц-зал. Ви всі бачили… Народний дім, старше покоління і всі тут, всі щось десь згадали, щось пережили. Ми з вами потішилися з того, ми любимо цю справу, ми всі в музейній справі працюємо. Я би хотів сказати, що цей простір відкритий для вас, друзі (звертається до капелі інструментальної музики «Надобридень» з Києва), для друзів ваших друзів, запрошуйте всіх сюди! І найважливіше… Наступний етап – це «Обжинки».

Хоч колектив «Надобридня» запросити із Києва через брак коштів не вдалося, «Обжинки» у програмі «Етно-Фесту» Нагуєвичах все ж таки відбулися приблизно за таким «сценарним пляном»:

Плян-рекомендації[1]

до науково-етнографічної реконструкції обряду «Обжинки» в програмі Етно-Фесту-2018, с. Нагуєвичі – 26. 08. 2018 р., орієнтовно 14.00 – 16. 30 год. (на матеріялі традицій сіл Нагуєвичі (Др.), Лютовисько та Биличі (Самб.), Волосянка (Ск.), Либохора (Турк.).

І. Підготування до реконструкції обряду – 14. 00 – 14.15 год.

Сходяться люди, учасники реконструкції готують реманент: серпи, коси, матеріял для в'язання снопів тощо, музика грає для настрою («Надобридень хлопский», ладканки «До благословення», «До обжинків», «До різання барвінку», «Стародавній марш» та ін.).

ІІ. Власне «Обжинки», «заволочування поля», «в'яжуть снопи» 14.15-14.30 год.

Женці (5-6 жінок) жнуть навперейми. Тим, хто не встигає – музика «заволочує поле». Далі – плетуть перевесла, косарі (1-2 чоловіки) ідуть підкошувати трохи віддалік, скраю города садиби Франків. Відтак, женчики починають в'язати снопи,

[1] Рекомендації склав та провів реконструкцію доктор мистецтвознавства, професор Михайло Хай.

дівчата співають – «Зажурилося поле, що ся лишило голе», потім музика грає коломийки («Вітцева», «Ой чиє то весіллєчко?», «А то ми ся посходили, родино (й) родино, аби нам ся яре жито вродило-вродило»).

III. «Обід» 14.30 – 14.40 год.

Розстеляють наїдки і безалькогольні напої на веереті, обідають, припрошують і косарів (музика грає «До ладкання», «До стола», дівчата ладкают).

IV. Закінчення обжинок 14.40 – 14.50 год.

Снопи складають у полукіпок, серпи запинають у снопи. Господар виходить на поле, дякує женцям за гарну роботу і запрошує на вечерю і на «музику до рання». По хвилі женці розбирають снопи й несуть до «шпихліра» і там складають (Музика по дорозі грає марша, при підході до шпихліра дівчата ладкают «Звеселіло подвір'я»).

V. Гостина в хаті Господаря 14.50 – 15.00 год.

За цей час у хаті садиби Франків застеляють стіл, Господар частує женчиків і дівчат-ладкальниць та запрошує їх до танців (за столом дівчата ладкают).

VI. «Танці до рання» 15.00 – ??????

На подвір'ї починає грати музика («Надобридень хлопский» і «Надобридень шляхоцкий», «Торг» із Господарем, «До ладкання», «Коломийки «Вітцева» «Ґаздівска»», «Коломийка з Лютовиськ» (без назви), «Полька «Галичанська», «Вальс «Як з Бережан до Кадри», «Бойківські козачки», народне фокстро «Я сам хлопец із Самбора» та ін.

У другій частині нашого дослідження зупинимо увагу читача на науковому обґрунтуванні поняття «науково-виконавська реконструкція» і здійснимо бодай провізоричну спробу аналізи схеми перебігу даного реконструктивного дійства та структурно-типологічну аналізу музичного супроводу до нього.

Якщо до цієї публікації питання етнофонічного розгляду реальних дійств традиційної музичної культури бойків перебували у первісному зародковому стані[2], а аналітика науково-реставраційних та науково-реконструктивних спроб її відтворення – була взагалі відсутня, то відтепер ми вступаємо у фазу обґрунтування та формулювання корпусу дефініцій понять *«традиційне етнофонічне дійство», «наукова реставрація автентичного етнофонічного дійства» та «наукова реконструкція етнофонічного дійства в умовах вторинного середовища».*

Одразу слід наголосити, що часи Євгенії Ліньової, коли вечірні купальські вогні і враження від співів дівочих гуртів на пагорбах Полтавщини, чи наші сучасні спостереження ворожінь у хатах і співів на горах при вогнях «на Андрія», наприклад, у с. Вовчому на Турківщині можна було описувати просто «з натури», на жаль, уже «канули у Лету» або (як у тому ж Вовчому), неухильно згасають. Фіксація подібних зразків первісно-синкретичних етнофонічних дійств на відео-апаратуру можлива лише виключно на науково-реставраційному рівні, зі слів та досвіду очевидців. Науково-реконструктивний рівень утривалення цих звичаїв і їх естетики, з одного боку, вимагає максимального володіння достовірними польовими даними і ретельного герменевтичного їх осмислення з метою забезпечення найдостеменнішого відтворення у режимі реконструкції.

[2] Хай М. Музика Бойківщини. – К.: Родовід, 2002. – С. 74-96.

Таким чином, під наукове визначення традиційного етнофонічного дійства підлягає лише процес відтворення архетипових, первісно-синкретичних ознак певного конкретного явища (обряду, ритуалу, першотвору певного виду чи жанру) традиційної культури в обстановці достеменного середовища його побутування. дійства чи обряду в умовах віддалених від питомого середовища їх виникнення і поширення.

Як уже мовилося, в сучасних умовах автентичний рівень самобутности й органічности традиційних етнофонічних дійств практично відсутній, або ж переживає найостанніші стадії природнього згасання чи насильницького витіснення із побуту. Якщо природнє згасання характеристичних ознак явищ і обрядів традиційної культури, зумовлене відмиранням притаманних їм рис первісного синкретизму під впливом технічного прогресу (у нашому випадку – це ручні способи жатви серпами, в'язання снопів тощо) несе у собі необхідність реставрації та реконструювання лише із чисто історико-пізнавальних, морально-етичних компонентів обжинкового обряду, то відновлення у пам'яті нащадків насильно витравлюваних із свідомості народу ритуально-обрядових співів та музичного супроводу і танців (приграваня женцям для настрою й інтенсифікації процесу праці ритмами інструментальної музики, співами обжинкових ладканок та нагадування про бажане закінчення процесу роботи і заслужену винагороду від Господаря музикою і танцями увечері) має своїм завданням, передусім, збереження художньо-естетичних вартостей модусу ритуально-обрядового та музично-інтонаційного мислення середовища.

Наукова реставрація автентичного етнофонічного дійства передбачає відновлення втрачених внаслідок природнього згасання чи насильного витіснення із побуту ознак первісно-синкретичного дійства у достеменному середовищі в умовах максимально наближених до реальних у даному локусі в часи їх повноцінного фунціонування.

Цей рівень утривалення (С. Грица) безцінних вартостей і характеристик історичного й художньо-естетичного досвіду народу має на меті пробудження «побутової пам'яті» жителів конкретного локусу (містечка, селища, села, хутора, кутка тощо), що були втрачені, але залишили по собі відчутний слід і мають непересічне значення як для внутрішнього (власне, науково-реставраційного), так і для ширшого (науково-рекоструктивного) використання поза межами – в умовах міста та у наукових дослідженнях.

На території Бойківщини та прилеглих до неї теренів подібні приклади мали місце у практиці багаторічної співпраці М. Хая із вчителькою-фолькльористкою із Волосянки на Скільщині Ярославою Сокол над науковою реставрацією прадавніх дохристиянських і християнізованих колядок, ладканок «До худоби» на Св. Їр'я, «До обжинків» (вдало використаних, до речі, у нагуєвицькому варіянті наукової реконструкції «Бойківських обжинків»), «На Зелені Свята», голосінь «За дитиною», «За братом» та «читання псалтирі 12-ма дяками» за померлими, етнохореологічних версій пастушого танка «Феся», коломийкових дійств – колядкового «На кочан» («вби сі капуста вила»), «До сьпіваня» і «До танцю», кількох козачкових танцювально-приспівкових композицій – «Метанка», «Ковальський» та ін. Існує також відеозапис подібної реставрації весільного обряду «Вінкоплетин» із с. За-

річне на Жидачівщині, здійснений у 1989 р. Ю. Кондратенком, що володіє дуже високим рівнем відтворення достеменної манери весільного ритуального співу цього локусу[3].

На жаль, спроби відтворення цього та інших ритуалів зусиллями кількох дитячих музичних шкіл Львівщини в рамках фольклорних обласних конкурсів (за винятком гурту «Цюхів верх» Трускавецької ДШМ) носили характер дуже далекий від науково- реставраційно-реконструктивного підходу, а радше, носили характер клюбного, художньо-самодіяльного рівня, майже позбавленого достеменно традиційної лексики.

Наукова реконструкція в умовах вторинного середовища є останньою і, вочевидь, найбільш віддаленою стадією функціонування форм, засад і закономірностей побутування традиційної естетики етнофонічних (народньо-виконавських) дійств, відтворюваних в абсолютно протилежному щодо традиції середовищі – в умовах міста, фестивально-сценічного, студентського побуту тощо.

Цей рівень утривалення засад фольклорно-виконавської етики й естетики є найскладнішим і найбільш віддаленим від мірила достеменности первинних форм функціонування традиції. Саме тому тут існує найбільша небезпека недостовірного або надто приблизного їх відтворення і «сповзання» у критеріяльну сферу діяметрально протилежного (т. зв. «академічного», сценічно-постановочного, естрадно-стилізованого та й, навіть, кічево спрофанованого етично-естетичного підходу). Культурні норми патріярхального села і сучасного урбанізованого побуту, сценічні умовності стилізації й театралізації фольклору і навіть клюбна профанція сільських сценічних «вечорниць» і квазіфольклорних ансамблів у супроводі баяна та бездарно стилізованих інструментальних груп із режисурою й хореографією шароварної сцени – настільки різняться за структурною, технологічною й морально-естетичною сутністю, що фольклор на сцені, асфальті чи в сільському клюбі без відповідного наукового роз'яснення і коментаря неминуче перетворюється у свою протилежність.

Для впорядкування й належного наукового обґрунтування складних взаємин рудиментів традиції, що несуть у собі високі морально-естетичні цінності архетипів культурного поступу і, ширше, мислення, із цілком відчуженими від них банальними й нерідко спрофанованими щодо фольклору принципами сценічно-кіноматографічно-медіяльної режисури у межах цього дослідження робиться спроба схематичного диференціювання стадій рівнів максимальної наближеності до архетипів традиційної культури, яких вона досягла на етапі свого найвищого ступеню розвитку – кінця XIX – початку XX ст.

Про структуру традиційних співів і музики

Основу специфіки будь-якого явища складає його структура, а сутність (спільності й відмінности цієї структури від інших споріднених і більш специфічно віддалених її типів) визначає структурно-типологічна аналітика особливостей найхарактерніших/інваріянтних фольклорних зразків. Спробуємо стисло розглянути парадигматику основних типів співів і музики, які були використані в му-

[3] Там само. – С. 74, 104.

зичному супроводі розглядуваного тут експериментального сеансу реконструкції «Бойківських обжинків» у Нагуєвичах.

1. Марш «Надобридень» – с. Лютовисько (Самб.), Васік Г. В., 1910 р. н. (скрипка), запис і транскр. М. Хая[4].

Якщо спробувати методою порівняльного зіставлення проаналізувати цей яскравий взірець маршово-ладканкової структури із відомою, багаторазово публікованою коломийкою-маршем «Надобридень хлопский»[5], то передовсім необхідно відзначити, що музикою «Надобриднів» в усіх регіонах України відкривалися, окрім головного – весільного – усі ритуали і обряди як побутового, так і, щоправда рідше, календарного циклу, як рівно ж і інші урочисті події чисто ситуативного ряду.

У цьому контексті Марш «Надобридень» (разом із Коломийкою та Ладканкою «До благословення молодих») із Лютовиськ, маємо усі підстави вважати найхарактернішим зразком цього жанру щодо територіяльної та стилістичної наближеності до Нагуєвицького стильового локусу, який крізь віки зберігся, був зафіксований і дійшов до наших днів. Порівняльні характеристики його із либохірським «Надобриднем хлопским», окрім контрастно відмінних ладових парадигм (мажорної у Либохорі та мінорної в Лютовиськах), вказують також і на значний ступінь інтонаційної віддаленості їх мелічних парадигм. Інтонаційний контур мелічної парадигми та й навіть манера розігрування скрипкової фактури і побудови каданс-ів тут значно ближчий до «Надобридня», записаного нами в Зеленькові на Черкащині, ніж до либохірського. Це пояснюється, найвірогідніше, тими разючими часовими та ментальними різницями у побуті бойківських підгір'ян зі своїми значно територіяльно ближчими сусідами – ортодоксальними метропольними бойками, які у структурі інструментальної музики показують тенденцію до дуже контрастних відмінностей в порівнюваних мелічних парадигмах й наближеності до інтонаційного модусу мислення загальноукраїнських низинних зон.

Моторика ритмічних, темпово-агогічних (♩=128) етнофонічних (народно-виконавських) парадигм усіх трьох зіставлюваних тут «Надобриднів» характеризуються більше спільними (жвавими, крайніми для маршу та початковими для коломийки й козачка темпово-агогічними характеристиками із відповідно розмашистими лініями ритмічної та штрихової акцентуації, типовою для бойківського коломийкового мелосу натурально-мажорною ладовою парадигматикою іонійського нахилу), ніж ритмічно й етнофонічно відмінними ознаками, притаманними надобриднівському мелосови низинних зон.

2. Ладканка «До благословення» – с. Лютовисько (Самб., Льв.), Васік Г.В. (скрипка), запис і транскр. М. Хая[6].

Функцією настроєвої ґами музики цього епізоду реконструкції є плавний перехід ритуалу «благословення» до практичної дії женців – власне «обжинків.

Після ритуального дозволу і благословення Господаря розпочати обжинки емоційна функція музики «Ладканки до благословення», закладена, передовсім,

[4] Там само. – С. 234 (№ 10); Хай М., Федоронько Л. Динаміка фолькльорної традиції сіл Лютовисько та Биличі на Старосамбірщині. – Львів: Астрлябія, 2016. – С. 238 (№ 2).

[5] Хай М., Федоронько Л. Динаміка фолькльорної традиції сіл Лютовисько та Биличі... – С. 234 (№ 10), 135 (№43 (1)); Хай М. Бойківський скрипаль // Музика. – К., 1983. – № 6. – С. 23-24.

[6] Хай М. Музика Бойківщини... – С. 234 (№ 12).

у мелічній/інтонаційній парадигмі творення. Зачин мелодії із верхньої квінти із «зсувом» мелодичної лінії наступних епізодів до тоніки через характерну для бойківського ладканково-коломийкового мелосу півкадансову субкварту і аналогічне повторення цього архаїчного прийому в розгоні мелодії в епізоді/періоді «А» характерно демонструє органічний традиційний зв'язок із типовою парадигматикою давньої ладканкової культури глибинної гірської зони метропольної Бойківщини.

У епізоді «Б» він раптом отримує імпульс інтенсивного розвитку субквартово-тонічних стрибкоподібних висхідних «сплесків» мелодії до верхньої кварти та аналогічних низхідних її мелодичних «спадів» назад до тоніки. Таке чергування порівняно пізнішого квінто-тонічного типу мелотворення ладканки із архаїчним субквартовим кадансуванням («А») та раптовим зміщенням її опори на більш архаїчніший «квартовий» тип мелодії але вже не з субквартовою, а з пізнішою мелодичною низхідною каденцією (мелотип «Б») доводить, з одного боку, законсервованість давніх інтонаційних типів ладканки, а з іншого – значний ступінь мобільности мелічної комбінаторики й взаємопоєднання архаїки ладканкового мелосу з його пізнішими інтонаційно-типологічними утвореннями.

Ступінь спорідненості ритмічних парадигм обох тематичних бльоків даного ладканкового угрупування сягає майже контрастних за організацією і характером способів ритмотворення: від рішучо-оповідальної констатації до значно спокійнішої, мало не «ліризованої» трансформації ритмічного контура.

Темпово-агогічна парадигма стабільно дотримується ладканково-ритуальної норми: ♩=56.

Етнофонічна – характеризується помотивно-цезурованим способом викладу фактури із характерним форшляґуванням й акцентуванням квінтової та тонічної опор зачину й розгону та інтенсивним їх трелюванням у половинній каденції (епізод «А) та дробленням в характері мелодизованих «сплесків» мелоритмічних побудов, відтінених одна від одної пролонгованим цезурами.

Центральними епізодами музичного супроводу обряду обжинків і бойківській і, як показує наведена тут аналітика, в питомо прив'язаних до неї бойківсько-підгірських зонах – лютовиській та, за інформацією етнофорів з Нагуєвич, нагуєвицькій були Ладканки «До обжинків». Вони найяскравіше представлені тут Ладканкою «Зажурилося поле» й коломийкою «Ґаздівскою» зі скільської Волосянки, інструментальними версіями «Вітцівської» коломийки із турківської Либохори та Ладканкою «До благословення» й «Коломийкою» без назви із Лютовиськ.

3. Ладканка «Зажурилося поле» – с. Волосянка (Ск.-Льв.) – дитячий гурт «Феся» – запис М. Хая, транскр. Л. Федоронько[7].

Найхарактерніше приурочена до обжинкового обряду Ладканка «Зажурилося поле» із Волосянки з яскраво вираженою календарно-обрядовою не лише вербальною, а й мелічною парадигматикою більше співзвучна ближчому до Нагуєвич типу лютовиської ладканки «До благословення», ніж до весільного ладкання у записі та нотуванні Л. Федоронько із Верхніх Гаїв – А. «Вгору сонічко вгору»[8] та А.1. «Дожьили-змо зарана»[9]. Характеристики ритмічної, ладової, темпової та етнофонічної парадигм обох порівнюваних тут ладканок майже тотожні.

[7] Фольклорні матеріали з отчого краю / Зібрали Василь Сокіл та Ганна Сокіл. – Львів, 1998. – С. 98.
[8] Бюхер К. Работа и ритм. – Москва: Новая Москва, 1923. – С. 95 (№ 63а);
[9] Там само. – С. 95 (№ 63б).

4. Коломийка – с. Лютовисько, Васік Г. В. (скрипка), запис і транскр. М. Хая[10].

Вступом до коломийкової композиції Г. Васіка з Лютовиськ служить пролонгована ферматою субквартова опозиція відкритої струни a1, залігована з іктовою вісімкою основного періоду «А».

Мелічна парадигма усіх епізодів «А» ґрунтується на обігруванні квартової опори (з епізодичним зачіпанням квінти) у чергуванні з мереживом мелодичного оспівування терцево-тонічних опор. Перегри тематичних блъоків «ПА», як здебільшого у бойківській коломийці, обмежуються мелодизованим обігруванням лише тонічної опори.

Тематичні періоди «Б» драматургійно кумулють мірило звуковисотної й інтонаційно наснаженої напруги твору, за рахунок розвитку варіянтів даної мелічної парадигми до рівня інваріянту, у такий спосіб доводячи її до відчуття кульмінації і поступово переводячи у русло першопочаткової субквартової опозиції мелічної парадигми «А». Розвиток руху інтонаційного контура єдиної перегри епізодів «Б»-«ПБ1», на відміну від перегр типу «ПА», не обмежується обігруванням тоніки, а через епізодичні фіґурації навколо терцевої опори у половинному кадансі вискакує аж на форшляґовану квінту з почерговим то лідійським – то з іонійським мікроальтераційним та мікромелізматичним декоруванням і тільки тоді «заспокоює» розвиток мелодії «спадом» до лагідно обігруваної тоніки, включно із фундаментально традиційним субквартовим прикінцево-каденційним закінченням.

Тематичне обрамлення композиції епізодами «А2-А4» за інерцією імпровізаційного «сплеску» виконавця у зоні мелічної парадигми «Б» характеризується значно інтенсивнішим рівнем варіяційних модифікацій прилеглих до цієї зони епізодів «А2» та «А3», аж поки в періоді «А4» мелічна фактура варіяційного розвитку майже цілком не «заспокоюється» до рівня інтонаційної моделі «А».

Кода являє собою схвильовано інтерпретований період мелічної парадигми «Б», модифікаційні рівні інтонаційного контура якого виходять навіть за межі темперованого інтонування, використовуючи при форшляґуванні опорної квінти мікромелізматичні «зсуви» й загострення «лідійського» та «іонійського» нахилів».

Ритмічна парадигматика коломийки значною мірою підпорядкована мелічній структурі, а саме: а) архаїчна квартова побудова типу «А» супроводиться, здебільшого, рецитаційним викладом вісімок (нерідко відзначених форшляґованими акцентами), а її «пригравкова» і каденційна частини – відтіняються стрімким проведення шістнадцяток у половинній і прикінцевій каденціях. Перегри цього типу характеризуються чергуванням шістнадцяткових груп вісімковими – і навпаки.

б) Епізоди ритмічної парадигми «Б» продовжують тенденцію залежности від мелічної побудови інтонаційного контура – що розмаїтіше розвивається його парадигматика, то «дрібнішою» і навіть пунктирно загостренішою стає ритміка, то насиченішою й ускладненішою мікромелізматикою (одинарні, подвійні і, рідше потрійні форшляґи і ще рідші – морденти й короткі трелі) переповнюється сам мелічний контур. А у Коді ця закономірність мелоритморитмічного ускладнення досягає справжнього апоґею.

[10] Хай М. Музика Бойківщини... – С. 187-188 (№ 38); Хай М., Федоронько Л. Динаміка фольклорної традиції сіл Лютовисько та Биличі ... – С. 235-236.

Ладово-інтонаційна парадигматика стабільно дотримується традиційного для Бойківщини іонійського мажору із незначним ступенем застосування лідійської кварти при «увідному» форшляґуванні квінти.

Темпово-агогічна парадигма коломийки Григорія Васіка, окрім пролонгованої субкварти Вступу, упродовж усієї композиції стабільно дотримується середнього ступеню метрономічної скалі коломийкового темпу: ♩=132. Якби не характерні короткі заповільнення двох вісімок на при переході із мелоритмофрмули «А» на «Б», можна було б констатувати стабільну дансантну характерність цього темпу упродовж усієї композиції.

Характерними особливостями етнофонічної парадигми твору є вже принагідно згадувані початкова фермата в характері «на міру» із різким постіктовим a tempo при зачині експонування головної теми «А» та короткочасне tenuto з раптовим a tempo у другій частці епізоду «Б». Якщо до цього додати різкі вкорочення прикінцевих нот, епізодичне пунктирування наголошених опорних тонів в кульмінаційних мотивах-побудовах періоду, характерне бойківське «тадлітання» дрібно форшляґованими вісімками із не менш характерними агогічними відхиленнями, що не випадають із загальної канви темпу, суворе дотримання принципу заліговування шістнадцяток по дві ноти, закінчення трельованих фіоритур нахшляґовими групами, синкоповані «перетягування» постіктових субквартових вісімок у каденціях на іктову зону наступного періоду та широко деташовані фіналіси кожного епізоду – то перед нами відкриється широка панорама розмаїття етнофонічних прийомів скрипаля-етнофора, носія рідкісної вже тепер традиційної інструментальної культури Бойківського Підгір'я.

5. Стародавній – марш – с. Либохора (Турк., Льв.), Ігнатищ В. І., 1934 р. н. (скрипка), Шемелинець М. Д., 1953 р. н. (бурдонові цимбали), Цитрин І. І., 1963 р. н. (бас), Шемелинець М. С., 1952 р. н. (бубен з тарілкою), запис М. Хая, транскр. Ю. Бенті[11].

Композиція «Стародавнього маршу» із турківської Либохори являє собою приклад монотематичної форми, що складається із двочастинної побудови: 1+П1+Кода.

Мелічна парадигматика твору відноситься до значно пізніших типів маршового мелосу України порівняно із більш архаїчними типами інших бойківських жанрів бойківської календарно-побутово-обрядової інструментальної музики – трембітно-сиґнальної, пастівницько-імпровізаційної, ладканково-коломийкової тощо. Помітно різниться вона й від давніх військових (переважно козацьких) маршів з героїчно-епічною семантикою мелодики. Насамперед, це стосується розмашисто-рішучого характеру розвитку висхідного руху мелодії від тоніки до квінти у зачині епізоду «1», що характеризуються допоміжним та прохідним типом обігрування тонічно-терцевих опор широко деташованим «каскадом» шістнадцяток та наступним низхідним «сходженням» мелодичної «лавини» стакатно артикульованих вісімок від верхньої тоніки з подальшим виходом репризно відтвореного угрупування/мотиву знову до верхньої тоніки.

[11] Хай М. Українська інструментальна музика усної традиції. – Київ-Дрогобич: Коло, 2011. – С. 143, 170 (№ 47 (5)).

Абсолютна реприза всієї першої частини твору («1») покликана тільки підсилити характер маршової наступальности й утвердити його експозиційну семантику в контрастному протиставленні із більш ліризованим й лінеарно видозміненим інтонаційним контуром епізоду «П1». Інакше, зміною тонічно-терцево-квінтової опорності на плагально-терцево-тонічну із відповідним обігруванням плагального й терцевого тонів спадними прохідними, а нижньої тоніки – відповідно – увіднотоново-субквартовими обрамленнями. Кода складається з одного такту широко артикульованих домінантових гармонічно розкладених нот із розв'язанням у сильно пролонговану ферматою цілу ноту.

Ритмічна парадигма твору повною мірою корелюється із необхідністю поєднання динаміки ритму із драматургією розвитку парадигми мелічної. Відповідно, зачин експозиційного періоду побудований на інтенсивному русі шістнадцяток протиставляється вісімковому рухови розгону із рішучим закінченням двох чверток наприкінці періоду. Метричний розмір 4/4 тільки сприяє розширенню й утвердженню маршового «закличного» характеру експозиційного епізоду. Ритмічна побудова пригравкового епізоду «П1» контрастує із попереднім за рахунок повної відсутности руху шістнадцятих, натомість, досягаючи лагідної «ліричности» завдяки зміни формули зачину із шумково-коломийкової на козачкову лексику, додатково пом'якшену ще й фіґурацією із вісімки із двома залігованими шістнадцятками в зачинах обох напівперіодів та широко артикульованими вісімками у розгонах обох напівперіодів. Ритміка Коди відповідає типовому для бойківської музики рухові чотирьох вісімок, що через дві передостанні чверті переходять у цілу нотну тривалість.

Ладово-інтонаційна парадигма «Стародавнього маршу» послідовно дотримується характерного для Бойківщини іонійського мажору, що у репродукції на скрипці співвідноситься із специфікою й аплікатурою характерного скрипкового строю – D-dur.

Темпова парадигма твору послідовно витримана у крайній найповільнішій зоні темповій амплітуді урочисто-похідного маршу, а саме: ♩=60. Виняток становить лише розширення/заповільнення двох останніх чвертей прикінцевої каденції Коди.

Партія бурдонових цимбал відзначається характерним запізненням включення бурдонової синкопованої ритміки інструмента у скрипкову фактуру решти інструментів: мелодичної скрипки та супровідних – бурдонового баса і бубна з тарілкою. Ця характерна синкопованість триває упродовж усієї композиції, створюючи характер комплементарно-заповнюючої фактури, що міцно «зцементовує» звучання маршу, поспіль.

Специфіка партії бурдонового бас полягає у характеристичній фіксації сильних та відносно сильних часток такту у співвідношенні із портаментоподібним виокремленням залігованих слабких постіктових тривалостей, покликаних підсилювати (окрім основної іктової) супровідну постіктову функцію цимбал і бубна.

Ритмічна конфігурація партії бубна з тарілкою ґрунтується на чергуванні іктових чвертькових ударів «гавки» по мембрані із монотонно-перманентним рухом ударів «прутика» по тарілці у незмінно вісімковому ритмі упродовж усієї компози-

ції аж до крешендуючого передфінального заповільнення, що завершується голосним чвертковим ударом мембрани і тарілки в Коді.

Аналіз процесу науково-виконавської реконструкції «Бойківських обжинок» на Етно-Фесті-2018 у Нагуєвичах показала, що більш-менш достовірно з наукового погляду виписані пункти наведеного у статті «Пляну-рекомендацій» у процесі підготовчої роботи (п. І. «Підготування до реконструкції обряду») перетерпіли серйозні коректи внаслідок абсолютно непередбачуваних природніх та фінансових перешкод. Засіяний вівсом спеціяльно дирекцією шматок поля у саду Садиби батьків Франка вже у «молочній стадії дозрівання» замок внаслідок несприятливих погодних умов і був скошений, що унеможливило відтворення процесів реального жнива і косіння та ритуалу «заволочування женцям поля» музиками (п. ІІ «Власне «Обжинки», «заволочування поля», «в'яжуть снопи», з якого вдалося реалізувати лише процес в'язання снопів із матеріялу заздалегідь зібраних по селу).

У зв'язку зі зривом дуже цікавого, із нашого погляду, ритуалу «заволочування поля», описаному у моїй монографії-збірнику «Музика Бойківщини»[12] і дуже категорично розкритикованого й засудженого свого часу видатним ученим-фолькльористом, етнологом і істориком УПА, канд. історичних наук, провідним науковим співробітником Інституту Народознавства НАН України у Львові Григорієм Дем'яном самого факту інтенсифікації трудового процесу засобами інструментальної музики, вважаємо за доцільне зупинитися на цьому питанні окремо.

Насамперед, слід зняти напругу із питання занадто вже засоціологізованого, як на наш погляд, питання неприродности інтенсифікації праці женців самим фактом присутности музики на полі та, особливо, «ганебного» з погляду наших опонентів факту «заволочування поля» женчикам, що не встигають за головною групою женців. Адже водночас співати і жати їм іще складніше, а спів жнивних пісень зафіксовано у всіх регіонах України. То чому господар, що винайняв музику женцям на вечір до танцю, не міг попросити її піднести настрій працюючим на полі? Та і з якого б то дива інформантам-очевидцям ритуалу вигадувати неіснуючу ніколи традицію? Інша річ, що стан збереження її в пам'яті етнофорів інших сіл Бойківщини на сьогодні дійсно не можна назвати задовільним. Але це ж не означає, що обряд із використанням трудових пісень і дійств, який належить до чи не найархаїчніших виявів первісно-синкретичної культури наших предків, не може бути відгомоном цих давніх часів.

Якщо трембітні сигнали, комунікативно-медитативні награвання на пищавках і ґайдах, співи та інструментальна музика з танцями у полонинському побуті бойківських пастухів були нормою, то чому такий музично та інструментально розвинений нарід не міг собі дозволити поширити свій естетичний досвід на інші (землеробські) трудові процеси? Нарешті, якщо пісенна традиція бойків виразно зберегла нам жнивні та інші трудові наспіви («Зажурилося поле, що ся лишило голе», «Звеселіло подвір'я» та ін.), то припущення існування інструментальних версій жниварського фолькльору виглядають не такими вже й сумнівними.

[12] Хай М. Музика Бойківщини... – С. 38 (поклик 27).

Важливо й те, що видатний німецький учений-економіст Карл Бюхер у своїй відомій праці «Робота і ритм»[13] дійшов висновку, що на ранніх стадіях розвитку людства робота, музика і поезія були органічно взаємопов'язані, а головним й обумовлюючим елементом цього синкретичного процесу була саме праця та ритми, співи і музика, виконувані при роботі. Якщо розвивати цю думку далі, то вона неминуче приведе нас до переконання, що саме цей ритм пісні і танцю привів людство до вершин економічного й культурного прогресу. То чому би сучасним фольклористам і етнологам не вкласти теперішнім економістам й оліґархам у їх прагматичні голови переконання, що безнастанне збагачення матеріяльне і нехтування цінностями вічними, традиційними неминуче закінчиться повним крахом усього живого на землі, із їх економікою і багатством включно?

Запропонована у цій статті методика реконструкції бойківської традиційної культури порушує не лише проблему утривалення її естетики в локусі одного села, чи усього бойківського й бойківсько-підгірського терену. Сполучена із живильними зусиллями націоналістично-патріотичних методик відтворення політичних форм відновлення державности України[14], вона єдина здатна реґенерувати форми відновлення традиційної культури, а відтак і органічного життя Нації в умовах потворно-»гібридної війни» на території усієї України.

У даному контексті роботу з науково-реконструктивної акумуляції органіки традиційних трудових процесів і ритуалів у трудових наспівах і музично-інструментальних формах бойків направду переоцінити неможливо. Факт реконструктивного відновлення енергетичної аури жнивного обряду в садибі Івана Франка у Нагуєвичах покликаний послужити гарним прикладом започаткування практики науково-дослідницької роботи у цьому напрямі, поширити її на всю Бойківщину. Неможливим і навіть злочинним перед Україною є залишити батьківщину великого Пророка і Каменяра крицевого духу Нації – Івана Франка на поталу ворожим силам осоружної «андрєєвщини» (Дрогобич, Самбір) й не менш карикатурної й шкідливої шароварної т. зв. «паралельної культури» (Львів, Іванофранківськ; єдиний прецедент кількаразового спротиву Львівської консерваторії, спрямованого на «ліквідацію кафедри подібних «народних» інструментів» був невдовзі припинений найбільш аґресивними «андрєєвцами» – В. Голубничим, О. Обєрюхтіним, Я. Ковальчуком та ін.[15]

З'єднавши наші зусилля зі здоровою науково-реконструктивною потугою Великої України (Київ, Харків, Полтава, Суми, Кропивницький, Хмельницький, Рівне та ін.) ми мусимо (просто зобов'язані!) роздмухати «вогники» нагуєвицьких «Обжинків» і «Запуст» до стану потужного вогнища відновлення рідної бойківсько-підгірської традиції. А для цього у переломному, сподіваюся, 2019-му році необхідно знову зібратися на нагуєвицькі «Запусти», «Гаївки» і таки виплекати нивку для «Обжинків» на загумінку франкової садиби та «заволочити поле» її незугарним женцям, щоби жодна невмілість чи зарозумілість, а надто ж орієнтація на чужинство й «оптимізацію» нашої культури і науки не спромоглася задушити

[13] Бюхер К. Работа и ритм... – 326 с.
[14] Там само.
[15] Див. докладніше у: Мациевский И. В пространстве музыки. – Т. 1. – Санкт-Петербург: РИИИ, 2011. – 203 с.

живого струменю первинної енергетики нашого натрудженого і змученого, але все ж ніколи і ніким не переможеного народу.

Таким чином, висліди даного етнофонічного дослідження можна коротко підсумувати так:

1. Політична й культурологічна ситуація в Україні досягла критичної межі, за якою повне знищення, а, відтак, і зникнення Нації й самого етносу як такого. Тому питання перемоги на фронтах – зовнішньому, військовому та внутрішньому, культурному – це питання життя й існування українців як народу.

2. Життєдайною силою кожної Нації, її своєрідним ідентифікаційним кодом є традиційна культура, серед найбільш дієвих і ефективних чинників якої помітно вирізняється зміст і семантична означеність народної обрядовості, закладена у специфіці й самій структурі її первісно-синкретичних складових: слові, музиці, мізансценічних побудовах, моториці руху і ритму, декорі, танцювально-приспівковій лексиці тощо.

3. Стан збереженості і сучасного побутування традиційної обрядовости засвідчує факт повного знищення і витіснення її на марґінези совковою системою освіти, культосвітніх установ. Інерційно її продовжують донищувати названі постсовкові форми заклади т. зв. «паралельної культури». Тому у цій ситуації єдиним найраціональнішим способом утривалення цілющої сили, «емблемно»-ідентифікаційної семантики традиційних звичаїв і обрядів є методика науково-виконавської реконструкції на основі збережених у фондах наукових установ та напрацюваннях науковців безцінних вартостей звичаїв, духу і сили Нації.

4. Спроба наукового виконавсько-реконструктивного відтворення обряду «Бойківських обжинків» на Етно-Фесті-2018 у Нагуєвичах показала декілька ступенів відтворення достеменности перебігу складових обрядового дійства на рівні динаміки трудового руху женців, співів обжинкових ладканок, інструментальної обрядової, маршової й дансантної семантики, що дозволяє констатувати беззаперечний факт створення аури й атмосфери реконструкційного (а підчас, і реставраційного) рівня достеменности дійства.

5. Головним вислідом самого процесу підготовки, перебігу науково-виконавської реконструкції «Обжинків» у Нагуєвичах та аналітичних розслідів над структурно-типологічними, етнофонічними параметрами відтворення дійства та парадигматикою його синкретично-ідентифікаційної природи і суті має стати рекомендаційна вимога взяти набутий досвід ДІКЗ «Нагуєвичі» та інших музейних і науково-дослідницьких установ краєзнавчо-етнологічного профілю за основу і головне завдання у своїй повсякденній діяльності. Практику бібліотечно-архівної та пасивної експозиційної роботи цих закладів науки і культури має замінити активна і життєво необхідна науково-виконавська реконструкція традиційних форм і обрядів. «Пасивні» музейні експонати із фондосховищ, стендів і стін повинні перейти до рук живих реконструкторів й дослідників так само наживо відтворюваних ними традиційних ритуально-обрядових реліктів рідної культури.

ДОДАТКИ

1. Марш «Надобридень» – с. Лютовисько (Самб., Льв.), Васік Г.В., 1910 р. н. (скрипка).

Васік Г. В. (скрипка)

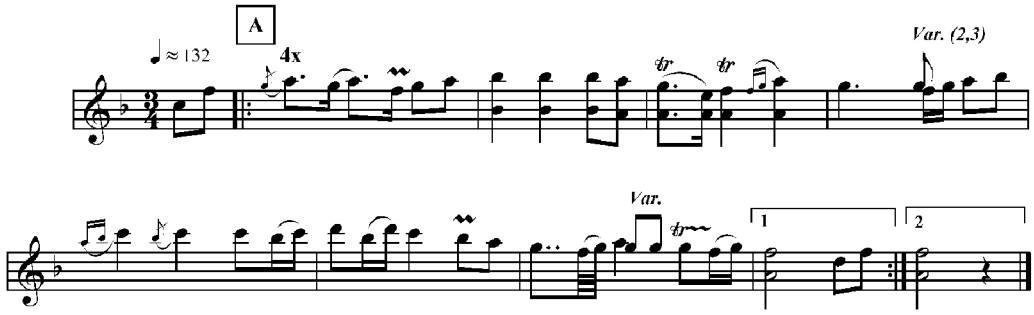

2. Ладканка «До благословення» – с. Лютовисько (Самб., Льв.), Васік Г. В. (скрипка).

Васік Г. В. (скрипка)

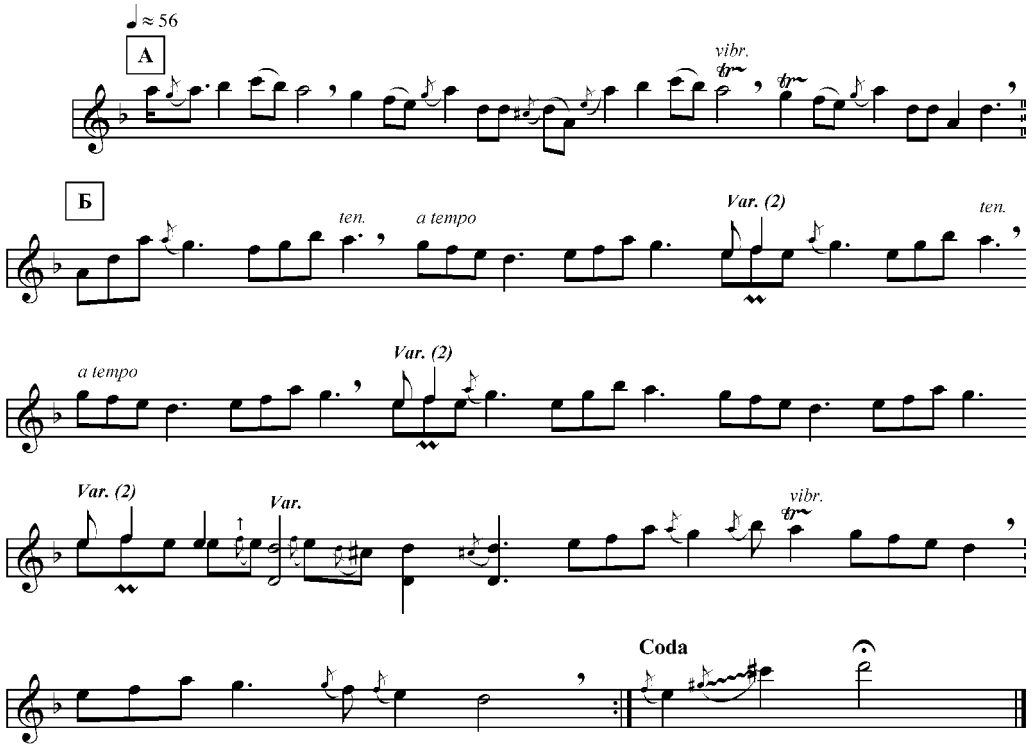

3.Ладканка «Зажурилося поле» – с. Волосянка (Ск.-Льв.) – дитячий гурт «Феся».

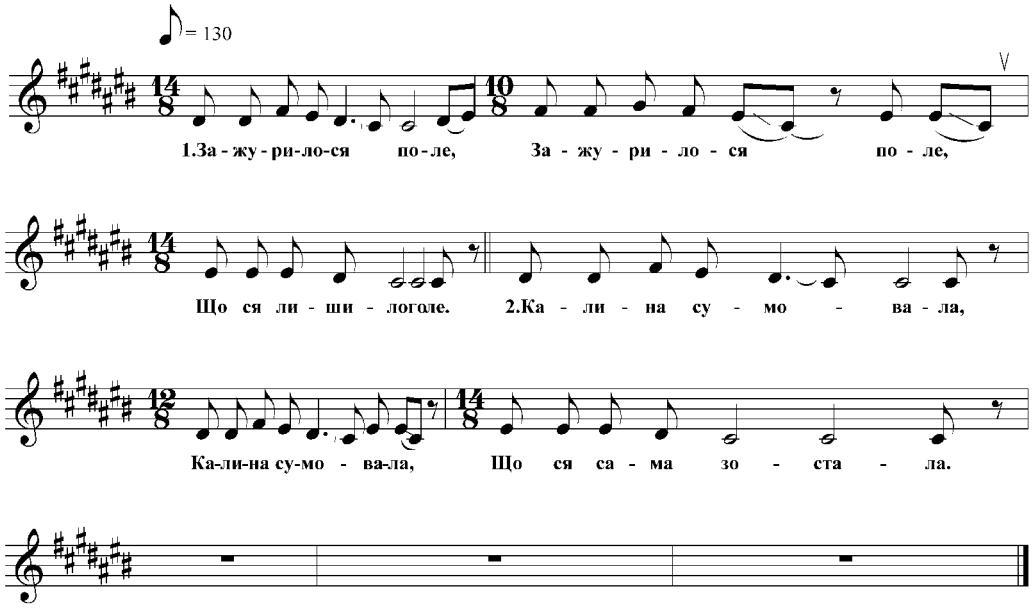

Зажурилося поле 2
Що ся лишило голе
Калина сумовала 2
Що ся сама зостала
Ой господарю наш наш 2
Укажи ся меже нас

Та й выходи із хаты 2
Треба вінок ізняти
Мы дожали зарана 2
Заріжуть нам барана
Барана рогатого
Мы в ґазды богатого

4. Коломийка – с. Лютовисько (Ст. Самб., Льв.), Васік Г. В. (скрипка)

Васік Г. В., 1910 р. н. (скрипка), с. Лютовисько (Ст. Самб.)

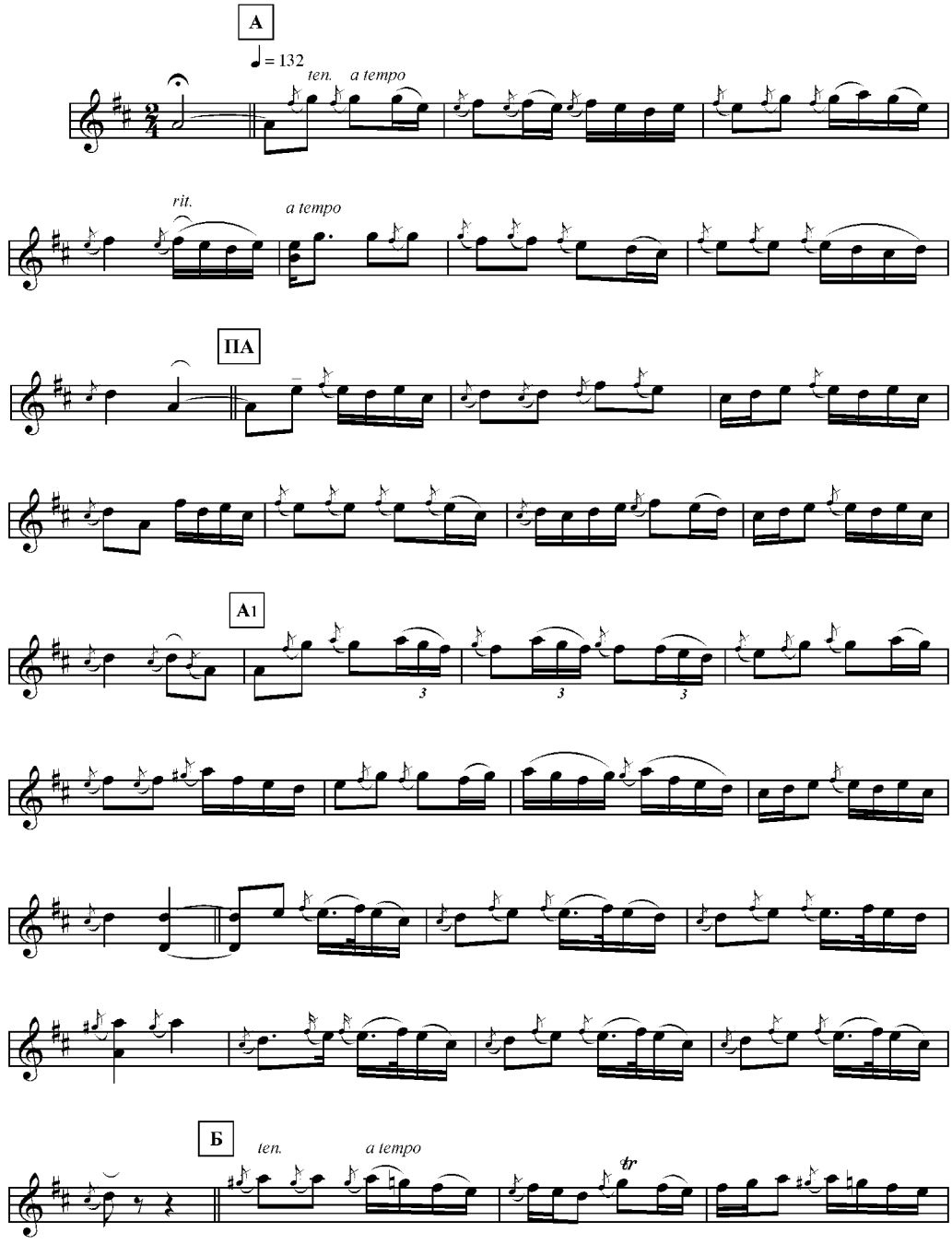

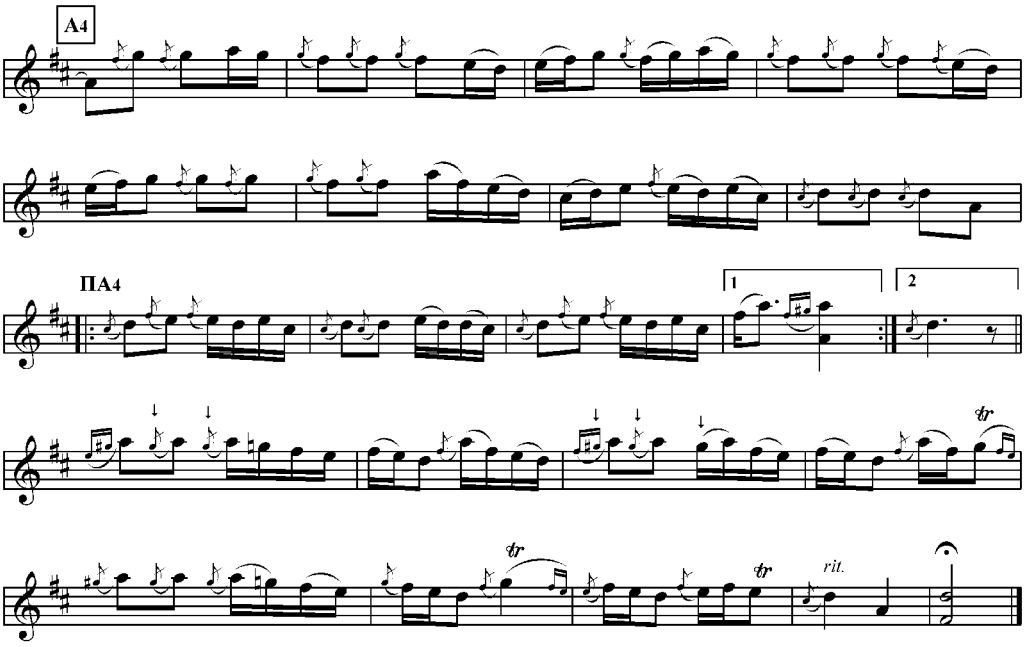
А4
ПА4
1
2
tr
tr
tr
rit.

**5. Стародавній марш – с. Либохора (Турк., Льв.),
Ігнатищ В. І., 1934 р. н. (скрипка), Шемелинець М. Д., 1953 р. н.
(цимбали бурдонові), Цитрин І. І., 1966 р. н. (бубон)**

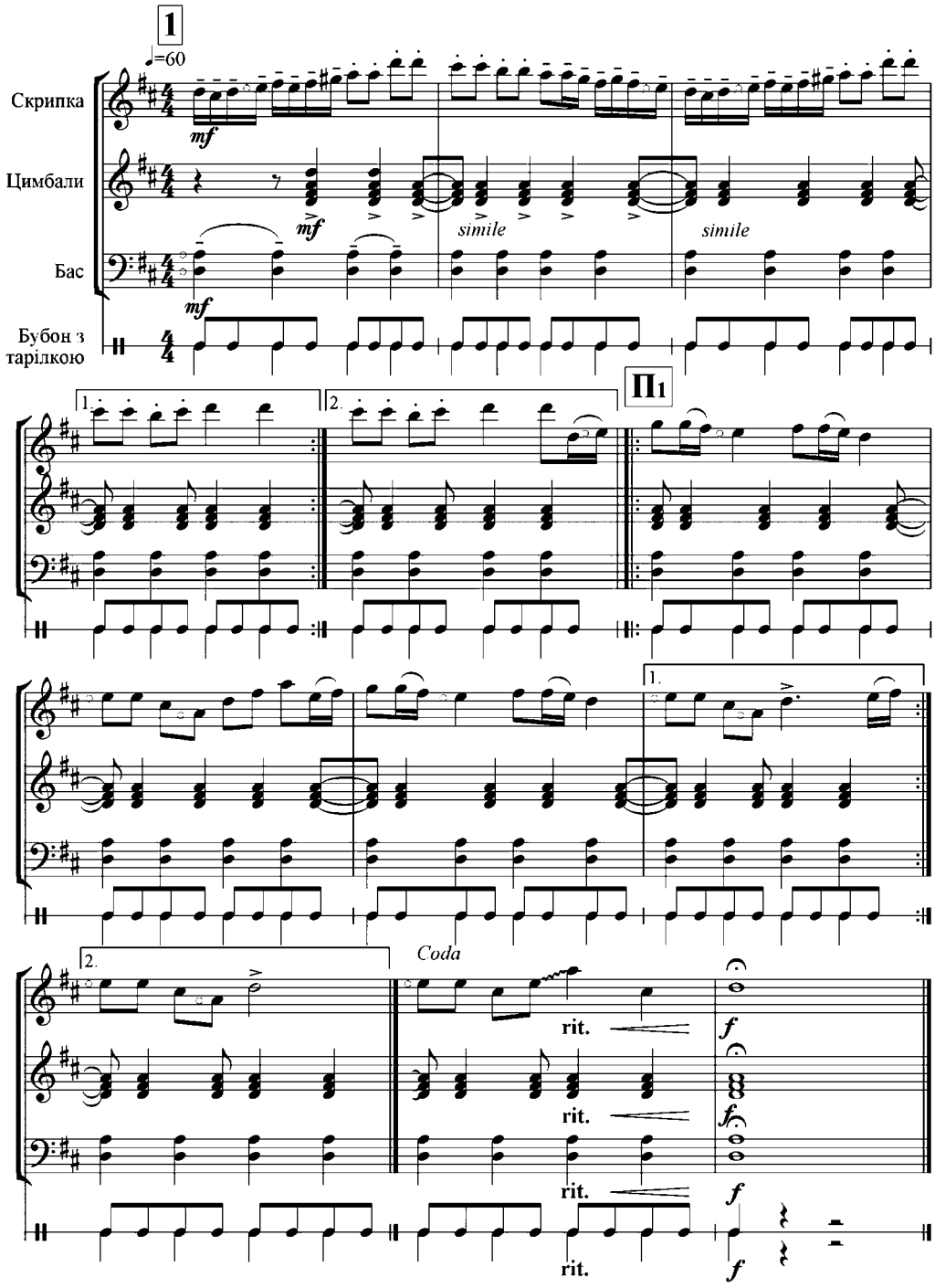

6. «Зажурилося поле, що ся лишило голе» – ладканка, реконструкція в Нагуєвичах під час «Етно-фесту в садибі Франка», серпень 2018 р.

Михайло Хай.

Обряд «Обжинки» на Етно-фесті-2018 у Нагуєвичах: спроба науково-етнологічної та етнофонічної (народно-виконавської) реконструкції.

У даній статті порушується давно назріла проблематика науково-виконавської реставрації та реконструкції енергетики й структурно-типологічної парадигматики прадавніх первісно-синкретичних форм трудових співів та музичного супроводу й емоційно-психологічної атмосфери обжинкового обряду бойків.

На конкретному прикладі наукової реконструкції ритуалу «Бойківські обжинки», здійсненому у програмі Етно-Фесту-2018, автор розгортає панораму підготовчих, науково-теоретичних та практично-реконструктивних заходів, експериментів і дійств, що послідовно, етап за етапом, відтворюють перебіг та музично-супровідну канву цього непересічного за своїм художньо-естетичним наповненням трудового обряду.

Продемонстровані у статті сила й оригінальність музично-виражальних та етнофонічних (народно-виконавських) засобів, приклади науково-теоретичної аналітики та практичної реконструкції цього унікального явища трудової обрядовости бойків належить віднести до найновітніших досягнень української, европейської та світової етномузикологічної думки, поспіль.

Mykhailo Khai.

The rite know as «Obzhynky» on Ethno-Fest-2018 in Nahuyevychi. Anattempt in scientific and ethnological and ethno (folk-performing) reconstruction.

This article is concerned with an long-overdue discussion into the problems of scientific-based performing restoration and reconstruction of the energy and structural-typological paradigm of ancient initial-syncretic forms of labour singing and musical accompaniment and the emotional and psychological atmosphere of harvest rituals of the Boykos.

Based on concrete examples of the scientific reconstruction of the Boyko "Obzhynky" (harvest) ritual carried out during the program Franko-Fest-2018, the author describes a panorama of preparatory, scientific-theoretical and practical-reconstructive events, experiments and acts that consistently, stage by stage, recreate the course and musical-accompaniment canvas of this remarkable in its artistic and aesthetic content labour rite.

Examples of the scientific and theoretical analysis and practical reconstruction of this unique phenomenon of Boyko male labour rites are demonstrated in the article, the strength and originality of musical-expressive and ethno-musical (folk-performing) instruments attributed to the most recent achievements of the Ukrainian, European and world ethno-musicological thoughts, in succession.

РОЗДІЛ IV.
AD FONTES:
ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Підтверджувальна грамота короля Яна III 1681 р. щодо фальсифікованого надання князя Лева Даниловича монастиреві Св. Миколая в селі Башево (сьогодні Нагуєвичі) 1244 р. (за матеріалами Перемишльського державного архіву)

УДК 091.5:27-248.2

Станіслав ВОЛОЩЕНКО

ФРАГМЕНТ ІЗ РУКОПИСНОГО АПОСТОЛА XVI СТОЛІТТЯ

Ще у липні 2013 р. до Львівської центральної провінційної бібліотеки Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі було передано на постійне зберігання кириличні стародруки із бібліотеки Крехівського Свято-Миколаївського василіанського чоловічого монастиря[1]. При здійсненні консервації одного з них, а саме Служебника[2], виданого в Уневі у 1733 р., під форзацом нижньої дошки оправи було виявлено подвійний аркуш із кириличним рукописним текстом, який став предметом нашого дослідження.

Сам Служебник, судячи із покрайнього запису виконаного скорописом на другому ненумерованому аркуші коричневим атраментом на боковому полі, візитатором Миколою Шадурським: «Сєй Литѹргїконъ єст цєркви Мєлницкой Ст҃лѧ Х҃ва Николаѧ N. Sz[…]». Отже книга належала храму святителя Миколая Мир Лікійських Чудотворця села Мельнич Журавненського намісництва Львівського

---

[1] Акт прийому кириличних стародруків XVI – XVIII ст. із бібліотеки Крехівського Свято-Миколаївського василіанського монастиря за № 1/1 від 10.07.2013 р. Відповідно до цього акта було створено фонд 12.1: «Кириличні стародруки».

[2] Львівська центральна провінційна бібліотека Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі (далі ЛЦПБОВ). – Ф. 12.1: Кириличні стародруки. – № 13КС: Служебник = ЛЕІТОѴРГІКОN, / си єстъ / СЛУ́ЖЕБНИКЪ / Содєржа́щ в сєбѣ почи́нѹ Ст҃ы́ѧ / Восто́чныѧ Цр҃кви Литѹ́ргїи, Іжє / въ Ст҃ыхъ Ѿц҃ъ на́шыхъ Їѡ/а́нна Златоѹ́стаго, Васи́лїѧ Вє/ли́каго, и҆ Григо́рїѧ Двоє́слова Па́пы Ри́мскаго, со всѣ́ми Слѹ́ж/бами, Нєдє́льными и Празднич҃ными. / в Унє́вѣ / Пє́рвоє Тѵ́пом издадє́сѧ в ѡбитєли / Оуспєнїѧ Прє҃стыѧ́ Бц҃ы, и всє́гда Дв҃ы / Мр҃їи, Чи́нѹ Ст҃ого Васи́лїа Вєлик҃[…] / в Лѣ́то ѿ Рождєства Хв҃а ҂ аѱ҃лг. – Унів: Друкарня Успенського монастиря, 1733. – 2°. – 289 арк., 62 с.

Оправа: XVIII ст., дошка, обтягнена темною шкірою із золотим тисненням, на дві застібки.

Стан: примірник дефектний – втрачено арк. 256-259, с. 57-58 та останні 3 нн. арк.; розриви, втрати паперу на аркушах, потертя, сліди шкідників та реставрації; незначні втрати шкіри на оправі, втрачено застібки. Література: Запаско Я. Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків виданих на Україні / Я. П. Запаско, Я. Д. Ісаєвич. – Львів, 1984. – Кн. II. – Ч. I (1701 – 1764). – № 1216; Максименко Ф. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках. – Львів, 1975. – № 649 (далі Максименко); Петров С. Славянские книги кирилловской печати XV – XVIII вв. Описание книг хранящихся в Государственной публичной библиотеке АН УССР / Бирюк Я. Д., Золотарь Т. П., Петров С. О. – Киев, 1958. – № 537; Свенцицкий И. Каталог книг церковнославянской печати. – Жовква, 1908. – № 204; Ундольский В. Очерк славяно-русской библиографии. – Вып. 1: Хронологический указатель славяно-русских книг церковной печати с 1491 по 1864 г. – Москва, 1871. – № 1819.

крилосу Львівсько-Кам'янецької єпархії (нині с. Мельнич Жидачівського р-ну Львівської обл., що за 70 км від м. Дрогобича). З візитації 1733 р. довідуємося, що храм святителя Миколая «dawnemi czasy wystawiony» з дерева[3]. Фіксацію цього стародрука виявлено у візитації храму за 1743 р., де в розділі про церковні книги зазначено щодо його наявністі під назвою – Mszał Uniowskiey[4]. В описі за 1761 р. вказано, , що серед богослужбових книг є «Służebnik in Folio»[5].

Знайдений в оправі аркуш із рукописним текстом було демонтовано і відреставровано. Передували цим операціям тести на стійкість атраменту й кіноварі до води. Неруйнівне відокремлення аркуша від оправи відбулося завдяки впливу нанесеного на поверхню розчину метилцелюлози, яка сприяла закріпленню атраменту, зміцненню паперу і розбуханню старого клею, що утримував знахідку в оправі. Реставраційні роботи включали механічне та водне очищення поверхневих забруднень, ущільнення ганчір'яного паперу желатиновою проклейкою, зміцнення розривів та заповнення втрат відповідним реставраційним папером. Дослідницький об'єкт набув міцності й естетичної довершеності, зберігаючи автентику.

Опісля реставраційно-консерваційних заходів і кодикологічного опису, рукопис каталогізовано. Враховуючи, що пам'ятку вилучено із стародрука крехівського фонду 12.1: «Кириличні стародруки», то доречним було віднести рукопис до фонду 12.2: «Рукописи бібліотеки Крехівського монастиря» під № 26[6].

Оскільки текст, розміщений на аркуші, на нашу думку, може викликати зацікавлення у багатьох аспектах, то доцільно дослідити кодикологічні особливості, специфіку структури та змісту тексту. Опис містить формальну частину та додаткові дані.

Текст передаємо дипломатичним способом, із збереженням пунктуаційних знаків та скорочень згідно з методичними рекомендаціями В. В. Німчука[7]. Зберігаємо усі фонетичні, морфологічні та синтаксичні особливості рукопису. Надрядкові літери зберігаємо й титли не розкриваємо. Вказівки на аркуші та різноманітні коментарі подаємо курсивом у квадратних дужках. Кінець кожного рядка позначаємо похилою рискою, кінець же аркуша, відзначаємо двома похилими рисками.

Текст написаний на ганчірковому папері F°. Розмір понтюззо складає 23 мм.; 20-ть вержерів у 18 мм. Водяних знаків на збережених фрагментах не зафіксовано.

Розмір збереженого аркуша становить – 180 Х 322 мм. Дзеркало ж запису на лицьовій стороні складає 103÷125 Х 137 мм, на звороті ж 96÷125 Х 136÷150 мм.

---

[3] Національний музей у Львові. Відділ стародруків та рукописів (далі – НМЛ ВСР). – Ф. Ркл. – Спр. 12. – 1732 – 1733 рр. – Арк. 36; Скочиляс І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII – XVIII століть: Львівсько-Галицько-Камянецька єпархія, т. 2: Протоколи генеральних візитацій. – Львів: Видавництво УКУ, 2004. – С. LXXV-LXXVI.

[4] Там само. – Спр. 17. – 1740 – 1743 рр. – Арк. 416зв.; Скочиляс І. Генеральні візитації … – С. LXXXIII-LXXXV.

[5] Там само. – Спр. 22. – 1761. – Арк 487зв.; Скочиляс І. Генеральні візитації… – С. XCVI-XCVIII.

[6] ЛЦПБОВ. – Ф. 12.2: Рукописи бібліотеки Крехівського монастиря. – Оп. 1. – Спр. 26: Фрагмент тексту із Послання св. Апостола Павла до євреїв: Рукопис, папір. – 188 Х 340. – Церковнослов'янська мова, кирилиця, півустав. – Коричневий атрамент, кіновар. – с. Мелинич Жидачівського р-ну Львівської обл., перша пол. XVI ст. – 1 арк.

[7] Німчук В. Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції. – К.: ІУАД ім. М. С. Грушевського, 1995. – 34 с.

На лицьовій стороні міститься 9÷12 рядків, на звороті – 10÷13 рядків. Міжряддя на лицьовому боці складає 6÷8 мм, а на звороті 6,5÷7,3 мм. Висота рядкових малих літер без виносних на лицьовій стороні становить понад 4 мм, а на звороті 3÷4 мм. Розмір виносних вгору на лицьовому боці – 4÷6 мм, на звороті між 3÷5 мм. Розмір виносних вниз на обох сторонах аркуша складає близько 3÷6 мм.

Вилучений аркуш писаний кирилицею, почерком XVI ст., прямим каліграфічним півуставом, з юсами, коричневим атраментом. Встановлено, що це уривок із Послання святого апостола Павла до євреїв. Рубрики зачал та їх перші слова писані кіновар'ю.

Писар застосовував стягування приголосних за допомогою виносних літер як у кінці слова, так і всередині з титлом у вигляді вигнутої риски. Для нумерації зачал укладач використав слов'янську кириличну алфавітну систему з позначенням титла над усім 3-ьохзначним числом. При пунктуації застосовано лише крапку для розділення частин речення, а також і позначення його кінців. Надрядкові знаки наголосу регулярні у вигляді косої риски.

Для порівняння й визначення звідки був переписаний текст, використали аналогічний фрагмент тексту із Апостола, виданого Іваном Федоровим у Львові в 1574 р.[8], який подаємо у правій частині таблиці.

Таблиця 1

Порівняння тексту лицьової сторони

Рукописний текст	Апостол. – Львів, 1574 р.
за҃ч/тк҃и. – за҃ч/тк҃ѳ. [*Євр. XI, 16-19 (Зач. 328-329)*] нбна[…] ѣже не ст[…]теѧ / […]ъ нарицати҃с и҃м. оу҃товабои҃м […] / пѧ[…]тице. Вѣрожпрїидє а҃враа҃м. и҃са[…] и҃ / скж҃шаєм҃єдинородна҃т привєд. иж҃ѡбѣт[…]а҃ / въсприєм. къ нємоуж҃глаи҃нобы҃с. ѩ҃[…]ѣ / нарє҃чтьти҃с[…]ѧ҃. Помислив […] твых / въз҃двиг[…]. тѣмже т[…] чи / пріат[…]	за҃ч/тк҃и. – за҃ч/тк҃ѳ. нб҃снаго. / тѣмже нєстыди́тсѧ и҃ми б҃гъ / нари/ца́тисѧ и҃мъ. оу҃гото́ва бо и҃мъ гра́дъ. / конє҃ц, пѧ҃к. / Вѣ́рою привєдє а҃враам҃ / і҃саака, и҃скꙋша́ємъ і҃є́дїноро́днаго прино/ша́шє, о҃бѣтова́нїѧ прїє́мыи. къ нємꙋжє / г҃лано бы́сть. ѩ҃ко о҃ исаа́цѣ нарєчє́тьтисѧ / сѣмѧ. помы́сливъ ѩ҃ко і҃измр҃твыхъ въ/с҃крси́ти силєнъ єсть б҃гъ. тѣмжє того̀ и҃ / въ при́тчи прїѧ́тъ[9].
[*Євр. IX, 8-13 (Зач. 321)*] […]ѩвис[…] / […]нїє҃. єжи притчавъврѣмѧнастоа҃ш[…] / вънєйжєдаровж҃є и҃ жрътвыпринно[…] / щєпосъвѣстисъвръшитислоужщ[…] / набрашнаи҃питїа҃. и҃различны҃х к[…] / ѡправданїи҃плъти́. дажєдоврєм[…] / влєніа́налєжаща҃г п҃срѣвто҃. Х҃сжє[…] / […]бдж҃им бл҃гом. бол҃шєа҃исъ[…] / […]ѫкꙋ҃творєнїа҃. сїир[…]	за҃ч. тк҃а. С҃є ѩ҃влѧ́ющꙋ дх҃ꙋ с҃то́мꙋ, ѩ҃ко нєꙋ҃ ѩ҃ви́сѧ / с҃тых пꙋ́ть, є҃щѐпє́рвѣи ски́нїи и҃мꙋщєи стоѧ/нїє. ѩ҃жє при́тча въ врємѧ настоѧ҃щєє оу҃твє/рди́сѧ. вънє́жє́ даровоє и҃жє́р҃твы прино́сѧтсѧнє / могꙋ́щаѧ по́совѣсти съвєрши́ти слꙋжа́щих. // то́чїю набра́шна и҃ питїѧ́, и҃ разли́чныхъ / о҃мовє́нїи҃хъ, и҃оправда́нїи҃хъ пло́ти, и҃ / дажє до́врємєнє / и҃с҃правлє́нїи налєжа́щаѧ. / прєстꙋпѝ, вто҃к. Х҃с жє пришєд архїєрє́и / грѧдꙋщих бл҃гъ, бо́лшєю и съ вєршє́нѣи҃шєю / ски́нїєю, нєрꙋкотворє́ною, сирѣ́чь нєсє́ю тва́рїю[10]

[8] НМЛ ВСР. – Ф. СдК. – Спр. 78: Апостол. – Львів: Друкарня Івана Федорова, 15.II.1574. – 2°. – 278 арк.; Запаско Я. Пам'ятки книжкового мистецтва... – Львів, 1981. – Кн. I (1574 – 1700). – 1; Каменева Т. Украинские книги кирилловской печати XVI – XVIII вв.: Каталог изданий, хранящихся в Государственной библиотеке СССР им. В. И. Ленина / А. А. Гусева, Т. Н. Каменева . – Москва, 1978. – Вып. 1: 1574 г.–I половина XVII в. – 1; Каратаев И. Описание славянорусских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – Санкт-Петербург, 1883. – Т. I: с 1491 по 1652. – 84; Максименко – 1.

[9] НМЛ ВСР. – Ф. СдК. – Спр. 78. – Арк. 223.

[10] Там само. – Арк. 219-219зв.

Таблиця 2

Порівняння тексту зворотньої сторони

Рукописний текст	Апостол. – Львів, 1574 р.
[*Євр. IX, 17-22 (Зач. 321)*] завѣщаваѣѧи. тѣᵐжєнипръ / […]ръвєѡьб новлєньбы. рⷤнѣбовъсѣ / […]ѣди по ꙁаконоу ѡ моу҃сеѧ всѣᵐ люде. / […]тєлⷣчїаикозлїасъвоᵈожⷦ. иꙗълноа […]аи гоубоа, саⷨжа книгоу. иꙗъсѧ / […]пꙗ гл. сїакроⷷьꙁавѣтаижєꙁапо / […]вабъ. Исѣйжєивъсѧ […] / кроⷷїютакожᵃє покро […] / сѣw[…]щаюᵗсѧ по[…] / […]ита. нєбы[…]	ꙁа. тⷦа. єст […] ꙁавѣщаваѧи / […] ѣмж […] пєрвыи бєꙁъ крови ѡ҃бновлєнь бы / […]нѣ ибо всѧкои ꙁаповѣди по ꙁаконоу // ѡ моиⷭсѧ всѣмъ людємъ, прїємъ кроⷷь / козлїю и҃ телчїю, съводоıю и҃ воⷧною чєрвлєною / и҃ губою, самы жє тыѧ книги, иꙗвсѧ҆ людиⷧ по/кропꙗ гл., сіѧ҆ кроⷷь ꙁавѣтꙋ єгоⷤжє ꙁавѣща҆ / къваⷨъ бгъ иⷭкиⷩнїю иꙗвсѧ҆ съсꙋды слꙋжⷭ/бныѧ, кроⷷїю такожє покропꙗ. и ѿнꙋдъ кроⷷїю всѧ҆ ѡ҃чищаютсѧ, позакоⷩу. иꙗбе/ꙁкровопролиⷮїѧ нєбываєть ѡ҃ставлєнїє[11]. за. тⷦks. и нє / wбрѣтаıшєсѧ. ꙁанѣ прєложⷣ єго бгъ. / прⷭ/жабо прєложⷭнїѧ єго҆, свидѣтⷮльⷭтвованъ / быⷭть оуⷮодивъ бгꙋ. бєꙁвѣрыжє нєвъ ꙁмоⷯжно оуⷮодиⷮи бгꙋ. вѣⷬроватижє подобаєⷮ / приходаⷧщимъ къ бгꙋ, ѩко есть ивꙁыскаıющимъ єго҆ мⷣздовъздаⷮель бываєтъ. // вѣⷬрою ѿвѣⷮъ прїиⷨмьноⷭ, ѡ҃ниˣжє нєоу҃ бѣ/видѣвⷣ, їоубоѧвсѧ сътворⷣ ковчⷭгь / въспⷮсⷭ/нїє домꙋ своєго҆. имжє ѡ҃сꙋдⷣ вⷭсь миръ. / їѧжє повѣрѣ праⷣви бысть наслѣⷣдникъ[12].

Таким чином, проаналізувавши аркуш із кириличним рукописним текстом, встановили, що це уривок із Послання святого апостола Павла до євреїв. Писаний кирилицею, півуставним типом письма з використанням юсів. Порівняння рукописного тексту з друкованим, показало суттєві відмінності, зокрема, використання в рукописному варіанті, більш, «архаїчної» літери «ѫ», у виданні Апостола Івана Федорова 1574 р., замість неї, вживається класичне «ю». Різним є також відмінювання окремих слів, зокрема слова Бог. Так, у рукописі вживається «бг҃ви», у друкованій книзі – «бг҃ꙋ». Ці та інші характеристики дозволяють віднести час написання, збереженого фрагмента, рукописного Апостола до першої пол. XVI ст. Подібна копія Апостола[13] зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України. Порівняльний аналіз показав аналогічність у типі письма, характері написання літер, використанні юсів, стягуванні приголосних з допомогою виносних літер та ін. Це свідчить про достеменність датування документу не пізніше, як першою пол. XVI ст., а знайдений документ безперечно є історичною пам'яткою.

[11] Там само. – Арк. 219зв.-220.

[12] Там само. – Арк. 222-222зв.

[13] Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. «Народний Дім». – № 355: Апостол. – перша чв. XVI ст. – 2º. – 211 арк.; Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України: Каталог. – Т. 1: XI – XVI ст. / Уклад. М. Кольбух та ін. – Львів, 2007. – С. 59 (№ 52).

Станіслав Волощенко.

Фрагмент із рукописного Апостола XVI століття.

Стаття побудована на висновках, отриманих під час консервації Служебника, виданого в Уневі у 1733 р., який разом із іншими кириличними стародруками ще в липні 2013 р. було передано до Львівської центральної провінційної бібліотеки Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі із архівосховища бібліотеки Крехівського Свято-Миколаївського василіанського чоловічого монастиря. Під час дослідження під форзацом нижньої дошки оправи було виявлено подвійний аркуш із кириличним рукописним текстом, який було демонтовано і відреставровано. Аналіз аркуша із кириличним рукописним текстом, дозволив встановити, що це уривок із Послання святого апостола Павла до євреїв, писаний кирилицею, півуставним типом письма з використанням юсів. Встановлено, що збережений фрагмент рукописного Апостола датується першою половиною XVI ст. При цьому також встановлено, що подібна копія Апостола зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України.

Stanislav Voloshchenko.

The fragment of the manuscript of the Apostle of the XVI century.

The article is based on the findings obtained during the preservation of church book, published in Univ in 1733, which, together with other Cyrillic textbooks, was transmitted in July 2013 to the Lviv Central Provincial Library of the Fathers of Vassilians at the St. Onufriiyv Monastery from the archives of the library of the St. Nicholas Basilian Monastery in Krekhiv. During the study, a double sheet of Cyrillic handwriting was discovered under the flywheel of the lower bezel, which was dismantled and restored. An analysis of the sheet with Cyrillic alphabet text made it clear that it is an excerpt from the Epistle of St. Paul to the Jews, written in Cyrillic, a semi-original type of writing with using of the yus. It is established that the preserved fragment of the handwritten Apostle dates from the first half of the 16th century. It is also established that a similar copy of the Apostle is kept in the department of the manuscripts of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine of the NAS of Ukraine.

УДК 930.2(477):27-523.6(477.83)"16/17"

Юрій СТЕЦИК,
Ярослав ПОГОРАЛЬСЬКИЙ

АРХІВНІ ТА АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА ПРО МОНАСТИР БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЬОГО БІЛЯ СЕЛА ПОПЕЛІ НА ДРОГОБИЧЧИНІ (XVII – XVIII СТ.)

Дослідження пізньосередньовічних оборонних пам'яток не може відбуватися без всебічного співставлення та порівняння даних рукописної (архівної) спадщини із даними археологічних розвідок та артефактів. Нещодавно, завдяки нововиявленому тексту роборації (підтвердження) фундаційного акту, на мапі давніх василіанських осідків Галичини з'явилася нова обитель – монастир Богоявлення Господнього біля с. Попелі на Дрогобиччині, яка спонукала до спеціальної археологічної розвідки.

Відомості про цю місцевість відсутні в каталогах монастирів[1]. Однак, про діяльність цього чернечого осередку до нашого часу збереглися поодинокі згадки у Перемишльських земських та ґродських актах. Саме виявлення тексту роборації (підтвердження) фундаційного документу монастиря, а також аналіз археологічних джерел, дають змогу наповнити ще одну сторінку історії чернецтва на Прикарпатті.

У 1631 р. місцевий шляхтич Іван Попель Романович[2], який згодом був номінований перемишльським православним єпископом (1633 – 1634 рр.), вніс до Пе-

[1] Коссак М. (ЧСВВ) Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // Лавра. – 1999. – № 7. – С. 45; Никорович Ю. Церкви та монастирі Перемишля та Перемишльської єпархії (передрук праці 1879 р.) // Лавра. – 1999. – № 12. – С. 53; Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // Лавра. – 1999. – № 5. – С. 50; Ваврик М. (ЧСВВ) По василіанських монастирях. – Торонто, 1958. – 280 с.

[2] Попелі – шляхетський рід, землевласники у Дрогобицькому повіті Перемишльської землі Руського воєводства у XV – XVII ст. Родове гніздо – села Попелі та Котів у Перемишльській землі (тепер Дрогобицького району Львівської області). До кінця 1420-х років Попелі проживали у Сяноцькій землі. У 1427 – 1431 рр. вони продали свої сяноцькі маєтності (село Підлісся) Юрговським та переселилися в Попелі Дрогобицького повіту, які отримали від короля Владислава Ягайла у 1427 р. З акту купівлі-продажу дізнаємося про два покоління роду. Старше представлене братами Яковом, Ходором і Філем, молодше – їхніми синами. З другої половини XV ст. перемишльські акти згадують до десятка власників Попелів та Котова, деякі з них одночасно утримували якісь землеволодіння у Ролеві та Боярах. Відповідні маєткові та судові акти не дають змоги з'ясувати їхні родинні зв'язки з першими поколіннями Попелів та з наступними, відомими з кінця XV – початку XVI ст. Виняток становлять лише Кунашовичі, генеалогію котрих без прогалин вдається відновити, починаючи зі згаданих подій 1427 – 1431 рр. Зокрема, сам Кунаш був внуком Якова і сином Тиші. Він залишив трьох синів – Рада, Івашка (Васька) і Занька. Рід продовжили нащадки двох останніх. Від Івашка (Васька) виводяться Клюсовичі, Демковичі Гулевичі та Петельчичі. Вони залишалися власниками часток у Попелях і Котові, одночасно Петельчичі набули певні землі у сусідньому Бориславі. Занько став священиком у Попелях, тому його двоє синів Петро і Роман звалися Поповичами. Рід продовжили нащадки Романа. Вони на початку XVII ст. становили найзаможнішу родину серед Попелів. У їхній власності перебували наділи у Попелях, Котові,

ремишльських ґродських актів роборацію фундаційного документу на монастир у с. Попелі (див. додаток), внутрішній устрій в якому мав укладатися відповідно до правил святого Василія і дотримуватися приписів грецького обряду. Ігуменом монастиря призначено шляхетного отця Василя Копистинського, який у різний час посідав врядування в цілому ряді монастирів: ієромонах в Уневі (1612 – 1613 рр.), ігумен у Ліську (1623 – 1624 рр.), ігумен Перемишльського монастиря святої Трійці (1625 – 1630 рр.), ігумен монастиря в Топільниці (1641 р.), ігумен монастиря в Попелях (1631, 1646 – 1647 р.)[3]. Для потреб монастиря дарувалися шляхетські маєтки, однак не означено розміри рухомого і нерухомого майна. Водночас ігумен обителі зобов'язувався молитися за здоров'я фундатора, а після смерті за упокій його душі. Для гарантування непорушності цієї фундаційної грамоти було зроблено грошову заставу в розмірі 5000 злотих, локалізованих на маєтках роду Попелів, які в разі порушення пунктів привілею мають бути сплачені цьому ігумену[4].

У 1647 р. о. Василь Копистинський[5], будучи ігуменом Попелівського монастиря, вніс до Перемишльських земських актів запис про звільнення від зобов'язань, у зв'язку із їх виконанням (яких саме не вказано), шляхтича Теодора Комарницького[6].

Тустановичах і Тур'є. Син Романа Іван у 1633 р. обраний перемишльським православним владикою. У XVI – початку XVII ст., окрім Кунашовичів, Попелі представлені ще десятком великих відгалужень, не враховуючи менших гілок та окремих родин. На кінець XVI ст. нараховувалося до півтори сотні сімей Попелів. Поряд з Винницькими це була одна з найчисельніших родин серед перемишльської шляхти (джерело: Смуток І. Формування еліт та історія шляхетського стану Прикарпаття доби пізнього середньовіччя (XIV – XVIII ст.). Навчальний посібник. – Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2012. – С. 83).

[3] Смуток І. Формування еліт та історія шляхетського стану Прикарпаття... – С. 58.

[4] Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 114. – С. 60.

[5] Копистинські – шляхетський рід, землевласники у Перемишльському повіті Перемишльської землі Руського воєводства у XV – XVII ст. Родове гніздо – с. Копистно у Перемишльській землі (тепер – с. Кописно у ґміні Фредрополь Перемишльського повіту Підкарпатського воєводства Республіки Польща). У 1408 р. Йосип Бідун отримав Копистно у володіння від короля Владислава Ягайла. Його сучасниками були Захарія, Левко і Мал, присутні під час розмежування Копистна від сусідніх королівських володінь у 1415 р. Впродовж XV ст. перемишльські акти згадують більше десятка власників Копистна, не завжди зазначаючи, ким вони доводилися один одному. На початку XVI ст. рід представлений братами Йосипом і Кузьмою та їхніми синами. Єдиний спадкоємець Йосипа по чоловічій лінії Левко, в свою чергу, мав двох синів. З них Іван на прізвисько Бречка започаткував відгалуження Бретчаків, яке вигасло на початку XVII ст. Кузьма став засновником найбільш чисельної та відомої гілки Копистинських. Його внуки від сина Васька – Йосько і Федько – продовжили рід. Наступники Йоська, відомі як Йоськовичі, на початку XVII ст. залишили Кописно та осіли в Турйому, згодом Кропивнику і Попелях. Внук Йоська Павло Васькович займав уряд перемишльського віцерегента (до 1615 р.), правнук Василь у різний час був ієромонахом в Уневі (1612 – 1613), ігуменом у Ліську (1623 – 1624), ігуменом Перемишльського монастиря святої Трійці (1625 – 1631), ігуменом монастиря в Топольниці (1641), ігуменом монастиря в Попелях (1647). Федько Кузьмич мав трьох синів, з яких Михайло у 1591 р. обраний перемишльським владикою. Внук від сина Грицька Захарія став архімандритом Києво-Печерської лаври. У владики Михайла було четверо дітей. З них рід продовжили нащадки Андрія, що осіли у Топільниці. До кінця XVI ст. Копистинські володіли Кописном, одночасно із 1550-х років вони набувають частки в родинних гніздах руської шляхти Перемишльського, Самбірського і Дрогобицького повітів. Спочатку вони опиняються в Турйому та Созані, впродовж наступних кількох десятиліть Копистинські з'являються серед власників Тишковичів, Топільниці, Ільника і Мельничного, Кропивника, Гордині та Секерчичів, Унятичів, Попелів, Борислава, подекуди лише тимчасово, а подекуди остаточно осівши там (джерело: Смуток І. Формування еліт та історія шляхетського стану Прикарпаття... – С. 58-59).

[6] ЦДІАЛ. – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 121. – С. 2429.

А рік перед тим, у 1646 р., він відкликав судовий позов проти Теодора та Миколая Турянських Кіселичків[7].

Записи такого характеру свідчать про те, що о. Василь був заможною людиною, походячи із багатого шляхетського роду Копистинських, оскільки надавав допомогу для своїх родичів та інших дрібношляхетських родів Перемишльської єпархії.

Серед представників від монастирів, які підписали акт про перехід Перемишльської єпархії до унії у 1691 р., відсутні відомості про монастир у Попелях. Жодної згадки про цей монастир не віднаходимо у судових актах Перемишльської Консисторії (перша половина XVIII ст.) та діловій документації Святопокровської провінції ЧСВВ (1739 – 1780 рр.). Отже, можемо зробити припущення, що монастир у Попелях функціонував досить короткий час, будучи фундований з метою захисту православної віри в період міжконфесійного протистояння на теренах Перемишльської єпархії. Із часом, коли унійні ідеї стали домінуючими в єпархії, обитель припинила свою діяльність, оскільки була нечисленною. В процесі ліквідації монастирські землеволодіння у Попелях були прилучені до Добромильського монастиря.

У XVIII ст. частина ґрунтів с. Попелі належала до монастирських землеволодінь Добромильської та Лаврівської обителей. Зокрема, фрагментарні згадки віднаходимо в актовій документації Перемишльського ґродського суду. У 1700 р. Олександр Копистинський записав на потреби Добромильського монастиря 160 злотих, локалізованих на маєтках у селах Котів, Попелі, Мразниця, Борислав. Новий власник цих маєтків Яків Копистинський відмовився сплачувати із цієї частки певні відсотки, тому у 1739 р. проти нього була подана протестація до Перемишльських ґродських судових актів[8].

У 1737 р. внесено маніфестацію о. Гедеона Зубовського, ігумена Лаврівського монастиря, проти Якова Копистинського, який повинен сплачувати 500 злотих Лаврівському монастиреві за користування ґрунтами у с. Попелях. Записав ці землі Василь Загвойський, червоногродський староста і власник частини ґрунтів у с. Попелях, для Самбірського домініканського монастиря, а згодом ці маєтки були передані Лаврівській василіанській обителі[9]. У наступному 1738 р. о. Єзекеїл Бончаківський, ігумен Лаврівського монастиря, маніфестує (заявляє) про те, що записані Василем Загойським 4000 злотих, локалізовані на маєтках с. Шашаровичі, із яких монастир отримував доходи, були перенесені його спадкоємцями у Східницю та Попелі. Із приводу чого між самбірськими домініканцями та лаврівськими василіанами виникли певні непорозуміння щодо їх розподілу[10].

Окрім писемних джерел монастир біля Попелів характеризують археологічні матеріали. Залишки монастиря збереглися у вигляді невеликого городища, розташованого у великому лісовому масиві на північ від Попелів. Перші відомості про цю пам'ятку біля Попелів подав В. Кобільник: «Від ясеницької території у двірському лісі, званім «Манастирець» вали, що обіймають простір біля 100 м^2. Вони 2 m. високі, рови на 2 m глибокі. Тут знаходять гарні кахлі…»[11].

[7] Та само. – Спр. 120. – С. 754.

[8] Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 551. – С. 1776-1778.

[9] Там само. – Спр. 546. – С. 1656.

[10] Там само. – Спр. 549. – С. 905.

[11] Кобільник В. З археології Бойківщини. VIII виказ пам'яток, від січня 1936 до січня 1937 р. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Рік VII. – Ч. 9. – С. 75.

У каталогах археологічних пам'яток другої половини XX ст.[12] про городище немає жодних згадок. Його повторне відкриття відбулося 1980 р.[13] (за іншими даними 1984 р.[14]), коли городище обстежили відомі дослідники середньовічних пам'яток Галичини і Волині В. Ауліх та М. Рожко і колекціонер кахлів П. Лінинський.

У 1994 р. дослідження на городищі проводила Верхньодністрянська археологічна експедиція під керівництвом О. Корчинського. Було складено інструментальний план городища і закладено п'ять розвідкових шурфів. На жаль, за підсумками цих робіт з'явилася тільки коротка інформація. Саме тоді пам'ятка отримала нову «прив'язку» до с. Ясениця Сільна і була інтерпретована як городище XIII – XIV ст. і навіть X – XIV ст.[15] Це й спричинило «появу» двох різних городищ (Ясениця Сільна і Попелі) у найновішому каталозі археологічних пам'яток Дрогобиччини[16], що й було встановлено нами під час обстеження середньовічних укріплень Дрогобицького Підгір'я[17].

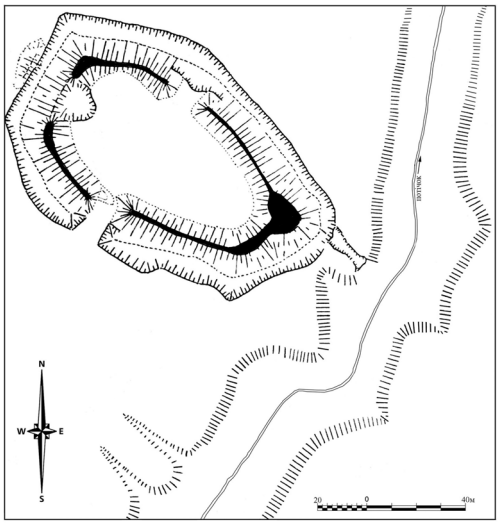

Рис. 1. Попелі. План городища (геодезична зйомка В. Пуздерко, 1995 р.; комп'ютерна обробка Я. Погоральський).

[12] Ратич О. Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей України. – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 96 с.; Свєшніков І. Довідник з археології України. Львівська область. – К.: Наукова думка, 1976. – 96 с.; Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів / відп. ред. О. П. Черниш. – К.: Наукова думка, 1982. – 268 с.; Михальчишин І. Список пам'яток стародавньої історії Львівської області. – Львів, 1993. – 57 с.

[13] Івашків Г. Збірка кераміки Петра Лінинського. – Львів: Інститут народознавстава НАН України, 2010. – С. 62.

[14] Корчинський О. Звіт Верхньодністрянської археологічної експедиції Інституту народознавства НАН України про підсумки археологічних робіт (загону з досліджень городищ) у 1994 р. // Науковий архів Інституту археології НАН України. – Львів, 1995. – С. 21-22, 61-62.

[15] Пуздерко В. Топографія і характер оборонних укріплень городищ IX – XIV ст. на Прикарпатті та в Карпатах // Бойківщина: історія та сучасність. – Львів-Самбір, 1995. – С. 81; Корчинський О. Звіт Верхньодністрянської археологічної експедиції Інституту народознавства НАН України про підсумки археологічних робіт (загону з досліджень городищ) у 1994 р. – С. 21-22.

[16] Мацкевий Л., Козак В. Старожитності Дрогобицького передгір'я. – Дрогобич: Коло, 2010. – С. 105, 125.

[17] Розвідка проведена у вересні 2012 р. Учасники експедиції: Ярослав Погоральський, Віталій Ляска (ЛНУ ім. І. Франка), Богдан Лазорак (ДДПУ ім. І. Франка), Іван Бохонко.

Залишки оборонного монастиря розташовані за 3,7 км на північ від села Попелі та 3,3 км на схід від села Ясениця Сільна, на краю східного схилу залісненого плато, оточеного з трьох боків долинами невеликих потоків. Укріплений майданчик (з досить рівною поверхнею), розмірами 25×50 м, має овальну в плані форму і по периметру укріплений земляним валом і ровом (рис. 1). Висота валу – 1,0 – 1,7 м, ширина при основі – 5 – 7 м. На вершині валу у південно-східній частині городища виділяється майданчик, розмірами 6×6 м (можливо – основа дерев'яної вежі). У трьох місцях валу – з півдня, заходу і півночі – є «розриви», однак в'їзд знаходився, безсумнівно, саме з південного боку. «Північний розрив» розташований навпроти в'їзду, а «західний» пов'язаний із великим підквадратним заглибленням (розмірами 7,5×7,5 м, глибиною до 1,4 м), локалізованим уже на майданчику городища, впритул до валу. Оборонний рів має глибину 1,0 – 1,5 м і ширину у верхній частині 5 – 7 м. За даними О. Корчинського, у шурфах, під дерновим шаром, виявлено шматки перепаленої глини, вугілля, залізні шлаки, уламки ліпного та кружального посуду X – XIV ст.[18]

Проведене нами обстеження дає підстави висловити сумніви щодо запропонованого датування пам'ятки. Насамперед, топографія цього городища є нетиповою для середньовічних укріплень, серед яких домінував мисовий тип. Розташоване на майже рівнинній ділянці плато, городище прилягає до сусіднього яру тільки вузьким східним торцем, замість того, щоб використати цей природний рубіж для укріплення однієї з довших його сторін. Наявність же поряд ділянок з набагато кращими захисними властивостями (високі береги, миси) дає підстави вважати, що локалізація укріпленого монастиря саме в цьому місці була продиктована іншими факторами (наприклад, наявністю джерела, дерева чи інших об'єктів, пов'язаних із об'явленням чудотворного образу чи вірою у чудодійні їх якості).

На території монастирища у 1980 р. зібрано представницьку колекцію кахлів, датованих XVI – XVII ст.[19] Вони розписані різнокольоровими емалями, ангобами і поливами, в їх оздобленні використано геометричний і рослинний орнамент. Серед цих кахлів особливо виділяється композиція (62,5×46,3 см) із 7 елементів, що творять геральдичний сюжет (див. рис. 2). У центрі цієї пічної вставки – гербовий щит із двоголовим орлом (гербом Перемишльської землі). Щит двома передніми лапами підтримують великі леви-щитотримачі. Вгорі – аркоподібне обрамлення, прикрашене гілками та розетками. Велич і монументальність композицію підкреслюють яскраві жовті, сині, білі і зелені кольори. Таких композицій у монастирі могло бути декілька, оскільки в колекції П. Лінинського зберігається кілька уламків теракотових та розписаних емалями кахель з частковим зображенням левів[20]. Ця унікальна знахідка має непересічне значення для вивчення галицького кахлярства ранньомодерної доби.

---

[18] Опис пам'ятки поданий, головно, за: Корчинський О. Звіт Верхньодністрянської археологічної експедиції Інституту народознавства НАН України про підсумки археологічних робіт (загону з досліджень городищ) у 1994 р. – С. 21-22, 61-62. Висловлюємо вдячність директору НДЦ «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України п. Олегові Осаульчуку за надані графічні матеріали.

[19] Колекція зберігається в Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові.

[20] Івашків Г. Колекція кераміки Петра Лінинського. – С. 51, 62, рис. на с. 63, 155 (іл. 154-160). Щиро дякуємо п. Галині Івашків за згоду на передрук зображення геральдичної композиції.

Рис. 2. Попелі. Геральдична композиція з кахлів із зображенням герба Перемишльської землі XVI ст.

Датувати пам'ятку допомагає також монета (рис. 3), виявлена у центральній частині майданчика городища. Це – коронний півторак, викарбуваний 1622 р. у Бидґощі, в часи правління короля Зиґмунта III Ваза. На аверсі монети зображено п'ятиполий герб, під яким в щиті – 3, а навколо напис: SIGIS 3 D G – REX P M D L. На реверсі – держава, в середині якої – 24, а по боках, між хрестом: 2 – 2. Під державою, в незакритому щиті, знак «Вадвич», а навколо напис: *MONE*NO – REG•POLO+. Діаметр монети – 19,2 мм, вага – 0,74 г[21].

[21] Висловлюємо щиру подяку п. Юрію Ревері (НДЦ «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України) за опрацювання і опис знахідки.

Рис. 3. Попелі. Монета (півторак коронний, 1622 р., Річ Посполита).

Рис. 4. Двосторонній еталон для виготовлення керамічної матриці (Богоявленський монастир в Попелях, XVI – XVII ст.)

Рис. 5. Кахля з геральдичною композицією
(Богоявленський монастир в Попелях, XVI ст.)

Рис. 6. Кахлі-пласти (завершальні) Богоявленського монастиря
в Попелях XVI ст.

Рис. 7. Кахля Богоявленського монастиря XVI ст.

Рис. 8. Кахлі Богоявленського монастиря в Попелях, поч. XVIII ст.

Таким чином, важливість цієї пам'ятки полягає у можливості характеризувати її на основі як писемних, так і археологічних джерел. Незначна територія укріплень монастиря і добра їх збереженість дають широкі перспективи його подальшого дослідження. Зокрема, розкриття території пам'ятки широкими площами дало б змогу вивчити її внутрішню культову і житлово-господарську забудову, конструктивні особливості оборонних рубежів, охарактеризувати господарський уклад і побут монахів. Завдяки тому, що монастир у цьому місці існував нетривалий період (до того ж, добре датований), виявлені на його території рухомі матеріали є важливим джерелом для уточнення хронологічно-типологічної схеми кераміки цього часу, зокрема кахлів.

ДОКУМЕНТ

1631 р. – Перемишль, Підтвердження про фундацію монастиря у с. Попелях

Стр. 60 //

Popiel Ihumeno Monastery Sancti Basily in Popiele
existentis literas fundorus roborat

Iuram Iudiciae Actis pertitus Terribus Premisliens Generosus Iwan Popiel Romanowicz menses, corpores sancti a fero […] janus foro juventum fuit fundorum propriae et compitentias huiq vero Terri Praemisliens Iudicio juribis ad bonis funebribusq […] et fectam presentis inferorati narrant ibtati subjuriem et incorporati polam liberi […] necessarium fuorribus fino […] omnibus in bonae […] mobus immobas […] quibus propriae Nobilis […] nobia et recognatio […] Kopystinski Ihumeno Monasteryia fundo ratio Popiele dedicza […] idiomatte […] Bohoiawlenia […] Festum celebratur fena sexta mensiae Ianuarij juxta Kalendarium [...] Graece Regulle Sancti Magni Bassilii totq […] monasterio in cult spasenia animaeq suae faliciem nunc et pro tempore expletis tum alijs monachis et Ihumeni […] monasterum in fundo villae Popiele exstentibg inscribit et oblegat liberat certes fundationis pereptura recognotam ordem monasterio seu recti […] ritus Graecis supra scripta toty eadem cannoat votione certorum verum et cotragnum […] exastarum in rem et manus suprafantis et Religiosi Kopystinski Ihumeni ejusq […] in Actu et data novembri Praemisliae Terra […] po festum stonelis […] Martyns proxima in anno Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Prima confectis manuscriptum propria fulstiptas et sigilla obsionat promnibus et fingelis eorum fura pronieliterorum cannonibus praediae do fidiae […] legame annexibus apris finaterte ero comptere exequiat immolabiliter observare erodeng fundationae literis et osmratus eorum cartertio tam in toto gvorata in quoniae […] parte tuboquus opens praesent satisfactere literas praefatas fundationibus […] presentem et inferore terre illo […] terex in toto […] ferendo areas literas […] festi instrone roborio tatem et extero approbando roborant confirmando et eogurant proxima parte […] sub oddis summa Millium florenor penim polon permiratum rentem ejusdius […] non compretis […] singules […] fundatio tententorum pfoto Religios Ihumeno eiusq sacredaness ad solvenie […] pro quo perfotuendo omnibusquae et singulis […] fundationis literarius inscriptionis […] roboria contensis non […] generosus Iwan Popiel. Ad instans rereti nobilis et

religionis Basilij Kopystenski Ihumeni aut ejus juriae […] ad officium […] Praemislien citabylos […] et alis quaesti just toto terra et praesens […] itto castro Praemisliens cuius junsem […] in bonis fineiusque ration danae et inferon […] satisfactiem […] ubi piae ea primocittorum […].

Переклад

Роборація фундаційного документу
для ігумена монастиря святого Василія в Попелях

Перед Перемишльськими земськими актами явився особисто Іван Попель Романович, непримушений, добровільно, при здоровій пам'яті. Перед актами теперішніми визнав, що він сам за себе і за своїх наступників записує свої маєтки рухомі і нерухомі, які він має, для шляхетного і духовного стану Василія Копистинського, ігумена монастиря, фундованого у с. Попелях, іменований Богоявлення по грецькому […] 6 січня згідно грецького календаря старого стилю, правила святого Василія Великого цього монастиря. […] за мою душу від тепер і в подальшому ігумен […]. Монастирю фундованому в Попелях зобов'язуюся і записую фундаційною грамотою наданою мною цьому монастирю грецького обряду […]. Ігумен Копистинський цього монастиря. Дано в Перемишлі вівторок після свята св. Агнети 1631 р., власною рукою підписаний і печаткою затверджений. Фундований монастир вище згаданого титулу задовільняю, вищезгаданий лист підтверджую і робурую, роблю грошову заставу на 5 000 злотих на своїх маєтках, що вразі порушення фундаційного привілею мають бути сплачені цьому ігумену. Має бути сплачено негайно перед Перемишльським гродським урядом […].

Джерело: Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.14. "Перемишльський земський суд". – Оп. 1. – Спр. 114. – Арк. 60. Рукопис. Тогочасна копія.

Юрій Стецик, Ярослав Погоральський.

Архівні та археографічні джерела про монастир Богоявлення Господнього біля села Попелі на Дрогобиччині (XVII – XVIII ст.).

У статті аналізуються усі збережені та нововиявлені писемні джерела до історії маловідомого василіанського монастиря Богоявлення Господнього в селі Попелі XVII – XVIII ст., який зберігся, як невелике городище у великому лісовому масиві на північ від села Попелі між селами Ясеницею Сільною, «Радичевим лісом» Нагуєвич, Унятичами, Дережичами та монастирем Дережицьким. Опубліковано латиномовний текст та переклад на українську мову підтвердження фундаційного документу монастиря 1631 р. ствердженого місцевим шляхтичем Іваном Попелем Романовичем. Коротко проаналізовано розвиток монастиря від часу урядування першого ігумена шляхетного отця Василя Копистинського у 1631 р., аж до першої половини XVIII ст. Водночас проаналізовано археологічні матеріали, які впродовж 30-х – 90-х рр. XX ст. вивчали В. Кобільник, В. Ауліх, М. Рожко, колекціонер кахлів П. Лінинський, О. Корчинський та ін. Разом з тим уточнено датування та географічне розташування пам'ятки згідно висновків археологічної розвідки, яка працювала у вересні 2012 р. у складі Я. Погоральського, В. Ляски, Б. Лазорака та І. Бохонка і виявила нові артефакти.

Yuriy Stetsyk, Yaroslav Pohoralskyy.

The archival and archeographic sources about the Monastery of the Epiphany near the village of Popeli in Drohobych region (XVII – XVIII centuries).

The article analyzes all preserved and newly discovered written sources to the history of the little-known Basilian monastery of the Epiphany in the village of Popeli XVII – XVIII centuries, which has been preserved as a small settlement in a large forest area north of the village of Popeli, between the villages of Jasenytsa Silna, Radychiv Forest, Naguyevychi, Unyatychi, Derezychi and the Derezhychi Monastery. A Latin-language text and a translation into Ukrainian of a confirmation of the foundation document of the monastery of 1631, approved by local nobleman Ivan Popel Romanovych, is published. The development of the monastery from the reign of the first abbot of the noble father Vasil Kopistynsky in 1631 to the first half of the XVIII-th century is briefly analyzed. At the same time, the archaeological materials were analyzed, which during the 30's – 90's of the XX centuries were studied by V. Kobilnyk, V. Aulikh, M. Rozhko, collector of tiles P. Linynskyy, O. Korchynskyy and others. At the same time, the date and geographical location of the monument were refined according to the findings of the archaeological survey, which worked in September 2012 consisting of J. Pohoralskyy, V. Lyaska, B. Lazorak, and I. Bohonko and discovered new artifacts.

УДК 94(477.83-22):27-735:347.23

Володимир АЛЕКСАНДРОВИЧ

ПІДТВЕРДЖЕННЯ КОРОЛЯ АВГУСТА III З 1751 РОКУ НАДАННЯ КОРОЛЯ МІХАЛА I З 1672 РОКУ НА ЛАН ПОЛЯ ДЛЯ ЦЕРКВИ СВЯТОГО МИКОЛАЯ У СЕЛІ НАГУЄВИЧІ[1]

Давня історія Нагуєвичів як «звичайного» села дрогобицької околиці, загалом, небагата фактами, хоча, водночас, як для, власне, села їх вдалося розшукати немало[2]. Серед них література відзначила і надання для місцевої церкви святого Миколая польського короля Міхала I Вишневецького з 1672 р.[3] Однак докладніших відомостей про сам документ не наведено: опублікований виклад в огляді історії села досить скупий і лаконічний. Виправлення цієї ситуації вдається запропонувати завдяки віднайденій серед актів Львівського ґродського суду за 1751 р. обляті невідомого досі підтвердження польського короля Августа III для зазначеного надання зі звичним для канцелярської практики повним текстом самого акту[4]. Окрім того, розшукана також дещо старша, фактично, – так само невідома, згадана облята надання 1672 р. в актах Перемишльського ґродського суду. Це дає змогу впровадити до наукового вжитку важливий для історії Нагуєвич нової доби документ за одразу двома найдавнішими списками. Уже побіжне ознайомлення з нововіднайденим текстом переконує у збереженні в ньому окремих не зауважених у першому викладі важливих подробиць, що дає змогу уточнити певні аспекти відповідного, на загал, скромніше задокументованого періоду історії села.

[1] Висловлюю щиру подяку за допомогу при опрацюванні документу кандидатам історичних наук Богдані Петришак, Андрієві Фелонюку та Юрієві Стецику.

[2] Найдокладніше їх зіставлення зібрав: Стецик Ю. Історія Нагуєвич – родинного села Івана Франка (до кінця XVIII ст.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Дрогобич, 2005. – Вип. 9. – С. 18-30. Див. також: Його ж. Нагуєвицький монастир св. Миколая (XVI – XVII ст.): спроба ретроспективної реконструкції // ДКЗ. – Дрогобич, 2003. – Вип. 7. – С. 182-192.

[3] Стецик Ю. Нагуєвицький монастир... – С. 188. Автор користав з новішої копії з датою: «25/2 1918») (див.: Там само. – С. 188, приміт. 76): Національний музей у Львові імені [митрополита] Андрея [(] Шептицького[)]. – Відділ рукописів і стародруків (далі – НМЛ). – Ф. Ркл. – Спр. 2204. – Т. 2. – Арк. 119 (при копіюванні опущено преамбулу, з якої наведено тільки окремі фактичні відомості, скорочено королівський титул). Відповідно до вміщеної на ній інформації, копія зроблена з обляти в актах Перемишльського ґродського суду 4 липня 1741 р., до її оригіналу автор не вдавався, див.: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 13 (Перемишльський ґродський суд). – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 875-877. Ще лаконічніший виклад документу наведено: Стецик Ю. Історія Нагуєвич… – С. 24. У новішій літературі про існування такого документу побіжно згадав також: Слободян В. Церкви України. Перемиська єпархія. – Львів, 1998. – С. 164 (церква «мала привілей»).

[4] ЦДІАЛ. – Ф. 9 (Львівський ґродський суд). – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 430-433.

Насамперед, з тексту документу виявляється, що надання короля Міхала насправді є тільки підтвердженням конкретно не вказаного давнішого відповідного королівського документу – згідно із застосованим зворотом формули самого надання, «miłościwie od nayaśnieyszych antecessorów naszych konferowanego»[5]. За відчутності конкретніших відомостей від кого саме з попередників короля Міхала мав походити давніший привілей – випадало би лише гадати. Однак відомі факти історії села переконують: йдеться про документ короля Яна II Казімєжа 1650 р., за яким самбірський староста Боґуслав Лєщиньскі мав виділити з маєтності королівської економії для місцевих парохів о. Федора Сушицького, о. Євстахія, дяка Гната та їхніх синів лан ріллі, з яких пів лану знаходилося поблизу долішньої церкви, а пів лану – неподалік від горішньої монастирської[6]. Надання 1672 р. подає акурат таке саме розташування обох частин ґрунту та їх розподіл, що доводить спільну традицію обох документів, тобто відкликання привілею короля Міхала власне до ситуації, описаної у документі 1650 р.

Прохання про виставлення такого акту надійшло 1672 р. до королівської канцелярії «przez niektórych panów rad naszych na ten czas przy boku naszym będących»[7], які залишаються анонімними. Згідно з вміщеним у документі переліком, вони вставлялися «za pobożnym Eustahiem popem nahajowskim y synem tego Andrzejem, popem drugim Eustahiem y synem jego Wasylem, bratem tego Sulszyckiego Fedorem y synem tego Wasylem y Feodorowym diakowym Iwanowemi, Bilasowym synem Fediem»[8]. Цей список відрізняється від того, що його на підставі копії у теках Подолинського з обляти в актах Перемишльського ґродського суду у власному викладі подав Юрій Стецик, за словами якого надання вчинено «відповідно до нового клопотання місцевих парохів нижньої церкви о. Євстахія Бучинського, о. Теодора Сушицького, дяка Івана Б'ялозовича та їхніх синів»[9]. Натомість в самій використаній копії обляти королівського підтвердження йдеться не про клопотання священиків, а «panów rad», які мали звертатися до короля в інтересі священиків, – «za pobożnym Eustachiem Buczyńskim popem nahujowskim y synem jego Wasylem, bratem tego Suzyckiego Fedorem y synem jego Wasylem, y Fedorem synem Dziakonowym Iwanowym Białasowym synem Fediem»[10]. Наведений зворот відповідає текстові обляти в актах Перемишльського ґродського суду: «za pobożnym Eustachiem Szuzyckim popem nahujowskim y synem jego Andrzejem, popem drugim Eustachiem y synem jego Wasylem, bratem tego Suzyckiego Fedorem y synem jego Wasylem y Fedorem synem dziakonowym Iwanowym Białasowym synem Fediem»[11], проте подає його з певними відмінностями. Зіставлення показує відсутність у новішій копії звороту «Andrzejem, popem drugim Eustachiem y synem jego». Цей пропуск виник внаслідок механічного опущення при копіюванні. Написавши зворот «y synem jego», після якого мало бути наступне слово «Andrzejem», копіїст не продовжив переписувати текст, а перейшов одразу до наступного рядка, де після вміщеного акурат під по-

[5] Там само. – С. 430.
[6] Стецик Ю. Нагуєвицький монастир... – С. 187-188. Пор.: Його ж. Історія… – С. 25.
[7] ЦДІАЛ. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 430.
[8] Там само.
[9] Стецик Ю. Нагуєвицький монастир... – С. 188.
[10] НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 2204. – Т. 2. – Арк. 119.
[11] ЦДІАЛ. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 875.

переднім зворотом аналогічного «y synem jego» стояло «Wasylem» як продовження пропущеного в новішій копії перед ним «popem drugim Eustachiem y synem jego Wasylem»[12].

Текст обляти підтвердження не подає прізвища згаданого першим священика, хоча воно є в перемишльській обляті 1741 р.[13] Прізвище «Сушицький» мало, справді, прислуговувати о. Євстахієві, оскільки з ним у документі фігурує його брат Федір. Окрім того, у короткому прикінцевому викладі змісту в обох списках згадано тільки священика Євстахія з прізвищем «Сушицький» в очевидному, нібито, протиріччі з поданим на початку новішої копії «Бучинський». З'ясувати цю незрозумілу особливість копії виявилося нескладно, оскільки в оригіналі перемишльської обляти насправді вписано прізвище «Szuszycki». Версія ж «Buczynski» виявилася цілковито належною новітньому копіїстові, який помилково прочитав початкове буквосполучення «Sz» як, нібито, «B»[14]. В оригіналі обляти відповідний фрагмент виглядає так: «za pobożnym Eustachiem Szuzyckim popem nahujowskim y synem jego Andrzejem, popem drugim Eustachiem y synem jego Wasylem, bratem tego Szuzyckiego Fedorem y synem jego Wasylem y Feodorem diakonowym Iwanowym Białasowym synem Fediem»[15].

Документ вказує на парафіяльне духовенство й особи священиків відповідають згаданим у привілеї короля Яна II Казімєжа з 1650 р.[16] Це вказує на відсутність істотних змін у складі місцевого парафіяльного духовенства за період між появою обох документів. Хоча в наведеному переліку присутні, правда, не тільки належні до духовного стану. Насамперед згаданий священик Євстахій Сушицький з сином Андрієм та братом Федором разом з сином Василем. Федір, однак, не названий духовною особою. Очевидно, йдеться про братів з родини, якій належала церква, проте серед них духовний сан мав тільки Євстахій. Окрім того, на парафії на той час перебував ще й інший священик на ім'я Євстахій, також із сином Василем. Не окреслено, натомість, стосунку до них вміщеної наприкінці переліку особи, названої «Feodorem diakonowym Iwanowym Białasowym synem Fediem»[17]. Диякон, як бачимо, від 1650 р. змінився. Коли попередні особи репрезентують парафіяльне духовенство (та відповідну родину), то згаданий наприкінці Федір чи Федь Білас за статусом у парафіяльній ієрархії міг бути, хіба що, вчителем[18].

Вказівка на знаходження однієї з половин поля при монастирі, хоча «монастирська» частина змісту самої фрази й не зовсім виразна, пропонує найпізнішу віднайдену досі згадку про нагуєвицький монастир, правда, лише на три роки молодшу від відомої дотепер в інвентарному описі Самбірської економії 1669 р.[19]

---

[12] Там само.

[13] Там само.

[14] На основі цього помилкового прочитання Ю. Стецик подав о. Євстахія «Бучинського» серед найдавніших відомих йому священиків нагуєвицьких церков: Стецик Ю. Історія... – С. 27.

[15] ЦДІАЛ. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 875–876.

[16] Стецик Ю. Історія... – С. 27.

[17] Загальні відомості про духовенство тогочасних сільських парохій див.: Ґрушевський М. Історія України-Руси. – Львів, 2005. – Т. 5: Суспільно-політичний і церковний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV – XVII віків. – С. 272–276.

[18] Вчитель у Науєвичах задокументований щойно під 1726 р.: Стецик Ю. Нагуєвицькиц монастир... – С. 189.

[19] Стецик Ю. Нагуєвицький монастир... – С. 186.

Парафія підтверджувалася при долішній церкві, тобто давня монастирська на той час не функціонувала зі статусом парафіяльної та не мала пов'язаних з ним прав, тобто залишалася монастирською. Щойно під 1686 р. її відзначено уже як колишню монастирську[20]. Отже, зміна статусу, за наведеними свідченнями, мала відбутися упродовж зазначених менше двох десятків літ.

Відповідно до давнішої та актуальної ревізії Самбірської економії, з парафіяльних ґрунтів належалося сплачувати близько свята святого Мартина (11 листопада) по 40 ґрошів від чверті лану[21]. З невикористаних досі відомостей надання 1672 р. варто відзначити також єдиний, окрім топонімів, пов'язаних з монастирем, топонім Мости. Заслуговують уваги й імена тогочасних жителів села – Федя і Василя Чапліків та Яця Сидорового, принагідно зафіксованих як сусіди окремих частин наданих ґрунтів.

Пропоноване невідоме дотепер підтвердження короля Августа III з 1748 р. привілею короля Міхала I для нагуєвицької парафіяльної церкви з 1672 р. вказує також на актуального на той час священика церкви о. Теодора Коблянського, зафіксованого досі в літературі одинокий раз дещо раніше, під 1744 р.[22] Представники цієї родини відзначені у статусі нагуєвицьких парафіяльних священиків з-перед 1694 р.[23] Тобто, вони мали змінити Сушицьких у період від 1672 до 1694 р.

Зіставлення текстів обох облят вказує на очевидні та безперечні спотворення оригінального тексту документу, присутні обох копіях привілею 1672 р. В археографії ця проблема досі не привернула належної уваги, хоча при роботі з джерелами такі випадки виявляються непоодинокими. Зокрема, до цього аспекту «творчості» писарів випала нагода на численних прикладах привернути увагу при опрацюванні інвентарів Олицького замку Радивилів на Волині XVII – XVIII ст.[24] Як цілком винятковий випадок «писарських жартів» у тих самих і майже тогочасних Львівських ґродських актах вдалося віднайти навіть відкликання до польського короля «Міколая» в обляті підтвердження короля Яна III привілею його попередника (через

---

[20] Там само. – С. 187.

[21] У Ю. Стецика з цього приводу стверджено про зазначену плату «згідно з ревізією Самбірської економії»: Стецик Ю. Нагуєвицький монастир... – С. 188. Насправді йдеться про оплату так і в такому розмірі, як це зафіксовано в давніших та актуальній ревізії економії. Дальший зворот «nad to żadney powinności nie czyniąc» теж не означає, нібито, як ствердив Ю. Стецик, парафія звільнялася від повинностей (Там само): йдеться про звільнення від інших повинностей від ґрунту, на який підтверджувалося володіння, окрім згаданої грошової плати. Так само довільним викладом є твердження, нібито при цьому парафія «зобов'язувалася дотримуватися законів Речі Посполитої та християнської церкви (sic!)» (Там само): у використаному оригіналі йдеться про зобов'язання не переступати «правового поля» держави та Католицької Церкви (!) – «prawo nasze koronne Rzeczypospolitey y Kościoła Chrześciańskiego (sic!) wcale zachowuiąc»: НМЛ. – Ркл 2204. – Т. 2. – Арк. 119. Пор.: «prawa nasze koronne y Rzeczypospolitey y Kościoła Świętego Rzymskiego wcale zachowuiąc» (ЦДІАЛ. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 432); «prawo nasze koronne Rzeczypospolitey Kościoła Chrześciańskiego wcale zachowuiąc» (Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 877. Привертає увагу істотна відмінність закінчення застосованої формули в обох облятах.

[22] Стецик Ю. Історія… – С. 27.

[23] Там само. – С. 29.

[24] Інвентарі Олицького замку XVII – XVIII ст. / Зібрав і підготував до друку В. Александрович. – Луцьк, 2007. – С. 45. З огляду на кількість різночитань, найпоказовішим прикладом сприймаються два списки інвентарю 1755 р., де на невелику сторінку друкованого тексту набралося аж 69 різночитань: Там само. – С. 127.

декілька рядків він слушно названий Міхалом)[25]. Скромний нагуєвицький приклад додає до цих міркувань наступні відомості в достатньо численних, як для не такого вже й великого за обсягом тексту, випадках, виявлених при зіставленні обох облят.

Перегляд тексту новорозшуканої копії надання переконує у присутності в ній ряду недокладностей, виражених як через нелогічність викладу окремих частин тексту, так і зіставлення з перемишльською копією. Зокрема, явна помилка присутня при викладі фрагменту зі згадкою про ярмарок. Переписуючи текст про вільну торгівлю без будь-якої перешкоди зі сторони місцевого двору для ярмаркуючих, писар у продовженні вписав «przeszkodzącemu» замість єдино логічно прийнятного у цьому місці «przychodzącemu» – «y każdemu za nim «przeszkodzącemu(sic!)» wolno aby było wszelką rzecz przydawać (sic!)»[26]. Саме так – «y każdemu na nim przechodzącemu wolno aby było wszelko rzecz przedawać» відповідний зворот викладено в обляті в актах Перемишльського ґродського суду[27]. Цілком очевидно також в обох копіях невідповідно вжито й слова «za» та «na» стосовно ярмаркувальників. У завершальних формулах підтвердження не зовсім зрозумілою є також умова визнання привілею «ieżeli prawu pospolitemu nie sprzeciwi[28] się»[29]. Перемишльська копія на відповідному місці подає: «prawo nasze koronne Rzeczypospolitey Kościoła Chrześciańskiego wcale zachowuiąc»[30]. Окрім того, у віднайденій копії нелогічно переставлено перед підпис короля короткий виклад змісту документу, який у списку Перемишльського ґродського суду знаходиться на властивому місці після королівського підпису.

Звісно, інший за природою та відмінний аналогічний момент постає за неточностями, якими позначена новіша копія 1918 р., – аж до помилкового відчитання прізвища парафіяльного священика (див. вище)

Наявність достатньо численних відмінностей у текстах обох актуально доступних копій закономірно висуває проблему оригіналів, з яких їх споряджено. Відповідно до інформації, вміщеної у вступних формулах самих облят, вони мали бути різними, так само, як різними були особи, що подавали їх для внесення до актових книг. У Перемишльському ґроді документ облятував чернець Добромильського василіанського монастиря Сильвестр Коблянський[31]. До Львівських ґродських актів документ подав шляхтич Антоній Вітославський[32]. Їх стосунку до облят виявлені тести не розкривають. Вступна формула підтвердження королівської канцелярії Августа III вказує на «list przywilyi originalny na pargaminie pisany»[33]. Натомість перемишльська облята лаконічно подає «litera in pergameno seu privilegium»[34]. Йдеться про той самий документ й принципових відмінностей між текстами, знаними з обох облят, немає, а зауважені достатньо численні різночитання випадає сприймати звичними для писарської практики й такими, що не виходять поза загальнопоширені в діловодстві урядових канцелярій межі.

[25] ЦДІАЛ. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 560. – С. 2360.
[26] Там само. – Спр. 561. – С. 432.
[27] Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 876.
[28] Далі коротке слово з п'яти (?) літер замазано.
[29] Там само. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 432
[30] Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 876.
[31] Там само. – С. 875.
[32] Там само. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 430.
[33] Там само.
[34] Там само. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 555. – С. 875.

ДОКУМЕНТ

1751 січня 27[35]. Львів. – Облята в актах Львівського ґродського уряду підтвердження короля Августа III з 3 грудня 1748 р. надання короля Міхала I на лан поля для церкви святого Миколая у селі Нагуєвичі з 8 квітня 1672 року[36]

Privilegy confirmationis jurium ecclesiae Nahujovien[sis] rithus graeci servien[tis] oblate.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia leopolien[sia] personaliter veniens generosus Antonius Witosławski obtulit eidem officio et ad acticandum porrexit privilegium[37] confirmationis jurium ecclesiae parochialis Nahojovien[sis] rithus graeci latino uniti servien[tis] a sacrae regiae majestatis benigniter collatum manu ejusdem sacrae regiae majestatis propriae subscriptum et sigillo pensili majoris cancellariae regni communitum tenoris sequentis:

August trzeci z Bożey Łaski król polski, wielki książe litewski, ruski, pruski, mazowiecki żmudzki, kyowski, wołyński, podolski, podlaski, inflancki, smoleński, siewierski, czernichowski, dziedziczny książe saski y elector.

Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y z osobna komu to wedzie(sic!) należy. Iż produkowany nam iest list przywilyi originalny na pargaminie pisany od nayaśnieyszego Michała króla przodka naszego łaskawie nadany ręką jego własną podpisany y pieczęcią wielką ztwierdzony w niwczym wcale nienaruszony zawieraiący w sobie konfirmacyą łanu pola(s. 430) pobożnego Eustafia Szuszackiego popa nahajowskiego ze wsi Nahajowic słowo w słowo tak w sobie brzmiący.

Michał z Bożey Łaski król polski, wielki książe litewski, ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, inflański[38], kyowski[39], smoleński, czernichowski[40], siewierski. Oznaymuiemy tym listem naszym każdemu[41] z osobna wszem wobec komu o tym wiedzieć należy. Iż wniesiona iest do nas przez niektórych panów[42] rad naszych na ten czas przy boku naszym będących pokorna suplika[43] ze wsi naszey Nahajowic[44] ekonomy[45] samborskiey za pobożnym Eustahiem[46] popem nahajowskim y synem tego[47] Andrzejem, popem drugim Eustahiem[48] y synem jego Wasylem bratem tego Sulszyckiego[49] Fedorem y synem tego[50]

[35] Датується за попереднім записом на с. 425.

[36] У підрядкових примітках наведено різночитання за облятою в актах Перемишльського ґродського суду з 1741 р. (П:).

[37] Літера g у слові виправлена.

[38] П: inflantcki.

[39] П: kijowski.

[40] П: czerniechowski. Після цього слова вміщено сполучник «y».

[41] Літера ż у слові виправлена.

[42] П: PP.

[43] П: supplika.

[44] П: Nahujowice.

[45] П: oeconomij.

[46] П: Eustachiem. Після цього слова додано: Szuzyckim.

[47] П: jego.

[48] П: Eustachiem.

[49] П: Szuzyckiego.

[50] П: jego.

Wasylem y Feodorem[51] diakowym[52] Iwanowemi[53], Bilasowym[54] synem Fediem abysmi[55] jch przy cerkwi Mikołaia świętego z[56] łanu pola im miłościwie od nayaśnieyszych[57] antecessorów naszych konferowanego zachowali y zatrzymali iako[58] ninieyszym naszym zachowuiemy[59] y zatrzymuiemy, które grunta tak się dzielą. Łan pola na dwie części dzieli się w iedne strone idzie do granice winnickiey z iedney strony od miedzy Fedia Czoplika[60], a z drugiey od miedzy Wasyla Czyplika[61], w drugą stronę do granicy jasińskiey[62] ten pułłanek idzie od żupy z iedney, a[63] do[64] miedzy ołowskiey, a z drugiey strony po MIEDZE[65] Jacia Fedorowego[66], ten leży pod manasterem[67], względem którego zachowania y zatrzymania zwyżmianowani poddani nasi wespół i każdy z osobna z nich z wyrażoney części swoiey, tak iako zdawna[68] przodkowie ich trzymali y zażywali z ogrodami, obszarami, łąkami, sadzawkami, lasami, zapustami, ze wszystkiemi[69] innemi do tego łanu zdawna przynależytościami y przyległościami także y oni trzymać[70] zażywać będą do ostatniego kresu żywota swego[71]. Obszar nazwany Mostami, który leży między granicą winnicką, okozańską[72], stupnicką, niedzwiecką uwalniamy ich od wszelkich[73] ciężarów[74], robot, zażynków, obkosów, powozów[75], danin od owiec, pasiek, składek gromadzkich, chlebów zimowych y innych iakim kolwiek tytułem nazwanych extarsyi, pozwalamy tu[76] dwoch podsadków[77] na swych gruntach mieć, piwo robić(c. 431) y gorzałkę palić na domową swą[78] potrzebę y browar, wrąb w lasach wolny postanowiamy[79], praźnik y bazar aby trzy dni stał o świętym Mikołaiu[80] bez żadney przeszkody dworskiey y każdemu za nim

[51] Перша літера о вписана над рядком іншим чорнилом. П: Fedorem.
[52] П: diakonowym.
[53] П: Iwanowym.
[54] П: Białasowym.
[55] П: abysmy.
[56] П: y.
[57] П: nayiaśnieyszych.
[58] П: iakosz.
[59] П: zachowujemy.
[60] П: Czaplika.
[61] П: Czaplika.
[62] Перша, третя і п'ята літери поправлені іншим чорнилом.
[63] П: слово відсутнє.
[64] П: od.
[65] П: miedzę.
[66] П: Sidorowego.
[67] Буквосполучення er поправлені іншим чорнилом. П: manastyrzem.
[68] Третя і четверта літери виправлені іншим чорнилом.
[69] П: wszytkiemi.
[70] П: після цього слова: y.
[71] П: swoiego.
[72] Буквосполучення zań поправлені іншим чорнилом. П: okrzańską.
[73] П: wszelakich.
[74] Перша і шоста літери виправлені іншим чорнилом.
[75] П'ята літера виправлені іншим чорнилом.
[76] П: im.
[77] Четверта літера виправлені іншим чорнилом.
[78] П: swoię.
[79] П: postanawiamy.
[80] П: Mikołaju.

przeszkodzącemu(sic!)[81] wolno aby było wszelką[82] rzecz przydawać[83]. Parafia zaś tameczna do cerkwie doliszney ma należeć[84]. Iednak według rewizyi dawnieyszey y ninieyszey do zamku samborskiego[85] czynsz należy[86] roczny około świętego Marcina z cwierci po groszy czterdzieści powinni będą oddawać nad to żadney powinności nie czyniąc[87] prawa[88] nasze koronne y Rzeczypospolitey y[89] Kościoła Świętego Rzymskiego[90] wcale zachowuiąc[91]. Na co dla lepszey wiary ręką[92] naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy[93].

Dan w Warszawie dnia osmego[94] miesiąca kwietnia roku Pańskiego MDCLXXII panowania[95] naszego trzeciego roku.

Konserwacya[96] łanu pola pobożnego Eustafia Suszyckiego[97] popa nahajowskiego[98] ze wsi Nahajowic[99]. Michał król[100]. Mieysce pieczęci wielkiey koronney wiszącey[101]. Hieronym[102] Rioio[103] jego królewskiey mości sekretarz manu propriae y suplikowaną nam przez panów rad naszych imieniem y z strony pobożnego Teodora Koblańskiego teraznieyszego plebana cerkwi parochialney ażebyśmy wyżey wyrażony list przywiley powagą naszą królewską approbować zmocnić y stwierdzić przerzeczonego pobożnego Fedora Koblańskiego y następców jego plebanów cerkwi parochialney pomienioney nahajowskiey przy tymże prawie y spokoynym[104] dzierżeniu[105] tego zachować y utrzymać raczyli. My tedy August trzeci do tey supliki pokornie czynioney iako słuszney łaskawie się skłaniamy, przerzeczony przywiley w wszystkich tego punktach, artykułach y postanowieniach approbuiemy, zmacniamy y utwierdzamy przy tymże prawie do pomienionego łanu pola służącym y spokoynym dzierżeniu tegoż pomienionego Teodora Koblańskiego y czasów przyszłych następców jego plebanów cerkwi parochialney Nahajowskiey będących zachowuiemy y utrzymuiemy tenże łan pola w zażywaniu spokoynym pobożnych plebanów nahajowskich nazawsze mieć chcemy uznaiąć przerzeczony przywiley (ieżeli

---

[81] П: przechodzącemu.
[82] Остання літера виправлені іншим чорнилом. П: wszelaką.
[83] П: przedawać.
[84] П: продовження через кому з малої літери.
[85] П: далі: naszego.
[86] П: należyty.
[87] П: czynić.
[88] П: nasze.
[89] П: слово відсутнє.
[90] П: замість двох останніх слів: Kościoła Chrześciańskiego.
[91] П: продовження без розділових знаків з малої літери.
[92] П: далі: się.
[93] П: roskazalismy.
[94] П: VIII.
[95] П: далі: zaś.
[96] П: konserwacia.
[97] П: Szużyckiego.
[98] П: nahujowskiego.
[99] П: Nahujowic.
[100] П: два останніх речення взаємно замінені місцями.
[101] П: замість цього речення: Locus sigilli pensilis in pixide contecti.
[102] Шоста і сьома літери у слові виправлені іншим чорнилом.
[103] Прочитання непевне.
[104] Шість останніх літер у слові виправлено іншим чорнилом.
[105] Перша літера у слові виправлена іншим чорнилом.

prawu pospolitemu nie sprzeciwi[106] się) niewruszoney(c. 432) bydz wagi y mocy. Na co dla lepszey wagi ręką własną podpisawszy się pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w Warszawie dnia trzeciego miesiąca grudnia roku Pańskiego MDCCXLVIII panowania naszego XVI roku. Augustus rex.

Konfirmacya przywileiu cerkwi parochialney nahoiowskiey na łan pola służącego. Ioannes Klasowski canonicus cathedralis praemisliensis sacrae regiae majestatis sigilli regni secretarius.

Locus sigilli regni appensi in sericeo.

Post cujus ingrossationem originale exemplar idem generosus offerens rursus ad se recepit et de recepte officium praesens quietauit (c. 433).

Джерело: ЦДІАЛ. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 561. – С. 430-433.

Володимир Александрович.

Підтвердження короля Августа III з 1751 року, надання короля Міхала I з 1672 року на лан поля для церкви Святого Миколая у селі Нагуєвичі.

У статті вперше публікується невідома облята з актів Львівського ґродського уряду, датована 27 січня 1751 року щодо підтвердження короля Августа III з 3 грудня 1748 р. надання короля Міхала I на лан поля для церкви святого Миколая у селі Нагуєвичі з 8 квітня 1672 року. Окрім того, розшукана також дещо старша, фактично, – так само невідома, згадана облята надання 1672 р. в актах Перемишльського ґродського суду. Відтак у статті до наукового вжитку впроваджено важливий для історії Нагуєвич нової доби документ за одразу двома найдавнішими списками. Водночас порівняльний аналіз еволюції усіх текстів за період 1672 – 1751 рр., а також проведено їх археографічне дослідження. Встановлено, що у Перемишльському ґроді документ облятував чернець Добромильського василіанського монастиря Сильвестр Коблянський, а до Львівських ґродських актів документ подав шляхтич Антоній Вітославський.

Volodymyr Alexandrovych.

The confirmation by the King Augustus III from 1751, the provision of the King Michael I from 1672 to the lanes of the field for St. Nicholas Church in the village of Naguevychi.

The article first publishes an unknown fly-by-law of the Lviv City Government, dated January 27, 1751, about the confirming by the King August III from the December 3, 1748, granting of the King Michael I the lanes for St. Nicholas Church in the village of Naguevychi on April 8, 1672. In addition, a slightly older mention was found, in fact, as well as unknown, of the land grant in1672 in the acts of the Przemysl City Court. Therefore, the article for scientific use introduces a important document for the history of the New Age from two ancient lists, at the same comparative, a time analysis of the evolution of all texts in the period 1672 – 1751, as well as their archaeographic study. It is established that the document was flown by the monk of the Dobromyl Basilian Monastery Sylvester Koblyanskyy and to the the Lviv City Acts the document was submitted by the nobleman Anthoniy Vitoslavskyy.

[106] Далі коротке слово з п'яти (?) літер замазано: оскільки наявний текст зберігає логічність викладу, замазане, випадає гадати, вписано помилково.

УДК 27-737(477.83-21)

Олександра ЛУЖЕЦЬКА,
Леонід ТИМОШЕНКО

НЕЗНАНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ БРАТСТВА ДРОГОБИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ СВ. ЮРІЯ (РУКОПИСНИЙ КАТАЛОГ ЧЛЕНІВ МОЛОДШОГО БРАТСТВА XVIII – XIX СТ.)

Історія братства дрогобицької церкви Св. Юрія (Георгія) вивчена вже досить повно[1]. Тут згадаю декілька загальних та спеціальних досліджень, в яких у різний час розглядалися ті чи інші аспекти історії цієї мирянської організації. Так, Я. Ісаєвичу належить честь відкриття рукописної книги братства, в якій його увагу привернув найдавніший протокольний запис 1657 р., з інформацією про спалення церкви і початок побудови нового храму[2]. Щодо найдавнішого періоду історії братства, дослідник дотримувався думки, згідно з якою статути святоюрського і чеснохрестського братств, уміщували артикули львівського братства, підтверджені патріархом Єремією 1589 р. у складі статуту Красноставського братства[3]. Відтак, сформувалося уявлення про те, що дрогобицькі братства Св. Юрія і Св. Параскеви були засновані 1589 р., коли були ухвалені їх статути, хоча вони практично невідомі в редакціях (списках) XVI ст.

Я. Ісаєвич навів важливий факт до історії Святоюрського братства, пов'язаний зі священиком Павлом Терлецьким, який в 1619 р. змушений був підкоритися місцевій мирянській організації (згаданий священик, фактично, передав братству храм з рухомим майном і водночас визнав його ставропігійні права)[4]. Відтак, уявлення про те, що найдавніші документально зафіксовані факти про діяльність

[1] Про початкову історію церкви та склад її духовенства див. докл.: Тимошенко Л. Духовенство дрогобицьких церков XV – XVIII ст.: особовий склад, душпастирська та мистецька праця // (далі – ДКЗ). – Вип. X. – Дрогобич, 2006. – С. 223-225; Міляєва Л. Розписи восьмерика і бані нави церкви Святого Георгія (Юра) в Дрогобичі // Студії мистецтвознавчі: Архітектура. Образотворче та декоративно-вжиткове мистецтво. – Ч. 4 (32). – К., 2010. – С. 72-75; Krąpiec M., Myska R., Krąpiec P., Tymochenko L. Dendrochronologiczne datowanie cerkwi Św. Jerzego w Drohobyczu // Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі; проблеми їх збереження та використання: матеріали III Міжнародної наукової конференції, 7-8 квітня 2016 р., Львів, Урич / Відп. за вип. Р. Г. Миська. – Львів, 2016. – С. 76-77; Tymoszenko L. Najdawniejsze świadectwa o drohobyckiej cerkwi Św. Jura // Biuletyn Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej. – Nr 18, marzec. – Wrocław, 2016. – S. 31-35; Церква Святого Юрія в Дрогобичі. Ілюстрований нарис-проспект історії та мистецтва храму й парафії / Автор тексту, упорядник: Леонід Тимошенко. – Дрогобич, 2016. – С. 12-16.

[2] Ісаєвич Я. Джерела з історії української культури доби феодалізму. – К., 1972. – С. 29.

[3] Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI – XVIII ст. – К., 1966. – С. 40; Його ж. Джерела з історії української культури доби феодалізму... – С. 20, 21.

[4] Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури... – С. 83.

святоюрського братства відносяться до початку XVII ст., набрали виразних рис. Польська дослідниця Б. Лоренс, фактично підтримала думку Я. Ісаєвича[5].

Однак, у зв'язку з невирішеністю датування найдавнішого братського статуту, який уміщував ставропігійні статті XVI ст., варто припустити, що в даному випадку йдеться про об'єднання мирян, яке сформувалося давніше. Вірогідно, воно таки уконституювалося ще в XVI ст., можливо – в час урядування єпископа А. Радиловського (1549 – 1586 рр.), прихильного до братського руху. Таким чином, Святоюрське братство може вважатися ровесником Воздвиженської мирянської організації. Аналіз статуту Святоюріївського братства, який зберігається в фондах Львівського історичного музею, демонструє ряд ознак того, що це братство сформувалося досить рано[6]. За нашим спостереженням, деякі структурні ознаки пам'ятки є близькими до статуту братства Св. Трійці у Вільні. Так, статут має таке ж «Предословіе», а також уміщує текст братської присяги, ідентичної з присягою дрогобицького братства Св. Трійці. Статут дрогобицького братства дозволяв, як і у Вільні, вступ до братства жінок, що в XVI ст. не практикувалося в жодних інших мирянських організаціях. Однак дрогобицькі норми внутрішнього життя братсвта демонструють відсутність принципового положення ставропігійного укладу, а саме – виборність братського священника. Прикметно, що текст братської присяги (клятви), яка виголошувалась при вступі до членів організації, принципово відрізняється від присяги львівського та віленського братств. Все ж, припускаємо, ставропігія дрогобицького братства Св. Юрія мала стійке і давнє коріння. На нашу думку, воно уконституювалося саме в середині XVI ст. Причому, з самого початку братська традиція в Дрогобичі мала ознаки ставропігії[7].

З джерел першої половини XVII ст. відомо також, що 1627 р. дрогобицьке братство звернулося з листом до перемишльського. Як уважає Я. Ісаєвич, авторами листа могли бути братчики обох мирянських об'єднань, тобто, Святоюрського і Хрестовоздвиженського[8]. Згадане твердження не позбавлене логіки, адже з пізніших джерел відомо, що дрогобицькі братства нерідко виступали від імені загальноміського мирянського об'єднання. Наступним за хронологією іде відомий факт 1657 р., пов'язаний з пожежею і відновою церкви.

Я. Ісаєвичу також належить заслуга відкриття статуту Святоюрського братства, затвердженого єпископом Онуфрієм Шумлянським 1746 р.[9] Його оригінал (з бібліотеки Перемишльської капітули) зберігається тепер у рукописному відділі Бібліотеки Народової у Варшаві. Велику увагу аналізу статуту 1746 р. приділила

[5] Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku. – Rzeszow, 2005. – S. 51.

[6] Львівський історичний музей. Рук. 121. Список датований 1834-м роком. Див. докл.: Тимошенко Л. Мирянські організації Перемишльської єпархії в XVI – на початку XVII ст.: ставропігійні чи єпископські братства ? // Unia Brzeska i jej konsekwencje. W 420 rocznice synodu unijnego / Pod. red. A. Krochmal i A. Nowak. – Warszawa, 2017. – S. 23-24.

[7] Див. про це першу згадку: Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогобицької церкви Святого Юрія (середина XVII – XVIII ст.) // ДКЗ. – Вип. IX. – Дрогобич, 2005. – С. 504. Крім того, останній з династії Терлецьких о. Василь, у своєму заповіті від 15.12.1680 р. закріпив «навічно» ставропігійську традицію своїх предків, юридично оформивши право братства на володіння храмом та його бенефіцієм. – Див.: Тимошенко Л. Документи до церковної історії Дрогобича (друга половина XVII – початок XVIII ст.) // ДКЗ. – Вип. XVII – XVIII. – Дрогобич, 2014. – С. 471-472.

[8] Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури... – С. 70.

[9] Ісаєвич Я. Джерела з історії української культури доби феодалізму... – С. 30.

Б. Лоренс, авторка монографії про церковні братства Перемишльської єпархії[10]. Зокрема, вона вказала на структуру статуту, а також показала вплив на нього унійної церкви, зреформованої Замойським синодом 1720 р. Дослідниця не тільки узагальнила відомий джерельний матеріал про Святоюрське братство, але й віднайшла декілька нових джерел про нього. В окремій статті Б. Лоренс ще раз звернулася до змісту статуту[11], який містив як загальні, повторювані в статутах інших братств, так і оригінальні норми. Його десять артикулів традиційно уміщували норми про вступ до членів братства, проведення братських зборів і засідань, застосування покарань за порушення норм християнської моралі, окреслювали обов'язки братчиків щодо організації богослужінь, виборів старшини, братського скарбу, похорон і поминання померлих братчиків, допомогу бідним, ведення реєстрів братчиків. На думку Б. Лоренс, згадані засади були характерними для не менше 15-ти статутів церковних братств Перемишльської єпархії. Однак дрогобицький статут містив і не зовсім типові норми. Так, наприклад, він окремо обумовлював вступ до членів братства шляхти, а також жінок. Отже, на відміну від більшості братств, які з XVI ст. були, фактично, одностатевими, тобто, складалися винятково з чоловіків (при цьому допускалися окремі молодші і сестринські згромадження), дрогобицьке братство Св. Юрія було різностатевим. Щоправда, діяльність жінок у мирянському згромадженні була обмежена певними нормами: наприклад, участю в похоронах, акціях милосердя та ін. Інша цікава норма пов'язана з тим, що статут згадує молодше братство, старшини якого входили до уряду старшого братства (арт. 7, 16).

Рубіжним моментом, який сприяв поступові у вивченні історії Святоюрського братства, було комплексне дослідження відкритої ще Я. Ісаєвичем братської книги (книги протоколів)[12], а також простеження цінних моментів в минулому братства і парафії. Так, у складі джерела було відкрито докладні реєстри братчиків, причому, два недатованих списки жінок і дівчат, а також список молодшого (хлоп'ячого) братства, започаткований 1743 р. В опублікованій збірці документів до історії святоюріївської мирянської організації XVII – початку XVIII ст., уточнено акт угоди між братством та священиком Василем Терлецьким (1673 р.), вперше опубліковані свідчення про священиків о. Теодора Страшовського (1681 р.) та о. Михайла Кульчинського (служив у церкві до 1710 р.), підтвердження прерогатив мирянської організації владикою Інокентієм Винницьким 1682 р. та ін.[13] Водночас, історія братства продовжує зберігати лакуни, пов'язані з недосконалим вивченням джерел, внаслідок чого дослідники практично не виходили за межі XVIII ст.

Пропонована публікація стосується одного із таких малознаних моментів в історії Святоюрської мирянської організації, а саме: його молодшого братства. Перед тим згадаємо, що в складі книги протоколів Святоюрського братства було виявлено два реєстри молодших членів: хлопців (40 осіб) та дівчат (26 осіб)[14]. Ре-

[10] Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku. – S. 108, 115-116, 148, 158, 162, 164, 169, 208, 213, 234..

[11] Lorens B. Statuty bractw cerkiewnych w Drohobyczu w XVIII wieku // ДІКЗ. – Вип. X. – Дрогобич, 2006. – С. 594-597.

[12] Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогобицької церкви Святого Юрія... – С. 503-519.

[13] Тимошенко Л. Документи до історії церкви та братства Св. Юрія в Дрогобичі... – С. 467-476.

[14] Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогобицької церкви Святого Юрія... – С. 518-519.

єстри недатовані, тому припускаємо, що вони укладалися в хронологічних межах датування пам'ятки і не виходять за межі XVIII ст. (тобто, до 1789 р.).

Об'єктом зацікавлення даної статті є книга (реєстр) членів братства, яка зберігається в фондах музею «Дрогобиччина»[15]. Попередньо зауважимо, що молодші братства в структурі братського руху XVI – XVIII ст., майже не досліджувались. Можливо, одним із перших таких братств було мирянське об'єднання в Замості. Так, львівський владика Гедеон Балабан, який 30 березня 1606 р. затвердив братство при церкві Св. Миколая у Замості (грамота уміщує статут, ідентичний зі статутом для братства Теодора Тирона у Львові)[16], 9 грудня 1606 р. благословив і молодше братство, яке мало користуватися статутом для старших братчиків[17]. Затвердження молодшого братства для замойської мирянської організації є чи не найранішим прикладом таких братств у всій Київській митрополії (перед тим поширювались братства, які переважно об'єднували лише дорослих членів чоловічої статі), що вказує, передовсім, на внесок Гедеона Балабана в розширення масштабів та урізноманітнення практик братського руху[18].

Б. Лазорак вивчив молодші братства Львівської єпархії у XVIII ст., відзначивши важливість та невелику джерельну задокументованість цих мирянських організацій у структурі братського руху владицтва[19]. Зауважимо, що, назагал, практика заснування молодших братств набула найбільшого поширення саме у XVIII ст., причому, вони приймали деколи свої окремі статути, однак продовжувалась і практика використання молодшими братчиками статутів старших братств. Припускаємо, що саме таку ситуацію демонструє приклад молодшого братства церкви Св. Юрія в Дрогобича, адже статут цього братства нам невідомий.

Кодикологічний опис. Каталог являє собою окрему рукописну книгу: обсяг – 50 аркушів, формат подібний до 4; паперова палітурка, по краях поточена шашілем і розірвана, папір XVIII ст., збереженість задовільна. Пагінація сучасна, поаркушна, олівцем. Більшість записів XVIII ст. зроблено староукраїнським скорописом. Поступово у вписах братчиків, впроваджувалась старопольська мова, яка домінує у записах XIX ст. Часом латинка використовувалась для руськомовних записів. Відтак, руськомовні і польськомовні записи чергуються. Крайні хронологічні межі записів охоплюють період 1734 – 1885 рр. Інтенсивність записів за роками

[15] Відділ Фондів Музею «Дрогобиччина». – Од. збер. 4727/СТ-42.

[16] Джерело неодноразово публікувалось: Документы братства при св. Николая в г. Замостье // Киевская Старина. – 1882. – Кн. 3 (июль). – С. 153-156; Будилович А. Русская православная старина в Замостье // Холмско-Варшавский епархиальный вестник. – 1885. – № 10. – С. 184-186; Петров Н. Холмско-Подлясские православные монастыри: Холмский, Замостский и Яблочинский // Памятники русской старины в западных губерниях издаваемые с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым. – Вып. 7: Холмская Русь (Люблинская и Седлецкая губ., Варшавского Генерал-Губернаторства). – Спб., 1885. – С. 192-195.

[17] Документы братства при св. Николая в г. Замостье... – С. 156. Ідеться про копію грамоти Гедеона Балабана, яка відрізняється від попередньої лише тим, що в преамбулі говориться про «славетное братство младенческое замойское», а також вказівкою дати його затвердження.

[18] Див. про це докл.: Тимошенко Л. Єпископська альтернатива ставропігійній реформі церкви (неставропігійні братства Київської митрополії кінця XVI – початку XVII століття) // Theatrum Humanae Vitae. Студії на пошану Наталії Яковенко. – Київ: Laurus, 2012. – С. 27-28.

[19] Лазорак Б. Молодші церковні братства Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії у XVIII ст.: спроба контекстуального аналізу // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн. І. – Львів, 2012. – С. 256-272.

дуже нерівна, в окремі роки записи відсутні. До XIX ст. дати (числівники) проставлялися кириличною абеткою, пізніше – арабськими числами. Кількість почерків не підлягає обліку. Титул каталогу написаний кіновар'ю, яка місцями змішана з коричневим чорнилом. Найраніші записи мають кіноварні ініціали. Чорнило чорне, інколи – коричневе, місцями записи вицвіли, аж до затухання тексту. Чорне і коричневе чорнило деколи чергується на одному аркуші. Кілька записів зроблено олівцем.

Зміст пам'ятки. Аркуш 1 уміщує запис, який фіксує назву джерела: «Ta knyska nalezyt do brastwa molodoho». Угорі іншим чорнилом записане ім'я, підкреслене двома поперечними лініями: «Ioan Metelski». Якщо братський каталог був започаткований у першій третині XVIII ст., то варто прийняти до уваги, що під ту пору Метельські були священиками сусідньої церкви Параскеви П'ятниці. Іван Метельський урядував на парафії у 1725-1743 рр.[20] Назагал, Метельські були заможними дрогобицькими міщанами, вони мали відношення не тільки до парафії Св. П'ятниці, то ж не дивно, що о. Іван був зацікавлений у розбудові інших дрогобицьких братств.

Кириличний титул, взятий в простий геометричний орнамент, записаний на аркуші 2: «Каталіог Єдноралній Брацтва Млднческаго на Пред Градие Дрогобицком Храму Свго Велико Мчника и Победоносца Хва Георгия списася Рока божия АѰЛД [1734] мца октобріа дня s [6]». На звороті починаються перші записи, уміщені в розкреслені частини аркуша. Послідовність записів, поаркушна кількість, супроводження згаданою інформацією чи її відсутність – засвідчують повну безсистемність, яка пов'язана з тим, що записи робилися протягом тривалого історичного періоду.

У більшості випадків, записи дуже лаконічні і уміщують інформацію про вступ у члени молодечого братства тієї чи іншої особи. Здебільшого, записи уміщують дату події. Як правило, після вказівки дати, іде запис про впис до братського каталогу особи, з обов'язковою вказівкою про те, що це зроблено з дозволу всього братства. Зустрічається дві форми, які використовувались для позначення статусу особи: 1 – «славетний», 2 – «учтивий». До братства вступали лише хлопці, властиво, молодші братства і являли собою організації хлопчиків-парафіан даної церкви. У нашому випадку зустрічається приклад того, що в XIX ст. до братства вписувалися і жінки та дівчата. При цьому, стать обов'язково вказувалась: «жінка», «дівка».

Декілька записів в каталозі молодшого братства зроблено за іншим стандартом і з іншою метою. Це стосується, передовсім, польськомовного запису 28 квітня 1816 р., який є, фактично, зразком протокольного запису акту прийняття братської присяги, яка урочисто давалася в присутності старшини братства (маршалка)[21]. 29 квітня 1804, впис Іоана Яворського супроводжується коментарем, що він уписується добровільно і зобов'язується служити Святому Великомученику Георгію. У січні 1814 р., Стефан Василькевич вписався в присутності провізора Андрея Яремка. Надалі, маємо ще декілька записів, які фіксують імена братської старшини. Насамкінець, найбільш обширним щодо інформації є запис 8 січня 1845 р.,

[20] Тимошенко Л. Духовенство дрогобицьких церков XV – XVIII ст. ... – С. 227.

[21] Відділ фондів Музею «Дрогобиччина». – Од. збер. 4727/СТ-42. – Арк. 20зв.

коли Михайло Грех вписався у присутності провізорів Теодора Яцьова, Михаїла Греха, настоятеля (вочевидь, священика) Яна Терлецького, «комісарів» від старших братів Олексія Яцьового та Стефана Мацюрака.

Декілька вписів зроблено, безсумнівно, рукою вступників у члени згромадження. На це вказує, передовсім, характер письма, який можна окреслити, як дитячий, тобто такий, який має невипрацювану каліграфію. Так, припускаємо, що в члени братства власноруч записалися Андрей Горскевич, Ян Поплавський і Ян Сночик (записи 1788 р.). Сказане засвідчує, передовсім, елементарну грамотність вступників, яку вони отримали в парафіяльній (братській) школі. Позаяк шкільні джерела Дрогобича тієї доби не збереглися, маємо фактично поодинокий взірець дитячого письма. До згаданого типу належить і вписи 1794 р. *Юзефа К…кевича*, який не тільки досить невміло зробив запис, але й поставив на ньому жирну «кляксу», яка розплилася на аркуші і закрила частину вписи. Декілька польськомовних записів початку XIX ст. також мають характер власноручних уписів.

Закономірним є питання про зв'язок двох каталогів молодшого братства, виявленого в братській книзі старшого братства, і аналізованого тут окремого каталогу. Порівняння показує, що більшість прізвиськ співпадають і відносяться до XVIII ст., деколи співпадають і імена. Однак питання про те, чому члени братства вписувались (чи не вписувались) до обох каталогів, залишається відкритим. Щодо іменного потенціалу, варто також порівнювати даний каталог з компендіумом імен та прізвиськ дрогобичан тієї пори. На мою думку, каталог молодшого братства церкви Св. Юрія містить декілька прізвиськ, які не зустрічаються в синхронних джерелах. Передовсім, це стосується прізвиськ *Вата, Ватаг, Вітик, Грех, Дволіта, Косак, Ляшко, Лободич*. Велика кількість осіб на прізвисько *Модрицький* і *Губицький* засвідчує, що мешканці сіл Модричі і Губичі, які сьогодні вважаються «сателітами» Дрогобича та Трускавця, масово вписувалися до членів братства Св. Юрія в Дрогобичі.

Цінність даного джерела полягає, передовсім у тому, що воно документально підтверджує наявність молодшого братства при церкві Св. Юрія в Дрогобичі. Водночас, безцінним є його іменний потенціал. Так, у джерелі розчитано 424 записи, у досить значних хронологічних межах. Зміст каталогу фіксує досить численні вписи до членів братства представників польської громади міста[22].

Каталог «входить» у XIX ст., коли в нових для Галичини умовах імперії Габсбургів ситуація щодо мирянського руху руської церкви зазнала кардинальних змін. Наголошуємо, що унійна церква у XVIII ст. змінила парадигму організації мирянських оранізацій, суттєво обмеживши їх функції за зразком римо-католицької церкви (так, було остаточно ліквідовано ставропігійні прерогативи, особливо у частині незалежності братських священиків від влади єпископату, братства концентрувалися переважно на утриманні храмів, церковного майна, а також клопоталися про рівень побожності своїх членів). Тому принциповим є питання про те, чому на початку підавстрійської доби в Галичині церковні братства вирішили

[22] Важко сказати про те, чи згадана інформація є свідченням конверсії поляків-католиків в унію. Згідно з інформацією, наведеною Б. Бодзьох-Казновською за матеріалами візитацій дрогобицьких церков Св. Трійці, Св. Юрія, Воздвиження Чесного Хреста та Пречистої Богородиці 1760 і 1761 рр., у Дрогобичі фіксуються конверсії русинів-уніатів у католицизм. – Див.: Bodzioch-Kaznowska B. Cerkwie w Drohobyczu w latach 60-tych XVIII wieku // ДКЗ. – Вип. IV. – Дрогобич, 2000. – С. 414-416.

повернутися до традицій доунійного періоду і відновлювали, фактично, давніші православні норми. На нашу думку, помічена тенденція пояснюється рядом обставин. Передовсім, австрійська влада, яка спричилилася до відновлення Галицької митрополії на початку XIX ст., в контексті релігійних реформ заборонила будь-які організації мирян, дозволивши лише Львівську ставропігію у формі Інституту (Ставропігійський інститут у Львові), ренесанс братств наступив лише в другій половині XIX ст.[23] До того ж, вже на початку століття в Галичині почали генеруватися стійкі москвофільські традиції з яскраво вираженим ставленням до Берестейської унії як до «нещастя руського народу» (про це писав, зокрема, Іван Франко). За умов домінування в Галичині поляків, залишалася актуальною проблема захисту русинів від польської релігійно-культурної експансії на різних рівнях, у тому числі й на рівні церковних парафій. Тому, за умов офіційної заборони церковних братств миряни стихійно відновлювали норми ставропігійних статутів, які функціонували в XVI – XVII ст., прагнучи в такий спосіб зберегти витоки своєї національно-релігійної ідентичності («віру батьків»). Фактично, руські братства на зламі XVIII – XIX ст. продовжували функціонувати без дозволу світської та духовної влади.

Досліджуваний каталог є свідченням того, що братства, незважаючи на офіційну заборону, продовжували функціонувати. Окреслена ситуація є, до певної міри, унікальною, однак вона може бути пояснена з точки зору локальних умов, що склалися в місті після того, коли на початку століття уряди всіх місцевих церков посіли отці василіани. У другій половині XIX ст. дрогобицькі миряни навіть розвинули свою діяльність і затверджували нові статути. Відтак, традиції міського мирянського руху були продовжені та збережені.

КАТАЛОГ

1. 1734, 6 жовтня. Данило Світикевич
2. 1736, 10 червня. Іоан Гіндевич
3. 1744, 16 серпня. Григорій Світикевич
4. 1736, 8 вересня. Петро Яремов
5. 1736, 11 червня. Симеон Флюнтов
6. 1737, 6 березня. Михайло Дендяков
7. 1739, 6 травня. Григорій Черевкович
8. 1739, 8 вересня. Михайло Гайдукевич
9. 1741, 26 жовтня. Станіслав Федоров
10. 1742, 6 серпня. Іоан Міскевич
11. 1742, 27 червня. Феодор Овечков
12. 1743, 8 травня. Михайло Крисин
13. 1743, 26 листопада. Григорій Саланев
14. 1743, 6 січня. Григорій Грималович
15. 1743, 10 грудня. Димитрій Комаревич
16. 1744, 1 квітня. Петро Ростоцький
17. 1746. Іоан Буневич

[23] Будь-які церковні (костельні) братства були офіційно заборонені цісарським патентом 22.05.1783 р. Див.: Lorens B. Bractwa cerkiewne w greckokatolickiej diecezji przemyskiej w XIX i na początku XX wieku w świetle statutów // Z dziejów regionów Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w. / Pod. Red. M. Stolarczyka, J. Kuzickiego, P. Graty. – Rzeszów, 2008. – S. 306.

18. 1746. Яцентій Гриндевич
19. 1746, 7 квітня. Стефан Королевич
20. 1746, листопад. Стефан Крисин
21. 1746, 14 травня. Євстафій Броварський
22. 1747, 12 грудня. Александр Сухаревич
23. 1749, 9 січня. Феодор Броварський
24. 1750. Александр Буневський
25. 1750, серпень. Петро Комаревич
26. 1751, 11 серпня. Василій Крисин
27. 1751, серпень. Димитрій Максимов
28. 1751. Петро Броварський
29. 1752. Александр Жукович
30. 1753. Іоан Немировський
31. 1753. Андрей Маковицький
32. 1754. Стефан Жукевич
33. 1751. Михайло Крамар
34. 1753. Андрей Губицький
35. 1753. Миколай Олексин
36. 1754. Миколай Мартинкевич
37. 1754. Андрей Ричало
38. 1754. Михайло Королик
39. 1756. Григорій Клюсьов
40. 1756. Стефан Мартинкевич
41. 1756. Андрей Олексин
42. 1756, 23 квітня. Яцентій Черевков
43. 1756, фомина неділя. Димитрій Фридров
44. 1756. Михайло Фридров
45. 17…6. Василій Гукевич
46. 1757. Григорій Маковецький
47. 1759. Петро Яцина
48. 1759. Іоан Хруневич
49. 1759. Стефан Яцина
50. 1759, 24 жовтня. Іоан Маликович
51. 1758. Іоан Броварський
52. 1759, 12 квітня. Іоан Литвинов
53. … Феодор Крілів
54. 1759, 27 червня. Ігнатій Світков
55. 1759, 31 жовтня. Феодор Тарнавський
56. 1761. Александр Яцина
57. 1761. Іоан Струков
58. 1761. Іоан Череков
59. 1762. Михаїл Комаренський
60. 1762. Іоан Яцинака
61. 1762. Василій Королевич
62. 1762. ……
63. … Іоан Димитря
64. … Ю… Стуктов
65. 1766. Андрей Маликтов
66. 1766. Іоан Знат…ктов
67. 1766, 21 листопада. Станіслав Тилалевич

68. 1766. Яцентій Мискилтов
69. 1766. Іоан Флют
70. … Андрей Ільбович
71. 1765. Яцентій Веселий
72. 1765. Іоан Вамців
73. … Василій Ілецьків
74. … Іоан Сватів
75. 1766. Василій Рипінський
76. 1766. Антоній Литвинович
77. 1766. Михайло Леськів
78. 1767, 26 грудня. Антоній Войтикович
79. 1768, 6 квітня. Матіяш Левандовський
80. 1770. Базилій Ярославський
81. 1770. Іоан Броварський
82. 1770. Василій Королик
83. 1770, травень. Ян Швиткевич
84. 1770, серпень. Феодор Дзюбик
85. 1771, 23 жовтня. Петро Романовський
86. 1771, жовтень. Миколай Пискор
87. 1771, жовтень. Григорій Світко
88. 1771. Собко Томашовський
89. 1774. Бартош Лівандовський
90. 1774. Базилій Дашкевич
91. 1775. Петро Грицикевич
92. 1775. Ян Сенкевич
93. 1775. Ян Левандовський
94. 1776. Ян Вітикевич
95. 1776. Миколай Гарасимкевич
96. 1777. Федорій Говрит
97. 1777. С.В. Т … діти Губицькиї
98. 1777. Ян Сигайко
99. 1777. Ілько Криків
100. 1777. Іван Царатик
101. 1777. Базилій Витикевич
102. 1777. Ілія Олексевич
103. 1777. Стефан Гучкевич
104. 1788. Іоан Мартинков
105. 1788. Іоан Хроменький
106. 1788. Миколай Сухоцкий
107. 1751, квітень. Стефан Мартинкевич
108. 1787. Себастиян Гуровський
109. 1787. Ґригорій Броварський
110. 1782. Станіслав Мак
111. 1783. Ґригорій Ростоцький
112. 1783. Петро Забуцький
113. 1783. Іоан Гутович
114. 1783. Базилій Даско
115. 1783. Андрей Яцина
116. 1783. Стефан Вітик
117. 1783. Михайло Струк

118. 1783. Якуб Констович
119. 1804. В. Панкевич
120. 1804. А. Марцинкевич
121. 1785, 7 червня. Миколай Мартинкевич
122. 1788. Стефан Вітикевич
123. 1788. Стефан Короткевич
124. … Андрей Горскевич
125. … Ян Поплавський
126. … Ян Сночик
127. 1788. Юзеф Врубльовський
128. 1789. Ілія Масновський
129. … Михайло Малик
130. … Ян Малик
131. … Ян Олексевич
132. 1789. Яків Сирдаткевич
133. 1789. Ян Сирват Кивич
134. 1790, грудень. Миколай Столярський
135. 1790, 26 грудня. Петро Івасівка
136. 1790, 26 грудня. Миколай Свиткевич
137. 1790, 26 грудня. Ян Меринович
138. 1790, 26 грудня. Стефан Іваненко
139. 1790, 26 грудня. Домитрій Телещук
140. 1790, 26 грудня. Михайло Баран
141. 1790, 26 грудня. … Кущ
142. 1790, 29 грудня. Семион Стефан
143. …, 6 грудня. Ян Броварський
144. 1791. Миколай Ростоцький
145. … Михайло Мхиісн
146. 1792, 14 квітня. Лукаш Прощалович
147. 1792. Антоній Олексевич
148. 1792. Ян Королик
149. 1792, 1 квітня. Григорій Дволіта
150. 1792. Як Цілік
151. 1793, 14 липня. Єндрій Грибович
152. 1793. Юзеф Ковтунович
153. 1794. Юзеф К…кевич
154. 1795. Юзеф Новіцький
155. 1797. Михаїл Кобринович
156. 1797. Василь Буновський
157. 1797. Димитр Яцьов
158. 1797. Андрей Модрицький
159. 1797. Миколай Кушнір
160. 1798. Іван Ватаг (дав 12 грош)
161. 1798. Єнджи Грибович
162. 1798. Михайло Тайфрив
163. 1798. Петро Яворський
164. 1798. Ян Флюнт
165. 1799. Теодор Маскаль
166. 1799. Іван Квич
167. 1799. Андрусь К…нар

168. 1801. Ян Гутович
169. 1801. Василь Мартинкевич
170. 1801. Гринь Татарський
171. 1801. Іван Ляшко
172. 1801. Стефан Кушнір
173. 1801. Стефан Губич
174. 1801. Гринь Москаль
175. 1801. Митро Стефан
176. 1801. Михайло Кобрин
177. 1801. Василь Лободич
178. 1801. Стефан Лободич
179. 1802. Василь Грех
180. 1802. Микола Грех
181. 1802. Михайло Куциків
182. 1802. Павло Куциків
183. 1802. Федь Янів
184. 1802. Митро Кушнір
185. 1802. Миколай Кушнір
186. 1802. Іван Модрицький
187. 1802. Іван Грибович
188. 1804, 29 квітня. Іоан Яворський (уписується добровільно служилий місцю святому і святому великомученику Георгію)
189. 1804, 29 квітня. Михайло Гурський
190. 1804, 29 квітня. Андрій Грех
191. 1804, 29 квітня. Миколай Демків
192. 1804. Теодор Милян
193. 1804. Сень Ватран
194. 1804. Іван Кушнір
195. 1804. Миколай Чамарник
196. 1806. Михаїл, Син Григорія Яковлевого
197. 1806. Яків, син Іоана Модрицького
198. 1806. Стефан Вісновський, син Михайла Вісновського
199. 1807. Михайло Яремович
200. 1807. Миколай Гутович
201. 1807. Антоній Драмчак
202. 1807. Базилій Зипорович
203. 1807. Іван Тімек
204. 1807. Іоан Кушнірів
205. 1807. Андрей Терлецький
206. 1807. Василій Садло
207. 1809, 4 квітня. Андрусь Яремко
208. 1809, 4 квітня. Гринь Василів
209. 1809, 4 квітня. Андрусь Яців
210. 1809, 4 квітня. Митро Модрицький
211. 1809, 4 квітня. Гринь Магурик
212. 1810, 23 січня. Митро Лободич
213. 1810, 23 січня. Федь Чамарник
214. 1810, лютий. Іоан Гурко
215. 1811, березень. Василь Гурко
216. 1811, березень. Миколай Баран

217. 1813, січень. Іоан Стефан
218. 1813, січень. Стефан Флюнт
219. 1813, січень. Гринь Грех
220. 1813, січень. Михайло Кобрин
221. 1813, січень. Петро Кушнір
222. 1814, січень. Ян Кочиндик
223. 1814, січень. Ян Наумєк
224. 1814, січень. Гринь Матлак
225. 1814. Базилій Губицький
226. 1814, січень. Базилій Огницький
227. 1814, січень. Андрей Модрицький
228. 1814, січень. Андрусь Кушнір
229. 1814, січень. Стефанус Василькевич (при тім провізор Андрей Яремко)
230. 1817. Дмитро Кушнір
231. 1828. Михайло Кушнір
232. 1828. Гриць Кушнір
233. 1828. Іван Гудзь
234. 1828. Іван Варивода
235. 1828. Василь Яців
236. 1828. Іван Кушнір
237. 1828. Василь Грех
238. 1828. Петро Супек
239. 1828. Михайло Кушнір
240. 1828. Федор Дуць
241. 1828. Гринь Кобрин
242. 1828. Петро Губич
243. 1828. Василь Кобрин
244. 1828, 20 квітня. Яцентій Матлак
245. 1829, 6 січня. Василь Горський
246. … Миколай Матлак
247. … Ігнацій Гудзь
248. … Базиль Кушнір
249. … Василь Гудзь
250. … Стефан Куделич
251. … Ян Лободич
252. … Гжегош Яцьов
253. …
254. 1830, 23 січня. Михайло Матлак
255. … Гринь Ліпкевич
256. … Василь Модрицький
257. … Еліаш Кушнір
258. …
259. … Федь Торський
260. … Петро Бачко
261. 1830. Іван Мед…
262. 1830. Андрас Миліч
263. 1831, 8 травня. Теодор Яцьов
264. 1835, 7 січня. Василь Кушнір
265. 1835, 7 січня. Теодор Єлечко
266. 1835, 7 січня. Іван Лободич

267. 1835, 7 січня. Михайло Кушнір
268. 1835, 7 січня. Андрусь Калинський
269. 1839, 7 січня. Миколай Кушнір
270. 1839, 7 січня. Михайло Модрицький
271. 1839, 7 січня. Петро Грех
272. 1839, 7 січня. Теодор Матлак
273. 1840, 13 січня. Василь Флюнт
274. 1840, 13 січня. Теодор Грех
275. 1840, 13 січня. Ілько Лемех
276. 1840, 13 січня. Андрас Батран
277. … Івась Копик
278. … Александр Янов
279. … Ігнацій Лапук
280. … Іоанес Ілечко
281. 1841, 9 червня. Іван Кушнір
282. … Михаїл Грех
283. 1841. Стефан Лободич
284. 1843, 18 січня. Петро Кушнір
285. 1843, 18 січня. Стефан Модрицький
286. 1843, 18 січня. Дмитро Смолян
287. 1845, 8 січня. Базилій Яцьов
288. 1845, 8 січня. Базилій Іалечко
289. 1845, 8 січня. Іоганн Модрицький
290. 1845, 8 січня. Міхал Грех (за провізорів Теодора Яцьова, Михаїла Греха, настоятеля Яна Терлецького, комісара від старших братів Олексія Яцьового, Стефана Мацюрака)
291. 1846, січень. Димитрій Вата (М. Кушнірової)
292. 1846, 6 січня. Петер Кліпкевич
293. … Миколай Кліпкевич (за старших Григорія Лемеха, Іоана Кушніра)
294. … Іоганн Кушір
295. … Андреас Кушнір
296. … Іоганн Лемех
297. 1850. Базилій Геврик (за провізорів Григорія Лемеха)
298. … Никола Модрицький
299. … Кароль Смолян
300. … Іван Модрицький
301. … Василь Глібкевич
302. 1859. Василь Модрицький
303. … Василь Яцина
304. … Ігнатій Смолян
305. … Антон Піцек
306. … Ілько Ліпецький
307. 1862. Стефан Кушнір
308. … Еліас Ліпецький
309. … Митро Бучко
310. … Юзеф Подставек
311. … Міхал Пашкевич
312. … Войцєх Слащовський
313. … Миколай Мудрик
314. … Василь Грех
315. … Олекса Лемех

316. 1864. Ян Яцина
317. … Юзеф Модрицький
318. … Микола Модрицький
319. … Михайло Кушнір
320. … Василь Торський
321. … Митро Лободич
322. 1864, 13 … (Василь Грибинак за старшого брата, Юзеф Модрицький за молодшого)
323. 1866. Іван Косак
324. 1869. (за старшого брата Митро Лободич, за молодшого Олекса Лемех)
325. … Василь Грех
326. … Олекса Матлан
327. … Миколай Лободич
328. … Стефан Бориславський
329. 1870. Миколай Бориславський
330. … Ян Мак
331. … Миколай Торський
332. … Федь Лободич
333. … Ян Веселий
334. … Ян Модрицький
335. 1869. (Миколай Бориславський за старшого брата, Олекса Матлан за молодшого)
336. … Надя Грехова
337. … Текля Модрицька
338. … Гандзя Милянова
339. … Текля Модрицька
340. … Івана Волового, жінка
341. … Михайла Гарасима, жінка
342. … Стефана Модрицького, жінка
343. … Михайла Кушніра, жинка
344. … Петра Климка, жінка
345. … Стефана Бориславського, жінка
346. … Митра Кушніра, жінка
347. … Яна Яцини, жінка
348. … Михайла Модрицького, дівка
349. … Стефана Кушніра, жінка
350. … Йосиф Грех
351. … Іоган Кушнір
352. … Антон Матлан
353. …Миколай Кушнір
354. 1878. Ян Кушнір
355. … Микола Кушнір
356. … Микола Вата
357. … Миколай Бориславський, старший брат, Ян Кур молодший
358. … Анна Милянова
359. … Текля Модрицького
360. … Магда Веселовського
361. … Анна Смолянова
362. … Розалія Кушнірова
363. … Анна Легедзова
364. … Текля Грех

365. … Рузя Губицького
366. … Луйка Кушнірова
367. … Текля Морозова
368. … Сулка Ілечка
369. 1878. Іогана Кушніра, жінка
370. … Микола Мариника (Дурибаба), жінка
371. … Михайла Гарасима, жінка
372. … Петра Климкова, жінка
373. … Павла Наум'яка, жінка
374. … Ігнація Смоляна, жінка
375. … Яна Миколяка, жінка
376. … Михайла Владики, жінка
377. … Миколи Модрицького, жінка
378. … Базилія Яремка, жінка
379. … Стефана Кушніра, жінка
380. … Кароля Смоляна, жінка
381. … Олекси Лемиха, жінка
382. … Петра Ліпкевича, жінка
383. … Василя Модрицького, жінка
384. … Яця Петрицького, жінка
385. … Михайла Модрицького, жінка
386. … Василя Климкова, жінка
387. … Василя Гребиника, жінка
388. … Стефана Бориславського, жінка
389. … Федя Веселовського, жінка
390. … Луліана Яцьового, жінка
391. … Михайла Вуйлика, жінка
392. … Яна Яцини, жінка
393. … Василя Лободича, жінка
394. … Дмитра Кушніра, жінка
395. … Андруся Кушніра, жінка
396. … Михайла Кушніра, жінка
397. … Гандзя Легедза
398. … Стася Рилала, жінка
399. … Стефана Модрицького, жінка
400. … Яна Вати, жінка
401. … Мариня Савицька
402. … Яна Владики, жінка
403. 1885, 18 січня. Петро Веселовський
404. … Юшо Катрич
405. … Микола Модрицький
406. … Олекса Гучишин
407. Дівки до образа: Лулька Яремкова
408. … Лулька Модрицького
409. … Гандзя Модрицького
410. … Лулька Милянова
411. … Марияна Швабович
412. … Каролька Швабович
413. … Каська Романова
414. … Гандзя Кушнірова

415. Роковина: Гандзя Синишина
416. … Лашка
417. … Ігнацьового, жінка
418. … Кочиндикова, жінка
419. … Анна Андрусишина
420. … Яця, жінка і дівка
421. … Лука Вуніцького
422. … Каська Михайла Музикого
423. … Павлиха
424. … Гандзя Лемихова

Джерело: Відділ Фондів Музею «Дрогобиччина». – Од. збер. 4727/СТ-42.

Олександра Лужецька, Леонід Тимошенко.

Незнані сторінки історії братства дрогобицької церкви Св. Юрія (рукописний каталог членів молодшого братства XVIII – XIX ст.).

На підставі аналізу досвіду вивчення історії мирянської організації, актуалізовано проблему так званих дитячих (молодших) братств. Публікується рукописний каталог членів молодшого братства у хронологічних межах 1734 – 1885 рр., з'ясовується значення історичного джерела для історії давнього Дрогобича.

Olexandra Luzhetska, Leonid Tymoshenko.

The unknown pages of the history of the brotherhood of St. George's Drohobych Church (the handwritten catalog of the members of the younger brotherhood of the XVIII – XIX centuries).

Based on the analysis of the experience of studying of the history of the lay organization, the problem of the so-called children's (younger) fraternities is actualized. A manuscript catalog of the members of the younger fraternity within the chronological range of 1734 – 1885 is published, the significance of the historical source for the history of old Drohobych is clarified.

УДК 27-789.17:27-523.6(477.83)

Юрій СТЕЦИК

КНИГА «АКТІВ» ЛІШНЯНСЬКОГО, ЛЕТНЯНСЬКОГО ТА ДЕРЕЖИЦЬКОГО ВАСИЛІЯНСЬКИХ МОНАСТИРІВ (1762 – 1797 РР.)

Дослідження історії монастирів часто подається крізь призму зовнішнього відображення найважливіших історичних подій. Це зумовлено насамперед тим, що до нашого часу збереглося досить мало джерел, в яких віднаходимо матеріал про життя монахів, їх заняття і побут. Тому віднайдена нами в фондах музею «Дрогобиччина» книга «Актів» Лішнянського, Летнянського, Дережицького монастирів ЧСВВ викликає наукове зацікавлення для розкриття внутрішньої історії монастиря.

Укладення книги було започатковано із ініціативи о. Йосафата Седлецького[1], ігумена Овруцького і протоігумена Святопокровської провінції, котрий видав циркулярне розпорядження про обов'язкове проведення записів основних подій та реєстрацію обіжників, із дотриманням їх наказів. Записи актів у книзі розпочато під час урядування у місцевих монастирях (1764 – 1769 рр.) о. Методія Гордовського, екс-секретаря провінції[2]. Під час роботи із джерелом вдалося встановити, що

[1] **Йосафат Сідлецький**. Світське ім'я Йосиф-Констянтин. Батьки – Станіслав та Францішка із Песцеровських. Народився в 1716 р. у Волинському воєводстві. Отримавши добрі знання із права, філософії, а також моральної теології, вступив 01.08.1745 р. до Мильцінського монастиря (Володимирська єпархія). Після вступу відправлений до Почаєва для відбуття новіціату, де через рік 03.09.1746 р. склав довічні обіти професа. Після цього був секретарем Святопокровської провінції під час урядування протоігумена Іппатія Білинського. Через рік 27.08.1747 р. висвячений у ієромонахи із благословення луцького єпископа Теодора Рудницького. Цього ж року на Берестейській капітулі (16.08.1747 р.) обраний помічником секретаря при новообраному протоігумену Сильвестру Коблянському. А через рік, після смерті секретаря провінції о. Себастіяна Білинського, у червні 1748 р. обраний консультором провінційної управи, виконуючи обов'язки секретаря провінції. Водночас був ігуменом Білостоцького монастиря. Після трьох років урядування обраний на Берестейській капітулі (02.07.1751 р.) третім консультором провінційної управи. Водночас призначений ігуменом Лаврівського монастиря. У 1753 р. луцький єпископ Сильвестр Рудницький призначив о. Йосафата архімандритом Овруцької архімандрії, будучи затверджений привілеєм польського короля Августа III. На Берестейській генеральній капітулі (03.07.1759 р.) обраний протоконсультором Чину. Через чотири роки врядування протоконсультором Чину на Білостоцькій провінційній капітулі (липень 1763 р.) обраний протоігуменом святопокровської провінції. Помер 08.01.1775 р. в монастирі Овруцької архімандрії (джерело: Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ВР ЛННБ). – Ф. 3. – Спр. МВ-435. – Арк. 454).

[2] Відділ фондів музею «Дрогобиччина» (далі – ВФМД). – Од. зб. КВ-4929/А: Księga Aktow Domowych klasztorków Lisznianskiego, Letnianskiego y Derażyckiego Reguły Swientego Bazylego Wielkiego. – Ч. І. – Арк. 1.

Методій Гордовський. Світське ім'я Михайло. Син Теодора та Теодозії. Народився у 1708 р. в м. Сокалі, Белзького воєводства. Здобув теологічну освіту у Львівській папській колегії отців театинів. Вступив 21.09.1734 р. до Львівського монастиря св. Юрія. Через рік склав чернечі обіти професа та

о. Кондилій Сагутович, вікарій Лішнянського монастиря, проводив записи актів до книги та укладав хроніку місцевого монастиря[3]. Однак, записи проведено різними почерками, що свідчить про участь в укладенні книги не однієї, а кількох осіб. Проте, інших співукладачів встановити неможливо. Цю думку підтверджує також візитаційний запис у книзі від 16 лютого 1776 р., зроблений о. Антимусом Лігезевичем, ігуменом Львівського монастиря, про те, що Акти Лішнянського монастиря внесені до книги не встановленими авторами, ще задовго до утворення Дрогобицької чернечої обителі[4].

Хронологічні межі джерела можна чітко локалізувати 1762 – 1797 рр. за допомогою вказаних дат видання і реєстрації актів в книзі та описаних подій. Записи актів, як і вся тогочасна церковна документація, проводились польською і латинською мовами у чіткій хронологічній послідовності. Зміст справ різноманітний: рекомендації проводу ЧСВВ щодо упорядкування чернечого життя, зміну намісників і записи про прибуття та відбуття монахів із монастиря, відзначення добрих та поганих справ ченців із покладеними на них покараннями. Кількісний показник актів, що стосуються порушень монастирського статуту є найбільшим.

Характеризуючи інформативну цінність джерела, зазначимо, що вона визначається, передусім, іменним переліком ченців та їх статусом: канонічно-правовим, майновим і фінансовим. Крім того, можна засвідчити і низький моральний стан ченців монастиря. Останнє дає можливість осягнути передумови релігійних реформ австрійського уряду, що привели до закриття монастирів у Лішні, Летні, Дережичах та запровадження суворого порядку в існуючих монастирях, контроль за дотриманням якого здійснювала держава.

Структурна побудова книги актів досить чітка і виправдана. Вона складається із двох частин, які розділені між собою. Таким чином, літописання, як це приписувалось правилами Чину, проводилось у двох книгах; «Історії», що мала слугувати для запису важливих подій в монастирі та поза ним, і «Актах», що була власне домашньою хронікою монастиря[5]. Відповідно, перша частина, аналізованого нами джерела відноситься до книги «Актів» (1762 – 1774 рр.), оскільки в ній у хронологічній послідовності охарактеризовано діяльність окремих ченців Лішнянського, Летнянського і Дережицького монастирів. Друга частина – це книга «Історії»(1771 – 1797 рр.), до якої увійшли протокольні записи важливих документів. Копії обіжників вражають своєю авторською різноманітністю, оскільки надходили до монастирів від перемишльських єпископів, протоігуменів (О. Братковсько-

став проповідником при цьому ж монастирі. У 1734 р. був капеланом при митрополиті. Згодом у 1739 р. обраний ігуменом Добромильського монастиря. У 1742 р. відправлений до Луцька на посаду духовного суді при луцькому єпископу Теодору Рудницькому. Після 10 місяців судочинства призначений ігуменом Люблінського монастиря. 1743 р. – ігумен Верхратського монастиря. У квітні 1744 р. – ігумен Теребовлянського монастиря. 1746 р. – ігумен Святоспаського монастиря. В січні 1747 р. суддя у Володимирській консисторії при єпископу Теофілу Годебському. В цьому ж році призначений ігуменом Верхратського монастиря. У серпні 1764 р. відправлений на посаду ігумена Лішнянського монастиря. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-436. – Арк. 825).

[3] ВФМД. – Од. зб. КВ-4929/А. – Ч. І. – Арк. 16.

[4] Там само. – Арк. 3.

[5] Ваврик М. (ЧСВВ) Лаврівська хроніка (1871 – 1882) // Записки ЧСВВ. – Сер. ІІ. – Секц. ІІ. – Т. ІІ (VIII). – Вип. 1-2. – Рим, 1954. – С. 66.

го[6], А. Петровського[7]) та вищого губернаторського управлінь. Також, серед багаточисленної кореспонденції монастирів, віднаходимо листування перемишльських єпископів та протоігуменів Провінції із оглядом діяльності чернецтва у єпархії та прийняттям спільних рішень у покращенні його становища.

Книга «Актів» досить реально і адекватно відображає тогочасну дійсність, про що засвідчують фактологічні зв'язки із синхронними, типологічно подібними джерелами: Лаврівською, Підгорецькою, Кристинопільською хроніками, в яких віднаходимо однотипові виписки із обіжників по роках.

Укладення книги відбувалося в обставинах занепаду чернечого послуху у монастирях Галичини, що змушувало керівництво ЧСВВ і єпархії вдаватися до розіслання обіжників для наведення порядку. Із цією метою було запроваджено другу частину книги під назвою «Історія» для реєстрації розпоряджень, які ченці повинні були знати і виконувати.

Кожний обіжник вищого церковного управління мав встановлений час і маршрут. Після надходження листа до монастиря, його старанно переписували до книги та оголошували перед усім чернечим згромадженням, а потім відправляли до наступного монастиря і в кінцевому результаті лист потрапляв до Василіянського Архіву у Почаєві. Така система повідомлень була досить зручною і дієвою на той час, оскільки інформація надходила відносно швидко. Так, обіжник о. О. Братковського, протоігумена Провінції, виданий в Уневі від 29 червня 1774 р. вже 11 липня 1774 р. був вписаний до книги «Історії» Лішнянського, Летнянського і Дережицького монастирів, а 20 липня 1774 р. внесений до хроніки Лаврівського монастиря[8].

Також, отці протоігумени надсилали місцевим ігуменам диспозиції (розпорядження) для деяких монахів, до яких увійшли повідомлення про відправлення вказаних ченців до інших монастирів із вказівкою їх посад і функцій у новопризначених чернечих обителях. Особлива увага надавалася постійному руху монахів, із відповідним рівнем освіти (професорів), по різних монастирях для піднесення як духовно-морального так і інтелектуального рівня ченців. Тому, серед переліку новоприбулих до Лішнянського монастиря домінують в основному отці-професори[9].

Про стан ведення книги свідчать записи візитаційного огляду. Однак, власне актів візитації в книзі не віднаходимо, очевидно, вони велися окремо, як це було

[6] **Онуфрій Братковський.** Світське ім'я Георгій. Батьки – Іван та Марія. Народився у квітні 1722 р. на теренах Перемишльської землі. Початкову освіту із класу риторики отримав у єзуїтській колегії у м. Перемишлі. 15.02.1742 р. вступив до Добромильського монастиря, де через рік випробовувань склав чернечі обіти. У травні 1743 р. відправлений на продовження студій з риторики до Гощі. В серпні 1744 р. відбув на п'ять років на філософські та теологічні студії до Бранденбургу. Після закінчення студій отримав ієрейські свячення 29.06.1750 р. із рук Лева Шептицького, Львівського владики. Був вчителем риторики у Гощі. Із серпня 1751 р. проповідник у Львівській ставропігіальній церкві. Із серпня 1753 р. вікарій Крехівського монастиря. В квітні 1754 р. – вікарів Унівського монастиря. Впродовж 1757 – 1762 рр. – ректор василіянської школи у Шаргороді. Із вересня 1762 р. ігумен Добромильського монастиря. На провінційній капітулі у Білостоці 1763 р. обраний секретарем Святопокровської провінції. Переїхав до Почаєва. Згодом обирався протоконсультором провінційної управи. Впродовж 1772 – 1776 рр. – протоігумен Святопокровської провінції ЧСВВ (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-436. – Арк. 880).

[7] Впродовж 1780 – 1784 рр. – протоігумен Святоспаської (галицької) провінції ЧСВВ.

[8] Ваврик М. (ЧСВВ) Вказ. праця. – С. 75.

[9] ВФМД. – Од. зб. КВ-4929/А. – Ч. І. – Арк. 18.

заведено в цей час. Уривчасті записи візитаторів у книзі переконують нас в тому, що вони перебували в ненайкращому стані на той час. Так, у 1774 р. о. Боніфацій Кровницький, як провінційний консультатор і делегований візитатор, зробив замітку про байдужість і занедбаність ігуменами справ ведення і збереження записів даної книги[10]. Наступний візитатор о. Антоній Легензевич, ігумен Львівського монастиря, записав своє побажання, щоб гідні нащадки не нехтували і не знищували постанов давніх актів[11]. Таке повчання було пов'язано із закриттям Лішнянського монастиря (1774 р.) та перетворення його у резиденцію новоутвореного Дрогобицького монастиря. Цього побажання місцеві монахи дотримувались до 1797 р., коли припинено ведення книги, що було пов'язане із занепадом Василіянського Чину та літописання в його монастирях (наприклад, у Лаврівському)[12].

Дана книга відноситься безперечно до актових джерел, які за рівнем інформативності й об'єктивності відображення історичних реалій, морально-етичних настанов, вважаються найбільш цінними в сучасному історичному джерелознавстві, особливо для дослідників історії церкви.

Мандрування ченців з одного монастиря до іншого можна розглядати як місцеве пілігримство, переїзд з метою виконання нових обов'язків, зрештою, це була звичайна місійна діяльність в селах Дрогобиччини. На вакантні посади ігумена, прокуратора, організатора згромаджень присилалися досвідчені отці із більших монастирів Провінції: Кристинопільського, Львівського (Св. Онуфрія), Замойського, Сокальського, Збаразького, Білинського, Гощівського[13].

Як свідчать джерела, ченці не завжди сумлінно виконували свої обітниці та обов'язки, що покладалися на них тією чи іншою посадою. Траплялися часті випадки зловживання спиртними напоями, що призводило до уникання богослужінь, занедбання церковної науки, збільшення гріхів, розтрат пожертв і збережень, до пожеж, крадіжок і привласнення монастирського майна. Так, Мелетій Пікульський через відмову послушання ігуменові був переведений до Львівського монастиря Св. Онуфрія. Отець Еразм Зінкевич, намагаючись уникнути влади ігумена, протягом двох із половиною років блукав по різних місцевостях польського королівства[14]. До падіння морального рівня призводили часті святкування поза межами монастиря під час місійної роботи по селах краю, де ченці були позбавлені опіки ігумена. Так, наприклад, о. Іван Шмирецький разом із групою братчиків був у селі Кропивнику на святі Св. Миколая, затримався там на довгий час і прибув до монастиря у нетверезому стані, осоромивши себе перед людьми. Отець Березецький, скерований до міста для виконання певних доручень, провів три дні у нетверезому стані. Наймолодший брат, Маврікій Копистинський, під час подорожі із Лішнянського до Дережицького монастиря, зайшов до одного чоловіка в Лішні, де загубив подушки з пакунками[15]. Для наведення дисципліни і послуху ігумени монастирів накладали на монахів важкі покути за провини: відбування реколекцій протягом восьми днів, поцілування пастирського посоху ігумена, побиття різ-

[10] Там само. – Арк. 17.
[11] Там само. – Арк. 30.
[12] Ваврик М. (ЧСВВ) Вказ. праця. – С. 94.
[13] ВФМД. – Од. зб. КВ-4929/А. – Ч.І. – Арк. 9.
[14] Там само. – Арк. 5.
[15] Там само. – Арк. 18.

кою, віддання під суд, моральну проповідь ігумена, позбавлення посади, нічні поклони і молитви (від півночі до ранку). За крадіжку або незаконне привласнення монастирського майна приписувалося ув'язнення в карцері до семи днів на хлібі і воді та повернення майна (передбачалося утримувати в карцері доти, поки не поверне вкрадене). Траплялися випадки, коли відпущені із ув'язнення ченці, знову поверталися до старих гріхів. Звільнений із карцера о. Єротей, був знову пійманий у нетверезому стані та покараний вдруге[16].

Для наведення порядку в монастирях Галичини видавалися численні розпорядження протоігумена отця Онуфрія Братковського про дотримання ченцями обітниць, обов'язків та покарання за порушення дисципліни в монастирях. Заборонялася марна витрата грошей та дармування часу[17].

Обіжники о. О. Братковського, протоігумена ЧСВВ в Галичині, за 1773 – 1774 рр., були присвячені, в основному, постановам у дотриманні рішень провінційних Капітул. Передусім акцентувалася увага на виконанні уставів Берестейської Капітули (1772 р.) і Гощівського Конгресу (1766 р.) та пригадуванні необхідності отцям ігуменам дотримуватися диспозицій щодо термінового відправлення монахів до інших монастирів[18]. Очевидно, щоб уникнути свавільності у мандруванні монахів із монастиря у монастир, було наказано ігуменам обов'язково видавати ченцям письмові свідоцтва із вказівкою маршруту і часу їх подорожі. Згідно розпоряджень протоігумена в монастирях запроваджувалися щосуботи регулярні читання правил і Конституції ЧСВВ, для ознайомлення і виконання їх монахами. Провінційне керівництво звертало увагу також і на правильне тлумачення правил монаршого життя місцевими ігуменами, суворо забороняючи будь-які не узаконені зміни та доповнення. Одночасно було порушено проблему збереження одноти-пового обряду богослужінь для уникнення впливу католицької церкви. В кожному із обіжників протоігумена о. О. Братковського звернуто найбільшу увагу на знання і виконання монаших обов'язків:

- в кожному монастирі відправляти богослужіння за Вітчизну і Нашу Провінцію та в цьому ж намірені кожному монахові читати щоденно молитву «За всіх ти молися»;

- надавати допомогу місцевим світським священникам в часі пасхальних сповідей;

- щомісяця кожен отець повинен відправити два богослужіння, кожен брат один молебень і Акафіст до Пресвятої Діви Марії, кожен монастир одне богослужіння і Парастас в намірені Провінції. Всі ці відправи наказано було записувати для контролю в книгу «Актів», де можемо віднайти відомості про їх виконання[19].

У своїх розпорядженнях о. О. Братковський піклувався як про старанне ведення книги «Актів» так і про монастирські і парафіяльні метричні книги. Дбали протоігумени провінції і про освітній рівень монахів, зобов'язуючи ігуменів монастирів утворювати бібліотеки та щорічно поповнювати їх новими надходженнями[20].

[16] Там само. – Арк. 12.
[17] Там само. – Арк. 16.
[18] Там само. – Ч.ІІ. – Арк. 7.
[19] Там само. – Ч.І. – Арк. 20.
[20] Там само. – Ч.ІІ. – Арк. 24.

Водночас надходили до монастирів обіжники перемишльських єпископів (А. Шептицького, М. Рилла), які були в основному спрямовані на повідомлення і роз'яснення декретів нової австрійської влади із питань релігії. Так, о. А. Шептицький, знаючи негативне ставлення монахів до закриття ряду монастирів, в тому числі у Лішні, Летні і Дережичах, заборонив критикувати рішення австрійського уряду із питань релігії та поширювати такі критичні замітки серед чернецтва[21].

В другій половині XVIII ст. василіяни прикладають всіх зусиль щоб зміцнити становище свого Чину не тільки шляхом прийняття нових правил і Конституцій на Провінційних Капітулах, але й зібранням історичних документів, що мали слугувати опорою у відстоюванні своїх привілеїв і землеволодінь перед новою австрійською владою. Саме із цією метою у 1773 – 1774 рр. було започатковано укладення Василіянського Архіву в Почаєві. Для цього Провінційна Капітула видала розпорядження, що було включено до обіжників о. О. Братковського у 1773 – 1774 рр., із переліком необхідних відомостей, які мав подати кожний василіянський монастир:

- історичну довідку;
- документи фундацій і привілеїв, укладені на основі виписок із гродських книг та коронних метрик;
- чисельність монахів (із поіменним переліком);
- інвентарний опис;
- детальний опис щорічних грошових прибутків і витрат[22].

Утворенню Архіву у Почаєві передувало укладення Каталогу ЧСВВ отцем протоігуменом О. Братковським у 1772 р. Виданий із цією метою обіжник провінційного управління зобов'язував керівництво монастирів подати необхідну інформацію про те:

- хто і як задовго проживає у монастирі?
- скільки років кожному монахові?
- які здібності проявляються у ченців?
- які функції виконує кожний монах?
- скільки потрібно монахів для монастиря?

Укладення Каталогу, як зазначено в обіжнику, проводилося із метою отримання відомостей про становище монастирів та надання необхідної допомоги провінційним керівництвом у разі необхідності[23].

Оглянуті нами, вибірково, обіжники провінційного та єпископського управління, разом із актовим матеріалом розкривають кризу ЧСВВ в др. пол. XVIII ст. та шляхи пошуку виходу із неї.

Якщо давніше (у 20-х – 30-х рр. XX ст.), першочергово увага надавалася дослідженню цікавих хронік відомих і великих монастирів (Кристинопільського, Підгорецького, Львівського св. Онуфрія) то на сьогодні виникла необхідність віднайдення і вивчення монастирських хронік малих чернечих обителей. Так, навіть, в такому закинутому в Передгір'ї монастирському середовищі, як Лішнянська чернеча обитель, живим відгомоном відбивалися загальні події церковного і світського життя, що вирувало в більших центрах тогочасної галицької землі.

[21] Там само. – Арк. 28.
[22] Там само. – Ч.І. – Арк. 19.
[23] Там само. – Ч.ІІ. – Арк. 1 – 3.

ДОДАТОК

Відомості про ченців Лішнянського монастиря у книзі «Актів»

Ім'я	Посада	Звідки прибув	Час перебування в монастирі	Куди вибув	Примітки
о.Методій Гордовський	Ігумен. секретар Провінції	не вказано	1764-1769 рр.	Завалів	Освідчений, релігійний, морально досконалий, богорозумний.
о.Содофій Лозинський	Прокуратор	не вказано	1762 р.	не вказано	Добре виконує обов'язки. Природньо обдарований. Добре навчає релігійної науки.
о.Геронтій Червінський	Ризник	Ляшки	1765-1772 рр.	не вказано	Погано виконує свої обов'язки. Часто вдається до зловживань спиртними напитками.
о.Бенедикт Величкович	Резидент і прокуратор у Дережичах	Городище	1765-1768 рр.	Летня	Добре справляється із обов'язками і своєю професією.
о.Мелетій Пікульський	Організатор зібрань	Червестинець	1768-1769 рр.	Львівський монастир св. Онуфрія	Часто відволікався від сумнівного виконання своїх обов'язків.
о. Еразм Зінкевич	не вказано	Гошів	1768-1771 рр.	Летня	Часто мандрував із монастиря в монастир, щоб уникнути влади ігуменів, подаючи погані релігійні приклади для інших. Проте, з часом, за допомогою реколекцій змінився.
брат Амвросій Хомицький[24]	не вказано	Погонів	1768 р.	не вказано	Не дотримувався монашого послуху, часто вдавався до сварок.
о.Аполтерій Олунський	пекар	Золочів	1769 р.	не вказано	
о.Самуель Сидлинський	Ігумен	Львівський монастир св. Онуфрія	1770-1771 рр.	Любарт	Управляв одночасно двома монастирями (Лішня і Дережичі)
о.Діонісій Божовський	Ігумен	Добромиль	1770 р.	не вказано	Добре і короткочасно управляв двома монастирями (Лішня і Дережичі), не відчуваючи будь-яких труднощів.
о. Іван Шмирецький	Організатор зібрань. Проповідник	Збараж	1770-1771 рр.	Гошів	Часто вдається до зловживання спиртними напоями за що неодноразово підданий покаранню

[24] **Амвросій Хомицький.** Світське ім'я – Антоній. Син Теодора та Катерини. Народився у січні 1733 р. в с. П'ячинці, Після отримання освіти, вступив 07.01.1760 р. до чернечого стану у Липинецькому монастирі. Після року чернечих випробовувань 30.09.1762 р. відправлений до Богуславського монастиря, де перебував впродовж двох років, склавши довічні чернечі обіти професа. 12.09.1764 р. відправлений до Добромиля, де впродовж двох років виконував обов'язки віце прокуратора. У липня 1766 р. відправлений до с. Погонець для виконання обов'язків віце капелана. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-614. – Арк. 21).

брат Іван Татаркевич	Катехит	Сокаль	1770 р.	Летня	
брат Лукіан Опацький[25]	Прокуратор	Мілчен	1769 р.	Не вказано	
о. Йосиф Березецький[26]	Економ Ігумен	Дережичі	1769 1770-1771 рр.	Замостя	Відзначався моральністю і карав монахів за прогрішності
брат Фебр Інібріатський	Не вказано	Не вказано	1770 р.	Не вказано	
брат Іван Дереський	Не вказано	Не вказано	1770 р.	Не вказано	
о. Максиміліан Хіцевич	Місіонер Прокуратор	Верхрата	1770-1774 рр.	Резидент у Летні	Підданий неодноразово покаранню за зловживання спиртними напоями під час місійної дільності по селах Дрогобиччини
о. Модест Трусевич[27]	Ігумен	Замостя	1771-1772 рр.	Не вказано	

[25] **Лукіан Опацький.** Світське ім'я – Лукаш. Батьки – Василь та Теодора. Народився у 1729 р. в м. Белз, Белзького воєводства. Вступив до чернецтва 09.02.1751 р. у Почаєві. Після року новіціату 29.01.1752 р. склав чернечі обіти професа у Мільченському монастирі, де перебував впродовж 7 років. Звідти скерований до Загаївського монастиря для виконання обов'язків прокуратора. Через рік прибув до Почаєва, а через 9 місяців відправлений до Мільчена. Звідки через 5 років скерований до Дережич для виконання обов'язків ігумена. Через 4 місяці 12.10.1768 р. відправлений до Лішні, звідки після виконання обов'язків прокуратора скерований до Погонівського монастиря. У 1774 р. відбув до Задарова, де пробув два роки. У 1776 р. виїхав до Валахії, а також побував у Скитському монастирі. Потім повернувся до Почаєва. Звідти переїхав до Загорова 26.04.1778 р., будучи сповідником. В цьому ж році 25.07.1778 р. відправлений до Добромиля для виконання мистецьких робіт. Звідтіля 12.05.1780 р. відбув до Крехова також для виконання мистецьких робіт. Вибув із Крехова 22.02.1781 р. до Соколця для виконання послушаня. У 1791 р. перебував в Угорницькому монастирі. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-435. – Арк. 772).

[26] **Йосиф Березецький**. Народився 08.07.1711 р. у с. Березин Люблінського дистрикту. Батьки – Теодор та Анна. Світське ім'я Іван. Вступив до чернецтва 24.03.1739 р. у Почаєві. Після року випробовувань у 1740 р. склав чернечі обіти професа. В цьому ж році отримав дияконські та ієрейські свячення із рук Атанасія Шептицького, Львівського митрополита. Після цього був вікарієм Ямницького монастиря впродовж чотирьох років. Із 1744 р. впродовж 8 років вікарій Тригірського монастиря. З 1752 р. прокуратор у Забороді, впродовж 4 років. Після цього 2 роки був сповідником у Шаргороді. В 1757 – сповідник у Кам'янці та вікарій цієї обителі впродовж 6 років. Впродовж 1763 р. вікарій Крилоського монастиря. У 1764 р., протягом 8 місяців, вікарій Білинського монастиря. Після цього скерований на посаду ігумена Дережицького, а через півтора року Лішнянського монастирів. Згодом відправлений до Замостя, а звідти до Любліна та Домашова, де був ігуменом до часу смерті 1775 р. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-435. – Арк. 667).

[27] **Модест Трусевич.** Світське ім'я – Михайло. Батьки – Симеон та Анастасія. Народився у 1724 р. Здобув теологічну освіту у Перемишльській єзуїтській колегії. Вступив 16.05.1752 р. у Почаєві до чернечого стану. Після року новіціату 16.03.1753 р. склав чернечі обіти професа. Отримав ієрейські свячення в Дермані з рук Филипа Володковича, холмського владики. Вже в ролі ієромонаха в червні 1753 р. відправлений до Львівської ставропігіальної церкви для виконання обов'язків проповідника. У вересні 1754 р. прибув до Жовкви для проповідування. У лютому 1755 рр. відбув до Любліна – як проповідник. У лютому 1756 р. повернувся до Жовкви, будучи вікарієм та проповідником. Незабаром у березні 1756 р. відбув до Замостя для виконання обов'язків міссіонера. 12.08.1763 р. вибув до Теребовлі, будучи ігуменом. Із 05.08.1764 р. – ігумен Замойського монастиря та префект міссійної праці. У жовтні 1770 р. прибув до Лішнянського монастиря, де був номінований ігуменом. У 1772 р. вибув до Погоні, будучи ігуменом і префектом міссійної праці. У травні 1744 р. звільнений із посади ігумена та відправлений до Білинського монастиря, будучи номінований вікарієм та провідником і сповідником. У жовтні 1776 р.

о. Кондилій Сагутович	Вікарій Касир Писар	Білина	1771-1772 рр.	Не вказано	Вірний співукладач і скорописець (писар) книги «Актів» та «Історії» монастиря
о. Юзеф Червінський	Парох Сповідник монахів	Не вказано	1771 р.	Не вказано	
о. Йоахим Моргулець[28]	Ігумен	Завалів	1772 р.	Не вказано	1761 -
брат Мартинян Білинський	Не вказано	Не вказано	1771-1774 рр.	Більче	
брат Маврикій Копистинський[29]	Не вказано	Білина	1774 р.	Не вказано	
о. Ігнатій Бенькowський	Не вказано	Кристинопіль	1773 р.	Не вказано	
о. Діонісій Вишинський	Не вказано	Летня	1774 р.	Не вказано	

прибув до Почаєва, будучи сповідником. У вересні 1777 р. відправлений до Тартакова, будучи номінований вікарієм та проповідником при латинській церкві у Тартакові. Із червня 1780 р. – ігумен монастиря у Зимно. На Тороканській капітулі (1780 р.) обраний архімандритом Жовківської архімандрії. Із березні 1781 р. – вікарій та проповідник у Завалівському монастирі. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-436. – Арк. 843).

[28] **Йоахим Моргулець.** Світське ім'я – Іван. Батьки – Констянтин та Варвара. Народився у 1728 р. в с. Косків Волинського воєводства, Крем'янецької землі. Вступив 19.01.1750 р. до чернецтва у Почаєві. Після року новіціату в 1751 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений на студії з риторики до Гощі. В липні 1752 р. відправлений до Любара. Через 10 місяців відправлений до Луцька для студіювання філософії впродовж 2 років. По завершенні студій у серпні 1754 р. відправлений до Львова на студії з теології. Після року навчання, не завершивши теологічний курс, скерований у серпні 1755 р. до Гощі на посаду магістра. У серпні 1756 р. відправлений на продовження теологічних студій до Добромиля. Після двох років навчання у серпні 1758 р. скерований до Почаєва для виконання обов'язків прокуратора у судових справах. Через 5 років у липні 1762 р. призначений вікарієм Овруцької архімандрії. Через рік у 1763 р. відправлений до Підгірців, будучи вікарієм та проповідником. 18.09.1763 р. скерований до Луцька на посаду проповідника. Із 24.07.1764 р. – професор риторики у Білостоку. 02.07.1765 р. – префект школи, професор риторики у Гощі. Через два роки призначений ігуменом Городищенського монастиря. Через два роки відправлений до Задарова, будучи ігуменом місцевого монастиря до 1770 р. Після цього відправлений до Лішні, будучи до 1775 р. ігуменом цього монастиря, зокрема до часу приєднання обителі до новоутвореного Дрогобицького монастиря. У 1775 р. скерований на посаду вікарія Крехівського монастиря, а згодом вікарія Загаївського монастиря. В травні 1777 р. відправлений до Львівського монастиря св. Онуфрія, будучи сповідником. Згодом скерований на посаду адміністратора Щеплотського монастиря, а через рік призначений ігуменом обителі. В липні 1781 р. із Щеплот відправлений до Домашівського монастиря, звідки у вересні 1781 р. переїхав до Замостя, будучи сповідником. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-435. – Арк. 595.)

[29] **Маврикій Копистинський**. Світське ім'я – Михайло. Батьки – Іван та Марія. Народився у 1738 р. на теренах Перемишльської землі. Закінчив один клас риторики у Ярославській школі. Вступив до чернечого стану 30.08.1763 р. у Почаєві. Після року новіціату у 1764 р. склав чернечі обіти професа. 06.07.1764 р. відправлений до Гощі для продовження студій з риторики. Звідки 04.06.1765 р. відправлений на філософські студії до Загорівського монастиря. Після цього скерований на теологічні студії до Теребовлі. По завершенню студій отримав ієрейські свячення, виконуючи у різних монастирях василіянського Чину обов'язки катехита та пароха. Зокрема до 11.04.1780 р. був парохом та катехитом при монастирі у Зимно. (джерело: ВР ЛННБ. – Ф. 3. – Спр. МВ-435. – Арк. 868).

Юрій Стецик.

Книга «Актів» Лішнянського, Летнянського та Дережицького василіянських монастирів (1762 – 1797 рр.).

У статті здійснено джерелознавчу характеристику книги «Актів» Лішнянського, Летнянського, Дережицького монастирів ЧСВВ за період 1762 – 1797 рр. Охарактеризовано діяльність василіянського чернецтва, а також зібрано підставові біографічні дані про ченців, які винесено у окремі поклики-коментарі. В окремому додатку опубліковано ключові характеристики про ченців Лішнянського монастиря за період 1764 – 1774 рр. відчитані із згаданої книги «Актів».

Yuriy Stetsyk.

The Book of Acts of the Lishnya, Letnya and Derezhychi Basilian monasteries (1762 – 1797).

The article describes the source-specific characterization of the book of Acts of the Lishnya, Letnya and Derezhychi Basilian monasteries for the period 1762 – 1797. The activity of Basilian monasticism is characterized, the biographical information about the monks was collected, which was made in separate calls-comments. In a separate appendix, the key characteristics of the monks of the Lishnya Monastery for the period 1764 – 1774, which were read from the mentioned book of «Acts», are published.

УДК 94(477.83-22)

Ігор СМУТОК,
Леся СМУТОК

ОПИС СЕЛА НАГУЄВИЧІ ЗА ІНВЕНТАРЕМ САМБІРСЬКОЇ ЕКОНОМІЇ 1768 РОКУ

Найраніший докладний опис села Нагуєвичі з переліком населення та визначенням господарського становища села уміщений в інвентарі Самбірської економії 1768 р. Подібні інвентарі укладалися регулярно для королівських столових маєтків під час чергової зміни адміністрації управління. Близько двох десятків такого роду описово-статистичних джерел зберігалося в архіві Самбірської економії у Варшаві. Однак у 1944 р. Головний архів давніх актів зазнав значних втрат, з-поміж іншого згоріла збірка документів до історії Самбірської економії. На сьогодні з усієї багатої спадщини збереглося заледве три повноцінні описи староства / економії за 1568, 1585, 1768 рр., а також фрагменти інвентаря 1749 р.

Інвентар 1768 р. створений під час передачі самбірської економії в управління барону Гантенбергу. Це об'ємний документ, що охоплює усі поселення та господарські об'єкти, розміщені на території економії. Документ містить перелік жителів кожного населеного пункту, фіксує наявність привілейованого землеволодіння (війтівств, вільництв, солтисівств, попівств, млинарств, корчмарств) із зазначенням їхніх посесорів. Поза тим, писарі могли подавати також детальні відомості про більш значніші об'єкти, як то жупи, склади, резиденції тощо.

ДОКУМЕНТ
Інвентарний опис села Нагуєвичі (1768 р.)

Wieś Nahujowice		
Ta wieś zasiadła na łanach Nro		24 ½
videlicet	sianych	15 ½
	Koszonych	6
	Pustych	3
	S[umma]a Efficit	24 ½
Zosobna	woytowskich	2
	Wolniczy	1
	Sołtyski	1
	Cerkiewny	1
	S[umma]a Eff[ici]t	[5]

Łan w tey wsi dzieli się na cwierci 4, ćwierć na prętów 8, w prętcie zawiera się zagonów 8

	Osiadłosc wsi Nahujowic	chałupy		gronta				ciągło	
		Osiadle	puste	Łany	cwierci	Pręty	Zagony	woły	konie
1	Iwan Pauch	1	-	-	-	1	2	-	-
2	Michał Pec	1	-	-	-	2	-	2	-
3	Wasyl Hawrylak	1	-	-	-	2	-	2	-
4	Andrus Macków	1	-	-	-	-	-	-	-
5	Wdowa Hawrylicha	1	-	-	-	-	-	-	-
6	Petro Kowal	1	-	-	-	2	-	2	-
7	Petro Pocey	1	-	-	-	2	-	4	-
8	Iwan Olefir	1	-	-	-	4	2	4	-
9	Fedio Łuniow	1	-	-	-	2	2	-	1
10	Wasyl Łuniow	1	-	-	-	1	-	-	-
11	Jurko Łuniow	1	-	-	-	1	-	-	-
12	Stas Warenica	1	-	-	-	2	-	2	-
13	Wowa Klimkowa	1	-	-	-	1	-	1	-
14	Wasyl Kimakowicz	1	-	-	-	1	2	-	-
15	Stefan Haśkiewicz	1	-	-	-	5	-	-	-
16	Fedio Jarczuk	1	-	-	-	2	2	-	-
17	Stefan Łuniow	1	-	-	-	2	-	-	2
18	Petro Mackow	1	-	-	-	2	-	-	-
19	Jac Zamiszczak	1	-	-	-	-	-	-	-
20	Jac Zylak	1	-	-	-	2	-	2	-
21	Hrynio Chrunik	1	-	-	-	4	-	2	-
22	Jurko Boyczak, komornik	1	-	-	-	-	-	-	-
/615/									
23	Leś Dumiak	1	-	-	-	2	-	-	-
24	Michayło Dydiak	-	-	-	-	3	-	-	-
25	Fedio Dydiak, komornik	-	-	-	-	2	-	2	-
26	Leś Sopotnicki	1	-	-	-	3	-	-	-
27	Iwan Pieluk	1	-	-	-	3	-	-	-
28	Fedio Glinka	1	-	-	-	1	-	-	-
29	Anton Maruciak	1	-	-	-	4	-	-	-
30	Wdowa Bartyczanka	1	-	-	-	3	-	-	-
31	Hrynio Myczak	1	-	-	-	2	-	-	-
32	Iwan Myczak	1	-	-	-	2	-	-	-
33	Andruś Partyka	1	-	-	-	3	-	-	-

34	Wasyl Macała	1	-	-	-	3	-	-	-
35	Wasyl Kurpiak	1	-	-	-	7	-	2	2
36	Jac Gieryło	1	-	-	-	5	-	-	-
37	Wasyl Pyreus	1	-	-	-	4	-	2	-
38	Iwan Madziak	1	-	-	-	3	-	4	-
39	Michał Mydziak	1	-	-	-	3	-	-	-
40	Hrynio Myczów	1	-	-	-	4	-	2	-
41	Hrynio Byczów	1	-		-	6	-	2	-
42	Michał Kurpiak	1	-	-	-	1	-	-	-
43	Jacko Kurpiak	1	-	-	-	3	-	-	-
44	Kost Antonyk	1	-	-	-	2	-	-	-
45	Petro Antonyk	1	-	-	-	4	-	-	-
46	Fedio Myniak	1	-	-	-	3	-	-	-
47	Jac Myniak	1	-	-	-	3	-	2	-
48	Andruś Myniak, komornik	-	-	-	-	-	-	-	-
49	Stefan Myniow	1	-	-	-	2	-	-	-
50	Wdowa Szumilacka	-	-	-	-	-	-	-	-
51	Stefan Szumilak	1	-	-	-	6	-	2	-
52	Stefan Sidorak	1	-	-	-	5	-	-	-
53	Wasyl Sidorak	1	-	-	-	1	-	-	-
54	Iwan Dumiak	1	-	-	-	2	-	-	-
55	Iwan Guniak	1	-	-	-	1	-	-	-
56	Stas Partyka	1	-	-	-	-	-	-	-
57	Ławer Gurniak	1	-	-	-	1	-	-	-
58	Stas Lechow	1	-	-	-	2	-	-	-
59	Wdowa Lechowa	1	-	-	-	1	-	-	-
60	Iwan Lecnow	1	-	-	-	2	-	-	-
61	Stefan Myczak, komornik	1	-	-	-	-	-	-	-
62	Hrynio Myczak	1	-	-	-	2	-	-	-
			/616/						
63	Dmitro Baran	1	-	-	-	5	-	2	-
64	Stefan Supotnicki	1	-	-	-	4	-	4	-
65	Dmitro Hwozdecki	1	-	-	-	4	-	4	-
66	Jać Myciak	1	-	-	-	3	-	-	-
67	Pet[ro] Debelan	1	-	-	-	6	-	2	-
68	Iwan Dubka, komornik		-	-	-	2	-	-	-
69	Stefan Prociow	1	-	-	-	2	-	-	-
70	Hrynio Kurpiak	1	-	-	-	4	-	2	-
71	Stefan Wołkow	1	-	-	-	3	-	-	-
72	Michał Perkusiak	1	-	-	-	3	-	-	-
73	Andruś Hahulak	1	-	-	-	2	-	-	-
74	Hrynio Drohobycki	1	-	-	-	5	-	-	1
75	Iwan Hamulak	1	-	-	1	-	-	2	-
76	Petro Durgarz	1	-	-	-	4	-	-	-
77	Iwan Hataraniak	1	-	-	-	4	-	-	-

78	Stefan Hataraniak	1	-	-	-	4	-	-	-
79	Seń Mykietycz	1	-	-	-	4	-	-	-
80	Fedio Mykietycz, komornik	-	-	-	-	4	-	-	-
81	Lesio Rurak	1	-	-	-	4	2	4	-
82	Stefan Rurak	1	-	-	-	5	-	3	-
83	Tymko Bałusz	1	-	-	-	4	-	-	-
84	Iwan Burdach	1	-	-	-	4	-	2	-
	Po Andrusiu Bałusiu zbiegłym	-	-	-	1	2	2	-	-
85	Fedio Hnatow	1	-	-	-	6	-	2	-
86	Iwan Chrom	1	-	-	-	1	-	-	-
87	Wdowa Chromycha	1	-	-	-	3	-	-	-
88	Michayło Chrom	1	-	-	-	4	-	-	-
89	Hrynio Chrom	1	-	-	-	2	-	2	-
89	Iwan Chrom	1	-	-	-	2	-	2	-
90	Stefan Chrom	1	-	-	-	3	-	-	-
91	Stefan Chrom młody	1	-	-	-	6	-	-	-
92	Michał Chrom	1	-	-	-	2	-	2	-
93	Michał Łazarowicz	1	-	-	-	3	-	-	-
94	Iwan Lazowicz	1	-	-	-	2	-	2	-
95	Andruś Łazorowicz	-	-	-	-	4	-	2	-
96	Fedio Lazorowicz	1	-	-	-	5	-	4	-
97	Iwan Białogłowka	1	-	-	-	4	-	2	-
98	Wasyl Kurak	1	-	-	-	4	2	2	-
99	Staś Czapla	1	-	-	-	4	-	2	-
100	Jaćko Czapla	1	-	-	-	2	-	2	-
101	Iwan Dorek	1	-	-	-	6	-	4	-
			/617/						
103	Hrynio Wasylkow	1	-	-	-	6	-	2	-
104	Andruś Buczak	1	-	-	-	4	-	2	-
105	Andruś Syroniat	1	-	-	-	6	-	2	-
106	Iwan Dumiak	1	-	-	-	5	-	4	-
107	Hrynio Klemkow	1	-	-	-	2	-	-	-
108	Jan Ciesluk	1	-	-	-	5	-	2	-
109	Fedio Ciesluk	1	-	-	-	-	-	-	-
110	Staś Biłas	1	-	-	-	5	-	4	-
111	Iwan Biłas	1	-	-	-	2	-	-	-
112	Stefan Paułykow	1	-	-	-	3	-	4	-
113	Fedio Paułykow	1	-	-	-	3	-	4	-
114	Wdowa Klimkowa	1	-	-	-	-	-	-	-
115	Fedio Isayski	1	-	-	-	2	-	-	-
116	Anton Isayski	1	-	-	-	2	-	-	-
117	Andruś Isayski	1	-	-	-	1	-	-	-
118	Michał Zarabrin	1	-	-	-	-	-	-	-
119	Hnat Biłas	-	-	-	-	4	-	2	-
120	Petro Zarabryn	1	-	-	-	4	-	2	-

121	Jać Klimkow	1	-	-	-	4	-	2	-
122	Wasyl Lisowcow	1	-	-	-	6	-	2	-
123	Seń Lisowcow	1	-	-	-	6	-	2	-
124	Andruś Czapla	1	-	-	-	4	-	2	-
125	Stefan Czapla	1	-	-	-	4	-	2	-
126	Michał Czapla	1	-	-	-	4	-	2	-
127	Petro Łośk	1	-	-	1	-	2	4	-
128	Fedio Senicz	1	-	-	-	3	-	-	-
129	Iwan Becuch	1	-	-	-	4	-	-	-
130	Andruś Makitycz	1	-	-	-	5	-	4	1
131	Stefan Mikitycz	1	-	-	-	5	-	4	-
132	Iwan Lisowcow	1	-	-	-	3	-	-	-
133	Wasyl Gawecki	1	-	-	-	2	-	2	-
134	Wasyl Szańca	1	-	-	-	-	-	-	-
135	Stefan Zarabryn	1	-	-	-	4	-	4	-
136	Wasyl Charpina młody	1	-	-	-	2	-	-	-
137	Wasyl Charpina starszy	1	-	-	-	2	-	-	-
138	Iwan Sakol	1	-	-	-	4	-	4	1
139	Iwan Romanow	1	-	-	-	2	-	-	-
140	Iwan Wasyleczak	1	-	-	-	2	-	-	-
/618/									
141	Stas Buczak	1	-	-	-	6	-	-	-
142	Iwan Drohobycki	1	-	-	-	4	-	-	-
143	Fedio Kłofas	1	-	-	-	4	-	-	-
144	Hrynio Komar	1	-	-	-	4	-	-	-
145	Stefan Matlak	1	-	-	-	4	-	-	-
146	Fedio Matlak	1	-	-	-	2	-	2	-
147	Tymko Matlak	1	-	-	-	6	-	4	-
148	Iwan Komar	1	-	-	-	6	-	4	-
149	Seń Komar	1	-	-	-	2	-	-	-
150	Jan Woytkiewicz	1	-	-	-	4	-	-	-
151	Fedio Zarabryn	1	-	-	-	4	-	-	-
152	Iwan Zarabryn	1	-	-	-	-	-	-	-
153	Stefan Chochlacz	1	-	-	-	4	-	-	-
154	Jacko Szerenberkow	1	-	-	-	4	-	-	-
155	Iwan Opacki	1	-	-	-	4	-	-	-
156	Hrynio Opacki	1	-	-	-	4	-	-	-
157	Hrynio Lazerczyn	1	-	-	-	5	-	-	-
158	Andruś Buczak	1	-	-	-	5	-	-	-
159	Petro Gidzba	1	-	-	-	4	-	-	-
160	Stefan Lazorczyn	1	-	-	-	5	-	-	-
161	Iwan Łałuk	1	-	-	-	4	-	-	-
162	Iwasil Łałuk	1	-	-	-	3	-	-	-
163	Stefan Kimakowicz	1	-	-	-	2	-	-	-
164	Iwan Puciak	1	-	-	-	4	-	-	-

165	Wasyl Puciak	1	-	-	-	5	-	2	-
166	Hrynio Puciak	1	-	-	-	7	-	2	-
167	Wdowa Buciaczka	1	-	-	-	2	-	-	-
168	Michał Kachniak	1	-	-	-	6	-	2	-
169	Andrzey Kumakiewicz	-	-	-	1	-	-	-	-
170	Staś Kachniak	1	-	-	-	4	-	-	-
171	Iwan Kachniak	1	-	-	-	6	-	-	-
172	Anron Czapla	1	-	-	-	4	-	-	-
	Zaległo na pusto gruntu	-	-	-	-	-	-	-	-
	S[umm]a laterorum eff[ici]t	159	1	24	2	-	-	170	8

/619/

Na łanie 1 wolniczym osiedli

1.Iwan Drohobycki
2.Wasyl Drohobycki
3.Andruś Kimakowicz
4.Stefan Steciak
5.Jan Kimakowicz
6.Iwan Iwancikow
7.wdowa Janczakowa
8.Iwan Iwanczyk
9.Iwan Zaiąc
10.wdowa Jurowa
11.Kost Łuniow
12.Jacko Łuniow
13.Łuć Łuniow
14.Michał Drobycki

Woytostwa

ktore consistit na łanach 2 privilegiatus possoessor WJm Pan Piotr Turkuł starościć Bachtynski.

Podsadkowie na łanach woytowskich osiedli

1.Jakob Jasiow
2.Staś Jasiow
3.Paweł Jasiow
4.Tomasz Jasiow

na łanie 1 sołtyskim osiedli

1.Iwan Wołczyk
2.Petro Drohobycki
3.Stefan Maciek
4. Stefan Manasterski
5.wdowa Wasylicha
6.Iwan
7. Tomasz

na łanie 1 cerkiewnym osiedli

et quidem przy cerkwi dolnej

x.Teodor Koblanski paroch
Andruś Suszycki popowicz

Przy cerkwi gorney

x. Stefan Kimakowicz
x.Jerzy Kimakowicz
popowicze 1.Jan Kimakowicz
2.Jan 2gi Kimakowicz
3.Basyli Kimakowicz

Compendum intraty wsi Nahujowic

Czynszu ogulnie, ktoren między sobą obrachuią annuatim, gromada płaci	1099	27	12
za owsa z łanow 15 ½ połmiarkow 15 ½, ktore in natura oddaią, połmiarek a 2 zł. rachuiąc	31		
czynszu z grontu, mostow nazwanego	13		
czynszu z łanu woytowskiego	40		
z arędy żuppney	800		
S[umma]a efficit	1985	27	12

/620/

owsa dań videatur in compendio całey krainy

Powinności poddanych wsi Nahujowic

Innych powinności ta wieś nie pełni, oprocz że żuppa Nahujowską reparuią, budynki w tey żuppie, gdy zaydzie potrzeba, stawiać, sama materiał z lasu wywozi. Do ktorey reparacyi necessaria okna, piece, zelaza sam Skarb prowiduią. Drzew każdy chlebnik, ktory ma woły, do żuppy Nahujowskiey, za zwyczayną zapłatę co tydzień po fur dwie wozić powinien. Beczki skarbowe z komor na rumry w tey żuppie noszą.

Opisanie budynkow oficerskich
W teyże wsi Nahujowicach sytuowanych

Uchodząć na podwoże, wrota podwoyne na biegunach drewnianych, przy ktorych fortka do zamykania na takich że biegunach. Ganek przed rezydencyą na słupach 6 gontami pobity, w ktorym powała y podłoga z drzewa cięsanego. Po bokach tenże ganek deszczakami obudowany. Wchodząć z tego ganku do sieni drzwi podwoyne na żelaznych 4 zawiasach, klamki ani też zamknięcia żadnego nie maiące. W sieni podłoga y powała z deszczek ciesanych. Wchodząć po prawey ręce do pierwszey izby, drzwi malowane na zawiasach dwoch. Zamek przy nich francuzki z kluczem y antabką żelaznemi. W tey izbie ściesane ściany y powała malowana. Okien dwie o dwoch do otwerania kwaterach. Każda kwatera ma szyb ośm w ołow oprawnych. Zawiasek żelaznych przy tychże oknach 4, antabek 2, kołko1, oknic dwie, każa na doch żelaznych zawiaskach. Kominek malowany, piec dwie izby ogrzewaiący, w ktorym kafli białych kop 3 y sztuk 12. W teyże izbie Gabłotkow 3. Z tey izby wchodząć do drugiey, drzwi malowane na dwoch zawiasach żelaznych, zamek y antaba francuzka, klucza nie ma. W tey izbie ściany y powała malowane, podłoga z deszczek ciesanych, okno iedno w kwater dwie, każda ze 4 z dwiaskami żelaznemi, antabkami dwiema, kotkiem iednym także żelaznym. W tym oknie szyn 18 z kołkiem iednym także żelaznym w ołow oprawne. Okienica iedna na dwoch żelaznych zawiasach. Drzwi drugie, wchodząc po lewiey ręce, podobnież malowane na dwoch żelaznych zawiasach /621/ z antabką, szkoblem y wrzeciązem iednym. Drzwi trzecie z tey izby malowane z haczkiem szkoblem wrzeciązem żelaznemi na zawiasach y hakach takich że. Przy tey izbie po lewey stronie schody na gorzę przy

tych schodach drzwi na gorę, przy tych schodach drzwi na legunach drewnianych z szkoblem y wreciązem żelaznym. W pomienionych sieniach po drugiey stronie izba wielka ex oppoosito wzmiankowaney rezydencyi. Do ktorey drzwi na zawiasach żelaznych. Z iedney strony klamka y skobel żelazny, z drugiey antabę y haczek tak że żelazny maiący. Wszedłszy do izby, pokoik po prawey ręce, w ktorym okien dwie o kwater 2 z trzema żelaznemi przętami. Każda po 4 zawiasek żelaznych, także antabek dwie y kołko 1 maiąca. Szyb taflowych w ołow oprawnych 18. Przy każdym oknie okiennice drewniane z żelaznemi zawiasami. Okno trzecie w kwater dwie. Iedna kwatera cała na 4 zawiasach żelaznych z kołkiem antabkami dwoma y prętami żelaznemi, szyb w ołow oprawnych 18. Druga zaś kwatera na 4 zawiasach żelaznych, antabek dwie y kołko 1 maiące. Szyby żadney nie ma, okienicą zasłoniona, przy ktorey okienicy wreciąz y zawias dwie żelaznych. Podłoga y powała z deszczek ciesanych. Piec z kaflow białych u gory koronka nadpsuta. Kafli kop 3 y sztuk 46. W tey izbie drzwi do drugiey izby na zawiasach żelaznych z antabkami haczkiem y wrzeciązem takim że. Podłoga y powała z deszczek czyli ciesane. Okiennic dwie na zawiasach żelaznych. Przy każdem prętow 3, antabek 2 y kołek 2 znayduie się. Szyb y szkła niema. Okiennica bez zawias, w drugiem oknie szyb w ołow oprawnych 18, okiennica na zawiasach z wrzeciązem do zamykania żelaznym. Piec zielony, w ktorym kafli kop 4 y sztuk 30. Drzwi niedaleko pieca do sieni drewniane z zamkiem francuzkim y antaba zelazną bez klucza. Wchodząć do izby trzeciey drzwi na żelaznych zawiasach. W tey izbie podłoga y powała z deszczek ciesanych. Okno iedno w kwater dwie z antabkami y kołkiem. Przy każdey kwaterze zawiasek 4 zelaznych, szyb taflowych 18 w ołow oprawnych, nie staie szyb 10. W tym oknie prętow 6 /622/ okiennica z wreciązem na żelaznych zawiasach. W sieni drzwi podwoyne z zawiasami żelaznemi. Z tych sieni drzwi na zawiasach żelaznych z antabką do izby, w ktorym podłoga y powała ciesana. Okien 2, tafli pułcwiartkowych narowno oprawnych 25. Po lewey stronie okno, cwiartkowych szyb w ołow oprawnych in nro 25. Piec w tey izbie z prostych kaflow. Z tey izby wychodząc, drzwi z prostych deszczek na zawiasach żelaznych do kuchenki, w ktorey piec piekarski. Okno 1 w ktorym szyb roznych w drzewo oprawnych 32. Przy tey kuchence komorka do ktorey wchodząc drzwi z szkoblem wreciązemi y zawiaskami dwiema żelaznemi. W tey komorce okno, w ktorym szyb cwiartkowych sztuk 26, w ołow oprawnych. Podłoga y powała z desczek ciesanych. Wychodząc z tey kuchenk drzwi z deszczek prostych, z szkoblem y wrzeciązem y dwiema żelaznemi zawiasami. Na przeciwko tey kuchenki komora z podłogą y powałą z deszczek ciesanych. W ktorey okienem 2 drewnanych. Drzwi do tey komory z szkoblem wrzeciązem y dwoma żelaznemi zawiasami. Koło tey komory izdebka, do ktorey wchodząc drzwi na biegunach drewnianych. Pieca y okna nie ma. Przy tey izdebcę sieni. W nich drzwi na biegunach drewnianych. Pieca y okna niema, z zamkiem drewnianym tak w sieniach, iako y pomienioney izdebce. Powała y podłoga z drzewa ciesanego.

Staynia

Do ktorey wchodząc podwoyne wrota na biegunach drewnianych, deszczki iedeny nie dostaie. W tey że podłoga y powała z drzewa kłotego. Żłobow 4, drabin 4 przebudowanie z deszczek ciesanych, na siano sporządzone. Drzwiczki do tegoż przebudowania z łat zrobione, podwoyne. Na gorzę drzwi popsute. W tey stayni

słupow dwaniascie na klatki dla koni wprawionych znayduie się. Na podworzu szopa na 4 słupach ufundowana słomą poszyta, w poszyciu reparacyi potrzebuie

Piekarnia

Przy ktorey tzry komory z drzewa ciesanego wystawione po iednym słomianym poszyciem będące. Do każdey komory drzwi. Tudzież y podłogi nie masz, powała tylko z drzewa łupanego. U piekarni okien 2 bez szkła. Połka dla składania naczynia. Piec prosty z gliny. /623/ Ław pod scianiami dwie. Drzwi z deszczek prostych na biegunach drewnianych.

Szpiklerz

Do ktorego uchodząc drzwi na zawiasach żelaznych z szkoblem y wrzeciązem żelaznemi, w ktorym podłoga z tarcie, w tyle tego szpiklerza przepierzenie drzwi nia maiące, pokrzycie słomiane.

Cały dwor chrustem ogrodzony y ocierniony.

Lasy

Przy wsi Nahujowicach las iest ieden Czarny nazwany, dość znaczny. Ten przez się jodłowy po bokach zaś od granicy Uruskiej chaszcze drobne na ogrodzenie y opalenie zgodnie. A po większey części wycięte są na wiązanki do zuppy Nahujowskiey. Przy tem że lesie od granicy Podbuzkiey znajduie się zapust młody, ktoren się może za rok zdać na rąbanie łater z iwiny, leszczyny, oszczyny y buczyny. Ten las co się tycze do jedliny nic nie iest zdezolowany, procz że chaszcze po części wycięte na wiązanki. Od granicy zaś Jasienickiey kraiem tego lasu wyciętego jodłowego z kretesem do żuppy Nahujowskiey na wiązanki, tylko iuż nanowo są zapuszczone chaszcze.

Granice

Graniczy ta wieś z wsiami Podbuzem y Jasienicą Zwarycką ekonomicznemi, Uniatyczami, Urożem ziemskiemi

Джерело: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Rękopisy. – Sygn. 9547/III. – S. 614-623.

Ігор Смуток, Леся Смуток.

Опис села Нагуєвичі за інвентарем Самбірської економії 1768 року.

У публікації вперше вводиться до наукового обігу докладний опис села Нагуєвичі згідно даних інвентаря Самбірської економії 1768 року, який зберігається у Варшаві. Джерело містить цінну інформацію про наявність привілейованого землеволодіння, зокрема війтівств, вільництв, солтисівств, попівств, млинарств, корчмарств та інших із зазначенням їхніх посесорів. Водночас документ дозволить дослідникам історії Нагуєвич частково визначити інформацію про мешканців села та їх підданство, описи пекарень, шпихлірів, лісів, стайнь, а також сільських границь. Польськомовний текст при публікації передано відповідно до оригіналу джерела.

Ihor Smutok, Lesya Smutok.

The description of the village of Naguevychi according to the inventory of Sambir royal possession in 1768.

The publication introduces for the first time a detailed description of the village of Naguevychi, according to the inventory of the Sambir royal possession of 1768, which is stored in Warsaw. The source contains valuable information about the presence of privileged land tenure, including estates, liberties, solstices, subregions, mills, taverns, and others, indicating their possessions. At the same time, the document will allow the researchers of the history of Naguevychi partially to identify the information about the inhabitants of the village and their citizenship, descriptions of bakeries, con artists, forests, stables, as well as rural borders. The polish-language text is published according to the original source.

УДК 929.5(430):94(477.83-22"1784/1939"

Богдан ЛАЗОРАК,
Тетяна ЛАЗОРАК

«ЛИХОМАНКА ЗА НІМЕЦЬКИМИ ШТАНДАРТАМИ»: МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ТА ГЕНЕАЛОГІЇ КОЛОНІЇ ҐАССЕНДОРФ В СЕЛІ УЛИЧНЕ (1784 – 1939 рр.)

Ґассендорф у 1784 – 1914 рр.: інституційний розвиток та господарство колонії

В сучасній краєзнавчій літературі доволі часто доводиться зустрічати рефлексії, в яких поява німецьких колоній в Галичині за часів Австро-Угорщини є чимось дивним і навіть новим в історії українського народу на межі XVIII – XIX ст. Насправді історична тяглість німецьких поселенців в наших краях є набагато давнішою[1], позаяк перші писемні відомості про німців відносяться до княжих часів, а особливо до періоду Галицько-Волинської держави[2]. Саме з Священної Римської імперії німецької нації на Русь прибували перш за все купці, духовні особи та мандрівники[3]. Наприклад, для пожвавлення своїх міст Данило Галицький запрошував «*гостей*» – німців, поляків, вірменів[4] для відбудови зруйнованих міст (зокрема Холма у 1253 р.), торгівлі та ремесел, які були знищені під час татарського нашестя 1240 – 1241 рр.[5]

Добре відомо, що смерть волинського князя Володимира Васильковича, який прихильно ставився до міщанства, оплакували «*німці, сурожці і новгородці*». Князь Юрій I (1323 – 1340) особливо протегував міста, де було багато чужоземних людей, серед них найбільше німців. Король Казимир Великий у 1340 р. вступив в Галичину під приводом захисту католиків краю, якими були переважно городяни-нім-

[1] Загальну хронологію розвитку процесу німецької колонізації Галичини див. у: Сіреджук П. Німецька колонізація Прикарпаття // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 109-114. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).

[2] У 1235 р. в Іпатіївському літописі згадує, що в Галичині були одні ворота, які звалися «німецькі» (Копчак С. Населення Вкраїнського Прикарпаття (історико-демографічний нарис). – Львів, 1974. – С. 82).

[3] Багнет М., Погорєлов В. Німецькі поселення – «Біла пляма» в історії України // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 34. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).

[4] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині та архітектурна специфіка німецьких колоній // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 91. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).

[5] Сергійчук В. Етапи переселення німців в Україну // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 43. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).

ці (наприклад, першим католицьким єпископом Львова був німець[6]). Владислав Опольський, будучи господарем воєводства Руського у 1372 – 1379 роках, «*в першу чергу, прагнучи підняти Русь і заселити її пустки новими осадами, не скупився на надання земель для їх колоністів, які прибули переважно з Польщі і Німеччини*». Зрештою німецьке право для міст Руського воєводства, в тому числі Дрогобича, походило саме з німецького міста Маґдебурґ, а відтак пропагувало німецьку правову культуру в середовищі міщанства та міських сіл Галичини. Проте ці факти не слід ідеалізувати, і навіть більше, – прив'язувати до колонізаторської політики династії Ґабсбурґів, адже мотиви для заселення німців у нашому краї у різний час були абсолютно різними. Хоча у випадку останньої третини XVIII – першої третини XX ст. розселення німців в Галичині серйозно пожвавилося, адже стимулювалося державою у великих масштабах.

Інституційний розвиток німецької колонії в Уличному був закономірним, оскільки цілком відповідав загальній цісарсько-королівській програмі фундації нових німецьких сіл та міст в королівстві Галичини та Лодомерії. Заселення німецькими переселенцями територій Дрогобицького повіту, в цілому, мало на меті економічне піднесення краю і, безперечно, додаткове поповнення державної казни. Були і певні розрахунки відносно германізації цих земель, адже німці-переселенці мали стати міцним ядром підтримки імперської політики на теренах захоплених східних територій[7].

В межах цієї колонізації Дрогобицький повіт вважався одним із найпридатніших через значну кількість незаселених територій, багатих на корисні копалини та транзитні сполучення. Урядова програма аргументувалася серйозним імператорським фактором, адже Йосиф II особисто вважав, що наявність потужних німецьких колоній та адміністрації в провінційних місцевостях Австро-Угорської імперії мало становити добрий приклад (еталон) якісного ведення господарства для місцевих корінних жителів[8]. Зрозуміло, що ідея цієї програми по відношенню до місцевого українського, польського та єврейського населення Галичини носила в собі елементи зверхності німецької культури. Врешті, німецькі колоністи, які сюди прибували ставали не стільки виконавцями «*доброї волі цісаря*», скільки заручниками особливого культурного ареалу, який за останні 400 років витворився на східних теренах колишньої Речі Посполитої. У власному архаїчному культурно-релігійному просторі – українці, поляки та євреї, в порівнянні із новоприбулими колоністами, добре навчилися «*радитися та конфліктувати*» між собою, будуючи при цьому відносну міжнаціональну рівновагу. Врешті ця рівновага стала запорукою того, що німці-колоністи не виправдали імператорської візії – онімечення Галицького краю, адже до 1939 р. їхні колонії, хоч і стали позначатися на державних картах, як окремі населені пункти, та, таки, не спромоглися вийти за рамки топоніму.

---

[6] Там само. – С. 44.

[7] Гнесь Л. Німецькі колонії Галичини в різних соціально-економічних формаціях // Архітектура: [збірник наукових праць] / Відповідальний редактор Б. С. Черкес. – Львів, 2004 (Вісник / Національного університету «Львівська політехніка»; № 505). – С. 174.

[8] Czemeryński K. O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej: w II. Działach (Dział 1: O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej; Dział 2: O dobrach koronnych w granicach byłej Rzeczypospolitej Polskiej. – Lwów, 1870. – S. 40.

Втім, німецькі взірцеві господарства (*Musterwitschaft*), якими їх твердо уявляв собі цісар, все ж почали успішно створюватися по всій Галичині. 1 жовтня 1774 р. було стверджено цісарський універсал, який заохочував католиків, уніатів та протестантів спільно заселяти території імперії[9]. Універсал від 17 вересня 1781 р. перераховував необхідні засоби для колонізації, а надвірні декрети від 31 серпня та 17 вересня 1782 р. заохочували німецьких ремісників до поселення в містах та селах королівства Галичини та Лодомерії[10]. Для нових колоній австрійська влада не жаліла, ані коштів, ані людей. 22 квітня 1787 р. фінансово-економічні управи усіх повітів уперше отримали докладний припис стосовно програми доцільного механізму ведення господарства, який згодом кілька разів доповнювався впродовж жовтня 1787 – серпня 1823 рр.[11] Наприклад, в порівнянні із розпорядженням від 10 січня 1789 р., коли до Сх. Галичини було визначено 467 німецьких колоністів, у розпорядженні від 15 серпня 1823 р. йшлося вже про 8 490 поселенців[12]. Держава заздалегідь надавала колоністам необхідні гроші та коней для подорожі, а в часі прибуття в колоніальну землю їм надавалося чимало додаткових пільг і прерогатив на майбутнє: найкращі ґрунти для заведення господарства (із правом передачі у спадок), дерево для будівництва житла та господарських будівель, зерно для посівів, рогату худобу, робочий інвентар, довготривале звільнення від податків та ін.[13] Серед іншого, було надано свободу віросповідання. Австрійська програма міґрації німців в Галичину, в основному, передбачала значне інвестування за рахунок державного бюджету, хоча частину пільг повинно було виконувати конкретне староство, до відання якого належали землі тої чи іншої німецької колонії. 1 квітня 1814 р. цісарська канцелярія розіслала окружне послання, в якому розтлумачувалися переваги колонізаційної програми, а також поновлювалися попередні привілеї[14]. Варто зазначити, що при укладанні урядів того чи іншого міста або села часто саме за рахунок місцевих колоній формувався штат, адже німцям надавалося більше переваг.

Німецька колонія Ґассендорф (Gassendorf) була заснована у 1784 р.[15], на державних ґрунтах, які зосереджувалися на горбистому підвищенні, на північ від давніх забудов села Уличного, які натомість зосереджувалися перпендикулярно до колонії в долині річки Колодниці[16]. Основна частина Ґассендорфа була оточена річками Колодницею та Уличанкою, а найвища точка колонії сягала 376 м[17].

---

[9] Tam że.

[10] Tam że.

[11] Tam że.

[12] Tam że. Станом на 1914 рік у Галичині налічувалося 47 000 німців (Сергійчук В. Етапи переселення німців в Україну... – С. 45).

[13] Czemeryński K. O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej... – S. 40.

[14] Tam że.

[15] Ще в середині XX ст. канадієць Враян Леніус вивів точну хронологію розвитку німецьких колоній в Галичині. Див. докладніше перевидання його книги 1952 р. у: Lenius B.-J. Genealogical Gazetteer of Galicia. – Anola, 1999. – 345 p. Див. також: German settlements in Galicia. – [Електронний ресур]. – Режим доступу: http://groups.yahoo.com/group/GaliciaPoland-Ukraine/message/9518

[16] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Wydany pod redakcyą Bronisława Chlebowskiego. – T. XII. – Warszawa, 1892. – S. 784.

[17] Tam że. – T. II. – Warszawa, 1881. – S. 499.

Подібно до інших німецьких поселень в Галичині, ґассендорфці успішно користувалася вищезгаданими привілеями, а їх уряд організовувався безпосередньо в межах поселення, засідаючи у, так званому, німецькому будинку (Deutsches Haus), який часто використовувався навіть для культурних проектів громади[18]. Варто зазначити, що принаймні до 1892 р. німецька колонія перебувала у статусі присілка села Уличного, хоч і мала свою власну управу[19]. Представники від Ґассендорфу входили до, так званої, Німецької Народної Ради, яка була основним представницьким органом німецької національної громади Королівства Галичини та Лодомерії, яка засідала у Львові[20].

Внутрішня організація німецьких колоністів відзначалася широким демократизмом (обранням управителя-шульца, вчителя, а також пастира в євангелістських громадах)[21]. Уряд колонії діяв в автономному режимі, незалежно від староства і на початках навіть на власний розсуд, але відповідно до колонізаційної програми, вирішував долю свого відокремленого приватного господарства (Ansässigkeiten)[22]. Проте такий важливий інститут Ґассендорфу, як пошта, цілком підпорядковувалася поштовому уряду в Дрогобичі[23]. Зауважимо, що на Дрогобиччині таких господарств було 55, які підтримували між собою тісну культурну та господарську співпрацю. Скажімо, коли утворювалася колонія Ґассендорф, тут одразу розбудувалося більше 20 родин протестантів євангелістів (Р. Пастух помилково вказує на 15 родин[24]), які створили 20 окремих господарств[25]. Невідповідність між кількістю родин та господарств пов'язана із реальними можливостями колоністів, хоча на початку XX ст. одна родина могла володіти навіть кількома господарствами. Найближчими сусідами для жителів Ґассендорфу були колоніальні господарі в Доброгостові та Найдорфі.

Враховуючи той факт, що в колоніальній програмі основна увага в колоніях надавалася веденню господарства, архітектура будівель німецьких колоній відображала тип цієї діяльності, де житловий об'єм хати становив 1/3, а то й 1/5 частину від всієї будівлі або всіх господарських споруд приватної садиби[26].

Наприкінці XVIII ст. колоністи, між іншим, часто відкривали невеликі підприємства по виробництву крохмалю, пива, горілки, мила, а на початку XIX ст. держава дозволила будувати майстерні для виправки шкір, виготовлення сідел, канатів, а також гончарної продукції[27]. Станом на 1892 р. в Ґассендорфі зосереджувалося 169 морґів ріллі, 470 – луків, 15 – пасовищ та 327 – лісу[28].

---

[18] Геник Н. Культурно-бытовая деятельность неметких поселенцев Прикарпатья // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 115-127. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).
[19] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich... – T. XII. – Warszawa, 1892. – S. 784.
[20] Савчук В. Документи держахіву Львівської області про діяльність німецьких колоній в Галичині в кінці XVIII – на початку XX ст. // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення. – Київ-Миколаїв, 2006. – С. 90. – (Серія «Україна: історія і сучасність»).
[21] Сергійчук В. Етапи переселення німців в Україну... – С. 46.
[22] Czemeryński K. O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej... – S. 41.
[23] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich ... – T. II. – Warszawa, 1881. – S. 499.
[24] Пастух Р. Німець картоплю вже не садить — Вільне Слово -№ 43. 25-31 жовтня 2007. – С. 12.
[25] Czemeryński K. O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej... – S. 190.
[26] Гнесь Л. Німецькі колонії Галичини в різних соціально-економічних формаціях... – С. 174.
[27] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині... – С. 92.
[28] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich... – T. XII. – Warszawa, 1892. – S. 785.

Житлові будинки німців-колоністів були зручні і розраховані на спільно-роздільне проживання двох родинних сімей: сім'ї господаря (батьків) і сім'ї когось із дітей. В одній половині будинку мешкали господарі – батьки, в іншій – сім'я старшого сина чи доньки господаря. Цей факт і зумовив значні розміри житлового об'єму хат. Так, хати при ширині 8 – 10 м сягають 18 – 20 м і більше в довжину (рис. 4) У більшості випадків хати були одноповерховими з великими просторими горищами. Всі житлові будинки мали два входи: парадний від вулиці та господарський з боку подвір'я. Обидва входи з'єднувались просторими сіньми, в яких розміщувалась велика піч-пекарня. По обидва боки сіней розміщуються дві однакові функціонально-автономні житлові зони. Кожна з цих зон складалась з житлової кімнати і кухні, що відігравала роль сімейної кімнати[29].

Садиби поселенців були досить великими домогосподарствами (розміри сягали 30 – 40 м в ширину і до 100 м і більше в глибину ділянки). Городи були обов'язковими елементами садиби. Крім хати садибу формували розташовані навколо господарського двору стайня, стодола, шпихлір, криниця, погріб (для прикладу див. рис. № 1). У найбільш заможних господарів обійстя нагадувало фермерське господарство, в якому використовували найману робочу силу[30].

Рис. № 1.
Графічна реконструкція садиби Пітера Майєра в колонії Бріґідау (Бриґідки, Ланівка, авт. Л. Гнесь).

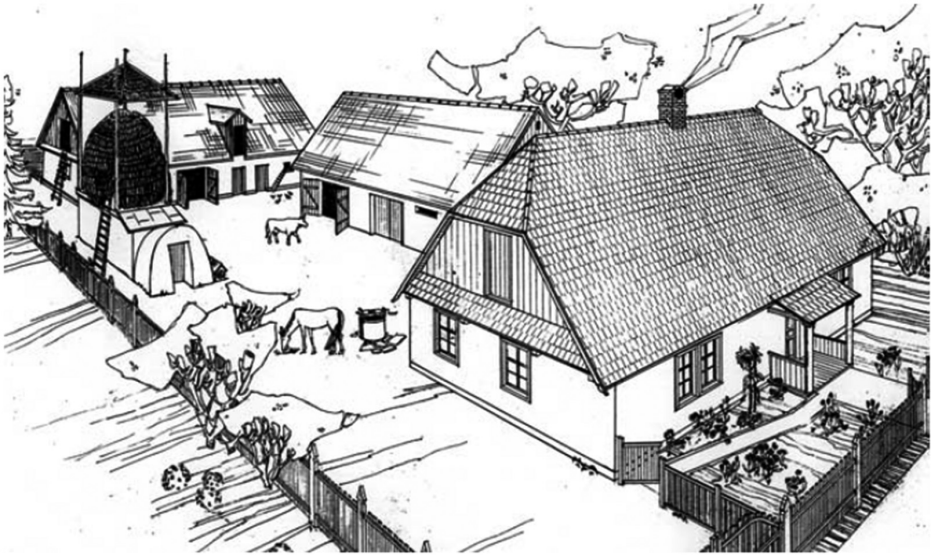

Особливо цікавою була система німецького водопостачання. Так, наприкінці XIX – на початку XX ст. криниці масово перебудовуються на глибокі до 40 – 50 м з метою дістатись до чистих, незаражених або ж незасолених вод. Дно криниць, щоб

[29] Гнесь Л. Німецькі колонії Галичини в різних соціально-економічних формаціях... – С. 174-175.
[30] Там само.

мул не піднімався, вимощувалося дошками, а сам колодязь у діаметрі мав майже два метри. На території кожної садиби, крім того, була своя помпа[31].

Особливою була і планувальна структура господарств та вулиць колоній, які на території усієї України мали уніфіковані риси: «*Усі німецькі колонії в окрузі відзначалися чітким плануванням дворів. Вулиці в населених пунктах були прямими і широкими, щоб не дуже забруднювалися у бездоріжжя. Будинки, здебільшого споруджені з фронтонами, перпендикулярно впиралися у вулиці. Сусідні будинки з'єднувалися між собою високими огорожами. На вулиці біля кожного двору влаштовувалися обгороджені квітники*»[32]. За дворами розміщувалися склади хліба у стогах, обгороджені, а іноді відокремлені від сусідніх токів лише дорогами. За токами росли сади, розділені між господарями повздовжніми алеями, що впиралися у самісінький кінець загального саду чи парку. Жилі будівлі споруджувалися майже завжди на високому фундаменті. Горища використовувалися для зберігання зерна. Сараї будувалися майже однакових розмірів з будинком. В них визначалося місце для коней, корів, телят і лошат. Окрема прибудівля споруджувалася для овець. Поруч робили навіс для зберігання землеробських знарядь та візків»[33]. Хоча, загалом, німецькі забудовники фактично делікатно продовжували планувальну структуру Уличного вздовж існуючих вулиць, що спостерігалося в багатьох колоніях Галичини (рис. № 4, 5)[34].

В просторовому відношенні забудовники колонії Ґассендорф врахували місцеві традиції, а також нові урбаністичні ідеї привезені із Західної Європи. В цілому, Ґассендорф відноситься до дворядного типу німецьких сіл (були й однорядні) із забудовою приватних господарств вздовж вулиці з обох боків (подібну структуру мали Розенберґ, Бургау, Нойдорф, Вайнберґ тощо). Особливість Ґассендорфу полягала у тому, що на півдні колонії після Першої світової війни забудова почала відбуватися за хрестоподібною планувальною структурою[35] (див. рис. № 4, 5).

Вулиці старалися зробити з твердим покриттям. Вздовж вулиць тяглись пасма троянд, півоній, насадження горіхів, були прокопані канави для відведення дощової води та вимощені тротуари. На шматку ділянки від головної вулиці до хати обов'язково насаджували квітник. Всі квартали Ґассендорфа були обсаджені по периметру деревами. В центрі на площі росла сосна, так зване «*травневе дерево*», з високим стовбуром і куцою верхівкою, призначене для змагань під час общинних свят[36].

Згідно урядової ухвали, від 30 березня 1792 р., Львівський цісарсько-королівський шляхетський суд дозволив інтабуляцію згаданих німецьких колоній до відомства дрогобицького староства, яке від імені держави регулювало розвиток колоніальних господарств[37].

В середині 80-х рр. XVIII ст. більшість жителів Ґассендорфу були протестантами євангелістами, а відтак у 1786 р. збудували німецький кірх, який підпорядкову-

[31] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині... – С. 94.
[32] Багнет М., Погорєлов В. Німецькі поселення – «Біла пляма» в історії України... – С. 37.
[33] Там само.
[34] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині... – С. 103.
[35] Там само. – С. 93-94.
[36] Там само. – С. 106.
[37] Czemeryński K. O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej... – S. 190.

вався юрисдикції кірхи в колонії Бригідау (Бригідки), коло Стрия (див. рис. № 2)[38]. У 1812 р. було збудовано дерев'яний дім молитви і закладено цвинтар[39]. Хоча вдалося з'ясувати, що до 1820 р. частина родин Ґассендорфу за інерцією ховали своїх родичів в Уличному (див. рис. № 3).

Властивою тенденцією для усіх німецьких колоній Галичини є те, що кірхи і молитовні будинки початково зводились на основі дерев'яного каркасу з ліпним класицистичним декором. Така конструкція не передбачала веж, а завершувалася звичайним двосхилим дахом. І лише наприкінці XIX ст., сакральні споруди перебудовуються в цегляних конструкціях. Згідно із зміною стилів у світовій архітектурі, в колоніях зводили однаково прості в об'ємно-планувальному вирішенні кірхи з витягнутою апсидою, вирішені в неоготичних та неороманських традиціях, із ступінчастим фронтоном, контрфорсами, прикрашеними сигнатурками, або з центральною вежею над головним входом. Фасади вирішувались лаконічно і просто, і, обов'язково, оштукатурювалися, з мінімальним використанням декору (барельєфи майже відсутні)[40].

Рис. № 2.
Кірха в колонії Бриґідки (Ланівка)

[38] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich... – T. II. – Warszawa, 1881. – S. 499.
[39] Tam że.
[40] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині... – С. 107.

З архіву ґассендорфського кірха до наших днів збереглися парафіяльні книги «*Kirchenbuch*» (включали метрики та протоколи парафіяльних зібрань) за період 1840 – 1888 рр.[41] З приводу релігійного життя колоній, колишній колоніст Ганс-Крістіан Гайнц писав:. «*Наші люди не вижили б 150-160 років без віри. З навколишніх сіл щонеділі ходили до кірхи. Якщо по приїзді сюди не мали свого священника, то службу читав учитель. Хоч і вчителів відразу теж бракувало, адже в першій хвилі еміграції їх приїхало мало*» [42].

Окрім протестантів в колонії проживали римо-католики, які підпорядковувалися дрогобицькому уряду[43]. В цілому, німцям-католикам австрійський уряд дозволяв селитися, де захочуть, а протестантам надавав окремі території. Відтак, думка Р. Пастуха є доволі не точною, адже дослідник прив'язує Ґассендорф виключно до протестантського поселення. Відомо також, що в німецькій колонії проживали і греко-католики, які належали до парафії в Уличному[44].

Родини німецьких колоністів Ґассендорфу (1784 – 1914): спроба реконструкції генеалогічного дерева

Завдяки сучасним німецьким та австрійським генеалогічним проектам, які, останнім часом, потужно розвинув «*Комітет допомоги Галицьким німцям*» («*Hilfskomitee der Galiziendeutschen*»)[45] на ґрунті метричних книг збережених із архівів кірхів німецьких колоній (кінця XVIII – першої третини XX ст.), нам вдалося реконструювати розвиток генеалогії багатьох найдавніших німецьких родин Ґассендорфа, а також значної частини тимчасових мешканців, які проживали в колонії з огляду на робоче місце чи в стосунку родданих потреб.

Серед перших родин, які в середині 1780-х та на початку 1790-х рр. заселяли Ґассендорф була родина Лутц (Луц). Першими представниками роду, які прибули на терени Стрийщини та Дрогобиччини були брати Міхаель (1764 – †18.06.1849, Ґрабовець Стрийський, похований в Стрию 20.06.1849) та Йоганн-Мартін (02.10.1771, Мьоссінґен – †07.11.1842 помер і похований в Ґассендорфі) Лутц[46]. Старший брат оселився в Бриґідках (06.04.1790), а молодший одружившись із Марією-Елізабетою Зіммер (11.09.1773 – †26.12.1843), 15 червня 1790 р. оселився в Ґассендорфі[47]. У подружжя народилося 12-ро дітей, які властиво й продовжили генеалогічне дере-

[41] Ortsfamilienbuch Brigidau/Galizien-1800/1870 (далі – OBG-1800/1870). – № 1. – S. 1. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen); Gassendorf // http://boards.ancestry.co.uk/localities.eeurope.ukraine.general/6667.1/mb.ashx

[42] Дудко Н. Українська Галичина: спроба «онімечення» // Львівська газета «Ратуша». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=1838

[43] Słownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów słowiańskich... – T. II. – Warszawa, 1881. – S. 499.

[44] Tam że.

[45] Комітет був заснований заснований у 1946 р. з метою всебічної допомоги німецьким біженцям з Галичини, які були розкидані по всій Німеччині. Сьогодні комітет діє в рамках інформаційно-просвітницької діяльності протестантської церкви Німеччини. Див. про це у: About us. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.galizien-deutsche.de/about-assistance-committee-for-the-galician-germans.htm

[46] OBG-1783 – 1895 nach Unterlagen der Genealogischen Forschungsstelle der Galiziendeutschen Stand: 17.10.2006 (далі – OBG-1783/1895). – № 1447-1448. – S. 1066-1068. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[47] OBG-1783/1895. – № 1447-1448. – S. 1066-1068. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

во родини не тільки в околицях Ґассендорфу, але й Галичини в цілому (див. доклад. рис. № 3).

Іншим відомим родом Ґассендорфу були Ульмери (Ulmer) (див. доклад. рис. № 3). Наприклад, один із представників родини Якоб Ульмер (21 листопада 1841 – †1924) все своє життя прожив у Ґассендорфі[48]. Не пізніше 1865 р. Якоб одружився із Елізабет Маргарет Вендель (1844 – †12 квітня 1912), яка із своїми батьками проживала в німецькій колонії Бригідау (Brigidau) біля Стрия[49]. У подружжя народилося 12-ро дітей, однак більшість дітей були дуже хворобливими і помирали в ранньому віці. Так, перша дочка Барбара народилася 19 квітня 1865 р., але через хворобу, померла у серпні цього ж року. Подібною була доля наступного сина Йозефа (22 липня 1866 – † 13 серпня 1866), який не прожив і місяця. Наступний син Людвіґ, народився 29 серпня 1867 р., щоправда докладних відомостей про його життєвий шлях практично не збереглося. Відомо лише, що він помер в часі Другої світової війни 10 січня 1943 р. Згодом у родині народився ще один син Йоганн (29 липня 1870 – † 14 вересня 1872), який прожив неповних два роки. Менше трьох місяців прожила дочка Елізабет (3 січня 1873 – † 29 березня 1873), яка як і попередні діти була похована на парафіяльному цвинтарі Ґассендорфа. Подібна доля настала для молодших дітей Якоба та Елізабет Ульмерів: Йоганна (22 грудня 1874 – † 14 березня 1875), Елізабет (5 березня 1876 – † 29 липня 1879), Катаріна (23 серпня 1878 – † 12 квітня 1879).

Більш щасливою була доля одного із найстарших синів Якоба – Якоба Ульмера-молодшого, який народитвся 5 квітня 1880 р.[50] Якоб одружився із Елізабет Ґенніґ (1883 – †?), яка була родом із якогось українського села в Галичині, хоч і була німкенею. У подружжя, подібно до батька (і свекра Якоба), народилося 13 дітей (Елізабет-Маргарет, Елза-Анна, Естер-Анна, Фрідріх-Альфред, Ґеорґ-Йозеф, Гелен-Філіпіна, Йоганн-Гайнріх, Маргарет-Кароліна, Рут-Наомі, Вальтер-Мартін, Якоб-Людвіґ, Йозеф-Філіп, Карл-Отто), про яких, в основному, практично не збереглося інформації. Відомо, наприклад, що один із синів Якоба-молодшого – Якоб (III) Людвіґ (1902 – 1960) із своєю дружиною Емілією проживали у Ванкувері (Канада). Інший син Йозеф-Філіп Ульмер (9 серпня 1904 – † 8 березня 1905) все своє життя проживав в м. Альберта (Канада). Наймолодший син Карл-Отто Ульмер (12 лютого 1915 – †18 грудня 1954), як і його брат, усе своє життя прожив у Альберті. Якоб Ульмер-молодший помер у Канаді 17 серпня 1959 р. в місті Верноні.

Варто зауважити, що більшість дітей Якоба Ульмера-старшого (не захотів полишати рідного Ґассендорфа), разом із матір'ю у 1911 р. покинули Галичину і емігрували до Канади у місто Альберта, де продовжували жити з місцевими євангельстськими громадами. Однією із найактивніших емігранток в родині вважаємо Елізабет Ульмер (1884 – †1912), яка серйозно підтримувала матір в підготовці до еміграції в степову провінцію Канади – Альберту. Припускаємо, що мова йшла не стільки про внутрішньо сімейні мотиви, скільки про мотиви євангельської релігійної громади Канади, яка усіма сила збирала мирян до незаселених просторів Нового світу.

[48] Jacob Ulmer (1841 – 1924) // http://records.ancestry.com/Jacob_Ulmer_records.ashx?pid=169644951
[49] Elizabeth Margarete Wendel (1844 – 1912) // http://records.ancestry.com/Elizabeth_Margarete_Wendel_records.ashx?pid=170534923
[50] Jacob Ulmer (1880 – 1959) // http://records.ancestry.com/Jacob_Ulmer_records.ashx?pid=169644951

Збереглися також певні генеалогічні відомості про інші давні родини Ґассендорфу, представники яких заселялися сюди з інших колоній Галичини, а їхні нащадки проживали не тільки в околицях Уличного, але й Дрогобича, Долини, Станіславова, Львова і за кордоном. Крім цього, пропонуємо звернути увагу на інформацію стосовно батьківщини колоністів, час та місця хрещення їхніх дітей, родинні зв'язки, місця поховання, і навіть, такі маловідомі свідчення, як причини смертності в багатодітних сім'ях Ґассендорфу та інших колоній. Через доволі розлогий матеріал пропонуємо розгляд цих свідчень у формі таблиці (див. рис. № 3).

Рис. № 3.

Метричний індекс корінних і тимчасових мешканців Ґассендорфу у XVIII – на початку XX ст. (частина перша[51])

Прізвища чоловіка (дружини)	Інформація про чоловіка	Інформація про дружину	Додаткова інформація
Адольф (Швайтцер)[52]	Йоганн-Якоб Адольф (08.02.1841, Станкув – 09.03.1883, Лукавиця Нижня). Помер від туберкульозу. Віросповідання: лютеранство.	Марґаретта Швайтцер (08.01.1855, Бриґідки (Бриґідау, нім. Brigidau) – †після 17.08.1884). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.11.1873 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Якоб (12.10.1874, Уличне – †?.?.1888, Княжолука).		
Айхенляуб (Альбрехт)[53]	Гайнріх Айхенляуб (1768, Еберсгайм - †16.02.1834, Бриґідки, похований 18.02.1834 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марґарета Альбрехт (28.08.1773, Духрот, хрещена 01.09.1773 там же - †02.05.1814, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.05.1790 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Йоганн-Філіпп-Карл (15.06.1790, Бриґідки - †?); 2. Йоганн-Гайнріх (07.02.1795, Бриґідки - †?); 3. Анна-Марґарета (08.12.1796 ,Бриґідки - †28.11.1856, Найдорф коло Дрогобича, похована 30.11.1856 там же); 4. Анна-Елізабета-Марія (30.08.1799, Бриґідки - †13.11.1846 померла і похована 15.11.1846 там же). Померла від нервового зриву; 5. Валентін (30.01.1802, Бриґідки - †31.12.1864 помер і похований 02.01.1865 там же); 6. Йоганнес (31.03.1804, Бриґідки - †06.10.1861 помер і похований 08.10.1861 в Сколах на католицькому кладовищі); 7. Ганета (в подружжі - Ланґ) (04.01.1807, Бриґідки - †12.05.1864, Ґассендорф, похована 14.05.1864 там же); 8. Сара (12.11.1809, Бриґідки - †); 9. Єва-Марія-Сара-Барбара (в подружжі - Манґ) (1811, Бриґідки - †23.11.1871, Стрий, похована 25.11.1871 там же); 10. Якоб (22.02.1814, Бриґідки - †27.07.1814 там же).		

[51] Друга частина метричного індексу буде опублікована в другому – доповненому виданні «Нарисів з історії села Уличного».

[52] OBG-1783/1895. – № 37. – S. 30. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[53] Ibid. – № 446. – S. 344-345.

Айхенляуб (Унтерщютц)[54]	Йоганн (20.05.1842 – †після 26.04.1891). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Унтешютц (06.09.1861, Бриґідки, хрещена 13.09.1861 там же – †). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.09.1884 в Ґассендорфі. У подружжя народилася 1 донька Елізабета (01.10.1887, Доброгостів – †19.11.1888 померла і похована 21.11.1888 там же).
Айхенляуб (Даунгаймер)[55]	Якоб (05.12.1867, Бриґідки, хрещений 08.12.1867 там же). Віросповідання: лютеранство.	Доротея Даунгаймер дочка Гайнріха і Анни-Марії (25.01.1874, Ґассендорф, хрещена 27.01.1874 – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.01.1939 р. Дітей в подружжя не було.
Баіш/Байш[56]	Маттеуш Баіш/Байш (1749, Вільмандінґен – †01.05.1822, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Барбара (прізвище ?) (). Віросповідання: 1748, Ундінґен – †25.04.1809, Ґассендорф).	Весілля відбулося у 1777 р. 15.07.1787 р. Маттеуш разом із сім'єю приїхав до Ґассендорфу згідно урядової колоніальної програми в Галичині.
	Діти: 1. Фердінанф-Фрідріх (1777 – †21.04.1787, Ґассендорф); 2. Реґіна (?.12.1785 – †06.01.1787, Уличне). Померла від туберкульозу; 3. Маттеус (26.08.1787, Ґассендорф –†?); 4. Реґіна (01.03.1789, Ґассендорф – †?); 5. Реґіна (17.11.1793, Ґассендорф – †15.05.1828).		
Баіш/Байш (Фукс) з Бриґідок[57]	Йоганнес-Якоб Баіш/Байш (брат Матеуша) (1762, Вільмандінґен – †18.02.1818, Бриґідки). Помер від астми. Віросповідання: лютеранство.	Юліана Фукс (1764, Вільмандінґен – †26.01.1835 померла і похована в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 26.12.1786 р., а 24.06.1787 р. сім'я приїхала в Бриґідки. В поружжя було 6-ро дітей (Уршуля, Якоб-Йоганнес, Анна-Барбара, Анна-Марія, Катаріна†, Катаріна). Наймолодша дочка Катаріна (31.07.1803, Бриґідки – †27.09.1854, Ґассендорф) була похована на парафіяльному цвинтарі Ґассендорфу 29.09.1854 р.
Баіш/Байш брат Йоганнеса-Якоба і Матеуша[58]	Фердінанд-Фрідріх Баіш/Байш (1777 – †21.04.1809, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Марґарета-Барбара (прізвище ?) (1778, Унтергаусен – †14.02.1845, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 08.09.1801 р. в Ґассендорфі, що являється і першою писемною згадкою про цю гілку роду в Ґассендорфі.

[54] Ibid. – № 453. – S. 349-350.
[55] Ibid. – № 453. – S. 349-350.
[56] Ibid. – № 112. – S. 86-87.
[57] Ibid. – № 113. – S. 87-88.
[58] Ibid. – № 117. – S. 91.

	Діти: 1. Анна-Барбара (08.09.1801, Ґассендорф – †?); 2. Фредеріка (02.11.1802, Ґассендорф, хрещена в Уличному 04.11.1802 – †?); 3. Маттеус (22.09.1805, Ґассендорф – †22.11.1875, Уличне, похований 24.11.1875 в Ґассендорфі). Помер від запалення легень; 4. Фрідріх (08.10.1807, Ґассендорф – †?); 5. Елізабета (05.09.1809, Ґассендорф – †?).		
Баіш/Байш (Адам)[59]	Маттеус син Федрдінанда-Фрідріха і Марґарети-Барбари (22.09.1805, Ґассендорф – †22.11.1875, Уличне, похований 24.11.1875 в Ґассендорфі). Помер від запалення легень. Віросповідання: лютеранство.	Марія-Барбара Адам (11.06.1807, Бриґідки – †29.05.1871, Ґассендорф, похована 31.05.1871 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 06.05.1828 в Бриґідках.
	Діти: 1. Йоганна-Анна (в подружжі – Амбрустер) (18.12.1830, Ґассендорф – 21.08.1889 там же). Померла через напад серця; 2. Матіаш (18.02.1832, Ґассендорф, хрещений 21.02.1832 в Бриґідках – †?); 3. Анна-Барбара (в подружжі – Мюллер) (23.04.1834, Ґассендорф, хрещена 25.04.1834 там же – 09.01.1870 там же); 4. Йоганн (07.10.1836, Ґассендорф, хрещений 10.10.1836 там же – †?); 5. Фрідріх (07.10.1836, Ґассендорф, хрещений 10.10.1836, там же – †?); 6. Марія-Елізабета (23.12.1838, Ґассендорф, хрещена 27.12.1838 там же – †06.06.1839 померла і похована 08.06.1839 в Ґассендорфі). Померла від злоякісного коклюшу; 7. Марія (23.03.1840, Ґассендорф, хрещена 26.03.1840 там же – †21.08.1840 померла і похована 23.08.1840 там же). Померла від кору; 8. Філіпп (18.09.1842, Ґассендорф, хрещений 21.09.1842 – † 17.10.1854 помер і похований 19.10.1854 в Ґассендорфі). Помер від нервової гарячки; 9. Андреас (14.02.1845, Ґассендорф, хрещений 15.02.1845 там же – †27.05.1861 Кропивник, похований 29.05.1861 там же). Помер від апоплексії; 10. Катаріна-Елізабета (в подружжі – Ульмер) (25.01.1848, Ґассендорф, хрещена 28.01.1848 в Бриґідках – †?); 11. Новонароджене немовля †07.09.1850, Ґассендорф; 12. Новонароджене немовля †20.08.1853, Ґассендорф.		
Баіш/Байш (Лутц/Луц)[60]	Матіаш син Матеуса і Марії-Барбари (18.02.1832, Ґассендорф, хрещений 21.02.1832 в Бриґідках – †?). Віросповідання: лютеранство.	Доротея Лутц (02.03.1835, Ґассендорф, хрещена 02.03.1835 там же – †08.11.1893 померла і похована 10.11.1893 там же). Померла від тифу. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.11.1850 в Ґассенорфі.
	Діти: 1. Йоганн (25.06.1857, Ґассендорф, хрещений 27.06.1857 там же – † 03.02.1862 помер і похований 05.02.1862 там же). Помер від перегріття; 2. Катаріна-Барбара (в подружжі – Цейґлер) (09.05.1859, Ґассендорф, хрещена 11.05.1859 там же – †?); 3. Марґарета (в подружжі – І-Цайґлер, ІІ-Ребманн) (19.04.1861, Ґассендорф, хрещена 20.04.1861 – †?); 4. Розіна (в подружжі – Вендель) (19.06.1863, Ґассендорф, хрещена 22.06.1863 там же – †?); 5. Йоганн (20.02.1865, Ґассендорф, хрещений 21.02.1865 там же – †?); 6. Філіпіна (в подружжі – Амбрустер) (15.01.1868, Ґассендорф, хрещена 16.01.1868 там же – †?); 7. Катаріна-Елізабета (31.03.1870, Ґассендорф, хрещена 02.04.1870 в Бриґідках – †04.08.1873 померла і похована в Ґассендорфі); 8. Марія (20.12.1872, Ґассендорф, хрещена 22.12.1872 в Уличному – †24.10.1873, Ґассендорф, похована 26.10.1873 там же); 9. Матіаш (12.11.1874, Ґассендорф, хрещений 17.11.1874 в Уличному).		

[59] Ibid. – № 121. – S. 95-96.
[60] Ibid. – № 124. – S. 99-100.

Баіш/Байш (Гайль, Лорх)[61]	Йоганн син Матеуса і Марії-Барбари (07.10.1836, Ґассендорф, хрещений 10.10.1836, там же – † після 05.10.1895). Віросповідання: лютеранство.	Кароліна Гайль (27.09.1839, Ґассендорф, хрещена 29.09.1839 там же – †26.07.1873 померла і похована 28.07.1873 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 22.10.1861 р. В Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна-Барбара (в подружжі – Літценберґер) (21.02.1864, Ґассендорф, хрещена 22.02.1864 там же – †?); 2. Матіаш (08.08.1866, Ґассендорф, хрещений 11.08.1866 там же – †?); 3. Йоганн (23.04.1870, Ґассендорф, хрещений 25.04.1870 – †01.11.1873 в Уличному, похований 02.11.1873 в Ґассендорфі); 4. Елізабета (20.01.1873, Уличне, хрещена 23.01.1873, Ґассендорф – †27.01.1873, Уличне, похована 29.01.1873 в Ґассендорфі). Померла, бо народилася слабкою.		
		II дружина: Анна-Марія Лорх (13.10.1854, Бриґідки, хрещена 15.10.1854 там же – †30.01.1922). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 28.09.1873 в Бриґідках.
	Діти: 1. Марґарета (26.03.1875, Уличне, хрещена 29.03.1875 там же – †?); 2. Марія (20.09.1876, Уличне, хрещена 24.09.1876 там же – †?); 3. Кароліна (в подружжі – Губер) (23.03.1878, Уличне, хрещена 31.03.1878, Ґассендорф – †?); 4. Йоганн (13.07.1879, Уличне, хрещена 18.07.1879 в Ґассендорфі – †?); 5. Якоб (05.10.1883, Ґассендорф – †28.07.1884 там же). Помер від падагри; 6. Філіппіна (15.05.1885, Ґассендорф – †14.05.1889 померла і похована 16.05.1889 в Ґассендорфі). Померла від дифтерії.		
Баіш/ Байш (з Бриґідок II)[62]	Йоганн-Міхаель (08.10.1799, Бриґідки – †04.03.1841, Ґрабовець-Стрийський, похований 06.03.1841 в Стрию). Помер через перевтому. Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Ґартманн (у I шлюбі – Зіммер, а в II – Баіш/Байш) (1802, Баумгольдер – 12.01.1852, Ґассендорф, похована 14.01.1852 там же).	Йоганн-Міхаель приїхав у Бриґідки 20.09.1807 р. 10.02.1823 одружився із Марґаретою в Бриґідках. У подружжя народилося 8-ро дітей (Йоганн-Валентін, Йоганнес, Марія-Елізабета, Петер, Катаріна-Барбара, Філіпп, Хрістіна-Марґарета Йоганнес-Міхаель).

[61] Ibid. – № 125. – S. 100; № 127. – S. 101-102.
[62] Ibid. – № 120. – S. 93-94.

Бух (Лутц/Луц)[63]	Міхаель Бух (30.01.1804 – 30.07.1846, Ґассендорф, похований 01.08.1846 там же). Помер від нервової гарячки. Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Лутц (1805, Ґассендорф – 22.01.1847 померла і похована 24.01.1847 там же). Померла від сухот. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 27.02.1828 р. в різний час родина жила або в Ґассендорфі (з 30.01.1831 до 1847 р. включно) або тимчасово в Уличному (28.10.1842 – 03.11.1842).
	Діти: 1. Катаріна (в подружжі – Ніжняк/Нижняк) (27.02.1828, Ґассендорф – †10.12.1895). Померла через сухоти; 2. Марґарета (31.01.1831, Ґассендорф, хрещена 01.02.1831 – †17.04.1831, Ґассендорф, похована 19.04.1831 там же). Померла своєю смертю; 3. Елізабета (в подружжі – І-Мьок, ІІ-Мюллер) (01.07.1832, Ґассендорф, хрещена 03.07.1832, Бриґідки – †03.10.1892, похована 05.10.1892 там же). Померла через сухоти; 4. Барбара (20.03.1834, Ґассендорф, хрещена 25.03.1834 там же – †?); 5. Петер (20.02.1836, Ґассендорф, хрещений 21.02.1836 там же – †11.09.1836, помер і похований 13.09.1836 там же); 6. Хрістіна (01.10.1837, Ґассендорф, хрещена 04.10.1837 там же – †?); 7. Елізабета (28.10.1842, Уличне, хрещена 30.10.1842 в Бриґідках – †03.11.1842, Ґассендорф, похована 05.11.1842 там же); 8. Міхаель (20.12.1843, Ґассендорф, хрещений 24.12.1843 там же – †25.12.1843, помер і похований там же).		
Бух (Нойбецкер)[64]	Хрістіан (1815 – †після 1859). Віросповідання: лютеранство.	Барбара Нойбецкер (1813 – †після 1859). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 12.02.1839 в Бриґідках. В різний час родина проживала в Уличному (12.02.1839 – 13.06.1842, 01.02.1845), Ґассендорфі (28.11.1843, 22.10.1845) та Йозефсберґу (07.03.1850 – 1859).
	Діти: 1. Петер (22.10.1839, Уличне, хрещений 24.10.1839 там же – †?); 2. Катаріна (13.06.1842, Уличне, хрещена 24.10.1842 в Ґассендорфі – †28.11.1843, похована 30.11.1843 там же); 3. Міхаель (01.02.1845, Уличне, хрещений 02.02.1845 в Бриґідках – †22.10.1845, Ґассендорф, похований 24.10.1845 там же); 4. Катаріна (07.03.1850, Йозефсберґ, хрещена 10.03.1850 там же – †?).		
Бух ІІ (Шпайдель)[65]	Петер Бух (18.08.1833, Ґассендорф, хрещений 20.08.1833 там же – †21.08.1854 помер і похований 23.08.1854 там же). Помер від нервової хвороби. Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Шпайдель (11.02.1832, Ґассендорф, хрещена 13.02.1832 в Бриґідках – †? після 1850, мабуть в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 30.04.1850 р. в Ґассендорфі. В подружжя дітей не було.

[63] Ibid. – № 272. – S. 211.
[64] Ibid. – № 273. – S. 211-212.
[65] Ibid. – № 274. – S. 212.

Баслер (Фрес)[66]	Ґеорґ-Петер Баслер (11.03.1804, Найдорф коло Дрогобича – † 27.04.1885 помер і похований 29.04.1885 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марґарета Фрес (І-Петрі, ІІ-Баслер) (01.04.1805, Йозефсберґ, хрещена 02.04.1805 в Меденичах – †30.01.1877, Найдорф). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося в Бриґідках 13.11.1831 р. У подружжя народилося 5-ро дітей (Катаріна, Марія-Маґдалена, Елізабета-Барбара, Ґеорґ-Міхаель та Барбара). Єдиний син Ґеорґ-Міхаель (25.04.1844, Найдорф, хрещений 28.04.1844 в Ґассендорфі – †?.03.1912 в Найдорфі)[67]. У подружжі із Катаріною-Елізабетою Мьок (15.02.1847, Бриґідки, хрещена 17.02.1847 там же – †10.07.1909, Найдорф біля Дрогобича) Ґеорґ-Міхаель мав 4-х дітей: Якоб, Катаріна, Філіппіна та Філіпп.
Драйт (Текстор)[68]	Йоган-Філіпп Драйт (23.09.1798, Бриґідки – †після 1842). Віросповідання: лютеранство.	Марія Текстор (04.07.1804 – † 04.12.1842 в Ґассендорфі, похована 06.12.1842 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.11.1830 р. в Ґассендорфі, де подружжя почало проживати із дітьми від 12.08.1831 р.
	Діти: 1. Елізабета-Барбара (12.08.1831, Ґассендорф ,хрещена 14.08.1831 там же – †18.09.1831 померла і похована 20.09.1831 там же); 2. Новонароджене дитя померло одразу при пологах 12.08.1831, Ґассендорф; 3. Елізабета-Барбара (26.06.1833, хрещена 27.06.1833 – †?); 4. Йоганн-Якоб (03.0.21836, Ґассендорф, хрещений 06.02.1836, Бриґідки – †14.03.1836 в Ґассендорфі, похований 16.03.1836 там же); 5. Маґдалена (25.03.1837, Уличне, хрещена 27.03.1837 там же); 6. Катаріна (03.03.1840, Уличне, хрещена 05.03.1840 там же – †11.06.1847 померла і похована 13.06.1847 там же). Померла від кору; 7. Філіппіна (02.12.1842, Ґассендорф, хрещена 04.12.1842 там же – †09.09.1847 померла і похована 11.09.1847 там же).		
Дрессель (Лянделъ)[69]	Гайнріх Дрессель (1765 – †02.09.1796, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Марія-Аґнес Ландель (1768, Вілльмандінґен – †03.02.1825, Бриґідки, похована 05.02.1825 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.09.1792 р. в Бриґідках. У подружжя було 4-ро дітей (Анна-Марія, Гайнріх, Беата та Йоганн-Фрідріх).

[66] Ibid. – № 143. – S. 110-111.
[67] Ibid. – № 147. – S. 113-114.
[68] Ibid. – № 421. – S. 325.
[69] Ibid. – № 429. – S. 330.

Дрессель (Шіллінґ)[70]	Йоганн-Фрідріх син Ґайнріха і Марії-Аґнес (06.07.1796, Бриґідки – †22.12.1853, Ґассендорф, похований 24.12.1853 там же). Віросповідання: лютеранство.	Розіна-Марґарета Шіллінґ (27.09.1793, Бриґідки – †11.04.1853, Уличне, похована 13.04.1853 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 09.11.1813 р. в Бриґідках. З 02.02.1835 р. подружжя проживало в Ґассендорфі, а з 14.03.1836 р. в Уличному.
	Діти: 1. Петер (11.08.1814, Бриґідки – †?); 2. Йоганнес-Конрад (27.12.1818, Бриґідки – †?); 3. Йоганн-Міхаель (23.03.1821, Бриґідки. Хрещений 26.03.1821, Йозефсберґ – †10.11.1852, Ауґустів, похований 12.11.1852 там же). Помер від лихоманки; 4. Анна-Елізабета (26.08.1823 ,Бриґідки, хрещена 31.08.1823 там же – †25.04.1862 в Ауґустіві, похована 27.04.1862 там же). Померла від епілепсії; 5. Елізабета-Марґарета (10.03.1826, Бриґідки, хрещена 14.03.1826 в Йозефсберґу – †28.11.1880 в Уличному, похована 30.11.1880 в Ґассендорфі). Померла від тифу; 6. Катаріна-Барбара (08.04.1828, Бриґідки. Хрещена 11.04.1828 там же – †?); 7. Валентін (03.03.1831, Бриґідки, хрещений 05.03.1831 там же – †20.03.1831, помер і похований 21.03.1831 р. там же); 8. Андреас (29.03.1832, Бриґідки, хрещений 01.04.1832 там же – †?); 9. Іґнацій (02.02.1835, Ґассендорф, хрещений 02.02.1835 там же – †14.03.1836 і похований там же 16.03.1836). Помер від кору.		
Дрессель (Лутц/ Луц)[71]	Йоганн-Міхаель син Йоганна-Фрідріха і Розіни-Марґарети (23.03.1821, Бриґідки. Хрещений 26.03.1821, Йозефсберґ – †10.11.1852, Ауґустів, похований 12.11.1852 там же). Помер від лихоманки. Віросповідання: лютеранство.	Барбара Лутц/Луц (14.06.1823, Ґассендорф –†після 24.10.1859). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.02.1841 в Ґассендорфі. З 19.08.1842 сім'я проживала в Ґассендорфі, згодом в Уличному та Довголуці.
	Діти: 1. Йоганн (06.07.1842, Улично, хрещений 10.07.1842 – †19.08.1842, Ґассендорф, похований 21.08.1842 там же); 2. Катаріна-Елізабета (05.09.1843, Улично, хрещена 09.09.1843 там же); 3. Фредеріка (?.11.1844 – †05.11.1849, Довголука, похована 07.11.1849 там же); 4. Матіаш (1851 – †01.06.1854, Ауґустів, похований 03.06.1854 там же).		
Дрессель (Шпайдель)[72]	Йоганнес-Конрад син Йоганна-Фрідріха і Розіни-Марґарети (27.12.1818, Бриґідки – †після 28.07.1868);	Марія-Барбара (в подружжі: I-Фрік, II-Дрессель) (1816 – †після 25.10.1868). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 14.07.1846 в Бриґідках.
	Діти: 1. Йоганн (01.01.1847, Уличне, хрещений 03.01.18437 в Бриґідках – †?); 2. Реґіна (31.05.1850, Ґассендорф, хрещена 02.06.1850 там же – †28.07.1868, Ауґустів); 3. Катаріна-Елізабета (10.07.1854, Ґассендорф, хрещена 16.07.1854 там же – †?); 4. Міхаель (1858 – †18.10.1858, Ауґустів, похований 20.10.1858 там же).		
Дрессель (Шпайдель)[73]	Андреас син Йоганна-Фрідріха і Розіни-Марґарети (29.03.1832, Бриґідки, хрещений 01.04.1832 там же – †після 19.12.1863). Віросповідання: лютеранство.	Марія-Елізабета Фрік (24.11.1831, Ґассендорф, хрещена 27.11.1831 в Бриґідках – †після19.12.1863). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 06.02.1854 в Ґассендорфі.
	1. Петер (06.10.1857, Уличне, хрещений 09.10.1857 Бриґідки – †?); 2. Ґеорґ ()11.12.1862, Коломия, хрещений 15.12.1862 там же – †19.12.1863 там же, похований 21.12.1863 там же.		

[70] Ibid. – № 431. – S. 332.
[71] Ibid. – № 431. – S. 333.
[72] Ibid. – № 435. – S. 335.
[73] Ibid. – № 436. – S. 335-336.

Еллер (Нойбецкер)[74]	Петер Еллер (1803 – †21.03.1865, Стебник, похований там же 23.03.1865). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Сузанна Нойбецкер (1814, Найдорф коло Дрогобича – †09.03.1889, Стебник, похована 11.03.1889 там же на греко-католицькому кладовищі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.07.1832 в Бриґідках.
	Діти: 1. Сузанна (15.02.1838, Стебник, хрещена 20.02.1838, Ґассендорф – †30.03.1838, Стебник, похована 01.04.1838 там же); 2. Новонароджене дитя померло при пологах 17.06.1839 в Стебнику; 3. Катаріна (27.09.1849, Стебник, хрещена 30.09.1849 там же – †?); 4. Ігнацій (07.04.1852, Стебник – †10.02.1895 там же, похований 12.02.1895 там же).		
Ендерс (I-Тріттгарт, II-Ульмер)[75]	Гайнріх-Якоб Ендерс (21.08.1832, Бриґідки, хрещений 26.08.1832 там же – †27.09.1899 Stony Plein, похований там же 30.09.1899). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Тріттгарт (23.11.1834, Ґассендорф, хрещена 23.11.1834 там же – †21.11.1854 померла і похована 23.11.1854 в Ґассендорфі). Померла при пологах. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 08.06.1852 в Бриґідках.
	Діти: 1. Міхаель (21.11.1854, Ґассендорф, хрещений 23.11.1854 там же – †25.03.1930, Альберта, похований 27.03.1930 на лютеранському кладовищі Св. Джонса в Беах Корнесі (Альберта)). Віросповідання: лютеранство.		
		II-дружина: Марія Ульмер (26.07.1839, Ґассендорф, хрещена 28.07.1839 там же – †13.09.1895, Стоні Плейн в Альберті). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.05.1855 в Ґассендорфі. Впродовж 15.05.1855 – 06.06.1870 та 16.11.1880 рр. родина проживала в Ґасендорфі, а впродовж 30.05.1873 – 02.05.1878 в Уличному.
	Діти: 1. Людвіґ (14.08.1858, Ґассендорф, хрещений 15.08.1858 – †27.08.1858 помер і похований 19.08.1858 там же). Мав слабкий імунітет від народження; 2. Катаріна-Елізабета (в подружжі Лутц) (10.02.1860, Ґассеендорф, хрещена 13.02.1860 там де – †17.02.1882 померла і похована 18.12.1882 там же). Померла при важких пологах; 3. Йозеф (17.12.1862, Ґассендорф, хрещений 09.12.1862 там же – †?, в Сан-Дієґо в Каліфорнії); 4. Людвіґ (01.03.1866, Ґассендорф, хрещений 04.03.1866 там же – †?); 5. Йоганн (06.06.1870, Ґассендорф, хрещений 10.06.1870 там же – †17.04.1743, Стоні Плайн в Альберті); 6. Новонароджене дитя (30.05.1873, Уличне – †поховане30.05.1873 там же); 7. Якоб (06.06.1874, Уличне, хрещений 07.06.1874 в Ґассендорфі – †23.04.1944, Стоні Плайн); 8. Марґарета (11.03.1876, Уличне, хрещений 12.03.1876 Ґассендорф – †12.09.1876, Уличне, похований 14.09.1876 в Ґасендорфі). Помер від дизентерії; 9. Барбара (в подружжі – Мюллер) (02.05.1878, Уличне, хрещена 09.05.1878, Ґассендорф – 13.03.1953, Стоні Плейн в Альберті); 10. Гайнріх (10.05.1881, Бриґідки – †23.02.1952, Стоні Плейн, Альберта).		

[74] Ibid. – № 467. – S. 356.
[75] Ibid. – № 480. – S. 367; № 482. – S. 369-370.

Енґельманн (Адам)[76]	Карл Енґельманн (23.08.1836, Болехів, хрещений 24.08.1836 там же – †після 25.01.1893). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Марґарета (21.09.1829, Бриґідки, хрещена 24.09.1829 там же – †25.01.1893, Ґассендорф, похована 27.01.1893 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 09.07.1859 р. З 23.10.1881 р. родина почала проживати в Ґассендорфі. В подружжя народилося 6-ро дітей (Йоганн-Філіпп, Йоганн, Філіппіна, Катаріна, Марґарета та Тереза), з яких Катаріна (в подружжі Даунгаймер) (13.06.1868, Бриґідки – †21.11.1895) 23.11.1895 р. була похована на цвинтарі Ґассендорфу.
Крьоле[77]	Йоганн Крьоле (1768 – †14.10.1817, Уличне). Віросповідання: лютеранство. Помер від астми.	I. ? (? – †16.07.1797) Віросповідання: лютеранство.	Одружилися 24.11.1793 р. Є відомості, що Йоганн та його родичі різний час проживали в: Уличанці (16.07.1797, 08.05.1806, 22.10.1807), Стрию (?.07.1804), Калуші (20.08.1810), Шенкері (08.09.1812), Болехові (27.05.1834), Ґассендорфі (22.05.1842). У першому шлюбі Йоганн дітей не мав.
		II. Катаріна-Барбара Баіш/Байш (1779 – †27.05.1834, Уличне). Віросповідання: лютеранство.	Йоган одружився в другe 16.07.1797 р. в кірхі Бриґідок.
	Діти: 1. Катаріна (в Подружжі Ґраф) (?.07.1804 – †?, Стрий); 2. Елізабета (08.08.1806, Уличанка – †01.10.1811, Бриґідки); 3. Марія-Барбара (22.10.1807, Уличанка – †?); 4. Елізабета (1809 – †?); 5. Марія-Маґдалена (в трьох подружжях писалася по різному: Ґак, Вольф, Буш) (20.08.1810, Калуш; охрещена 21.08.1810 в Калуші – †11.01.1852, Мікульстдорф). Померла від нервового нападу. Похована 13.01.1852 р. в Оттині; 6. Хрістіна-Клара (08.09.1812, Новиця, там же охрещена 11.09.1812 – †13.07.1869, Болехів); 7. Уршуля (в подружжі – Сандер) (1816 – †?)._		

[76] Ibid. – № 494. – S. 376-377; 482. – S. 369-370.

[77] Ortsfamilienbuch Kalusz/Galizien 1784 – 1870 nach Unterlagen der Genealogischen Forschungsstelle der Galiziendeutschen Stand: 22.05.2006 (далі – OKG 1784/1870). – № 221, 222. – S. 139-141. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

Пафф[78]	Йоганн-Ніколаус (13.12.1782, Глан-Мюнхвайлер, вдруге хрещено 12.04.1801 р. в Бриґідках – †02.08.1857 і похований в Бриґідках). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Шіллінґ (1785, Бриґідки – †30.04.1854, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 26.04.1803 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Катаріна-Елізабета (в подружжі Іссель) (02.02.1805, Бриґідки – †05.02.1877, Доброгостів, похована 07.02.1877 в Ґассендорфі). 2. Йоганн-Філіпп (20.06.1807, Бриґідки – †15.05.1858 там же). 3. Йоганнес (09.11.1809, Бриґідки, Ланівка – †10.08.1881 померла і похована там же). Причина смерті – старість. 4. Катаріна (в подружжі Голідґер) (12.12.1811, Бриґідки – †07.02.1839, Доброгостів, похована 09.02.1839 в Ґассендорфі). 5. Андреас (03.07.1814, Бриґідки – †24.10.1855 помер і похований там же). Помер від епілепсії. 6. Марія-Барбара (в подружжі – Гарц) (06.05.1817, Бриґідки – †01.05.1862 померла і похована в Довгом Калуському). Померла від раку шлунка. 7. Доротея (в подружжі – Ратґебер) (05.10.1819, Бриґідки – †?). 8. Катаріна-Марґарета (в подружжі – Том) (08.03.1822, Бриґідки, хрещена там же 13.03.1822 – †22.01.1892, похована там же). Померла від тифу. 9. Марія-Елізабетта (16.05.1825, Бриґідки, хрещена 23.05.1825 в Йозефсберґу коло Коросниці – †24.04.1839, похована в Бриґідках). Померла через нервову гарячку. 10. Гайнріх-Йоганн (23.12.1828, Бриґідки, хрещений там же 26.12.1828 – †?).		
Реннер (Лутц/Луц)[79]	Бальтазар Реннер (28.04.1772, Вілльмандінґен – †07.08.1827, Чернівці). Віросповідання: лютеранство.	Аґнес Лутц/Луц (1783, Вілльмандінґен – †07.08.1827, Чернівці). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 11.05.1800 в Бриґідках. 11.05.1800 р. родина проживала в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Йоганнес (1805 – †04.04.1845, Калуш). Помер від туберкульозу.		
Амбрустер (Лутц/Луц)[80]	Мартін Амбрустер (1803, Геслох – †09.08.1877, Ґассендорф, похований 11.08.1877 там же). Віросповідання: лютеранство.	Барбара Лутц/Луц (07.02.1801, Ґассендорф – † 15.06.1843 померла і похована 17.06.1843 в Ґассендорфі). Померла через водянку. Віросповідання: лютеранство.	Мартін прибув в Ґассендорф із родичами у 1812 р. Весілля з Барбарою відбулося 27.05.1822 р. в Бриґідках. З 01.01.1846 р. Мартін працював на посаді Шульца в Ґассендорфі.
	Діти: 1.Йоганн (25.05.1823, Ґассендорф – †23.06.1889); 2. Барабара (в подружжі – Шад) (20.11.1824, Ґассендорф, хрещена 21.11.1824 в Бриґідках – †?); 3. Фрідріх (14.09.1827, Ґассендорф, хрещений 15.09.1827 – 21.11.1895, Ґассендорф, похований 22.11.1895 там же); 4. Марія-Катаріна (в подружжі Лутц/Луц) (09.08.1829, Ґассендорф, хрещена 13.08.1829 в Бриґідках – †?).		

[78] Ibid. – № 314. – S. 195-197.

[79] Ibid. – № 341. – S. 207.

[80] OBG-1783/1895. – № 79. – S. 60-61; № 84. – S. 65-66.

		ІІ дружина: Марія Гоффманн (у першому шлюбі – Швайтцер) (1808, Ґелсендорф – †10.02.1882, Ґассендорф, похована 12.02.1882 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.02.1861 р. в Ґассендорфі. У подружжя дітей не було.
Амбрустер (Лутц/Луц)[81]	Йоганн Амбрустер (син Мартіна і Барбари) (25.05.1823, Ґассендорф – †23.06.1889). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Лутц/Луц (21.11.1824, Ґассендорф, хрещена 23.11.1824 там же – †після 23.06.1889). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.10.1843 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Людвіґ (10.07.1844, Ґассендорф, хрещений 12.07.1844 в Бриґідках – †?); 2. Катаріна-Марґаретта (в подружжі –Ульмер) (03.01.1846, Ґассендорф, хрещена 05.01.1846 там же – †?); 3. Валентін (30.12.1847, Ґассендорф, хрещений 01.01.1848 там же – †?); 4. Розіна (в подружжі – Лайброк) (17.03.1850, Ґассендорф, хрещена 19.03.1850 там же – †06.08.1883, Угерсько, похована 08.08.1883 в Стрию). Померла від пневмонії; 5. Уршуля (27.10.1852, Ґассендорф, хрещена 31.10.1852 там же – †15.08.1853); 6. Якоб (25.07.1854, Ґассендорф, хрещений 27.07.1854 там же – †?); 7. Барбара (в подружжі – Даум) (28.11.1857, хрещений 29.11.1857 там же – †?); 8. Мартін (08.10.1865, Ґассендорф, хрещений 08.10.1865 там же –†?); 9. Філіппіна (11.07.1868, Ґассендорф, хрещена 12.07.1868 там же – †?).		
Амбрустер (Лутц/Луц)[82]	Андреас Амбрустер (1843, Стебник – † після 21.06.1908).	Барабара Лутц/Луц (16.01.1846, Ґассендорф, хрещена 17.01.1846 там же – після 21.06.1908)	Весілля відбулося 14.09.1864 в Ґассендорфі. В різний час Андреас із сім'єю проживав у Стебнику (1864 – 1880), Ґрюнвірті (1880 – 1908).
	Діти: 1. Катаріна-Елізабета (в подружжі – Даум) (10.12.1865, Стебник, хрещена 17.12.1865 – †?); 2. Мартін (17.08.1868, Стебник, хрещений – †?); 3. Марґарета (1873, Стебник – †08.11.1878); 4. Кароліна (в подружжі – Даум) (15.02.1878, Стебник – 26.05.1912, Уґартсберґ); 5. Фрідріх (12.07.1880, Стебник, хрещений 18.07.1880 в Бриґідках – †16.11.1886, Стебник, похований 18.11.1886 там же).		
Амбрустер (Баіш/Байш, Томас)[83]	Фрідріх (син Мартіна і Барбари) (14.09.1827, Ґассендорф, хрещений 15.09.1827 – 21.11.1895, Ґассендорф, похований 22.11.1895 там же). Віросповідання: лютеранство.	Йоганна-Анна Баіш/Байш (18.12.1830, Ґассендорф – †21.08.1889 померла і похована 23.08.1889 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.04.1850 р. в Ґассендорфі.

[81] Ibid. – № 80. – S. 61-62.
[82] Ibid. – № 85. – S. 66-67.
[83] Ibid. – № 81. – S. 62-63; № 88. – S. 68.

	Діти: 1. Мартін (31.03.1851, Ґассендорф, хрещений 01.04.1851 – †?); 2. Катаріна-Барбара (в подружжі – Ульмер) (05.03.1853, Ґассендорф, 07.03.1853 – †?); 3. Катаріна-Елізабет (в подружжі – Ельтер) (30.04.1855, Ґассендорф, хрещена 05.05.1855 там же – †?); 4. Матіаш (15.08.1857, Ґассендорф, хрещений 17.08.1857 там же – †09.06.1858); 5. Марія (в подружжі – Ульмер) (22.05.1859, Ґассендорф, хрещена 24.05.1859 там же – †?); 6. Петер (02.08.1861, Ґассендорф, хрещений 04.08.1861 там же – †?); 7. Йоганн (02.10.1863, Ґассендорф, хрещений 05.10.1863 там же – †?); 8. Філіпп (26.06.1866, Ґассендорф, хрещений 28.06.1866 там же – †?); 9. Людвіґ (23.07.1868, Ґассендорф, хрещений 26.07.1868 там же – †?) 10. Кароліна (03.07.1871, Ґассендорф, хрещена 09.07.1871 там же – †?).		
		ІІ дружина: Катаріна Томас (? – † після 21.08.1889, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.08.1889 в Ґассендорфі. В подружжя дітей не було.
Амбрустер (Тріттгарт)[84]	Мартін Амбрустер (син Фрідріха і Йоганни-Анни) (31.03.1851, Ґассендорф, хрещений 01.04.1851 – † після 24.10.1885). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Тріттгарт (16.07.1859, Бриґідки. Хрещена 19.07.1859 там же – † після 24.10.1885). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.11.1876 в Бриґідках.
	Діти: 1. Якоб (01.03.1876, Бриґідки, хрещений 05.03.1876 там же – †?); 2. Валентін (22.04.1878, Ґассендорф, хрещений 27.04.1878 там же – †?); 3. Елізабет (19.06.1880, Ґассендорф, хрещена 26.06.1880 там же – †?); 4. Фрідріх (15.03.1882, Ґассендорф – †22.03.1882 помер і похований 24.03.1882 в Ґассендорфі); 5. Барбара (28.07.1883, Ґассендорф – †24.10.1885 померла і похована 26.10.1885 в Ґассендорфі).		
Амбрустер (Ульмер)[85]	Людвіґ (син Йоганна і Катаріни) (10.07.1844, Ґассендорф, хрещений 12.07.1844 в Бриґідках – † після 20.09.1886). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Ульмер (17.05.1847, Ґассендорф, хрещена 20.05.1847, Бриґідки – † після 20.09.1886). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 01.02.1870 в Бриґідках.
	Діти: 1. Катаріна (05.12.1870, Ґассендорф, хрещена 08.12.1870 там же – †12.08.1871 померла і похована в Ґассендорфі); 2. Марґарета (17.07.1872, Ґассендорф, хрещена 29.07.1872 в Уличному – †22.01.1873 померла і похована в Ґассендорфі); 3. Катаріна (27.12.1873, Ґассендорфі, хрещена 01.01.1874 там же – †13.09.1874 померла і похована в Ґассендорфі); 4. Якоб (25.07.1875. Ґассендорф, хрещений 27.07.1875 там же – †?); 5. Йоганн (03.07.1878, Ґассендорф, хрещений 07.07.1878 там же – †?); 6. Гайнріх (29.10.1880, Ґассендорф, хрещений 06.11.1880 там же – †20.09.1886, помер і похований в Ґассендорфі); 7. Міхаель (29.09.1883, Ґассендорф – 11.07.1884 помер і похований там же).		

[84] Ibid. – № 87. – S. 67-68.

[85] Ibid. – № 86. – S. 67.

Шпайдель[86]	Мартін Шпайдель (25.06.1762 – Мьоссінґен – †04.04.1845, Калуш). Віросповідання: лютеранство.	Ґертруда-Розіна Ґрос (1764, Вюртенберґ – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 08.03.1790 р. 12.03.1790 подружжя тимчасово проживала в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Хрістіна (в подружжі – Байєр) (? –†?); 2. Розіна (в подружжі – Мюллер) (1790 – †15.12.1856); 3. Йоганн-Мартін (12.03.1790, Ґассендорф – †06.04.1848, помер і похований 08.04.1848 там же). Причина смерті – нервова гарячка; 4. Йоганн-Ґеорґ-Петер (17.10.1792, Бриґідки – †14.04.1793). Помер від віспи; 5. Йоганнес (04.06.1794, Бриґідки – †18.11.1863, помер і похований в Ландестреї); 6. Аґнес (в подружжі – Ернст) (18.12.1796, Бриґідки – †18.10.1867, помер і похований в Енґельсберґу). Помер від пневмонії; 7. Марія-Катаріна (12.09.1799, Бриґідки – †19.07.1803, померла і похована там же). Причина смерті – краснуха; 8. Анна-Марія (в подружжі – Ернст) (09.09.1803, Бриґідки – †25.04.1848, померла і похована в Енґельсберґу). Померла через сухоти; 9. Якоб (25.07.1806, Бриґідки – †?). 10. Марія-Маґдалена (14.01.1810, Бриґідки – †?).		
Ґьонтер (Ґайб)[87]	Адам (Ґьонтер) (1814 - †). Віросповідання: лютеранство.	Маріанна-Єва Ґайб (20.10.1804, Кьоніґзау (Рівне) - †?). Віросповідання: римо-католицизм.	Весілля відбулося 23.01.1853 в Болехові. В різний час родина проживала в Бриґідках (20.04.1834), Біндері (22.06.1839, 23.12.1843, 18.04.1852), Бьотхері біля Гошова (23.01.1853), Новому Вавілоні Ґеорґ-Міхаель (19.05.1855), Ґассендорфі (04.10.1868) та Ландманні (24.06.1869).
Бауер (Реннер)[88]	Йоганн-Ґеорґ Бауер (1780, Вільманндінґен – †14.04.1847 помер і похований 16.04.1847 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Марія-Уршуля Реннер (1782, Мьоссінґен – †після 27.12.1805). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 25.11.1798 в Бриґідках. Того ж дня родина почала мешкати в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Ґеорґ (11.01.1801, Ґассендорф – †?); 2. Уршуля (17.06.1803, Ґассендорф – †?); 3. Йоганн-Ґеорґ (27.12.1805, Ґассендорф – †?).		
		II-дружина: Анна-Марія Реннер (I-Ґьобель, II-Крьоґель, III-Бауер) (21.12.1789, Ґассендорф – †після 04.03.1812). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 29.10.1807 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Розалія (? – †?); 2. Марія-Барбара (29.10.1807, Уличне – †?); 3. Хрістоф (21.09.1809, Доброгостів – †?); 4. Хрістоф (04.03.1812, Бриґідки – †?).		

[86] OKG 1784/1870 – № 403. – S. 239-240; Ortsfamilienbuch Dolina/Galizien 1794 - 1870 nach Unterlagen der Genealogischen Forschungsstelle der Galiziendeutschen Stand: 14.06.2009 (далі – ODG-1794/1870). –№ 1423. – S. 583-584. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[87] OKG-1783/1876 (далі – OKG-1783/1876). – № 265. – S. 104. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[88] OBG-1783/1895. – № 152. – S. 117-118; № 153. – S. 118. № 154. – S. 118-119.

		ІІІ-дружина: Катаріна (прізвище ?) (І-Бауер, ІІ-Крьоле) (1779 – †17.01.1848, Ґассендорф, похована 19.01.1848 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 02.01.1819 р. в Бригідках.
	Діти: 1. Марія (в подружжі – Ґак) (1819 – †22.03.1884, Уличне, похована 24.03.1884 в Ґассендорфі). Померла від коклюшу.		
Бауер (Темпель)[89]	Валентин Бауер (02.07.1817, Йозефсберґ[90] – †15.11.1867, Йозефсберґ). Віросповідання: лютеранство.	Марія Темпель (Бауер) (18.11.1816, Йозефсберґ – †14.02.1892, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	До моменту смерті чоловіка дружина проживала в колонії Йозефсберґ, після чого разом із молодшими дітьми переїхала до Ґассендорфу, де померла своєю смертю від старості
	Діти: 1. Катерина Бауер (в подружжі Нойбецкер) (07.10.1843, Йозефсберґ – †?); 2. Крістіна Бауер (Трон) (22.03.1847, Йозефсберґ – †?); 3. Філіп Бауер (03.06.1849, Йозефсберґ – †25.08.1921, Ґассендорф); 4. Барбара Бауер (Даунгаймер) (11.06.1851, Йозефсберґ – †?) 5. Невід. Бауер (27.08.1854, Йозефсберґ – †27.08.1854, Йозефсберґ). Помер від шоку; 6.Якоб Бауер (05.12.1855 – †16.07.1879, Улично). Помер від тифу. Похований в Ґассендорфі 18.07.1879; 7. Невід. Бауер (27.06.1859, Йозефсберґ – †28.06.1859, Йозефсберґ). Помер при родах; 8. Йоганн Бауер (09.12.1860, Йозефсберґ – †12.12.1860, Йозефсберґ).		
Бауер (Зіммер)[91]	Петер Бауер брат Валентіна (03.06.1808, Йозефсберґ, хрещений 06.06.1808 там же – †22.05.1875, Ґрабовець-Стрийський, похований 24.05.1875 там же). Помер від запалення легень. Віросповідання: протестантизм.	Марґарете-Барбара Зіммер (в подружжі І-Бауер, ІІ-Тріттгарт, ІІІ-Брунн, IV-Текстор) (18.09.1813, Бриґідки – †01.03.1880, Ґассендорф, похована 03.03.1880 там же). Померла від старості. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.08.1873 в Стрию. Дітей в подружжя не було.
Брунн (Зіммер)[92]	Валентін Брунн (18.08.1814, Бриґідки – 24.03.1850, Стрий, похований 26.03.1850 там же). Помер від нервової гарячки. Віросповідання: лютеранство.	Марґарете-Барбара Зіммер (в подружжі І-Бауер, ІІ-Тріттгарт, ІІІ-Брунн, IV-Текстор) (18.09.1813, Бриґідки – †01.03.1880, Ґассендорф, похована 03.03.1880 там же). Померла від старості. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.11.1834 в Ґельсендорфі.У подружжя було 4-ро дітей (Марія-Елізабета, Барбара, Йоганн-Якоб та Еліза-бет-Марґарета).

[89] Ortsfamilienbuch Zimna Woda 1784 – 1900 // Die deutschstmmige Bewelkerung Galiziens 1750 – 1940 nach Unterlagen der Genealogischen Forschungsstelle der Galiziendeutschen Stand: 09.01.2011 (далі – OZW-1784/1900). – № 71 (S. 40-41). – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[90] Сучасне село Коросниця, біля Меденич.

[91] OBG-1783/1895. – № 156. – S. 120-121.

[92] Ibid. – № 268. – S. 208-209.

Нойбецкер (Баіш/ Байш)[93]	Філіп Нойбецкер (1804 – †24.08.1855, Ґассендорф, похований 26.08.1855 там же). Помер від холери. Віросповідання: лютеранство.	Барбара Баіш/Байш (1804 – †20.02.1848, Уличне, похована 20.02.1848 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.02.1824 р. в Бриґідках. В різний час родина проживала в Уличному (після 24.02.1824, 01.08.1828, 25.08.1834 – 23.01.1842), Стебнику (16.04.1825), Ґассендорфі (24.05.1833).
	Діти: 1. Марія-Хрістіна (16.02.1825, Стебник, хрещена ?.04.1825 там же – †30.11.1857 померла і похована 02.12.1857 в Ґассендорфі); 2. Міхаель (01.08.1828, Уличне, хрещений ?.08.1828 там же – †?); 3. Марія-Катаріна (?.06.1831, Уличне – †?); 4. Якоб (24.05.1833, Ґассендорф, хрещена 27.05.1833 там же – †22.07.1833 помер і похований в Ґассендорфі); 5. Барбара-Марґарета (24.05.1833, Ґассендорф, хрещена 27.05.1833 там же – †?); 6. Анна-Марія (25.08.1834, Уличне, хрещена 28.08.1834 в Бриґідках – †?); 7. Матіас (11.04.1837, Уличне, хрещений 14.04.1837 там же – †?); 8. Філіпп (14.12.1840, Уличне, хрещений 20.12.1840 в Ґассендорфі – †30.12.1840 помер і похований в Ґассендорфі); 9. Елізабета (23.01.1842, Уличне, хрещений 29.01.1842 в Бриґідках – †27.11.1857, Сівка, похований в Уґартсталі). Помер від язви.		
Адам[94]	?	Марія-Барбара[95] з родини Баіш/Байш (11.06.1807, Брігідау (Бриґідки), Ланівка – †29.05.1871, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Народилася в німецькій колонії Бриґідки в багатодітній родині Йоганна Адама (23.03.1766 – †10.04.1838) та Анни-Софії з родини Матайс (1766 – †11.11.1825). В батьків було 11 дітей. Марія-Барабара померла від раку молочної залози.
Енґельманн (Адам)[96]	Карл Енґельманн (23.08.1836, Болехів – †після1881?). Віросповідання: євангелісти реформатори	Катерина-Марґарет Енґельманн[97] (дівоче Адам-II гілка) (21.09.1829, Брігідау, Ланівка – †25.01.1893, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство	Народилася в німецькій колонії Бриґідки в багатодітній родині Йоганна-Філіппа Адама (II) (23.10.1795 – †06.11.1856) та Катерини з родини Бьом (1792 – †12.03.1849). В батьків було 6 дітей. У подружжі із Карлом мала 6-ро дітей. В різний час проживала в Бригідках (1854 – 1855, 1868), Болехові (1863), а з 23.10.1881 р. в Ґассендорфі, де й померла від пороку серця і була похована (27.01.1893) на парафіяльному цвинтарі колонії.

[93] ODG-1794/1870. –№ 958. – S. 404-405.

[94] Ortsfamilienbuch Bolechów/Galizien 1800 – 1870 nach Unterlagen der Genealogischen Forschungsstelle der Galiziendeutschen Stand: 22.05.2006 (далі – OBG-1800/1870). – № 1. – S. 1. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[95] Народилася у сім'ї Йоганнеса Адама (23.03.1766, Гойхельгайм – †10.04.1838, Бриґідки) та Анни-Софії Ангайс (1766, Еллерштадт – †11.11.1825, Бриґідки). В родині було 11-ро дітей (Елізабета (в подружжі – Зіммер, згодом Іссель), Йоганнес, Йоганн-Петер, Андреас, Йоганн, Еразмус, Йоганн-Даніель, Якоб, Анна-Елізабета, Катаріна (в подружжі – Пфайлер) та Марія-Барбара (в подружжі – Баіш/Байш)). Див. докладніше у: Ibid. – № 3. – S. 1-2. – (Hilfskomitee der Galiziendeutschen).

[96] Ibid. – № 4. – S. 4; № 156. – S. 96; № 532. – S. 321-322.

[97] Народилася в сім'ї Йоганна-Філіппа Адама (23.10.1795, Бриґідки – †06.11.1856) та Катаріни Бьом (23.10.1795, Бриґідки – †). В родині народилося 11-ро дітей (Йоганн-Філпп, Марія-Елізабета (в подружжі – Альбрехт), Катаріна, Йоганн-Вільгельм, Елізабета-Барбара (Гарґесгаймер), Катаріна-Марґаретта, Філіпп-Йоганн, Йоганн-Якоб, Софія (в подружжі – Генніґ), Луїза (в подружжі – Гойхерт, згодом Гарґесгаймер) та Філіпіна). Див. докладніше у: OBG-1783/1895. – № 10. – S. 9-10.

	Діти: 1. Йоганн-Філіпп (09.07.1859, Волоське село – †21.04.1862, Болехів). Помер від судоми; 2. Йоганн (23.06.1861, Волоське село – †31.05.1862, Болехів). Помер від зубної лихоманки; 3. Філіпіна (в подружжі – Ульмер) (30.03.1863, Болехів – †?) 4. Катерина (в подружжі – Даунгаймер) (30.06.1868, Бриґідки, Ланівка – †21.11.1895, Уличне). Похована 23.11.1895 в Ґассендорфі; 5. Марґарета (08.08.1870, Бриґідки, Ланівка – †?); 6. Тереза (в подружжі – Мьок) (13.09.1873, Бриґідки, Ланівка – †?).		
Гайль (Шад)[98]	Андреас Гайль (1812 – †12.09.1880, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Філіппіна Шад (27.10.1820, Бриґідки, хрещена 29.10.1820 там же – †після 25.11.1888).	Весілля відбулося 19.01.1841 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Фрідріх (22.04.1842, Ґассендорф, хрещений 24.04.1842 там же – †?); 2. Марґарета (в подружжі – Ґюнтер) (10.05.1843 – †?); 3. Андреас (11.09.1844, Ґассендорф, хрещений 15.09.1844 там же – †01.05.1846 помер і похований там же). Помер від кору; 4. Уршуля (15.08.1847, Ґассендорф, хрещена 22.08.1847 в Бриґідках – †04.12.1847, Ґассендорф, похована 06.12.1847 там же); 5. Якоб (1849 – †14.09.1855, Ґассендорф, похований 16.09.1855 там же); 6. Мартін (22.12.1851, Ґасендорф, хрещений 24.12.1851 там же – †?); 7. Йоганн-Філіпп (31.03.1854, Ґассендорф, хрещений 02.04.1854 там же – †?); 8. Ґеорґ (02.03.1856, Ґассендорф, хрещений 04.03.1856 там же).		
Гайль (Ґауф)[99]	Матіаш Гайль (21.04.1837, Ґассендорф, хрещений 23.04.1837 там же – †26.11.1889 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Ґауф (в подружжі: I-Шнайдер, II-Гайль, III-Порр) (20.02.1834, Йозефсберґ, хрещена 23.02.1834 там же – †07.11.1886, Бриґідки, похована 09.11.1886 там же). Віросповідання: євангелісти реформатори.	
Гайль (Рудольф)[100]	Людвіґ Гайль (02.01.1869, Ґассендорф, хрещений 06.01.1869 там же - † після 11.02.1900). Віросповідання: лютеранство.	Марґаретта Рудольф (10.12.1874, Стрий, хрещена 14.12.1874 там же - † після 11.02.1900). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.09.1896 р. в Стрию. Практично усе життя проживали в Перемишлі, бо Людвіґ служив у армії в артилерії.
	Діти: 1. Гелен (06.10.?, Перемишль - ?); 2. Вільгельм (11.02.1900, Перемишль - ?).		
Гарґесгаймер (Мюллер)[101]	Йоганн-Філіпп Гарґесгаймер (17.10.1767, Обер-Саулайм, хрещений 24.10.1767 там же – †27.05.1827 в Бриґідках, похований 29.05.1827 там же). Віросповідання: лютеранство.	Марія-Елізабета Мюллер (1764, Ґьозенрот – †30.01.1831, Бриґідки, похована 02.02.1831 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.04.1788 р. У подружжя народилося 9-ро дітей (Катаріна, Йоганн-Філіпп, Барбара-Елізабета, Ґеорґ-Мартін, Андреас, Міхаель, Філіпп-Даніель, Якоб та Йоганн-Міхаель) з них Барбара-Елізабета (в подружжі – Венель) (03.06.1792, Бриґідки – †06.04.1848) померла в Ґассендорфі.

[98] Ibid. – № 821. – S. 619-620.
[99] Ibid. – № 822. – S. 620.
[100] ODG-1794/1870. –№ 428. – S. 181.
[101] OBG-1783/1895. – № 763. – S. 571-572.

Гартманн(?)[102]	Конрад Гартманн (172 – †04.06.1806, Розенберґ). Помер від астми.Віросповідання: лютеранство.	Елізабет, прізвище по матері не відоме) (11.10.1778 – †25.11.1837, Ґассендорф, похована 27.11.1837 там же). Померла від водянки. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1802 р.
	Діти: 1. Марґарета (в подружжі – Зіммер, ІІ-Баіш) (1802, Баумгольдер – †12.01.1852, Ґассендорф, похована там же 14.01.1852). Померла від нервової гарячки; 2. Катаріна-Елізабета (06.01.1805, Бриґідки – †23.02.1805 там же). Померла від подагри.		
Гацк (Мюллер)[103]	Йоганнес Гацк (1760, оменгазен – †07.11.1830, Ґассендорф). Прибув до Ґассендорфа 26.02.1788 р. Віросповідання: лютеранство.	Розіна Мерц (в подружжі: І-Кепплер, ІІ-Гацк) (1772, Вілльмандінґен – †12.01.1830, Ґассендорф, 14.01.1830 похована там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1786 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Йоганнес (26.02.1788, Ґассендорф – †24.01.1854, Найдорф, похований там же 26.01.1854); 2. Анна-Барбара (в подружжі: І-Ульмер, ІІ-Сенґель, ІІІ-Гепперле) (18.07.1790, Ґассендорф – †?); 3. Йоганн-Фрідріх (27.12.1791, Ґассендорф – †11.06.1860 там же); 4. Ґеорґ (06.03.1796, Ґассендорф – †?); 5. Катаріна (в подружжі – Мьок) (1799, Ґассендорф – †27.04.1858, Бриґідки, похована 29.04.1858 там же). Померла від старості; 6. Анна-Марія (в подружжі – Ланґ) (15.08.1802, Ґассендорф – †10.10.1853 померла і похована 12.10.1853 там же); 7. Йоганн-Ґеорґ (18.04.1806, Ґассендорф – †?); 8. Йоганн-Ґеорґ (17.01.1808, Ґассендорф – †?); 9. Розіна (17.06.1810, Ґассендорф – †?).		
Гацк (Ульмер)[104]	Йоганнес син Йоганнеса і Розіни (26.02.1788, Ґассендорф – †24.01.1854, Найдорф, похований там же 26.01.1854). Віросповідання: лютеранство.	Реґіна Ульмер (16.12.1787, Ґассендорф – †після 13.12.1861, можливо в Найдорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.11.1806 р. в Бриґідках. З 27.09.1810 р. родина проживала в Уличному, з 09.10.1825 в Оттинії, потім тимчасово в Ладзьках Шляхетських, а наприкінці з 15.04.1849 в Найдорфі коло Дрогобича.
	Діти: 1. Барбара (в подружжі – Ріттaлер) (27.09.1810, Уличне – †25.11.1869, Ладзькі Шляхетські, похована там же 27.11.1869). Померла через сухоти; 2. Маттеуш (28.08.1814, Уличне – †?); 3. Йоганн (1817, Ґассендорф – †?).		

[102] Ibid. – № 799. – S. 605-606.
[103] Ibid. – № 742. – S. 559-560.
[104] Ibid. – № 743. – S. 560.

Гацк (Кеплер)[105]	Йоганн-Фрідріх Гацк син Йоганнеса і Розіни (27.12.1791, Ґассендорф – †11.06.1860 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Катаріна Кепплер (08.03.1790, Ґассендорф – †після 18.07.1863, можливо в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося ?.10.1811 в Бриґідках. В різний час подружжя проживало в Ґассендорфі та Уличному.
	Діти: 1. Якоб (14.02.1813, Ґассендорф, хрещений 14.02.1813 в Бриґідках – †?); 2. Ґеорґ (13.07.1816, Уличне – †?); 3. Йоганн (1817 – †?); 4. Фрідріх (1819 – †21.03.1880 ,Уличне, похований 23.03.1880 в Ґассендорфі). Помер від пневмонії; 5. Катаріна (13.03.1824 – †13.12.1824, Ґассендорф); 6. Хрістіан (?.12.1825 – †12.04.1842, Ґассендорф, похований 14.04.1842 там же). Помер від кору; 7. Катаріна (в подружжі – Діттмер) (01.05.1828, Уличне – †?); 8. Андреас (09.09.1835, Ґассендорф, хрещений 09.09.1835 – †?).		
Гацк (Бух)[106]	Якоб Гацк (14.02.1813, Ґассендорф, хрещений 14.02.1813 в Бриґідках – †після 15.09.1847, можливо в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Марія Бух (1814 – †15.09.1847, можливо в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.05.1837 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Фрідріх (09.02.1838, Уличне, хрещений 11.02.1838 там же); 2. Елізабета-Барбара (12.06.1839, Ґассендорф, хрещена 16.06.1839 в Бриґідках – †?); 3. Доротея (10.12.1840 ,Уличне, хрещена 13.12.1840 там же – †?); 4. Марія (01.10.1842 ,Уличне, хрещена 04.10.1842, Бриґідки – †08.10.1845, Ґассендорф, похована 11.10.1845 там же); 5. Йоганн (02.11.1846, Уличне, хрещений 04.11.1846 в Бриґідках – †15.09.1847, Ґассендорф, похований 17.09.1847 там же). Помер через слабкий імунітет від народження.		
Ґенніґ (Ґоллінґер)[107]	Йоганн-Якоб (27.08.1799, Бриґідки – †21.11.1871 помер і похований 23.11.1871 там же). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Доротей Голлінґер (в подружжі: I-Ульмер, II-Ґенніґ) (7.09.1805 – †04.02.1854, Ґассендорф, похована 06.02.1854 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 16.10.1853 р. в Бриґідках. Дітей в подружжя не було.
Ґенніґ (Майєр)[108]	Йоганн-Адам (22.08.1835, Бриґідки, хрещений 23.08.1835 там же – †08.05.1922 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Майєр (03.11.1840, Кавчи, хрещена 10.11.1840 в Ґссендорфі – †02.12.1919, Бриґідки). Вірсоповідання: лютеранство.	Весілля відбулося в Бриґідках 30.06.1857 р. У подружжя народилося 8-ро дітей (Катаріна, Барбара, Мартін, Мартін, Йоганн-Адам, Даніель, Йозеф і Валентін).
Гепперле (Гацк)[109]	Міхаель Гапперле (1772 – †13.11.1826, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Барбара Гацк (18.07.1790, Ґассендорф – †після 28.05.1851). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.06.1810 р. в Бриґідках. В подружжя народилося двоє дітей (Катаріна та Розіна).

[105] Ibid. – № 744. – S. 561.
[106] Ibid. – № 745. – S. 562.
[107] Ibid. – № 869. – S. 652-653.
[108] Ibid. – № 870. – S. 653-654.
[109] Ibid. – № 894. – S. 668-669.

Германн (?)[110]	Петер Германн (1762 – †13.04.1814 Ґельсендорф, похований 17.03.1814 там же). Віросповідання: лютеранство.	Елізабет (в подружжі: І-Куллманн, ІІ-Германн) (11.10.1778 – 25.11.1837, Ґассендорф, похована там же 27.11.1837). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 18.10.1809 р. В подружжя народилася одна дочка Анна-Мараґарета (08.10.1809, Ґельсендорф, хрещена 17.10.1809 там же – †?).
Гойхель (Ваґнер)[111]	Йоганн-Ґеорґ Гойхель (хрещений 01.06.1727, Вілльмандінґен – †23.08.1782). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Катаріна Ваґнер (хрещена 23.10.1726, Вілльмандінґен – †08.12.1791). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.06.1752 у Вілльмандінґені. У подружжя народилося 7-ро дітей (Анна-Марія, Йоганн-Ґеорґ, Уршуля, Міхаель, Йоганн-Мартін, Міхаель-ІІ та Міхаель-ІІІ) з них Міхаель-ІІІ (11.04.1769, Вілльмандінґен, хрещений 11.04.1769 там же – †30.01.1831, похований 01.02.1831) помер і похований в Ґассендорфі.
Гойхель (В?ьобер)[112]	Йоганн-Мартін Гойхель (14.01.1761, Вілльмандінґен, хрещений 14.01.1761 там же – †29.01.1831, Бриґідки, похований 31.01.1831 там же). Помер своєю смертю. Віросповідання: лютеранство.	Аґнес-Фрідеріка В?ьобер (02.12.1759, Бодельсгаузен – †02.12.1817 ,Бриґідки, похована 04.12.1817 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 17.07.1782, Вілльмандінґені. В подружжя народилося 5-ро дітей (Анна-Марія, Анна-Марія-ІІ, Аґнес, Мартін-Петер та Елізабета-Марґарета) з них Анна-Марія (27.05.1789, Бриґідки – †28.01.1830) померла і поховна 30.01.1830 в Ґассендорфі.
Гойхель (?)[113]	Матіаш Гойхель (? – †?). Віросповідання: лютеранство.	Елізабет (прізвище не відоме) (? – †?після 12.03.1797 р.). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося в 12.03.1797 р.
	Діти: 1. Елізабет (12.03.1797, Ґассендорф – †20.01.1851, Оттинія, похована 22.01.1851 там же).		
Гойхель (?)[114]	Йоганн-Мартін Гойхель (20.01.1801, Ґассендорф – †27.01.1872 помер і похований 29.01.1872 там же). Помер через сухоти. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Лутц/Луц (1808, Ґассендорф – †19.07.1838, Уличне, похована 21.07.1838 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.09.1831 р. в Бриґідках.

[110] Ibid. – № 903. – S. 673.
[111] Ibid. – № 928. – S. 691.
[112] Ibid. – № 929. – S. 692.
[113] Ibid. – № 930. – S. 693.
[114] Ibid. – № 935. – S. 697-698.

	Діти: 1. Петер (07.07.1832, Ґассендорф, хрещений 10.07.1832 в Бриґідках – †15.05.1884 помер і похований 17.05.1884 там же). Помер від пневмонії; 2. Йоганн-Ґеорґ (15.06.1833, Ґассендорф, хрещений 18.06.1833 в Бриґідках – †12.02.1833 помер і похований 14.02.1833 там же). Помер від коклюшу; 3. Хрістіна (22.11.1834, Ґассендорф, хрещена 22.11.1834 там же – †?); 4. Даніель (23.03.1836, Ґассендорф, хрещений 27.03.1836 там же – †01.11.1838 помер і похований 03.11.1838 там же); 5. Андреас (29.05.1838, Уличне, хрещений 31.05.1838 в Бриґідках – †18.07.1838 помер і похований 21.07.1838 в Уличному).		
Гойхель (Літценберґер)[115]	Йоганн-Мартін Гойхель (20.01.1801, Ґассендорф – †27.01.1872 помер і похований 29.01.1872 там же). Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Літценберґер (1808 – †10.03.1880, Ґассендорф, похована 12.03.1880 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 28.08.1838 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Марґарета (28.03.1840, Уличне, хрещена 31.03.1840 в Бриґідках – †?); 2. Новонароджене дитя померло при пологах 20.11.1841 р. в Ґассендорфі; 3. Катаріна-Марґарета (в подружжі – Ульмер) (18.02.1843, Ґассендорф, хрещена 21.02.1843 там же – †?); 4. Елізабета (16.02.1846, Ґассендорф, хрещена 18.02.1846 там же – †03.01.1851 померла і похована 05.01.1851 там же); 5. Анна-Марія (в подружжі – Ульмер) (15.06.1850, Ґассендорф, хрещена 15.06.1850 – †08.05.1888 померла і похована 10.05.1888 там же). Померла від тифу.		
Гойхель (Лутц/Луц)[116]	Ґеорґ Гойхель (09.02.1834, Ґассендорф, хрещений 11.02.1834 там же – †15.04.1876, Уличне, похований 17.04.1876 в Ґассендорфі). Закінчив життя самогубством. Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Лутц/Луц (18.12.1832, Ґассендорф, хрещена 21.12.1832 в Бриґідках – †21.02.1876, Уличне, похована 23.02.1876 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.02.1854 в Бриґідках.
	Діти: 1. Катаріна (12.12.1856, Ґассендорф, хрещена 21.12.1856 – †?); 2. Якоб (20.07.1859, Ґассендорф, хрещений 21.07.1859 там же); 3. Марія (04.03.1863, Ґассендорф, хрещена 06.03.1863 там же – †?); 4. Міхаель (20.02.1868, Ґассендорф, хрещений 22.02.1868 там же – †30.06.1868 помер і похований там же); 5. Матіаш (24.02.1875, Уличне, хрещений 24.02.1875 в Ґассендорфі – †?).		
Гойхель (Ґрушецькі або Ґруднецькі, Ґрушек)[117]	Петер Гойхель (07.07.1832, Ґассендорф, хрещений 10.07.1832, Бриґідки – †15.05.1884, Ґассендорф, похований 17.05.1884 там же). Віросповідання: лютеранство.	Софія Ґрушецька (1839 – †після 14.02.1888). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.02.1856, Ґассендорф.

[115] Ibid. – № 937. – S. 700-701.
[116] Ibid. – № 939. – S. 703.
[117] Ibid. – № 939. – S. 703-704.

	Діти: 1. Катаріна-Елізабета (18.09.1858, Ґассендорф, хрещена 19.09.1858 – †01.10.1858 померла і похована 03.10.1858 там же); 2. Катаріна-Марґарета (29.01.1860, Ґассендорф, хрещена 03.02.1860 там же – †?); 3. Елізабета (18.12.1862, Ґассендорф, хрещена 21.12.1862 там же – †31.01.1863 померла і похована 02.02.1863 там же); 4. Людвіґ (16.01.1864, Ґассендорф, хрещений 18.01.1864 там же); 5. Філіпіна (29.12.1866, Ґассендорф, хрещена 29.12.1866 – †10.01.1867 померла і похована 12.01.1867 там же); 6. Катаріна (в подружжі – Ґобель) (21.01.1868, Ґассендорф, хрещена 24.01.1868 там же – †?); 7. Якоб (26.01.1871, Уличне, хрещений 28.01.1871 там же – †14.12.1928 там же); 8. Мартін (28.04.1874, Ґассендорф, хрещений 08.05.1874 там же – †?); 9. Кароліна (21.02.1877, Ґассендорф, хрещена 25.02.1877 в Уличному); 10. Барбара (10.03.1882, Ґассендорф – †06.06.1884 померла і похована 08.06.1884 там же).		
Ґойхель (Даум)[118]	Даніель Ґойхель (25.10.1840, Бриґідки, хрещений 01.11.1840 - †14.12.1865, похований там же 16.12.1865). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета-Катаріна Даум (02.05.1841, Бриґідки, хрещена 05.05.1841 там же - †26.04.1888 померла і похована там же).	Весілля відбулося у 1861 р.
Гох (Мьок)[119]	Ніколаус Гох (03.05.1862, Стрий – †?). Віросповідання: лютеранство.	Тереза Мьок (20.09.1875, Бриґідки, хрещена 03.10.1875 там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.02.1894 р. в Стрию. Дітей в подружжя не було.
Гоффманн (Когль)[120]	Філіпп-Гайнріх Гоффманн (1788 – †16.01.1828, Ґельсендорф, похований 18.01.1828 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катарніа Когль (? – †08.09.1812, Ґельсендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1808 р. У подружжя народилося двоє дітей (Марія-Елізабета та Йоганн-Гайнріх-Якоб). Марія-Елізабета (1808, Ґельсендорф – †10.02.1882, Ґассендорф) померла і похована 11.08.1879 р. в Ґассендорфі
Ґрушецькі (Ґрудницький, Ґрушек)[121]	Йоган Ґрушецький (1804 – †21.09.1853). Віросповідання: греко-католик.	Маґдалена-Гелена Літценберґер (Літенберґер) (1800 - 21.09.1853, Жирава, Жидачів). Віросповідання: лютеранство. Померла від нервової гарячки (нервового нападу).	В різний час проживали: чоловік у: Дайнстені (Лукавиця, 26.02.1832), Лукавиці Гірській (16.11.1851), Нинові Довгому (06.02.1853), Ґассендорфі (з 18.09.1858) та Жулині коло Стрия (29.01.1860); дружина: Ґассендорфі (26.02.1832), Лукавиця Гірська (16.11.1851) та Нинові Гірському (02.06.1853).
	Діти: 1. Симон (1833, Ґассендорф - †?), хрещений за римо-католицьким обрядом 2. Кароліна (1836 - †?), хрещена за лютеранським обрядом; 2. Софія (1839 - †?), хрещена за лютеранським обрядом.		

[118] Ibid. – № 939. – S. 704-705.
[119] Ibid. – № 986. – S. 745.
[120] Ibid. – № 989. – S. 746.
[121] OBG-1800/1870. – № 218. – S. 135-136.

Ґайстлінґер (Лутц/Луц)[122]	Адам Ґайстлінґер (13.09.1861, Дуліби – †?). Віросповідання: лютеранство.	Маря Лутц/Луц (26.02.1870, Ґассендорфґ, хрещена 01.03.1887 в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.02.1887 в Стрию.
Ґерліб (Мауер)[123]	Франц Ґерліб (26.04.1866, Криниця біля Меденич, хрещений 06.05.1866 в Йозефсберґу біля Коросниці – †13.09.1933, Цінсдорф). Віросповідання: лютеранство.	Кароліна Мауер (03.02.1874, Більче, хрещена 05.02.1874 в Йозефсберґу – †10.09.1942, Цінсдорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 26.06.1892 в Ґассендорфі. У подружжя народилося двоє дітей Йозеф і Еміль.
Ґіршек (Нойбецкер)[124]	Карль Ґіршек (? –†?). Служив у армії в артилерійських військах. Віросповідання: ?.	Барбара-Марґарета Нойбецкер (24.05.1833, Ґассендорф, хрещена 27.05.1833 там же). Віросповідання: лютеранство.	У подружжя, яке довгий час проживало в Бриґідках, народилася одна дочка Елізабета.
Ґлаттер (Амбрустер)[125]	Хрістіан (? – †15.05.1828, Доброгочтів). Віросповідання: евангелісти.	Барбара Амбрустер (в подружжі: I-Ульмер, II-Ґлаттер) (12.06.1800 – †18.11.1840, Ґассендорф). Померла від нервової гарячки. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1821 р. З 15.02.1828 р. родина проживала в Ґассендорфі, а згодом в Доброгостові.
	Діти: 1. Барабара (в подружжі – Лутц/Луц) (1821 – †27.06.1842, Ґассендорф, похована 29.06.1842 там же). Померла через сухоти.		
Ґрауер (?)[126]	Йоганн-Ґеорґ Ґрауер (? –після 14.02.1808). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія (прізвище не вказано) (? –після 20.09.1807, можливо в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1791 р.
	Діти: 1. Доротея (в подружжі – Марквіцька) (? –†?); 2. Йоганн-Ґеорґ (? – †16.06.1818); 3. Анна-Марія (? – †?); 4. Мартін (? – †?); 5. Йоганн (1791 – †18.01.1845, Ґассендорф, похований 20.01.1845 там же). Помер від старості; 6. Анна-Марія-Марґарета (в подружжі – нойбецкер) (1795 – †02.04.1863, Ґассендорф, похована 04.04.1863 там же).		
Ґрауер (?)[127]	Йоганн Ґрауер син Йоганна-Ґеорґа і Анни-Марії (1791 – †18.01.1845, Ґассендорф, похований 20.01.1845 там же). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Марґарета (в подружжі: I-Баіш, II-Ґрауер) (1775 – †22.02.1841, Ґассендорф, похована 24.02.1841 т ам же). Померла від старості. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 12.02.1812 в Бриґідках. В подружжя народився один син Йоганн (1818 – †?).

[122] OBG-1783/1895. – № 665. – S. 506-507.
[123] Ibid. – № 664. – S. 506.
[124] Ibid. – № 668. – S. 509.
[125] Ibid. – № 669. – S. 509.
[126] Ibid. – № 711. – S. 539.
[127] Ibid. – № 713. – S. 540.

Ґрауер (Лутц/ Луц)[128]	Йоганн Ґрауер син Йоганна і Марґарети (1818 – †після 12.03.1869 р., можливо в Баґінсберґу). Віросповідання: лютеранство.	Хрістіна-Барбара Лутц/ Луц (1816 – ? після 12.03.1869). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.02.1838 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Марія-Катаріна (02.10.1838, Уличне, хрещена 05.10.1838 там же – †04.09.1860, Коломия, похована 06.09.1860 там же). Померла через сухоти; 2. Елізабета (в подружжі – Куенцель або Квенцель) (10.10.1840, Ґассендорф, хрещена 11.10.1840 там же – †?); 3. Марія (25.03.1844, Уличне, хрещена 29.03.1844 в Бриґідках – †?).		
Ґрауер (Траутманн)[129]	Міхаель Ґрауер (03.08.1815, Доброгостів – †19.11.1880, Добряни, похований 21.11.1880 в Пукеничах). Помер від астми. Віросповідання: лютеранство.	Анна-Катаріна Траутманн (17.10.1822, Найдорф, хрещена 20.10.1822 в Бриґідках – †після 22.11.1887, можливо в Добрянах). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.11.1842 в Найдорфі. Одразу після весілля родина тимчасово проживала в Ґассендорфі, згодом в Уличному та Коломиї. Родина мала трьох дітей: Марію-Катаріну, Елізабету та Марію.
Ґюнтер[130]	Адам (1814 – †?). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета-Барбара Шайнбайн (08.11.1807, Бриґідки, Ланівка – † 18.04.1852, Ґериня). Віросповідання: лютеранство. Померла від параліча.	У подружжя було 5-ро дітей (Йоганн, Катерина-Елізабета, Йоганн-Філіпп, Йоганн-Валентін, Йоганн-Ґеорґ). В Ґассендорфі тимчасово проживав лише Адам Ґюнтер, оскільки є згадка від 04.10.1868 р.
Ґюнтер (Гайль)[131]	Йоганн-Філіпп (01.10.1841, Бриґідки, хрещений 02.10.1841 там же – †після 26.02.1878, можливо в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Гайль (10.05.1843 – †після 26.02.1878, можливо в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.10.1868 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Філіппіна (24.06.1869, Ґассендорф, хрещена 27.06.1869 – †?); 2. Марія (26.02.1878, Бриґідки, хрещена 03.03.1878 – †?).		
Ґьобель (Голлінґер)[132]	Йоганн-Фрідріх Ґобель (07.11.1844, Бриґідки, хрещений 10.11.1844 там же – †після 26.06.1887). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Голлінґер (07.02.1860, Ґассендорф, хрещена 07.02.1860 там же – †після 01.01.1881). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 02.01.1881 в Стрию. Дітей в подружжя не було.

[128] Ibid. – № 714. – S. 540-541.
[129] Ibid. – № 715. – S. 541-542.
[130] Ibid. – № 734. – S. 553-554; OBG-1800/1870. – № 227. – S. 140-141.
[131] OBG-1783/1895. – № 736. – S. 555.
[132] Ibid. – № 683. – S. 520.

Ґьорес (Шнелль)[133]	Йоганн-Міхаель Ґьорес (01.11.1835, Найдорф, хрещений 09.11.1835 в Болехівцях – †після 05.04.1895). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Шнелль (31.01.1839, найдорф, хрещена 03.02.1839 в Бриґідках – †після 05.04.1895). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 14.10.1860 в Найдорфі. У подружжя народилося 10-ро дітей (Леонард, Елізабета, Маґдалена, Марія, Хрістіна, Катаріна, Сюзанна, Елізабета, Катаріна і Філіппіна), з них Хрістіна (в подружжя Мьок) (07.03.1870, Найдорф, хрещена 09.03.1870 в Бриґідках) померла і була похована в Ґассендорфі.
Ґьорінґ (Мерц)[134]	Йоганн-Ґеорґ (1780 – †після 26.02.1818). Віросповідання: лютеранство.	Розіна-Елізабета Мерц (1780 – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.06.1799 в Бриґідках. Після весілля родина певний час проживала в Ґассендорфі, а згодом в Уличному. Єдиний син Матіаш народився 26.02.1818 р. в Уличному.
Ґьорінґ (Ланґ)[135]	Йоганн-Мартін Ґьорінґ (1784, Ранішау – †20.08.1839, Ґассендорф, похований 22.08.1839 там же). Віросповідання: лютеранство. Марія-Елізабета Ланґ (1789 – †07.09.1854, ґассендорф, похована 09.09.1854 там же). Віросповідання: лютеранство.		Весілля відбулося 03.11.1805 р. в Бриґідках. Родина в різний час проживала в Уличному (1812, 19.12.1830 – 22.05.1832, 09.02.1841 – 05.11.1844) і Ґассендорфі (25.05.1829, 29.08.1832 – 21.01.1834).
	Діти: 1. Реґіна (в подружжі – Ульмер) (22.01.1809, Ґассендорф – †01.04.1869 помер і похований 03.04.1869 там же). Помер від старості; 2. Барбара (в подружжі Вольф) (?.10.1811 – †18.01.1840, Уличне, похована 20.01.1840 в Ґассендорфі). Померла при передчасних пологах; 3. Елізабета (в подружжі: І-Кляйн, ІІ-Тріттгарт) (1812 – † 12.01.1867, Ґассендорф). Померла від старості; 4. Марія (в подружжі – Віцк) (01.03.1815, Ґассендорф – †07.02.1873, Жулин, похована 09.02.1873 там же). Померла через пневмонію; 5. Йозеф (24.03.1821, Уличне, хрещений ?.03.1821 – †01.08.1873 помер і похований 02.08.1873 там же). Помер від холери; 6. Катаріна (в подружжі – Ґоллірґнґер) (08.02.1823, Уличне, хрещена ?.02.1823 там же – †24.04.1864, Жулин, похована 26.04.1864 там же). Померла під час пологів; 7. Людвіґ (?.09.1824, Уличне, хрещений ?.07.1824 там же – †?); 8. Доротея (в подружжі – Кляйн) (19.07.1828, Уличне, хрещена ?.07.1828 там же – †17.08.1855, Ґассендорф, похована 19.08.1855 там же). Померла від дизентерії; 9. Новонароджене дитя померло 19.12.1830 в Уличному; 10. Анна-Елізабета (29.08.1832, Ґассендорф, хрещена 31.08.1832 в Бриґідках – †?).		

[133] Ibid. – № 688. – S. 524.
[134] Ibid. – № 689. – S. 525.
[135] Ibid. – № 690. – S. 525-526.

Ґьорінґ (?)[136]	Мартін Ґьорінґ (? – †30.10.1808). 13.09.1788 переїхав з Бриґідок до Ґассендорфу. Віросповідання: лютеранство.	Беата (прізвище не відоме) (в подружжі: І- Ґьорінґ, ІІ-Ґертер) (1745 – †?). Віросповідання: лютеранство.	У подружжя ?.09.1786 р. народився один син Андреас, який помер 21.06.1793 р. в Бриґідках.
Ґьорінґ (Ланґ)[137]	Ґеорґ Ґьорінґ (30.04.1800 – †після 06.02.1829 р.). Віросповідання: лютеранство.	Барбара Ланґ (13.01.1801, Ґассендорф – †після 06.02.1829 р.). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 30.04.1822 в Бриґідках. Після цього подружжя почало проживати в Ґассендорфі, з 07.03.1824 р. в Монастирці, з24.02.1825 р. в Уличному, а з 06.02.1829 в Синевидському. Серед трьох дітей (Матіаш, Катаріна і Йозеф), середуща дочка Катаріна народилася в Уличному 24.02.1825 р., де й охрестилася.
Ґьорінґ (Голлінґер)[138]	Йозеф Ґьорінґ (24.03.1821, Уличне, хрещений ?.03.1821 там же – †01.08.1873 опмер і похований 02.08.1873 там же). Помер від холери. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-елізабета Голлінґер (31.07.1822, Доброгостів, хрещена 04.08.1822 в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося: 09.02.1841 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Йоганн (23.09.1846, Сколе – †11.01.1914, Уличне); 2. Людвіґ (13.08.1850, Поляница – †?); 3. Емілі (05.01.1861 – †04.06.1864 Поляниця).		
Голлінґер (Дойтч)[139]	Вільгельм Голлінґер (? – †07.10.1833, Доброгостів). Віросповідання: лютеранство.	Беата Дойтч (07.10.1761, Шульцфельд – †07.10.1833, Доброгостів, похована 09.10.1833в Бриґідках). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1783 р.
	Діти: 1. Йоганнес (22.09.1786, Шульцфельд – †20.06.1863, Доброгостів, похований 22.06.1863 в Ґассендорфі); 2. Адам Філіпп (19.04.1799, Доброгостів – †02.05.1862. похований 05.05.1862 в Ґасендорфі); 3. Філіпп (1802 – †30.12.1845, Ґассендорф, похований 01.01.1846 там же); 4. Доротея (?.09.1805 – †04.02.1854, Ґассендорф, похована 06.02.1854 там же).		
Голлінґер (Цайґлер)[140]	Йоганнес син Вільгельма і Беати (22.09.1786, Шульцфельд – †20.06.1863, Доброгостів, похований 22.06.1863 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Цайґлер (28.12.1800, Бриґідки – †20.10.1835, Доброгостів). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося 31.07.1822 р.
	Діти: 1. Катаріна-Елізабета (в подружжі Ґьорінґ) (31.07.1822, Доброгостів, хрещена 04.08.1822 в Бриідках – †25.04.1882, Уличне, похована 27.04.1882 в Ґассендорфі); 2. Йоганн (10.08.1824, Доброгостів, хрещений ?.08.1824 в Уличному – †28.02.1897 там же); 3. Лоіза (в подружжі – Текстор) (01.10.1826, Доброгостів, хрещена ?.10.1826 там же – †23.11.1875, Ґассендорф, похована 25.11.1875 там же); 4. Доротея (в подружжі – Шмідт) (08.02.1829, Доброгостів, хрещена ?.02.1829 там же); 5. Ґеорґ-Міхаель (30.04.1831, Доброгостів, хрещений 01.05.1831, Ґассендорф – †26.06.1876, Доброгостів, похований 28.06.1876 в Ґассендорфі).		

[136] Ibid. – № 691. – S. 526-527.
[137] Ibid. – № 691. – S. 526-527.
[138] Ibid. – № 693. – S. 527-528.
[139] Ibid. – № 989. – S. 746.
[140] Ibid. – № 998. – S. 754.

Голлінґер (І-Пафф, ІІ-Траутманн)[141]	Адам-Філіпп Голлінґер син Вільгельма і Беати (19.04.1799, Доброгостів – †02.05.1862, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство. Помер від старості	Дружина-І: Катаріна Пафф (12.12.1811, Бриґідки – †07.02.1839, Доброгостів, похована 09.02.1839, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 12.02.1833 в Бриґідках.
	Діти: 1. Марґарета (в подружжі – Кьолер) (1834 – †09.03.1875, Доброгостів); 2. Філіпп (01.06.1838 – †09.03.1875, Доброгостів, похований 11.03.1875, Ґассендорф).		
		Дружина-ІІ: Хрістіна-Барабара Траутманн (22.08.1816, Найдорф біля Дрогобича – † 22.04.1872, Доброгостов). Віросповідання: лютеранство	Подружжя поховано на парафіяльному цвинтарі Ґассендорфу. Родина мала трагічну історію, оскільки практично всі діти померли за життя батьків.
	Діти: 1. Хрістіна (? – †15.08.1856, Доброгостів), померла від слабкого імунітету; 2. Йоганн-Людвіґ (22.08.1840, Доброгостів, хрещений 23.08.1840 в Ґассендорфі – † 02.09.1840, Доброгостів, похований 04.09.1840 в Ґассендорфі), помер природною смертю; 3. Йоганн-Людвіґ (08.02.1844, Доброгостів, хрещений 11.02.1844 в Ґассендорфі – † 14.05.1844, Доброгостів, похований 16.05.1844 в Ґассендорфі); 4. Елізабета (в подружжі Вольф) (24.09.1845, Доброгостів – †?); 5. Барбара (в подружжі Вольф) (1848, Доброгостів – †?); 6. Міхаель (04.01.1851, Доброгостів, хрещений 05.01.1851 в Ґассендорфі – † 1924, Нінів Довгий); 7. Анна-Марія (в подружжі Пафф) (?.08.1853, Доброгостів – †?); 8. Йоганн (01.08.1859, Доброгостів – †04.08.1859), помер від слабкого імунітету.		
Голлінґер (І-Ґьорінґ, ІІ-Метц)[142]	Йоганн Голлінґер син Йоганнеса і Елізабети (10.08.1824, Доброгостів, хрещений ?.08.1824 в Уличному – †28.02.1897 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна (08.02.1823, Уличне, хрещена ?.02.1823 там же – †24.04.1864, Жулин, похована 26.04.1864 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.11.1844 в Бриґідках.
	Діти: 1. Йозеф (06.09.1846, Уличне, хрещений 09.09.1846, Бриґідки); 2. Матіаш (01.04.1849, Ґассендорф, хрещений 01.04.1849 там же – †?); 3. Андреас (01.02.1852, Ґассендорф, хрещений 05.02.1852 там же – †?); 4. Ґюстав (?.10.1857 – †12.08.1859, Розгірче, похований 14.08.1859 там же); 5. Марія (1864, Жулин – †24.04.1864 померла і похована там же).		
		Дружина-ІІ: Марія-Катаріна-Елізабета Мертц (15.11.1838, Ґельсендорф, хрещена 18.11.1838 там же – †після 28.02.1897, можливо в Угерську). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 30.10.1864 в Ґельсендорфі. В подружжя народилося 4-ро дітей (Катаріна, Адам, Якоб та Кароліна).

[141] Ibid. – № 999. – S. 755; OBG-1800/1870. – № 284. – S. 175-176.

[142] OBG-1783/1895. – № 1000. – S. 756; № 1003. – S. 758-759.

Голлінґер (Ульмер)[143]	Ґеорґ-Міхаель син Йоганнеса та Еліабети (30.04.1831, Доброгостів, хрещений 01.05.1831, Ґассендорф – †26.06.1876, Доброгостів, похований 28.06.1876 в Ґассендорфі).	Катаріна-Барбара (01.12.1829, Ґасендорф, хрещена 03.12.1829 в Бриґідках – †26.12.1892. Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 27.11.1849, Ґассендорф.
	Діти: 1. Йоганн (27.09.1851, Доброгостів, хрещений 28.09.1851, Ґассендорф – †09.01.1875. Доброгостів, похований 11.01.1875 в Ґассендорфі); 2. Марія (в подружжі – І-Траутманн, ІІ-Шрамм) (06.08.1855, Доброгостів, хрещена 09.08.1855 в Бриґідках – †?); 3. Петер (05.02.1858, Доброгостів, хрещений 09.02.1858, Ґассендорф – †?); 4. Барбара (в подружжі – Драйт) (04.09.1860, Доброгостів, хрещена 08.09.1860 там же – †?); 5. Доротея (в подружжі – Ульмер) (26.05.1863, Доброгостів, хрещена 30.05.1863 там же – †?); 6. Йозеф (27.05.1866, Доброгостів, хрещений 31.05.1866 там же – †08.06.1866 там же, похований 10.06.1866 там же); 7. Катаріна (в подружжі – Ульмер) (10.08.1867, Доброгостів, хрещена 11.08.1867 там же); 8. Людвіґ (22.09.1872, Доброгостів, хрещений 29.09.1872 в Уличному – †?).		
Голлінґер (Унтершютц)[144]	Вільгельм Голлінґер (1837 – †після 13.02.1890 можливо в Ґрюнвірті). Віросповідання: лютеранство.	Хрістіна-Елізабета Унтершютц (09.09.1837, Бриґідки, хрещена 13.09.1837 там же – †після 13.02.1890). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 06.10.1857 в Бриґідках.
	Діти: 1. Новонароджене дитя померло 13.02.1859 р. в Бриґідках; 2. Елізабета-Барбара (в подружжі – Салінґ) (05.09.1861, Доброгостів, хрещена 08.09.1861, Бриґідки – †?); 3. Катаріна-Елізабета (10.08.1864, Доброгостів, хрещена 12.08.1864 там же – †?); 4. Петер (09.09.1867, Доброгостів. Хрещена 10.09.1867 там же – †24.02.1868 помер і похований 26.02.1868 там же); 5. Філіпп (08.04.1871, Доброгостів, хрещений 10.04.1871 там же – †?); 6. Йоганн (14.09.1874, Доброгостів, хрещений 18.09.1874 там же – †?); 7. Катаріна (29.08.1876, Доброгостів, хрещена 02.09.1876 в Бриґідках – †20.10.1876 в Доброгостові, похована 22.10.1876 в Ґассендорфі); 8. Катаріна (08.09.1877, Доброгостів, хрещена 09.09.1877 в Уличному – †13.09.1877, Доброгостів, похована 13.09.1877 там же); 9. Вільгельм (10.09.1878, Доброгостів, хрещений 11.09.1878 в Бриґідках – †08.10.1879 в Доброгостові, похований 10.10.1879 там же).		
Голлінґер (Ульмер)[145]	Йозеф Голлінґер син Йоганна і Катаріни (06.09.1846, Уличне, хрещений 09.09.1846, Бриґідки –†?). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Катаріна Ульмер (22.06.1850, Ґассендорф, хрещена 03.06.1850 там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.11.1873 в Ґассендорфі. У подружжя дітей не було.

[143] Ibid. – № 1001. – S. 756-757.
[144] Ibid. – № 1002. – S. 758.
[145] Ibid. – № 1004. – S. 759-760.

Голлінґер (Ульмер)[146]	Якоб Голінґер (09.11.1849, Доброгостів, хрещений 10.11.1849 в Ґассендорфі – †після 05.02.1894 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Ульмер (24.09.1847, Ґассендорф – †05.02.1894 померла і похована 07.02.1894 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.02.1873 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Вільгельм (22.10.1873, Доброгостів, хрещений 25.10.1873 там же – †?); 2. Людвіґ (30.07.1876. Доброгостів, хрещений 06.08.1876 в Уличному – †?); 3. Марґарета (27.07.1879, Доброгостів, хрещена 31.07.1879 в Ґассендорфі – †?); 4. Катаріна (13.01.1882, Доброгостів – †22.02.1883 померла і похована 24.02.1883 там же).		
Голлінґер (Голлінґер)[147]	Міхаель син Адама і Хрістіни (04.01.1851, Доброгостів, хрещений 05.01.1851 в Ґассендорфі – † 1924, Нінів Довгий). Віросповідання: лютеранство	Катаріна-Марґарет Фрік (22.09.1849, Ґассендорф – †?)	В різний час проживали: чоловік у: Доброгостові (27.02.1876), Уличному (13.09.1877), Нинові Довгому (06.02.1853) та Ґассендорфі (з 13.11.1879); дружина: Ґассендорфі (народилася і проживала) та Уличному (27.02.1876). Весілля Міхаеля та Катаріни-Марґарет відбулося в Ґассендорфі 27.02.1876
	Діти: 1. Йоганн (13.09.1877, Уличне – †?); 2. Петер (13.11.1879, Ґассендорф – †?).		
Голлінґер (Ваґнер)[148]	Матіаш Голлінґер (10.02.1856, Ґассендорф, хрещений 12.02.1856 там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Філіппіна Ваґнер (18.10.1863, Бриґідки, хрещена 23.10.1863 там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.02.1884 р.
	Діти: 1. Катаріна (07.02.1884, Жулин, хрещена 09.02.1884 там же – †?).		
Голлінґер (Томас)[149]	Мартін Голлінґер (07.03.1858, Ґассендорф, хрещений 00.03.1858 там же). Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Томас (29.04.1863, Бриґідки, хрещена 03.05.1863 там же – †?). Вірсоповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.06.1889 в Болехові. У подружжя дітей не було.
Голлінґер (Лутц /Луц)[150]	Авґуст Голлінґер (24.08.1878, Стинава – †?). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Лутц/ Луц (09.01.1873, Ґассендорф, хрещена 14.01.1875 там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося ?.01.1903 в Стрию. В подружжя народилася одна дочка Філіппіна (29.06.1913, Воля Довголуцька – †?).
Губер (Баіш)[151]	Франц Ґубер (20.01.1880, Летня, хрещений 23.01.1880 там же – †08.09.1861, Поппероде). Віросповідання: лютеранство.	Кароліна Баіш (23.03.1878, Уличне, хрещена 31.03.1878 в Ґассендорфі – †?). Віросповідання: лютерансвто.	Весілля відбулося у 1905 р. В подружжя народилося 8-ро дітей (Марґарет, Йоганн, Франц, Ельза, Елізабет, Якоб, Філіпп та Мартін).

[146] Ibid.
[147] OBG-1800/1870. – № 285. – S. 177.
[148] OBG-1783/1895. – № 1006. – S. 760.
[149] Ibid. – № 1007. – S. 760-761.
[150] Ibid. – № 1008. – S. 761.
[151] Ibid. – № 1038. – S. 784-785.

Голлінґер (Вік)[152]	Валентін (08.03.1882, Ґассендорф – †?). Віросповідання: лютеранство	Кароліна Вік (09.04.1886 – †?). Віросповідання: лютеранство	Одружилися 09.07.1905 р. в Сколах. Згодом родина переїхала до с. Демня коло Миколаєва.
	Діти: 1. Емілія (?,Семигинів – †?); 2. Філіп (03.03.1908, Демня – †?); 3. Якоб (29.08.1912, Болехів – †); 4. Матільда (28.11.1916, Болехів – †?); 5. Вільгельм (15.01.1924, Демня – †?); 6. Ґюстав (07.01.1929, Демня – †?).		
Даум (Альбрехт)[153]	Йоганн-Філіп Даум (04.01.1851, Бриґідки, хрещений 06.01.1851 там же – †13.10.1919 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Едізабета Альбрехт (25.09.1855, Бриґідки, хрещена 29.09.1855 там же – † 23.02.1924 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 03.11.1876 р. в Ґрюнфірті біля Монастирця (Стрийщина). Подружжя мало трьох дітей (Петер, Валентін та Елізабет) серед яких старший син Валентін (15.05.1880, Монастирець – †?) був охрещений в Ґассендорфі 23.05.1880 р.
Даум (Амбрустер)[154]	Йоган-Якоб Даум (08.05.1853 р., Бриґідки, хрещений 11.05.1853 там же – †після 03.08.1887 р.). Віросповідання: лютеранство.	Барбара Амбрустер (28.11.1857, Ґассендорф, хрещена 29.11.1857 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 25.02.1879 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Петер (26.12.1882, Монастерець, хрещений 01.01.1883 там же – †03.03.1884 помер і похований в Бриґідках); 2. Новонароджене дитя (народилося і померло 03.08.1887, Бриґідки, поховане 04.08.1887 там же).		
Даунгаймер (Вольф)[155]	Йоганнес Даунгаймер (1770 – †01.04.1834, Доброгостів, похований 03.04.1834 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія-Марґарета Вольф (1774 – †16.05.1837, Доброгостів. Похована 18.05.1837 в Ґассендорфі). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося 10.11.1795 в м. Штайнау.
	Діти: 1. Ґеорґ-Міхаель (11.11.1796. Штайнау – †30.11.1857, Доброгостів, похований 02.12.1857 в Ґассендорфі); 2. Барбара-Марґарета (в подружжі – Бецкер) (19.04.1798, Штайнау – †01.06.1819); 3. Францішка-Фредеріка (в подружжі – Шпайдель) (14.08.1799, Штайнау – †19.01.1840, Доброгостів, похована 21.01.1840 в Ґассендорфі); 4. Марія-Марґарета (26.03.1802, Штайнау – †13.08.1803); 5. Йоганн-Фрідріх (11.12.1804, Штайнау – †, Уличне, похований 27.04.1831 в Ґассендорфі); 6. Йоганн-Вільгельм (14.03.1806, Дрогобич – †26.01.1882, Ґассендорф, похований 27.01.1882 там же); 7. Валентін (03.02.1808, Задвірна –†?); 8. Марія-Елізабета (в подружжі – Шнайдер) (08.03.1810, Задвірна – †?); 9. Катаріна (29.09.1811 – †29.09.1831, Доброгостів, похована 30.09.1831 в Ґассендорфі); 10. Марія-Елізабета (в подружжі – Ратґебер) (1817 – †?); 11. Елізабета (в подружжі – І-Кляйн, ІІ-Шьопп) (1819 – †?).		

[152] OBG-1800/1870. – № 286. – S. 177.
[153] Ibid. – № 327. – S. 252-253.
[154] Ibid. – № 328. – S. 253.
[155] Ibid. – № 337. – S. 257-258.

Даунгаймер (Шнелль)[156]	Йоганн-Фрідріх син Йоганнеса та Анни-Марії-Марґарети (11.12.1804, Штайнау – †, Уличне, похований 27.04.1831 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія Шнелль (20.03.1803, Найдорф – †25.01.1833, Ґассендорф, похована 27.01.1833 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 14.11.1824 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Хрістіна (в подружжі – Даунгаймер[157]) (24.02.1825/15.03.1825, Уличне, хрещена 24.02.1825/15.03.1825 там же – †після 09.09.1891); 2. Міхаель (21.09.1827, Уличне, хрещений ?.09.1827, там же); 3. Йоганн (30.09.1829, Уличне, хрещений 04.10.1829 в Бриґідках – †20.03.1844, Ґассендорф, похований 20.03.1844 там же).		
Даунгаймер (Кеплер)[158]	Йоганн-Вільгельм син Йоганнеса та Анни-Марі-Марґарети (14.03.1806, Дрогобич – †26.01.1882, Ґассендорф, похований 27.01.1882 там же);	Марія Кепплер (24.07.1812, Уличне – †03.05.1850, Ґассендорф, похована 05.05.1850 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.05.1850 р.
	Діти: 1. Матіаш (02.05.1831, Ґассендорф, хрещений 04.05.1831 в Бриґідках – †24.08.1835, Ґассендорф). Помер через спазми; 2. Катаріна-Елізабета (26.07.1832, Ґассендорф. Хрещена 27.07.1832 в Бриґідках – †?); 3. Катаріна (1833 – †27.08.1835, Ґассендорф); 4. Гайнріх (20.04.1835, Ґассендорф, хрещена 20.04.1835 – †08.08.1873, похований 09.08.1873). Помер від холери; 5. Катаріна-Барбара (в подружжі – Мьок) (23.09.1837, Ґассендорф, хрещена 24.09.1837 там же – †?) 6. Себастьян (09.04.1840, Ґассендорф, хрещена 12.04.1840 в Уличному – †11.04.1893 в Ґасендорфі, похована 13.04.1893 там же); 7. Марія-Елізабета (в подружжі – Шьопп) (26.03.1842, Ґассендорф. Хрещена 28.03.1842 там же – †?); 8. Якоб (12.04.1844, Ґассендорф, хрещений 15.04.1844 там же – †?); 9. Мартін (26.02.1848, Ґасендорф, хрещений 27.02.1848 в Бриґідках – †?); 10. Катаріна (1850 – †?).		
Даунгаймер (Лутц/Луц)[159]	Гайнріх син Йогана-Вільгельма і Марії (20.04.1835, Ґассендорф, хрещена 20.04.1835 – †08.08.1873, похований 09.08.1873). Помер від холери. Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія Лутц/Луц (26.12.1837, Ґассендорф. Хрещена 28.12.1837 там же – †22.06.1926). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.10.1856 в Ґассендорфі. Принаймні до 21.01.1894 р. родина проживала в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна (01.10.1857, Ґассендорф, хрещена 04.10.1857 там же – †14.10.1857 померла і похована 16.10.1857 там же); 2. Матіаш (13.09.1858, Ґасендорф, хрещений 16.09.1858 – †?); 3. Розіна (в подружіж – Ендерс) (13.10.1860, Ґассендорф, хрещена 21.10.1860 там же – †?); 4. Петер (16.08.1862, Ґассендорф, хрещений 19.08.1862 там же – †?); 5. Якоб (10.01.1864, Ґассендорф, хрещений 14.01.1864 там же – †17.11.1932, Бриґідки); 6. Елізабета (04.03.1865, Ґассендорф, хрещений 07.03.1865 там же – †21.03.1865 помер і похований 22.03.1865 там же); 7. Йоганн (26.04.1866, Ґассендорф. Хрещений 29.04.1866 – †10.02.1867 помер і похований 12.02.1867 там же). Помер через слабкий імунітет; 8. Валентін (01.09.1867, Ґассендорф, хрещений 08.09.1867 там же – †?); 9. Вільгельм (24.06.1869, Ґассендорф. Хрещений 27.06.1869 там же – †15.01.1875 помер і похований 17.01.1875 там же); 10. Доротея (30.10.1870, Ґассендорф, хрещена 02.11.1870 там же – †12.08.1873 помер і похований 13.08.1873 там же). Помер від холери; 11. Йоганн (21.01.1872, Ґассендорф, хрещений 29.01.1872 в Уличному – †?); 12. Доротея (в подружжі – Айхенляуб) (25.01.1874, Ґассендорф, хрещена 27.01.1874 – †?).		

[156] Ibid. – № 338. – S. 258.
[157] Ibid. – № 781. – S. 592-593.
[158] Ibid. – № 339. – S. 258-259.
[159] Ibid. – № 342. – S. 262-363.

Даунгаймер (Фрік)[160]	Мартін син Йогана-Вільгельма і Марії (26.02.1848, Ґасендорф, хрещений 27.02.1848 в Бриґідках – †після 26.11.1894); Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Фрік (22.04.1857, Ґассендорф, хрещена 25.04.1857 там же – †після 26.11.1894). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.01.1879 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Марія (17.11.1879, Ґассендорф, хрещена 17.11.1879 в Уличному – †18.11.1879, Ґассендорф, похована 20.11.1879 там же). Причина смерті: слабкий імунітет при народженні; 2. Йоганн (16.11.1881, Уличне – †12.02.1886 помер і похований 14.02.1886 в Ґассендорфі); 3. Мартін (04.01.1884, Уличне – †17.03.1884 помер і похований 19.03.1884 в Ґассендорфі). Помер від коклюшу; 4. Валентін (18.05.1885, Уличне – † 10.02.1886 помер і похований 23.02.1886 в Ґассендорфі); 5. Якоб (20.08.1888, Уличне – †26.11.1894 помер і похований 28.11.1894 в Ґассендорфі).		
Даунгаймер II (Фрік) [161]	Йоганн Даунгаймер (02.03.1828, Доброгостів, хрещений ?.03.1828 там же – †27.11.1884, Ґасендорф, похований 29.11.1884 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Елізабета Фрік (28.01.1830, Ґассендорф, хрещена 30.01.1830 там же – †02.07.1877 померла і похована 04.07.1877 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 16.07.1854 в Ґассендорфі, де згодом сім'я проживала усе життя.
	Діти: 1. Катаріна (в подружжі – Шьопп) (06.06.1855, Ґассендорф – †?); 2. Якоб (07.04.1858, Ґассендорф, хрещений 12.04.1858 там же – †23.06.1888. Найдорф, похований 25.06.1888 там же). Помер від запалення легень; 3. Йоганн (21.04.1861, Ґассендорф, хрещений 22.04.1861 в Бриґідках – †?); 4. Розіна (02.03.1863, Ґассендорф, хрещений 06.03.1863 там же – †25.05.1869, похована 28.05.1869). Померла від тривалого кашлю (емфізема легень); 5. Елізабета (13.07.1867, Ґасендорф, хрещена 17.07.1867 там же – †25.04.1869, похована 27.04.1869); 6. Марія (в подружжі – Шьопп) (26.03.1870, Ґассендорф, хрещена 02.04.1870 в Уличному – †15.03.1891, Найдорф, похована 16.03.1891 там же). Померла при пологах.		
Даунгаймер (Іссель)[162]	Якоб Даунгаймер (07.04.1858, Ґассендорф, хрещений 12.04.1858 там же – †23.06.1888, Наудорф, похований 25.06.1888 там же). Помер через хворобу легень. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Іссель (02.04.1862, Бриґідки, хрещена 06.04.1862 там же – † після 05.10.1890). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 18.03.1883 р. У подружжя народилося 3-є дітей (Валентін, Філіппіна та Йоганн) ,які проживали із батьками у Найдорфі.
Даунгаймер (Енґельманн)[163]	Петер син Йогана-Вільгельма і Марії (16.08.1862, Ґассендорф, хрещений 19.08.1862 там же – †після 21.11.1895). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна (Енґельманн) (13.06.1868, Бриґідки, хрещена 17.06.1868 там же– †21.11.1895 в Уличному. Похована 23.11.1895 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.02.1888 в Ґассендорфі. У подружжя дітей не було.

[160] Ibid. – № 343. – S. 263.
[161] Ibid. – № 341. – S. 261-262.
[162] Ibid. – № 344. – S. 264.
[163] Ibid. – № 345. – S. 264.

Даунгаймер (Шпайдель)[164]	Якоб син Йогана-Вільгельма і Марії (10.01.1864, Ґассендорф, хрещений 14.01.1864 там же – †17.11.1932, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Маґдалена Шпайдель (14.04.1871, Бриґідки, хрещена 22.04.1871 – †1945). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 29.04.1890 в Бриґідках. У подружжя народилося 7-ро дітей (Терезія, Філіппіна, Якоб, Катаріна, Йоганн, Петер та Гайнріх), які проживали із батьками у Бриґідках.
Даунгаймер (Баслер)[165]	Вільгельм Даунгаймер (11.12.1873, Ґассендорф, хрещений 14.12.1873 там же – †після 1907). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Баслер (10.01.1874, Найдорф коло Дрогобича, хрещена 11.01.1874 там же – †після 1907). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 04.12.1907 р. У подружжя народився 1 син Якоб (04.12.1907, Стрий – †19.03.1983).
Зіммер (Метцлер)[166]	Йоганнес Зіммер (05.10.1811, Бриґідки – †07.02.1861, Стрий, похований там же 09.02.1861). Помер від пневмонії у стрийській міській лікарні. Віросповідання: лютеранство.	Йоганнес Зіммер (05.10.1811, Бриґідки – †07.02.1861, Стрий, похований там же 09.02.1861).	Весіллшя відбулося 02.11.1830 р. в Бриґідках. У подружжя було 6-ро дітей (Марія-Катаріна (у подружжі – Рупп), Філіпп, Катаріна-Марґаретта (в подружжі Мерк), Хрістіна-Марґарета, Філіппіна та Мартін). З 12.01.1852 р. Йоганнес тимчасово проживав у Ґассендорфі.
Іссель (Пафф)[167]	Фрідріх Іссель (28.11.1800, Бриґідки – †27.12.1863, Доброгостів, похований 29.12.1863 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Пафф (02.02.1805, Бриґідки – †05.02.1877, похована 07.02.1877, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.02.1827 в Йозефсберґу.
	Діти: 1. Петер (1828 – †10.08.1873, Уличне, похований 11.08.1873 в Ґассендорфі). Помер від холери; 2. Йоганн (16.11.1834, Доброгостів – †10.05.1883, Блоня або Болоня, похований 12.05.1883 там же); 3. Катаріна (в подружжі – Кулльманн) (1835 ,Доброгостів – †08.08.1873, Уличне). Померла від холери; 4. Елізабета (в подружжі – Якобі) (11.10.1837, Доброгостів – †06.04.1894, Колпець, похована 08.04.1894 там же); 5. Новонароджене дитя (21.02.1838, Бриґідки – †?); 6. Хрістіна (в подружжі – Сельтманн) (21.02.1838, Бриґідки – †19.10.1893, Трускавець, похована 21.10.1893 там же). Померла від раку; 7. Людвіґ (23.03.1842, Доброгостів – †?); 8. Франц (04.12.1843, Доброгостів – †?); 9. Елізабет (08.09.1847, Доброгостів – †10.09.1877, похована 12.09.1877 там же). Померла від епілепсії.		

[164] Ibid. – № 346. – S. 264-265.
[165] Ibid. – № 347. – S. 265.
[166] ODG-1794/1870. –№ 1707. – S. 703-704.
[167] OBG-1783/1895. – № 1060. – S. 798-799.

Іссель (Швайтцер, Мьок)[168]	Філіпп Іссель (22.11.1810, Бриґідки – †01.05.1865, Стрий, похований 02.05.1865 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Естер Іссель (в подружжі: І-Іссель, ІІ-Гарґесгаймер, ІІІ-Мьонер) (23.08.1795, Бриґідки – †06.08.1851, похована 08.08.1851 там же). Померла від пневмонії. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 27.01.1833 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Філіппіна (в подружжі – Драйт) (13.05.1834, Бриґідки, хрещена 16.05.1834 там же – †02.09.1871, Стрий, похована 04.09.1871 там же). Померла від перевтоми; 2. Йоганн (07.06.1836, Бриґідки, хрещений 10.06.1836 там же – †-03.05.1842 там же, похований 05.05.1842 там же). Помер від кору; 3. Йоганн-Ґеорґ (09.06.1839, Бриґідки, хрещений 09.06.1839 – †23.06.1839 там же).		
		ІІ-дружина: Марія Мьок (в подружжі: І-Шпайдель, ІІ-Іссель) (1810 – †17.07.1862, Ґассендорф, похована 19.07.1862 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.02.1854 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Філіпп (21.01.1856, Ґассендорф, хрещений 21.01.1856 там же – †?); 2. Йоганн (11.05.1859, Ґассендорф, хрещений 11.05.1859 – †27.08.1859 помер і похований 29.08.1859 там же).		
Кепплер (Ваймер)[169]	Якоб Кепплер (1759, Обергаузен – †12.02.1830, ґассендорф, похований 14.02.1830 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія-Барбара Ваймер (1764, Мьоссінґен – †01.11.1816 в Уличному). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1787 р.
	Діти: 1. Мартін (26.05.1786 – †26.02.1787, Ґассендорф). Помер від сильного кашлю; 2. Якоб (1789 – †08.01.1865, Ґассендорф, похований 10.01.1865 там же). Помер від старості; 3. Анна-Катаріна (в подружжі – Гацк) (08.03.1790, Ґассендорф – †?); 4. Фрідеріка (14.09.1792, Ґассендорф – †?); 5. Йоганн-Ґеорґ (23.04.1795, Ґассендорф – †?); 6. Катаріна (03.11.1796, Ґассендорф – †?); 7. Розіна (13.11.1802, Ґассендорф – †01.12.1802 там же); 8. Елізабета (13.11.1802, Ґассендорф – †30.11.1802 там же).		
Кепплер (Ваймер)[170]	Якоб (1789 – †08.01.1865, Ґассендорф, похований 10.01.1865 там же). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Марія-Барбара Ваймер (16.05.1791, Ґассендорф – †02.10.1853, Ґассендорф, похована 04.10.1853 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 20.10.1805 в Бриґідках.
	Діти: 1. Елізабета (в подружжі: І-Кепплер, ІІ- Голлінґер) (1810 – †25.12.1848, Ґассендорф, похована 27.12.1848 там же). Померла через водянку; 2. Марія (в подружжі – Даунгаймер) (24.07.1812, Уличне, хрещена 25.07.1812 в Бриґідках – †03.05.1850, Ґассендорф, похована 05.05.1850 там же). Померла через пневмонію; 3. Маттеуш (06.11.1813, Уличне – †?).		

[168] Ibid. – № 1061. – S. 799-800; № 1070. – S. 809.
[169] Ibid. – № 1149. – S. 861.
[170] Ibid. – № 1151. – S. 862-863.

Кляйн (Шнайдер)[171]	Йоганн-Якоб Кляйн (1807, Найдорф – †13.12.1879 помер і похований 02.01.1880). Помер від старості. Віросповідання: євангелісти реформатори.	Марія-Катаріна Шнайдер (10.10.1810, Йозефсберґ, хрещена 14.10.1810 там же – †20.02.1874, Найдорф, похована 22.02.1874 там же). Померла від пневмонії. Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося 22.11.1831 в Йозефсберґу.
	Діти: 1. Валентін (04.12.1834, Найдорф, хрещений 07.12.1834 там же – †?); 2. Катаріна-Марґарета (в подружжі – Баіш) (05.11.1836, Найдорф, хрещений 07.11.1836, Болехівці – †22.03.1866, Ґассендорф, похована 24.03.1866 там же). Померла під час пологів; 3. Йоганн-Ґеорґ (03.12.1838, Найдорф, хрещений 04.12.1838 там же – †13.12.1846 там же, похований 15.12.1846 там же); 4. Катаріна-Марґарета (11.04.1843, Найдорф, хрещена 14.04.1843 там же – †?); 5. Катаріна-Елізабета (в подружжі – Ребманн) (1846 – †?); 6. Йоганн-Якоб (23.05.1846, Найдорф, хрещений 28.05.1846 в Бриґідках – †01.09.1873, Найдорф, похований 03.09.1873 там же); 7. Йоганн-Фрідріх (03.08.1849, Найдорф, хрещений 05.08.1849 Бриґідки – †25.11.1891, Найдорф, похований 27.11.1891 там же); 8. Елізабета-Барбара (в подружжі – Штадельмайєр) (10.02.1852, Найдорф, хрещена 12.02.1852 в Бриґідках – †?).		
Кляйн (Вендель)[172]	Йоганн-Фрідріх (27.08.1818, неайдорф, хрещений 30.08.1818 там же – †після 24.02.1857). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Дружина-I: Катаріна Вендель (в подружжі: I-Кляйн, II-Ваґнер). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.01.1843 в Бриґідках. У подружжя народилося 4-ро дітей (Елізабета, Йоганн-Філіпп, Йоганн-Валентін та Йоган-Міхаель). Між 17.08.1855 та 24.02.1857 рр. Родина проживала в Ґассендорфі.
		Дружина-II: Доротея Ґьорінґ (19.07.1828, Уличне, хрещена ?.07.1828 там же – †17.08.1855, Ґассендорф, похована 19.08.1855 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.05.1855 в Ґассендорфі. Дітей в подружжя не було.
		Дружина-III: Елізабета Даунгаймер (в подружжі: I-Кляйп, II-Щьопп) (1819 – †після 03.05.1879). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 24.02.1857 в Найдорфі. Дітей в подружжя не було.

[171] Ibid. – № 1173. – S. 875-876.

[172] Ibid. – № 1173. – S. 875-876; № 1176. – S. 878; № 1177. – S. 878.

<table>
<tr><td>Кьоглер (Келлер)[173]</td><td>Гайнріх-Якоб (04.03.1808, Бриґідки – †01.11.1869 там же, похований 03.11.1869 там же). Віросповідання: лютеранство.</td><td>Анна-Катаріна (03.03.1808, Бриґідки – †30.01.1864). Віросповідання: лютеранство.</td><td>Весілля відбулося перед 1831 р. У подружжя народилося 12-ро дітей (Хрістіна-Елізабета, Йоганн-Петер, Марія-Катаріна, Катаріна-Марґарета, Йоганн-Міхаель, Марія-Катаріна, Йоганн-Гайнріх, Елізабета-Барбара, Філіпп, Якоб, Марія та новонароджене дитя, яке померло при пологах у 1954 р.) з них Катаріна-Марґарета (22.05.1836 – †17.10.1884) проживала з чоловіком (в подружжі – Шнайдер) в Уличному і похована в Ґассендорфі.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Куллманн[174]</td><td>Фрідріх (23.09.1763, Вайлер – †27.01.1841, Болехів) Віросповідання: лютеранство</td><td>Анна-Францішка Ґрос (23.09.1763, Зіпперсфельд – †24.10.1813, Бригідки, Ланівка). Померла при пологах 12-ї дитини. Віросповідання: лютеранство</td><td>27.10.1817 р. проживав в Уличному, а 23.01.1825 р. в Ґассендорфі. Від 27.01.1841 р. працював вчителем у Ґассендорфі, у зв’язку із чим тут проживала вся родина.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Діти:
1. Конрад (1785, Бригідки, Ланівка – †02.05.1836). Помер через пере виснаження організму;
2. Марія-Елізабета (в подружжі – Шьонеманн) (25.05.1788, Бригідки, Ланівка – †?);
3. Ґеорґ-Вільгельм (в подружжі – Шьонеманн) (16.10.1790, Бригідки, Ланівка – †24.10.1790). Помер від подагри;
4. Марія-Маґдалена (30.09.1791, Бригідки, Ланівка – †25.04.1793). Померла від віспи;
5. Катаріна-Фрідеріка (04.02.1794, Бригідки, Ланівка – †18.06.1802);
6. Фредеріка (27.12.1795, Бригідки, Ланівка – †22.01.1754, Дорнфельд на Тернопільщині). Померла від старості.
7. Фрідріх (23.06.1798, Бригідки, Ланівка – †?);
8. Доротея (в подружжі – Зіммерманн) (25.05.1801, Бригідки, Ланівка – †02.12.1847, Болехів). 23.01.1825 р. Доротея Куллманн одружилася із Якобом Зіммерманном (1805, Ґассендорф – †?)[175]. Померла від тифу.
9. Анна-Хрістіна (19.01.1804, Бригідки, Ланівка – †10.02.1861, Болехів). Помер від пневмонії;
10. Йоганн-Філіпп (20.08.1807, Бригідки, Ланівка – †21.08.1809, Болехів). Помер від жовтухи;
11.Маґдалена (10.05.1810, Бригідки, Ланівка – †19.02.1855, Болехів). Помер від водянки;
12.Новонароджене дитя (†24.10.1813, Бригідки).</td></tr>
<tr><td></td><td>ІІ-га дружина:
Елізабет (Прізвище?) (11.10.1778 – †25.11.1837, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Діти:
1. Петер (10.09.1816, Бригідки, Ланівка – †19.05.1889, Ґассендорф). Помер від старості;
2. Марія-Елізабета (27.10.1817, Улично – †18.06.1847, Ґассендорф).</td></tr>
</table>

[173] Ibid. – № 1242. – S. 921-922.

[174] OBG-1800/1870. – № 377, 379. – S. 229-230, 233-234.

[175] Ibid. – № 879. – S. 538-539.

Ланґ[176]	Йоганн-Ґеорґ Ланґ (20.11.1761, Трохтельфінґен (Німеччина) – †19.11.1840, Уличне, похований 21.11.1840, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	?	Одружився у 1802 р. Мав одного сина Ґеорґа (1802 – †?)
Ланґ[177]	Ґеорґ Ланґ (1802, Трохтельфінґен (Німеччина) – †після 1872, Бриґідки). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія Ґаск (15.08.1802, Ґассендорф – †10.10.1853, Алтершвехе, похована 12.10.1853 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.11.1830 р. в Бриґідках. З 06.06.1834 р. сім'я проживала в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна (06.06.1834, Ґассендорф, хрещена 08.06.1834 там же – †10.03.1835, там же); 2. Андреас (01.12.1835, Ґассендорф, хрещений 03.12.1835 в Уличному – †?); 3. Фрідріх (06.06.1834, Ґассендорф, хрещений 08.06.1834 там же – †28.09.1840, там же); 4. Марія (25.09.1840, Ґассендорф, хрещена 27.09.1840 там же – †?).		
Лутц/Луц (Зіммер)[178]	Йоганн-Мартін Лутц/Луц (02.10.1771, Мьосінґен – †07.11.1842, Ґассендорф, похований 09.11.1842 там же). Віросповідання: лютеранство.	Марія-Елізабета Зіммер (11.09.1773, Сеелен, хрещена в Ратскірхені – †26.12.1843, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.06.1790 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Йоганнес (01.01.1792, Ґссендорф – †13.11.1844 помер і похований 15.11.1844 там же). Помер через сухоти; 2. Катаріна (в подружжі Шнайдер) (11.06.1793, Ґассендорф – †05.07.1831, Коломия). Померла від холери; 3. Барбара-Катаріна (12.08.1795, Ґассендорф – †?); 4. Анна-Марія (в подружжі – Фріцк/Фрік) (22.01.1797, Ґассендорф – †17.04.1846 померла і похована там же). Померла через перевтому; 5. Петер (1798, Ґассендорф – †24.02.1848 помер і похований 26.02.1848 там же). Помер через сухоти; 6. Барбара (ві подружжі – Амбрустер) (07.02.1801, Ґассендорф – †15.06.1843 померла і похована 17.-6.1843 там же). Померла від водянки; 7. Марґарета (в подружжі – Літценберґер) (21.09.1805, Уличне – †07.02.1862, Ґассендорф, похована 09.02.1862 там же). Померла від пневмонії; 8. Людвіґ (1807 – †30.03.1849, Ґассендорф, похований 01.04.1849 там же). Був убитий; 9. Катаріна (в подружжі – Гойхель) (1808, Ґассендорф – †19.07.1838, Уличне, похована 21.07.1838 там же); 10. Елізабета (в подружжі – Бух) (1805, Ґассендорф – †22.01.1847 померла і похована 24.01.1847 там же). Померла через сухоти; 11. Маґдалена (02.01.1810 – †02.01.1832, Ґассендорф, похована 04.01.1832 там же); 12. Міхаель (?.04.1813, Ґассендорф, хрещений 16.04.1813 в Бриґідках – †?) 13. Хрістіна-Барбара (в подружжі – Ґрауер) (1816 – †?); 14. Андреас (24.08.1817, Уличне – †17.10.1862, Ґассендорф, похований 19.10.1862 там же). Помер через перевтому.		

[176] ODG-1794/1870. –№ 707. – S. 285.

[177] Ibid. –№ 708. – S. 285.

[178] OBG-1783/1895. – № 1448. – S. 1067-1068.

Лутц/Луц (Фріцк/Фрік)[179]	Петер (1798, Ґассендорф – †24.02.1848 помер і похований 26.02.1848 там же). Помер через сухоти. Віросповідання: лютеранство.	Фрідеріка Фріцк/Фрік (13.05.1801, Ґассендорф – †08.03.1868 померла і похована 10.03.1868 там же). Померла від старості. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 22.11.1818 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Йоганн (1819, Ґассендорф – †25.10.1835 помер і похований 27.10.1885 там же). Помер через астму; 2. Йозеф (15.10.1821 – †15.10.1831, Ґассендорф помер і похований 17.10.1831 там же); 3. Барбара (в подружжі: І-Дрессель, ІІ-Шьонеманн) (14.06.1823, Ґассендорф – †?); 4. Фрідріх (03.03.1825, Ґассендорф, хрещений 06.03.1825 Бриґідки – †?); 5. Анна-Марія (29.06.1829, Ґассендорф, хрещена 02.07.1829, Бриґідки – †26.01.1832, Ґассендорф, похована 28.01.1832 там же); 6. Розіна (12.05.1831, Ґассендорф, хрещена 15.05.1831, Бриґідки – †06.01.1836, Ґассендорф, похована 08.01.1836 там же); 7. Марґарета (в подружжі – Ґойхель) (18.12.1832, Ґассендорф, хрещена 21.12.1832, Бриґідки – †21.02.1876, Уличне, похована 23.02.1876 в Ґассендорф). Померла від крововиливу; 8. Матіаш (11.04.1834, Ґассендорф, хрещений 13.04.1834 там же – †11.05.1835 там же); 9. Якоб (14.02.1836, Ґассендорф – †03.08.1873, Уличне, похований 04.08.1873 в Ґассендорфі). Помер від холери; 10. Катаріна (в подружжі – Кьолер) (08.05.1838, Ґассендорф, хрещена 08.05.1838 там же – †17.03.1884, Уличне, похована 19.03.1884, Ґассендорф). Померла від пневмонії; 11. Марія (в подружжі: І-Адельманн, ІІ-Ґольдербаум) (01.02.1840, Ґассендорф, хрещена 02.02.1840 – †17.06.1908, Alt Frautautz); 12. Людвіґ (22.04.1842, Ґассендорф, хрещений 24.04.1842 там же – †10.09.1842 помер і похований 12.09.1842 там же); 13. Елізабета (в подружжі – Літценберґер) (20.08.1848, Ґассендорф, хрещена 24.08.1843 там же – †?).		
Лутц/Луц (Шіллінґ)[180]	Маттеуш (10.05.1807, Ґассендорф – †15.05.1891). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Шіллінґ (18.04.1805, Бриґідки – †23.05.1852, Ґассендорф, похована 25.05.1852 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 08.02.1825 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Катаріна (в подружжі – Амбрустер) (21.11.1824, Ґассендорф, хрещена 23.11.1824, Бриґідки – †?); 2. Петер (31.03.1828, Ґассендорф, хрещений ?.04.1828, Уличне – †?); 3. Елізабета-Марґарета (07.02.1830, Ґассендорф, хрещена 10.02.1830 там же – †19.04.1842 померла і похована 21.04.1842 там же). Померла від кору; 4. Розіна (в подружжі – Лутц/Луц) (26.10.1832, Ґассендорф, ХРЕЩЕНА 28.10.1832 Бриґідках – †?); 5. Доротея (в подружжі – Баіш) (02.03.1835, Ґассендорф, хрещена 02.03.1835 там же – †08.11.1893 померла і похована 10.11.1893 там же). Померла від тифу; 6. Барбара (в подружжі – Фріцк/Фрік) (02.05.1836, Ґассендорф, хрещена 04.05.1836 там же – †?); 7. Анна-Марія (в подружжі – Даунгаймер) (26.12.1837, Ґассендорф, хрещена 28.12.1837 там же – †22.06.1926); 8. Філіппіна (в подружжі – Ульмер) (16.07.1840, Ґассендорф, хрещена 19.07.1840 там же – †?); 9. Катаріна-Елізабета (в подружжі – Літценберґер) (27.09.1842, Ґассендорф, хрещена 29.09.1842 там же – †?); 10. Людвіґ (03.01.1845, Ґассендорф, хрещений 05.01.18454 там же – †16.08.1845 помер і похований 18.08.1845 там же); 11. Йоганн-Фрідріх (15.07.1846, Ґассендорф, хрещений 17.07.1846 там же – †12.04.1847 помер і похований 14.04.1847 там же); 12. Мартін (24.06.1849, Ґассендорф, хрещений 26.06.1849 там же – †?).		

[179] Ibid. – № 1449. – S. 1070-1071.

[180] Ibid. – № 1449. – S. 1070-1072.

Лутц/Луц (Фріцк/Фрік)[181]	Андреас Лутц/Луц (24.08.1817, Уличне – †17.10.1862, Ґассендорф, похований 19.10.1862 там же). Помер через перевтому. Віросповідання: лютеранство.	Елізабета Фріцк/Фрік (в подружжі: І-Лутц/Луц, ІІ-Бух) (08.10.1815, Уличне – †05.11.1879, похована в Ґассендорфі). Померла через сухоти. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 08.05.1838 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна-Барбара (30.05.1840, Уличне, хрещена 31.05.1840 в Ґассендорфі – †15.06.1840 померла і похована 17.06.1840 там же); 2. Йоганн (13.11.1841, Ґассендорф, хрещений 14.11.1841 в Бриґідках – †03.11.1866 в Ґассендорфі, похований 05.11.1866 там же). Помер від пневмонії; 3. Людвіґ (20.07.1843, Уличне, хрещений 23.07.1843 в Бриґідках – †27.10.1892, Уличне, похований 29.10.1892 в Ґассенедорфі). Помер від пневмонії; 4. Елізабета-Барбара (01.12.1845, Ґассендорф, хрещена 03.12.1845 там же – †?); 5. Елізабета-Маґдалена (в подружжі: І-Бауер, ІІ-Голлінґер); 6. Новонароджене дитя померло 20.11.1848 в Ґассендорфі; 7. Фрідріх (12.12.1849, Ґассендорф, хрещений 18.12.1849 – †12.06.1873 помер і похований 14.06.1873 там же). Помер через наповнення легень водою; 8. Якоб (01.12.1851, Ґассендорф, хрещений 06.12.1851 там же – †12.09.1853 помер і похований 23.09.1853 там же); 9. Петер (02.09.1854, Ґассендорф, хрещений 05.09.1854 – †18.03.1855 помер і похований 20.03.1855 там же); 10. Елізабет-Барбара (в подружжі – Ґьорінґ) (25.11.1856, Ґассендорф, хрещена 29.11.1888, Уличне, похована 30.01.1888 в Ґассендорфі). Померла від тифу; 11. Матіаш (14.03.1860, Ґассендорф, хрещений 19.03.1860 там же – †27.01.1862 помер і похований 19.01.1862 там же). Помер від краснухи.		
Лутц/Луц (Ланґ)[182]	Йоганн (1819, Ґассендорф – †25.10.1855 помер і похований 27.10.1855 там же). Помер від астми. Віросповідання: ?.	Катаріна Ланґ (17.11.1825, Ґассендорф, хрещена ?.11.1825 в Уличному – †05.12.1892, Ґассендорф, похована 07.12.1892 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 25.10.1842 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Матіаш (27.08.1843, Ґассендорф, хрещений 29.08.1843 там же – †29.06.1845 помер і похований 01.07.1845 там же); 2. Барбара (в подружжі – Амбрустер) (16.01.1846, Ґассендорф, хрещена 17.01.1846 там же – †?); 3. Фрідріх (05.10.1848, Ґассендорф, хрещений 08.10.1848 там же – †7); 4. Елізабет (в подружжі – Лутц/Луц) (26.06.1851, Ґассендорф, хрещена 28.06.1851 там же – †7); 5. Матіаш (30.08.1855, Ґассендорф, хрещений 02.09.1855, Бриґідки – †?); 6. Марія (в подружжі – Ульмер) (24.12.1857, Ґассендорф, хрещена 27.12.1857 там же – †15.10.1893, померла під час пологів, поховна 17.10.1893 в Ґассендорфі); 7. Терезія (18.12.1861, Ґассендорф, хрещена 22.12.1861 там же – †22.01.1863 померла і похована 24.01.1863 там же); 8. Марґарета (в подружжі – Лутц/Луц) (26.11.1863, Ґассендорф, хрещена 30.11.1863 там же – †?); 9. Петер (21.01.1867, Ґассендорф, хрещений 25.01.1867 там же – †07.04.1867 помер і похований 09.04.1867 там же). Помер від затяжного кашлю; 10. Йозеф (03.03.1868, Ґассендорф, хрещений 07.03.1868 там же – †?); 11. Катаріна (в подружжі – Гайль) (13.04.1870, Ґассендорф, хрещена 18.04.1870 там же – †?).		

[181] Ibid. – № 1452. – S. 1074-1075.
[182] Ibid. – № 1453. – S. 1075-1076.

Лутц/Луц (Амбрустер)[183]	Петер Лутц/Луц (31.03.1828, Ґассендорф, хрещений ?.04.1828, Уличне – †після 24.11.1885). Віросповідання: лютеранство.	Марія Амбрустер (09.08.1829, Ґассендорф, хрещена 13.08.1829, Бриґідки – †після 24.11.1885). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 30.01.1849 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна-Марґарета (в подружжі – Лутц/Луц) (08.11.1849, Ґассендорф, хрещена 10.11.1849 там же – †?); 2. Мартін (17.08.1851, Ґассендорф, 20.08.1851 – †27.05.1852 помер і похований 29.05.1852 там же); 3. Матіаш (31.07.1853, Ґассендорф, хрещений 02.08.1853 там же – †?); 4. Мартін (04.05.1870, Ґассендорф, хрещений 14.05.1870 там же – †21.08.1870 помер і похований 23.08.1870 там же).		
Лутц/Луц (Лутц/Луц)[184]	Йоганнес (17.11.1830, Ґассендорф, хрещений 21.11.1830 там же – †13.02.1875 помер і похований 15.02.1875 там же). Віросповідання: лютеранство.	Розіна Лутц/Луц (26.10.1832, Ґассендорф, хрещена 28.10.1832, Бриґідки – †після 13.06.1887, вірогідно в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.10.1849 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна-Барбара (в подружжі – Баслер) (03.12.1850, Ґассендорф, хрещена 06.12.1850 там же – †13.10.1895, Найдорф коло Дрогобича, похована 14.10.1895 там же). Померла від раку шийки матки; 2. Матіаш (08.10.1858, Ґассендорф, хрещений 10.10.1852 там же – †25.06.1858 помер і похований 27.06.1858 там же). Помер від кору; 3. Доротея (в подружжі – Даунгаймер) (23.07.1854, Ґассендорф, хрещений 23.07.1854 там же – †?); 4. Людвіґ (04.02.1856, Ґассендорф, хрещений 05.02.1856 там же – †02.10.1856, Доброгостів, похований там же 04.10.1856); 5. Людвіґ (28.07.1857, Ґассендорф, хрещений 30.07.1857 там же – †?); 6. Матіаш (29.01.1860, Ґассендорф, хрещений 03.02.1860 там же – †?); 7. Анна-Марія (26.07.1862, Ґассендорф, хрещена 29.07.1862 там же – †08.08.1862, похована 10.08.1862 там же); 8. Марґарета (в подружжі – Шмідт) (11.10.1863, Ґассендорф, хрещена 13.10.1863 там же – †?); 9. Філіппіна (04.06.1866, Ґассендорф, хрещена 06.06.1866 там же – †13.02.1868 померла і похована 15.02.1868 там же); 10. Катаріна-Елізабета (22.12.1867, Ґассендорф, 26.12.1867 – †12.09.1872 померла і похована 14.09.1872 там же); 11. Марія (в подружжі – Ґайстлінґер) (26.02.1870, Ґассендорф, хрещена 01.03.1870, Бриґідки – †?); 12. Катаріна-Елізабета (в подружжі: І-Куллманн, ІІ-Голлінґер, ІІІ-Гайль) (09.01.1873, Ґассендорф, хрещена 14.01.1875 там же – †?); 13. Йоганн (09.04.1875, Ґассендорф, хрещений 12.04.1875 там же – †?).		
Лутц/Луц (Шпайдель)[185]	Фрідріх Лутц/Луц (03.03.1825, Ґассендорф, хрещений 06.03.1825, Бриґідки – †?). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Барбара Шпайдель (03.12.1829, Ґассендорф, хрещена 06.12.1829, Бриґідки – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 28.05.1850 р. в Ґассендорфі.

[183] Ibid. – № 1454. – S. 1077.
[184] Ibid. – № 1455. – S. 1078-1079.
[185] Ibid. – № 1456. – S. 1079.

Лутц/Луц (Мьок)[186]	Якоб Лутц/Луц (14.02.1836, Ґассендорф, хрещений 21.02.1836 там же – †після 01.08.1873, можливо у Волі Довголуцькій). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Мьок (19.02.1842, Бриґідки, хрещена 21.02.1842 там же – †16.10.1868, Ґассендорф, похований 18.10.1868 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 01.06.1862 р.
	Діти: 1. Валентін (23.05.1862, Бриґідки, хрещений 01.06.1862 там же – †20.07.1862 помер і похований 22.07.1862 там же); 2. Матіаш (01.10.1863, Ґассендорф, хрещений 05.10.1863 там же – †?); 3. Філіпп (01.06.1866, Ґассендорф, хрещений 06.06.1866 там же – †7); 4. Новонароджене дитя померло при пологах 16.10.1868 р. в Ґассендорфі.		
Лутц/Луц (Амбрустер)[187]	Йоганн Лутц/Луц (13.11.1841, Ґассендорф, хрещений 14.11.1841 в Бриґідках – †03.11.1866, Ґассендорф, похований 05.11.1866 там же). Помер від пневмонії. Віросповідання: лютеранство.	Ева-Барбара Амбрустер (в подружжі: I-Ульмер, II-Лутц/Луц, III-Літценберґер) (10.10.1840, Стебник – †після 02.03.1906 р., можливо в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 26.01.1864 р. в Ґассендорфі. У подружжя народилася одна дочка Катаріна (в подружжі – Гойхель) (03.07.1865, Ґассендорф, хрещена 07.07.1865 там же – †?).
Лутц/Луц (Баслер)[188]	Людвіґ Лутц/Луц (20.07.1843, Уличне, хрещений 23.07.1843 Бриґідки – †27.10.1892, Уличне, похований 29.10.1892, Ґассендорф). Помер від пневмонії. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Баслер (22.03.1849, Найдорф, хрещена 25.03.1849 там же – †після 27.10.1892, вірогідно в Уличному). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.02.1868 в Найдорфі коло Дрогобича.
	Діти: 1. Елізабета (в подружжі – Ґьорінґ) (25.03.1869, Ґассендорф, хрещена 27.03.1869 там же – †7); 2. Катаріна (26.02.1872, Ґассендорф, хрещена 29.02.1872 там же – †28.05.1872 померла і похована 30.05.1872 там же); 3. Марґарета (16.04.1874, Ґассендорф, хрещена 19.04.1874 – †21.03.1875 померла і похована 23.03.1875 там же); 4. Катаріна (12.09.1877, Ґассендорф, хрещена 16.09.1877 там же – †?); 5. Марґарета (25.12.1879, Ґассендорф, хрещена 04.01.1880 там же – †?); 6. Розіна (25.09.1886, Ґассендорф – †19.02.1888 померла і похована 21.02.1888 там же).		
Лутц/Луц (Літценберґер)[189]	Якоб Лутц/Луц (14.02.1836, Ґассендорф, хрещений 21.02.1836 там же – †03.08.1873, Уличне, похований 04.08.1873 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Уршуля Літценберґер (27.09.1850, Ґассендорф, хрещена 30.09.1850 там же – †01.08.1873, Уличне, похована 02.08.1873 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 19.01.1869 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Реґіна (05.04.1871, Ґассендорф, хрещена 10.04.1871 там же – †29.05.1871 померла і похована 31.05.1871 там же); 2. Людвіґ (?.01.1873 – †?.01.1873, Уличне, похований 11.08.1873 в Ґассендорфі). Помер від холери.		

[186] Ibid. – № 1458. – S. 1080.
[187] Ibid. – № 1459. – S. 1081.
[188] Ibid. – № 1460. – S. 1081-1082.
[189] Ibid. – № 1461. – S. 1082.

Лутц/Луц (Лутц/Луц)[190]	Фрідріх Лутц/Луц (05.10.1848, Ґасссендорф, хрещений 08.10.1848 там же – †після 17.01.1891, можливо в Ґрюндвірті). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Марґарета Лутц/Луц (08.11.1849, Ґассендорф, хрещена 10.11.1849 там же – †після 17.01.1891). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.02.1871 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Катаріна (29.10.1871, Ґассендорф, хрещена 03.11.1871 там же – †?); 2. Елізабета (24.01.1875, Ґассендорф, хрещена 31.01.1875 там же – †11.03.1875 померла і похована 13.03.1875 там же); 3. Йоганн (31.12.1875, Ґассендорф, хрещений 09.01.1876, Бриґідки – †?); 4. Елізабет (16.09.1878, Ґассендорф, хрещена 22.09.1878 там же – †?); 5. Марія (10.02.1890, Ґасссендорф – †17.01.1891 померла і похована 19.01.1891 там же).		
Лутц/Луц (Ендерс)[191]	Матіаш Лутц/Луц (30.08.1855, Ґассендорф, хрещений 02.09.1855, Бриґідки – †після 27.06.1886, вірогідно в Ґрюдвірті). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна Ендерс (10.02.1860, Ґассендорф, хрещена 13.02.1860 там же – †після 16.11.1880, можливо в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 16.11.1880 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Андреас (05.08.1881, Ґассендорф – †12.06.1883 і похований 14.06.1883 там же); 2. Новонароджене дитя померло не охрещеним 17.12.1882 р. в Ґассендорфі.		
Лутц/Луц (Шнайдер)[192]	Матіаш Лутц/Луц (30.08.1855, Ґассендорф, хрещений 02.09.1855, Бриґідки – †після 27.06.1886, вірогідно в Ґрюдвірті). Віросповідання: лютеранство.	Елізабет Шнайдер (27.06.1886, Ґассендорф – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 11.04.1885 р. В подружжя народилася одна донька Марґарета (11.04.1885, Ґассендорф – †27.06.1886, похована 29.06.1886 там же). Померла від скарлатини.
Маєр[193]	Йоганн-Філіпп Маєр (05.09.1790, Бригідки – †12.05.1843, похований 17.05.1891). Віросповідання: лютеранство. Помер від нервової гарячки.	Марія-Єва Дьорн (13.12.1794, Бригідки – †). Віросповідання: лютеранство.	В подружжя народилося 7-ро дітей (Катерина, Марґарета, Йоганн-Валентін, Філіпп-Якоб, Марія-Елізабета, Катаріна-Марґарета, Йозеф), з яких у Ґассендорфі жив лише Йоганн-Валентін (08.07.1818, Бриґідки, Ланівка – †13.06.1850, Ґассендорф). Помер через виснаження.
Швайтцер (Швайзер)[194]	Ґайнріх Швайтцер (31.05.1815, Бригідки – †09.06.1888). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Елізабета Фюр (1815, Болехів – †06.10.1887, Бриґідки). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	В подружжя народилося 3-є дітей (Філіп, катаріна-Елізабета, Катаріна-Барбара), з них Катаріна-Елізабета, одружившись із німцем на прізвище Мьок (08.03.1837, Бриґідки – †19.06.1909, Ґассендорф) проживала в Ґассендорфі

[190] Ibid. – № 1462. – S. 1082-1083.
[191] Ibid. – № 1464. – S. 1084.
[192] Ibid. – № 1465. – S. 1084.
[193] OBG-1800/1870. – № 431. – S. 264-265.
[194] Ibid. – № 751. – S. 467-468.

Шлямп (Ріппель)[195]	Йоганн-Якоб (Шлямп) (17.11.1832, Йозефсберґ, хрещена 22.11.1832 там же – †?). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Софія-Елізабета Ріппель (04.02.1834, Йозефсберґ, хрещена 09.02.1834 там же – †?). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося 16.08.1863 р. в Йозефсберґу. 08.10.1899 р. подружжя мешкало в Ґассендорфі. У подружжя було 12 дітей (елізабета, катаріна, Елізабета, Якоб, Софія, Барбара, Філіп, Вільгельм ,останнє дитя померло не хрещеним).
Шмідт (Шнайдер)[196]	Йоганн Шмідт (12.06.1808, Йозефсберґ, хрещений 16.06.1808 там же – †). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Доротея Шнайдер (13.09.1823, Ґассендорф, хрещена 14.09.1823 в Бриґідках – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 18.07.1847 р. в Коломиї. Подружжя разом із дітьми (Якоб, Маґдалена, Йоганн-Валентін, Йоганнес, Хрістіна та Катаріна) проживали переважно в Коломиї.
Фрік (Шаммлер)[197]	Ґеорґ-Людвіґ Фрік (17.07.1733 – †?). Віросповідання: лютеранство.	Йоганна-Аґата Шаммлер (? – †?після 1836 р.). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 22.07.1766 р. У подружжя народилося 6-ро дітей (Ґеорґ-Людвіґ, Йоганн-Якоб, Якоб, Йоганн-Хрістоф-Фрідріх, Міхаель та Ґоттліб), з них Йоганн-Хрістоф-Фрідріх (24.05.1775 – 21.11.1830) та Ґоттліб (07.01.1781 – 17.12.1836) були поховані в Ґассендорфі.
Фрік (Ґауґер)[198]	Ґеорґ-Людвіґ Фрік син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (19.04.1767, Вайль-ім-Шенбух (Німеччина) – † після 1809). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія Ґауґер (? – † після 1809). Віросповідання: лютеранство.	Ґеорґ-Людвіґ поселився в Ґассендорфі 18.02.1789 р. 15.06.1792 р. одружився з Анною-Марією.
	Діти: 1. Йоганн-Мартін (15.06.1789, Ґассендорф – †?); 2. Розіна (13.05.1792, Ґассендорф – †?); 3. Ґеорґ-Людвіґ (04.12.1793, Ґассендорф – †?); 4. Аґата (в подружжі – Адамі, згодом Бакас) (15.06.1796, Ґассендорф – †після 09.02.1858).		
Фрік (І-Альбер, ІІ-Лянд-лер)[199]	Йоганн-Якоб Фрік син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (11.09.1769 – 23.08.1834, Бриґідки, похований 25.08.1834 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марґарета Альбер (1750 – †після 1823 р.). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 26.07.1789 р. В Бриґідках. З 1789 р. Родина проживала в Ґассендорфі, а з 1812 в Уличному.
	Діти: 1. Андреас (03.05.1790, Ґассендорф – †22.10.1826); 2. Йоганнес (1798, Ґассендорф – †03.06.1861 помер і похований 05.06.1861 в Ґассендорфі). Помер від старості.		

[195] OKG-1783/1876. –№ 762. – S. 286-287.
[196] Ibid. –№ 792. – S. 307-308.
[197] OBG-1783/1895. – № 557. – S. 427; № 482. – S. 369-370.
[198] ODG-1794/1870. –№ 288. – S. 120; OBG-1783/1895. – № 558. – S. 428.
[199] OBG-1783/1895. – № 559. – S. 428; № 560. – S. 429.

		ІІ-дружина: Уршуля-Катаріна Ландлер (1769 – 27.09.1812, Уличне). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося: 21.10.1798 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Розіна (в подружжі – Вальтер) (? –†?); 2. Аґата (05.10.1806, Ґассендорф – †03.12.1809, Уличне).		
Фрік (Реннер)[149]	Йоганн-Хрістоф-Фрідріх син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (24.05.1775, Баден-Вюртенберґ – †21.11.1830, Ґассендорф). Віросповідання: лютеранство.	Реґіна Реннер (09.07.1777, Вільмандінґен – 06.05.1833, Ґассендорф, похована 08.05.1833 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 21.07.1799 р. в Бриґідках. Подружжя в різний час проживало в Уличному та Ґассендорфі.
	Діти: 1. Фрідеріка (в подружжі – І-Лутц/Луц, ІІ-Нойбецкер) (13.05.1801, Ґассендорф – †08.03.1868 померла і похована 10.03.1868 там же). Померла від старості; 2. Ґеорґ-Фрідріх (05.09.1802, Ґассендорф – †10.03.1858 помер і похований 12.03.1858 там же). Помер через сухоти; 3. Аґата (в подружжі – І-Ґерманн, ІІ-Бух) (25.03.1804, Уличне – †25.03.1876, Ґассендорф, похована 27.03.1876 там же). Померла через сухоти; 4. Ґоттліб (22.06.1806, Ґассендорф – †?); 5. Анна-Марія (в подружжі – Ульмер) (27.08.1807, Уличне – †03.07.1831, Ґассендорф, похована 03.07.1831 там же). Померла від холери; 6. Реґіна (17.05.1809, Ґассендорф – †?); 7. Катаріна (в подружжі – Ульмер) (09.06.1810, Уличне – †31.03.1887, Ґассендорф, похована 02.04.1887 там же). Померла від старості; 8. Якоб (05.07.1812, Уличне – †?); 9. Барбара (15.10.1813, Уличне – †?); 10. Елізабета (в подружжі – І-Лутц/Луц, ІІ-Бух) (08.10.1815, Уличне – †05.11.1879 померла і похована 07.11.1879 в Ґассендорфі). Померла від сухот; 11. Ґеорґ (1816 – †05.08.1844, Ґассендорф, похований 07.08.1844). Помер через судоми.		
Фрік (Реннер)[201]	Андреас син Йоганна-Якоба та Анни-Марґарети (03.05.1790, Ґассендорф – †22.10.1826 там же). Віросповідання: лютеранство.	Барбара Ульмер (01.05.1788, Ґассендорф – †15.07.1851, Ґассендорф, похована 17.07.1851 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 05.03.1809 в Бриґідках. Подружжя проживало в Ґассендорфі, а з 14.09.1812 в Уличному. В цей же час народилася єдина дочка Барбара (14.09.1812, Уличне, хрещена 15.09.1812 там же – †05.05.1868 померла і похована 04.05.1868 там же), яка померла від пневмонії.
Фрік (Ульмер)[202]	Якоб Фрік син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (1783, Баден-Вюрттемберґ – †1826, Ґассендорф?). Віросповідання: лютеранство.	Катарина Ульмер (1766, Ундінґен – †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1812 р. З цього часу подружжя проживало в Уличному, і лише після 23.09.1823 р. в Ґассендорфі. В подружжя дітей не було.

[200] Ibid. – № 561. – S. 429.
[201] Ibid. – № 562. – S. 430.
[202] Ibid. – № 563. – S. 431.

Фрік (Лутц/ Луц)[203]	Йоганнес син Йоганна-Якоба та Анни-Марґарети (1798, Ґассендорф – †03.06.1861, Ґассендорф, похований 05.06.1861 там же). Віросповідання: лютеранство.	Анна-Марія Лутц/Луц (22.01.1797, Ґасендорф – †17.04.1846, Ґассендорф, похована 19.04.1846 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 1822 р. В різний час подружжя проживало в Ґассендорфі (1822 – 15.03.1829, 24.11.1831 – 03.12.1836, 24.11.1841) та Уличному (15.03.1829, 10.11.1840, 03.06.1843 – 28.01.1845).
	Діти: 1. Мартін (1821 – †25.01.1881, Ґассендорф, похований 27.01.1881 там же). Помер від тифу; 2. Андреас (29.11.1823, Ґассендорф (за іншими даними в Уличному?), хрещений 02.12.1823 в Бриґідках – †02.06.1890, Уличне, похований 04.06.1890 в Ґассендорфі). Помер через сухоти; 3. Йоганн (1825 – †?); 4. Барбара (в подружжі – Майєр) (15.03.1829, Уличне, хрещена 17.03.1829 там же – †25.12.1864, Коломия, похована 27.12.1864 там же). Померла через післяпологовий сепсис; 5. Марія-Елізабета (в подружжя – Дрессель) (24.11.1831, Ґассендорф, хрещена 27.11.1831, Бриґідки – †?); 6. Доротея (в подружжі – Ґьобель) (28.04.1833, Ґассендорф, хрещена 30.04, 1833 там же – †?); 7. Петер (03.12.1836, Ґассендорф, хрещений 06.12.1836 там же – †05.05.1854 помер і похований 07.05.1854 там же).		
Фрік (Баіш)[204]	Ґоттліб син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (25.03.1804, Уличне – †11.05.1847, Ґассендорф, похований 13.05.1847 там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна (31.07.1803, Бриґідки – †27.09.1854, Ґассендорф, похована 29.09.1854 там же)	Весілля відбулося 05.05.1822 в Бриґідках. З 28.07.1824 р. родина проживала в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Марія-Катаріна (в подружжі: I-Шпайдель, II-Майєр) (28.07.1824, Ґассендорф, хрещена 29.07.1824, там же – †?); 2. Елізабета (в подружжі – Шпайдель) (25.07.1827, Ґассендорф, хрещена ?.07.1827 в Уличному – †?); 3. Анна-Елізабета (в подружжі: I-Ульмер, II-Даунгаймер) (28.01.1830, Ґассендорф, хрещена 30.01.1830 – †02.07.1877 померла і похована 04.07.1877 там же). Померла через сухоти; 4. Барбара (17.07.1832, Ґассендорф, хрещена 19.07.1832 там же – †?); 5. Реґіна (в подружжі – Шнайдер) (12.11.1834, Ґассендорф, хрещена 12.11.1834 там же – †06.08.1873, Уличне, похована 07.08.1873 в Ґассендорфі). Померла від холери; 6. Доротея (в подружжі – Кьоглер) (12.04.1837, Ґассендорф, хрещена 14.04.1837 там же – †?); 7. Марія (16.09.1839, Ґассендорф, хрещена 19.09.1839 там же – †03.01.1840 померла і похована 05.01.1840 там же) (); 8. Йоганн (01.06.1841 – †01.06.1844, Ґассендорф, похований 03.06.1844 там же). Помер від коклюшу.		
Фрік (Штадельмайєр)[205]	Якоб Фрік син Ґеорґа-Людвіґа та Йоганни-Аґати (1783, Баден-Вюрттемберґ – †1826). Віросповідання: лютеранство.	Аґнес Штадельмайєр (1795 – †10.12.1851, Бриґідки, похована 12.12.1851 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 23.09.1823 р., після чого родина осіла в Ґассендорфі, а згодом проживала в Бриґідках.
	Діти: 1. Якоб (?.09.1823, Ґассендорф, хрещений 23.09.1823 в Уличному – †?); 2. Катаріна-Барбара (24.01.1825, Ґассендорф, хрещена 27.01.1825 в Бриґідках).		

[203] Ibid. – № 564. – S. 431-432.
[204] Ibid. – № 565. – S. 433.
[205] Ibid. – № 566. – S. 434.

Фрік (І-Мерц, ІІ-Санген/ Шанген)[206]	Ґеорґ-Фрідріх Фрік син Йоганна-Хрістофа-Фрідріха та Реґіни (05.09.1802, Ґассендорф – †10.03.1858 помер і похований 12.03.1858 там же). Помер через сухоти. Віросповідання: лютеранство.	Розіна Мерц (29.03.1798, Ґассендорф – †16.03.1834, Ґассендорф, похована 18.03.1834 там же). Померла від лихоманки. Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 02.03.1824 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Якоб (04.02.1825, Ґассендорф, хрещений 06.02.1825 в Бриґідках – †?); 2. Катаріна (19.10.1826, Ґассендорф, хрещена 22.10.1826 там же – †?); 3. Катаріна (в подружжі – Голлінґер/Голлінджер?) (2007.1827, Ґассендорф, хрещена ?.07.1827 в Уличному – †?); 4. Марія (в подружжі – Фрік) (13.07.1830, Ґассендорф, хрещена 15.07.1830 в Бриґідках – †?); 5. Реґіна (в подружжі – Вебер) (18.07.1833, Ґассендорф, хрещена 23.07.1833 там же).		
		ІІ-дружина: Анна-Марія (в подружжі: І-Ульмер, ІІ-Фрік) (22.07.1813, Бриґідки, хрещена 27.07.1813 там же – †07.05.1878, Ґассендорф, похована 09.05.1878 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.07.1834 р. в Бриґідках.
	Діти: 1. Петер (18.08.1835, Ґассендорф, хрещений 18.08.1835 там же – †?); 2. Хрістіна (08.07.1837, Ґассендорф, хрещена 11.07.1837 там же – †15.06.1838 померла і похована 17.06.1838 там же); 3. Йоганн (27.05.1839, Ґассендорф, хрещений 31.05.1839 там же – †08.08.1839 помер і похований 10.08.1839 там же). Помер від коклюша; 4. Катаріна-Марґарета (04.10.1840, Ґассендорф, хрещена 11.10.1840 там же – †?); 5. Елізабета (06.04.1843, Ґассендорф, хрещена 09.04.1843 там же – †20.06.1847 померла і похована 22.06.1847 там же). Померла від запалення горла (фарингіт); 6. Йоганн-Людвіґ (15.08.1844, Ґассендорф, хрещений 18.08.1844 в Бриґідках – †01.06.1847 в Ґассендорфі, похований 03.06.1847 там же). Помер через кір; 7. Матіаш (29.08.1846, Ґассендорф, хрещений 02.09.1846 в Бриґідках – †05.06.1847, Ґассендорф, похований 07.06.1847 там же). Помер через кір; 8. Елізабета (15.01.1849, Ґассендорф, хрещена 16.01.1849 в Бриґідках – †06.08.1853, Ґассендорф, похована 08.08.1853 там же). Померла від дифтерії; 9. Хрістіна (17.01.1852, Ґассендорф, хрещена 21.01.1852 там же – †01.08.1852 померла і похована 03.08.1852 там же); 10. Катаріна-Елізабета (14.10.1853, Ґассендорф, хрещена 15.10.1853 там же - †?).		
Фрік (Шпайдель)[207]	Ґеорґ Фрік син Йоганна-Хрістофа-Фрідріха і Реґіни (1816 – †05.08.1844, Ґассендорф, похований 07.08.1844). Помер через судоми. Віросповідання: лютеранство.	Марія-Барбара Шпайдель (в подружжі: І-Фрік, ІІ-Дрессель) (1816 – †після 25.10.1868). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.05.1837 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Фрідріх (22.10.1837, Уличне, хрещений 24.10.1837 там же – †?); 2. Петер (09.05.1839, Уличне, хрещений 12.05.1839 в Бриґідках – †02.10.1859, Снятин, похований 04.10.1859 в Авґустові). Помер від лихоманки в цивільному шпиталі; 3. Катаріна-Елізабета (17.01.1842, Ґассендорф, хрещена 20.01.1842 – †10.03.1842 померла і похована 12.03.1842 там же). Померла через вроджений слабкий імунітет; 4. Елізабета (16.04.1843, Ґассендорф, хрещена 17.04.1843 там же – †?).		

[206] Ibid. – № 566. – S. 434; 569. – S. 436-437.

[207] Ibid. – № 570. – S. 437-438; 569. – S. 436-437.

Фрік (Ульмер)[208]	Мартін Фрік син Йоганнеса і Анни-Марії (1821 – †25.01.1881, Ґассендорф, похований 27.01.1881 там же). Помер від тифу. Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Барбара Ульмер (14.07.1823, Ґассендорф – †після 15.12.1890 в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.11.1840 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Елізабета-Барбара (24.11.1841, Ґассендорф, хрещена 28.11.1841, там же – †09.07.1867 померла і похована 11.07.1867 там же). Померла від гангрени; 2. Марія (03.06.1843, Ґассендорф, хрещена 07.06.1843 – †14.01.1846 померла і похована 16.01.1846 там же); 3. Доротея (28.01.1845, Ґассендорф, хрещена 30.01.1845 в Бриґідках – †05.04.1846, Ґассендорф, похована 07.04.1846 там же); 4. Андреас (30.01.1847, Ґассендорф, хрещений 02.02.1847 там же); 5. Даніель (20.05.1849, Ґассендорф, хрещений 03.06.1849 там же – †31.07.1849 помер і похований 02.08.1849 там же); 6. Матіаш (07.08.1850, Ґассендорф, хрещений 10.08.1850 – †18.08.1853 помер і похований 20.08.1853 там же). Помер від дифтерії; 7. Доротея (28.07.1853, Ґассендорф, хрещена 02.08.1853 там же – †04.08.1861 померла і похована 06.08.1861 там же). Померла від дифтерії; 8. Йоганн (09.05.1856, Ґассендорф, хрещений 11.05.1856 в Уличному – †?); 9. Матіаш (03.08.1858, Ґассендорф, хрещений 06.08.1858 – †30.06.1869 помер і похований 02.07.1869 там же); 10. Розіна (10.09.1860, Ґассендорф, хрещена 16.09.1860 там же – †18.09.1860 померла і похована 20.09.1860 там же); 11. Даніель (01.01.1862, Ґассендорф, хрещений 04.01.1862 там же – †?); 12. Мартін (30.07.1864, Ґассендорф, хрещений 02.08.1864 там же – †?); 13. Катаріна-Барбара (08.08.1867, Ґассендорф, хрещена 11.08.1867 там же – †28.12.1873 померла і похована 30.12.1873 там же).		
Фрік (Тріттгарт)[209]	Андреас Фрік син Йоганнеса та Анни-Марії (29.11.1823, Ґассендорф (за іншими даними в Уличному, хрещений 02.12.1823 в Бриґідках – †02.06.1890, Уличне, похований 04.06.1890 в Ґассендорфі). Помер через сухоти. Віросповідання: лютеранство.	Елізабета-Барбара Тріттгарт (22.05.1827, Бриґідки, хрещена 24.05.1827 в Йозефсберґу – †06.11.1894, Уличне, похована в Ґассендорфі). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 19.09.1848 в Бриґідках. Родина в різний час проживала в Ґассендорфі (22.09.1849 – 23.05.1867, 10.12.1876, 24.10.1878 – 11.12.1880) та Уличному (27.02.1876, 13.09.1877, 02.06.1890).
	Діти: 1. Катаріна-Марґарета (22.09.1849, Ґассендорф, хрещена 23.09.1849 там же – †?); 2. Йоганн (27.07.1851, Ґассендорф, хрещений 29.07.1851 там же – †?); 3. Доротея (17.09.1854, Ґассендорф, хрещена 21.09.1854 там же – †14.05.1858 померла і похована 16.05.1858 там же). Померла відл кору; 4. Елізабета (в подружжі – Даунгаймер) (22.04.1857, Ґассендорф, хрещена 25.04.1857 там же – †?); 5. Марія (в подружжі – Дрессель) (07.04.1860, Ґассендорф, хрещена 09.04.1860 там же – †?); 6. Катаріна (11.06.1863, Ґассендорф, хрещена 14.06.1863 там же – †?); 7. Марія (23.05.1867, Ґассендорф, хрещена 26.05.1867 там же – †?).		

[208] Ibid. – № 571. – S. 438-439; 569. – S. 436-437.

[209] Ibid. – № 572. – S. 439-440.

Фрік (Штадельмайєр)[210]	Петер Фрік (? – †02.02.1847). Віросповідання: лютеранство.	Аґнес Штадельмайєр (1795 – †10.12.1851, Бриґідки, похована 12.12.1851 там же). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1826 р. У подружжя народилася одна дочка Елізабета (1826 – †?). Впродовж 23.09.1823 – 02.02.1847 рр. подружжя проживало в Ґассендорфі
Фрік (Фрік II)[211]	Йоганн Фрік син Йоганна-Якоба та Анни-Марії (1825 – †після 05.08.1861). Віросповідання: лютеранство.	Марія дочка Ґеорґа-Фрідріха та Розіни Фрік (13.07.1830, Ґассендорф, хрещена 15.07.1830 в Бриґідках – †після 05.08.1861). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 06.07.1852 в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Новонароджене дитя померло при пологах 15.08.1855 в Ґассендорфі; 2. Петер (18.09.1853, Ґассендорф, хрещений 20.09.1853 там же – †?); 3. Якоб (15.08.1855, Ґассендорф, хрещений 17.08.1855 в Бриґідках – †?); 4. Андреас (29.07.1857, Ґассендорф, хрещений 30.07.1857 там же – †23.03.1858 помер і похований 25.03.1858 там же); 5. Доротея (05.08.1861, Ґассендорф, хрещена 06.08.1861 там же – †?).		
Фрік (Ратґебер)[212]	Андреас Фрік син Мартіна і Катаріни-Барбари (30.01.1847, Ґассендорф, хрещений 02.02.1847 там же – †після09.02.1896). Віросповідання: лютеранство.	Елізабета-Марґарета Ратґебер (13.12.1850, Найдорф, хрещений 15.12.1850 в Бриґідках – †09.02.1896). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 07.06.1870 в Найдорфі коло Дрогобича.
	Діти: 1. Йоганн (15.09.1872, Ґассендорф, хрещений 22.09.1872 в Уличному); 2. Мартін (02.05.1874, Ґассендорф, хрещений 08.05.1874 там же – †?); 3. Катаріна (29.09.1877, Ґассендорф, хрещена 06.10.1877 там же – †?); 4. Барбара (29.09.1877, Ґассендорф, хрещена 06.10.1877 – †12.10.1877 померла і похована там же). Померла від подагри.		
Адамі (Фрік)[213]	Філіпп-Мартін Адамі (05.04.1793, Бриґідки – †17.09.1844, Шумлянщизна, похований 20.09.1844 в Стрию). Віросповідання: лютеранство.	Аґата Фрік (1796, Ґассендорф – †після 09.02.1858). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.01.1832 р. в Ґассендорфі.
	Діти: 1. Антон (1833 – †09.11.1836, Стрий). Помер від судорогів.		
Адамі (Фрік)[214]	Філіпп-Мартін Адамі (05.04.1793, Бриґідки - †17.09.1844, Шумлянщизна, похований 20.09.1844 в Стрию). Віросповідання: лютеранство.	Аґата Фрік (1796, Ґассендорф - † після 09.02.1858). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 15.01.1832 р. в Ґельсендорфі. Мали одного сина Антона (1833 - †09.11.1836, Стрий), який помер від судорогів.
Бакас (Фрік)[215]	Вендель Бакас (? - †15.01.1832). Віросповідання: римо-католик.	Аґата Фрік (1796, Ґассендорф - †?). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося у 1814 р. Подружжя проживало в Долині і мало 5-ро дітей (Ева, Анна, Йозеф, Йоганнес та Йозеф).

[210] Ibid. – № 568. – S. 436.
[211] Ibid. – № 573. – S. 440-441.
[212] Ibid. – № 574. – S. 441.
[213] Ibid. – № 31. – S. 25.
[214] ODG-1794/1870. –№ 6. – S. 3.
[215] Ibid. –№ 48. – S. 23-24.

Фрік (Ульмер)[216]	Мартін Фрік син Йоганнеса і Анни-Марії (1821 – † 25.01.1881, Ґассендорф, похований 27.01.1881 р. там же). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна-Барбара Ульмер (14.07.1823, Ґассендорф – † після 31.12.1898 25.01.1881). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 10.11.1840 р. в Ґассендорфі. З 10.11.1840 р. родина проживала в Уличному, а з 24.11.1841 р. в Ґассендорфі. Згодом в різний час впродовж 1843 – 1881 рр. в Ландманні та Ґрюндвірті.
	Діти: 1. Елізабета-Барбара (24.11.1841, Ґассендорф, хрещена 28.11.1841 там же – †09.07.1867). Померла від гангрени; 2. Марія (03.06.1843, Ґассендорф, хрещена 07.01.1843 – †09.07.1867 померла і похована 16.01.1846 р. там же); 3. Доротея (28.01.1845, Ґассендорф, хрещена 30.01.1845 – †05.04.1846 померла і похована 07.04.1846 р. там же); 4. Андреас (30.01.1847, Ґассендорф, хрещений 02.02.1847 – †?); 5. Даніель (20.05.1849, Ґассендорф, хрещений 03.06.1849 – †31.07.1849 помер і похований 02.08.1849 р. там же); 6. Матіаш (07.08.1850, Ґассендорф, хрещений 10.08.1850 – †18.08.1853 помер і похований 20.08.1853 р. там же); 7. Доротея (28.07.1853, Ґассендорф, хрещена 02.08.1853 – †04.08.1861 померла і похована 06.08.1861 р. там же); 8. Йоганн (09.05.1856, Ґассендорф, хрещений 11.05.1856 в Уличному – †?); 9. Матіаш (03.08.1858, Ґассендорф, хрещений 06.08.1858 – †30.06.1869 помер і похований 02.07.1869 р. там же); 10. Розіна (10.09.1860, Ґассендорф, хрещена 16.09.1860 – †18.09.1860 померла і похована 20.09.1860 р. там же); 11. Даніель (01.01.1862, Ґассендорф, хрещений 04.01.1862 – †?); 12. Мартін (30.07.1864, Ґассендорф, хрещений 02.08.1864 – †?); 13. Катаріна-Барбара (08.08.1867, Ґассендорф, хрещений 11.08.1867 – †28.12.1873 померла і похована 30.12.1873 р. там же).		
Фрік (Шлямп)[217]	Мартін Фрік син Мартіна і Катаріни-Барбари Фрік (30.07.1864, Ґассендорф, хрещений 02.08.1864 – †?). Віросповідання: лютеранство.	Софія Шлямп (30.09.1864, Йозефсберґ (коросниця), хрещена 04.10.1864 там же – †?). Віросповідання: євангелісти реформатори.	Весілля відбулося 08.10.1889 в Ґассендорфі. В різний час родина проживала у Ляйнвебері (08.10.1889, 12.04.1892, 30.12.1892, 14.02.1895), Ґассендорфі (08.10.1889, 30.12.1892), Кьоніґсаві (15.12.1890), Вебері (09.02.1895, 13.07.1896, 31.12.1898) та Уличному (13.07.1896).
	Діти: 1. Якоб (15.12.1890, Кьоніґзау (біля Рівного), хрещений 22.12.1890 в Йозефсберзі – †12.04.1892, Кьоніґзау, похований 14.04.1892 в Йозефсберзі); 2. Андреас (30.12.1892, Ґассендорф, хрещений 08.01.1893 там же – †?); 3. Йоганн (09.02.1895, Ґассендорф, хрещений 11.02.1895 там же – †14.02.1895, похований 16.02.1895 там же); 4. Філіп (13.07.1896, Уличне, хрещений 19.07.1896 там же – †?); 5. Даніель (31.12.1898, Уличне, хрещений 01.01.1899 в Ґассендорфі – †?).		

[216] OKG-1783/1876. –№ 215. – S. 85-86.
[217] Ibid. –№ 216. – S. 86-87.

Вірт (Ульмер)[218]	Валентін Вірт (23.12.1862, Долина; хрещений 26.12.1862 там же – † після 07.06.1897). Віросповідання: лютеранство.	Маґдалена Ульмер (12.07.1862, Ґассендорф; хрещена 15.07.1862 там же – † після 07.06.1897). Віросповідання: лютеранство.	Весілля відбулося 22.05.1887 р. в Бриґідках. В різний час родина проживала у: Жидачеві (22.05.1887), Бережниці коло Стрия (03.11.1889, 07.06.1897) та Стриганцях коло Стрия (15.02.1893 –19.07.1894). В подружжя було 5-ро дітей (Валентін, Барабара, Петер, Кароліна та Елізабет).
Ульмер[219]	Андрей Ульмер (17.05.1856, Ґассендорф; хрещений 21.05.1856 в Уличному – † після 04.01.1895). Віросповідання: лютеранство.	Філіпіна Енґельманн (30.03.1863, Болехів – † після 04.01.1895). Помер від старості. Віросповідання: лютеранство.	Подружжя почало жити в Ґассендорфі не пізніше 23.10.1881 р.
	Діти: 1. Елізабет (02.08.1882, Ґассендорф – †02.07.1886, Ґассендорф). Померла від скарлатини. 2. Катерина (02.07.1884, Ґассендорф – †27.06.1886, Ґассендорф). Померла від скарлатини. 3.Елізабета (21.06.1887, Ґассендорф – †04.01.1895, Ґассендорф). Померла від гарячки. 4.Людвіґ (20.08.1889, Ґассендорф – †06.09.1889, Ґассендорф). Помер від подагри.		
Ульмер[220]	Людвіґ (10.04.1863, Ґассендорф; хрещений 12.04.1863 в Ґассендорфі – † після 03.03.1895). Віросповідання: лютеранство.	Катаріна (04.10.1870, Лисовичі – † після 03.03.1895). Віросповідання: лютеранство.	Людвіґ і Катаріна одружилися 14.02.1888 р. У 1890 р. Подружжя остаточно осіло в Ґассендорфі. Усі діти померли в ранньому віці.
	Діти: 1.Елізабета (30.12.1888, Ґассендорф – † 21.02.1890). Померла від гарячки. 2.Йоганн (03.18.1890, Ґассендорф – † 13.02.1891). Помер від гарячки. 3. Йоганн (18.04.1894, Ґассендорф – † 03.03.1895). Помер від подагри.		
Фонау[221]	Філіп-Йоганн (04.04.1862, Лисовичі – †?). Віросповідання: лютеранство.	Марґарета Ульмер (21.03.1867, Ґассендорф, хрещена 23.03.1867, там же – †?). Віросповідання: лютеранство.	Філіп-Йоганн і Марґарета одружилися 14.02.1888 р. в Ґассендорфі

Частина колоністів у пошуках кращої долі ще в останній третині XIX ст. почала масово покидати Ґассендорф, емігруючи до Нового Світу, зокрема в Канаду. Взірцевим прикладом нелегкої еміграції є свідчення про «подорож за океан» родини Йоганна та Катаріни Лутц/Луц[222].

Йоганн народився 31 травня 1851 р. в Ґассендорфі в родині Матіаша Лутца/Луца (1810 р.н.) та Барбари Ланґ/Лонґ (1831 р.н.). 16 лютого 1874 р. він одружився із Ка-

[218] ODG-1794/1870. –№ 1665. – S. 691.
[219] OBG-1800/1870. – № 801. – S. 491-492.
[220] Ibid. – № 802. – S. 492.
[221] Ibid. – № 816. – S. 502.
[222] Lutz Family Tree. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lutzfamilytree.com/pioneers.html

таріною Шмідт (народилася 27.01.1856), яка була родом із Стрия[223]. Як виявилося, Катаріна була ерудованою жінкою, володіла трьома мовами (німецькою, польською та українською) і була опорою у молодій сім'ї, яка почала проживати в Ґассендорфі. Тут народилося 11-ро дітей (28.03.1875 – Валентін, 12.08.1876 – Барбара, 27.03.1878 – Елізабет, 15.02.1880 – Матіаш, 26.06.1881 – Якоб, 27.12.1882 – Петер, 22.04.1884 – Гайнріх, 07.04.1886 – Доротея, 28.01.1888 – Адам, 13.03.1890 – Марґарета та 10.08.1891 – Катаріна)[224]. Збереглася унікальна фотографія Йоганна та Катаріни Лутц/Луц, датована 1891 роком, тобто в часі проживання в колонії Ґассендорф (див. фото № 1).

Фото № 1.
Йоганн і Катаріна Лутц/Луц (1881 р., авт. невідомий)

Західні новини, які щоденно доносила Галицька преса про обнадійливі перспективи для заробітчан, які відкривалися в Америці, спонукали 41 річного Йоганна піти на доволі серйозний ризик. Так, в кінці травня 1893 р., разом із своєю 37-річною дружиною та 11-ма дітьми Йоганн Лутц/Луц вирушив з Ґассендорфа до Ґамбурґа, а звідти, 4 червня 1893 р., пасажирським кораблем «*SS Pickhuben*» (див. фото № 2)[225] до Монреаля.

Фото № 2.
Прибуття німецького пасажирського корабля «SS Pickhuben» до Монреаля (липень 1893 р.)

[223] Ibid.
[224] Ibid.
[225] Потужний пасажирський корабель Німеччини, який курсував впродовж 1890 – 1914 рр.

Подорож до Канади була надто виснажливою і тривала 45 днів, невипадково у дорозі померла 15-річна Елізабет і 3-річна Марґарета. Та все ж, 19 липня 1893 р. родина Лутц/Луц прибула до портового міста[226]. У Канаді в подружжя народилося ще двоє діток: Йоганн (21.11.1893) та Людвіґ (26.07.1895)[227]. Зауважимо, що нащадки ґассендорфців й досі проживають у Канаді, і більше того, зберігають історичну пам'ять про своє коріння та походження з Дрогобиччини. Наприклад, прямий нащадок Йоганна Лутца/Луца Роджер-Міхаель Лутц/Луц та його дружина Ґлорія-Джин Каллісон-Лутц/Луц навіть створили спеціальний генеалогічний сайт свого роду, де системно викладають нові джерельні свідчення про один із найдавніших родів Ґассендорфу[228].

Німецька колонія Ґассендорф
в часі Другої Речі Посполитої (1920 – 1939 рр.)

В міжвоєнний період німецькі колоністи продовжували свою господарську та культурно-релігійну діяльність. Наприклад, у 1920-х рр. ґассендорфці закономірно брали участь у діяльності Німецького католицького союзу, а в 1930-х рр. активізувалася й національна робота[229]. Наприклад, у повіті розгорнули свою діяльність Німецький Народний Союз та Партія німецької молоді[230].

Відповідно до розпорядження міністра внутрішніх справ Речі Посполитої від 14 липня 1934 року, при створенні ґміни Стебник в дрогобицькому повіті сільська громада Ґассендорфа ввійшла в склад ґміни разом з сільськими громадами Стебника, Доброгостова, Колпця, Орова, Сільця, Станилі та Уличного[231], через що на державній карті 1935 р. колонія позначалася, як відокремлене поселення (див. рис № 4).

Рис. № 4.
Карта Дрогобицького повіту (Pas 52/Słup 37) укладена Військовим географічним інститутом у Варшаві (1935 р., масштаб 1:100 000)

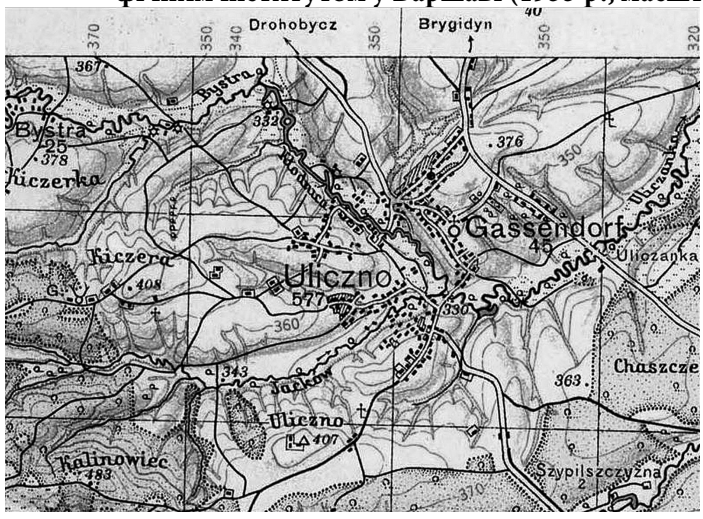

[226] Lutz Family Tree. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lutzfamilytree.com/pioneers.html
[227] Ibid.
[228] Ibid.
[229] Геник Н. Культурно-бытовая деятельность неметких поселенцев Прикарпатья... – С. 118.
[230] Там же. – С. 119.
[231] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 lipca 1934 r. o podziale powiatu drohobyckiego w województwie lwowskiem na gminy wiejskie // Dziennik Ustawowy. – 1934. – № 64. – Poz. 542.

До початку Другої світової війни в Ґассендорфі продовжувала розвиватися німецька євенгелістська громада, до якої зрідка, в процесі релігійних конверсій, приєднувалися навіть українці та поляки, адже різні національні громади, стаючи сусідами, ставали родичами через шлюби своїх дітей.

У 1939 р. було укладено топографічний план євангелістської громади Ґассендорфа, на якому, окрім будинків мирян, позначено євангелістський кірх та євангелістську школу. Серед представників давніх прихожан євенгелистів зустрічаємо близько 60-ти власників будинків: А. Літзенберґ, Адольф Генхерт, Валентін Ульмер, Гаус Дойтчес, Йоган Армбрустер, Йоганн Бауер, Йоганн Генхель, Йоганн Гупп, Йоганн Лутц/Луц, Йоганн Мьок, Йоганн Темпель, Йоганн Тріттардт, Йоганн Ульмер, Йозеф Лутц/Луц, Людвіґ Іссель, Людвіґ Лутц/Луц, Людвіґ Ульмер, Людвіґ Штайннінґер, Мартін Армбрустер, Мартін Лутц/Луц, Матіас Лутц/Луц (володів 6-ма будинками), Матіас Мьок, Матіас Охманн, Матіас Охманн, Міхаель Куллманн, Міхаель Лутц/Луц, пан Бабяк, Пауль Варсітський, Філіп Байш, Філіп Бауер, Філіп Біттнер, Філіп Ґьорінґ, Філіп Іссель, Філіп Кьоглер, Філіп Мессершмідт, Фрідріх Ульмер, Якоб Бауер, Якоб Генкель, Якоб Гьон, Якоб Кьоглер, Якоб Ульмер[232]. Зауважимо, що серед німців проживала також греко-католицька родина Василя Баб'яка, який володів у Ґассендорфі двома будинками (див. рис. № 1 та № 2). Варто зауважити, що нащадки української родини Баб'як, навіть, сьогодні проживають в Уличному.

Серед євангелістської громади, були також німці, які проживали на території української національної громади, зокрема в Уличному, серед них: Матіас Ґьорінґ, Йоганн Баіш/Байш, Якоб Кьолер, Якоб Темпель, Йоганн Штайнінґер, Філіп Баіш/Байш, Якоб Літценберґер (див. докладніше рис. № 5 та рис. № 6[233]).

Зауважимо, що, якщо за часів Австро-Угорщини діяв антиасиміляційний закон, згідно якого в українських дільницях могло проживати не більше 5-ти німецьких родин[234], то в часі Другої Речі Посполитої, могло проживати 5 і більше, як це показує приклад із Уличним. Тісне співжиття дозволяло українцям вчитися в німців господарських підходів, а німцям запозичувати місцеві традиції, кухню тощо. Хоча, зрозуміло було чимало взаємних нарікань. Про це свідчать, зокрема, збережені листи, скарги, надіслані орендаторами-колоністами до Берліну. Так, наприклад, в 1916 році з міста Стропятин Жовківівського повіту німецький орендатор Бехтлофер Ф. адресував листа в магістрат Берліну, де обвинувачував австрійську владу в надто гуманному ставленні до корінного населення Галичини і нарікання на потреби німців: «*Німецькі колоністи найбільш вірні громадяни, які живуть в Австрії, а почуваються пасинками... Вірні громадяни Імператора, наприклад, як батько – автор цього листа – і інші німці є громадянами другого сорту, бо проводиться протекційна політика... Не дістають допомоги, отже, [німці] дискриміновані владою...*»[235]. Цей лист віддзеркалює думки багатьох колоністів: з однієї сторони, висвітлює ставлення державних чиновників, а з іншої – ілюструє, як самі колоністи дивляться на вирішення цієї проблеми.

---

[232] Evengelische gemeinde Gassendorf stand 1939. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tritthart.net/gesch/townmap-gassendorf.htm

[233] Ibid.

[234] Дудко Н. Українська Галичина: спроба «онімечення» // Львівська газета «Ратуша». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=1838

[235] Савчук В. Документи держахіву Львівської області про діяльність німецьких колоній в Галичині... – С. 90.

Рис. № 5.
Топографічний план евангелістської громади Ґассендорфа станом на 1939 р.

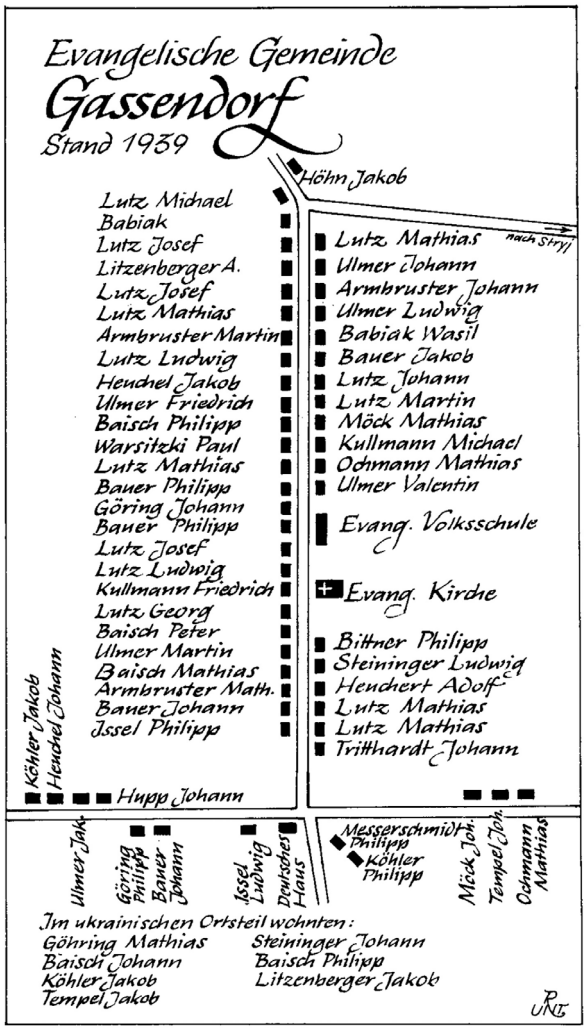

В міжвоєнний період економічне життя продовжувало розвиватися, при цьому, окрім нових фінансово-економічних новацій польського уряду, в середовищі німців зберігалися давні господарські традиції. Так, 5 травня 1935 р. Німецьке Товариство сільськогосподарських кооператорів, яке існувало з 1910 р., зорганізувало зібрання членів цього Союзу. Приїхало близько 200 чоловік з Галичини і Волині, серед них представники від колонії Ґассендорф[236]. В з'їзді брав участь голова Німецької Народної Ради, сенатор Хосбах. На зустрічі Голова товариства Рудольф Болек виступив із звітом про господарчі справи до 25-річчя діяльності Німецького сільськогосподарського товариства. Було заслухано звіт про діяльність кооперації німецької праці, яка на той час працювала досить ретельно. Як виявилося, організація діяла лояльно стосовно Польської держави, а німецькі колоністи старалися, як і місцеве населення. Підсумовуючи, Р. Болек наголосив на тому, що «*крім тяжкого положення налагодяться справи*

[236] Там само. – С. 91.

для забезпечення власних капіталів»[237]. Сенатор Гобсак, вітаючи присутніх, вказав, що Німецька Рада Львова почне справу про повернення права ревізій в межах колоній.

У середині 1980-х рр. представник історичного комітету з вивчення проблеми розселеня німців в Галичині – історик Полді Ріндт на основі докладних джерельних матеріалів зумів реконструювати соціотопографічний план Ґассендорфу станом на грудень 1939 р.[238], тобто до моменту підписання Пакта Молотова-Рібентропа (див. рис. № 6).

Рис. № 6.

Докладний соціо-топографічний план евангелістської громади Ґассендорфа (близько 1939 р., автор Рінд Польді)

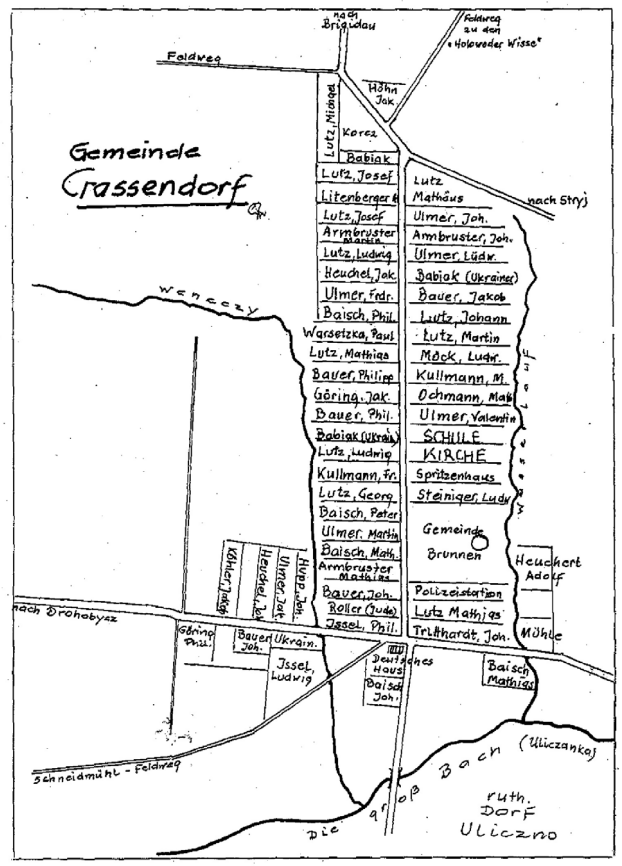

Gemeinde Gassendorf, gezeichnet von Poldi Rindt

[237] Там само.

[238] Див., наприклад, матеріали історико-генеалогічних проектів Німеччини: Hilfskomitee der Galiziendeutschen (далі – HRSG): Zeitweiser der Galiziendeutschen für 1986 / Zusammengestellt von Poldi Rindt. – Stuttgart, 1985 (100 Seiten. Dokumentarische Abbildungen. Originalkarton Sehr gutes Exemplar. - U.a.: Die Urheimat der Böhmerwäldler. Die Mudnart der Böhmerwäldler. Bruckenthal. Meine Erinnerung an Wiesenberg. Protestantismus in der Bukowina); HRSG: Zeitweiser der Galiziendeutschen für 1981 / Zusammengestellt von Peter Unterschütz. – Stuttgart, 1980 (143 Seiten. Dokumentarische Abbildungen. Originalkarton Sehr gutes Exemplar. U.a.: Katholische Privatschulen in Galizien. Gassendorf. Steinfels. Lemberg. Krakau). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.antikbuch24.de/suchergebnisse.php?formType=1&author=Hilfskomitee%20der%20Galiziendeutschen%20(Hrsg.)%3A&title=&keyword=&isbn=&seller_id=&section=&sortType=1&price_from=&price_to=&firstEdition=&signed=&cover=&maxAge=-1

На цьому плані дослідник ретельно позначив приватні садиби та господарства кожної родини, яка населяла Ґассендорф, а також такі географічні позначення, як дороги (польова дорога до Бригідок, польова дорога до Голобутівського лугу, до Стрия), громадську криницю, відділок поліції (жандармерію), німецький дім, євангельську школу та кірх. Деталі такого характеру дозволяють більш повно відтворити історичну пам'ять про дану німецьку колонію.

Стосовно діяльності німецької школи в Ґассендорфі, то відомостей практично не збереглося. Проте достовріно відомо, що в цій школі проходило навчання державною та німецькою мовами, вчителі входили до державних методичних рад і постійно організовували окрім навчання, ще й позакласні культурні заходи: вистави, концерти тощо, які часто ставали загально громадськими заходами. Наприклад, у школі колонії Бригідки діяв драматичний гурток, яким завідував художній керівник пан Геннінґ[239].

Важливими культурними заходами, які зберігали тяглість німецьких національних традицій, були, так звані, народні празники. На одному із таких празників у Бригідках 13 липня 1930 р. побували гості з Ґассендорфу, Юзефберґа, Завадова, Дуліб та ін. [240]

З різних спогадів колишніх колоністів довідуємося, що польська влада не надто толерувала німецькі структури, дискримінувала не-католиків. Але німці – католики і протестанти їздили по селах й підтримували своє сільське населення шкільництвом, книгами, бібліотеками тощо. Можливо, українці й німці тому так приязно один до одного ставилися, що ті й ті однаково потерпали від деяких польських шовіністів[241]. Добре відомо й те, що під час українсько-польської війни 1918 – 1919 рр. сотні стрільців і десятки старшин німецького походження служили в лавах УГА (Антін Кравс, сотник Альфред Бізанц, генерал Гіріц, сотник Г. Кох) і боронили незалежність ЗУНР[242].

Коли у Європі розпочалася Друга світова війна, територію Галичини окупувала радянська влада, й етнічним німцям «запропонували» реєструватися на переселення. Для того, щоб переконати тих, хто сумнівався, Сталін конфіскував у них землю, залишивши тільки будинок і город довкола нього. «*Німці були дуже добрими людьми. Коли їхали звідти, то плакали, але мусили, бо був такий наказ*», – розповіла мешканка села Підгайчики, яка запам'ятала масовий виїзд німців з місцевої колонії[243]. Такою ж була й доля ґассендорфців.

Ганс-Крістіан Гайнц зазначив, що репатріація галицьких німців до Рейху, згідно з пактом Молотова-Рібентропа, почалася в грудні 1939 року (4 грудня в лютеранській кірсі на вул. Зеленій у Львові відправили останню службу), при цьому місце зборів німців із галицьких колоній було визначено Львів. Ця акція тривала до квітня 1940 року: «*Тоді з Галичини виїхали приблизно 60 тисяч німців. Їм не казали, що на них чекає. Жінок, дітей і літніх людей відправляли потягами до Перемишля, здебільшого в товарних вагонах, і дорога тривала до шести днів, адже час був воєнний. Чоловіки їхали на возах, тижнів два. Дозволяли брати з одного двору тільки одну фіру майна (іноді за хабар вдавалося домовитися з радянською владою і про дві), яке потім на території Польщі розкрадали. Була зима. Репатріантів поселили в літніх таборах, легких дерев'яних*

[239] Геныk Н. Культурно-бытовая деятельность неметких поселенцев Прикарпатья... – С. 125.

[240] Там же.

[241] Дудко Н. Українська Галичина: спроба «онімечення»... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=1838

[242] Сергійчук В. Етапи переселення німців в Україну... – С. 47.

[243] Дудко Н. Українська Галичина: спроба «онімечення»... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=1838

будинках, бараках. Перед тим організували показове переселення частини німців і для пропаганди зробили репортаж, як вони там добре житимуть, і що всіх поселять разом. Насправді тих, хто повертався, нацисти розселювали на різних територіях, щоб населення вимішувалося» [244]. Виїжджаючи взимку 1939 року з України на захід (див. рис. № 7), галицькі німці залишали тут могили своїх предків, майно, спогади[245].

Рис. № 7.

Літографія «Переселення» 1939 – 1941. (автор Рудольф Унтершютц)[246]

Так драматично завершувалася історія німецької колонії Ґассендорф і процес колонізації Галичини, як частини Австро-Угорської імперії. Якщо Австрійський уряд запровадив програму переселення німців у 80-х рр. XVIII ст. для підсилення аграрного розвитку краю та онімечення краю, то радянська влада ліквідувала усі господарські досягнення німецьких колоній, їх архаїчну культуру та унеможливила її існування на слов'янських теренах в майбутньому.

Після закінчення Другої світової війни будівлі Ґассендорфу поступово розбирались до фундаментів. Матеріал ішов на ремонт власних хат та хлівів. Однак більшість колишніх господарських споруд та реманент, полишені німцями, радянська влада використала для організації колгоспу[247].

Таким чином, колонія Ґассендорф, яка розвивалася згідно німецького планувального стандарту забудівлі, існувала біля села Уличного впродовж 1784 – 1939 рр., а тому за своїм характером її слід позиціонувати, як регулярну сільську общину німців. За цей час німецька національна громада організувала серйозне сільське господарство з автономною іригаційною системою через використання громадських колодязів, потужною євангельською громадою, підпорядкованою кірху в Бригідках, а також забезпечила відносно стабільні демографічні показники, що в цілому дозволило окремим представникам включитися у загальноєвропейський процес колонізації Нового Світу, передовсім Канади. На завершення додамо: керівництво Другої Речі Посполитої практично не робило перешкод для розвитку німецьких колоній, хоча, як відомо, наступна радянська політика вкрай знівелювала 155-річні починання німецької культури, а також повністю знищила тисячі людських доль, в яких так позитивно мріялося про поступ.

[244] Там же.

[245] Там же

[246] Ansiedlung der Deutschen in Galizien // Hilfskomitee der Galiziendeutschen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.galizien-deutsche.de/siedlungsgeschichte/ansiedlung-der-deutschen-in-galizien.htm

[247] Олешко О., Петришин Г. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині... – С. 97.

ДОДАТКИ

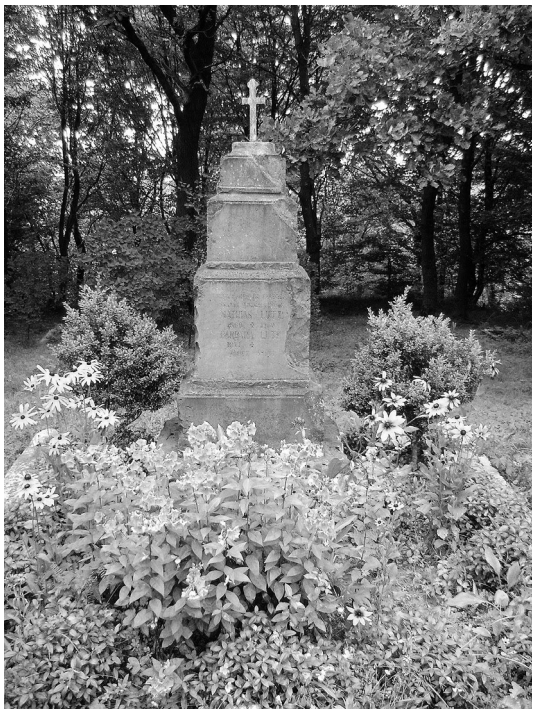

Фото 1. Надгробок подружжя Матіаса та Барбари Лутц загальний вигляд

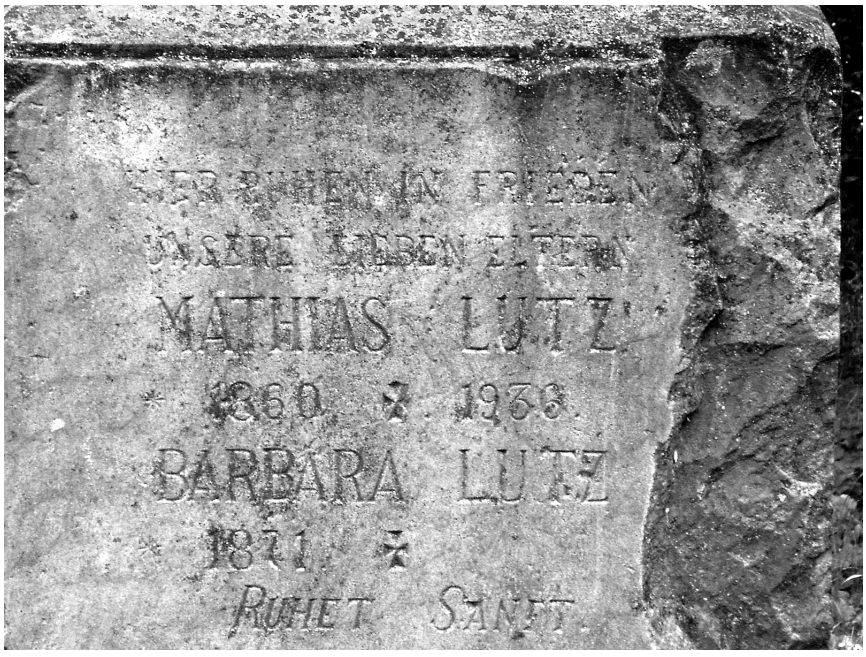

Фото 2. Епітафія надгробку Матіаса Лутца (1860 – †1936 рр.) та Барбари Лутц (1871 – дату смерті проставити не встигли у зв'язку із переселенням)

Фото 3. Надгробок невідомого колоніста поселення Ґассендорф

Фото 4. Руїни фундаментів надгробків колоністів поселення Ґассендорф XIX ст.

Фото 5. Руїни фундаментів надгробків колоністів поселення Ґассендорф XIX ст.

Богдан Лазорак, Тетяна Лазорак.

«Лихоманка за німецькими штандартами»: матеріали до історії та генеалогія колонії Ґассендорф в селі Уличне (1784 – 1939 рр.).

Стаття складається із двох частин. У першій автори характеризують розвиток, структуру, функції та особливості релігійного життя німецької національної громади в колонії Ґассендорф в Уличному за увесь період її розвитку. Визначено планову просторову архітектуру і забудову колонії, спосіб її господарства, а також причини її зникнення з історичної мапи Дрогобиччини. У другій частині розвідки, вперше в історіографії перекладено на українську мову та опубліковано метричні книги колонії, які укладено у хронологічні таблиці із докладним описом причин та особливостей записів з інформацією про шлюб, хрещення та смерть членів німецьких родин. Переклад метрик здійснено на основі даних Центру генеалогічних досліджень німецьких колоній Галичини, який публікує оцифровані списки метрик, за підтримки комітету допомоги галицьким німцям.

Bohdan Lazorak, Tetyana Lazorak.

«The fever for German standards»: the materials to the history and genealogy of the Gassendorf colony in the village of Ulychne (1784 – 1939).

The article consists of two parts. In the first, the authors characterize the development, structure, functions and features of the religious life of the German national community in the Gassendorf colony in Ulychne for the whole period of its development. The planned spatial architecture and development of the colony, the way of its economy, and the reasons for its disappearance from the historical map of Drohobych region are defined. In the second part of the investigation, for the first time in the historiography the metric books of the colony into Ukrainian are translated and are published, which are enclosed in chronological tables detailing the causes and features of records with the information of marriage, baptism and death of the members of the German families. The translation of the metrics is based on the data of the Center for genealogical studies of the German colonies of Galicia, which publishes the digitized lists of the metrics with the support of the Committee of the assistance to the Galician Germans.

УДК 930.2(477):930.85(477)"17/18"

Наталія П'ЄХ

ІНВЕНТАРІ ТА ФІНАНСОВІ ДОКУМЕНТИ ЖОВКІВСЬКОГО ЗАМКУ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА ЙОГО СТАНУ В ПЕРІОД ЗАНЕПАДУ

Історія заснування та будівництва Жовківського замку є вкрай актуальною та малодослідженою, як у зв'язку із кількістю неопублікованих документів, так і з огляду на стрімкий розвиток сучасного Державного історико-архітектурного заповідника у місті Жовква зокрема. Це передусім пов'язано з тим, що архівні документи в силу різних історичних обставин були розпорошені та зберігаються в різних фондах та колекціях як вітчизняних так і закордонних архівах та бібліотеках. Зокрема, левова частка документальної спадщини зосереджена в архівах Польщі, це Архів давніх актів в Варшаві, Національна бібліотека в Варшаві, Бібліотека Чарторийських при Національному музеї в Кракові, Національний заклад імені Оссолінських у Вроцлаві, Архів і бібліотека Провінції ОО Домініканів в Кракові. Значна частина документів також знаходиться в Україні, зокрема, це фонди Центральних державних історичних архівів у м. Львові (далі – ЦДІАУЛ) та Києві (далі – ЦДІАУК), Державного архіву Львівської області, Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника НАН України, Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І.Франка та багатьох музейних установ Львівщини.

В цілому архівні матеріали можна поділити на кілька періодів:

1) Період Жолкевських – Даниловичів (1594 рік – це рік заснування замку Станіславом Жолкевським – 1661 рік, коли власником замку стає Ян Собєський);

2) Період Собєських (1661 – 1738 рік, коли Марія Кароліна Собєська продає замок князям Радзивилам);

3) Період Радзивилів (1738 – 1787рр.) - замок за борги продано Адаму Йозефовичу, генеральному комісарові володінь Радзивилів в Австрійській імперії;

4) Період володіння Жовківським замком родиною Йозефовичів (1787 – 1847рр.);

5) Період володіння замком Артура Глоговського (1847 – 1890 рр.);

6) Період повного переходу замку у державну власність імперії Габсбургів (починаючи з 1890 року).

Матеріали давнього періоду існування Жовківського замку переважно представлені в родових архівах Жолкевських, Даниловичів, які згодом увійшли до родинного архіву Собєських та частково до архіву Радзивилів. Більшість з цих документальних збірок збереглись цілісно та становлять окремі архівні комплекси, що відображають історію існування цілих маєтків протягом багатьох століть. Зокрема, це фонди Собєських з Олави (Національний історичний архів Білорусії, далі – НІАБ), Радзивилів

(ЦІАУК, Державний історичний архів Литви (далі – ДІАЛ), Архів давніх актів в Варшаві, Бібліотека Чарторийських, Польська бібліотека в Парижі та ін.

Документи роду Собєських відповідно до обставин, що склались по смерті короля Яна ІІІ Собєського, були поділені як і все інше майно короля між його дружиною та дітьми, частина документів разом із частиною спадку помандрувала з дружиною короля, решта залишилась у його дітей та зберігалась в Жовківському замку, який згодом доповнився документами іншого шляхетського роду – Радзивилів. Відомо також, що поряд з родовим архівом у Жовківському замку зберігався архів Речі Посполитої. По смерті короля його було відправлено до Варшави.

На окрему увагу заслуговують збірки давніх документів Олександра Чоловського, які мають відношення до багатьох резиденцій та маєтків на території Речі Посполитої. Його архіви зберігаються в кількох архівних та бібліотечних фондах України[1] та Польщі[2].

Досить гостро стоїть питання в пошуку та дослідженні документів давнього періоду існування Жовкви та замку, оскільки досі не відомого жодного плану міста та замку, датованого XVII століттям, хоча ймовірність існування останнього є надзвичайно великою, зважаючи на те, що будівництвом замку та міста займались відомі італійські архітектори Павло Щасливий, Павло Римлянин, Амброзій Прихильний. Вони використовували свої знання та системний підхід до розпланування та будівництва, про це свідчать сучасні дослідження історичного розпланування міста Жовкви[3]. На сьогодні ми маємо лише один план-проект Жовківського замку авторства Антоніо Кастелло, придворного архітектора Собєських, який згодом перейшов на службу до Радзивилів після купівлі останніми Жовківського замку, датований 1743 роком. Цей план ввів в науковий обіг польський дослідник Тадеуш Бернатович[4]. Окрім того, достеменно не відомо як виглядав замок за часів Жолкевських та Даниловичів, немає чітких описів самих приміщень замку і за часів Яна Собєського, крім фрагментарного опису замку, датованого 1671 роком та описів предметів інтер'єрів та трофеїв, що зберігались в замковій скарбниці. Деякі з інвентарних описів рухомого майна Жовківського замку було опубліковано польськими та українськими дослідниками, зокрема слід відзначити публікації Т. Маньковського[5], М. Генбаровича[6], М. Осінського[7], Т. Бернатовича[8], Н. П'єх[9] та ін.

[1] Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника НАН України (далі – ЛННБУ ім. В. Стефаника), Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І.Франка (далі – НБ ЛНУ ім. І.Франка)

[2] Архів давніх актів в Варшаві, Національна установа ім. Оссолінських в Вроцлаві, національна бібліотека в Варшаві (документи, які будуть аналізуватись нижче, мікрофільмовані із колекції документів О. Чоловського, із сигнатурою Національної бібліотеки в Варшаві, однак в сучасних покажчиках вони відсутні. Це могло бути спричинене передачею цих документів до інших архівів чи бібліотек. На даний час ці мікрофільмовані копії збераються у науковій бібліотеці ЛНУ ім. І Франка).

[3] Бевз М. Жовква – ренесансне ідеальне місто. Українська реалізація концептуальної схеми П'єтро Катанео // Історична, мистецька, архітектурна спадщина Жовкви. Проблеми охорони, реставрації, використання // Збірник матеріалів українсько-польського науково-практичного семінару. – Жовква, Львів, 1998. – С. 36-43.

[4] Бернатович Т. Резиденція Собеських і Радивилів у Жовкві в світлі невідомого плану Антона Кастелло. – ВІУ, 1998. – Т. 10. – С. 78-83; 2 вид.: Ikonoteka, 1998. – Т. 18. – S. 203-213.

[5] Mańkowski T. Dzieje wytworni ceramicznej w Glinsku i Żółkwi.// Biuletyn Historii Sztuki I Kultury. – R. IX. – Warszawa, 1947. – Nr 3/4. – S. 241-243, 247-262.

[6] Gębarowicz M. Materiały źródłowye do dziejów kultury i sztuki XVI – XVIII wieku. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1973. – 447 s.

[7] Osiński M. Zamek w Żółkwi. – Lwów, 1833 – 141s.

[8] Bernatowicz T. Królewska rezydencja w Żółkwi w XVIII wieku. – T. II. – Warszawa: Muzeum Pałac w Wilanowie, 2009. – 160 s.

[9] Inwentarz Cekauzu Żółkiewskiego // Під редакцією Наталії П'єх /Жовква крізь століття. – Вип. ІІ. – Львів: Видавництво «Растр-7», 2012. – С.346-348

Не менш важливим періодом, який потребує уважного та ретельного дослідження є остання чверть XVIII – початок XIX ст. Цей період є знаковим для замку, оскільки саме тоді розпочинається період занепаду. У 1771р. Кароль Станіслав Радзивил[10] залишає Жовкву та переїжджає до своєї резиденції в Несвіжі, залишивши управління замком своєму далекому родичеві Домініку Радзивиллу. Слід відзначити, що уже на той час колишні славетні маєтки Жолкевських та Собєських були обтяжені величезними боргами. У архіві Радзивилів, що зберігається в Мінську, було віднайдено документ, датований 1775 роком[11], в якому здійснено перепис усіх речей, які були вивезені капітаном гарнізонних ординатських військ до гардеробу Кароля Станіслава Радзивила в Пряшів. Це в основному картини, предмети інтер'єру, та що дуже цікаво, серед переліку згадується спідниця що залишилась по Регіні Жолкевській і ще на той час, тобто, станом 1775 рік знаходилась в замку[12].

Князь Домінік Радзивил[13] теж був не найкращим господарем, за його господарювання, замок почав ще більше занепадати та обростати численними боргами. Згодом, у 1787 році, його було оголошено банкрутом, 11 міст, які йому належали були розподілені між кредиторами. Жовківський замок, разом із броварем та звіринцем забрав за борги генеральний комісар володінь Радзивилів в Австрійській імперії – Адам Йозефович. Усе нерухоме майно разом з мурами перейшло під управління Магістрату, для погашення численних боргів.

У фондах Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка, вдалось віднайти документи, які належать до збірки Чоловського[14]. Усі мікрофільмовані не пронумеровані ні покадрово, ні посторінково. Тому, посилання будуть здійснюватись на конкретний документ із цієї збірки, із покликами на сторінки пронумеровані самостійно, окремо для кожного документу.

Серед цього комплексу документів є два, які мають відношення до періоду Радзивилів в Жовкві. Вони висвітлюють стан замку та його утримання. Зокрема, це Реєстр слуг, які перебували на роботі у князів Радзивилів у Жовківському замку та на Волині в 1773 році та короткий опис Жовківського замку 1785 року[15].

Звернемось спершу до аналізу другого документу, хоча він хронологічно молодший, однак чітко відображає стан замку наприкінці господарювання роду Радзивилів в Жовківському замку. Потрібно відзначити що він є фрагментарним і відображає загальну характеристику та кількість приміщень в замку. Документ складений польською мовою на трьох аркушах. Опис 1785 року не є самостійним документом, а становить частину великого опису центральної частини міста Жовква. Корпуси замку автор документу називає павільйонами, а вежі – бастіонами.

Документ розпочинається, вже традиційно, з опису в'їзного вузла, тобто мосту та брами По лівій стороні від входу знаходилась кімнатка бурдигарда або воротного,

[10] Кароль Станіслав Радзивил (1734 – 1790) мав прізвисько «Пане Коханку», воєвода Вільнюський. У 1762 по смерті його батька Михайла Радзивила, йому перейшов у спадок Жовківський замок разом із містом та довколишніми селами. Він занедбав та ввів у борги не лише замок, а й все майно славетного роду Радзивилів.

[11] НІАБ. – Ф. 694 «Радзивили: князі. Фамільний фонд». – Оп. 2. – Спр. 2511. – Арк. 6-9.

[12] Там само. – Арк. 9.

[13] Домінік Радзивил (1754 – 1798) – далекий родич Кароля Радзивила, проживав в замку до свого повноліття, у 1771 році отримав Жовківський замок в управління.

[14] НБ ЛНУ ім. І. Франка. – М132 «Матеріали до історії замку і міста Жовкви, зібрані Олександром Чоловським».

[15] Там само.

в обов'язки якого входило пильнувати за входом до замку. Ще з королівських часів перший поверх корпусу від міста виконував дві функції, у правій частині були великі стайні для коней (це призначення збереглося і до 1785 року). Возовня або невеликий каретний двір знаходився поряд зі стайнями. Ліва частина корпусу за часів володіння замком Яна III Собєського, а саме з 80-х рр. XVII ст., використовувалась як замковий арсенал, який згідно інвентарних описів був досить потужним[16].

В надбрамній вежі на другому ярусі, у двох кімнатах був складений архів, який згідно інвентарних описів 1743 та 1750 рр. знаходився в палацовому корпусі замку. На цьому ж поверсі також знаходилась ще одна невеличка кімнатка, ймовірно для роботи з документами. Швидше за все це були документи, які залишились по діяльності Радзивилів в Жовкві, та залишки королівського архіву, який згодом буде вивезений до однієї з найвідоміших резиденцій цього роду – Несвіжа. Фрагмент цього архіву зараз ми можемо побачити у двох фондах НІАБ №694 «Радзивили» та №695 «Архів Собєських з Олаві». На третьому ярусі знаходилась кімната, де довгий час знаходився більярд. Це не перша згадка про присутність більярду в Жовківському замку. Перші записи про нього ми знаходимо ще інвентарних описах рухомого майна у кін. XVII ст., потім він згадується в інвентарях самого замку в 1743[17], 1750[18] роках.

Опис корпусу по лівій стороні від входу, який в королівський період виконував роль гостьового, обмежується загальним перерахунком кількості кімнат та підсобних приміщень, без чіткого зазначення їх призначення та опису інтер'єрів.

По правій стороні від брами знаходився корпус-павільон в якому знаходилась велика кількість підсобних приміщень, зокрема, це кухні, пекарні, комори, цукерні та креденс. Останні два типи приміщень були новими для Жовківського замку, згадки про їх існування в інвентарних описах замку 1743, 1750 рр. немає. На другому поверсі цього корпусу були невеличкі кімнати, які здавались в оренду, про це свідчить запис в цьому документі[19].

Повертаючись до аналізу документу, датованого 1773 роком, потрібно відзначити, що він розкриває систему обслуговування замку, яка сформувалась в часи володарювання Радзивилів. Слід відзначити, що вона дещо відрізнялась від королівських часів. Мікрофільмована копія робилась з оригінального документу, написаного польською мовою на 8 сторінках. В ньому висвітлено інформацію про усіх осіб, які служили в замку. Зокрема, в документів вказано прізвище та ім'я слуги, з якого міста він походить, скільки років віддав службі та у яких власниках замку служив, розмір їх платні на тиждень.

Першим в цьому документі описаний Жовківський гарнізон, який складався з дев'яти осіб, віком від тридцяти до шістдесяти років. Не всі слуги, які сюди входили, були з Жовкви, тут були вихідці з різних міст, зокрема, з Несвіжа, Добромиля, Кракова, Ченстохови. Оплата за їх службу на тиждень складала від двох до шести злотих, залежно від обов'язків, які кожен з них виконував. Деякі з них служили при замку більше тридцяти років. Найімовірніше вони виконували охоронну функцію в замку[20].

Далі описується така служба, яка мала назву капелія, або інакше капелла, яка розважала своїм співом власників замку та їх гостей. Очолював цю капелію капелмай-

[16] Inwentarz Cekauzu Żółkiewskiego… – С. 346-348
[17] ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Ф. 141. – Оп. III – Спр. 467 (Inwentarz zamku Żółkiewskiego 1743 r.).
[18] Osiński M. Zamek w Żółkwi… – S. 115-130
[19] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 152 (Реєстр служби при Жовківському замку 1773). – S. 3
[20] Там само. – С. 1-2.

стер – Андрій Охман, який був прийнятий на роботу у 1773 році, тобто за три роки до написання цього документу, отримуючи за свої послуги 36 злотих щотижня, що на той час складало значну суму, у порівнянні із платнею інших слуг, яка в середньому становила від 2 до 10 злотих. До капелії також входили ще три хлопці, віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років. Їм платили звичайно набагато менше, по три злотих щотижня, крім того вони були забезпечені чоботами та сорочками за рахунок їх роботодавця[21].

В замку існував підрозділ, який займався панським гардеробом. Тут працювало дев'ять осіб. Всі вони були прийняті на службу при замку ще в 60-х рр. XVIII ст. Керував гардеробом Тадеуш Накутович, якого запросили на роботу в замок 1766 році в Дрездені, він отримував найбільшу платню в розмірі 10 злотих щотижня. Інші працівники походили з Несвіжа, Миргорода та інших міст[22].

Окремим пунктом в цьому документі позначені кухня, цукерня та креденс. При замку працювали два цукерники. Старший цукерник походив з Жовкви та отримував з свою роботу 16 злотих, а його помічник з Миргорода – 4 злотих. Креденсом керував креденсер на ім'я Олександер Артишевський, який служив при замку 19 років. Приготування усіх страв до панського столу здійснював головний кухар Даніель Стоянович з Жовкви, він служив при замку близько 20 років, отримуючи за це 5 злотих щотижня. Йому допомагав помічник Микола Окруцький, який служив при замку 40 років. Разом з тим на кухні був ще один кухар, який займався виключно приготуванням паштетів та пекар Олександр Шумський (був сліпим) та Іванко, в обов'язки якого входив догляд за шафами.[23]

Розважала власників та гостей замку арфістка Вікторія Лозинська, отримуючи за це велику плату, що складала 18 злотих щотижня.

Слуги, які обслуговували замок, парк та звіринець складали окрему групу. До неї входив бургграф Крістіан Токарський, який служив при замку 33 роки, ще з часів княгині Кароліни де Бульйон та отримував 122 злотих щотижнево. В замку також був «воротний»[24], який не лише пильнував за тим хто входить до замку та хто виходить з нього, але й за станом самих замкових воріт. Його заробітна платня становила 3 злотих на тиждень. За замковим парком та горою Гарай доглядав замковий садівник Францішек Костішинський, який працював при замку ще з часів королевича Якуба Собєського. Йому виплачували 10 злотих щотижня. Допомагали садівникові шестеро хлопців, які були родом з Жовкви. Звіринцем опікувався лише один робітник Кароль Озерський. Якщо аналізувати королівський період розвитку замку, то кількість осіб, які доглядали за звіринцем була набагато більша. Зменшення чисельності такого роду працівників може свідчити лише про зменшення кількості тварин, які знаходились в звіринці[25].

При замку також функціонувала «гурбарня» (гарбарня), яка займалась виправкою шкіри, в якій працювало вісім осіб з різних міст, зокрема, з Корелича, Озерниці, Несвіжа, Кукізова, Рогатина та Шльонска. За свою роботу вони отримували від шести до 8 злотих щотижня.

Поряд з тим при замку працювали фурмани, їх чисельність складала 10 осіб. Вони здійснювали перевезення різних вантажів на далекі відстані за що вони отримували

[21] Там само. – С. 3.

[22] Там само. – С. 4-5.

[23] Там само. – С. 5.

[24] Кімната «воротного» або бурдигарда, згідно опису Жовківського замку 1785 року, знаходилась у в'їзній брамі.

[25] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 152 (Реєстр служби при Жовківському замку 1773). – С. 5-6.

від 4 до 6 злотих щотижнево та матеріальне забезпечення, яке здійснювалась за рахунок господаря.

Крім переліку слуг, які працювали при замку, в документі вказано кількість коней та кінного спорядження, що знаходилось в замковій стайні. Тут згадується про загальну кількість коней 52, з них 16 перебували безпосередньо у користуванні власників замку (серед них були два жеребці англійської породи, куплені в Празі[26], усі жеребці мали свою кличку), 6 коней закріплено за замковими слугами, решту за фурманами.

При замку було кілька карет. Першою згадується карета під назвою «Візаві» з жовтим оббиттям в середині, також у возовні знаходилась «англійська» карета, «фаетон угорський», віз кухонний, окута бричка[27].

Відповідно до вище викладеного, можна зробити порівняльний аналіз стану обслуговування замку в королівський період, який закінчився володінням замком останньою з Собєських – Кароліною де Бульон та періодом Радзивилів. По перше, кількість замкової варти суттєво зменшується, із 30 осіб на кін. XVII поч. XVIII ст.[28] та до 9 осіб, в 70-х рр. XVIII століття. Це передусім пояснюється занепадом Жовківського замку. Оскільки останні власники з роду Радзивилів не надто про нього дбали та не мали на це значних коштів. У документі 1773 року зникають згадки про такі посади як архівіст (який займався Жовківським архівом, який на той час уже був розпорошений, а те що від нього залишилось було просто складено у двох кімнатах на другому ярусі надбрамної вежі[29]), бібліотекар (бібліотека Жовківського замку передана Кароліною де Бульйон до бібліотеки братів Залуських[30]), суттєво зменшується персонал звіринця до однієї особи. Немає відомостей про слуг, які займались доглядом за окремими видами тварин.

Як уже згадувалось вище, у 1787 році Жовківський замок переходить у володіння генерального комісара володінь Радзивилів в Австрійській імперії – Адама Йозефовича. Загалом цей рід володів Жовківським замком до 1847 року. Про стан замку в 40-х рр. XVIII ст. збереглося два інвентарних описи 1840[31] та 1846[32] рр. Сам Адам Йозефович керував замком до 26 лютого 1806 року. Саме тоді він помирає, залишаючи по собі п'ятеро дітей - старша Катерина – 17 років, молодша Корнелія – 15 років, яка навчалась у Львові в монастирі сакраменток разом із своєю 13-літньою сестрою Кароліною, два сини Антоній та Вікентій, опікуном яких був Ігнатій канонік Львівського митрополита.

На час своєї смерті він був уже вдівцем по Теофілії Тречинській. В документі, який датований 24 – 27 липня 1806 року[33], складений через півроку по смерті Адама Йозефовича, є відомості про те що він помер уже вдівцем. Не залишивши по собі заповіту, спеціальна комісії через півроку після його смерті здійснила ревізію усього рухомого майна, що знаходилось в замку.

У цій збірці є і інший документ датований 12 березня 1806 роком, в якому коротко описується замок разом із містом, не має точного твердження про смерть дружини Йозефовича – Теофілії Тречинської. Однак, у ньому є таке словосполучення у

[26] Там само. – С. 7-8.

[27] Там само. – С. 8.

[28] AGAD. – Sygn. 402. – S. 128.

[29] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 515 (Короткий опис Жовківського замку 1785 року). – Арк. 1-2.

[30] Chwalewik E. Zbiory polskie. – Warszawa-Kraków, 1927. – T. 2: N-ś. – S. 504.

[31] Інвентарний опис Жовківського замку 1840 року // Під ред. Наталії П'єх / Жовква крізь століття. – Вип. І. – Жовква, 2010. – С. 503-519.

[32] Bernatowicz T. Królewska rezydencja w Żółkwi w XVIII wieku… – S. 120-135.

[33] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 515 (Інвентар по померлому Адаму Йозифовичу 24-27.07.1806 р.). – С. 1-7.

назві самого документу «Опис дібр», які залишились по великій Теофілії Тречинській в Жовкві», ймовірно на той час вона уже померла, хоча деякі джерела стверджують, що вона жила до 1815 року[34]. Це видається трохи дивним, оскільки відомо, що Адам Йозефович був одружений лише раз, з Теофілією Тречинською і станом на лютий 1806 року в документі, який ми аналізуємо він згадується як вдівець.

Щодо стану нерухомих та рухомих володінь Адама Йозефовича, то проводячи аналіз документу – детального інвентаря майна по померлому Адаму Йозефовичу, який був складений при свідках з 24 по 28 липня можна зробити висновок, що його життя в замку мало набагато скромніший характер.

Інший документ – опис дібр, що залишився по Теофілії Тречинській датований 12 березня того ж 1806 року[35], дає нам лише короткий перелік об'єктів, що знаходились у володінні сім'ї Йозефовичів. Зокрема це замок, в якому згадується палац, тобто палацовий корпус, який використовувався з давніх-давен як помешкання для усіх без винятку власників замку, так само згадується стайня з возовнею. В документі згадуються міські мури, які на той час ще оточують місто. Крім того згадується гуральня в городі змурована з кімнатою для писаря, дерев'яна стайня на 24 воли, млин, дерев'яне гумно, цегельня, яка знаходилась за ґрунтом Звіринця, бровар. У їх власності також перебували городи та сади, один з них при замку, другий між Винниківським ліском та полями Старої Скваряви, які належали до гори Гарай. Крім того, є невеличка згадка про існування підземних пивниць на горі Гарай, які частково були зруйновані.

В документі є також відомості про суми, отримані в результаті збору податків, зокрема, сума від річних чиншів, які сплачували міщани та передміщани, складала 240 злотих.

Повертаючись до інвентаря складеного по смерті Адама Йозефовича, слід відзначити, що він відображає стан речей в самому замку через півроку після його смерті. Тут відображене усе рухоме майно, яке на той час знаходилось в замку, а також вільні готівкові кошти на суми боргів, тобто хто заборгував Адаму Йозефовичу та скільки він заборгував кредиторам.

Документ складений польською мовою у формі таблиць, в який відображений порядковий номер, розділи, які стосуються фінансового стану та різновидів рухомого майна, кількість та оціночна ціна. Однак тут немає оцінки нерухомості, що залишилася по Адаму Йозефовичеві.

Особливу увагу привертає такий розділ як гардероб, в якому описано різновиди, кількість та ціни на одяг, який одягала сім'я. Не менш інформативним є розділ присвячений картинам, які на той час знаходились в Жовківському замку. Оскільки, протягом століть тут сформувалась колосальна мистецька збірка, яка в різні періоди складала майже півсотні картин різної мистецької вартості. В деяких інвентарних описах, ми зустрічаємо згадки про картини таких відомих художників як Пітер Пайль Рубенс, Рембрандт ван Рейн, Антоніс ван Дейк, Ш. Семігоновський та ін. Однак, в силу історичних обставин вона була розпорошена по світу, спочатку розділена між спадкоємцями Собєського, згодом те, що залищилось в Жовкві, купили Радзивили, які все, що було найціннішим, перевезли у свої резиденції в Несвіжі, Олиці та інші маєтки. Деякі картини були продані за борги на аукціонах.

---

[34] Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. Drugie wydanie. – Lwów, 1877. – S. 247.

[35] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 515: «Опис дібр, що залишився по Теофілії Тречинській Йозифовичовій 12 березня 1806 року». – 2 С.

Відповідно до інвентаря складеного у 1806 року по смерті Йозефовича, в Жовківському замку знаходилось 20 картин різного розміру, однак, що саме на них зображено не вказано. Є лише окремі записи про Портрет невеликого розміру князя Кароля Радзивила, 29 різного роду карт, генеалогія Радзивилів великого розміру на папері, велика картина із зображенням Адама та Єви та рисунок із зображення замкового парку. Усі ці речі найімовірніше перейшли до рук А. Йозефовича разом із замком у 1787 році[36].

Аналізуючи інші розділи потрібно відзначити, що наприклад у розділі карети та вози стоїть цифра «нуль», хоча в документі від 1773 року, про який згадано вище, було три карети, віз та бричка. Також немає в замку книг, документів, порцеляни та фаянсу, хоча Жовква ще з королівських часів була першим центром фаянсового виробництва в Україні. Свого часу А. Йозефович, у 1787 р. передав усе устаткування із Радзивилівської фарфорні, що знаходилась в замку, до фаянсової фабрики в Глинську[37]. Загалом усе рухоме майно, яке знаходилось в замку оцінювалось у 2 336 злотих, а загальна сума статків, враховуючи готівкові кошти складала 3 055 злотих[38].

Таким чином, згадані документи, хоча і не зовсім повно, висвітлюють стан замку та його життя наприкінці управління ним родом Радзивилів та родом Йозефовичів до 1806 року. Віднайдені документи дають відповідь на багато питань, що стосуються Жовківського замку, однак все ж ще залишаються певні прогалини, які необхідно буде заповнити шляхом пошуку нових документів, оскільки достеменно невідомо, як існував замок за спадкоємців Адама Йозефовича.

Наталія П'єх.

Інвентарні описи та фінансові документи Жовківського замку останньої чверті XVIII – початку XIX століття як основне джерело до вивчення історії та його стану в період занепаду.

У статті здійснено аналіз наявної джерельної бази, яка має безпосереднє відношення до історії розвитку та будівництва Жовківського замку. Проаналізовано найважливіші етапи його функціонування та стан вивчення окремих періодів. Крім того, в статті наведений вичерпний аналіз нововиявлених документів, які досить детально описують останні роки управління Жовківським замком роду Радзивилів та стан замку за часів наступного власника Адама Йозефовича, спадкоємці якого володіли ним до 1846 року.

Nataliya Pekh.

Inventory descriptions and financial documents of Zhovkva Castle in the last quarter of XVIII – early XIX centuries as the main source for the study of the history and its condition during the period of decline.

The article analyzes the available sources, which are directly related to the history of the development and construction of Zhovkva castle. The most important stages of its functioning and status of individual study periods are analyzed. In addition, the article contained a comprehensive analysis of newly discovered documents that describe in detail the last years of the management of Zhovkva castle by Radzivils family and the condition of the castle by the time of the next owner Adam Yozefovych, whose heirs owned it until 1846.

[36] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 515 (Інвентар по померлому Адаму Йозифовичу 24-27.07.1806 р.). – С. 3-4.
[37] Школьна О. Жовква і Глинсько: два найбільші давні виробництва тонкостінного фаянсу, започатковані Яном Собєським на українських землях / Львівська галерея мистецтв. Жовківські читання 2011. Збірник статей першої наукової конференції «Музей у сучасному світі». – Львів, 2011. – С. 207-219.
[38] НБ ЛНУ ім. І.Франка. – М 515 (Інвентар по померлому Адаму Йозифовичу 24-27.07.1806 р.). – С. 7.

УДК 929.52(477.83):94(477.83-22)

Богдан ЛАЗОРАК,
Михайло ЗАДОРОЖНИЙ

«NOMEN ET CONDITIO...»: МЕТРИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ГЕНЕАЛОГІЇ РОДИН ЗАДОРОЖНИХ, НАКОНЕЧНИХ ТА ЛІВАЧ ПАРАФІЇ ЦЕРКВИ ПРЕСВЯТОЇ ТРОЙЦІ У СЕЛІ МАЛА БІЛИНА (1785 – 1944 РР.)

Одним із перспективних напрямків генеалогічних досліджень в Україні досі залишається вивчення метричних книг парафіяльних церков. При цьому, Перемишльська єпархія, незважаючи на поступ в оцифруванні метрик останніми роками, все ж залишається практично недослідженою. Прикладом, зокрема, є метричні книги, які досі зберігаються в районних та міських відділах державної реєстрації актів цивільного стану громадян, музейних установ та архівів діючих парафій, доступ до котрих дослідникам або обмежений або узагалі закритий.

Однією із найменш досліджених парафій Самбірщини є парафія Пресвятої Трійці у селі Мала Білина, що знаходиться між селами Гординя та Велика Білина. Перша писемна згадка безпосередньо про село, за різними джерелами, датується 1442 роком. Маємо також цінну згадку від 22 травня 1505 р., коли було підтверджено грамоту польського короля Александра про дарування території села Мала Білина Федькові Білю та його нащадкам. Церква у селі Мала Білина датується 1671 р. (окремі дослідники датують 1672 р.[1]), при цьому за ревізією 1692 р.[2] в селі діяли 1 двір шляхтича і 27 дворів кметів. Вочевидь, саме від кметів походять досліджувані із даної розвідки родини Задорожних, Лівачів та Наконечних, адже у пізніших метричних записах усі вони відносилися до вільних чи залежних селян (часто як панських підлеглих), які володіли землею або ж її обробляли на користь власника села, а згодом австрійської держави.

З архітектурних та експедиційних досліджень другої половини XX ст. відомо, що теперішня тризрубна безверха будівля церкви, увінчана над навою ліхтарем з маківкою на двосхилому спільному даху, була збудована на початку 70-х рр. XVII ст. З інших джерел довідуємося, що ерекційний акт парафії походить з 1672 року. У 1930-х рр. ґонтове покриття даху церкви замінили цинкованою бляхою. Після приходу радянських «визволителів», церква перебувала зачинена впродовж

[1] Слободян В. Церкви України: Перемишльська єпархія. – Львів, 1998 р. – С. 297-298.

[2] Пірко В. Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі). – Донецьк: Східний видавничий дім, 2006. – С. 130.

1962 – 1989 рр. У період Незалежності церкву внесено до переліку пам'яток архітектури національного значення[3].

Рис. № 1. Церква Пресвятої Трійці в с. Мала Білина (фото 1885 р.)

Рис. № 2. Церква Пресвятої Трійці в с. Мала Білина. Фото 1998 р. (авт. В. Слободян)

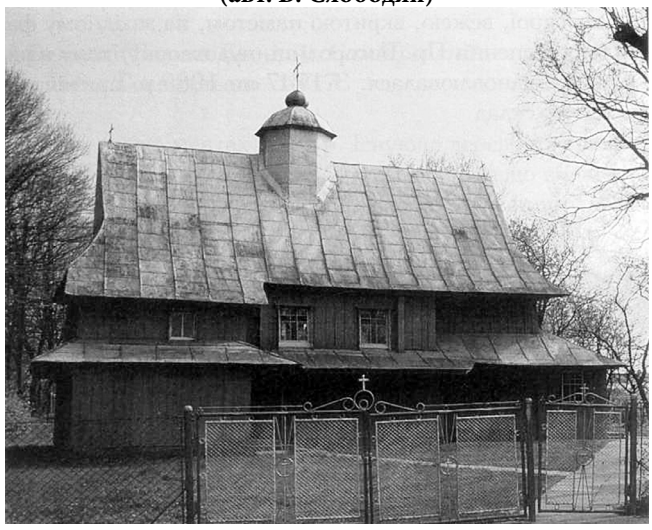

Матеріали до генеалогії родин Задорожних, Лівач, Наконечних та інших суміжних родичів парафії Пресвятої Трійці села Мала Білина у даній розвідці реконструйовано у хронологічних таблицях за допомогою метрики вінчаних 1785 –

[3] Слободян В. Церкви України: Перемиська єпархія. – Львів, 1998 р. – С. 297-298. Див. також: спис галицьких парохій XII – XVI ст. // Студії семинара для історії сходу у філософічному виділі гр.кат. богословської академії у Львовові. Під ред. І. Крип'якевича. – Львів, 1939. – Т. 1: Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т. 3. – К., 1985. – С. 194.

1872 р., що із фондів ЦДІА України у м. Львові[4], а також на основі метрики народжених та одружених села/парафії Мала Білина 1869 – 1944 рр., яка зберігається у архіві Самбірського РАКСУ. Загалом під час аналізу метричних книг за 1785 – 1944 рр. виявлено та перекладено з латинської, польської і української мов 436 записів, пов'язаних із родинами Задорожних, Наконечних і Лівач.

Із досліджених та відчитаних матеріалів довідуємося, що у витоках родини були дрібні землевласники Григорій Задорожний, який, зокрема, згадується під час шлюбу Антонія Бохни з Гордині і Юстини Лівач 3 вересня 1790 р., яко свідок тайни шлюбу. Дещо пізніше серед свідків згадуються Антон Задорожний, Степан Задорожний, а також новонароджені у 1790-х рр. Андрій-Григорій Задорожний, Лесько Задорожний і Стефан Задорожний. Фактично дані кінця XVIII – початку XIX століття дозволяють констатувати витоки найбільш осілих гілок родини Задорожних. При цьому в окремих записах про шлюб легко встановити кровні спорідненості із іншими родинами Малої Білини чи сусідніх сіл. Так, 11 лютого 1827 р. Тимко Задорожний одружується із Марією Лівач, кровні зв'язки між якими спостерігаються серед нащадків до нашого часу. 29 лютого 1839 р. родина Задорожних споріднюється із родиною Кокотайло через шлюб Максима Кокотайла і Олени (Гелени) Задорожної. Окрему гілку родичів складають кровні зв'язки із родиною Наконечних. Важливо, що завдяки вписуванню номерів будинків вінчаних, народжених чи померлих можна простежити і кількісну статистику у родині однієї гілки. Водночас цікавим напрямком дослідження є матримоніальні взаємини, коли чоловік при шлюбі бере значно молодшу за себе дружину і навпаки. Такі випадки пояснюються часто майновими інтересами, раннім вдівством тощо. Так, 23 травня 1802 р. Іван Токарський, якому було 47 років, одружився із Мар'яною Юречко, якій було 24 роки. Траплялася й різниця у віці більше 35 років.

Перспективним полем для дослідження, уточнення чи доповнення генеалогії згаданих родин є також метричні книги, які зберігаються у архівосховищах Республіки Польща. Так, метричні записи народжених, вінчаних та померлих за період 1878-1927 рр. сьогодні зберігаються у архіві давніх актів у Варшаві[5]. При цьому, як виявилося, парафія церкви Пресвятої Трійці у цей час вважалася дочірньою парафією до церкви у Великій Білині, де, свого часу, знаходився давній василіанський монастир. Водночас у XIX ст. обидві парафії належали до Мокрянського деканату Перемишльської єпархії.

Важливо також й те, що для уточнення імен зниклих безвісти представників родини Задорожних у період першої світової війни також є військові звіти втрат та зниклих безвісти у роки Першої світової війни. Так, у австрійському військовому довіднику «Листи втрат» № 567 від 5 травня 1917 р. згадано імена: 1) Олександр Задорожний 1886 р. н., який служив у австрійській дивізії № 77, бригада № 13 і був родом з Малої Білини, який загинув під фортом Беґато, що біля Женеви в Італії; 2)

---

[4] Центральний державний історичний архів України у місті Львові (далі – ЦДІАЛ у м. Львові). – Ф. 201. – Оп. 4а. – Спр. 6252. – 52 арк.

[5] Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. – Sygn. 86. Księgi metrykalne urodzeń, ślubów, zgonów parafii Bilina Wielka z filią Bilinka Mała. Bilina Wielka, parafia, ur.: 1878 – 1899, 1915 – 1925, 1927, śl.: 1878 – 1899, 1915 – 1927, zg.: 1878 – 1899, 1915 – 1927. Bilinka Mała, filia, ur.: 1878 – 1899, śl.: 1878 – 1899, zg.: 1878 – 1899. – 896 s. Цифрові копії даних метричних записів див. у: Księgi metrykalne kościoła greckokatolickiego, sygn. 86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agadd2.home.net.pl/metrykalia/298/sygn.%2086/indeks.htm

Гриця Задорожного 1879 р. н. з Малої Білини, котрий також служив у 3 легіоні 77 дивізії, останні відомості про котрого втрачені у місті В'язники Володимирської губернії Російської імперії; 3) Михайло Задорожний, 1881 р. н., який служив у 2 легіоні 77 дивізії, і який також був взятий у полон до Російської імперії у 1917 р.; 4) Стефан Задорожний, 1883 р. н. (вказано, що з Білини), який служив у 3 легіоні 77 дивізії, який 18 жовтня 1915 р. помер у шпиталі Червоного хреста міста Скоболева, що біля Фрегани у Російській імперії (щоправда юридичних підтверджень смерті не надійшло); 5) Стефан Задорожний, 1888 р. н., який служив у 10 легіоні 77 дивізії, був уродженцем с. Гординя, що біля Малої Білини. Остання інформація про нього надходила із м. Покров Володимирської губернії[6].

Водночас інформацію щодо статистики парафіян церкви Пресвятої Трійці в Малій Білині містять також шематизми Перемишльської єпархії за 1828 – 1939 рр., який зібрав в один каталог о. Дмитро Блажейовський[7].

Зауважимо, що цінну інформацію під час реконструкції родинної генеалогії відіграв родинний архів Михайла Задорожного, який містив не тільки метричні дані з усної традиції, але й фотографії із періоду XX ст., які в комплексі суттєво доповнили матеріал архівосховищ.

ДОДАТКИ

Додаток № 1. Метрика вінчаних родини Задорожних, Лівач та Наконечних села Мала Білина за 1785 – 1872 рр.[8]

№ п/п	№ буд.	Дата вінчання	Ім'я нареченого	Ім'я нареченої	Свідки	№ арк.
1	15	13.07.1785	Григорій Яжик, 27 років	Євдокія Курендова, 44 роки	Станіслав Лівач та Іван Зельманик	4
2	1	7.02.1786	Теодор Іван Курус, 20 років	Євдокія Яндовська, 19 років	Станіслав Лівач та Іван Зельманик	4зв.
3	10	7.09.1786	Петро Лівач, 22	Катерина Петречко, 18	Антоній Скульський, Михайло Госяж	4зв.
4	79	3.09.1790	Антоній Бохна з Гордині, 21	Юстина Лівач, 19	Павло Дацiв, Григорій Задорожний, дрібні землевласники	6 зв.
5	34	9.09.1791	Андрій Григорій Задорожний, 24	Анна Госяж, 16	Григорій Куренда, Михайло Госяж	6 зв.
6	34	2.09.1794	Лесько Задорожний, 20	Фрузя , донька Федя Антоніва, 16	Гринь куренда, Іван Антонів	7зв.
7	62	6.09.1794	Стефан Задорожний, 19	Марія, донька Стаха Якубика, 16	Василь Котик, Михайло Куренда	8
8	83	9.09.1794	Микола Лівач, 18	Ксенія Пристай, 16	Василь Котик, Михайло Яжик	8
9	39	7.06.1800	Василь Раврів, 21	Марія Ковалик, 19	Михайло Яжик, Іван Задорожний, дрібні господарі	10зв.

[6] Verlustliste ausgegeben am 5.5.1917. K.u.k. Kriegsministerium. – Wien: Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerai, 1917. – S. 62.

[7] Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністратури Лемківщини (1828 – 1939). – Львів: Каменяр, 1995. – 1008 с.

[8] ЦДІАЛ у м. Львові. – Ф. 201. – Оп. 4а. – Спр. 6252. – 52 арк.

10	14	1.09.1801	Іван Яжик, 19	Євдокія Казюта (Козюта), 16	Антін Госяж, Стефан Задорожний, дрібні господарі	11
11	107	23.05.1802	Іван Токарський, 47	Мар'яна Юречко, 24	Антін Госяж, Стефан Задорожний, дрібні господарі	11
12	24	19.04.1803	Михайло Диняк, 22	Мар'яна Токарська, 20	Степан Задорожний, Семен Лівач, панські підлеглі	12
13	104	7.05.1803	Іван Бернадський, 26	Мар'яна Ковалів, 19	Степан Задорожний, Станіслав Студинський, панські підлеглі	12
14	21	5.02.1804	Микола Яжик, 23	Пелагія, донька Івана Пазюти, 18	Степан Задорожний, Григорій Іванців, панські підлеглі	12зв.
15	5	20.11.1804	Лука Пук, 24	Гелена Павликевичівна	Іван Пагроцький, Степан Задорожний	13
16	58	20.02.1808	Дмитро Юзвяк, 20	Анастасія, донька Стефана Задорожного, 16	Данило Дацiв, Станіслав Трелік	15
17	7	18.02.1810	Григорій Сенюка, 29	Євдокія Іванців, 20	Микола Кокотайло, Іван Лівач, панські підлеглі	16
18	21	17.09.1811	Станіслав Казюта, 21	Мар'яна Куренда, 16	Григорій Задорожний, Василь Куренда, панські підлеглі	16зв.
19	25	20.02.1813	Степан Куренда, 20	Мар'яна Диняк	Тимофій гедзин, Степан Задорожний, панс. підлегл.	18
20	21	20.06.1813	Станіслав Казюта, 24	Ірина Кокотайло, 19	Степан Задорожний, панс. підлегл., Григорій Кокотайло	18
21	1	13.12.1813	Андрій Іванів, 24	Єва Івахів, 18	Степан Госяж, підлеглий панський, Ігнатій Лівач, рільник	18
22	26	5.02.1815	Тимофій Януш, 43	Теодора Іванішина, 24	Лука Пук, Степан Задорожний	18зв.
23	61	5.02.1815	Ілля Бандирський, 25	Теодозія, донька Андрія Задорожного, 20	Станіслав Сохан, Степан Задорожний	18зв.
24	19	16.06.1816	Симеон Рубель, 24	Анастасія Казюта (Казюла), 20	Ігнатій Лівач, Олекса Яжик	19зв.
25	10	2.02.1817	Іван Лівач, 25	Тетяна Куренда, 16	Микола Кокотайло, Данило Гедзин	19зв.
26	21	4.03.1818	Теодор Козюта, 25	Пелагія Диняк, 19	Степан Задорожний, Тимофій Броницький	20
27	53	7.02.1819	Євстафій, син Стефана Надніта, 25	Варавара Брикайлик, 21	Ігнатій Лівач, Максим Кокотайло	20зв.
28	49	13.02.1820	Михайло Лівач, 24	Христина Козютова, 19	Ігрнатій Лівач, Теодор Куренда	21
29	49	14.02.1820	Гаврило Раків, 32	Анна Гримайлик, 26	Теодор Наконечний, Тимко Лебедь	21

30	25	7.05.1820	Данило Куренда, 36	Ксенія Лівач, 31	Теодор Куренда, Гринь Куренда, Гринь Шич	21
31	116	10.02.1822	Іван Задорожний, 24	Марія Януш, 19	Стефан Ковалик, Богдан Кокотайло	22
32	?	23.11.1823	Стефан Лівач, 20	Катерина Гедзь, 15	Дмитро Януш, Дмитро Госяж	22зв.
33	72	8.02.1824	Стефан Наконечний, 24	Марія Госияж, 16	Іван Гичка, Павло ?	23
34	?	8.08.1824	Гринько Задорожний, 24	Анна Ярощинська, 20	Антон Госияж, Григорій Коваль	23
35	?	11.02.1827	Тимко Задорожний, 25	Марія Лівач, 15	Антон Госияж, Микола Яжик	23зв.
36	34	26.08.1828 (у 1888 шлюб припинений?)	Гринь Задорожний, ?	Мар'яна, донька Гринька Гиньки (Гички?), ?	Павло Мороз, Олексій Хоміцький	24
37	?	20.09.1830	Андрій Дацiв, 24	Катерина Лівач, 22	Андрій Дацiв, Тимко Дацiв	24зв.
38	59	14.11.1831	Стефан Задорожний, 24	Татяна Брикайликова, 19	Іван Куренда, Лучка Пик	25
39	61	14.11.1831	Онуфрій Задорожний, 26	Євдокія Гедзинова, 24	Стефан Януш, Дмитро Януш	25
40	31	22.01.1832	Андрій Лівач, 24	Анна Яжик, 21	Лучка Пик, Микола Яжик	25
41	31	22.01.1832	Андрій Лівач, 24	Анна Яцькова, 23	Іван Бернадський, Іван Коловз?	25
42	51	22.01.1832	Яцько Задорожний, 25	Софія Дацiв, 26	Тимко Дацiв, Федько Павлович	25
43	6	11.11.1833	Іван Дацiв, 28	Марія Задорожна, донька Петра Задорожного, 16	Василь Верещак, Ілько Дерак (Дерач, Берач?)	25 зв., час епідемії.
44	?	24.10.1835	Василь Куренда, 37	Нацка, Кацка? Задорожна, 21	Тимко Дацiв, Іван Баган	25зв.
45	?	24.10.1835	Федько Задорожний, 27	Анна Юзвяк, 19	Стах Куренда, Стефан Задорожний	25зв.
46	?	24.10.1835	Кирило Куянів, 31	Тимкова?, 21	Петро Лівач, Павло Мороз	25зв.
47	?	24.10.1835	Василь Задорожний (Васько), 26	Мариська Іванішин, 22	Василь Верещак, Іван Бернацький	26
48	?	15.07.1836	Єднух Наконечний, 48	Гануцька Гинькова, 24	Дмитро Януш, Теодор Куренда	26зв.
49	2	11.05.1837	Теодор Задорожний, 25, син Андрія Задорожного	Катерина Хвадинчак, донька Онуфрія і Магдалини, 20	Іван Орловський, Василь Гук	27
50	5	18.02.1838	Іван Олійник, 33	Анна Яцьків, 18	Онуфрій Задорожний, Ігнатій Яджак	27зв.
51	48	29.02.1839	Максим Кокотайло, 60	Гелена Задорожна, 45	-	28зв.

52	1	18.11.1839	Константин Задорожний, 24, син Максима і Анастасії Задорожних	Марія Іванішин	Йосип Хоміцький, Іван Задорожний	29зв.
53	1	31.05.1840	Дмитро Задорожний, 24, син Степана	Анна Кокотайло, 17, донька Максима Кокотайла	Іван Задорожний, Іван Кокотайло	29зв.
54	51	1.11.1841	Іван Лівач, 22, син Павла	Анна, 18, донька Івана і Марії Думяк (Диняк?)	Антоній Новосельський і Григорій Пик	30зв.
55	110	23.06.1842	Онуфрій Задорожний, 38	Анна, 24, донька Хоми Люпак ?	Іван Задорожний, Григорій Безгацький	31
56	16	8.06.1843	Микола Задорожний, 34, син Константина Задорожного	Марія Куренда, 36	Олександр Голоський, Микола Януш	32
57	63	23.11.1845	Теодор Задорожний, 26	Катерина, 38, донька Івана Госяжа	Онуфрій Госяж, Іван Куренда	32зв.
58	61	7.02.1847	Теодор Задорожний, 22	Марія Кокотайло, 18	Онуфрій Задорожний, Степан Задорожний	33
59	10, 80	14.11.1847	Казимир Лівач, 24	Марія Хоміцька, 17	Георгій Януш, Онуфрій Хомічак	33
60	6, 15	12.11.1848	Станіслав Задорожний, 30	Гелена Цап, 18	Стефан Дацiв, Теодор Задорожний	34зв.
61	6, 100	10.02.1849	Теодор Задорожний, 27	Марія Верещак, 32	Онуфрій Госяж, Стефан Задорожний	35
62	63, 10	3.06.1851	Григорій ?, 14	Анна Лівач, 17	Іван Куренда, Стефан Куренда	36
63	34, 15	3.11.1856	Микола Задорожний, 26, син Івана і Марії	Марія Яжик, 21	Петро Гичка, Тимофій Задорожний	38
64	60	15.11.1857	Яків Куренда, 20	Марія Задорожна, 19	Микола Януш, Казмир Лівач	38зв.
65	41	15.11.1857	Яким Лівач, 27	Марія Ковалів, 22	Андрій Дацiв, Іван Лівач	38зв.
66	47, 63	7.11.1858	Семен Задорожний, 32, син Івана і Марії	Анна Гавдяк, 23, донька Марії і Онуфрія	Василь Бергацький, Петро Гичка	39
67	68, 86	14.11.1858	Іван Задорожний, 20, син Стефана Задорожного і Тетяни Брикайлик	Марія Яжик, 24, донька Йосифа і Марії	Василь Дацiв, Теодор Задорожний	39
68	140, 23	30.10.1859	Дмитро Задорожний, 24, син Теодора	Катерина Стецiв, 16	Ігнатій Мороз, Теодор Задорожний	40
69	11, 110	13.11.1859	Григорій Лівач, 24	Мар'яна ? , 18	Михайло Мороз, Василь Безгацький	40
70	21, 33	13.11.1859	Теодор Яжик, 25	Катерина Задорожна, 17, донька Теодора і Анни Задорожних	Микола Задорожний, Іван Задорожний	40
71	57, 101	25.11.1859	Семен Задорожний, 25, син Онуфрія Задорожного	Анастасія Ковалик, 21, донька Якова і Мар'яни Ковалик	Іван ?, Теодор Задорожний	40

72	43, 56	5.02.1860	Василь Бохна, 33	Марія Лівач, 22	Михайло Бохна, Стефан Госяж	40зв.
73	109, 42	26.11.1860	Іван Ковалів, 25	Марія Задорожна, 17	Теодор Задорожний, Данило Котів	41
74	43, 62	17.11.1861	Данило Токарський, 24	Анастасія Задорожна, 17, донька Івана і Марії Задорожної	Іван Задорожний, Данило Яжик	41зв.
75	47, 42	24.02.1862	Ґригорій Задорожний, 32	Марія Госяж, донька Ігната ,29	Василь Безгацький, Теодор Задорожний	41зв.
76	151, 20	8.02.1863	Андрій Задорожний, 28, син Томи і Марії	Марія Іванців, 29, донька Дем'яна і Павліни	Теодор Госіяж, Михайло Мороз	42зв.
77	74, 88	20.11.1864	Петро Яжик, 24	Марія Брикайлик, 22, донька Стефана Брикайлика і Тетяни з Задорожних	Стефан Олексюк, Теодор Хоміцький	44
78	47, 84	26.11.1865	Микола Задорожний, 27, син Івана і Марії	Магдалена Ковалів, 22	Тома Задорожний, Теодор Задорожний	45
79	108, 51	4.11.1866	Микола Безгацький, 26 син Василя Безгацького і Марії (з Задорожних)	Марія Дацiв, 15, мати Розалія була із Задорожних	Андрій Куренда, Іван Куренда	45зв.
80	97, 220	18.11.1866	Ґригорій Вруля (Зозуля?), 26	Анна Білогродка, 23, мати Енфемія була із Задорожних	Теодор Лівач, Теодор Госяж	45зв.
81	111, 47	25.11.1866	Микола Ковалик, 29	Марія Ковалів, 23, але по матері від Іванки Задорожної	Константин Задорожний, Іван Яцьків	45зв.
82	109, 144	4.03.1867	Теодор Задорожний, 43	Анастасія Госяж, 50	Казимир Лівач, Теодор Задорожний	46
83	62, 12	27.11.1867	Пилип Задорожний, 31, син Івана і Марії Задорожних	Катерина Юзв'як-Цап, 23	Михайло Яжик, Данило Токарський	46зв.
84	47, 46	18.11.1867	Дмитро Задорожний, 33, син Івана і Марії	Катерина Кокотайло, 22, донька Івана Кокотайла і Юстини Мороз	Тома Задорожний, Теодор Яжик	46зв.
85	13, 16	1.11.1868	Ґригорій Задорожний, 34, син Івана і Марії	Катерина, 34, донька Ґригорія і Пелагії Бринька? (Брикайлика)	Тома Яжик, Михайло Куренда	47
86	39, 43	1.11.1868	Іван Задорожний, 24, син Теодора Задорожного і Ганни (з Госіяжів)	Катерина Ковалів-Яцьків, 16, донька Якова Ковалів і Марії Яцьків	Тома Задорожний, Данило Куренда	47зв.
87	88, 98	14.11.1868	Іван Задорожний, 30, син Стефана	Катерина Дацiв-Лівач, 23, донька Теодора	Дмитро Задорожний, Тома Задорожний	47зв.
88	134, 27	4.11.1869	Константин ?, 27	Анна Задорожна, 27, донька Константина	Дмитро Юзвяк, Ігнатій Досвядчинський	48
89	6, 37	13.06.1869	Дмитро Яжик, 25	Анна Задорожна, 28,	Андрій Яжик, Михайло Яжик	48

90	111, 126	1.06.1869	Іреней Лівач, 32	Катерина Дацiв, 20	Іван Задорожний, Станіслав Задорожний	48
91	98, 102	14.11.1869	Ілля Лівач, 27	Анастасія Кокотайло, 23	Йосиф ?, Іван Лівач	48зв.
92	120, 28	1.02.1870	Дмитро Задорожний, 35, син Петра	Магдалена Хомицька, 25, донька Степана і Анастасії	Іван Задорожний, Ґригорій Задорожний	49
93	151, 25	8.11.1870	Дмитро Задорожний, 28, син Томи і Марії	Катерина ?, 37, донька Василя ?	Андрій Задорожний, Іван Малько	49зв.
94	34, 74	12.02.1871	Йосиф Задорожний, 27, син Миколи і Марії	Катерина Госяж, 27, донька Онуфрія і Марії	Тома Дацiв, Михайло Безгацький	50

Додаток № 2. Метрика народжених та одружених села/парафії Мала Білина 1869 – 1944 рр. родин Задорожних, Лівач, Наконечних за матеріалами архіву Самбірського РАКСУ

№ п/п	№ буд.	Дата народ./хрещ.	Ім'я, прізвище	Батьки	Куми	№ арк.
1	24	9.09.1869	Константин Куренда	Станіслав Куренда (помер 15.02.1870	Микола Задорожний і Ганичка Криштальова	1
2	-	10.10.1869	Марія Юзьвяк	Ігнатій Юзьвяк	Пилип (Филип) Задорожний і Анна Задорожна	1
3	74	?.10.1870	Йосиф Гаюк	Тит Гаюк, Марія-Стефанія Задорожна	Микола Задорожний І Анна Ґримайляк	2
4	24	?.10.1870	Стефан Яжик	Ілля і Марія Яжик	Михайло Погляняк і Анна Задорожна	2
5	72	?.10.1870	Іван Якимишин	Михайло Якимишин і Магда Думяк	Іван Яжик і Анна Задорожна	2
6	102	?.10.1870	Анна Думяк	Матвій і Катерина Думяк	Онуфрій Яжик і Анна Задорожна	2
7	13	?.10.1870	Агафія Задорожна	Анна Задорожна і Іван Задорожний (на той час вже†)	Ігнатій Юзьвяк і Марія Задорожна	3
8	43	?.?.1870	Анна Яцьків	Михайло і Варвара Яцьків	Михайло Яжик і Марія Задорожна	3
9	97	?.?.1870	Теодор Воробатий	Ґригорій Воробатий і Анна (Задорожна)	Микола Задорожний і Магдалена Задорожна	3
10	118	?.?.1870	Теодор Константинович	Михайло Константинович і Анна (Задорожна)	Казимир Лівач і Анна Задорожна	3
11	100	?.?.1870	Теодор Госяш	Яків Госяш і Марія (Задорожна)	Іван Задорожний і Марія Задорожна	3
12	111	?.?.1870	Марія Лівач	Константин і Катерина (з Кокотайлів) Лівач	Станіслав Задорожний і Катерина Мірошичин	4

13	23	?.?.1870	Катерина Дасьора	Тимофій і Марія Дасьора	Теодор Дасьора і Розалія Задорожна	4
14	65	?.?.1870	Григорій Яжик	Марія Яжик	Теодор Задорожний і Анна Біскупська	4
15	82	?.?.1870	Марія Задорожна	Пилип і Катерина Задорожні	Микола Задорожний і Анна Куренда	4
16	96	?.?.1870	Йосиф Яжик	Тимофій і Катерина Яжик	Данило Яжик і Марія Задорожна	4
17	79	?.?.1870	Іван Задорожний	Григорій і Катерина Задорожні	Онуфрій Камінський і Марія Камінська	4
18	41	?.?.1870	Анна Задорожна	Микола і Магдалена Задорожні	Григорій Задорожний і Марія Яцьків	4
19	40	?.?.1870	Іван Яжик	Данило і Анна Яжик	Марія Задорожна	4
20	51	?.?.1870	Анна Бостуцька	Микола і Марія (Задорожна) Бостуцькі	Микола Задорожний і Марія Думяк	4
21	69	?.?.1870	Марія Задорожна	Семен і Анна (з Ковалів) Задорожні	Григорій Задорожний і Катерина Коваль	4
22	88	4.10.1870-†21.11.1870	Йосиф Задорожний	Іван і Катерина (Лівач) Задорожні	Григорій Госибал і Ганна Павлюкова	7
23	98	?.10.1870	Микола Лівач	Ілля і Анна Лівач	Микола Марсівний і Марія Гримайлова	7
24	120	22.01.1870	Анастасія Задорожна	Дмитро і Магдалена-Стефанія (Дацiв) Задорожні	Йосиф Гримайло і Марія Хоміцька	7
25	44	6.01.1870-†19.02.1871	Григорій Задорожний	Дмитро і Катерина Задорожні	Іван Горвалич і Софія Задорожна	7
26	91	8.05.1871	Йосиф Лівач	Яким і Марія (Горнацька) Лівач	Іван Язиік і Анна Баранська	8
27	47	19.06.1871	Розалія Задорожна	Микола і Магдалена Задорожні	Григорій Задорожний і Анна Задорожна	8
28	13	6.07.1871	Марія Задорожна	Григорій і Катерина (Гривка) Задорожні	Теодор Кокотайло і Софія Яжик	8
29	88	19.07.1871 (одразу †)	Марія Задорожна	Іван і Катерина (Лівач) Задорожні	Дмитро і Катерина Задорожні	9
30	25	24.01.1872	Іван Задорожний	Дмитро і Катерина (Зарочинська) Задорожні	Андрій Задорожний і Анна Задорожна	10
31	70	16.03.1872-†31.08.1873	Теодор Задорожний	Андрій і Марія (Дацiв) Задорожні	Григорій Михайловий і Анна Дацiв	11
32	47	20.03.1872	Теодор Задорожний	Дмитро і Катерина (Мороз) Задорожні	Іван Ковалик і Марія Задорожна	11
33	88	12.01.1873	Розалія Задорожна	Іван і Катерина (Лівач) Задорожні	Теодор Яжик і Марія Задорожна	14
34	39	27.07.1873-†16.08.1873	Михайло Задорожний	Іван і Катерина (Яцьків) Задорожні	Микола Задорожний і Анна Гасим	16
35	120	14.02.1874	Семен Задорожний	Дмитро і Магдалина (Дацiв) Задорожні	Іван Задорожний і Анна Мороз	19
36	34	28.03.1874-†14.04.1889	Микола Задорожний	Йосиф і Катерина (Яжик) Задорожні	Пилип Задорожний і Катерина Босогачек (?)	19

37	47	26.04.1874	Микола Задорожний	Микола і Магдалена (Ковалів) Задорожні	Йосиф Задорожний і Катерина Задорожна	19
38	?	17.03.1874	Анна Задорожна	Пилип і Катерина (Юзьвяк) Задорожні	Михайло Задорожний (Задора?) і Анна Задорожна	20
39	?	19.06.1874	Іван Задорожний	Андрій і Марія (Дацiв) Задорожні	Михайло Яжик і Анна Дацiв	20
40	?	27.03.1875	Йосиф Задорожний	Іван і Катерина (Ярова) Задорожні	Степан Яжик і Марія Гошовська	22
41	47	21.10.1875	Анна Задорожна	Дмитро і Катерина (Мороз) Задорожні	Григорій Задорожний і Анна Кокотайло	22
42	62	?.?.?	Григорій Задорожний	Михайло і Марія (Яжик) Задорожні	Михайло Гримайло і Анна Токарська	25
43	29	23.01.1876	Катерина Задорожна	Дмитро і Катерина Задорожні	Пилип Задорожний і Анна Задорожна	25
44	34	9.11.1876	Розалія Задорожна	Йосиф і Катерина Задорожні	Іван Яжик, Анна Задорожна	28
45	20	10.01.1877	Йосиф Задорожний	Андрій і Марія (Дацiв) Задорожні	Іван Задорожний, Марія Дацiв	32
46	154	31.01.1878	Іван Задорожний	Михайло і Анна (Мороз) Задорожні	Дмитро Задорожний і Анна Мороз	32
47	?	14.04.1878	Теодор Задорожний	Микола і Магдалена (Ковалів) Задорожні	Йосиф Леонтович, Катерина Задорожна	33
48	88	6.06.1878	Марія Задорожна	Іван і Катерина (Лівач) Задорожні	Теодор Яжик і Марія Гримайлова	33
49	12	11.08.1878	Йосип Задорожний	Пилип і Катерина (Юзьвяк) Задорожні	Михайло Задорожний, Анна Гримайлова	34
50	39	30.01.1879	Микола Задорожний	Іван і Катерина (Яцьків) Задорожна	Іван Задорожний, Марія Бостацька	37
51	62	25.06.1879	Микола	Михайло і Марія (Тинька? Гинька?) Задорожні	Григорій Задоржний, Анна Командова	38
52	88	27.06.1879	Микола Задорожний	Гнат і Анна (Ковалів) Задорожні	Григорій Яжик і Анна Гримайлова	38
53	8	14.10.1879	Михайло Задорожний	Теодор і Марія Задорожні	Михайло Гримайло і Марія Яцьків	40
54	34	4.12.1879-†26.03.1880	Михайло Задорожний	Йосиф і Марія (Хоміцька) Задорожні	Іван Юзьвяк і Катерина Дацiв	41
55	47	1.06.1880	Юліана Задорожна	Дмитро і Анастасія (Яжик) Задорожні	Микола Задорожний і Марія Задорожна	44
56	88	20.01.1880	Марія Задорожна	Іван і Катернина (Лівач) Задорожна	Йосип ?, Анастасія Яжик	44
57	130	4.04.1881	Йосиф Задорожний	Микола і Магдалена –Рома (Ковалів: донька Пелагії Рубель і сина Василя Задорожного і Марії Яновської) Задорожна	Теодор Яжик і Анна Казюта	47

58	25	8.07.1881	Марія Наконечна	Ілля Наконечний-син Андрія Наконечного і Анни Гинько; Розалія Наконечна-донька Тимка Даціва і Марії Слеців	Микола Безгайський (Безгацький ?), Софія-Григорія Михайлечка	48
59	30	15.09.1881	Іван Задорожний	Іван Задорожний-син Стефана Задорожного і Катерини-Теодора Лівач; Тетяна Брихайлик (Брикайлик?)	Теодор Лівач і Парасковія Дацiв	49
60	13	13.10.1881	Михайло Задорожний	Стефан Задорожний-син Тимка Задорожного і Марії Лівач; Анастасія-дочка Івана дациа і Марії Задорожнього	Іван Ковалів і Анна - донька Григорія Грималяка	50
61	20	13..11.1881, повитуха - Анна Блашів (Блашків)	Розалія Задорожна	Андрій Задорожний-син Тимофія і Марії (Лівач) Задорожних; Марія-донька Антонія Дациа і Анастасії Токарської	Григорій Михайлечко і Софія Пиквідна	51
62	8	13.12.1881-†27.02.1882	Микола Задорожний	Теодор Задорожний-син Станіслава і Юліани Яжик; Розалія-донька Григорія Казюла і Марії Кокотайло	Микола Казюла і Анастасія – донька Стефана Яноша	52
63	127	17.12.1881-†19.05.1888	Володимир Лівач	Йосафат Лівач-син Стефана Лівача і Катерини Гедзин; мати – Катерина – донька Івана Яжика і Анни Кокотайло	Іван Кокотайло, Анна Стефаняк	52
64	25	4.01.1882	Марія Задорожна	Йосиф Задорожний-син Миколи Задорожного і Марії Хомицької; Катерина – донька Дмитра Яжика і Марії Госяж	Теодор Задорожний і Анна Якомишин	53
65	130	26.01.1882-†10.03.1887	Іван Лівач	Франциск Лівач, син Каєлана Лівача і Катерини Верещик; Катерина-донька Теодора Кокотайла і Кароліни Ярепук	Станіслав Задорожний і Катерина Лівач	53

66	35	18.02.1882	Розалія Задорожна	Дмитро Задорожний-син Івана Задорожного і Марії; Анастасія-донька Константина і Марії Якимів	Микола Задорожний Марія Григорчук	54
67	157	4.?.1882	Степан/Григорій Задорожний	Іван Задорожний-син Теодора Задорожного і Анни Юзвяк; Катерина – донька Якова Яцьківа і Марії Ковальської	Дмитро Задорожний і Анна – донька Михайла Казюти	55
68	21	8.04.1882	Іван Куренда	Микола Куренда-син Григорія Куренди і Марії Яжик; Катерина – донька Каєтана Лівач і Марії Лівач	Іван Куренда і Марія Лівач	56
69	5	29.05.1882-†15.12.1883	Іван Ярачок (Ярачек, Юрачок?)	Матвій Ярочок ? – син Еліаша Ярачека і пані (?) Кокотайло	Анна – донька Івана Задорожного і Марії Іванишин	56
70	33	22.09.1882	Марія Задорожна	Ілько Задорожний (Еліаш)-син Степана Задорожного і Тетяни Брикайлик; Катерина-донька Михайла Яцьківа і Варвари Даців	Варвара Яжик і Ігнатій Яжик	58
71	105	24.09.1882	Йосиф Задорожний	Петро Задорожний-син Степана Задорожного і Тетяни Брикайлик; Катерина-донька Константина Задорожного і Тетяни Ковалів	Ілько (Еліаш) Задорожний і Анна –донька Михайла Казімка (Казюти, Казюла ?)	59
72	33	9.10.1882 (пологи приймала Анна Блажків)	Розалія Задорожна	Теодор Задорожний, вітчим котрого був Іван Яжик і мати Катерина Задорожна; Катерина-донька Теодора Задорожного і Анни Юзвяк	Микола Задорожний і Тетяна –дружина Станіслава Задорожного	59
73	8	21.01.1883-†22.11.1952 (див. метричну книгу самбірського загсу № ЯВ137654	Марія Задорожна	Теодор Задорожний-син Станіслава Задорожного і Юліани Яжик; Розалія – донька Григорія Казюла і Марії Кокотайло	Іван Задорожний і Розалія – донька Михайла Кокотайло	60
74	9	25.01.1883-†1893	Михайло Задорожний	Пилип Задорожний-син Івана Задорожного і Марії Гинько; Катерина-донька Ілька (Еліаша) Юзвяка і Анни	Іван Задорожний і Анна ?	60

75	57	23.02.1883	Йосиф Пик	Дмитро Пик-син Ґригорія Пика і Катерини Цап; Анастасія –донька Якова Коваликa і Марії Бараник	Теодор Задорожний і Катерина – дружина Матвія Думяка	61
76	54	27.04.1883-†7.04.1885	Іван Яжик	Іван Яжик-син Теодора Яжика і Марії Ґримайлик; Анна-донька Теодора Задорожного і Катерини –доньки Ґригорія Галася	Василь Яжик і Катерина – дружина Івана Задорожного	61
77	77	27.04.1883	Марія Дацiв	Михайло Дацiв-син Данила Дацiва і Марії Лівач; Розалія – донька Гната Госяша і Марії Коваль	Іван Яжик і Розалія Дацiв	61
78	?	23.05.1883	Марія Лівач (пологи приймала Анна Блажків)	Іван Лівач-син Степана Лівача і Катерини Гедзень; Анастасія-донька Ілька (Еліаша) Юречко і Юстини Кокотайло	Михайло Задорожний і Марія ?	62
79	47	11.06.1883	Петро Задорожний (пологи приймала Анна Блажків)	Дмитро Задорожний-син Івана Задорожного і Марії Януш; Анна –донька Івана Гедзеня і Марії Ґрималяк	Микола Бажик і Катерина Диняк	63
80	39	25.06.1883	Марія Задорожна (пологи приймала Анна Блажків)	Йосип Задорожний – син Теодора Задорожного і Анни Юзвяк; Анастасія Задорожна-донька Івана Дацiва і Софії Баган	Казимир Даньчевський і Марія –донька Миколи Базгацького	63
81	93	27.07.1883-†30.03.1885	Розалія Токарська (пологи приймала Анна Блажків)	Данило Токарський-син Василя Токарського і Марії Антоняк; Анна – донька Миколи Ґрималяка і Катерини Павлович	Микола Задорожний і Марія Януш	63
82	125	18.08.1883	Марія Мороз	Михайло Мороз син Ігнатія Мороза і Марії Мисак; Катерини з дому Івана і Катерини Лівач	Михайло Хомуцький і Галина Куренда	63
83	98	27.10.1883	Марія (пологи приймала Розалія Задорожна)	Петро Лівач син Теодора Лівача і Парасковії Дацiв; Розалія Лівач з родини Гаврила Куренди і Магдалени Януш	Михайло Мороз і Катерина (?)	64

84	5	30.10.1883-†27.05.1885	Марія (?)	Батько-?; мати-Анна, донька Івана Лівача і Марії Мороз	Іван Мороз і Марія донька Дмитра Задорожного	65
85	108	17.10.1883.	Йосип Бернацький	Михайло Бернацький, син Дмитра Бернацького і Розалії Новицької; Марія Богуцька, донька Гната Мороза і Марії Мисак	Іван Лівач і Розалія, донька Теодора Куренди	65
86	98 194	10.11.1883	Яків Лівач	Еліаш (Ілько?) Лівач, син Теодора Лівача і Параскевії з дому Дацiв; Анна Лівач з дому Еліаша і Юстини Кокотайло	Теодор Задорожний і Софія Михайлечко	65
87	69 10	28.11.1883	Іван Куренда	Микола Куренда, син Бенедикта Куренди і Марії Коляцької; Анна Куренда, донька Івана Задорожного і Марії Хоміцької	Іван Пандяк і Катерина, дружина Еліаша Задорожного	65
88	24	29.01.1884	Іван Яжик	Йосип Яжик і Анна, донька Константина Задорожного і Розалії з дому Мороз	?	66
89	111	31.01.1884-†21.11.1886	Юліанна Лівач	Михайло і Марія (з дому Куренда) Лівач	Іван Куренда і Марія Яжик	67
90	37	4.02.1884-†14.10.1891	Іван Лівач	Йосип і Магдалена (з дому Гриб) Лівач	Теодор Задорожний і Марія Дацiв	67
91	51 79	15.02.1884	Микола Богуцький	Микола і Марія (з дому Тимофія Задорожного) Богуцькі	Петро Яжик і Варвара Янковська	67
92	83	10.10.1884-†16.04.1885	Михайло Кокотайло	Дмитро і Розалія Кокотайло (мати цієї Розалії Кокотайло була Марія Задорожна)	Йосип Задорожний і Катерина Задорожна	69
93	88	5.12.1884-†20.01.1886	Марія Задорожна	Іван (син Стефана) і Катерина (донька Теодора Лівача) Задорожні	Петро Яжик і Марія Задорожна	70
94	165	3.01.1885-†5.04.1885	Анна Задорожна	Йосиф (син Миколи) і Катерина (донька Онуфрія Яжика і Марії Госяж) Задорожні	Іван Яжик і Анна Якимишин	71
95	79 163	22.01.1885	Ґригорій Яжик (пологи приймала Катерина Гримайляк)	Петро і Марія Яжик (Марія донька Миколи Задорожного і Тетяни Брикайлик)	Іван Яжик і Анна Якимишин	71

96	102	24.01.1885	Марія Юречек	Стефан і Анна Юречек (Анна – донька Івана і Марії Задорожних)	Олекса Задорожний і Анастасія Лівач	71
97	47	19.05.1885	Іван Задорожний	Дмитро Задорожний, син Івана Задорожного і Марії Януш; Анастасія, донька Івана Гедзин і Марії Гримайляк	Микола Задорожний і Катерина, дружина Петра Задорожного	73
98	111	10.08.1885	Йосип Лівач (пологи приймала Янка Оккінк ?)	Франціск, син Каєтана Лівача і Катерини Верещак; Катерина-донька Теодора Кокотайла і Катерини Серопук	? (невідчитано)	74
99	49	30.08.1885	Ґригорій Кокотайло	Михайло і Анна Кокотайло (Анна з дому Симеона Задорожного і Анастасії з Ковалик)	Іван Куренда і Анастасія Ковалик	75
100	180	Вересень 1885-†29.09.1892	Марія Задорожна	Іван (син Теодора Задорожного і Анни Юзвяк) і Катерина (донька Якова Яцьківа і Марії Ковалів) Задорожні	Теодор Яжик і Катерина, дружина Григорія Задорожного	75
101	8	21.11.1885	Анна Задорожна (приймала пологи Магдалена Мельник)	Теодор Задорожний, син Миколи Задорожного і Юліанни Яжик; Розалія, донька Григорія Лівача і Марії Кокотайло	Іван Задорожний і Розалія Лівач	76
102	165 34	Червень 1886	Олексій Задорожний	Йосиф Задорожний, син Миколи Задорожного і Марії Хоміцької; Катерина, донька Івана Яжика і Марії Госяж	Дмитро Задорожний і Магдалена Іванців	77
103	117	18.07.1886-†11.04.1889	Іван Лівач	Йосип Лівач, син Степана Лівача і Катерини Гедзин; Катерина, донька Івана Яжика і Канни з Кокотайлів	?	78
104	21	?.07.1886	Ілля Яжик	Теодор Яжик і Катерина з дому Задорожна	Яків Госяж і Марія – дружина Андрія Задорожного	79
105	17	?.07.1886-†5.08.1886	Катерина Задорожна (пологи приймала Анна Блажків)	Йосиф-Януш, син Миколи Задорожного і Марії Пришляж; Анна – донька Григорія Мазура і Марії Петришин	Тимофій Дацiв і Марія –дружина Гната Юзвяка	79

106	88	13.08.1886	Анна Задорожна (пологи приймала Анна Блажків)	Петро Задорожний, син Степана Задорожного і Тетяни Брикайлик (Бригайлик?); Катерина – донька Константина Задорожного і Катерини Кокотайло	?	80
107	134	?.01.1887-17.06.1889	Михайло Задорожний (пологи приймала Анна Блажків)	Михайло Задорожний, син Теодора Задорожного і Катерини Куренди; Анна – донька Івана Мороз і Юстини Кокотайло	Дмитро Єдзин і Анна Яжик	83
108	88	6.02.1887-†17.03.1887	Іван Задорожний (пологи приймала Анна Блажків)	Іван Задорожний, син Степана Задорожного і Тетяни Брикайликової; Катерина –донька Теодора Лівача і Парасковії Дацiв	?	84
109	47	?.09.1887	Анна Задорожна (пологи приймала Анна Блажків)	Ілля Задорожний, син Степана Задорожного і Тетяни Брикайлик; Катерина, донька Михайла Яцьківа і Варвари Дацiв	Іван Пандяк і Катерина –дружина Петра Задорожного	87
110	8	17.11.1887	Микола Задорожний (пологи приймала Анна Блажків)	Теодор Задорожний, син Станіслава Задорожного і Юліани Яжик; Розалія –донька Григорія Казюка і Марії Кокотайло	Микола Куренда і Анна Юзвяк	89
111	77	27.01.1888	Юліана Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Іван Задорожний, син Степана Задорожного і Юлії Брикайлик; Катерина – донька Теодора Лівача і Парасковії Дуцяк	Ілля Лівач і Марія Рубель	91
112	98	?.02.1888	Марія Лівач (повитуха Анна Блажків)	Ілля Лівач, син Теодора Лівача і Парасковії Дуцяк; Анна – донька Іллі Януша і Юстини Кокотайло	Дмитро Юзвяк і Марія дружина Теодора Задорожного	91
113	111	4.08.1888-28.12.1888	Теодор Лівач (пологи приймала Розалія Задорожна)	Михайло Лівач, син Каєтана Лівача і Катерни Верещак; Марія – донька Григорія Куренди і Катерини Яжик	Іван Куренда і Катерина ?	94

114	154	15.08.1888	Марія Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Михайло Задорожний, син Теодора Задорожного і Катерини Храдищак; Анна, донька Івана Мороза і Юстини Кокотайло	Дмитро Яцьків і Анна ?	94
115	96 107	15.08.1888	Марія Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Олексій Задорожний, син Теодора Задорожного і Парасковії Артимович; Катерина – донька Данила Котів і Софії Гедзин	Микола Задорожний, Анна ?	94
116	127	?.09.1888-18.04.1890	Пантелеймон Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Йосиф і Катерина Лівач	Іван Яжик і Катерина Хоміцька	95
117	39	3.11.1888-†8.09.1954 (або 1957? Допис про смерть радянським чорнилом)	Розалія Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Микола Задорожний, син Теодора Задорожного і Анни Юзвяк; Марія –донька Тимофія Іванціва і Магдалени Куренди	Григорій Лівач і Анна Задорожна	96
118	151	7.11.1888	Розалія Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Степан Задорожний, син Тимофія Задорожного і Марії Лівач; Анастасія – донька Івана Дація і Марії Задорожної	Андрій Задорожний і Марія Задорожна	96
119	111	7.11.1888	Михайло Лівач (повитуха Анна Блажків)	Франциск Лівач, син Каєтана Лівача і Катерини Верещак; Катерина – донька Теодора Кокотайла і Катерини Серапук	Олександр Задорожний і Юстина ?	96
120	47	?.01.1889-7.04.1897	Розалія Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Дмитро Задорожний син Івана Задорожного і Марії Януш; Анастасія –донька Івана Гедзина і Марії Гримайляк	Михайло Пристаж і Магдалена –дружина Миколи Задорожного	97
121	37	17.02.1889	Степан Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Йосип Лівач , син Каєтана Лівача і Катерини Верещак; Магдалена , донька Івана Гриба і Анни Гуцало	Іван?, ?	98
122	132 (182?)	?.07.1889	Іван Задорожний (повитуха Розалія Задорожна)	Степан і Катерина Задорожні	Микола Куренда і Марія?	101
123	27	?.10.1889	Марія Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Михайло Лівач, син Станіслава Лівача і Марії Януш; Юліана – донька Теодора Верещака і Марії Пришляк	Петро Лівач і Катерина Мороз	103

124	180	?.10.1889	Михайло Задорожний (повитуха Анна Блажків)	Іван Задорожний, син Теодора Задорожного і Анни Юзвяк; Катерина, донька Якова Яцьківа і Марії Ковалів	Теодор Яжик і Анна Яжик	103
125	35	?.11.1889	Розалія Лівач (повитуха Анна Блажків)	Михайло і Марія Лівач	Йосип Януш і Анна Мороз	103
126	98	31.12.1889 (навпроти допис видана 25.02.1952 р. радянським чорнилом)	Розалія Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Теодор і Анна Лівач	?	104
127	8	12.02.1890-†28.02.1890	Катерина Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Теодор і Розалія Задорожні	?	106
128	118	28.03.1890	Степан Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Йосип і Катерина Лівач	?	106
129	168 (108?)	?.03.1890	Анна Задорожна (повитуха Анна Блажків)	Йосип і Катерина Задорожні	Іван Яжик і Катерина Яжик	107
130	106	?.09.1890-†18.02.1890	Микола Задорожний (повитуха Анна Блажків)	Іван і Євгенія ? Задорожні	-	109
131	39	18.10.1890-†26.10.1890	Іван Задорожний (повитуха Анна Блажків)	Микола Задорожний, син Теодора Задорожного і Анни з дому Юзвяк; Марія – донька Тимофія Іванціва і Магдалени Куренди	?	110
132	107	3.12.1890-†26.12.1890	Розалія Задорожна (повитуха Магдалена Лехка)	Олексій Задорожний, син Теодора Задорожного і Параскеви Артимович; Катерина – донька Данила Котіва і Софії Гедзин	?	110
133	43	?.01.1891-†01.04.1958	Юліана Наконечна (повитуха Магдалена Мельник)	Ілля Наконечний, син Андрія Наконечного і Анни ?; Розалія – донька Томи Дацива і Марії Стеців	Григорій Михайків і Марія Бергацька	111
134	111	3.08.1891-†за кілька днів помер після хрещення	Теодор Лівач (повитуха Анна Блажків)	Михайло і Марія (з дому Куренди Григорія) Лівачі	?	112
135	47	22.02.1891-†3.01.1893	Юліана Задорожна (пологи приймала Софія Задорожна)	Дмитро Задорожний – син Івана Задорожного і Марії Януш; Анастасія – донька Івана Гедзика і Марії Гримайляк	Іван Задорожний і Марія ?	112

136	254	27.10.1891	Юліана Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Степан (син Миколи і Марії) Задорожний і Анастасія – донька Івана Олексюка і Катерини Дацiв	?	116
137	200	19.11.1891	Юліана Задорожна (повитуха Софія Задорожна)	Йосип Задорожний – син Онуфрія Зідорожного і Марії Госяж; Анна – донька Івана Куренди і Марії Іванішин	?	116
138	19	?.03.1892-16.06.1892	Іван Лівач (повитуха Анна Юлик)	Йосип і Магдалена Лівач	Степан Сич і Катерина Лівач	119
138	81	?.03.1892	Анна Лівач (повитуха Магдалена Мельник)	Йосип і Катерина Лівач	Микола Кокотайло і Катерина Яжик	119
139	66 ?	?.03 або 04.1892	Анастасія Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Іван Задорожний син Миколи Задорожного І Анни? Яжик; Євгенія – донька Михайла Лівача і Марії Задорожної	Теодор Задорожний і Анна Куренда	119
140	107	16.05.1892-†16.03.1896	Юліана Задорожна (повитуха Софія Задорожна)	Олексій Задорожний – син Теодора Задорожного і Парасковії Артимович; Катерина – донька Данила Кокотайла і Софії Гедзин	?	120
141	39	?.05.1892	Анна Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Микола Задорожний І Анна з дому Іванців	Григорій Куренда і Анна Казюта	121
142	111	9.10.1892	Іван Лівач (повитуха Софія Задорожна)	Іван Лівач (син Каєтана) і Катерина (донька Теодора) Кокотайло	?	122
143	?	?.10.1892-†3.2.1899	Григорій Задорожний (повитуха Магдалена Мельник)	Теодор і Розалія Задорожні	Теодор Кімак і Анна ?	123
144	91? (9)	21.06.1893	Марія Лівач (повитуха Анна Яжик)	Семен Лівач син Івана і Лівача і Марії Хоміцької; Розалія з дому Максима Лівача	?	128
145	37	?.08.1893-†2.04.1894?	Катерина Лівач (Анна Яжик за повитуху)	Степан (Йосип?) Лівач і ?	?	130
146	165	23.11.1893-†4.10.1897	Юлія Задорожна (повитуха Анна Яжик)	Йосип і Катерина Задорожні	?	130

147	22	24.11.1893-†21.08.1894	Марія Задорожна (Магдалена Мельник за повитуху)	Семен ? Задорожний і ? Михайлик	?	130
148	98	25.11.1893	Юлія Задорожна (повитуха Магдалена Мельник)	Степан Задорожний і Анастасія ?	?	130
149	88	31.11.1893-†10.04.1896	Теодор Задорожний	Іван Задорожний і Анна з дому?	?	130
150	107	7.12.1894-†19.09.1898	Михайло Задорожний	Онуфрій Задорожний, син Андрій Задорожного і Параскевії ?; Катерина з дому Даців	?	134
151	39	22.10.1894-†?.?1899	Михайло Задорожний	Михайло Задорожний; Марія Куренда	?	134
152	15	6.06.1895-†3.12.1898	Юлія Лівач	Михайло і Марія Лівач	?	136
153	92	2.08.1895	Анна Лівач	Семен і Ксенія Лівач	Теодор Куренда, Андрій ?	137
154	37	?.10.1895-†12.02.1896	Микола Задорожний	Микола і Марія Задорожні	Григорій Куренда і Анастасія ?	137
155	22	22.10.1895-†22.07.1910	Микола Задорожний	Павло і Теодозія Задорожні	?	138
156	88	22.02.1896	Марія Задорожна	Іван і Анна Задорожні	?	140
157	137	26.05.1896-†17.06.1896	Теодор Лівач	Михайло і Юліана Лівач	?	142
158	122	?.10.1896-†9.11.1933	Йосип Задорожний	Михайло і Анна (з дому Госіяж) Задорожні	Іван Госіяж, Параскева Гедзин	143
159	8	20.10.1896-†27.10.1896	Іван Задорожний	Теодор і Розалія (з дому Куренда) Задорожні	?	144
160	15	7.11.1896-†20.12.1896	Катерина Лівач	Михайло і Марія Лівач	?	144
161	39	25.11.1896	Теодор Задорожний	Микола Задорожний-батько, син Теодора і Анни (з дому Юзв'як); Марія Задорожна-мати	?	144
162	20	8.03.1897-†20.03.1897	Григорій Лівач	Михайло і Марія Лівач	?	146
163	91	18.05.1897-†8.11.1946	Микола Лівач	Семен і Розалія Лівач	?	146
164	29	?.06.1897-†7.01.1906	Іван Лівач	Дмитро і Варвара Лівач	Тома Куренда, ?	147
165	122	?.06.1897	Микола Задорожний	Іван і Розалія Задорожні	Теодор Задорожний, Розалія Куренда	147
165	18	4.09.1897-†22.04.1897	Михайло Лівач	Микола і Анна Лівач	?	148
166	?	?.09.1897	Розалія Задорожна	Олексій і Анна Задорожні	Константин Госяж і Марія Госяж	149

167	8	?.10.1897	Анастасія Задорожна	Теодор і Розалія Задорожні	Михайло Казюта і Анна Юзвяк	149
168	27	5.12.1897-†012.10.1901	Михайло Лівач	Йосиф і Анна Лівач	?	150
169	38	7.12.1897-†7.05.1898	Анна Задорожна	Йосип і Анастасія Задорожні	?	150
170	22	12.12.1897	Анна Задорожна	Павло і Теодозія Задорожні	?	150
171	15	22.12.1897	Іван Лівач	Михайло і Марія Лівач	?	150
172	139	13.04.1898	Анастасія Наконечна	Ілля і Розалія Наконечні	Григорій Куренда, Розалія ?	152
173	127	6.07.1898-1.08.1898	Іван Лівач	Михайло і Юліана Лівач	?	154
174	155	?.10.1898-19.12.1898	Іван Задорожний	Михайло і Марія Задорожні	Теодор Задорожний, Розалія Казюта	155
175	39	20.07.1899-7.11.1901	Юлія Задорожна	Микола і Марія Задорожні	Григорій ?, Геля ?	158
176	127	?.09.1899-20.12.1901	Іван Лівач	Михайло і Юлія Лівач	Григорій ?, Катерина Юзвяк	159
177	91	21.11.1899-29.12.1899	Катерина Лівач	Семен і Розалія Лівач	Микола Януш, Розалія Кокотайло	160
178	120	?.02.1900	Йосип Задорожний	Семен і ? Задорожні	Йосип Гримайляк, Марія ?	161
179	133	8.01.1901-10.01.1901	Розалія Лівач	Микола і Марія Лівач	?	166
180	91	15.02.1901-24.08.1901	Анна Лівач	Семен і Розалія Лівач	Іван Лівач, Анна Гримайляк	167
181	18	5.03.1901-11.03.1901	Розалія Лівач	Микола і Розалія Лівач	Константин Кокотайло, Катерина ?	167
182	30	28.02.1902	Юлія Задорожна	Микола і Анна Задорожні	?	172
183	15	28.02.1902-29.04.1902	Петро	Михайло і Марія Лівач	?	172
184	?	1.06.1902	Григорій Задорожний	Іван і Катерина Задорожні	?	174
185	136	8.06.1902-16.08.1908	Йосип Лівач	Семен і Розалія Лівач	?	174
186	13	14.06.1902	Йосиф Лівач	Мартин і Марія Лівач	?	174
187	111	14.11.1902-25.04.1903	Анна Лівач	Онуфрій і Марія Лівач	?	176
188	80	5.07.1903	Іван Задорожний	Микола, (син Івана і Катерини) і Марія Задорожні	?	180
189	173	10.08.1903-6.08.1909	Юлія Лівач	Михайло і Анна Лівач	Михайло Приставш, Марія ?	181
190	22	?.091903-22.03.1908	Анна Лівач	Микола і Анастасія Лівач	Іван Задорожний, Анна Кокотайло	181
191	54	18.12.1903-19.01.1904	Анна Задорожна	Йосиф і Марія Задорожні	?	182

192	188	11.?.1904	Анна Лівач	? і Марія Лівач	Іван ?, Катерина ?	183
193	?	3.05.1904-10.08.1904	Парасковія Лівач, пологи приймала Магдалена Мельник	Онуфрій і Марія Лівач	Семен Лівач, Марія Задорожна	184
194	127	27.05.1904-17.03.1906	Григорій Лівач	Йосиф і Розалія Лівач	Дмитро Лівач, Марія ?	184
195	28	27.11.1904-5.07.1906	Анастасія Задорожна	Павло і Пелагія Задорожні	Семен ?, Катерина ?	186
196	84	7.12.1904	Григорій Задорожний	?, Марія	Григорій ?, Катерина?	186
197	19	12.02.1905	Михайло Задорожний	Ілля і Марія Задорожні	Микола Пик, Марія Задорожна	187
198	155	?.02.1905-26.06.1936 (померла в Дублянах)	Іван Задорожний, повитуха Магадалена Лівач	Григорій і Марія Задорожні	Михайло Задорожний, Розалія Ковалик	187
199	71	8.02.1905-1.12.1906	Григорій Задорожний, повитуха Магадалена Лівач	Іван і Розалія Задорожні	Семен ?, Катерина ?	188
200	?	15.02.1905-10.05.1906	Василь Лівач, повитуха Магадалена Лівач	Семен і Розалія Лівач	Іван ?, Розалія ?	188
201	211	15.02.1905	Катерина Задорожна, повитуха Магадалена Лівач	Іван і Паланія (з дому Лівач) Задорожні	Семен ?, Марія ?	188
202	169	24.02.1905	Юзефа Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Степан і Анастасія Задорожні (мати з дому Дацiв)	Михайло Безгацький, ?	188
203	?	28.02.1905	Йозефій Задорожний, повитуха Магадалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	?	188
204	89	4.03.1905	Григорій Задорожний, повитуха Магадалена Лівач	Микола і Розалія Задорожні	Микола Задорожний, Анастасія Лівач	188
205	62	?.04.1905	Катерина Задорожна, повитуха Магадалена Мельник	Микола і Марія Задорожні	Михайло Задорожний, Марія ?	189
206	57	23.05.1905	Анастасія Задорожна, повитуха Магадалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Микола Задорожний, Розалія Задорожна	189
207	17	4.06.1905-18.08.1905	Марія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Марія Лівач	? Лівач, Марія Лівач	189
208	47	28.07.1905	Іван Лівач, повитуха Анна Задорожна	Микола і Марія Лівач	?	190
209	82	13.08.1905-18.08.1905	Йосиф Задорожний, повитуха Магдалена Мельник	Іван і Анна Задорожні	Матвій Януш, Марія Яжик	191
210	54	21.04.1906-18.08.1908	Анна Задорожна, повитуха Магдалена Мельник	Йосиф і Марія Задорожні	Іван?, Катерина ?	194

211	72	28.06.1906	Марія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	? і Марія Лівач	?	194
212	22	8.09.1906	Марія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Анастасія Лівач	?	196
213	?	15.11.1906-†27.03.1957	Мелена Задорожна	Ґригорій і Марія Задорожні	Микола Задорожний, Розалія ?	196
214	121	14.01.1907 - одразу померла	Анастасія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Розалія Задорожні	Дмитро Ващишин, Катерина Задорожна	197
215	41	31.03.1907-4.02.1967	Катерина Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Ґригорій ?, Марія Іванців	198
216	70	1.06.1907-1.06.1907	Іван Наконечний, повитуха Магдалена Лівач	Іван (син Іллі і Розалії) і Марія Наконечні (з дому Безгацьких)	–	199
217	135	20.06.1907	Юліана Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Семен і Розалія Лівач	Микола Задорожний, Розалія Токарська	199
218	34	24.07.1907-29.09.1907	Юлія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Марія Задорожні	?	200
219	28	6.10.1907	Ґригорій Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Павло і Пелагія Задорожні	?	200
220	71	23.11.1907-5.05.1961	Марія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Іван і Розалія Задорожні	?, Марія ?	201
221	70	28.01.1908	Іван Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Дмитро і Марія Лівач	?	202
223	27	8.02.1908	Юлія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола (Яків ?) і Марія Задорожні	?	202
224	?	19.07.1908	Йосиф Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Микола Задорожний, Марія ?	204
225	174	19.08.1908	Дмитро Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Семен і Антоніна Задорожні	Семен ?, ?	204
226	54	13.09.1908	Степан Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Марія Задорожні	Ґригорій Кокотайло, Анна Гримайляк	205
227	28	12.02.1909-10.07.1910	Іван Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Павло і Євдокія Задорожні	Максим Яжик і Розалія Михайлечко	207
228	121	16.02.1909-2.10.1957	Марія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Розалія Задорожні	?	208
229	17	21.03.1909-8.06.1909	Анна Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Марія Лівач	Микола Лівач, Марія Лівач	208

230	70	16.05.1909-18.04.1919	Юзефа Наконечна, повитуха Магдалена Лівач	Іван і Марія Наконечні	Михайло Безгацький і Анна Цюпак	209
231	?	13.06.1909 - одразу помер	Ярослав-Марян Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Василь і Людмила Лівач	? Брихайчик, Катерина Щепцюцька	209
232	74	13.06.1909	Юлія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Ілля і Анна Лівач	Дмитро Задорожний, Марія ?	210
233	134	3.08.1909	Анна Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Лівач	Григорій Мороз, Катерина Брикайлик	210
234	217	17.08.1909	Софія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Микола Задорожний, Марія ?	210
235	10	12.09.1909	Юлія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Марія Задорожні	Іван Мороз, Розалія Задорожна	210
236	?	12.11.1909	Юлія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Григорій ?, Катерина ?	211
237	62	7.07.1910	Катерина Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Онуфрій і Єфросинія (з дому Козачинських) Задорожні	Микола Кокотайло, Марія Задорожна	212
238	170	23.02.1910-24.11.1967	Розалія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Дмитро і Марія ЛІвач	Іван Задорожний, Ефросинія Задорожна	212
239	136	?.04.1910-15.12.(після 1950)	Григорій Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Семен і Розалія Лівач	Григорій Гримайляк, Розалія Токарська	213
240	90	?.06.1910-14.02.1920	Анна Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Микола Лівач, Катерина Госяж	213
241	17	?.11.1910-17.02.1911	Андрій Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Марія Лівач	Микола Лівач, Єва Юзвяк	215
242	183	?.03.1911	Іван Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Павліна Лівач	Йозеф Цюпак, Ганна Гримайляк	217
243	134	6.06.1911-1.03.1956	Анастасія Задорожна	Семен і Катерина Задорожні	Семен Мороз, ?	218
244	28	?.06.1911	Софія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Павло і Єфросинія Задорожні	Дмитро Лівач, Розалія ?	219
245	57	12.07.1911	Григорій Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	Микола Яжик, Катерина Юзвяк	219
246	68	19.10.1911-24.02.1971	Хома (Тома) Наконечний, повитуха Магдалена Лівач	Іван і Марія Наконечні	Михайло Безгацький, ?	220
247	13	28.02.1912	Йосиф Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Маріуш і Анна Задорожні	?, ?	222
248	72	23.03.1912	Марія Лівач	Юліан і Розалія Лівач	?	222

249	62	?.04.1912-1.12.1912	Іван Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Григорій і Агафія Задорожні	Микола Задорожний, Марія ?	223
250	4	?.04.1912-11.10.1972	Іван Наконечний	Іван і Марія Наконечні	Григорій Юзв'як, Марія ?	223
251	90	21.07.1912	Степан Задорожний	Микола і Марія Задорожні	?	224
252	147	22.07.1912	Йосиф Лівач, повитуха Марія Таратило	Микола і Марія Лівач	?	224
253	147	?.07.1912-21.01.1915	Тетяна Лівач, повитуха Марія Таратило	Микола і Марія Лівач	Іван ?, Катерина Брикайлик	225
254	35	6.04.1913-29.09.1914	Іван Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Марія Задорожні	?	228
255	170	2.-4.1913	Юлія Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Дмитро і Марія Лівач	Іван ?, Катерина Задорожна	229
256	223	?.05.1913-?	Теодор-Богдан Задорожний, повитуха Марія Таратило	Михайло і Розалія Задорожні	Тома Гримайляк, Єфимія Задорожна	229
257	183	?.01.1914-†2.08.1915	Йосиф Лівач, повитуха Марія Таратило	Михайло і Павліна Лівач	Йосиф Гримайляк, Анна Кокотайло	231
258	174	2.01.1914-16.01.1915	Анна Задорожна, повитуха Марія Таратило	Семен і Анастасія Задорожні	Семен Мороз, Анастасія ?	231
259	11	8.01.1914	Степан Задорожний, повитуха Марія Таратило	Михайло і Марія Задорожні	? Заяць, Марія ?	231
260	101	27.02.1914-8.10.1914	Григорій Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Андрій і Анна Задорожні	?	232
261	122	15.07.1914	Юзефа Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Йозеф і Розалія Лівач	Петро ?, Катерина Куренда	234
262	?	16.11.1914	Анастасія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Задорожні	?, Анастасія ?	236
263	57	28.01.1915-10.?.1960	Кароліна Задорожна	Микола і Марія Задорожні	Микола Юзвяк, Розалія Задорожна	238
264	?	?.02.1915-9.02.1975	Юліана Задорожна, повитуха Марія Таратило	Микола і Марія Задорожні	Григорій ?, Катерина Госяж	239
265	147	2.04.1915-17.12.1934	Михайло Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Микола і Марія Лівач	Йосип Куренда	239
266	141	23.06.1916 (близнята)	Микола †9.04.1917 Петро †11.04.1917 Задорожні	Олекса і Анна Задорожні	?	242

267	11	?.09.1916-16.11.1935	Розалія Задорожна	Михайло і Марія Задорожні	Йосип Пик, Розалія Задорожна	243
268	?	?.?.1916	Катерина Задорожна	Микола і Розалія Задорожні	Петро Гулінка, Розалія Стоколоз	243
269	183	24.01.1917-28.02.1944	Гелена Лівач	Михайло і Павліна Лівач	Йосип Яжик, Анна Лівач	245
270	172	10.02.1917-9.02.1972	Анна Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Семен (син Дмитра і Магдалени) і Антоніна (з дому Кушнір) Задорожні	Йосип Гримайляк, Антоніна Безгацька	245
271	22	1.04.1917-4.04.1917	Іван Лівач, пологи приймала Магдалена Лівач	Микола і Анастасія Лівач	?	246
272	223	13.01.1918	Степан Задорожний, пологи приймала Магдалена Лівач	Михайло і Розалія Задорожні	?	248
273	170	21.01.1919-1.11.1984	Софія Лівач	Тимко і ? Лівач	?	250
274	146	6.02.1919	Йосиф Лівач	Іван і Марія Лівач	Григорій Блищак, Марія Мороз	251
275	70	26.06.1919-10.04.1930	Михайло Наконечний	Йосип і Розалія Наконечні	Дмитро Безгацький, Софія ?	254
276	60	23.11.1919-2.12.1919	Михайло Лівач	Катерина Лівач, донька Теодора Лівача	Дмитро Воробець, Катерина Госяж	257
277	171	22.08.1920-?	Юзефа Задорожна	Семен і Антоніна Задорожні	?	262
278	62	27.09.1920-?	Анна Задорожна	Григорій і Євросинія Задорожні	?	262
279	31	28.11.1920-11.12.1936	Юзефа Лівач	Стефан і Юлія Лівач	?	263
280	183	8.01.1922-24.09.1933	Йосиф Лівач, повитуха Марія Присташ	Михайло і Павліна Лівач	?	268
281	55	4.03.1922	Теодор Лівач, повитуха Марія Присташ	Йосиф і Марія Лівач	Гнат Іжик, Анна Іжик (або Єжик)	269
282	102	11.02.1923-7.10.1954	Теодор Задорожний, повитуха Марія Присташ	Олексій і Анна Задорожні	Петро ?зюта, Катерина Брикайлик	273
283	27	7.09.1923	Стефан Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Григорій і Марія Задорожні	?	276
284	57	2.10.1923-4.03.1932	Ольга Лівач, повитуха – Магдалена Лівач	Стефан і Юлія Лівач	Богдан ?, Марія ?	277
285	10	12.12.1925-7.10.1952	Михайло, син Теодора і Розалії Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Євгенія Задорожні	?	284

286	34	26.03.1926-12.02.1954 або 1984	Йозефа Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Марія Задорожні	Тимофій Пиц, Марія Яжик	285
287	122	6.06.1926-15.12.1950	Ґригорій Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Йосиф і Розалія Лівач	?	286
288	60	28.11.1926-22.10.1934	Юлія ? Eucilia Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Йосип і Юлія Задорожні	?	288
289	66	18.01.1927	Йосип Наконечний, повитуха Магдалена Лівач	Іван і Анна Наконечні	?	288
290	214	11.02.1927-20.10.1979	Марія Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Теодор, (син Теодора і Марії) і Анна Задорожні	Михайло Задорожний, Анна Куренда	289
291	71	16.09.1927	Йосип Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Іван (син Миколи і Марії) і Марія (донька Івана і Розалії Задорожних) Задорожні	Ґригорій Задорожний і Анастасія Задорожна	291
292	26	25.11.1927-12.12.1979	Катерина Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Ґригорій (син Івана і Параскеви) і Марія (донька Івана Куренди) Задорожні	Іван Дацiв, Анастасія Дацiв	291
293	221	12.07.1928-2.02.1936	Гелена (Олена?) Задорожна, повитуха Магдалена Лівач	Йосип і Юлія Задорожні	?	294
294	31	14.10.1928-15.07.1967	Кароліна Лівач, близнятко, повитуха Магдалена Лівач	Степан і Юлія Лівач	Іван Кокотайло, Юлія (Куренда або Кокотайло)	295
295	31	14.10.1928-21.01.1979	Гелена (Олена) Лівач, повитуха Магдалена Лівач	Степан і Марія Лівач	Михайло Казюта, Катерина Казюта	295
296	121	12.01.1929	Іван Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Йосип (син Миколи і Розалії) і Катерина (з дому Гримайляк) Задорожні	?	296
297	66	27.04.1929-23.01.1983	Марія Наконечна, повитуха Магдалена Лівач	Іван (син Іллі і Розалії) і Анна (з дому Дзюба) Наконечні	Степан Лівач, Марія Дзюба	297
298	160	27.04.1929	Володимир Задорожний, повитуха Магдалена Лівач	Михайло і Юлія Задорожні	Теодор Задорожний, Юлія Лівач	297
299	157	8.03.1929-20.10.1964	Іван Задорожний, повитуха Розалія Ган (Гау)	Михайло і (син Петра і Катерини) і Марія (з дому Івана Хоміцького) Задорожні	Михайло ?, ?	300
300	68	29.07.1931-8.10.1934	Юзефа Наконечна, повитуха Розалія Ган (Гау)	Іван Наконечний (син Іллі і Розалії) і Анна Наконечна (з дому Гната Дзюби)	Дмитро Безгацький і Анна Цюпа	305

301	120	20.09.1931	Марія Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Йосип (син Миколи і Розалії) і Катерина Задорожні	…ніель Маркевич, Анна Януш	305
302	50	8.07.1932-12.07.1948 (або 30.06.?)	Євгеній Задорожній, повитуха Розалія Ган (Гау)	Йосип (син Миколи і Марії) і Катерина (з дому Теодора Пристажа) Задорожні	?	306
303	205	14.04.1932 - одразу померла	Ірена Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Теодор (син Петра і Катерини) і Марія (з дому Йосипа Госіяжа) Задорожні	Йосиф Брикайлик, Марія Казюта	307
304	52	5.06.1932-20.11.1988	Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Степан і Юлія Лівач	?	308
305	10	10.06.1932-14.01.1956 ?	Дмитро Лівач, Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Йосиф і Марія Лівач	?	308
306	164	20.09.1932-21.09.1932	Йосиф Лівач, Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Йосип і Марія Лівач	Марія Токарська і Розалія Куренда	309
307	181	19.02.1933-26.06.1993	Маркіян Задорожний, Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Григорій (син Миколи і Марії) і Анастасія Задорожна	?	310
308	92	30.04.1933-19.11.1994	Михайло Лівач, Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Йосиф і Марія Лівач	Йосип Задорожний, Анна Хоміцька	311
309	120	26.11.1933-28.11.1987	Микола Задорожний, Ірина Лівач, повитуха Марія Пристаж	Йосип (син Миколи і Розалії) і Катерина Задорожні	Людвік Москалевич, Юлія Хоміцька	313
310	73	4.02.1934-3.05.1935 ?	Марія Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Григорій (син Йосипа і Марії) і Анна Задорожні	?	314
311	78	9.04.1934-26.05.1959	Ілля Наконечний, повитуха Марія Пристаж	Іван і Анна Наконечні	?	314
312	157	07.07.1934-14.?.?	Юзефа Задорожна, повитуха Розалія Ган (Гау)	Михайло і Марія Задорожні	Іван Хоміцький, Марія Брикайлик	315
313	22	2.09.1934-17.02.1953 ?	Юля Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Григорій (син син Павла і Євросинії)і Марія Задорожні	?	316
314	176	10.03.1935-26.01.1949	Юліан Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Іван (син Миколи і Марії) і Розалія Задорожна	?	318
315	147	10.03.1935	Марія Лівач, повитуха Марія Пристаж	Йосип і Гелена (Олена) Лівач	?	318
316	157	24.03.1935	Олена (Гелена) Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Теодор (син Петра і Катерини) і Марія (з дому Йосифа Госяжа) Задорожні	?	318

317	126	7.06.1936-30.05.1970	Олена Задорожна (Гелена), повитуха Марія Пристаж	Григорій (син Павла) і Марія (з дому Івана Куренди) Задорожні	Григорій Яжик і Катерина ?	321
318	214	2.08.1936-9.06.1955	Микола Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Теодор (син Миколи і Марії) і Анна (з дому Теодора Даціва) Задорожні	?	322
319	120	15.11.1936-10.03.1937	Юлія Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Йосиф (син Миколи і Розалії?) і Катерина Задорожні	Михайло Госяж і Розалія ?	323
320	57	21.02.1937-28.01.1958 (?)	Марія Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Григорій (син Миколи і Марії) і Розалія (з дому Михайла Яжика) Задорожні	?	324
321	?	3.05.1937-9.02.1953 ?	Домініка Задорожна, повитуха Марія Пристаж	Теодор (син Петра і Катерини) і Марія (з дому Йосифа Госіяж) Задорожні	?	324
322	77	4.11.1937-9.11.1937	Михайло Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Йосиф(син Миколи і Марії) і Катерина (з дому Миколи і Розалії Задорожних) Задорожні	?	326
323	68	28.11.1937-23.07.1957	Євген Наконечний, повитуха Марія Пристаж	Іван і Анна Наконечні	?	326
324	176	26.02.1938, а 7.11.1961 р. зроблено якийсь випис чи запис	Леон (Лев) Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Іван (син Миколи і Марії) і Розалія Задорожні (з дому Йосифа і Марії Сич)	?	328
325	167 157	9.10.1938-19.07.1939	Теодор Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Михайло (син Петра і Катерини) і Марія (з дому Івана Хомі-цького) Задорожні	Іван Ковалик, Марія Задорожна	329
326	90	6.11.1938-02.01.1962	Іван Задорожний, повитуха Марія Пристаж	Йосип (син Миколи і Марії) і Катерина (з дому Миколи Задорожного і Розалії) Задорожні	Іван Задорожний і Юлія Хоміцька	329
327	7	12.02.1939-8.02.1962	Іван Задорожний, хрестив о. Петро Погорецький	Йосиф (син Степана) і Анна з дому (Івана Зозулі)	Григорій Куренда і Марія Задорожна	331
328	164	16.04.1939-3.03.56 ?	Євген Лівач, пологи приймала Марія Лучковська	Іван і Марія Лівач (мати з дому Івана Токара)	Йосип Лівач, Юлія Задорожна	333

329	?	5.10.1940	Емілія Задорожна, хрестив і миропомазував о. Володимир Куповський	Михайло і Марія Задорожні	-	338
330	?	1.11.1940	Михайло Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський	Григорій Задорожний і Марія дружина	-	339
331	?	17.05.1941-15.11.1952	Богдан Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський	Йосиф Задорожний і Стефанія	?	342
332	?	14.10.1941	Емілія Лівач, охрестив о. Володимир Куповський	Йосиф і Олена Лівач	Петро Дацiв і Розалія Наконечна	344
333	?	1.06.1942	Софія Лівач, охрестив о. Володимир Куповський	Стефан і Юлія Лівач	Петро Казюта і Марія Задорожна	345
334	?	28.07.1942	Олена Лівач, охрестив о. Володимир Куповський	Іван і Марія Лівач	Григорій Задорожний і Олена ?	346
335	?	26.09.1942	Марія Задорожна, охрестив о. Володимир Куповський	Опсип (син Миколи і Марії з Куренда) і Катерина (з дому Миколи Задорожного і і Розалії) Задорожні	Василь Бабяк і Марія Задорожна	346
336	?	3.10.1942	Петро Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський	Теодор (син Петра і Катерини) і Марія з Госіяжів Задорожні	Йосиф Єжик (Яжик) і Юлія Пик	346
337	?	22.10.1942	Дарія Задорожна, охрестив о. Володимир Куповський	Іван (син Семена і Антоніни) і Марія Задорожні	Адам Безгацький і Розалія Безгацька	347
338	?	14.01.1943	Марія Задорожна	Дмитро і Розалія Задорожні	Йосиф Мороз і Марія Безгацька	349
339	?	24.10.1943	Микола Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський	Йосиф (син Миколи і Марії) і Кароліна Задорожні	Михайло Іванців і Марія Задорожна	351
340	?	15.10.1944-31.01.1962 ?	Микола Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський	Йосиф (син Миколи і Марії) і Катерина Задорожні	Василь Бабяк і Юлія Задорожна	354
341	?	12.10.1944-12.02.1961?	Йосиф Задорожний, охрестив о. Володимир Куповський, пологи приймала Марія Лучковська	Стефан і Марія Задорожні	Михайло Госяж і Антоніна Дзюба	354
342	?	18.10.1944	Софія Задорожна, охрестив о. Володимир Куповський, пологи приймала Марія Лучковська	Григорій і Розалія Задорожні	Франко Безгацький і Юлія Юзвяк	355

ДОДАТКИ

Додаток № 1. Генеалогія матері Михайла Задорожного згідно родинних спогадів станом на січень 2019 р.

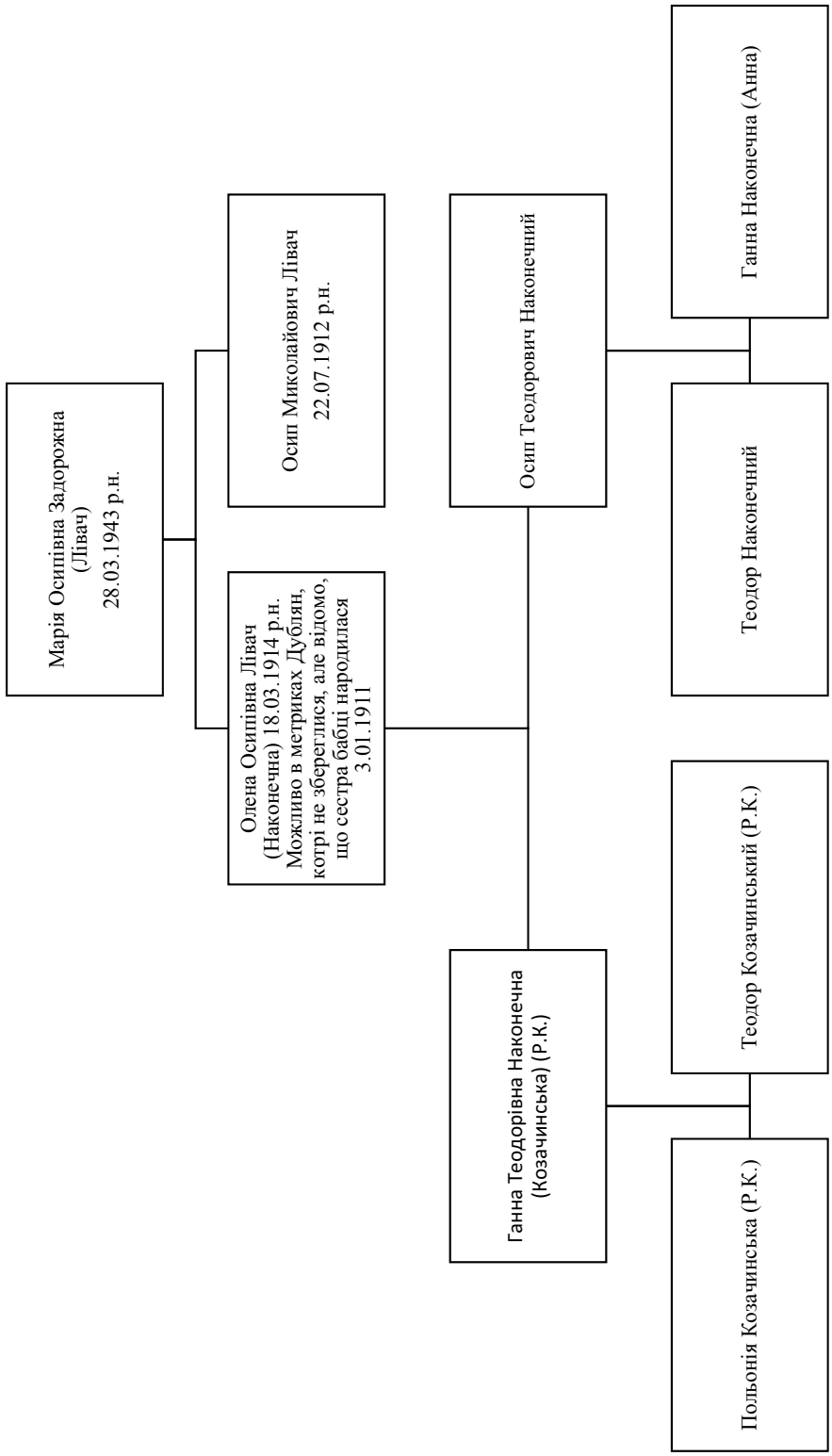

Додаток № 2. Генеалогія лінії батька Михайла Задорожного згідно родинних спогадів станом на січень 2019 р.

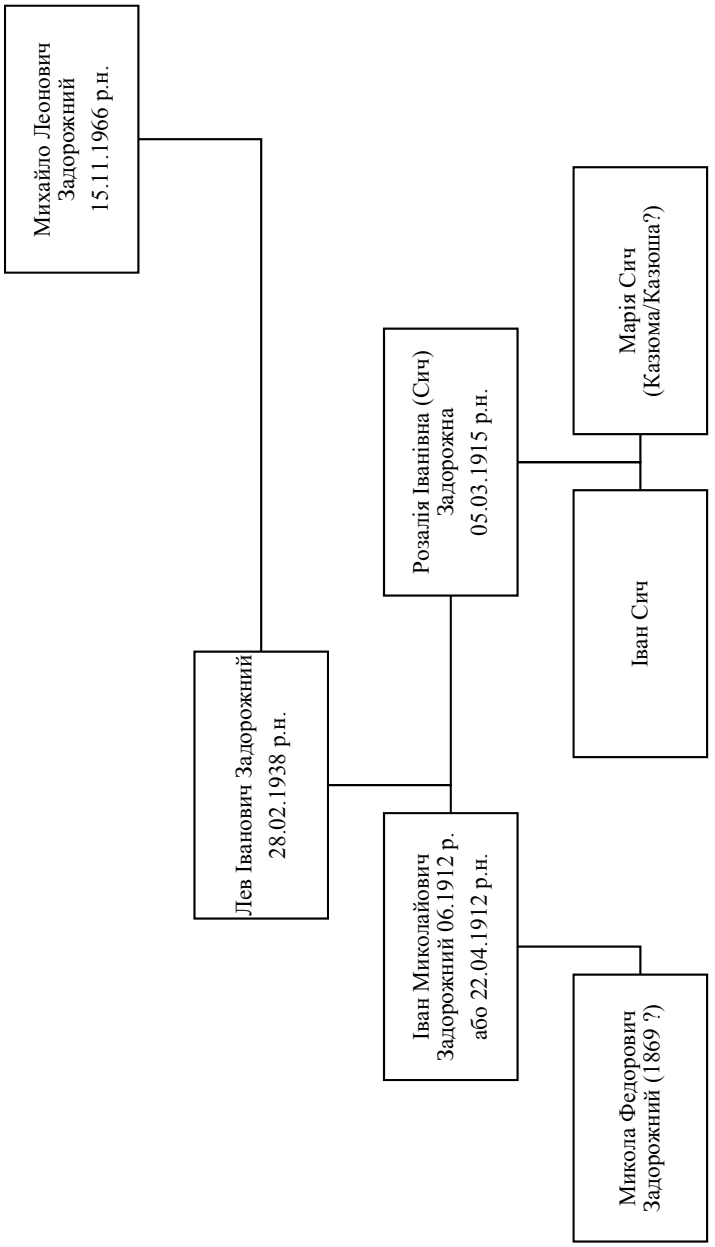

Додаток № 3. Лівач Осип 1951 р.

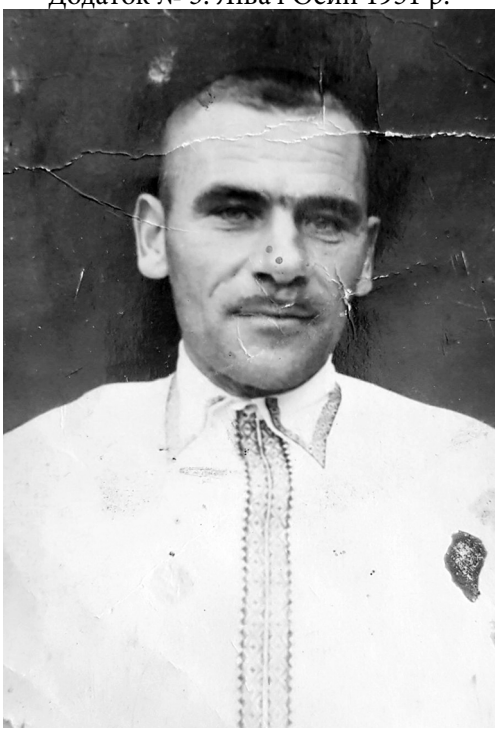

Додаток № 4. Лівач Олена

Додаток № 5. Задорожні Розалія (справа) і Марія (зліва)

Додаток № 6. Задорожні Розалія (справа) і Марія (зліва)

Додаток № 7. Задорожний Лев Іванович

Додаток № 8. Задорожна Марія (справа)

Додаток № 9. Задорожний Лев (нижній ряд справа)

Додаток № 10. Задорожний Іван

Богдан Лазорак, Михайло Задорожний.

«Nomet et conditio...»: метричні матеріали до генеалогії родин Задорожних, Наконечних та Лівач парафії церкви Пресвятої Тройці у селі Мала Білина (1785 – 1944 рр.).

На підставі метрики вінчаних 1785 – 1872 р., що із фондів ЦДІА України у м. Львові, а також на основі метрики народжених та одружених села/парафії Мала Білина 1869 – 1944 рр., яка зберігається у архіві Самбірського РАКСУ, у статті публікуються матеріали до генеалогії родин Задорожних, Лівач, Наконечних та інших суміжних родичів парафії Пресвятої Тройці села Мала Білина. За допомогою метричних даних періоду 1785 – 1944 рр. виявлено 436 записів, пов'язаних із родинами Задорожних, Наконечних і Лівач, які укладено у хронологічних таблицях. Також встановлено, що у витоках родини Задорожних були дрібні землевласники, один з яких Григорій Задорожній, який згадується у записі свідків шлюбу 3 вересня 1790 р., а серед пізніших згадок виявлено імена та прізвища Антона Задорожного, Степана Задорожного та ін., які проживали в парафії наприкінці XVIII ст.

Bohdan Lazorak, Mykhailo Zadorozhnyy.

"Nomet et conditio ...": metric materials on the genealogy of the families of Zadorozhnyy, Nakonechnyy and Livach of the parish of the church of the Holy Trinity in Mala Bilyna village (1785 – 1944).

Based on the metric of the weddings of 1785 – 1872, from the funds of the CIA of Ukraine in Lviv, as well as on the basis of the metric of born and married in the village/parish of Mala Bilyna in 1869 – 1944, which is kept in the archive of the Sambir RAKS, the materials on genealogy of the families of Zadorozhnyy, Livach, Nakonechnyy and other related relatives of the parish of the Holy Trinity of Mala Bilyna village in the article are published. Using metric data from 1785 to 1944, 436 records were found related to the Zadorozhnyy, Nakonechnyy and Livach families, which are enclosed in chronological tables. It was also established that the landlords of the Zadorozhnyy family were small landowners, one of them was Hryhoriy Zadorozhnyy, mentioned in the record of marriage witnesses on September 3, 1790, and later names revealed the names of Anton Zadorozhnyy, Stepan Zadorozhnyy and others who lived in the parish in the XVIIIth century.

УДК 27-722.5(477)

Михайло КРІЛЬ

ОНУФРІЙ ГАДЗЕВИЧ – ДУШПАСТИР І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Постать греко-католицького священика, українця Онуфрія Гадзевича в науковій літературі практично невідома. Поодинокі дослідники обмежувалися практично лише згадкою прізвища, енциклопедичні та довідкові видання обійшли його увагою. Загальні відомості з його життя помістив у 1966 р. часопис «Наша мета»[1].

Метою даної публікації є запровадити до наукового обігу невідомі або маловідомі біографічні факти О. Гадзевича та окремі незнані його листи до Олександра Барвінського. Джерельною основою дослідження став епістолярій і матеріали тогочасної преси.

Народився О. Гадзевич 11 березня 1880 р. у с. Військо (тепер – Нові Сади) поблизу Добромиля в малозаможній селянській родині. Після закінчення української гімназії в Перемишлі (1900) студіював у Віденському університеті на богословському і філософському факультетах. Після одруження з Оленою Залеською прийняв у 1905 р. священичі свячення. Душпастирську працю розпочав у Старому Самборі, де в 1905 – 1910 рр. був другим парафіяльним священиком у церкві св. Миколая.

У 1910 р. перемишльський єпископ К.Чехович іменував його катехитом у Самбірській гімназії. Наступного року він отримав призначення на таку ж посаду в польській державній гімназії у Новому Сончі, де він, з перервою на світову війну, працював до 1925 р. За цей час за його участі і підтримки українці міста заснували читальню «Просвіти», бурсу для бідніших учнів, а в 1911 р. збудували греко-католицький храм, переробивши при цьому частину будівлі просвітянської читальні.

Упродовж 1912–1914 рр. він одночасно працював другим священиком на парафії в с. Матієва Мушинського деканату. Це було пов'язано з тим, що парафія охоплювала, крім с. Матієва (386 вірних), ще 5 населених пунктів: Барновец віддалений на 6 км (53 вірних), Чачів – 2,5 км (79 вірних), Мала Розтока – 5 км (165 вірних), Рибен – 2,5 км (36 вірних), Складисте – 3 км (305 вірних)[2].

Був активним членом Християнсько-суспільного союзу, часто виступав на його зборах і порушував актуальні питання з духовного життя українців. Зокрема, в травні 1914 р. на загальних зборах він запропонував видавати для широких народних мас спеціальне періодичне видання. Крім цього звернув увагу, що

[1] Наша мета. – Торонто, 1966. – 5 січ.

[2] Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії. – Львів, 1995. – С. 313.

греко-католики, передовсім у містах і містечках, часто змінюють віровизнання і переходять на римо-католицьке. При цьому він зазначав, що основну причину вбачає в розбіжності Юліянського і Григоріянського календарів. З огляду на це запропонував, щоб керівництво Союзу звернулося до «*міродатних чинників з прошенєм о те: а) щоби вплинути на сьвящеників иншого обряду проти забирання нам вірних; б) міродатні чинники постараються ся о зміну калєндаря, яко та зміна вийде в хосен і добро нашого народа і гр.-кат. Церкви*»[3].

З початком війни був мобілізований до війська як капелан 33 (Старосамбірського) полку. В обов'язки капелана входило відправляти богослужіння у місцях постійної та тимчасової дислокації частини, сповідати маршеві курені і сотні перед боями та важко поранених вояків, опікуватися хворими і пораненими у фронтових полкових лазаретах, культурно-освітня діяльність, зокрема опіка фронтовими читальнями «Soldatenheim», організація поховань, відправа панахид. В одній з битв о. О. Гадзевич потрапив до полону і був вивезений до Омська, де перебував упродовж чотирьох років.

Наприкінці 1918 р. повернувся в Галичину, прибув до Нового Сонча, але під час польсько-української війни польська влада обмежила його пересування поза місцем проживання. Виявилося, що серед викладачів цієї гімназії в перші повоєнні роки він був єдиним українцем. Проте душпастир ревно взявся за піднесення українського національного життя у місті. Він став управителем бурси для українських школярів. Серед його учнів були згодом відомий учений Володимир Кубійович, лікар М. Дзерович та ін. О. Гадзевич тісно співпрацював з суддею Василем Яворським, організатором кредитно-ощадної спілки «Лемківський банк» (1902). Налагодив зв'язки з волинськими українцями, які проходили службу в польському війську, давав їм читати українські часописи. Це було викрито і О.Дзеровича позбавили посади катехита. Майже рік він провів у пошуках праці. Наприкінці 1925 р. йому вдалося отримати посаду катехита в Дрогобичі, куди й переїхав з дружиною та дітьми Любою і Богданом. У гімназії він швидко знайшов порозуміннями з учнями-українцями. З цього приводу гімназист В.Винницький згодом згадував, що «*ми віднеслись до нього в повним довір'ям, бо гарно зробив на нас враження. Ми і не помилились. Він був втаємничений у нашу пластову працю гімназії. Він всеціло був з нами, і як були якісь підозрілі вісті, зараз нас про це повідомляв, щоб бути на осторожності*»[4].

У Дрогобичі, крім душпастирської діяльності, О.Гадзевич з головою поринув в роботу на ниві українського національного життя. Він очолив товариство ремісників «Зоря» і товариство служниць «Будучність». Його стараннями обидва товариства отримали власні будівлі. Це дозволило ефективніше протистояти наступу комуністів, які намагалися ідейно підпорядкувати собі українських ремісників міста. Отримання будівлі товариством служниць дало їм можливість мати певну соціальну опіку на схилку літ.

На пропозицію перемишльського єпископа О. Гадзевич очолив українську жіночу семінарію сс. Василіянок у Дрогобичі. Його активна позиція не лише

[3] Руслан. – Львів, 1914. – Ч. 29.

[4] Винницький В. Тайний Пласт у польській гімназії в Дрогобичі // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью-Йорк-Париж-Сидней-Торонто, 1973. – Т. 1. – С. 500-504.

припинила наступ польської шкільної влади, спрямованої на закриття цього навчального закладу, але й сприяла його розвитку[5].

У 1936 р. О. Гадзевич отримав державну пенсію, а церковна влада надала йому парафію у Рудках, де він перебував до початку Другої світової війни. У жовтні 1939 р. О. Гадзевич перебрався до Динова, де продовжив душпастирську роботу, опікувався школою. Взимку 1941 р. простудився і помер. Похований у Динові біля церкви.

Як активний просвітянин багато зробив для організації культурно-національного життя українців Старого Самбора, Самбора, Дрогобича, Нового Сонча. За його підтримки та безпосередньої участі театральний гурток старосамбірської читальні інсценізував 13 березня 1910 р. п'єсу М. Кропивницького «Невольник»[6]. Патріотична позиція О. Гадзевича, його послідовне відстоювання української національної ідеї викликали велике невдоволення в місцевої влади, яку уособлювали поляки-шовіністи.

Водночас суспільні погляди О. Гадзевича призводили до конфронтації з провідниками москвофільства краю, йому відмовляли в членстві деяких товариств, де більшість мали тверді русини, як себе називали москвофіли. У 1908 р. під надуманим приводом йому відмовили у членстві самбірського товариства «Ризниця». Часопис «Руслан» з цього приводу інформував, що *«дійшла в тім товаристві партийна заїлість до тої степени, що сьвящеників-народовців не приймають в члени товариства «Ризниці». Таке сталося з Он. Гадзевичом гр.-кат. сотрудником і катехитом з Ст. Самбора та з иншими сьвящениками-народовцями. Є се одиноке товариство, котре удержуєсь лиш при помочи сьвященства, котре там закуповує церковні річи, та і тому ціль сего товариства на підставі статутів, давати запомоги сиротам і вдовам по сьвящениках. Тому політика в такім товаристві не повинна мати місця а то з огляду на таку гуманну ціль товариства, як також тому, що виключно духовеньство єго піддержує. Та заряд «Ризниці» не в силі зрозуміти так взнслої цілости товариства, єму захотілось забавити в політику. Попринимано всїлякого сорта людий сьвітских в члени товариства як Дудикевичів, Марконів і инших столпів твердости, щоб тим способом лекше було їм бавитись в партийну політику. Через се найбільше терплять ні тім сироти і вдови, котрі не мають лїтом майже жадної роботи і заробляють лиш по кілька корон місячно, як раз вистарчаючу суму, щоби з голоду умерти. Та мимо сего платнї зяряду цїлком не зменшилися. Гарну бере платню о. Ґмитрик 240 К місячно і гарне помешканє в самім ринку з 4 покоями, о. Рабій 200 К та і инші побирають не меншу платню. І добре їм живесь. Ризниця є для них жерелом доходів – а для сиріт і вдів по сьвящениках є мачохою і то ще запеклою…»*[7].

Резонансним у Самборі став випадок хуліганського вчинку учня 6 класу місцевої гімназії, москвофіла Ю. Качмаря. Часорис «Руслан» в листопаді 1910 р. інформував, що цей гімназист систематично надсилає катехиту листи з погрозами. У них він не лише звинувачував душпастиря у народовських симпатіях, але й вважав його своїм політичним противником, «а відтак накидає ся на него чинно

[5] Наша Мета. – Торонто, 1966. – 5 січ.

[6] Руслан. – Львів, 1910. – Ч. 49.

[7] Там само. – Львів, 1908. – Ч. 102.

і зневажає публічно, а робить се не задля пізнаної кривди, бож нїякої не зазнав, а лишень ведений ненавистю і диким фанатизмом. Ось маємо наглядний зразок гнилї, загрожуючої значну часть молодежи, маємо доказ, до чого веде вщіплюванє ненависти в молодечі серця до своїх святощів і зогиджуванє їх. Факт сей мусить викликати заряджења шкільних властий, які довели би до уздоровленя відносин як в самбірській ґімназиї, так і інших містах і заведенях…»[8].

Проте дирекція не зреагувала належним чином на таке застереження. Відчуваючи безкарність, цей горе-гімназист вже в січні 1911 р. під час перерви зустрів у коридорі гімназії катехита О. Гадзевича і привселюдно двічі вдарив його по обличчю. Національно свідома українська громадськість з цього приводу зібралася у приміщенні «Бесіди» і «*…ухвалила висказати о. Гадзевичови заяви симпатиї та погорду для москвофільських менерів. Не менше гарно найшла ґімназияльна молодіж, яка вислала депутацію до директора ґімназиї з заявою обуреня на нїкчемний вчинок здеґенерованого «юноші», а крім сего, коли о. катехіт в недїлю вийшов до салї на екзоту, устроїла в єго честь сердечну овацію, обсипала єго цьвітами, а один з учеників промовив до отця катехіта щирими словами, в яких іменем своїх товаришів заявив обидженому свою любов і пошану для єго особи та праці. Се не подобало ся москвофілам і їх все польським союзникам з «Słowa pols-ого», що напасливими статями стараютъ ся брати в оборону не невинно покривдженого професора, лише брутального напасника. Також на зборах «общества» Качковского госп. Крушиньский не міг найти слів похвали для «юноші», а о. Ільницкий, професор ґімназиї і префект бурси, щоби заповнити прогалину після втрати гарного «воспитанника», взива присутних щоби численно посилали хлопців до бурси, а про гроші не мають потреби клопотати ся. «Ну, да, каже? Дєньґі будут! Харашо!» Напасти в польській пресї, писані, як здаєсь, учителем ґімназиї, виказують наглядно, під чиїм покровом ведуть тутешні Москвичі свою роботу. Ся моральна грязь почала ся з приходом о. Ґмітрика на катехити. В єго домі відбували ся «собранія русскихъ юношей», там ведено книгу з реєстром учеників, що були ісповідниками «русскихъ уб□жденій», а сини о. Ґмітріка були в сїм напрямі головними проводирами. Колиж до ґімназиї прийшов «стовп» о. Ільницкий, москвофільські «ребята» почали підносити голову, а з бурси, яка находить ся під єго проводом, повиходили славні «юноші», як засуджений за шпіонажу на користь Росмї на 6-місячну в'язницю, Добрянский, а крім него Качмар і другі. Звертаємо на се увагу шкільних властий. О скільки знаємо, то в згаданій бурсї найшов інсп. Левицкий чимало тенденційних, московських книжок, а однак в сїм напрямі не заряджено нічого. Останними часами був інсп. Левицкий протягом кількох годин в Самборі. Може бути, що бодай тепер, після знваги професора, наші шкільні власти заопікують ся роботою тутешніх москвичів та тим деморалїзацийним впливом, який вони ширять між молодежию*»[9].

Справу хуліганського вчинку гімназиста з яскравим політичним підтекстом розглядав самбірський повітовий суд. За вчинене Ю. Качмара було покарано одномісячним арештом зі строгим постом. При цьому в міру покарання не був зарахований більш, ніж місячний термін досудового слідства. Адвокат засудже-

[8] Там само. – Львів, 1910. – Ч. 269.

[9] Там само. – Львів, 1911. – Ч. 6.

ного Крушинський подав апеляцію на високий присуд, а прокурор, натомість, опротестував недостатню міру кари[10].

У рудківський період життя і праці весь вільний час присвячував громадсько-культурній діяльності та пропаганді української національної ідеї, був повітовим головою УНДО.

Деяке світло на громадсько-культурну діяльність українського душпастира проливає його епістолярій, зокрема листи до австрійського парламентарія, члена Головної шкільної ради в Галичині Олександра Барвінського. Вони зберігаються у рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника (фонд О. Барвінського, спр.836/п.68, арк.1-22; спр. спр.5413/34, арк.1-4). Всі листи (12 до О. Барвінського і один до редакції часопису «Руслан») написані чорним чорнилом і за змістом стосуються найрізноманітніших проблем, з якими доводилося мати справи парафіяльному священику. В листах згадані численні особи, які працювали на місцях (державні службовці, священики, вчителі), конкретні події тощо. Більшість з них у міру можливості прокоментовані. Всі листи публікуються за автографом з дотриманням тогочасної орфографії. Скорочені слова розкриті в квадратних дужках.

ПУБЛІКАЦІЯ ЛИСТІВ

№ 1.
[До редакції часопису «Руслан»][11]

Тяжке то положеня молодого сьвященника, а ще тяжче такого, котрий бере участь в народній праци. Бо іакже сидїти з заложеними руками, коли такий великий переліг перед нами є ще нетиканий[12]. Зі всіх сторін кличе нас обовязок до народної праці і чиж можна відказатись від так важного дїла. Читальня жде на провідника, житє політичне і суспільне потребує проводу, житє економічне шукає за робітником і якжеж відказатись так благородним запросинам. Чиж ждати аж доки ворог не возьме всьо в свої руки і свій не повезе не раз всю роботу манівцями? Береся молодий чоловік з справдїшним жаром до сего дїла та рівночасно пише собі тим чорну ноту[13] у властий, так у своїх як і чужих. Свої не обстануть, бо самі суть зависимі та може і надто скрупулятні[14], а чужі тиснуть, що лиш удасться.

Се передовсім показуєсь тоді, як приходить ся такому чоловікови старатись о сталу посаду. Сейчас п. Староста напише, що се «niespokojny duch»[15], ба навіть простий економічний відчит[16] буде уважати за революцийну аґітацию і посада запечатана. Та щоб мати до того сьвідків то бере з собою своїх заушників[17] як

[10] Там само. – ЧЧ. 20, 25.
[11] Недатований.
[12] Неторканий.
[13] Занесення у список.
[14] Скрупульозний.
[15] Неспокійний дух. – пол.
[16] Реферат на економічну тему.
[17] Нашіптувачів.

директорів школи і прочих і везе до «władz»[18] щоби представити компетента[19] в як найчорнішім сьвітлї. Таке лучилось в Старім Самборі з о. Он. Гадзевичом, що вже цїлий рік не може дістати стало мізерно катихитури[20] в Ст[арім] Самборі, бо п. Староста Річчі[21] звісний русиноїд і spreczysty macher wyborczy[22], дав з п. директором Вінковським таку конкомітацию[23], що годі з того умитись та щоб свого дійняти то поїхали оба панки аж у Раду шк[ільну] кр[айову][24] брехати. А ц[ісарсько] к[оролівська] Рада шк[ільна] кр[айова] вірить доносчикам як Богу і нуж «odmawia się prośbie» бо miesza się radykalnie do polityki[25].

Вільно старостї проводити аґітацию ненависти, вільно терором вибори перепроваджувати і допускатись безправст, вільно брати хабарі як приміром сїно фірами, не платити за пеци, хотят на се дістаєсь гроші, брати від хлопів цапа в подарунку – се ще не перешкаджає бути далі старостою і чернити людий.

Та за се не вільно нїкому т. ч. Русинови поучати людий як они мають заховуватись при виборах, як просьвічатись, bo to jest niebezpieczna agitacya[26]. За се вільно учителям полякам прим[іром] (Ст. Самбір) робити всіляки шопки патріотичні[27], тягнути на них шкільну дїтвору як пр[иміром] на «listopadowy obchód», bo to co innego[28]. Сего п. староста Річчі не бачить, ба ще похвалу дасть. Та ми перебудем се переслідованє. Русин має тверду скіру, а як того буде забогато, то собі раду дасть і буде знати где з тим удатись. Ми лиш звертаємо п. намісникови увагу, щоб раз покінчив з тими секатурами[29] невинних людий, щоб они не були залежні від widzi wisi[30] першого лучшого старости.

о. О[нуфрій]

№ 2.

Високоповажний Пане Раднику Двора!

Передовсїм перепрашаю, що своїми справами буду забирати час, однак потреба змушує чоловіка до всего. Справа йде о мою катихитуру в Старім Самборі.

[18] До урядової установи. – пол.

[19] Особу.

[20] Уроків християнства.

[21] Річчі Леон Казимир (1856 – 1933) – староста Староміського повіту, почесний громадянин Старого Самбора, Старої Солі та Хирова. Народився у Венеції в шляхетській родині. Був польським шовіністом. За роки його урядування в Старому Самборі відновили костел, збудували будівлі плебанії, початкової школи, «Сокола». Помер у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

[22] Справжній виборчий маніпулянт. – пол.

[23] Характеристику.

[24] Крайова шкільна рада в Галичині була створена 5 червня 1867 р. цісарською постановою. Очолював її намісник краю або його заступник. Згідно розпорядження міністерства віровизнань і освіти від 1 грудня 1870 р. створювалися повітові та місцеві шкільні ради. Серед основних завдань повітових рад були захист інтересів шкільництва на вищому рівні, інспектування шкіл, нагляд за бібліотеками, підвищення кваліфікації учителів.

[25] Відмовляється у проханні через радикальне втручання до політики. – пол.

[26] Бо це є небезпечна агітація. – пол.

[27] Театралізовані дійства.

[28] «Листопадовий обхід», бо то зовсім інше. – пол. Йдеться про відзначення річниці відновлення Польської республіки 11 листопада 1918 р.

[29] Прискіпливе чіпляння.

[30] Суб'єктивне бачення. – пол.

Знаю о тім що п. Річчі мусїв мене представити в найгїршім сьвітлї яко великого гайдамаку, бо кождий Русин, лиш важить ся признати до своєї народности – а єсли случайно і дїлом се окаже, то у Річчого є се великим злочином. Впрочім п. Річчі звісний з своєї ненависти, котру переведуть в дїло – до всего, що руське. Та перед напастями треба боронитись і не сидіти з заложеними руками.

Проте удаюсь до Високоповажаного Пана Радника Двору о ласкаву поміч в осягненю сеї мізерної посади, бож низшої вже нема. Тепер буде отворена посада видїлового катихита в Самборі[31]. Кобим так міг мати надїю, що там дістану то робив бим в тій цїли старанє – але не знаю лиш як власть духовна на се буде дивитись, котра по правді сказати є досить боязлива.

Єще раз звертаюсь до Вас Високоповажаний Пане Раднику о ласкаву поміч та єсли можливо о ласкаву відповідь, що властиво дїєсь з моєю справою.

Остаю з гл[ибоким] поклоном

о. Онуфрій Гадзевич
Старий Самбір 10/9. 908

№ 3.

Хр. Воскрес!

Високоповажаний Пане Раднику!

Знова забиратиму своїми справами дорогий Вам час!

Справа з моєю катихитурою в С[тарім] Самборі вияснюєсь. Моє поданє внесене до ц[ісарсько] к[оролівської] Р[ади] шк[ільної] окр[ужної] через Єп[ископський] Ординар[иат] 12 грудня 1907 р. лежало собі спокійно в бюрку п. Старости, аж до перва на мій урґенс[32] через Єп[ископський] Ординарият[33] прийшла відомість сего місяця з ц[ісарсько] к[оролівської] Р[ади] шк[ільної] окр[ужної] до Ординарияту, що ся катихитура має бути єще раз виставлена на конкурс і то без поданя причини. Та п. Староста запитуєсь Ординарият, на якій підставі я мав голосити, що сю катихитуру мушу дістати. Вправді такий закид є сьмішний але правдивий, однак що до мене я сего нїколи не говорив, а хотяйбим і говорив то се ще нїчо великого, бо ж маю дані до досягненя сеї мізерної посади. З того всего видко, що п. Староста є страшним противником наданя мені сеї посади, бо так довго не відповідав нїчо Орд[инаріяту] на моє поданє, а опісля відповідаючи дав до зрозуміня, що він мене собі не желає.

Тому удаюся з сильною просьбою до Вас Високоповажний Пане Раднику упімніться за мною у Екцеленциї[34] Чеховича[35], щоби я був предложений до твердженя що перший лучший Староста не крутив долею невинних людий. Я не по-

[31] Вчителя релігії в школі.

[32] Від лат. urgens – термінове втручання.

[33] Вища духовна влада в єпархії, очолювана єпископом.

[34] Правильно – екселенція.

[35] Чехович Костянтин (1847 – 1915) – український церковний і громадський діяч. Після висвячення (1873), деякий час був душпастиром, згодом канцлером Перемишльської єпархії. У 1896 р. іменований перемишльським єпископом. За його підтримки в єпархії створено українські фінансові установи «Українська Щадниця», Український Банк «Віра» і «Міщанська Каса».

чуваюсь до нїчого, що би могло мені стояти на перепоні до осягненя сеї катихитури, а супротив клевет я безсильний!

Єще раз прошу о ласкаву поміч!

о. Гадзевич

Ст[арий] Самбір 28/4. 908

№ 4.

С[лава] І[сусу] Хр[исту]

Високоповажаний Пане Совітнику!

Моя справа з катихитурою в Ст[арім] Самборі єще не скінчена. Рада Шкільна Краєва відмовила мені стабілїзациї на підставі закидів Ради шк[ільної] Окружної. На се Єписк[опський] Ординаріят перевів слїдство, котре виказало безосновність поданих закидів супротив мене і сю справу відослано знов до Ради Шк[ільної] Краєвої в тій цїли, щоб мене стабілїзовано.

В тій справи був я в Ексцеленциї Чеховича, котрий остає при тім, щоб ме[-не] стабілїзовано[36], та крім сего поручив менї удатись до Вас Високоповажаний Пане Совітнику з прошеням о попертє моєї справи щоб она була як найскорше прихильно полагоджена. Удаюся тому до Вас Високоповажаний Пане Совітнику о ласкаву поміч, бо ворогів маю трошка забогато, а всему тому винен п. Річчі, котрий мене так очернив. Мені прикро дуже що забератиму своєю справою дорогий Вам час, але прикра для мене і ся обставина, що так тяжко дістати такий мізерний кусничок хлїба. І за що так завзялись на мене? Та я не трачу надії!

Єще раз прошу не відмовити мому прошеню. Я знаю і розумію сю обставину, що люди відплачують ся за добродїйство нераз чорною невдячностию але для Високоповажного Пана Совітника най буде се осолодою що не всї стратили до Вас довірє, противно оно росте тепер наново.

Засилаючи глубокий поклін, остаю з гл[ибоким] поважанєм

о. Он[уфрій] Гадзевич

Ст[арий] Самбір 18/І. 909

№ 5.

Самбір дня 1. Х. 910

С[лава] І[сусу] Хр[исту]

Високоповажаний Пане Гофрат!

Сиджу в Самборі яко заступник катихита при ґімназиї на час відпустки о. Ґмітрика[37]. Однак все менї на думці справа з Ст[арим] Самбором. Жду, та не могу діждатись єї полагодженя, а хотїв би вже позістати сталим катихитом, щоб не товчись з одного місця на друге. Тому осьміляю просити єще Високоповажаного Пана Гофрата о ласкаве попертє тої справи, щоб міг я діждатись тої мізерної але сталої посади бодай в Ст[арім] Самборі. По півроцї вертає о. Ґмітрик до служби,

[36] Надано постійну посаду.

[37] Гмитрик Ілярій (1852 – 20 листопада 1937, Самбір) – священик. У 1876 – 1885 рр. – на душпастирських посадах в Ярославі, Турці, Головецьку Старосамбірського повіту, Межиброді Сяніцького повіту, а з 1885 р. – викладач релігії у Самбірській гімназії. Активний діяч москвофільського руху. Був одружений. Помер і похований у Самборі.

а що зі мною буде, не знаю. Якось прикро булоб менї вертати до С[тарого] Самбора знов на тимчасового.

Москвофільство в Самборі перебирає великі розміри. Молодїж ґімн[азияльна] так ним зфанатизована, що не хоче записуватись на руску[38] мову, а сьмілість і отвертість москвофільства у неї не має границь!

Обі бурси москвофільскі[39], се розсадники ренеґатів. У них аж лунає від росийских пісень. Що неділї сходять ученики до бурси Качковского на віча, та побирають лєкциї москвофільскої ідеї. Всьо намагає ся говорити по московски. А до того укр. громада в Самборі оказує мале житє.

А я сиджу, та журюсь, що буде зі мною, бо до того все ще і здоровлє недописує. Жиючи надією, що в невдовзї покінчиться те переслїдованє невинних людий, та маючи повну надїю на поміч Високоповажаного Пана Гофрата остаю з глубоким поважанєм

о. Он[уфрій] Гадзевич

№ 6.

С[лава] І[сусу] Хр[исту]
Новий Санч дня 13.XII. 912

Високоповажаний Пане
Раднику Двора!

Перед трема тижднями вислав я лист до Вп[оважаного] П[ана] Радника Двора в справі «Підгірского Дзвона»[40], але до сеї пори не дістав я жадної відповіди. Відай з того нїчо або може сю справу обговоримо на зїздї відпоручників нашого товариства.

Та я ще маю одну просьбу. На Мазурщинї[41] є чимало наших людий, що зістали перенесені ту[ди] «ze względów służbowych»[42]. Ми би хотїли деяких сьвідоміших стягнути до Нового Санча, бо тут є своя церковця[43] і більша громада українська. Ось перед кількома днями внїс поданє о перенесенє до Н[ового] Санча Володимир Кекіш[44] ц[ісарсько] к[оролівський] офіциал податковий в Радомишлї[45]. А що в Н[овому] Санчи є два місця опорожнені на сю посаду, то мігби Володимир Кекіш без труду ту дістатись, єслиб Вп[оважаний] Пан Радник Двора були ласкаві за тим вставитись в Краєвій Дирекції Скарбовій[46] у Львові. Нам він тут дуже придавбися, бо є се сьвідомий чоловік і тенор І [перший. – *М.К.*],

[38] Українську.
[39] Йдеться про бурси ім. св. Володимира та ім. св. Івана Хрестителя.
[40] «Підгірський Дзвін» – політичний, просвітньо-науковий та господарський двотижневик. Виходив у Сяноку в 1912 р. Редакція знаходилася в будівлі на вул. Шкільній, 89.
[41] Йдеться про територію західної частини Королівства Галіції і Лодомерії як етнічної польської території.
[42] З огляду на службову необхідність.
[43] З 1902 р. у місті діяла каплиця св. Миколая, яка мала 128 вірних і належала до Матієвської парафії.
[44] Підкреслення автора листа.
[45] Тепер село Радомисль над Саном Слововольського повіту Підкарпатського воєводства у Польщі, центр ґміни. До кінця 2001 р. називалося Радомисль. Статус приватного містечка втратило в 1935 р.
[46] Галицька крайова фінансова дирекція – орган фінасового управління в Галичині. Діяла у 1850 – 1918 рр. і підпорядковувалася міністерсту фінасів у Відні.

а такого нам до Церкви дуже потреба. Гарним сьпівом зворушуємо серця нашої низшої братиї, котра повертає назад до свого обряду. Тому дуже булиб Вп[оважаному] П[ану] Радникові Двора вдячні, єслиб були ласкаві через кого поперти єго просьбу а взглядно нашу просьбу.

Здивувало мене дуже, що Народ[ний] Комітет поминув при запрошеню наше Товариство[47] – відай хоче здати, що з нами не числить ся. Най дурить сам себе, бо ми розростаємось поволи але певно.

Засилаючи Вп[оважному] П[ану] Радникови Двора глубокий поклін остаю з належним поважанєм

о. Он[уфрій] Гадзевич

№ 7.

С[лава] І[сусу] Хр[исту]

Новий Санч, дня 6.XI. 912

Високоповажаний Пане
Раднику Двора!

Важна справа спонукує мене вислати до Вп[оважаного] Пана Радника двора се письмо. Є нею дальше видавництво часописи для Лемків «Підгірский Дзвін». Єсли не дістанемо від кого помочи, то з кінцем того місяця випустимо послідне число тої так важної часописи. Дивна річ, наші люди плачуть над Лемківщиною, але лиш плачуть, а про єствованє[48] для неї часописи майже нїчо реально не дбають. Правда, «Підгірский Дзвін» міг би поволи сам себе удержати, але з початку мусить мати ратункові фонди. Нинї він має 550 предплатників, а з тих 300 добре платних. До того анонси несуть 400 К. Єсли зважимо тяжку роботу на Лемківщині, то і такий поступ є добрий. Для того, чи не булоб се можливе, щоби наше тов[ариство] органїз[ацийне] Хр[истиянської] сусп[ільности][49] не могло переконати на себе того видавництва і зробити з тої часописи народний популярний хр[истиянсько]-сусп[ільний] тижденик. Назву часописи з новим роком можнаб змінити на иншу відповіднїшу і загальну. Для того прошу ласкаво в тій справі о можливо скору відповідь – чи взагалї мій проєкт може надавити ся до дискусиї на засїданю Старшини Тов[ариства] Хр[истиянського] сусп[ільного] с[оюзу], бо

[47] Для постійної просвітянської роботи в цьому регіоні при Головному Виділі Товариства «Просвіта» 1 листопада 1911 р. було створено Лемківську комісію.

[48] Існування.

[49] Християнсько-суспільна партія (Християнсько-суспільний союз) – поміркована консервативна партія, заснована в 1911 р. у Львові. Ставила метою запроваджувати практичні постулати християнства в суспільне життя на користь людини і народу через різні збори, звернення, участь у виборах тощо. Членами партії могли бути лише чоловіки греко-католицького віровизнання. Керівництво складав дев'ятиособовий комітет. Першим головою партії обрано О. Барвінського. Партія була лояльною до Австрійської монархії, наголошувала, що антиукраїнська політика деяких польських партій і діячів шкідлива насамперед для польської справи. Вимагала заборонити діяльність москвофільських організацій в Галичині. Відстоювала права української мови в краю, вимагала від австрійської адміністрації відкриття українського університету у Львові та нових шкіл. Опікувалася сім'ями померлих священиків і молодими сільськими парохами. На початку Першої світової війни відійшла від активної політичної роботи. Відновила діяльність у період існування ЗУНР. У середині 1920-х рр. партія саморозпустилася.

яби рад з душі якось то дїло наперід повести. Ми лиш тодї можемо числити на сукцес[50] в народї, єсли будемо мати свою для народу часопись. То всьо роблю потихоньки, щоб нїхто нам не шкодив. Причина, через яку «Підгірский Дзвін» мусить перестати дзвонити, є тоте, що «Лемківский Банк»[51] стоїть тепер через фінансову крізу дуже лихо і хто знає що з ним буде, бо виповіджене щадниці є страшно нагле і велике.

Прошу єще раз о ласкаву в тім взгляд пораду і відповідь.

Остаю з належним поважанєм

о. Он[уфрій] Гадзевич
катихит ц[ісарсько] к[оролівської] ґімназиї

№ 8.

С[лава] І[сусу] Хр[исту]

Новий Санч 1 лютаго 1913

Високоповажаний Пане
Раднику Двора!

Будучи недавно у Львові, хотів я вступити до Вп[оважаного] Пана Радника Двора, однак сказано менї в адміністрациї «Руслана»[52], при помочі телєфону, що Вп[оважаний] Пан Радник вийшов до кінотеатру. А що у мене було дуже мало часу, тому мусїв я виїхати, а тепер листовно звертаюся з різними прошенями, бо знаю, що Вп[оважаний] Пан Радник Двора не відмовляють нїкому своєї помочи. Річ така: о. Дороцкий[53] з Матїєвої[54] є перший в пропозициї на парохію «Злоцке» в Новосандецкім[55] повітї. А що вороги не сплять і могуть справу проволїкати і через той час настроїти парохіян в Злоцкім ворожо против о. Дороцкого, тому прошу Вп[оважаного] Пана Радника Двора, щоби були ласкаві в Намісництві поперти сю справу, щоби наданє презенти поступило як найскорше. Тодї вороги не малиб часу на ставленє ріжних колод. Що о. Дороцкий там дуже потрібний, о тім не можна і сумнївати сь – і се наш чоловік. Референтом сеї справи має бути п. Ґродзїцкий.

Маю єще і иньшу просьбу до Вп. Пана Радника Двора, а нею є справа обсади посади сталого учителя в Криници[56]. Там подав ся лиш один учитель Троханов[с]

[50] Успіх.

[51] Кредитно-ощадна спілка «Лемківський банк» була заснована в Новому Сончі в 1902 р. за ініціативою громадсько-політичного діяча, посла до австрійського парламенту В. Яворського.

[52] «Руслан» – український часопис, який виходив у Львові щоденно в другій половині дня, крім неділі та українських свят у 1897 – 1914 рр. Перший номер вийшов 1 січня. Редакція і адміністрація знаходилися на вул. Коперніка, 9.

[53] Дороцький Михайло (1881– ?) – священик, один з провідників українського національного життя на периферії. Був на душпастирських посадах у Сокалі (1906 – 1907), Дубецьку (1907 – 1908), Нижанковичах (1908 – 1909), Матієвій (1909 – 1913), Злоцькому (1913 – 1924), Ваніві (1924 – 1927) та Потеличу (1927 – 1939). Мушинський (1914 – 1924), Белзький (1925 – 1927), Равський (1936 – 1939) декан.

[54] Тепер с. Мацєйова в ґміні Лабова Малопольського воєводства, що в 16 км від Нового Сонча.

[55] Новосончським.

[56] Криниця, тепер – Криниця-Здруй – курортне місто в Новосончському повіті Малопольського воєводства, центр ґміни.

кий з Угрина. Є се дуже ряний москвофіл, але п. інспектор Барбацкий в Н[овім] Санчи якусь чує симпатию до москалів і помимо уваг самої Ради Шк[ільної] Краєвої протеґує того чоловіка. Для него відповідалоб місце на чисто польскім селї а не в рускім – а до того і пересяклім москвофільством – як Криниця в повітї Н[овий] Санч. Тому булоб пожадане для добра народної справи, щоби єще раз виставлено сю посаду на конкурс, або щоби якого учителя українця там урядово заіменовано, або перенесено.

Не знаю як стоїть справа з Кекішом з Радомишля, що стараєсь перенести до Нового Санча, за котрим я вже просив Вп[оважаного] Пана Радника Двора давнїйше.

Перепрашаю дуже Вп[оважаного] Пана Радника Двора, що я на стілько сьмілий просити Вп[оважаного] Пана Радника в ріжних справах – однак роблю се для народної справи, для якої Вп[оважаний] Пан Радник двора посьвячують не одну хвилю свого житя.

Засилаючи Вп[оважаному] Панови Радникови Двора глубокий поклін
остаю з належним поважанєм
о. Он[уфрій] Гадзевич

№ 9.

С[лава] І[сусу] Хр[исту]

Новий Санч 25.VII. 913

Високоповажаний Пане Гофрат!

Пишу єще в справі п. Володимира Кекіша урядника податкового в Радомишли, котрий вніс перед двома тиждньми поданє о перенесеня його до Нового Санча. Менї дуже на тім залежить, щоб його ту перенесено, а передовсім при помочи Вп[оважаного] Пана Гофрата, бо на тім росте вплив нашого сторонництва. Сей пан Кекіш є для нас кожного потрібний бо є се меткий нежонатий чоловік з добрим теноровим голосом. З причини, що лиш тепер зістав перенесений коло Кракова, наш хор замовк, що дуже лихо відбиває ся на житю тутешної українськой громади. Се перенесеня залежить від п. Шляхтовского, президента Скарбової Дирекциї краєвої. А що у нас з уряду податкового дорогою дисциплінарною забирають одного одинокого Русина, тому думаю, що справа перенесеня п. Кекіша не повинна мати великих перепон, бож в уряді податковім повинен бути бодай один Русин, тим більше що в тім повітї є 30 громад руских. Для того прошу дуже Вп[оважаного] Пана Гофрата прийти нам в тій справі з ласкавою помочию та написати нам як тою справою річ ся має.

При тій нагоді пригадуюсь єще ласкавій памяти Вп[оважаного] Пана Гофрата зі своєю особистою справою. Не хочу, щоб через мене покривджено кого небудь з компетуючих[57] о посаду катихитури в Самборі, бо може як раз для хорого на разї о. Савіцкого[58] там булоб найлїпше, але просив бим де що і

[57] Претендуючих.

[58] Савицький Іван (1883 – 1920, Самбір) – греко-католицький священик. Після висвячення душпастирював як помічник священика в Ляшках Мурованих Старосамбірського деканату (1906 – 1907). Згодом був шкільним катехитом у Сокалі (1907 – 1909), Дрогобичі (1909 – 1913) і в Самбірській гімназії (1913 – 1920).

для мене по справедливости учинити, та в случаю якої нової посади вільної мене поперти.

Засилаючи для Вп[оважаного] Пана Гофрата
щирі поздоровленя та глубокий поклін
остаю з високим поважанєм

о. Гадзевич

№ 10.

Новий Санч 13.VIII. 918[59]

Високоповажаний Пане Гофрат!

Осмілююсь просити Вп[оважаного] Пана Гофрата о ласкаву поміч в такій справі: Того року на весні була виставлена на конкурс посада сталого ґімназияльного катихита в Сяноцї[60]. Я на ню подався – а крім сего дістав я запевненє від Преосьвященного[61], що сю посаду дістану. Та що до нинї ся справа не зістала єще порішена, побоююсь, чи припадково не стоїть знова менї дещо на перешкодї моїй номінациї на Сянік. Тому звертаюсь до Вп[оважаного] Пана Гофрата з уклінною просьбою провірити сю справу в Раді Шк[ільній] краєвій і ласкаво донести мені що з нею дїєсь.

Наколиб заходили справі єще тепер які трудности до іменованя мене сталим катихитом при ц[ісарсько] к[оролівській] ґимназиї в Сяноці тоді зрезиґнувавбим вже зі старань о катихитуру, а подавбим ся на парохію, бо годї бути вічним сотрудником то тимчасовим хочби іспитованим катихитом.

Прошу ласкаво Вп[оважаного] Пана Гофрата не відмовити моїй уклінній просьбі, бо справа ся є для мене дуже важна – а я не маю нїкого до когоб міг я в нїй удатись о поміч.

Засилаючи правдиво щирі поздоровленя для Вп[оважаного] Пана Гофрата
остаюся з високим поважанєм

о. Онуфрій Гадзевич
тимч[асовий] заст[упник] катихита ґімн[азияльного]
в Новім Санчи
ул. Св[ятої] Кінґи, ч. 8.

№ 11.

Краків 29 серпня 1918

Високоповажаний Пане Гофрат!

Щиро дяку[ю] за письмо, яке я нині дістав. По скінченій відпустцї живу тепер в Кракові при 33 полку стріл[ецькім].

[59] Рядком нижче є дата: 13/8 1918.

[60] Сянок – місто на сході краю Горлицько-Сяніцької улоговини, над рікою Сян. Тепер адміністративний центр Сяноцького повіту Підкарпатського воєводства.

[61] Єпископа.

Що до предложеня кандидатів на посаду катихита при ц[ісарсько] [королівській] ґимназиї в Сяноцї – то Єп[ископський] Ординаріят зробив се єще в маю т[ого] р[оку]. Опісля був я у інспектора п. радника Тадея Левицкого, який сказав мені що нема нїякої перепони до моєї номінациї. Тому дивує мене – чому справа тої номінациї так проволїкаєсь. Знаючи з досьвіду на собі що Краєва Рада Шк[ільна] не все годиться на поданого Єп[ископським] Ординариятом кандидата – як се було зі мною при нагоді обсади народної катихитури в Старім Самборі, приходить менї мимо волї на думку, чи і тим разом не стоїть менї на перешкоді «неблаґодьожність» взглядом польської «влади».

На скорій номінациї залежить менї тому, щоби вже раз бути сталим катихитом, та щоби жена моя могла побирати за мене платню сталого професора. Наколиб справді заносилось на се, що на перепонї моєї стабілїзациї стоялаб якась – хочби стара «польська нелояльність» – то мусівбим мерщій оглядатись за парохією, бо годі цїлий свій вік сидіти на тимчасових посадах і чекати на окрушини з польського стола ласки.

Прошу уклінно Вп[оважаного] Пана Гофрата провірити ласкаво цілу справу та донести мені що є на річи.

Дякуючи щиро Вп[оважаному] Панови Гофратови за ласкаве занятє ся моєю просьбою, засилаю щирі поздоровленя і остаю з правдивим високим поважанєм.

о. Гадзевич

№ 12.

16.12.1919[62]

Високоповажаний Пане Гофрат!

Подаюсь до Вп[оважаного] Пана Гофрата з уклінною просьбою в такій справі:

Є в Н[овім] Санчи порядний статечний дяк українець Яків Харина. Має дїточки до школи і глядає дяківської посади в більшім містї, де би були всї школи.

Чув я, що у Львові при Успенскій Церкві є до обнятя посада дяка, бо дотеперішний дяк є лиш тимчасово а до того має бути неквалїфікований. Єсли справдї так було і се можливо, то просивбим Вп[оважаного] Пана Гофрата о ласкаву інформацию, чи евентуально Яків Харина не міг би старатися о сю посаду. Що до його особи, то є се чоловік справдї спосібний лїт около 40. Дяківство знає дуже добре – а до того є чоловіком совістним і працьовитим. В Санчи не має він що робити. Тому наколиб при Успенскій Церкві була посада дяка до обсади, то просив бим Вп[оважаного] Пана Гофрата о ласкаві взгляди для Я. Харини з якого Церков і Брацтво булиб дуже вдоволені.

Вправдї житє нинї дуже дороге, однак він знає добре шевство, тому в вільних хвилях мігби тим доробити на удержанє родини. Шкода чоловіка, щоби тут загибав, а передівсїм шкода дїточок з яких могуть бути люди – бо добре учаться.

[62] Така дата наведена на початку листа.

Залучаючи глубокий поклін і щирі поздоровленя для Високоповажаного і Вельми заслуженого Дорогого Нам всїм Пана Гофрата

остаю з високим поважанєм

о. Он[уфрій] Гадзевич
катихит ґімназиї

Новий Санч дня 8 грудня 1919

№ 13.

Високоповажані і Дорогі наш Пане Гофрат!

Почуваюсь до милого обовязку зладити Високоповажаному і Дорогому Нам Пану Гофратови щиру подяку за попертє і принятє п. Харини на півця церковного при Успеньскій Церкві.

Єсьм переконаний, що не колиб не Вп[оважаний] Пан Гофрат, то п. Харина був би не побачив тої посади. Для него се важливе добро, бо буде міг свої діточки образувати в рідній школі. Що до матеріяльних відносин, то він собі раду дасть, бо крім винагородженя за дяківство, має недалеко Львова своє поле та заможну родину а крім того є у него не аби який хист та знане шевство. Він взагалі є чоловіком спритним і спосібним тому не загине, а положений обовязок сповнить як слід. Тому ще раз Щиро Спасибі Вп[оважаному] Пану Гофратови за поміч в єго принятю на дяка бо в Санчи не мав він анї що робити ані з чого жити.

У мене всьо по старому. Сиджу на однім місци доки всьо не проясниться. Тож заходжусь коло організациї самопомочі вдів і сиріт по сьвященикаx. Наразї праця наша ограничена на повіт але опісля хотїли бисьмо розтягнути на ширший горізонт. До тої праці втягаю передовсім жіноцтво наших сьвящеників, бо думаю, що се не лиш їх пекуча справа але як раз они моглиб в тій справі найбільше зробити. Доля жінок та дітий нашого духовенства незавидна. Приповідка «попови дзвонять а попадю киями з села гонять» містить в собі велику правду і «memento» щоби наше духовеньство та єго жіноцтво взялось до організациї самопомочи. В тій справі буду старатись в короткім часї прибути до Львова щоби засягнути інформаций і всказівок, якби найкраще перевести розпочате дїло до кінця. Знаю, що о тім думав бл[аженної]п[амяти] о. Таняч-кевич[63] та на жаль се дїло приспано. Бути може, що сьвітові події причинять ся до того, що і наше духовеньство та єго жіноцтво возьмуться до організациї несеня собі взаїмної помочи єсли не схотять своїх вдів і сиріт полишити на поталу судьби. Побачимо, може як раз Господь Бог пощастить нам в так гуманїтарним ділї.

[63] Танячкевич Данило (6 листопада 1842 – 21 квітня 1906) – священик, громадсько-політичний і культурний діяч, посол до австрійського парламенту (1897 – 1900). Народився у с. Дідилові Кам'янсько-Струмилівського повіту. Організатор і опікун таємних учнівських громад у гімназіях, автор першого маніфеста народовського руху «Письмо народовців руських до редактора політичної часописі „Русь", яко протест і меморіал» (1867), співробітник газет «Вечерниці», «Мета», «Нива», «Правда». Атор низки брошур і памфлетів на актуальні політичні, церковні, економічні й інші теми. Похований у с. Закомар'я Буського району.

Висилаючи Вп[оважаному] і Дорогому нам всїм Пану Гофратови щирі поздоровленя та бажанє перствого здоровля єго праці на народній ниві остаю з високим поважанєм

о. Гадзевич
Н[овий] Санч дня 12 лютого 1920

Михайло КРІЛЬ

Онуфрій Гадзевич – душпастир і громадський діяч.

Поданий короткий життєпис греко-католицького священика Онуфрія Гадзевича (1880 – 1941) в контексті душпастирської і громадської діяльності. Вперше публікуються його листи до О. Барвінського. У них йдеться про стан українського національного життя і роль священика в його організації у провінційних містечках Галичини (Самбір, Старий Самбір, Новий Сонч).

Myckaylo Kril'.

Onufriy Handzevych – the priest and the social activist.

A brief biography of the Greek-Catholic priest Onufriy Hadzevych (1880 – 1941) in the context of his pastoral and social activities is given in this article. His letters to Olexander Barvinsky are published first. They are about the condition of Ukrainian national life and the role of the priest in his organization in the provincial towns of Halychyna (Sambir, Staryi Sambir, Nowyy Sonch).

УДК 930.2(477):314.02(477.83-21)

Ігор ЧАВА,
Богдан ЛАЗОРАК

ПЕРЕДІСТОРІЯ ТЕЛЕФОНУ В ДРОГОБИЧІ І ДОВІДНИК АБОНЕНТІВ 1932 – 1933 РР., ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДЕМОГРАФІЇ

У другій половині XIX ст. інформаційна інфраструктура нафтової справи у транспортній гілці Дрогобич-Борислав-Східниця характеризувалася постійними проблемами, які були пов'язані переважно із затратною і тривалою у часі комунікацією, неякісним повідомленням усної чи письмової інформації через візничих поштових фіакрів, а також численними загрозами втрати інформації в дорозі у зв'язку із кримінальними випадками. Так, для термінових поштових (верхи на конях) чи експрес-фіакрів потрібно було так чи інакше затрачати певний час, аби подолати «Східницький перевал», який щойно був запроектований.

Як виявилося, межа 1896 і 1897 років стала ключовою у плані зміни ритму у переданні усіх видів інформації на згаданому шляху. На сьогодні відомо, що саме у 1897 р. у Східниці почали використовувати власний природний газ для спалення в котлах з метою одержання пари, яка приводила в дію бурові машини. Це стало причиною того, що кількість нафтових філій різноманітних фірм та компаній стрімко зросло. Врешті зросла і кількість працюючих у місцях видобутку, обробки та продажу нафти, тобто у Східниці, Бориславі та Дрогобичі. Лише у Східниці офіційна статистика 1897 р. нарахувала 11 944 робітників, зайнятих у нафтовій промисловості. Але ця цифра не врахувала сезонних робітників.

Ще одним стимулом до термінового введення телефонної лінії зв'язку на цих теренах була поліція і власники нафтового бізнесу, які не могли дати ради із численними погромами серед робітників, які виступали за власні права, врешті за покращення оплати умов праці. Більшість працівників нафтової промисловості становило некваліфіковане наймане робітництво з навколишніх сіл. Важка й небезпечна праця (лише з 1886 по 1900 роки на нафтових підприємствах Галичини загинув 261 робітник і 596 отримали важкі тілесні ушкодження), побутовий дискомфорт, низький рівень освіти та соціалізація сприяли поширенню алкоголізму[1], а іноді спонукали робітників до відвертих

[1] Станом на 1899 р. у Східниці 0, 5 літр окотимського пива коштував дорожче ніж в Дрогобичі і складав суму 50 зл. р. Див. про це у: Kronika: Dla czego u nas okocimskie piwo jast droższe aniżeli w Czerniowcach // Kuryer Drohobycki: dwutygodnik, poświęncony sprawom miasta i odwodu. – № 6. – 1896. – S. 2.

погромів. Так, у 1897 р. вперше відбувся єврейський погром у Східниці, який був викликаний загальним озлобленням до єврейських нафтових кортелів[2]. Відтак швидкий зв'язок дозволяв до певної міри контролювати чи запобігати ці погроми.

У зв'язку із колосальними прибутками, які культивувалися в нафтовому регіоні в кінці XIX ст., дрогобицька преса у 1896 р. подейкувала, що для Східниці необхідністю є проведення телефонної лінії, яка б пришвидшила розвиток торгівлі нафтою[3]. Цю тему нам вдалося підняти під час дослідження історії нафтовидобувного промислу Східниці, ще в 2013 р.[4] Відтак телефонний зв'язок у Дрогобичі розпочався 20 січня 1897 р., коли було віддано у користування абонентам у Дрогобичі, Бориславі та Східниці державну телефонну лінію. Ці населені пункти були з'єднані між собою так званою локальною (міжміською) лінією «Дрогобич-Східниця». Одним з перших, хто про це повідомив був «Dziennik Krakowski»[5]. Водночас у 1987 р. завершилося будівництво телефонної лінії зі Львова до Відня.

Зауважимо, що у зв'язку із постійними техногенними катастрофами під час видобутку нафти передовсім страждала телефонна лінія, як з'єднувала практично усі контори нафтових шибів Східниці, Борислава і Тустанович. Наприклад, 21 вересня 1900 р. через умисний підпал виникла кількаденна пожежа у Східниці, при цьому у зв'язку із сильним вітром вогонь знищив будинки Юзефа Баумволя, Айзика Ротберґера та Абрагама Фройденгайма, а також магазини Рифкі Баум та Ліпи Стульбаха[6]. Під час цієї пожежі також було знищено два телефонних колектори, які відповідали за абонентські № 23 і 24[7]. Розвиток промислу стимулював розвиток сфери комунікації.

За нашими даними модернізовані і швидкі телефони почали діяти в Східниці принаймні від 1900 р.[8] Так, у неділю 1 вересня 1900 р. у поштово-телефонному відділені Дрогобича почала працювати постійна публічна диспетчер, яка не тільки з'єднувала абонентів, але й давала можливість телефонувати усім охочим Дрогобича, Борислава та Східниці, які не мали у своїх помешканнях телефонного апарату. Користування такою локальною послугою у межах Дрогобича коштувало за 3 хв. – 20 грошей, натомість між Дрогобичем та Східницею – 60 грошей[9]. В ті часи розмова тривала недовго – 6 хв., далі система авто-

[2] Чорновол І. Імперія нафти (Alison Fleig Frank. Oil Empire. Visions of Prosperity in Austrian Galicia. London & Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005. 343 p.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Вип. XVI. – Дрогобич, 2012. – С. 609.

[3] Schodnica // Kuryer Drohobycki: dwutygodnik, poświęncony sprawom miasta i odwodu. – № 7. – 1896. – S. 2.

[4] Лазорак Б. Нафтовидобувний промисел Східниці у XIX – на початку XX ст. // Нариси з історії Східниці / Наук. редактор Л. Тимошенко; секретар Б. Лазорак. – Дрогобич: Коло, 2013. – С. 68-133.

[5] Стецюк О. Раритет: Коли у Дрогобичі з'явився «перший»телефон? // Змістовно: люди, події, думки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zmistovno.com.ua/?p=1028.

[6] Kronika / Pożar // Tygodnik samborsko-drohobycki: czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne. – № 36. – 1900. – S. 3.

[7] Kronika / Podczas ostatniego pożaru w Schodnicy // Tygodnik samborsko-drohobycki: czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne. – № 37. – 1900. – S. 2.

[8] Tam że.

[9] Kronika / Telefon // Tygodnik samborsko-drohobycki: czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne. – № 35. – 1901. – S. 4.

матично переривала контакт. Якщо хтось не вкладався у цей ліміт, то можна було зателефонувати знову. Інколи, щоб простежити за часом, на телефонні апарати монтували годинник[10].

Із розширенням кількості абонентів у 1905 р. навпроти костелу, що по вул. Яґеллонській в Дрогобичі, розпочалося будівництво будинку пошти, телеграфу та телефонного колектора. Того ж року планувалося з'єднати телефонною лінією (через Стрий) Дрогобич зі Львовом. У 1906 р. було вирішено побудувати лінії: Дрогобич-Трускавець та Дрогобич-Самбір. Відомо вже, що у 1907 новини з міста телефоном передавалися у місцеві газети до Львова[11].

Відтак перспективним напрямком модернізації телефонної лінії на початку XX ст. була його синхронізація із роботою пошти. Наприклад, у Східниці діяла пошта, яка щоденно приймала та відправляла цінну та приватну документацію не тільки стосовно бізнесу нафтовою ропою, але й щодо розвитку культури та буденного життя. Так, у липні 1902 р. за заслуги і добрі показники роботи працівник східницького поштового відділення Казимир Доенінґ був удостоєний підвищення до II класу 2 ступеня поштового експедитора[12], а в серпні 1905 р. до I класу 4 ступеня[13]. Розширення мереж нафтових шибів призвело до реорганізації східницької пошти, до юрисдикції якої на початку XX ст. було включено поштові відділення Сопоту, Підгородців та інших сусідніх сіл. Відтак припускаємо, що окремі лінії могли з'єднати й ці села із Східницею, Бориславом та Дрогобичем.

Друга лінія, яка б з'єднала із столицею імперії – Віднем, із залученням Дрогобича та Східниці, була запущена через десятиліття, а реальні зміни вступили у дію лише під час реконструкції у 1912 р. В цей час лінія повністю охопила Дрогобич і збільшила число абонентів на 100 номерів. Врешті як зазначалося, зв'язок відтепер мав «направду європейський рівень», адже це зменшило нарікання на тривалий час очікування у чергах на з'єднання[14]. З інших свідчень дрогобицької періодики дізнаємося й про те, що додаткова мережа була необхідністю через постійні випадки викрадання кабелів телефонної лінії по всьому напрямку зв'язку Дрогобич-Борислав-Східниця.

В історії Дрогобича чи не найдавнішим довідником абонентів є видання телефонного довідника саме 1912 р., яке вперше фіксує передвоєнний розвиток цієї класичної для «Галицької Каліфорнії» інфраструктури. У 1912 році у Дрогобичі телефон мали 260 абонентів[15]. Майже повністю були телефонізовані площа Ринок та нинішня вулиця Шевченка, де телефон під № 1 був у «тимчасовому» будинку магістрату, що стояв на місці, що за нинішньою

[10] Стецюк О. Раритет: Коли у Дрогобичі з'явився «перший»телефон ? // Змістовно: люди, події, думки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zmistovno.com.ua/?p=1028

[11] Там само.

[12] Kronika / Mianowania i przeniesienia // Tygodnik samborsko-drohobycki: czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne. – № 31. – 1902. – S. 3.

[13] Tam że. – № 33. – 1905. – S. 2.

[14] Rekonstrukcyja telefonów / Kronika Drohoycka // Tygodnik Drohobycki : organ niezawisły, polityczno-społeczny i literacki. – Drohobycz, 1912. – № 28. – S. 2.

[15] Lazorak B. Wpływowy Brat Izydor (Baruch, Izrael) Szulz // Szulz/Forum / Pod red. prof. Stanisława Rosieka. – Gdańsk, 2013. – S. 93.

адресою вул. Шевченка, 22. У міжвоєнний час телефонний №1 «мігрував» і його віднаходимо вже на вулиці Тихій, 15, у помешканні інженера Олександра Ґольдвассера[16].

Наприклад, серед найбагатших людей міста, які собі могли дозволити приватний номер телефону був і брат Бруно Шульца, відомий інженер Ісидор Шульц. В період своєї роботи в магістраті Дрогобича І. Шульц проживав разом із батьками та братом Бруно по вул. Св. Ворфоломея (Бартоломія), 1/6. Отримуючи добру заробітну плату, вже в 1912 р. І. Шульц зумів організувати прокладення телефону до будинку, відтак до родини Шульців можна було додзвонитись з будь-якого куточку світу (і навпаки) за телефонним номером 196 по вказаній вище адресі інженера Ісидора Шульца.

Іншим відомим абонентом нової лінії став бургомістр Ян Нєвядомський[17]. Добре відомо, що у 1903 р. пекар і бізнесмен Ян Нєв'ядомський побудував в Дрогобичі наріжну віллу в поширеному архітектурному стилі історизму по вул. Жупній № 1 (сьогодні Жупна, 4; рис. 7, 8), у підвальному приміщені якої розмістив власний хлібний магазин. У телефонному довіднику від 1912 р. зазначено про існування в магазині та пекарні телефонної лінії зв'язку. За телефонним номером 54 було зареєстровано прізвище Яна Нєвядомського: а) магазин, вул. Жупна 1. 2 (магазин); б) пекарня, вул. Війтівська гора 1. 34 а. Фактично у підвальному приміщені своєї вілли Я. Нєвядомський відкрив власний хлібний магазин, який у 1910 р. вже продавав хлібобулочні вироби, які постачались спеціальним хлібним караваном з вул. Війтівська Гора, де знаходилась пекарня Я. Нєвядомського. Невиключено, що у цей час багаті люди могли собі замовити спеціальне замовлення хлібної продукції за номером телефону. Водночас зауважимо, що у рамках проекту «Вуличний музей», улітку 2018 року, у віллі дрогобицького бургомістра Яна Невядомського, почалася реалізація зі встановлення цікавого експоната – робочого ретротелефону, як туристичної локації з історії та реконструкції тієї доби.

Справа по розширенню телефонної мережі щороку вирішувалася шляхом збільшення кількості номерів, оскільки у телефонній книзі 1912 р. серед абонентів Східниці було вже записано 10 сталих абонентів (див. табл.).

---

[16] Стецюк О. Раритет: Коли у Дрогобичі з'явився «перший»телефон ?... – Режим доступу: https://zmistovno.com.ua/?p=1028

[17] Лазорак Б., Лазорак Т. Бургомістр міста Дрогобича Ян Нєвядомський (1844 – 1914 р.) // Старожитності Дрогобиччини. – № 3-4. – Дрогобич, 2010. – С. 29-34.; Їх же. Наріжна вілла Яна Нєвядомського по вулиці Жупній в Дрогобичі // Альтернативи. – № 3. – Дрогобич, 2011. – С. 13-18; Їх же. Бургомістр Дрогобича Ян Нєвядомський (1844 – 1914) – учасник Січневого повстання 1863 р. // Galicja a powstanie styczniowe / Pod red. M. Hoszowskiej. – Warszawa-Rzeszów, 2013. – S. 261-285; Лазорак Б. Приватна вілла бургомістра і пекаря Яна Нєвядомського в Дрогобичі // Наша спадщина: науково-популярний журнал. – Львів, 2015. – № 4 (6). – С. 25-30; Лазорак Б., Скварек Б., Лазорак Т. Бургомістр Дрогобича Ян Нєвядомський (1844 – 1914 рр.): пекар, політик і учасник січневого повстання 1863 р. – Нагуєвичі-Лєгніца, 2020. – 160 с. (колективна монографія, у друці).

Таблиця «Телефонні абоненти Східниці згідно телефонної книги Галичини та Лодомерії 1912 р.»[18]

№ п/п	№ телефону	Ім'я та прізвище абонента, назва організації	Соціальний статус, спеціалізація організації, суміжні користувачі телефонного номеру
1.	18	Абрагам Бацкенрот молодший	власник копальні
2.	12	«Blanka»	копальня нафти, бюро інженера Ослава Гайнберґа, Й. Гайнберґа і Г. Вагнера, будинок Дима Мєсера
3.	19	П. Бжозовський і Г. Віняж	адміністрація копальні копальні від Галицької ощадної каси
4.	8	«Galicia»	Галицьке нафтове товариство, перед тим мало назву «The Anglo Galician oil Company limited»: а) канцелярія; б) бюро керівника; в) копальня «Muchowate»; г) нафтові збірники
5.	6	Лео Медінгер і Й. Гербст	паровий тартак
6.	4	Спілка транспортування нафтопродуктів	урядницька канцелярія збірників
7.	9	Доктор Ігнацій Теннер	окружний лікар і черговий лікар каси хворих
8.	10	Акціонерне товариство «Schodnica» для нафтового промислу	а) канцелярія копальні в Східниці; б) збірник нафти в Бориславі; в) помешкання директора Г. Лауда
9.	17	Урицьке нафтове товариство в Дрогобичі	а) бюро копальні в Уричі; б) помешкання керівника копальні Й. Гаусера
10.	15	Уряд гміни Східниця	а) канцелярія «Pasieczki»; б) помешкання начальника гмінного уряду Східниця – Арона Лорбербаума

Попри розширені лінії телеграфу, його якість залишалася не найкращою, оскільки того ж 1912 р. в пресі неодноразово звертали увагу на проблеми із постачанням та контролем за зв'язком. Скажімо, маніпулянти, які відповідали за з'єднання між різними абонентами, часто порушували режим роботи і по великому рахунку не встигали за кількістю бажаючих телефонувати[19]. Вірогідно й те, що телефонні диспетчери (телефоністи), які працювали на комутаторних станціях, і в обов'язки яких входило швидке маніпулювання необхідними телефонними шнурами (штекерами) для з'єднання двох абонентських ліній, не встигали з'єднювати абонентів.

Важливе стратегічне значення телефонна лінія Дрогобиччини отримала в часі Першої Світової війни та національно-визвольного періоду ЗУНР. Наприклад, в інформаційному повідомленні редакції «Дрогобицький листок» про здобуття українцями влади на теренах Дрогобиччини від 12 листопада 1918 р. наголошувалося на тому, що телеграф і телефонні лінії під час облоги українцями Борислава мали особливе значення, а тому блокувалися в першу чергу. Зокрема йшлося, про те, що «…команда Українських військ не тільки відперла напади леґіоністів, але в заміну окружила цілий Борислав рядами збройних селян, не допускаючи через цілих 8 день ніякої поживи до Борислава, спиняючи всяку зелізничу, почтову і телефонічну комунікацію з бориславським пеклом, і в кінці довели до сього, що поляки з Борислава стали просити о мирові переговори...»[20].

[18] Spis Abonentów c. k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912. – Lwów, 1912. – S. 251.
[19] Z tygodnia / Żale na usługę telefoniczną // Reforma. – № 15. – 1912. – S. 4.
[20] Лазорак Б. «Горожане Дрогобицької землі ! Народе – до зброї !»: документи і матеріали до історії ЗУНР Дрогобиччини 1918 – 1919 рр. (Частина І) // ДКЗ. – Вип. XXI. – Дрогобич, 2019. – С. 18.

Згодом телефонний зв'язок став для керівництва та військових ЗУНР запорукою для швидких поставок нафти, поповнення боєприпасів та амуніції для фронтових ліній. Наприклад, у березні 1919 р. в урядовому повідомленні військовій команді залізничної станції Лавочне про дозвіл на обмін 4-х вагонів військової амуніції з Угорщини на 40 цистерн нафти, зазначалося про те, що «…Упрашаєся о негайне телефонічне і телеграфічне повідомлення Комісаріату нафтового в Дрогобичі, щоби цю скількість нафти доставив до Лавочного, де переведися заміна муніциї і порожних цистерн за повні. З транспортом муніциї їде четар Похмурський, котрий заміну переведе і заплачене. Нафта поступить після умови через посольство у Будапешті…»[21]. Тобто у період воєнних баталій телефонний зв'язок став механізмом для ведення війни.

У міжвоєнний період телефонний зв'язок стає звичним для суспільства Дрогобича явищем, а тому його наявність у місті стала закономірністю, передовсім через те, що продовжувала розвиватися фінансова мережа світових нафтових концернів і кампаній Франції, Англії, Бельгії, США, Канади та ін. Водночас розвивався спорт, кіно, театр, туризм в сусідньому Трускавці і врешті вихід на європейський ринок Галичини бізнесменів із США.

Сьогодні оцифровано більшість із телефонних довідників міжвоєнного Дрогобича, зокрема за період 1930 – 1939 рр., щоправда у даній розвідці ми сконцентрували увагу виключно на переломному періоді 1932 – 1933 рр., коли увесь світ охопила відома світова економічна криза, яка, з одного боку, показала збереження на бізнесовому ринку тільки найсильніших, а, з іншого, відобразила зменшення фінансових можливостей переважної більшості. Врешті із цим контекстом і пов'язано зменшення числа абонентів у цей період, які не мали змоги оплатити банальні послуги телефонного зв'язку. Врешті сьогодні не слід іделізувати можливості тогочасної телефонної культури, адже не кожен міг собі дозволити провести в дім телефон, а переваги для передумов про час зустрічей й надалі надавалися усним домовленостям. Так із спогадів жителя міжвоєнного Дрогобича Францішка Іваницького зазначалося, що «…у наш смаркатий період життя, телефонний зв'язок був не настільки розвинений, щоб можна було поспілкуватися із симпатією чи приятелем щодо місця і часу зустрічі»[22].

Довідник абонентів телефонних мереж державних і ліцензованих у Польщі (за винятком м. Варшави) на 1932 – 1933 роки[23] являє собою цінне джерело, яке дає змогу дослідити розвиток, не тільки історії телефонного зв'язку м. Дрогобича та повіту, але й історичної демографії зокрема. Очевидним є те, що телефонні номери у довіднику періоду 1932 – 1933 рр. були зареєстровані у місті, як для приватних, так і для юридичних осіб. Наприклад, із відомих дрогобичан абонементами телефонного зв'язку були: Володимир Ільницький – знаний адвокат, громадсько-політичний діяч, голова товариства «Підойма», голова комітету по будівництву першої української гімназії у Дрогобичі. Починаючи від 1920 р. працював на виборній посаді другого заступника бурґомістра Дрогобича. Рай-

[21] Там само. – С. 88.

[22] Iwanicki F. Kolej żelazna w Drohobyczu // *Biuletyn Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi* Drohobyckiej. – № 21. – Wrocław, 2017. – S. 11.

[23] Spis abonentów sieci telefonicznych państwowych i koncesjonowanych w Polsce (z wyjątkiem m. st. Warszawy). – Warszawa, 1932. – S. 112-115.

монд Ярош – президент міста Дрогобича, власник курорту Трускавець; Міхал Пєхович – польський адвокат і політичний діяч, останній президент Дрогобича (1937 – 1939 рр.) в міжвоєнний період; Броніслав Козловський – відомий дрогобицький лікар та ін.

Загальна кількість телефонних номерів у м. Дрогобичі на 1932 – 1933 рр. згідно телефонного довідника складала – 526 абонентів. За літерами абонентів довідник регламентував наступну алфавітну систему, де буква фіксувала відповідну кількість назв юридичних чи прізвищ фізичних осіб: A – 15; B – 38; C – 4; D – 17; E – 8; F – 14; G – 21; H – 40; I – 2; J – 5; K – 49; L – 21; M – 27; N – 15; O – 9; P – 57R – 26; S – 79; T – 24; U – 9; V – 2; W – 25; Z – 14; Ż – 5.

A. адвокати – 2, аптекарі – 1, аптеки – 3, приватні особи – 2, торгові доми – 1, установи адміністративної влади — 1 (суди, прокуратура, поліція, обласний відділ та ін.), фабрики – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 6, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 3, євреї – 3.

B. адвокати – 5, банки – 5, лікарі – 3, приватні особи – 13, товариства – 1, фабрики – 1, фірми – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 24, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки –11 , євреї – 13.

C. лікарі – 2, фірми – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 3, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 0 , євреї – 3.

D. друкарні – 1, лікарі – 2, приватні особи – 5, товариства – 2, установи культури – 3, фабрики – 3. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 7, жіноче – 2. За національним складом: українці – 0, поляки –3, євреї – 4.

E. контори – 1, лікарі – 1, приватні особи – 6. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 7, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 4, євреї – 3.

F. адвокати – 4, контори – 1, лікарі – 2, приватні особи – 5, фабрики – 2, фірми – 1.Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 9, жіноче – 1. За національним складом: українці – 0, поляки – 2, євреї – 9.

G. адвокати – 2, інженери – 1, контори – 3, лікарі – 2, приватні особи – 6, установи адміністративної влади – 1, установи культури – 2, фабрики – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 12, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 2, євреї – 9.

H. адвокати – 9, готелі – 3, інженери – 1, контори – 2, лікар – 5, приватні особи – 20. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 29, жіноче – 4. За національним складом: українці – 0, поляки – 3, євреї –30.

I. адвокати – 1, установи адміністративної влади – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 1, жіноче – 0. За національним складом: українці – 1, поляки – 0, євреї – 0.

J. приватні особи – 5. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 5, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 3, євреї – 2.

K. адвокати – 6, гарнізони – 1, готелі – 1, залізниця – 2, інженери – 2, кафе – 1, кінотеатри – 2. контори – 1, лікарі – 5, приватні особи – 9, спілки – 1, страхові заклади – 5, товариства – 1, установи адміністративної влади – 1, фабрики – 3. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 26, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 7, євреї – 19.

L. адвокати – 5, аптекарі – 1, лікарі – 2, приватні особи – 12. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 20, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 0, євреї – 20.

M. адвокати – 3, інженери – 1, контори – 2, лікарі – 1, лікарні – 1, приватні особи – 7, установи адміністративної влади– 10. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 10, жіноче – 1. За національним складом: українці – 0, поляки – 2, євреї – 9.

N. адвокати – 2, інженери – 1, організаційні структури – 3, приватні особи – 4, установи культури – 1, фабрики – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 6, жіноче – 0. За національним складом: українці – 1, поляки – 0, євреї – 5.

O. приватні особи – 7, товариства – 1, фабрики – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 7, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 1, євреї – 6.

P. адвокати – 3, банки – 1, інженери – 1, контори – 6, кооперативи – 1, лікарі – 1, пекарня – 1, пожежна охорона – 2, приватна особа – 7, страхові заклади – 2, товариства – 2, установи адміністративної влади – 12, фабрики – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 13, жіноче – 0. За національним складом: українці – 3, поляки – 4, євреї – 6.

R. адвокати – 4, лікарі – 2, приватні особи – 15, установи адміністративної влади – 3, фабрики – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 20, жіноче – 2. За національним складом: українці – 0, поляки – 0, євреї – 22.

S. адвокати – 7, аптекарі – 1, аптеки – 1, залізниця – 1, інженери – 2, кінотеатри – 1, контори – 5, кооперативи – 1, лікарі – 3, лікарні – 3, магазини – 1, установи адміністративної влади – 5, пожежна охорона – 1, приватна особа – 37, сиротинці – 1, товариства – 1, установи культури – 2, фабрики – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 48, жіноче – 3. За національним складом: українці – 0, поляки – 11, євреї – 40.

T. адвокати – 3, інженери – 1, лікарі – 2, приватні особи – 9, телекомунікації – 1.Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 15, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 3, євреї – 12.

U. залізниця – 1, контори – 2, установи адміністративної влади – 3, приватні особи – 3. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 3, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 0, євреї – 3.

V. фірми – 2. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 1, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 0, євреї – 1.

W. адвокати – 2, водопостачання – 3, лікарі – 3, установи адміністративної влади – 2, приватні особи – 15. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 22, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 6, євреї – 16.

Z. адвокати – 2, водопостачання – 1, інженери – 1, приватні особи – 4, установи адміністративної влади – 4, фабрики – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 8, жіноче – 1. За національним складом: українці – 0, поляки – 3, євреї – 6.

Ż. приватні особи – 4, фабрики – 1. Номерів зареєстрованих на чоловіче ім'я – 3, жіноче – 0. За національним складом: українці – 0, поляки – 1, євреї – 2.

В цілому вдалося підрахувати, що серед абонентів телефонного довідника в місті Дрогобич нараховувалася наступна кількість юридичних та фізичних осіб: адвокати – 17, аптекарі – 3, аптеки – 4, банки – 6, водопостачання – 4, друкарні – 1,

залізниця – 4, інженери – 11, кафе – 1, кінотеатри – 3, контори – 23, кооперативи – 2, лікарі – 57, лікарні – 4, магазини – 1, організаційні структури – 3, пожежна охорона – 3, приватні особи – 151, телекомунікації – 1, товариства – 8, торгові доми – 1, установи адміністративної влади – 43, установи культури – 8, фабрики – 22, фірми – 3. Загалом на чоловічі імена зареєстровано – 368, а жіночі – 14. При цьому за національним складом: українців – 5, поляків – 58, євреїв –243.

Як бачимо перспективним полем для наступних досліджень є видання усіх абонентських номерів та адрес із довідників за увесь період 1912 – 1944 рр., що суттєво розширить наші уявлення про телефонну культуру Дрогобича і регіону, починаючи від доби Івана Франка до періоду життя і творчості Бруно Шульца.

При публікації витягу із телефонного довідника для м. Дрогобича за період 1932 – 1933 рр. використано таблицю розвитку, а текстологічні дані укладено згідно оригіналу.

ДОДАТОК
Витяг із телефонного довідника 1932 – 1933 р. для абонентів міста Дрогобича

Телефонний номер	Ініціали	Адрес
	A	
3 03	Acht Adolf, dr. med., okulista, m.	Sienkiewicza 31
1 23	Aaier S. H., m.	Grunwaldzka 3
2 14	Adlersberg Pawel, dr., adw., b.	Rynek 16
4 69	— m.	Sw. Jana 12
2 51	Adwokatow Sala	patrz Sąd Grodzki
2 37	Alter Leon, dr., adw., m.	Stryjska 2
2 84	Ambach-Leichtman, przemysl.	Zupna 4
2 32	Apollo Emit, ski. nabiału, jaj	Szewska 1
1 21	Apteka Arzta Henryka	Stryjska 15
4 45	Apteka Pow. Kasy Chor., patrz Kasa Chor. Pow.	-
- 75	Apteka Safrina Emila	Sobieskiego 43
1 21	Ant Henryk, apt., patrz Apteka.	-
2 89	— *m.*	Stryjska 36
2 36	«Autoprzemysl», Ornstein I.	pl. Bartlojmieja
8 34	Awigdor Jakób, nadrabin, m.	Rynek 32.1
	B	
4 75	Bacher I Ska, rafinerja	obok wsi Młynki
1 37	Baekenroth A., dr., adw., b.	Rynek 17
5 27	Baekenroth Samuel L., m.	Mickiewicza 25
5 00	Balicki Stef., wł. hurt. tyfc.	Kraszewskiego 5
1 66	Bank Dyskont. Warszawski, oddz. Droh.	Mickiewicza 5
- 52	Bank Gospod. Krajów.	pl. Bartłomieja 3
- 97	— dyr.	pl .Bartłomieja 3
3 30	Bank Kupców i Przemysłowców	Żupna 3
- - 8	Bank Polski	Mickiewicza 1
- 30	Bank Powsz. Związk. w Polsce, S. A., Oddz. Droh.	Rynek 17

3 17	— dyrektor	Mickiewicza 1
3 32	— dyrekcja	Rynek 17
3 84	Baranowski Tadeusz, dr., lek. dent.,m.	Sobieskiego 52
1 13	— zakh dent.	Mickiewicza 16
4 44	Barchasz Her., przem., m.	Grunwaldzka 59
3 28	Barchasz Zygm., dr., adw., m.	Sienkiewicza 41
3 81	Bartischan Maks, tow. gal., ob.	Rynek 32
3 56	«Bata»	patrz Polska Spółka Obuwia
4 68	Baumgarten Ozjasz, przem.	Mały Rynek 7
- 44	Becher Jakób, m.	Szewczenki 5
3 51	Beck Józef, konf. mgs., dam.	Rynek 23
2 20	Bergman Jakób H. m.	Jana 40
3 55	Bergtal Dawid, dr., adw. b.	Grunwaldzka 15
3 08	Bergwerk Aron, m.	Czackiego 2a
4 34	Bergwerk Juljusz, m.	Grabarska 11
- 98	Biberstein Ernest, dr., adw.	Sobieskiego 110
4 64	Bielski Juljusz, hr.	Rychcice
2 97	Bienstock Izrael, mag. futer	Rynek 37
1 71	Bienstock Maurycy, dr., lek .rent.	Mickiewicza 36
4 92	Birnbaum Leon, solicytator adw.	Borysławska l0 a
1 04	Bloch Henryk, m.	Rynek 5
3 77	Bloch Zygmunt, m.	Sobieskiego 38
2 03	Borak Leo, m.	Bednarska 10
- 42	Bory Juljan, dr., lekarz, m.	Św. Jana 22
2 70	Broś A., drnkar.	patrz Drukarnia
1 44	Brunengraber Salo, sprzedaż węgla, koksu i drzewa, pl.	Św. Trójcy 7
1 16	Budowlana i przem. Drohobycka Ska	patrz Drohobycka
4 85	Bursa Polska żeńska T. O. M.	Sobieskiego 57
	C	
3 59	Cegielnia Sussmana B. J.	Wojt. Góra 2
3 20	Chomet Izydor, dr., lekarz	Mickiewicza 3
3 04	Cukiernia i rest. «Szolc»	Mickiewicza 7
- 89	Czubaty W., lek. miej. weter. i kier.rzeźni, m.	Zawale 4
	D	
1 01	Dachówek Fabryka	patrz fabryka dachów
4 96	Dawidman Abr., kup.	Kolejowa Niższa 5
- 38	Dereżycka Raf., olej. min. i fabr. prod.chem.	Dereżyce
1 73	— Hausmann, dr.	Szewczenki 6
- 64	Dienstag A., skl. tow. żel.	Rynek 9
4 18	«Dom Naródny»	patrz «Narodnyj Dim»
- 94	Dom Sierot Żyd.	patrz Sierot Żyd. Dom
1 90	Domberger B., m.	Mickiewicza 7
1 48	Dombergera J. Spadkobiercy	Mickiewicza 9
1 16	Drohobycka Sp. przem. i bud.	Mickiewicza
3 26	Drohobyckie Stow. Kupców	Piłsudskiego
2 70	Drukarnia, Broś Aniela	Żupna 4

4 55	Duma Franciszek, kpt., m.	Grunwaldzka 56
- 50	Dunkelblau H., dr. i Falk D., dr., adw., b.	Mickiewicza
1 32	Dunkelblau Henryk, dr., m.	Mickiewicza 31
1 88	Dyrekcja Gimnazjum Państwowego	patrz Glmnazjum.
8 24	Dzierżawa Rafinerji «Frymeta», «Galsip», Sp. z. o. o.	Raniowiecka
	E	
1 23	Eidikus Jakób, wł. kop., m.	Mickiewicza 27
1 74	Eifermann Juljusz, skł. fabr. art. techn.	Rynek 37
3 40	Eisenstein Henryk, m.	Mickiewicza 24
1 14	Eisenstein Leopold, red., b.	Mickiewicza 27
-	Elektryczne Tow. Podkarpackie, patrz Podkarp. Tow. Elektr.	-
2 49	Eliasiewicz Zygm., dr., lek., b.	Rynek 36
3 94	Engelberg Markus, skł. nab.	Kowalska 5
1 57	Erdheim Adolf, m.	Sienkiewicza 20
- 89	Ewig i Zeimer, inżynierowie, b. tech.	Mickiewicza 3
	F	
1 01	Fabryka dachówek	Górka
2 56	Feli JaKÓb, dr., adw., b.	Mickiewicza 3
1 46	Feli Juljusz, m.	Mickiewicza 22
3 48	Feuerstein izaak, skład drzewa bud.	Stolarska 22
2 41	Fichman Aron, dr., adw., b.	Rynek 22
- 83	Fichman Aron, dr., adw., m.	Mickiewicza 27
3 66	Fischerowa Rózia, m.	Sienkiewicza 22
3 50	«Ford» przedst.	patrz «Motor»
1 98	Friedlander N., dr., lek.	Szewczenki 7
- 69	Friedmann Józef, dr., adw., b.	Stryjska 6
- 67	Frommer Ben., dr., lek.	Szewczenki 6
8 24	«Frymeta», «Galsip»	patrz Dzierżawa Rafinerji
4 94	Fuehs Samuel, wł. cegielni Zalesie	Jagiellońska 21
- - 9	Fundusz Bezrobocia	Sw. Krzyża 7
	G	
--	«Galicja», Gał. Tow. Naft., S. A.	--
- 28	— dyr. techn. rafin.,	Boryslawska 34
1 61	—	
1 69	—	
- 14	— biuro sprzed.	Kowalska 9
1 53	Gartenberg Beno, m.	Wójtowska Góra 31
- 96	Gartenberg Izydor, dr., adw., b.	Jagieł Iońska 29
- 18	Gartenberg	patrz Urycka Ska dla przem. naft.
3 22	«Gazolina», S. A., stac. gaz.,	Stryjska
1 29	Gazownia Miejska	Stryjska 106
2 86	Gerstenield Jak., dr., adw. b.	Piłsudskiego
1 88	Gimnazjum Państwowe, Dyrekcja	Sienkiewicza 36
4 72	Gimnazj. Żeńskie im. H. Sienkiewicza, dyr.	Szewczenki 9

3 44	Glasberg Beri., hurt. hand. owoców, Miej. Hala Targowa.	Mały Rynek
- 66	Gmina Wyznan. Izrael,, przełóż.	Sobieskiego 58
-- 1	Goldwasser Aleks., inż. upow. bud. i zaprzys. rzeczozn. sąd.	Sienkiewicza 24
2 55	Gottlinger M., dr., lek. chor. kob. i ak.	Mickiewicza 4
- 11	Górniczy Urząd Okręgowy, patrz Urząd.	
4 12	Groll Dawid, m.	Św. Krzyża 7
3 98	Gross Henryk, m.	Sobieskiego 116
2 88	Gross Meehel, skł. mąki	Rybia 14
- 81	Grunh&ut Henryk, dr., b.	Czackiego 1
29	Haas Józef, in.	Solna 12
4 82	Haberman .Tomas, skład wyr. srebrnych i złotych	Rynek 36
2 25	Hahn Alfred, dr., adw., b.	Mickiewicza 22
4 83	Halpern Natan, przem. naft., I.	Franki 10
2 68	Halpern Ozjasz I Ska, zarz. kop.	Sobieskiego 43
- 21	Handiowa Spółdz. Podkarpacka	patrz Podkarpacka Spółdz. Handl.
1 49	Harnik Dawid, przem., b.	Mickiewicza 19
2 04	Harr Natan, wł. kop aaf , m.	Liszniańska 8
- 43	Hausman Joachim, dr., m.	Sobieskiego 52
2 78	Hefter Samuel, dr., adw., b.	Rynek 13
4 97	Heimberg Kazimiera	Stryjska 30c
4 76	Heimberg Stelania K., urzędn. Banku, m.	Stryjska 42
- 91	Helfer Samuel, m.	Mickiewicza 22
- 35	Henefeld Józef, przem., m.	Jana 27
3 00	Henefeld Samuel	Florjańska 15
2 48	Herman Emil, m.	Mickiewicza 16
3 69	Herman Henryk, dr., adw., b.	Rynek 14
1 24	Herschdorfer Jonasz, dr., adw., b.	Sienkiewicza 26
1 35	Herschdórfer Szym., dr., adw., b.	Szewska
1 82	Herzig Zacharjasz, m.	Bartłomieja 1
1 47	Himmel Leon, dr., Zakł. rentgen.	Mickiewicza 38
2 98	Hirschhorn Bernard, skl. ubiór.	Rynek 37
2 60	Hoffmann Elj., dr., lek., b.	Grunwaldzka 4
3 07	— m.	Mickiewicza 25
1 11	Hoffner B., skł. futer, kapel.	Rynek 22
1 97	Hoffner Oskar, dr., lek miej.	Rynek 20.
3 76	Hollander Zygmunt, dr., adw., b.	Piłsudskiego 13
2 58	Hołub Jan, inż., st. radca górn., m.	Liszniańska 18
141	Hopfinger A., dr. i Hopfinger I., dr., adw., b.	Zupna 4
4 21	Hopfinger Albert, dr., adw., m.	Listopada 6
1 60	Hopfinger Eisig, bdl. żel.,	Sobieskiego 4
4 15	Hoplinger Ign., dr., adw., m.	Sobieskiego
1 22	Horszowska Klara, m.	Mickiewicza 46
2 19	Hotel «Boulevard»	patrz Klub Towarzyski
3 31	Hotel «Dependance-Boulevard»	pl. Smolki 4
2 77	Hotel «Europejski»	Kowalska 1
2 72	Hubicka Raiin. Olej. Miner., Ska z o. o.	Sienkiewicza 20.

2 91	—	Hubicze
4 90	Hulles Józel, wł. zakł. zastawn.	Mickiewicza 23
- 16	Hurt. Nr. 51 Państw. Monopolu Spiryt.	patrz Spirytusowy
	I	
8 43	Ilnycki Włodz., dr., adw., b.	Piłsudskiego 10
3 95	Inspektorat Kontroli Skarbowej	Szaszkiewieza 7
	J	
4 73	Jaeger Mayer, hurt. art. spoż.	Rynek 20
- 72	Jamrógiewicz Z., dyr. Banku Gosp. Kraj., m.	Św. Jana 23
- 36	Jarosz Rajmund, wł. Trusk. Zdroju, m.	Mickiewicza 17
- 41	Jarosz Roman, dr., nacz. dyr. Zdrój. Truskaw., m. Folw.	Modrycz
- 57	Jolles Benjamin, m.	Liszniańska 1
	K	
3 35	Kahane Feliks, dr., m.	Mały Rynek 7
110	Kamerman Michał, m.	Samborska 23
1 15	«Karpaty» sprzed, prod. naft., Ska z o. o.	Sobieskiego 2
2 52	Kasa Chorych Powiatowa, dyrekcja, sekretarjat	Solna 2
- 76	— wydz. świadczeń, likwid. list. płat	-
4 45	— apteka	Solna l a
3 47	Kasa Ludowa, Spółdz. z o. o.	Rynek 23
4 22	Kasa Oszczęd. m. Drohobycza,	Rynek, Ratusz
1 92	Kasa Oszcz., Powiat. Komun.	patrz Powiatowa
1 33	Kasa Skarbowa	Stryjska
- 61	Kaufmann Herm., dr., adw., b.	Rynek 4
2 24	Kawiarnia «Boulevard»	Piłsudskiego 1
1 36	Kielesiński Rudolf, inż. górn., m.	Polna 6a
4 50	Kino «Sztuka»	Szewczenki 3a
3 23	Kino «Wanda4», In wal. Spółdz.	Ślusarska 3
4 25	Kitaj Jakób, dr., adw., b.	Piłsudskiego 8a
1 12	Kleinberg Żygm., dr., adw., b.	Stryjska 10
- 71	Kleją Stan., inż., st. rad. bud., m.	Sobieskiego 2
1 70	Klinghoffer Maurycy, m.	Sw. Jana 9a.
2 10	Klub Towarzyski, hotel «Boulevard»	Mickiewicza 26
2 44	Knopf Jakób, dr., adw., b.	Mickiewicza 22
2 69	Kolei Sekcja Utrzym.	patrz Sekcja
1 18	Koleje Państw. Pol., urz. odbior. przet. rop.	Dw. Kolej
- 12	Kolejowej Stacji Urząd	Dworzec
3 25	— Drohobycz-miasto	Grunwaldzka
- 19	Komenda Garnizonu	Grunwaldzka
3 95	Kontroli Skarb. Inspektorat	patrz Inspektorat
2 22	Korlclan A., dyr. kop., m.	Św. Jana 25
- 86	«Kosmos», skł. masz. do szycia i pisania	Stryjska ll a
3 85	Kozicki Jerzy, dr., m.	Boryslawska 51
2 73	Kozłowski Br., dyr. szpit., in.	Rynek 45

- 22	Kraft Józef, piekar. par.	Wojt. Góra 34
4 52	Krajowski Ignacy, dyr. Szkoły Handlowej, m.	Mickiewicza
- 24	Kreisberg Wiktor, dr., lek. chor. kobiec. i dziec., m.	Rynek 27
- 90	Kreppel Michał, dr., adw ., b.	Rynek 38
3 54	Kriegel A., dr., adw.	Św. Krzyża 62
2 00	Kriegci Maurycy, przem., m.	Sienkiewicza 20
3 11	Kriss Beno, dyr.; m.	Mickiewicza 5
- 99	Kropf J., pełnom. f-y «J. Eiferman», m.	Bednarska 20
- 88	Kuhmarker Henryk, m.	Liszniańska
1 83	Kuhmarker Jon., tart. par.,	Grunwaldzka 69
3 26	Kupców Stow. Drohob., patrz Drohobyc.	Stow. Kupców
2 43	Kupferberg Bruno, dr., adw., b.	Rynek 44
4 00	— m.	Mickiewicza 44
1 91	Kupfermann Ozj., fabr. kotłów	Borysławska 7
2 63	— warszt.	Boryslawska 49
3 38	Kupiecka Spółdziel. Kredyt.	Bartłomieja 5
3 21	Kurowski J., notar.,	patrz Witkiewicz.
4 36	Kwaśniewski Miecz., dr., lek. powiat.	m. Mickiewicza 29
	L	
1 93	Lang Józef, spedytor,	Piłsudskiego 16
3 79	Langberg Zygm., dr., lek.-dent.,	Rynek 23
- 93	Langrok Bernard, dr., adw., b.	Rynek 29
1 84	Lanner M., dr., adw.	Rynek 17
2 06	Launhardt K., kier. Hurt. Tyt. Zw.Inwał.	Mickiewicza 20
- 33	Licht Leib, wł. kop.	Św. Bartłomieja 3
1 86	Lieberman J„, mł., wł. kop. i raf., m.	Bartłomieja 22
- 26	Lieberman Leop., dr., adw., b.	Grunwaldzka 14
1 42	Liebermann Joachim, dr., lek., m.	Grunwaldzka 27
1 65	Liebermann Oskar, m.	Jagiellońska 22
2 50	Lifschitz Iser, aptekarz, m.	Grunwaldzka 18
- 68	Lindenbauma D. Sp., dyr. Spandorf L., b.	Sienkiewicza 16
2 53	Lipowicz Natan, wł. hot. «Roma», m.	Ślusarska 6
- 56	Liss Maksym., dr., adw., b.	Stryjska 15
1 95	Littmann Joach., wł. f-y «Zdrowie»	Rynek 6
1 27	Lorberbaum Herman, m.	Mickiewicza 34
- 55	Lówenkopf Józef, druk. i fabr. pieczątek	Rynek 22
- 48	Lówy Otto, konc. elektrot., m.	Żupna 19
2 79	Lustig Samuel, dr., adw., b.	Rynek 30
4 42	— m.	Mickiewicza 36
2 83	Lustig Szymon, dr., adw., b.	Rynek 7
	M	
2 16	Madfes Józef, m.	Sobieskiego 78
- 78	Magistrat m. Drohobycza, biuro prezesa	Rynek ratusz
1 77	— biuro wiceprezesa.	

- 37	— prezydjum	
2 30	— dyrekcja elektrowni, gazowni i wodociągów miejskich	
2 99	— rzeźnia. Grunwaldzka	
3 18	— wodoc miej, pogotowie, E. Staast	Św Jura 28
1 29	— gazownia	patrz Gazownia
3 39	— wieża ratusza, patrz Wieża.	
1 40	— stacja pomp wodoc.	Uroż
1 08	Margulies Simche, dr , adw , b	Rynek 8
3 78	— m	Solna 8
1 55	Martynowicz Aleks., dr , adw , b. pl.	Św. Bartłomieja
2 85	«Masłosojuz», Zw mlecz,	Stryjska 14
1 87	Mermelstein Marek, współwł. rafin. nafty	m. Florjańska 13
2 11	Messer Juljusz, dr , adw.. b.	Stryjska 7
2 93	— m.	Św. Jana 12
- 87	Metzis Józef, inż., dyr f-my «Galicja», b.	Borysławska
4 86	Michalski Józef, mechanik	Polna 21
3 71	Miar Urząd	patrz Urząd Miar
3 82	Miejski Szpital Epidem.	patrz Szpital
4 84	Mielanska Zofja, dr., lek.	Piłsudskiego l5
-- 2	Mischel Salomon, dr., m.	Mickiewicza 29
- 95	Mischel Samuel, jun., dr., spec. chor uszu, nosa i gardła	Szewczenki 6
3 72	Morgenstern Natan, m.	Rynek 7
4 02	Moschel Sal., przeł. Stow. Rest.,	Rynek 26
3 50	«Motor», sprzed, automob. i art. techn. i „Ford", przedst.,	pl. Bartłomieja 3
	N	
2 07	Nacht Eljasz, dr., adw., b.	Rynek 27
3 06	— m.	Szewczenki 7
3 64	Nadleśnictwo w Dobrohostowie	-
3 41	Nadleśnictwo w Nahujowieaeh.	-
3 68	Nadleśnictwo Państwowe	Stryjska 33
1 02	«Nafta», S. A., dyr. Raf.	Borysławska 51
- 15	— biuro	Borysławska 54
- 18	Naft. Przem. Urycka Ska	patrz Urycka Ska
2 38	Nappe Eman., dr., adw. b.	Sobieskiego 5
4 18	«Narodnyj Dim», kred. koop.	Piłsudskiego 42
1 34	Nemrów Józef, m.	Florjańska 43
1 58	Nestel Herman, przem., m.	Sobieskiego 44
4 61	Nestel Sami	Sienkiewicza 41
2 18	Neustein Maks, m.	Bednarska
2 96	Nussbaum Arnold, inż., arch. upow. bud., zaprz. rzeczozn. sąd.	m. Szopena 44
	O	
3 57	Oberlander Dawid	m. Błonie 45
4 33	Oberlander Józef M., dom handl.	Rynek 8
2 17	Oberlander Markus, m.	Grunwaldzka 61

3 80	Obrowicz Leon, droger.	Rynek, ratusz
-- 5	Olejów skaln. Pol. Zw. Rat i nerje	patrz Pol. Zw. Rafinerje
1 43	Olszycki Feliks, monter P. T. E.	patrz Podkarp. To w. Elektr.
4 40	Organizacja Syońska	Grunwaldzka 15
2 36	Ornstein I.	patrz Autoprzemysł
3 15	Ornstein Markus	m. Liszniańska 4l a
	P	
4 71	Pachtman M., dr., adw.	Kraszewskiego 4
1 51	Pacławski Wiktor, dr., adw.	Stryjska 14
1 03	Panzer Leib, m.	Sienkiewicza 4
- 10	Państwowa Odbieralnia Ropy w Modryczu	kierów., skr. 114 w Borysławiu
3 02	Państw. Urząd Pośred. Pracy	Mickiewicza 26
- 13	Państwowy Zarząd Arch.-Bud. i Powiat. Zarząd Drogowy, Kierownik	Sienkiewicza 42
3 58	Państw. Zarz. Wod., kier. reguł. Tyśmienicy i Kłodnicy	Rynek, ratusz
4 58	Pastor Arnold, zast. dyr. Banku Związk., m.	Św. Jana 41
- 34	Pechthold Wilhelm, m.	Sobieskiego 52
4 98	Pelczar Zenon, dr., lek.	Stryjska 21
1 14	«Petrol»	patrz Eisenstein Leopold.
2 92	«Petropol»	Polska A. S. Góm. w Katowicach, Zarz. Kopalń, Sobieskiego 416.
- 74	Piechowicz Michał, dr., adw., b. pl.	Sw. Bartłomieja
1 56	Piekarnia Spółdzielcza	Sobieskiego 14
- 58	Pirnitzer Imre, wł. kop., b.	Sobieskiego 116
- 92	Platzker Jakób, m.	Sienkiewicza 20
1 00	Pocztowy Urząd, naczeln.	Jagiellońska
- 62	— ekspedycja	Jagiellońska
1 80	— odbier. depesz	Jagiellońska
1 20	Pocztowy Urząd 2	Dworzec kolej
- 21	Podkarpacka Spółdz. Handl.	Stryjska 8
3 12	Podkarpac. Tow. Elektr., stac. transform.	Grunwaldzka
1 43	— Olszycki F., monter, m.	Gaje Wyżne
- 40	Policja Państwowa, komisar.	Hala Targowa
- 17	— powiat, kom.	Jana 12
2 81	— posterunek	Dworzec kolej
-- 7	«Polmin», Dyr. Państw, fabr. olej. min.	-
1 05	— centrala	Stryjska
4 26	— portiernia	Stryjska
2 80	— stacja pomp	Ozimina
2 82	— cegielnia	Wojt. Góra 414
1 79	«Polonia», dom sped.i b. reki.	Szkolna 2
-- 0	Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna, pl.	Św. Bartłomieja 5, kontrola stacji
- 32	— biuro abonamentów	-
2 65	— biuro naprawy uszkodzeń	-
- 32	— biuro numerów	-

3 62	— rozmównica publiczna	-
3 63	-	-
4 85	Polska Bursa żeńska T. O. M.	patrz Bursa
3 56	Polska Spółka Obuwia «Bata», S. A.	Rynek 26
- - 5	Polskie Zw. Rafin. Olej. Skaln.	Rychcice
1 26	Pomeranz Salom., dr., adw., b.	Rynek 22
3 09	— m.	Stryjska 36
	Powiatowa Kasa Chor.	patrz Kasa
1 92	Pow. Komunalna Kasa Oszczędn.	Sienkiewicza 34
- 17	Pow. Kom. Pol. Państw.	patrz Pol. Państw
3 13	Pow. Komenda Uzupełń.	Mickiewicza 17
1 19	Powiatowy Sojuz Gospod.-spoż. Kooperatyw	pl. Smolki, Nar. dom.
- 30	Powsz. Bank Związ, w Polsce	patrz Bank
1 54	Powszechny Dom Skład., Dienstag H.	Grunwaldzka 62
3 29	Pow. Zakład Ubezp. Wzaj.	Bednarska 42
2 33	Pożar, telef., Kuzik M.	m. Liszniańska 52
2 34	Poż. telef., Welgnsz J., m.	Górna Brama 62
3 02	Pracy Pośredn. Państw. Urząd	patrz Państwowy Urz. Pośr. Prac
1 16	Przemysłowa i budowl. Drohobycka Ska	patrz Drohobycka
4 11	Przybyło Wal., przem., m.	Mickiewicza 23
2 10	Puza Juljan, inż. miern. przys.	Rzeźnicka 2
4 05	Pyć Michał, sprzed, wędl.	Piłsudskiego
	R	
- 65	Rabinowlcz Jakób, m.	Grunwaldzka 24
2 45	Rada Szkrlna Powiat.	Rynek, ratusz
- 31	Rady Pow. Wydział	patrz Wydz. Rady Pow.
	Rafinerja Olejów miner	patrz Hubicka Rafin
- - 5	Rafin. Olej. Skal. Pol. Zw.	patrz Polskie Związkowe Rafin.
4 01	Reiss Juljusz, m.	Grunwaldzka 12
2 95	Reiter Marja, dr., lek.	Mickiewicza 8
4 91	Repper Leon, urz. Banku Dyskontowego, m.	Liszniańska 31
3 10	Rifczes Alfred, m.	Sobieskiego 54
- 10	Ropy Odbieralnia Państw, w Modryczu	patrz Państwowa Odbierał.
4 37	Rosen Bern., dr., adw., pl.	Kraszewskiego 6
4 60	Rosenberg Izak, wł. tart., m.	Mickiewicza 34
4 35	Rosenberg Izak, tartak parowy	Fabryczna
- 82	Rosenberg Marjan, dr., adw., b.	Stryjska 18
- 80	— m.	Sienkiewicza 31
2 05	Rosner Leon, m.	Wójtowska Góra 17
4 43	Rossberger Józef, dr., adw., m.	Piłsudskiego 11
1 68	Roth M. i S-wie, mag. fut. i konf.,	Rynek 27
1 45	Rothman Salomon, spedyt., b.	Rynek
1 39	Rothenberg Samuel, m.	Szewczenki 10
1 25	Róssler Maks, skład papieru	Rynek 33
2 40	Rudórfer Jakób, dr., lek.	Bednarska 45
2 42	Rudórfer Michał, dr., adw., b.	Rynek 25

1 89	Ruhrberg Wilhelm, m.	Mickiewicza 44
4 67	Rurberger Wilhelm i Ska, skł. art. wodoc. i sanit.	Piłsudskiego 6
1 78	Russ Leon, ślusarz, m.	Borysławska 49
2 99	Rzeźnia Miejska	patrz Magistrat
	S	
- 75	Safrin Emil, apteka	patrz Apteka
2 67	Safrin Emil, apt., m.	Sienkiewicza 22
1 59	Safrin Marek, m.	Stryjska 26a
3 05	Sak Z. I.,	Wojt. Góra 52
2 26	— m.	Sobieskiego 45
2 75	Sandhaus i Hoffmann, sukno, tow. tekst.	Rynek 38
4 87	Sasyk Stefan, wł. młyna,	Stryjska 52
1 96	Sawojka Roman, dr., adw., b.	Mickiewicza.
- 25	Sąd Grodzki, naczelnik Sądu.	Stryjska 19
2 51	— sala adwokatów	
4 17	Sąd Pracy	Stryjska 34
4 10	Scheinfeld Eisig, przem. naft., m.	Sobieskiego 46
- 79	Schiffer Joachim, m.	Słowackiego 42
3 37	Schlager Józef, m.	Mickiewicza 24
4 14	Schmer I., dr., lek.	Kowalska 9
375	Schneider Izydor, dr., adw., m.	Piłsudskiego 8a
2 54	Schnepf Eljasz, dyr. Kom. Kasy Oszcz.	m. Borysławska 2
4 48	Schnepf Maurycy, m.	Wojt. Góra 15
4 88	Schónfeld Eljasz, kupiec	Sienkiewicza 23
3 96	Schreyer Leon, m. pl.	Kraszewskiego 4
2 87	Schutzman Ignacy, dr., adw., b.	Rynek 42
3 91	Schwarz Majer, tow. miesz.	Rynek 22
3 45	Schwarz Mateusz, dr., lek., lab. bakterj	Garbarska 11
- 60	Seemann Em., wdowa, hand. żel.	Rynek 22
2 31	Segal B-cia, hurt. tow. spoż.	Szewska 5
3 65	Seif Izaak, dr., adw., b	Rynek 33
3 49	Seifert Norbert, m.	Szaszkiewicza 11
1 99	Seinfeld Izydor, m.	Czackiego 4
2 69	Sekcja Utrzym. Kolei Państw.	Dworzec kolej
1 50	Selinger Izydor, slsl. mebli	Rynek 20
4 07	Seminar. Naucz. Żeńskie	Sobieskiego 51
- 94	Sierot Żydowskich Dom	Sobieskiego 58
1 07	Silber Stan., dyr. kop., m.	Sobieskiego 55a
1 17	Singer Oskar, przem., m.	Zielona 19
1 33	Skarbowa Kasa	patrz Kasa Skarbowa
3 95	Skarbowej Kontroli Inspektorat	patrz Inspektorat
- 63	Skarbowy Urząd Pod. i Opł. Skarb.	patrz Urząd Skarb
2 61	Skibiński Rudolf, dr., adw. b.	Stryjska 34
1 54	Skład. Pow. Dom	patrz Pow. Dom Skład.
- 51	Skoczyński Władysław, inz„ m.	Skotnicka 3
4 54	Skulski Emil, dr., lek., m.	Zawale 4
- 84	Słomka Kazimierz, m.	Polna boczna

3 74	Słotwiński Tadeusz, kier. miejskiej sieci elektr.	Wójtowska Góra 93
416	Sobel Edward, m.	Sienkiewicza 13
1 19	Sojuz Pow. Gospod.-Spoż. Kooperatyw	patrz Powiatowy
1 72	Soli Potasow	Eksploatacja, Stebnik
	Spiryt. Hand. Tow., patrz Tow.	
- 16	Spirytus. Monopol Państw., hurt. Nr. 51	Przecięta 23
4 30	Spitzman Henryk, przem.	m. Szewczenki 5
2 71	Spitzman Leon, dr., adw., b.	Mickiewicza 42
- 27	Spitzman Salomon, m.	Sienkiewicza 29
1 81	Spitzman Ryszard, m.	Szewczenki
3 38	Spółdzielnia Kupiecka Kredyt.	Patrz Kupiecka Spółdz. Kredyt
172	Spółka Akc. Eksp. Soli Potas.	patrz Soli Potas. Eksploat.
4 89	Spółka konc. Zakładu Inst. Wodoc. i Urządz. Sanitarnych	Rynek 37
- - 4	Starostwo	Sienkiewicza
2 62	—	
4 29	Steinhauser Natan, wł. odl. żel., m.	Borysławska 36
4 57	Sternbach Abraham, kupiec, m.	Podwale 20
- 77	Sternbach Joachim, m.	Mickiewicza 11 a
4 66	Steuer Józef, warszt. mech.	Borysławska 44
3 26	Stow. Drohobyc. Kupeów	patrz Droho- byckie Stow. Kupców
1 31	Straż Pożarna	Rzeźnicka
- 85	Suchestow Benjamin, m.	Liszniańska 14
2 29	Suchestow Fryderyka, m.	Jagiellońska 31
3 59	Sussman B. J., cegieł.	patrz Cegielnia
4 99	Sussmann Adolf, kupiec,	Jagiellońska 19
2 94	Sussmann i Ska, koks, węgiel	Stryjska
- 73	Sussmann Ozjasz, m.	Słowackiego 15
- - 6	«Swypa», Ska wyr. papier., Druk. Lud.	Stryjska 28
1 52	Szalit Henryk, m.	Św. Jana 42
4 19	Szczepka Stan., inż. magistr.	Listopada 5
2 90	Szkoła Technicz. Śred.	Raniowiecka
3 04	«Szolc»	patrz Cukiernia
3 82	Szpital Epidem. Miejski	Grunwaldzka 53
- 45	Szpital Powszechny	Stebnicka 65
2 01	Szpital Żydowski	Szpitalna 16
4 50	«Sztuka», kino	patrz Kino
1 06	Szuster Izaak, dr., adw., m	Rynek 10
2 59	Śmigielski Stanisław, przem.	Listopada 9
	T	
4 04	Tanne S., skł. papieru	Piłsudskiego 2
1 94	Tannenbaum Leon, dr., adw., b.	Czackiego 4
3 60	Tarnawski Józef	Grunwaldzka 24
3 61	Taub Szymon, m.	Borysławska 27
1 75	Teicher Samuel, m.	Mickiewicza 44

3 88	Teicher Zygm., dr., adw., b.	Piłsudskiego 41
	Telefoniczna Polska Akcyjna Spółka, pl.	Bartłomieja 5
- - 0	— kontrola stacji	-
- 32	— biuro abonamentów	-
2 65	— biuro naprawy uszkodzeń	-
- 32	— biuro numerów	-
- 32	— biuro spisu abonentów	-
3 62	— rozmównica publiczna	-
3 63	—	-
4 39	Tepper N. W., inż.	Liszniańska 1 c
4 49	Tepper Natan, dr., lek.-urolog, m.	Mickiewicza
1 64	Tiegerman Emil, dr., m.	Mickiewicza 43
1 63	Tiegerman Marek, dr., adw., b.	Mickiewicza 24
4 41	Tirst Otto, m.	Mickiewicza lla
1 85	Tischler Ułryk, m.	Skotnicka 6
2 09	Tislowitz Ignacy, dr., adw., b.	Rynek 9
- 54	Tow. Handlu Spirytus., b.	Czackiego 25
2 76	— browar	Hyrawka.
2 47	Turnschein Eljasz, m.	Grunwaldzka 42
3 70	Turnschein Herman, m.	Solna 7
	U	
3 29	Ubezp. Wzajemn. Powszech. Zakład.	patrz Pow. Zakł. Ubezp. Wzaj
3 86	Ungerfeld Izydor, m.	Solna 7
- 49	Unikel Leopold, b.	Mickiewicza 48
4 95	Unikel Markus, kupiec	Szewczenki 7
- 18	Urycka Spółka dla Przem. Naft.	Szewczenki 2
- 11	Urząd Górniczy Okręgowy	Wojt. Góra 33
3 71	Urząd Miar	Borysławska 8
- 63	Urząd Skarb. Pod. i Opłat Skarb.	Stryjska
4 31	II Urząd Skarbowy	Rynek, ratusz
	Urząd Stacji Kol.	patrz Kolej. Stacji Urząd.
	V	
4 93	Vacuum Oil Company, S. A.,	Mickiewicza 25
2 15	«Volt», Htitter Maurycy, przeds. elektr. i radjotechn.	Czackiego 4
	W	
4 47	Wachs Salomon, dyr. Banku Związk., m.	Stryj ska 31
4 46	Wald Henryk, dr,, lek., m.	Piłsudskiego 16
1 30	Wechselberg Cli- H., m.	Mickiewicza 38
3 93	Wegner Izak, jun., tow. bław.	Rynek 4
3 36	Wegner Izak, m.	Grunwaldzka 38
- 70	Weidman Mojżesz, przem., m.	Jana 33
4 13	Weintraub Majer, m.	Szewczenki 6
2 13	Weiss Ignacy, m.	Sienkiewicza 42
1 38	Weiss Jakób, m.	Szaszkiewicza 17
3 01	Werdinger Michał, skł. pap.	Ślusarska 2
4 81	Werdinger Szymon, skład papieru i biuro gazet	Mickiewicza 4

4 53	Wiesenberg Artur, dr., lek., m	Mickiewicza 12
- 73	Wiesenberg Wit., dr., adw., b.	Stryjska 10
3 39	Wieża Ratusza Miejskiego	Rynek
4 79	Wiksel Mojżesz, wł. kopalń	Solna 14
1 09	Wilder Izydor, dr., lek.	Mickiewicza 36
3 53	Winkler Leon, dr., adw., b.	Pilsudskiego 4
4 62	Winnicki Eljasz, dr,, adw.	Stryjska 21a
3 18	Witkiewicz Emil, notar., b	Kolejowa niższa
8 21	Witkiewicz E. i Kurowski J., notar., b.	Mickiewicza 7
3 19	Wodociąg Miejski, pogotowie	patrz Magistrat
1 40	Wodociągi m. Drohobycza, stacja pomp w Urożu	patrz Magistrat
3 58	Wodny Zarz. Państw.	patrz Państw. Zarz. Wodny
- 31	Wydział Rady Powiat.	Sienkiewicza 40
1 76	Wzorek Jan, zakł. inst.	Grunwaldzka 29
	Z	
2 02	Zakład Kary	Górka
314	— naczelnik, m.	Grunwaldzka
3 29	Zakład Pow. Ubezp. Wzaj.	patrz Pow. Zakł. Ubezp. Wzaj.
4 65	Zakrzewski Stefan, dr., adw.	Rynek 21
- - 9	Zarząd Obwodowy Funduszu Bezrobocia	patrz Fund. Bezrob.
- 20	Zarząd Państw. Żupy Solnej	Żupna
4 08	Zasławski Jakób, dr., adw.	Mickiewicza 52
2 21	Zbiornik Wodociągowy	Zalesie
4 38	Zdzieński I., kier. kop. naft.	Kozłowska 20a
2 08	Zeimer Schaje, inż., m.	Mickiewicza 44
4 51	Zóller Izrael, m.	Sienkiewicza 10
- 59	Zuckerberg E., SchSnfeld A. L. I Ska	Borysławska 7
3 83	Zwangheim Beno, dr., adw., b.	Grunwaldzka 7
3 33	Zw. Inw. Wojen. R. P. P., koło powiat.	Mickiewicza 34
	Ż	
2 39	Żankowsli Jan, zaki. elek. inst.,	Rynek 21
3 52	Żłóbek dla Niemowląt im. Zofji Moraczewskiej	Listopada 21
- 47	Żupnik A. H. zakłady graficzne, biuro drukarni	Stryjska 12
2 74	— m. Żupnika Jakóba	Wojtow. Góra 34
- 20	Żupy Solnej Państw. Zarząd	patrz Zarząd

Джерело: Spis abonentów sieci telefonicznych państwowych i koncesjonowanych w Polsce (z wyjątkiem m. st. Warszawy). – Warszawa, 1932. – S. 112-115.

Ігор Чава, Богдан Лазорак.

Передісторія телефону в Дрогобичі і довідник абонентів 1932 – 1933 рр., як джерело до вивчення історичної демографії.

У статті аналізується поява та розвиток телефонної системи зв'язку на теренах Дрогобича та найближчих околицях «Галицької Каліфорнії» за період 1896 – 1933 рр., зокрема Борислава, Тустанович та Східниці. Встановлено причини появи перших телефонних

ліній, їх розвиток напередодні та після Першої світової війни. Встановлено ключові лінії сполучення, появу перших довідників телефонних абонентів, а також особливості роботи телефонних систем під час їх безпосередньої роботи і навіть на рівні оплати послуг. Окремо опубліковано 526 адрес юридичних осіб, а також приватних імен та прізвищ абонентів Дрогобича за матеріалами довідника абонентів телефонних мереж державних і ліцензованих у Польщі (за винятком м. Варшави) за 1932 – 1933 рр., а також визначено значення цих даних для дослідження історичних демографії та географії міста Дрогобича у часи «великої депресії».

Igor Chava, Bohdan Lazorak.

The prehistory of the phone in Drohobych and the directory of subscribers from 1932 to 1933 as a source for the study of the historical demographics.

The article analyzes the emergence and development of the telephone system on the territory of Drohobych and the immediate vicinity of Galician California for the period 1896 – 1933, including Boryslav, Tustanovychi and Skhidnytsya. The causes of the emergence of the first telephone lines, their development before and after the First World War, were identified. The key lines of communication, the emergence of the first directories of telephone subscribers, as well as the peculiarities of the operation of telephone systems during their direct work and even at the level of payment of services are established. 526 addresses of legal entities, as well as the names of the subscribers of Drohobych were published separately, according to the materials of the directory of subscribers of the state and licensed telephone networks in Poland (except Warsaw) for 1932 – 1933, and the value of these data for the study of the historical demographics and geography of Drohobych during the Great Depression is defined.

V.
ОГЛЯДИ, ХРОНІКИ, РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ ТА ONLINE-MISCELLANEA

Панорама «Нафтові шиби в Нагуєвичах». Автор: художник Фамула (автограф «Famula). Перед 1945 р.

УДК 78.03(091)(477.83-21)

Відгук офіційного опонента про дисертацію Мартиніва Любомира Ігоровича «Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини» захищену під час здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства 29 березня 2019 року на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 35.869.01 Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка

Успішний захист кандидатської дисертації пана Любомира Мартиніва, який відбувся 29 березня 2019 року о 12 00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства К. 35.869.01 у Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка, сьогодні має важливе значення у науково-дослідному житті України. Це фактично перше аналітично-джерелознавче дослідження музичної культури Дрогобиччини, що охоплює період від кінця XIX ст. по сьогодення. Такі часові рамки для кандидатської дисертації загалом можна вважати прийнятними, адже далеко не кожний регіон України може похвалитися такими потужними культуротворчими, націєтворчими та, зокрема, музично-освітніми, науковими та мистецькими осередками. Наголошую на тому з погляду оцінки значимості внеску митців, педагогів та науковців Дрогобича та Дрогобиччини. Тому півторстолітній період, взятий до наукового розгляду дисертантом та його науковим керівником вважаю вельми сміливим подвижницьким кроком. І скажу одразу: в значній мірі їм це успішно вдалося, хоча здебільшого в наукових працях джерелознавчого змісту далеко не завжди можна уникнути більших чи менше недоглядів, помилкових висновків, що неприйнятно, нерідко трапляються надто суб'єктивні коментування джерел. Ця кваліфікаційна праця загалом позбавлена цих зауваг, що дуже важливо. Втім, будучи піонером у дослідженні такого матеріалу, важко уникнути якихось недоглядів.

Отже, кваліфікаційна наукова праця вражає масштабом поставлених завдань, які автор упродовж тривалого часу намагався розв'язати через архівно-пошукову роботу, опрацювання великої кількості наукових та науково-популярних друкованих матеріалів, а також послуговуючись методом інтерв'ювання. Це дозволяє стверджувати, що в роботі творчо, на науковій основі, переосмислено об'єктивні та суб'єктивні підходи. Інакше бути не могло, оскільки автор також звертається до

аналізу сучасного музично-культуротворчого процесу на Дрогобиччині, який ще буде оцінюватися й з відстані часу в майбутньому.

У трьох розділах дисертації на основі різних методів досліджень піддано аналізу різні питання, які поставлені у завданнях кваліфікаційної праці. Це й питання узагальненої оцінки становлення музичного професіоналізму на Дрогобиччині, етапів періодизації культуротворчого процесу в регіоні, а також ті, які пов'язані з різнорівневою музичною освітою, науковою та концертною діяльністю. Унаслідок цього наукова новизна цієї роботи видається цілком обґрунтованою, вона підтверджена джерельними матеріалами, інтерв'юванням.

Перший розділ дисертації «Суспільно-історичне та мистецьке підґрунтя становлення музичного професіоналізму на Дрогобиччині» складається з трьох параграфів, перший з яких, як і належить, стосується висвітлення питань методології дослідження та історіографії музично-освітнього процесу Дрогобиччини. Зокрема, дано оцінку стану розвитку музично-освітнього життя регіону в контексті загальноукраїнських процесів. Тут подано узагальнені думки Л. Мартиніва щодо музично-педагогічних процесів, їх регіональної специфіки тощо. Го́ловно дисертант опирається на праці сучасних дослідників музично-педагогічної думки в Україні, а також на оригінальні музикознавчо-краєзнавчі дослідження, присвячені культурі Перемишля (О. Попович), Дрогобича (І. Бермес), Стрия (О. Миронова-Король), Станіславова (Л. Романюк) та ін.

У дисертації використано праці як дослідників зламу XIX – XX ст., XX ст., так і сучасних. Низка розвідок стосується також музичної реґіоналістики Західної України, де також більшою чи меншою мірою репрезентовано музичну культуру дрогобицьких митців, які постійно або епізодично були з нею пов'язані. Оскільки п. Л. Мартинів є випускником ДДПУ ім. І. Франка, то бажано було хоча б побіжно згадати декілька магістерських праць студентів Інституту мистецтв цього навчального закладу, як присвячені митцям Дрогобича та регіону, серед яких вирізню ґрунтовну магістерську роботу ст. викладача А. Славича про наукові етномузикологічні концепції та концертно-промоторську діяльність професора Національної музичної академії України ім. П. Чайковського, доктора мистецтвознавства, фольклориста-новатора Михайла Хая. Жаль, але у дисертації про нього тільки контекстуально згадано. А він, пригадую, був викладачем Дрогобицької музичної школи на поч. 70-х років XX ст. (викладав скрипку, диригував симфонічним оркестром), а приблизно у 2006 – 2010 рр. викладав фольклористику в ДДПУ ім. І. Франка на філологічному факультеті, доїжджаючи щотижня з Києва у Дрогобич. Та, й зараз частий гість, як лектор та музикант на Дрогобиччині. А ст. викл. Л. Федоронько (працівниця ДДПУ) під його керівництвом захистила кандидатську дисертацію про фольклорну традицію піддрогобицьких сіл Верхні та Нижні Гаї (до речі, відрадно, що ця її робота представлена у списку наукової літератури).

Зрозуміло, що в дисертації цілком вмотивовано віддано належну шану внеску у розвиток музичної культури Дрогобича В. Барвінського, Ст. Людкевича, о. С. Сапруна, Б. П'юрка, В. Якуб'яка, Я. Сорокера, Л. Кияновської, С. Стельмащука, С. Процика, Р. Сов'яка та багатьох інших; у міру можливого дано справедливу оцінку їх важливій праці.

Зрозуміло, що такі наріжні камені, як культура, освіта, наука не творяться на пустому місці. Звісно, що не були вони привнесені на Дрогобиччину тільки в другій половині XIX ст. Музично-освітнє життя Дрогобича документально можемо прослідковувати приблизно з початку XVII ст. Саме з цього часу збереглися пам'ятки музичної культури Дрогобиччини, а також XVIII ст. (ірмологіони, статут Дрогобицького братства при церкві св. Юрія, фрагменти окремих нотних текстів, польськомовні музикалії тощо) та XIX ст. (рукописні співаники, ірмологіони, окремі нотні матеріали та ін. документи, яких чимало). Вони, звичайно, кидають деяке світло на музичне життя міста та регіону, як і ікони XVII – XVIII ст., на яких маємо цікаві замальовки зі світської музичної культуру міста та його передмість (частина збережені в музеї «Дрогобиччина»; були спроби досліджувати їх Л. Садовою та Л. Скопом). У Дрогобичі, як встановлено документально, деякий час жили та працювали відомі піснетворці греко-католицькі священики Дмитро Левковський та Івана Мастиборський, деякі пісні яких увійшли до знаменитого на весь східнослов'янський світ почаївського «Богогласника» (1790 – 1791 рр.).

Певна річ, що подальші глибші дослідження музичної культури потребують багатолітніх студій в архівах України та близького зарубіжжя. Рівно ж це стосується і комплексного вивчення, або хоча б фахового опису музикалій музею «Дрогобиччина», в якому зберігаються унікальні пам'ятки, що стосуються літургійної та паралітургійної культури міста та України, і не тільки. Як мені відомо у цьому музеї наявні понад сотня документів з музичного життя Дрогобича XX ст., частина з яких становлять безперечну наукову вартість. Жаль, що у роботі перед дисертантом не стояло завдання присвятити хоча б параграф цій науково-культурній інституції міста та регіону. Також чимало дрогобицьких музикалій в музеях Самбора, Львова, Варшави, Кракова, Перемишля, які автору цього відгуку пощастило опрацювати de viso та потім використати у викладанні спецкурсу «Музична культура регіонів України» для студентів магістратури ДДПУ ім. І. Франка. Але, зрозуміло, що охопити весь цей огром неможливо у одній кандидатській дисертації, яка й так надзвичайно насичена інформативно та споряджена необхідними аналітичними висновками.

Вважаю за необхідне високо оцінити наступні параграфи дисертації: 1.2. «Музично-історичне підґрунтя процесів професіоналізації культурно-мистецького життя Дрогобиччини кінця XIX початку XX ст.» (с. 36-49) та 1.3. «Музична освіта, як складова загальноосвітніх закладів та релігійних осередків».

У підрозділі ретроспективно піддано аналізу різні питання. Ці спогади І. Франка про його навчання у Дрогобицькій гімназії, інформація про внесок у міську хорову культуру Остапа Нижанківського, Модеста Менцинського, діяльність різнотипних шкіл, тогочасне музично-мистецьке життя Дрогобича та регіону, церковно-хорові традиції. Треба відзначити, що у цьому підрозділі Автор зумів уникнути статистичного оприлюднення інформації, подавши виклад тексту контекстуально з музичним життя Галичини, відтак вміло та переконливо розкрив сторінки розвитку мистецьких традицій регіону. Можна було також подати інформацію про короткочасне видання музикознавчого часопису «Дрогобицького Бояна» та видавництва при ньому (наприклад, опубліковані хорові обробки різдвяних

пісень Юрій Ґрох-Грохольського, про якого майже нічого не знаємо). Але охопити все неможливо. У підрозділі і так поданий та проаналізований матеріал на необхідному науково-методичному рівні, дає широку картину музично-мистецького та музично-педагогічного життя Дрогобиччини, яке було цікавим та насиченим.

Висновки, які зроблені до другого розділу побіжно та узагальнюючі переконливі та послідовні. Зауважу тільки (хоча це безпосередньо не стосується хронологічних меж дисертації) для інформації, що історія першої в Галичині гімназії, яку було відкрито 1775 р. у Дрогобичі при монастирі отців-василіян, цікава ще й тим, що у ній працював монах, священик, піснетворець, вже згадуваний Дмитро Левковський, про що мені доводилося писати багаторазово та присвятити йому дві спеціальні статті, одна з яких опублікована 1993 р. на сторінках ЗНТШ, а також енциклопедичне гасло в Українській Музичній Енциклопедії; до речі, як і І. Мастиборському у цій же Енциклопедії.

Закцентую увагу на коректній згадці про навчання І. Франка в дрогобицькій василіянській гімназії при катедральній церкві Святої Трійці. Він, загалом, залишив не вельми гарні спогади про культурно-освітнє життя Дрогобича наприкінці XIX ст. Втім, це його суб'єктивна думка і не зовсім справедлива. Відрадно, що текст дисертації п. Мартиніва багато в чому спростовує висновки Каменяра, показуючи історію міста та регіону як культурну цілісність представників трьох націй, що майже рівномірно складали населення Дрогобича до 1939 року (автохтони русини-українці, поляки та євреї). Це місто, яке справедливо називали галицькою (європейською) нафтовою Каліфорнією, мало насичене міжкультурне життя, що доказують джерельні матеріали, дбайливо відшукані, систематизовані, впроваджені в науковий обіг та належним чином прокоментовані п. Л. Мартинівим під досвідченим керівництвом п. проф. Ольги Катрич.

Другий розділ дисертації («Розбудова системи осередків музичного професіоналізму в Дрогобичі») теж налічує три параграфи, в яких послідовно розглянуто історію становлення та розвитку освітніх закладів професійного типу у міжвоєнний період, тобто 1919–1939 рр., період тимчасової німецької окупації, радянської епохи та доби Незалежності (фактично по наші дні). У цьому розділі п. Мартиніву завдяки опрацюванню великої кількості документів, які безпосередньо чи опосередковано стосуються питань дослідження, вдалося відтворити історію розвитку музичної культури та освіти Дрогобиччини від кін. XIX ст. і до нині. Вона, як видно з роботи дисертанта, була доволі цілісною, хоча й розвивалася в залежності від різних суспільно-політичних впливів, при цьому здобуваючи вершину за вершиною.

У цьому розділі приділено увагу різним типам музичних шкіл, філії Вищого музичного інституту ім. Лисенка в Дрогобичі та експонованим класам ВМІЛ у Бориславі, філії приватної польської консерваторії ім. К. Шимановського, народній музичній школі (інститут ім. Ф. Шопена), приватній школі фортепіанної гри представника численної єврейської громади міста Генрика Шаліта та іншим. У дисертації це зроблено кваліфіковано та ретельно. Перелічено велику кількість імен та прізвищ педагогів та їх учнів, серед яких відомий концертуючий піаніст з європейським визнанням Іґнаци Тіґерман, «піаніст-вундеркін», один із кращих учнів Василя Барвінського, як зазначено у дисертації, Северин Сапрун-молодший, співак

Йозеф Пфель, представник школи Валерія Висоцького, знаний джазовий піаніст Зиґфрід Бінштоκ, керівник чоловічого вокального квартету, в якому розпочинав сценічну діяльність колишній викладач Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського скрипаль та диригент Альфред Шраєш, відомий також тим, що прославився на весь світ своїми спогадами про видатного дрогобичанина ХХ ст. єврейського польськомовного письменника та графіка Бруно Шульца.

Окремо треба підкреслити, що у дисертації віддано належне місце внеску представників польської та єврейської громади у перед- та міжвоєнний час, і загалом до початку 40-х років ХХ ст., коли формувалося культурно-музичне, у т. ч. освітньо-педагогічне обличчя міста Дрогобицької міської агломерації, що об'єднує довколишні міста – курортний Трускавець, робітний Борислав. Є у дисертації і цікава інформація про курортне селище Східницю, якому нещодавно присвячено ґрунтовну колективну монографію науковців історичного факультету ДДПУ ім. І. Франка.

Українська музична культура цього період була гідно представлена філією Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та експонованими класами у Бориславі. Про ці інституції Л. Мартинівим доволі повно подано відому та маловідому інформацію, згадано про успіхи та проблеми діяльності ВМІЛ на Дрогобиччині, вирізнено імена та прізвища багатьох педагогів та їх учнів, акцентовано увагу на проведеній доволі насиченій концертній та патріотичній роботі. Дисертант не оминув згадками не тільки створені та традиційно функціонуючі в Галичині та Україні хорові колективи (міські та сільські, церковні), але й оркестрові, зосібна духовий оркестр заводу «Польмін» (1926) під керівництвом Теодора Барнича. Не обійдено у дисертації згадками й про діяльність таких потужних мистецьких колективів, як хор Дрогобицької «Просвіти» під орудою Степан Оґродніка та Дрогобицький «Боян». У цьому контексті також відзначено здобутки та належно оцінено подвижницьку музично-виховну, музично-театральну та культурницьку місію проф. Богдана П'юрка та о. Северина Сапруна. Про це у дисертації сказано багато, як і в працях інших дослідників, як перелічує Автор.

Маргінально, але доволі системно висвітлено у роботі й діяльність різних музично-просвітницьких товариств, хорів, у т.ч. церковних, що діяли у багатьох бойківських селах Дрогобиччини. Нерідко у цих селах концертували й міські хорові колективи, музично-театральні, що теж у супрязі з товариством «Просвіта» неабияк сприяло розвитку національної ідентичності українців; розвивалася по селах і культура поляків, євреїв та представників інших національних меншин, зокрема зукраїнізованих або сполонізованих німців та шведів, які жили у прилеглих до Дрогобича селах Лішня та Рихтичі. Так, апропо: німецькомовній лексиці жителів с. Лішня на межі ХІХ – ХХ ст. навіть присвячено одну лінгвістичну магістерську роботу, захищену у ФРН та частину кандидатської дисертації, захищеної Тарасом Пицем (нині доцент ЛНУ ім. І. Франка), який є сином знаного дрогобицького педагога та музикознавця доц. Богдана Пиця.

Повертаючись до рецензованої праці, дозволю висловити припущення, що вивчення сільської музичної культури Дрогобиччини в національному та інтернаціональному вимірі може бути вельми перспективним. А, втім, – це стосується

не тільки дрогобицького бойківського Підгір'я, але й багатьох інших регіональних сільських анклавів в Україні.

У наступних параграфах другого розділу мова йде про початки реформування музичного життя Дрогобиччини після вересня 1939 р., створення Дрогобицької області та період німецької окупації. На зміну різним колективам, створених на основі приватної ініціативи, доброчинності, часткового державного фінансування, прийшли колективи виключно державного фінансування. Було створено Дрогобицький державний музично-драматичний театр, місцеву державну філармонію, інші інституції, безпосередньо пов'язані з музичною культурою, народною творчістю, освітою. Мабуть за відсутністю джерельних матеріалів, Л. Мартинів покликається тільки на дослідження Лєшека та Тереси Мазепи, які мало що привносять у дослідницьку літературу щодо цього питання.

Часи німецької окупації описано у дисертації дещо детальніше, зокрема вказано на діяльність Української музичної школи, яка в часи окупації тісно співпрацювала з Дрогобицький Підкарпатським театром. Відзначено Л. Мартинівим і успішну діяльність хору «Дрогобицького Бояна» під керівництвом Б. Пюрка.

Хаос часів Другої світової війни не міг не позначитися на музичному житті Дрогобиччини, як і всієї України. З приходом радянської влади культурно-мистецька діяльність поступово стабілізується. І це констатує Л. Мартинів, як і те, що кардинально змінюється ідеологія – соцреалістична за змістом, керована компартією. Заключний параграф другого розділу присвячений історії становлення музичних шкіл Дрогобича, Бориславa, Трускавця та Стебника. Л. Мартинів вказує і на те, що Дрогобицька школа була «підструктурою музичного училища зі спільною адміністрацією і викладацьким складом» (с. 92). Загалом питання становлення та розвитку дослідник розглянув доволі побіжно, вказавши на основні віхи діяльності цих колективів, перелічив імена та прізвища провідних викладачів, директорів, відомих випускників цих шкіл. Правду кажучи – видається, що варто було б попри необхідний набір фактажу, перелік персоналій більше уваги приділити й творчим кредо цих колективів, яке можна осмислити завдяки аналізу їх репертуарної політики, музично-педагогічним пріоритетам, конкурсно-виконавській діяльності та зв'язкам з церковним мистецтвом, естрадним, автентично-народним тощо. Думається, що надалі історія діяльності цих шкіл такі дослідження отримає. Сказане, однак, не применшує вагу наукової розвідки Автора, бо джерельну базу даних для досліджень історії та сучасності музичних шкіл регіону п. Мартинівим створено.

Заключний третій розділ «Сучасна професійна музична освіта Дрогобича» висвітлює діяльність місцевого музичного училища (віднедавна музичного коледжу ім. Василя Барвінського), музично-педагогічного факультету Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка (тепер Інституту мистецтв ДДПУ ім. І. Франка). Саме завдяки діяльності цих двох колективів, а також академічного музично-драматичного театру імені Юрій Дрогобича, заслуженого ансамблю пісні і танцю «Верховина», муніципального хору «Легенда» та муніципального духового оркестру, сітки музичних шкіл, студій і формується сучасна музична культура Дрогобича та довколишніх міст і сіл, оскільки в деяких з них функціонують філії дрогобицьких музичних шкіл.

Перший підрозділ третього розділу дисертації «Фахова підготовка музикантів-виконавців та керівників колективів» стосується висвітлення славної діяльності Дрогобицького музичного училища, створеного 1 вересня 1945 року. Автором подано стислі, але інформативні відомості про його діяльність від повоєнного року до сьогодення. Є у цьому підрозділі інформація про керівників закладу, його учнів, репертуарні пріоритети, піддано аналізу здобутки вихованців музичного училища, його кращих випускників. Це дозволяє стверджувати, що п. Мартинів провів копітку роботу щодо опрацювання архіву навчального закладу; багато в чому текст дисертації виграє від того, що завдяки численним інтерв'ю вдалося подати історію училища, тепер коледжу з об'єктивного та суб'єктивного погляду. Такий симбіоз вельми потрібний, позаяк сухі статистичні дані аж ніяк не можуть стовідсотково дати оцінку діяльності педагогічного колективу та його студентів, пізнати роботу колективну так би мовити з середини. Згадаймо й те, що колектив, як і інші педагогічні аналогічні колективи України працювали у часи м'яко кажучи не надто прихильні до української культури, національної ідеї, але гідно намагалися їх підтримувати. У часи незалежності України колектив музичного училища, яке, до речі, в державі має заочне відділення немало зробило для консолідації нації від заходу до сходу, особливо в останні роки при керівництві директора Юрій Чумака, та і в попередні при діяльності доцента, Заслуженого діяча мистецтв Миколи Ластовецького. Відтак, вважаю, що цей підрозділ стане набутком не тільки музично-історичного музикознавства та краєзнавства, освітньо-педагогічної науки, але гідно сприятиме популяризації діяльності та значимості Дрогобицького музичного училища ім. В. Барвінського і надалі.

У розділі «Розбудова вищої музично-педагогічної освіти в Дрогобичі», мова йде про діяльність музично-педагогічного факультету (тепер Інституту мистецтв) Дрогобицького державного інституту (тепер – університету) ім. І. Франка. Діяльність цього педагогічного колективу впродовж тривалого часу, особливо на ранньому етапі діяльності, тісно пов'язана з колективом Дрогобицького музичного коледжу. Багато його випускників стали педагогами ДДПУ ім. І. Франка, здобули визнання в мистецькому та науковому світі. Завдяки діяльності цих педагогічних колективів та їх студентів Дрогобич та регіон має потужний інтелектуально-мистецький осередок, здатний творити та примножувати славні культурні традиції Дрогобиччини та України.

Оскільки автору цього відгуку пощастило навчатися та працювати у дрогобицьких музично-педагогічних закладах освіти, вважаю за не етичне давати оцінку як об'єктивну, так і суб'єктивну в цьому Відгуку. Про здобутки цих колективів на належному науково-методичному рівні сказано у дисертації п. Л. Мартинів. Проведена ним робота вражає та гідна високої наукової оцінки, а при детальнішому доповненні та редагуванні публікації може слугувати окремим виданням.

Висновки до дисертації цілком відповідають заявленим завданням. Текст дисертації відзначається коректністю та науковістю висвітлення поставлених завдань. Незначні лексично-стилістичні огріхи ніяк не применшують позитивне враження від дисертації Любомира Ігоровича Мартиніва.

Окрему подяку хочу висловити дисертантові та його науковому керівнику професору Ользі Тарасівні Катрич за фахові аналітичні додатки. Вони потужно підсилили науковість цієї кваліфікаційної роботи.

У авторефераті стисло та сконцентровано передано основні положення дисертації. Кількість опублікованих праць Мартиніва Любомира Ігоровича відповідає нормативним вимогам ДАК МОН України до кандидатських дисертацій.

Таким чином захищена 29 березня 2019 року, кандидатська дисертація Любомира Григоровича Мартиніва «Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини» за спеціальністю 10.00.03 – Музичне мистецтво, вповні ознаменувала початок ширшого і спеціального дослідження історії музичного життя Дрогобиччини та відродження історичної пам'яті про тяглість розвитку української музичної культури у Галичині в цілому.

Юрій МЕДВЕДИК

УДК 930(477)(092)

Доктор історичних наук, професор Оксана Омелянівна Франко: оригінальна ювілейна сильветка (до 80-річчя від Дня народження)

Знаменний, поважний ювілей велелюдно відзначає у 2019 р. відомий український історик, етнолог, архівіст, доктор історичних наук, професор *Оксана Омелянівна Франко*. Вісімдесят літ непересічного, розмаїтого, повноцінного, насиченого важливими, доленосними подіями, земного, звичайного («традиційного») і науково-творчого, високодуховного людського життя… Вісімдесят весен непростого, доброчесно праведного (і «правильного»), дивовижного світлого життя, що, сказати б асоціативно-метафорично, символічно-«галактично», промайнули так блискавично, іскрометно в космічному «вирі буття», неначе одна мить у Всесвіті, немовби яскраві спалахи потужного метеора. Вісімдесят тривалих і водночас швидкоплинних земних років, що залишили за собою неначе «надреактивна», реальна і водночас міфологізована комета Галея («вік» якої співмірний із середньостатистичною тривалістю життя людини) помітний, непроминальний «слід небесного шлейфа» у «зоряному просторі вічності» історичного літопису здобутків людської цивілізації. Але небо – в нас, у нашому внутрішньому світі, просто, напевне, у кожного – своє небо: своє споглядання, своя висота, своє в ньому сонце. Високі «небеса обітовані» тримають на своїх плечах могутні атланти…

Оксана Франко у вишиванці (авт. світлина 2000 р.)

Щоб розповісти про життєпис Оксани Франко (одного з таких «небесних, духовних атлантів») доволі докладно, достеменно, адекватно, вичерпно та водночас небанально, небуденно, нешаблонно, нетривіально, оригінально, подекуди парадоксально, «алюзійно» («прагматично» залучаючи для вияскравлення та урізноманітнення всеохоплюючого представлення постаті нашого «тріумфатора», зокрема, дозовані «художні вкраплення»» міжгалактичних образів і космічної термінології та біблійних фразеологізмів), видається необхідним звернутися насамперед до високого і «розлогого», глибоко закоріненого у сиву давнину, ретельно дослідженого ювіляркою та її сином Андрієм Франком *генеалогічного родоводу* (міцного «*дерева життя*») *великого Каменяра*. Насамперед це безпосередньо стосується його *брата Онуфрія* (Онуфра, Онофера), 28 членів розгалуженої «фамілії» якого зазнали жорстоких репресій з боку облудної, цинічної, космополітичної радянської влади. Чимало з них загинуло, за історіографічно обґрунтованими висновками науково-публіцистичнх розвідок О. О. Франко та А. Д. Франка, це п'ятеро його нащадків, зокрема, національний герой Іван Ґонта на псевдо «Гамалія» віддав своє життя поряд з іншими борцями за волю України в нерівному, запеклому бою з військовими формуваннями НКВД у Чорному лісі (неподалік села Грабівки поблизу Калуша) 1 листопада 1944 р. Відомо, що Іван Якович Франко мав двох рідних братів: Захара (1859 – 1942) та Онуфрія (1861 – 1913). Захар постійно жив у «родинному гнізді» в Нагуєвичах, де й помер у часи німецької окупації, а Онуфрій на початку квітня 1904 р. перебрався з шляхетною дружиною Юлією (із збіднілого дворянсько-аристократичного роду Дидинських) і сімома дітьми в село Підгірки поблизу промислового, «солеварного», середньовічного міста Калуша (заснованого в 1437 р.), де велике сімейство *спільно з Іваном Франком* придбало садибу-обійстя з розлогою земельною ділянкою та лісовими угіддями. Тут 22 серпня 1906 р. народилася їхня *восьма дитина – син Омелян-Володимир*. А влітку 1913 р. родина зазнала непоправної, трагічної втрати її «патріарха»: батько семилітнього хлопчика Онуфрій ловив рибу в річці, простудився і 28 липня раптово помер. *На поховання брата (30 липня 1913 р.) приїжджав Іван Франко (це достовірний факт, що його дослідили і переконливо обґрунтували на основі документальних матеріалів, автентичних свідчень та інших джерел, на противагу двозначним трактуванням Романа Горака, Оксана Омелянівна та Андрій Дмитрович Франки, нащадки сім'ї Онуфрія Яковича Франка)*.

Складна, невблаганна, подекуди незбагненна, інколи трагічно «проскрибована» доля всіх дітей Онуфрія Франка – це окрема драматична тема для багатошарового історико-біографічного ґранд-наративу (grand-narrative) з постмодерністськими елементами оповіді, невичерпних, контроверсійних філософських роздумів, для написання цікавої, цілісної династичної, франкознавчої саги, захоплюючого уяву детективного історичного роману. Ось чому «предметну», щоправда, лише фрагментарну, «лаконічну», увагу в «класичному жанрі» *ювілейної сильветки*, обмеженої певним лімітованим «обсягом аркушату», звернемо на найближчих родичів п. Оксани, насамперед на важливу в духовному зростанні юної дівчини постать її *батька Омеляна-Володимира Франка* (1906 – 1981), який мав низку талантів і суспільно-громадських «чеснот». Він був фотографом, мисливцем, риболовом, керівником місцевого юнацького спортивно-військового товари-

ства «Луг», одним з організаторів крайового національно-патріотичного та культурологічного руху, діяльним членом «Просвіти». Такою ж неординарною, активною, національно свідомою виявилась його майбутня дружина і *мама ювілярки*, активна «пластунка» та «просвітянка» *Анна (з Тацуняків)* (1913 – 1991). У серпні 1934 р. вони побралися. Через два роки в подружжя народився первісток *Мирослав* (1936 – 1991), а *11 квітня (за офіційними, паспортними відомостями, насправді ж, 19 березня) 1939 р. з'явилася на «Божий світ» Оксана Омелянівна*, яка, наголосимо, є прямою *спадкоємицею роду Франка*, тобто *онукою* рідного брата (Онуфрія) самого письменника Івана Яковича Франка і *правнучкою їх батька Якова Івановича Франка* (1802 – 1865) та… *прапраправнучкою їх столітнього прадіда Теодора Франка* (1726 – 1826).

Дитинство Оксани припало на важкі роки Другої світової війни та перші повоєнні роки. До школи спрагла знань дівчина пішла у вересні 1945 року – спершу п'ять літ навчалась у Підгірках, відтак – у Калуші. Це був дуже тривожний етап розгортання «підпільної» боротьби з комуністичним окупаційним режимом і подальшого придушення національно-визвольних змагань, справді, екзистенційний час запеклих боїв з повстанцями, жахів арештів, повсякденної смерті, що чатувала на кожному кроці, насильницьких масових депортацій до Сибіру, сімейних трагедій, психофізичних, напівголодних стресів, постійного, свавільного «надужиття» енкаведистів та їх компрадорської камарильї, моральних «тектонічних зламів» багатьох, свідомо покалічених тоталітарною владою, патріотично налаштованих, «штучно» роз'єднаних репресивною «більщовистською» терористичною машиною галицько-українських родин… Такі страшні, немилосердні діяння «братів-визволителів» чітко, назавжди закарбувалися в юній допитливій пам'яті оптимістичної дівчинки, як і несподіваний арешт її улюбленої вчительки Ольги Іванівни Мричко, котра сміливо пропагувала в середовищі своїх учнів надзвичайно ризиковане тоді читання геніальних віршів національного Пророка Тараса Шевченка. А на звороті позичених відчайдушною наставницею, настійливо «рекомендованих» книжок фігурувало україноцентричне зображення історичної символіки тризуба, стародавнє державотворче «коріння» якого сягає часів могутності Київської Русі.

Студентські роки О. Франко тісно пов'язані зі Львовом, з академічною аурою університету, історичного факультету. 31 серпня 1955 року Оксана як родичка Івана Франка натхненно вітала в Зеленому театрі (парк ім. Б. Хмельницького) студентів з усіх вузів міста. Ректором тоді був незабутній, променистий, добросердний *Євген Лазаренко*, який «дав путівку в життя» багатьом талановитим, неординарним особистостям. Одного разу на балу-маскараді в Будинку вчених він танцював з другокурсницею Оксаною. Він одразу ж упізнав її, хоч обличчя прекрасної незнайомки було приховане оригінальною маскою, звернувшись із добродушною посмішкою до замріяної дівчини із нериторичним запитанням: «Ви Франківна?!» Пізніше, вже мешкаючи в Києві, вдячна «вихованка» колишнього ректора несподівано зустріла осяйного, визнаного в освітньо-науковому середовищі академіка Євгена Костянтиновича на Хрещатику (у приміщенні будинку Головного поштамту), і він, не відпускаючи її руки, з батьківською любов'ю, душевним трепетом, елегійним пієтетом ностальгійно згадував дивовижний середньовічний академічний Львів…

В університетські часи молодечого життя чарівна студентка познайомилась (а перша незабутня романтична зустріч відбулась у шедевральній залі вже згаданої вище прекрасної архітектурної споруди Будинку вчених (колишнього «дому Казино») наприкінці 1958 року) з імпозантним випускником Львівської політехніки *Дмитром Данилюком* (1933 – 2013), якого скерували на роботу в місто Ленінград (нині повернули його історичну назву «Санкт-Петербург»). Знайомство увінчалось у 1960 році одруженням, а в березні (14-го) 1965 року – *народженням сина Андрія*.

Довгожданий, такий бажаний нащадок Франкового роду Андрій (Тарас) з'явився на «білий світ» у Ленінграді, з яким, і не тільки з ним, пов'язані *вісім* років життя Оксани Омелянівни. І було це життя мандрівне, без постійного житла та професійної перспективи. *Дмитро Улянович Данилюк* мав рідкісну на той час спеціальність – «наладник автоматики». Її чоловік працював (а всюди його самовіддано супроводжувала вірна дружина, яка готова була поїхати з коханим «хоч на край світу») то в Ленінграді, то в Архангельській області (далеке «робітниче» поселення Коряжма поблизу Котласа), то у Вільнюсі. В литовській столиці Оксана цілий рік учителювала, викладаючи навчальні матеріали з історії. І знову – з 1963 року, і вже надовго (до 1968 року), – родинне та науково-творче життя в Північній Пальмірі, в якій Оксану прийняли на роботу в *Центральний державний історичний архів* на посаду наукового співробітника. Тут вона сумлінно, послідовно опрацьовувала так звані «сейфові колекції». Та головне, що О. Франко знайшла в цьому та інших архівах архітектурної «перлини» світового значення чимало унікальних матеріалів з *україніки*, якими потім суттєво послуговувалась у своїх наукових дослідженнях, зокрема в успішно захищеній *кандидатській дисертації «Суспільно-політичний рух в Україні кінця 50-х – початку 60-х рр. XIX ст. (джерелознавча характеристика архівних документів)» (1985 р.)*.

Особливо пам'ятним був 1968 рік, позаяк улітку перебралась Оксана Омелянівна в давно омріяну українську столицю, де свідомо опинилася в націєцентричному середовищі вітчизняних інтелектуалів-джерелознавців. І її як фахівця архівної справи (до речі, ще в 1960 р. у Львові, в Державному архіві Львівської області – ДАЛО, вона готувала до публікації документи з нагоди 300-ліття університету ім. Івана Франка) радо «інкорпорували» в 1968 р. до «штатного розпису» кваліфікованих працівників *Центрального державного історичного архіву (ЦДІА) УРСР у Києві*, де О. Франко спершу (1968 – 1973) перебувала на посаді старшого наукового співробітника у відділі публікації, а пізніше (1973 – 1975) очолювала відділ наукового використання документів і матеріалів, виконуючи водночас відповідальні обов'язки секретаря Вченої ради цієї установи (1971 – 1974).

Тут (у вітчизняному ЦДІА в Києві) працювали такі високодостойні археографи, як Іван Бутич, його дружина Марія Бутич, Іван Глизь. Разом із ними *Оксана Франко підготувала до видання тритомовий корпус документів і матеріалів «Кирило-Мефодіївське товариство»*. Але це був тривожний у псевдонаціональній політиці тоталітарної країни 1971 рік. Починались нові репресії проти української культури та її яскравих провідників. І фундаментальне тритомове видання побачило світ у Києві у видавництві «Наукова думка» лише 1990 року. Щоправда, частину документів вдалося в часи переслідувань надіслати за кордон. І *президент*

УВАН (Української Вільної Академії наук) у США Марко Дмитрович Антонович (онук провідного українського історика Володимира Боніфатійовича Антоновича) зумів-таки їх опублікувати.

Схожа складна, «нелінійна» доля очікувала на *видання «О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874 – 1885)» у 2-х томах*, що його підготували до друку згадані вище науковці (а серед них, нагадаємо, і Оксана Франко, а також «старший упорядник» Валентина Шандра) під керівництвом незабутнього, харизматичного, скромного «титана» археографічної праці Івана Лукича Бутича. *Щоденник* так само заборонили, його текст оприлюднили тільки через понад два десятиліття санкціонованого владою «забуття» в 1994 – 1995 рр. (Київ, вид-во «Наукова думка»). Згуртований колектив редколегії та упорядників обох зазначених вище резонансних археографічних видань під загальною назвою серії праць із п'яти томів «Українське національне відродження в документах і мемуарах XIX століття» (252 друковані аркуші) був у 1996 р. «номінований» (почесно вийшов у фінал конкурсу) на здобуття Державної премії України в царині науки і техніки (*див.*: «Урядовий кур'єр» [друкований орган Кабінету Міністрів України], 1996, 11 липня, № 127-128, с. 14; «Голос України» [друкований орган Верховної Ради України], 1996, 17 липня). *В 1998 р. публікація «О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874 – 1885)» і консолідована креативна група її редакторів та «укладачів» (ще раз наголосимо, одним з упорядників обох томів видання була Оксана Франко) були відзначені високою нагородою – премією* ім. *Михайла Грушевського Національної Академії наук (НАН) України*.

Перебуваючи в розквіті життя, Оксана Омелянівна *очолила в 1975 р. науковий архів академічного Інституту археології* (Київ), в якому *безперервно працювала до 1990 року*. Тут вона серйозно зацікавилася творчою спадщиною етнографа, антрополога, археолога *Федора Вовка*, частину якої дослідниця вперше оприлюднила. Фактично, без перебільшення, це було справжнє відкриття досі замовчуваного, як наголошує Оксана Франко, *світового Вченого з великої літери*, до того ж, *дійсного члена НТШ*. *Оксану Омелянівну захоплювала діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. А коли вона почула радісну звістку про історичне «повернення» НТШ в Україну, то 8 – 9 червня 1989 р. спеціально відвідувала Львів, щоб побувати на цій епохальній події. І не просто була присутньою, а й виступила на академічному форумі разом із «прелєґентом» сином Андрієм Франком, тоді ще студентом-істориком, із *співдоповіддю про співпрацю Федора Вовка з НТШ*, яку, до речі, опубліковано у виданні «Т. Шевченко і українська національна культура. Матеріали наукового симпозіуму до 175-річчя від дня народження Т. Шевченка та 115річчя заснування Наукового товариства ім. Шевченка [Секція ІІ: Внесок НТШ у розвиток наукової думки на Україні] (Львів: Світ, 1990)».

Після 22-річного перебування в Києві, *1990 року*, *визнана архівістка перебралася до Львова*, де її запросили викладати на *кафедрі етнології* (тоді і до реорганізації в 1995 р. вона мала назву: *кафедра «історії та етнографії України»*) *історичного факультету Франкового університету*: з 1994 р. О. Франко – доцент, з 2004 р. – на посаді професора, в 2011 р. отримала *звання професора.* Тут, в Інституті українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2000 року вона успішно захистила *докторську дисертацію на тему «Наукова та суспільно-політична діяльність Федора Кіндратовича Вовка»*. Оксана Франко, яка донині працює на

кафедрі етнології, викладала загальну та українську етнологію, історію етнографічної науки, етнографію національних меншин України, народознавство, джерелознавство, спецкурси «Наукова спадщина Федора Вовка», «Науковий доробок Вадима Щербаківського», «Українська діаспора» та ін.

Наша ювілярка продовжує активно вивчати наукову спадщину інших *дійсних членів* поважної організації «академічного типу» – Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Причому досліджує їхні архіви не тільки в Україні, а й в Празі, Мюнхені, Кракові, Парижі (Сарсель), Петербурзі та інших містах – там, де жили і діяли члени Товариства. *Знайшла маловідомі документи Федора Вовка в Парижі (1995 р.)*, побувала у Відні, Бухаресті, Тульчі, Дунавці, де мешкав наш знаменитий науковець у часи еміграції. *В 1995 р. вона перебувала на стажуванні в Європейському центрі Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Парижі (Сарсель), який очолював Аркадій Жуковський.* Невтомна і наполеглива вчена також *виявила і опрацювала архіви Вадима Щербаківського в Празі (1996 р.) та Мюнхені (2017 р.)*. У збірнику доповідей і повідомлень наукових сесій та конференцій НТШ у Львові у видавничій підсерії «З історії Наукового товариства імені Шевченка» (т. 10: редактор тому Олег Купчинський) опублікувала Оксана Франко в 1998 р. свою ґрунтовну, новаторську *працю «Діяльність Федора Вовка в Науковому товаристві* ім. *Шевченка»*.

Окремо мені (співавтору «Ювілейної сильветки», професору Любомиру Сенику) видається дуже доцільним висловити декілька захопливих, «позитивно» налаштованих сентенцій-рефлексій про *науковий збірник «Рід Щербаківських – звитяжці української культури»* (з передмовою відомого історика, професора Володимира Сергійчука; упорядник: гідний глибокої поваги, видатний освітній діяч, альтруїстичний культуролог-«подвижник» Віктор Митюк), виданий 2017 року, що отримав гучний академічний розголос. І в ньому чільне місце – стор. 98–171 (чотири друковані авторські аркуші) – посідає розлоге, концептуальне, джерелознавчо-археографічне, модерне *дослідження «Науково-творча, організаційна та педагогічна діяльність Вадима Щербаківського упродовж емігрантського періоду життя (березень 1922 – січень 1957 років) (До 140-річчя від дня народження)»* Оксани Омелянівни в креативному співавторстві з її сином *Андрієм Дмитровичем Франком*. До слова, *член НТШ А. Д. Франко* – кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу франкознавства Інституту Івана Франка Національної академії наук (НАН) України (реорганізованого в 2011 р. у самостійну «Державну установу» з попередньої структурної «одиниці» – Львівського відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України) (працює з 1 січня 1994 р.), що в 1995 р. захистив в Інституті історії України НАН України дисертацію на тему «Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка», на основі якої підготував до видання істотно розширений текст ґрунтовної однойменної монографії (понад 50 друкованих авторських аркушів), і, нагадаю, *правнук рідного брата письменника Онуфрія Яковича Франка*.

Різноплановий науковець, активний член НТШ *Оксана Франко – автор двох монографій*, одна з них під назвою «*Федір Вовк*» вийшла друком у *Нью-Йорку* в 1997 р. у видавничій серії УВАН (Української Вільної Академії наук) у США під найменуванням «Джерела до новітньої історії України» (т. 4), а друга книжка побачила світ у Києві в 2001 р. у видавництві Європейського університету (його за-

сновник і ректор, голова Асоціації навчальних закладів України приватної форми власності, професор *Іван Іванович Тимошенко*) під титульним заголовком «*Федір Вовк – учений і громадський діяч*». *О. Франко – співупорядник (окрім зазначених вище багатотомових археографічних збірників)* поряд із членом-кореспондентом НАН України *В. Наулком* і *Н. Руденко наукового епістолярного видання «Листування Федора Вовка з Володимиром Гнатюком» (Львів, Київ, 2001)*. У цьому контексті варто згадати про участь *Оксани Франко як співавтора у написанні колективної монографії* під бібліографічною назвою «*50 років Інституту археології АН УРСР / Академія наук УРСР. Інститут археології; Авт. і упоряд.: І. І. Артеменко, В. Д. Баран, М. П. Кучера, А. Л. Нечитайло, О. О. Франко та ін. К.: Наук. думка, 1984*». Майже п'ятнадцять років *О. О. Франко є членом Спеціалізованої ради із захисту дисертацій Інституту народознавства* (директор: академік НАН України, доктор історичних наук, професор *Степан Петрович Павлюк)* та Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України (колишній директор (у 2010–2018 рр.), *голова* щойно згаданої *ради*, доктор історичних наук, професор *Микола Романович Литвин;* з 29 березня 2018 р. новообраний керівник установи: доктор історичних наук, доцент *Ігор Ярославович Соляр)*, виступаючи на багатьох її засіданнях як офіційний опонент та рецензент численних наукових праць з етнології та історико-народознавчої проблематики; входила також до складу Вченої ради історичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка, була членом спеціалізованої ради з фольклористики ЛНУ ім. Івана Франка, входить до складу редколегій наукових видань «*Вісник Інституту археології Львівського національного університету ім. Івана Франка» (головний редактор упродовж понад 10 років: професор Оксана Франко)*, «Калуські історичні студії» (Івано-Франківськ; наукові редактори, знані вітчизняні історики *Іван Тимів* та доктор історичних наук, професор ІФНТУНГ *Олег Малярчук*), «Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології» (Чернівці), «Буковинський історико-етнографічний вісник» (Чернівці; упродовж тривалого часу відповідальним редактором обох щойно згаданих авторитетних буковинських видань був видатний український етнолог, доктор історичних наук, професор *Георгій Кожолянко*) та ін.

Різносторонньо обдарована, гідна «берегиня» і популяризатор надбань української академічної науки, достойний продовжувач розвитку її непересічних досягнень (насамперед у царині історії, етнології, архівістики і документознавства, біографічних студій, історії археології, мистецтвознавства та франкознавства) Оксана Франко послідовно, системно, багатоаспектно досліджує творчу спадщину Федора Вовка, братів Вадима і Данила Щербаківських (вже підготовано до друку розлогу монографію у співавторстві з Андрієм Дмитровичем Франком), Івана Франка, його брата Онуфрія (дідуся ювілянтки), дружини Ольги (з Хоружинських), дітей письменника Андрія, Тараса, Петра, Анни, його онуки, відомого мовознавця Зеновії Тарасівни Франко-Юрачківської та інших членів його родини (якій присвячено текст студії, що готується до публікації як окреме видання у співавторстві з А. Д. Франком), а також Тараса Шевченка, Михайла Грушевського, Володимира Гнатюка, Степана Томашівського, Івана Раковського, Зенона Кузелі, Володимира Кубійовича, Володимира Шухевича, Петра Єфименка, Володимира Антоновича, Петра Курінного, Віктора Петрова (Домонтовича), Олександра Алє-

шо, Сергія Гамченка, Миколи Макаренка, Вікентія Хвойки, Дмитра Яворницького, Євгенії Козловської, Федора Козубовського, Павла Чубинського, Григорія Смольського та ін. Її праці оприлюднено в *таких* знаних *вітчизняних та закордонних виданнях* як насамперед багатотомові «продовжувані» публікації: оприявнені під «орудою» УВАН (Української Вільної Академії наук) у США під серійною назвою «Джерела до новітньої історії України» (Нью-Йорк), «Науковий збірник Українського Вільного Університету [УВУ]» (Мюнхен; тут, у 2015 р. і в 2017 р. вийшли друком останні, 20-ий та 21-ий томи видання, що вміщують, зокрема, розлогі концептуальні статті О. О. Франко та А. Д. Франка у співавторстві, відповідно, про аналіз документів та матеріалів особистого наукового архіву Вадима Щербаківського та про його академічну діяльність в УВУ в Празі та Мюнхені, де він перебував на високій посаді ректора в 1945 – 1947 рр.), «Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace etnograficzne» («Наукові зошити Яґеллонського університету: Етнографічні праці», Інститут етнології і культурної антропології, Краків) (тут у 1992 р. у т. MLI, «зошиті» № 30 (s. 119-131) оприлюднено ґрунтовну, резонансну в академічному світі статтю О. О. Франко, написану в співавторстві з В. І. Наулком, п. н. «Ukraiński etnograf, archeolog, antropolog F. K. Wowk» («Український етнограф, археолог, антрополог Ф. К. Вовк»)), науковий збірник праць, виголошених у Празі в 1996 р. на українсько-чеській конференції, присвяченій 75-річчю заснування УВУ, п. н. «Ukrainská Svobodná Univerzita (1921 – 1996)» (Vědecký sborník z konference, věnované 75 výročí založení university) («Український Вільний Університет (1921–1996)») (Прага, 1998), а також збірники українсько-польських досліджень (на основі доповідей на академічних форумах, відповідно, *у Кракові в 1996 р. і у Львові в 2015 р.*): п. н. «Lwów. Miasto–Społeczeństwo–Kultura: Polsko-ukraińska konferencja naukowa» («Львів. Місто-суспільство-культура: Польсько-українська наукова конференція») (Краків) та «Polska i ukraińska etnologia dzisiaj. Kontynuacje i perspektywy» («Польська й українська етнологія сьогодні. Традиції та перспективи») (Львів, Вроцлав). У цьому, доволі широкому, переліку варто згадати також про інші відомі періодичні та неперіодичні, «продовжувані» видання (часописи, журнали, збірники наукових досліджень, вісники, альманахи, «словники», «місячники», інтернет-видання), в яких опубліковано наукові праці О. О. Франко: «Визвольний шлях» (Київ, Лондон), «Зерна: Літературно-мистецький альманах українців Європи» (Париж, Львів, Цвікау), «Українське слово» (Париж), «Народознавчі зошити» (Львів), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Слово і Час» (Київ), «Парадигма» (Львів), «Український історичний журнал [УІЖ]» (Київ), «Наукові зошити історичного факультету» (Львів, ЛНУ ім. Івана Франка), «Археологія» (Київ), «Шевченківський словник» (Київ), «Архіви України» (Київ), «Літературна Україна» (Київ), «Вісник Львівського університету. Серія історична» (Львів), «Культура і життя» (Київ), «Етнічна культура українців» (Львів), «Калуські історичні студії» (Івано-Франківськ), «Вісник Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка» (Львів), «Перевал» (Івано-Франківськ), «Дзвони Підгір'я», «Вікна» (Калуш) та ін. Співавторами окремих досліджень О. О. Франко є такі відомі персоналії як В. І. Наулко, Р. Ф. Кирчів, В. Г. Сарбей, М. М. Швагуляк, А. Д. Франко, В. К. Борисенко, Ж. О. Кононенко та інші вчені. Отож, як бачимо, Оксана Омелянівна має солідні публікації у Франції, Англії, США, Німеччині, Че-

хії, Польщі та в інших країнах. Визнана вчена наполегливо, плідно працює в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка (секція етнографії та фольклористики), брала активну участь у проведенні історико-літературознавчих, етнологічно-фольклористичних, франкознавчих, археологічних та мистецтвознавчих міжнародних та всеукраїнських наукових конгресів, симпозіумів, конференцій, «круглих столів», семінарів, зокрема, у діяльності переважної більшості Міжнародних конгресів україністів (Міжнародної асоціації україністів (МАУ)), підготувала і провела академічний форум «Тарас Шевченко та археологія», а також організувала чимало виставок наукових і художніх праць, творчих вечорів, вікторин та інших культурологічних заходів.

Зауважимо, що за ініціативою і за сприяння О. О. Франко в першому навчальному народознавчому посібнику для вузів «Культура і побут населення України», який вийшов друком у Києві в 1991 р. за редакцією В. І. Наулка, творчо використано маловідомі архівні матеріали Федора Вовка, Данила Щербаківського, Олександра Алєшо, Музею антропології та етнології ім. Хв. Вовка та інших фондів, що їх системно, всеохоплююче дослідила енергійна ювілярка. О. О. Франко брала участь у виданні «Етнографії України» за ред. проф. С. А. Макарчука (Львів, 1994), а в співавторстві з народознавцем-корифеєм Р. Ф. Кирчівим написала розділ «Становлення і розвиток української етнографії» до другого та третього видання навчального посібника «Етнографія України» (Львів, 2004, 2018). Професор О. Франко розробила чимало пізнавальних етнологічних матеріалів, зокрема, новий розділ про українську діаспору, та опублікувала творчо «закроєні» навчально-методологічні, проблемно-тематичні програми з курсів загальної етнології, історії української етнографії та інших історико-народознавчих предметів.

Упродовж майже трьох десятиліть *Оксана Франко наполегливо працює над дослідженням та упорядкуванням творчої спадщини Івана Франка. Вона є співупорядником томів 51 і 54 «академічного» видання «Додаткові томи до Зібрання творів Івана Франка у п'ятдесяти томах»* (нагадаємо, що томи 51–54 та «Покажчик купюр» побачили світ у 2008 – 2011 рр.). Окрім помітної, вагомої науково-творчої, джерелознавчої участі у згаданих вище оприявнених в академічному світі «масивних» томах-«фоліантах» (обсягом близько 1000 і понад 1000 сторінок), Оксана Франко є також одним із авторів коментарів та упорядників текстів тому 55 (готується до друку) і вже підготованого до публікації тому 56. Ретельну роботу вона здійснює *поряд із відповідальним секретарем оприлюдненого в 2008 р. 51-го тому Андрієм Франком*, котрий разом із завідувачем відділу франкознавства, кандидатом філологічних наук М. З. Легким (відповідальним секретарем т. 53, 54; науковим редактором т. 55, 56) та іншими співробітниками опрацював науково-джерельний «апарат» цілісного текстологічного корпусу *всіх додаткових томів видання* (т. 51–56 станом на 2019 рік). Зауважимо, А. Д. Франко, якому належить левова частка (близько 90 відсотків) упорядкування (підготування текстів і коментарів) томів 55, 56, входить до складу головної редколегії цілісної серії всіх додаткових томів на чолі з *академіком НАН України М. Г. Жулинським*. До слова, *верстка* згаданого вище 56-го тому перебуває у видавництві «Наукова думка», остаточний текст якого ще в червні 2017 р. ухвалено до друку Вченою радою Інституту Івана Франка НАН України (керівник: член-кореспондент НАН України, доктор філологічних

наук, професор Є. К. Нахлік, науковий редактор т. 51, 53, 54, а також науково-довідкового видання «Покажчик купюр»).

Видається доречним наголосити на тому, що О. Франко тісно співпрацює з Інститутом Івана Франка НАН України, Музеями Івана Франка у Львові, Нагуєвичах, Криворівні та Калуші, Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Інститутом народознавства НАН України, Інститутом українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Європейським центром НТШ у Парижі (Сарселі), Українським Вільним Університетом (УВУ) у Мюнхені та з іншими науково респектабельними вітчизняними та закордонними академічними інституціями.

Фото № 2. Учасники франкознавчої конференції (переважно наукові співробітники львівського Інституту Івана Франка НАН України) поблизу пам'ятника Каменяреві неподалік експозиційного приміщення Літературно-меморіального музею Івана Франка ДІКЗ «Нагуєвичі» (31 травня 2015 р.)

Визнана в науковому світі, поважна вчена має урядові, державні нагороди. Вона удостоєна медалі Президії Верховної Ради УРСР «У пам'ять 1500-річчя Києва» (1983), відзнаки «Незалежності України – 10 років» (2001), Почесної грамоти Головного управління туризму і культури Івано-Франківської облдержадміністрації (2007) та інших нагород. *У 1997 р. «за значний внесок у становлення української державності та видатні особисті заслуги в розбудові міста» Окса-*

ні Франко присвоєно звання почесного громадянина м. Калуша (до слова, вона увійшла до першої «п'ятірки» лавреатів поряд із національним героєм Степаном Бандерою (посмертно).

На нашу виважену, поліфонічно співзвучну, консолідовану думку, для змалювання повноцінної, панорамної «картини» досягнень будь-якого ювіляра, а особливо, нащадка Каменяра як академічного вченого необхідно подати хоча б вибіркові енциклопедичні *бібліографічні відомості* щодо *літератури про професора О. О. Франко* (а також про деякі згадки про її наукові твори та цитування її досліджень, зокрема, в передмовах, післямовах, коментарях та ін.). Мовиться насамперед про три *рецензії* на кн.: *Франко О.* Федір Вовк / УВАН (Укр. Вільна Акад. наук) у США. Джерела до новітньої історії України. Т. 4 / за ред. М. Антоновича. Нью-Йорк, 1997. 227 с.: *Кирчів Р.* Праця про українського етнографа світової слави // Народна творчість та етнографія. 1999. № 4. С. 135-137; *Його ж*: Федір Вовк у новому науковому висвітленні // Народознавчі зошити. 1999. № 2. С. 266; *Крушельницька Л.* Подвижник української науки і культури // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Вип. VII. Львів: Вид. ЛНБ НАН України, 1999. С. 380-383; *Sliwowska Wikioria* [*Слівовська Вікторія*]. [Рецензія на кн.: Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Співупорядник О. О. Франко. К., 1990] Bractwo sw. Cyryla i Metodego i problemy ukraińskiego odrodzenia narodowego // Kwartalnik Historyczny. 1991. T. 98. № 4. S. 84-90**;** [Без назви] [Про конкурс, оголошений Комітетом з удостоєння видатних діячів державними преміями України в царині науки і техніки, та про почесний вихід у фінал змагання за отримання високої нагороди (у гуманітарній сфері) серії праць «Українське національне відродження в документах і мемуарах XIX ст.», що її представив на розгляд Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (упорядники: І. Л. Бутич, В. С. Шандра, І. І. Глизь, М. І. Бутич, О. О. Франко)] // *Урядовий кур'єр* [друкований орган Кабінету Міністрів України]. 1996. 11 липня. № 127-128. С. 14, *див.* офіційне висвітлення цієї події також у тексті вид.: *Голос України* [друкований орган Верховної Ради України]. 1996. 17 липня; *Шелест Ю.* Іван Бутич та його учена команда // Вечірній Київ. 1996. 14 вересня; *Арсенич П.* Прикарпаття в житті Каменяра. Івано-Франківськ, 1996. С. 10-12; *Антонович Марко.* На роздоріжжях наукової діяльности. Видавнича діяльність УВАН // *Українська Вільна Академія наук у США. Новини з Академії* [дайджест: digest]. Нью-Йорк. 1997. № 21. С. 1, 6–7 [про вихід у світ та проблемно-тематичний зміст дослідження: *Франко О.* Федір Вовк / УВАН (Укр. Вільна Акад. наук) у США. Джерела до новітньої історії України. Т. 4 / за ред. М. Антоновича. Нью-Йорк, 1997. С. 11-237]; *Когут М.* Науковець – нащадок Франкового роду // Дзвони Підгір'я. 1999. № 31. 17 березня; Калущина в іменах: біографічний довідник. Дрогобич, 1999. С. 193; Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940 – 2000). Львів, 2000. С. 166; *Горак Р., Ігнатів Я.* Іван Франко. Львів, 2000. Кн. 1: Рід Якова. С. 188; Жінки України: біографічний енциклопедичний словник. К., 2001. С. 472-473; *Наулко В.* Передмова та коментарі [до публікації: *Наулко В. І.* Листування Михайла Грушевського та Федора Вовка // Листування Михайла Грушевського / Упоряд.: *Р. Майборода*, *В. Наулко*, *Г. Бурлака*, *І. Гирич*; Ред. *Л. Винар*; Авт. передмови: *Л. Винар*, *П. Сохань*; Укр. Історич. Тов-во; НАН України. Ін-т укр. археографії

та джерелознавства ім. М. Грушевського. Київ-Нью-Йорк-Париж-Львів-Торонто, 2001. С. 102-221 (Серія: Епістолярні джерела грушевськознавства, т. ІІ)]. С. 94-101; 351-376 [згадки про О. О. Франко та про її праці на с. 101 (передмова), 369, 373 (коментарі)]; *Когут М.* Калущина: люди і долі. Біографічний довідник. Калуш, 2006. С. 212-213; *Макарчук С.* Етнологія у Львівському університеті // Етнічна культура українців. Львів, 2006. С. 11-29; Мала енциклопедія українського народознавства. Львів: Афіша, 2007. С. 831; До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко // Археологія. 2009. № 3. С. 119-121; *Фелонюк А.* Коментарі [до «меморіальної» праці: *Грушевський М. С.* Пам'яті Федора Вовка [Некролог] // Грушевський М. С. Твори: У 50 т. Львів: Світ, 2009. Т. 9. С. 201-206]. С. 462-476 [згадки і покликання *на кожній сторінці коментарів* про професора, доктора історичних наук О. О. Франко та її дослідження і розлогі цитування переважно її монографічної праці (як основної, центральної студії, присвяченої дослідженню науково-творчого життєпису Ф. К. Вовка): Федір Вовк – учений і громадський діяч. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001]; *Франко Андрій*. До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко [*під рубрикою «Особистості»*] // Архіви України. К., 2009. № 1/2. С. 235–237; *Макарчук С.* До 70-річчя Оксани Омелянівни Франко // Народознавчі зошити. 2010. № 5-6. С. 784-785; *Пилипчук С.* Вовк (Волков) Федір (Хведір) Кіндратович // Франківська енциклопедія: у 7 т. / редкол.: *М. Жулинський, Є. Нахлік, А. Швець* та ін. Львів: Світ, 2016. Т. 1: А–Ж / наук. ред. і упоряд. Є. Нахлік; передм. М. Жулинський, Є. Нахлік. С. 269-283. (Серія «Іван Франко і нова українська література. Попередники та сучасники») [згадки про наукові праці О. Франко і цитування її монографічних досліджень: с. 270, 281, 283]; (електронний ресурс: кафедра етнології історичного факультетуЛьвівського національного університету ім. Івана Франка: Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/webhistory/Sajt_istfak/Pracivniki_kafedri_etnologii/Zapisi/2012/3/28_FRANKO_OKSANA_OMELANIVNA.html.).

Резюмуючи, доцільно чітко констатувати, що наша ювілярка – не лише поважний, авторитетний науковець із понад 50-літнім «стажем» фахової діяльності (в її бібліографічному «списку»-доробку фігурують згадані вище монографії, а також розділи в колективних виданнях (підручниках для вищих навчальних закладів та ін.), наукові та науково-популярні статті – понад 200, членство і керівництво в редколегіях наукових журналів і збірників, упорядкування багатотомових видань, численних збірників, керівництво успішно захищеними дисертаціями (що їх написали Андрій Карпенко, Тамара Пацай (Подоляка), Андрій Зюбровський та ін.; тут варто згадати також про «консультування» талановитого аспіранта УВУ (Українського Вільного Університету) в Мюнхені Артема Кокоша), змістовні лекції з етнології, історії України, постійні виступи з доповідями на пленарних засіданнях НТШ та інших товариств, асоціацій, організацій, спільнот), – Оксана Франко так само діяльна в суспільно-культурологічному житті. Вона брала безпосередню участь у суспільно-політичному і громадському русі 70-х – 80-х років ХХ ст., стрімко, органічно увійшла до згуртованого кола однодумців, націєцентричних, креативних діячів, до якого входили безстрашні, самовіддані українські «світочі» Лідія Орел, Ярослава Грендиш, Леопольд Ященко, Микола Матусевич, Мирослав Маринович, Василь та Петро Шклярі, Микола Литвин та інші патріотично налаштовані діячі. В цьому контексті варто згадати про покладання синьо-жовтих квітів

на могили Алли Горської, Михайла Грушевського, виїзди на батьківщину Тараса Шевченка та Василя Симоненка, до Холодного Яру; акції непокори, колядування-щедрування, етнографічні святкування Івана Купала з вогнищами на Трухановому острові у Києві, про сміливу, «викличну» «демонстрацію» національного одягу (незважаючи на «всевидяче, недремне око» радянських репресивних органів та цензурні утиски), запрошення хору «Гомін» Леопольда Ященка виступити в різних установах та приміщеннях історичних пам'яток, наприклад, у церкві св. Миколая Видубицького монастиря, де тоді вперше за останні століття прозвучала невмируща українська мова, пісня і бандура романтично-сентиментального Миколи Литвина; доречно, мабуть, нагадати також про незабутні подорожі на Закарпаття, де мальовничою дорогою зі Львова до архітектурних «перлин» відомий львівський історик, архівіст і знавець «філіграней» Орест-Нестор Мацюк таємно показував могили січових стрільців… Видається доречним особливо наголосити на тому, що в Києві наша ювілянтка знала практично всіх дисидентів, з багатьма з них щиросердно, вірно дружила.

Декілька важливих сентенцій варто нетривіально висловити також про сміливий «неформальний похід» на могилу Алли Горської на Берковецькому цвинтарі (це був, здається, 1976 рік, у шосту річницю її загибелі 28 листопада 1970 року), на якій О. Франко угледіла «символічні» три дошки у формі тризуба. Стояв морозний день, шанувальники пам'яті про художницю-дисидентку Горську померзли. І Оксана Омелянівна запросила всіх присутніх, осіб 15 – 20, незважаючи на те, що їх фотографували недремні, цинічні, всюдисущі кагебісти, до себе додому, в помешкання, що на Нивках (м. Київ, вул. Муромська, буд. 9 кв. 12). Її гостинну, скромну оселю відвідали *правозахисники Мирослав Маринович, Микола Матусевич, Ольга Гейко, Надія Світлична*, яка першою виголосила поминальний тост «За тих, хто терпить, мучиться в тюрмах, гине…».

А наприкінці ґрунтовних ювілейних «рефлексій» звернемо інтелектуальну увагу ретельного, допитливого реципієнта на ще декілька, вже завершальних, промовистих фактів і, сказати б, показових «штрихів до портрета». Оксана Омелянівна, за ініціативою та за консолідованого сприяння її сина Андрія Франка, цілковито альтруїстично *віддала свій будинок у Калуші* – коштовну батьківську спадщину – для *увічнення пам'яті Франкового роду*. Зараз це «*Музей-оселя родини Івана Франка*» в Калуші – один із центрів світового та вітчизняного франкознавства, а також регіональний осередок краєзнавства, де регулярно проводяться міжнародні, всеукраїнські, місцеві наукові конференції, симпозіуми, семінари, різноманітні освітньо-культурологічні заходи та виходять друком («під орудою» цього меморіального «закладу» та інших інституцій) збірники наукових праць. Музей було засновано (офіційно відкрито) 30 серпня 1992 р. за сприяння насамперед колишнього міського голови Калуша *Романа Сушка*, реконструйовано в 2016 р. (колишні директори: *Лідія Іваницька (Штуняк)* (упродовж понад двадцяти років), *Любов Бойко* (з 2013 р.); нині (з 2017 р.) науковий співробітник Музею *Наталія Мельник* здійснює важливу комплексну роботу щодо належного функціонування науково-експозиційної діяльності цієї установи, яка організаційно підпорядкована директору Музейно-виставкового центру (МВЦ) Калуша *Артуру Єфремову* (працює на цій відповідальній посаді з 1 листопада 2016 р.)). Ювілярка *О. О. Франко, яка є*

поряд з А. Д. Франком одним із провідних співорганізаторів та натхненників заснування Музею-оселі родини Івана Франка в Калуші, зібрала і зберегла для цієї установи багато родинних, меморіальних речей Івана Франка, виявила нові архівні документи, разом з Андрієм Франком фахово, доволі ретельно дослідила згадане вже вище «родинне дерево» розгалуженої «фамілії» великого Каменяра (що налічує, за їхніми підрахунками, близько 300 чоловік з Канади, США, Білорусі, Польщі, України (основний осередок) та інших країн і автономних утворень, зокрема, з теренів так званого «ближнього і далекого порубіжжя» (нині) пострадянського простору, де чимало Франкових нащадків опинилося на засланні після відомих репресій 40-их – 50-их років XX ст., зокрема, декілька сімейств роду Письменника мешкає нині в республіці Комі у складі РФ). До слова, «наочний династичний родовід» (окремий стенд) у «синхронізованому» візуальному образі *генеалогічного древа* (із майстерним асоціативно-символічним зображенням його коріння, стовбура і крони з бруньками) у вишуканому, модерному мистецькому стилі, в оригінальному виконанні місцевого талановитого художника тривалий час експонується в інтер'єрі Музею. Щоб зберегти садибу-обійстя від варварської, жахливої руйнації, на початку та всередині 80-их років XX ст. О. Франко написала понад 60 листів у найвищі владні інстанції і добилася-таки їх посутнього позитивного розгляду (а це було непросто здійснити в часи панування «імперії зла»). А коли недостойні «яничари», нахабні представники цинічної, підступної регіональної влади «тихою сапою», не афішованим «свавільним рішенням» таки «надіслали» бульдозер на заздалегідь сплановане «місце неправомірного діяння», аби брутально знести меморіальну хату – чомусь саме там мали споруджувати «Нафтобурмаш» «союзного», ексклюзивного значення і вже викопали глибоку траншею, – то п. Оксана подвижницьки, відчайдушно, «ничтоже сумняшеся», самовіддано закриваючи собою практичні «підходи» до *батьківської оселі*, залізла в цю траншею, залиту водою, і щиро подивований бульдозерист… відмовився від злочину, не бажаючи «брати гріх на християнську душу»…

Шановний, небайдужий читачу, у представленій з любов'ю та істинним пієтетом на Ваш мисленнєвий розсуд «Ювілейній *Сильветці*» її співавтори *спробували* об'єктивно, правдиво, коректно, неупереджено, нестандартно, доволі оригінально змалювати чіткий, співмірний, сказати б нешаблонно, асоціативно-метафорично, «портретний *силует* в анфас і профіль», що науково-біографічно схожий з реальним, «прототипним обличчям» відомої персоналії (даруйте за невимушену «гру» «споріднених» семантично і лексично сенсів виокремлених курсивом «тавтологічних» слів, що етимологічно походять від англ.: «*silhouette*»). Ми також намагалися комплексно, мультивекторно, багатошарово, фактологічно створити яскравий, дбайливо, правдиво, науково-критично відтворений в індивідуальному «форматі» «стереоскопічного» представлення, «типологічно подібний, дзеркальний образ» універсальної і водночас своєрідної української Жінки Оксани Франко, багатовимірної, оригінальної, «многоликої», різнопланової, неповторної, чарівної, пророчої, невгамовної, енергійної, життєрадісної, емоційної, ніжної, привітної, гостинної, мандрівної, мрійливої, елегійної, романтичної, загадкової, наполегливої, завзятої, сміливої, рішучої, стоїчної, жертовної, альтруїстичної, доброзичливої, терплячої, скромної, аскетичної, доброчинної, щиросердної, вірної, сумлінної,

доброчесної, завжди «позитивно» налаштованої, незламної, непохитної, нескореної в будь-яких складних ситуаціях екзистенційного вибору, націєцентричної, науково-творчої, успішної, розкішної, красивої, мудрої, поетичної, талановитої, світлої Людини, *достойної Спадкоємиці і Берегині Франкового роду*, фахової дослідниці, професора, лектора, суспільно-громадського діяча, люблячої дочки, дружини, мами. До того ж, Оксана Омелянівна – непересічний знавець і «династичний» творець справжніх, блискучих «високохудожніх зразків» фотографічного мистецтва (гідний продовжувач батьківських традицій) та «професійної» відеозйомки (в тісному співавторстві-«тандемі» з Андрієм Франком знято і вміло, концептуально скомпоновано «режисуру» відеофільмів про родину Івана Франка, що з успіхом демонструвалися на екранах канадського, американського (США), вітчизняного центрального та регіонального телебачення), а також оригінальна, доволі «колоритна» майстриня малярства (в її художньому доробку налічується декілька десятків ескізів, картин та вишуканих «олійних полотен», зокрема, зі стереометричним зображенням Видубицького монастиря та Церкви св. Юра). І водночас О. О. Франко – щирий, глибокий поціновувач і витончений, високоестетичний, «пластичний продуцент» справжніх, довершених «перлин» поетичної творчості, що, справді, гідна пильної рецептивної уваги істинних фахівців-критиків (готує до видання ліричну збірку-«ізмарагд» власних іскрометних, проникновенних, променистих, проречистих віршів).

Доктор історичних наук, професор Оксана Франко, яка в 2019 р. урочисто, публічно відзначила на суспільній авансцені української еліти 80-у весну свого життєпису, перебуває в осяйній атмосфері творчого, молодечого неспокою, конструктивних науково-культурологічних та мистецьких пошуків своєрідного «філософського каменя», у світлій аурі яскравого інтелектуального горіння. Насна-жуючись енергією своїх численних учнів та переймаючись бадьорим, допитливим духом активного студентського середовища, вона постійно відчуває, сказати б образно-красномовно, потужний, стимулюючий емоційне, повноцінне, щасливе сприйняття людського буття, «приплив юнацького адреналіну» розмірено пульсуючого, гармонійного ритму та високого, напруженого тонусу «живого трибу» цікавого, наповненого академічними подіями, науково-викладацького життя – істинного «еліксиру» її нев'янучої молодості та довголіття. Попереду чимало креативних звершень, перемог, успіхів, тож завершимо наше «Ювілейне Слово» щиросердними побажаннями «винуватиці торжества» щастя у всіх його духовних і земних виявах, міцного здоров'я, радісного світовідчуття, родинної благодаті, творчих «звитяг» і *ліричною присвятою* прекрасній представниці невмирущого роду Каменяра таких вибіркових, подекуди довільно скомпонованих (зокрема, у приспіві), красномовних поетичних рядків із відомої патріотично-життєствердної *пісні «Франкова родина»* знаних прикарпатських (калуських, івано-франківських) авторів (слова поета, літературознавця, журналіста *Василя Ганущака*, музика першого, блискучого виконавця твору *Романа Бревка*, див. буклет пісні з нотними «ірмолоями», що його упорядкував та оприлюднив популярний музикознавець, голова Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України *Володимир Грабовський*):

Ще каменярський дух не вмер,
Він з нами – вчора й нині.
Навчімся в нього хоч тепер
Служити Україні.

Приспів:
Франкова родина, Франкова родина –
Це вся Україна соборна, єдина.
Ми діти Франкові, онуки Франкові –
В Дрогобичі, Калуші, Києві, Одесі, Донецьку, Чернігові, Львові.
Де гори Карпати, де хвилі Дніпрові –
Усюди живуть спадкоємці Франкові.

Живе незламний дух Франка,
Живе його родина,
Живе і житиме в віках
Прекрасна Україна!

Любомир СЕНИК, Андрій ФРАНКО

Коротка хроніка каденцій і біограм директорів Літературно-меморіального музею Івана Франка і Державного історико-культурного заповідника в Нагуєвичах за період 1946 – 2020 рр.

Із останніх наших досліджень стало відомо[1], що процес створення «Дитячої оселі, захисту та музею пам'яток Івана Франка» в Нагуєвичах організовувався дрогобицькою філією культурно-освітнього товариства «Робітнича громада імені Івана Франка» упродовж тривалого часу 1934 – 1936 рр. Щоправда, після конфліктного інциденту, який трапився у Нагуєвичах між українцями народно-демократичного та комуністичного спрямування 31 травня 1936 р., під час вшанування 25-річчя від дня смерті письменника, статут «Дитячої оселі, захисту та музею пам'яток Івана Франка» був затверджений польською адміністрацією Дрогобича та Львова лише у 1939 р. Серйозні плани української національної громади Дрогобиччини розвинути музейну справу в подальшому перекреслила радянська окупація краю у вересні 1939 р.

Водночас нова ідея сина письменника Петра Франка створити окремий заповідник республіканського статусу в Нагуєвичах у 1940 – 1941 р.[2] також була зведена нанівець у зв'язку із його розстрілом з наказу Микити Хрущова та початком кількарічної німецької окупації. Тому, якщо історія заснування та розвитку музейної справи в Нагуєвичах розпочалася і тривала впровдож 1934 – 1941 рр., то історія керівництва музейною установою в Нагуєвичах зафіксована лише з 1946 р. і впродовж наступних 74 років.

За нашими підрахунками упродовж 1946 – 2020 рр. у музейній справі Нагуєвич змінилося 11 директорів, при цьому біографії багатьох із них у франкознавстві досі були невідомими. У період самостійного розвитку музею з 1946 по 1963 р. на посаду директорів призначення відбувалося за погодження адміністрації Підбузького району Дрогобицької області, а на межі 50-х – 60-х рр. XX ст. – влади Бориславського району. Водночас після ліквідації Дрогобицької області усі призначення відбувалися за погодження влади Дрогобицького району. При цьому кандидатури обиралися переважно за неофіційною умовою наявності попереднього досвіду педагогічної роботи, зокрема, у Нагуєвицькій середній школі чи то на посаді вчителя, чи то на посаді директора школи, або ж за умови наявності спеціальної освіти, здобутої у Дрогобицькому педагогічному інституті чи інших педагогічних вишах.

[1] Лазорак Б. ДІКЗ «Нагуєвичі» офіційно змінює витоки своєї появи (1935/1940 – 2019 рр.) / Інтерент-газета «Майдан». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://maydan.drohobych.net/?p=68547&fbclid=IwAR32blAf30dWJpgaktg3RTHAON57ctsDO16B-ujU3VaUqMRnS5mb69R5p6k

[2] Див. лист Петра Франка до наркому освіти в Києві 1940 р.: з проханням відкрити у Нагуєвичах заповідник ЦДАВОВУ. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. 476. – Арк. 2.

З 1 січня 1963 р. посада директора Державного музею Івана Франка в селі Івана Франка була замінена на посаду завідувача філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в селі Івана Франка. Зміна була пов'язана у зв'язку із приєднанням Державного музею Іван Франка в селі Івана Франка до Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка на правах філії. Дана процедура відбувалася з волі партійної номенклатури Львова і особистого старання директора Львівського музею І. Франка та депутата Верховної ради УРСР Марії Кіх. При цьому, процес об'єднання на правах філії відбувався без згоди дирекції і хранителів музею в Нагуєвичах, а також інтелігенції Дрогобиччини. Впродовж 1963 – 2001 рр. завідувачем філії працювала Марія Оркуш. Після роз'єднання садибу І. Франка і Літературно-меморіальний музей Івана Франка було приєднано, як ключові структурні підрозділи до Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», самостійне керівництво яким дирекція здійснює до сьогодні.

Таким чином, за період свого розвитку упродовж 1946 – 2020 рр., 36 років керівництво установою здійснювалося самостійно. Зокрема, впродовж 1946 – 1963 рр. (17 років) керівництво працювало у юридичному статусі директора Літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах (певний час – Державного музею Івана Франка в селі Івана Франка), а впровдовж 2001 – 2020 рр. (19 років) – у статусі директора Дрежавного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

Водночас упродовж січня 1963 – квітня 2001 рр. (38 років) керівництво музейним простором в Нагуєвичах здійснювалося у статусі завідувача філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в селі Івана Франка з підпорядкуванням директору цієї установи.

При цьому мало хто знає, що упродовж 1993 – 1994 рр. у Нагуєвичах окремо діяв «Меморіально-ландшафтний заповідник «Нагуєвичі», який підпорядковувався відділу культури Дрогобицького району, і який саме у березні 1994 р. був перейменований на «Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі». Відтак в історії культурного простору Нагуєвич існував період, коли директор заповідника та завідувач філілії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка одночасно співпрацювали над спільними проектами вшанування річниць смерті чи дня народження українського генія і, водночас, виконували різні функціональні обов'язки, пов'язані із збереженням та популяризацією пам'яток історії та культури, які знаходилися у їхніх окремих юрисдикціях.

І. ФРАНКО ГРИГОРІЙ ЗАХАРОВИЧ
(02.01.1884 – †05.11.1952 рр.)

Посада: директор Літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах.

Каденція: 27 серпня 1946 р. – 5 листопада 1952 р.

Коротка біограма:

Народився 3 січня 1884 р. у Нагуєвичах, у родині брата Івана Франка – Захара. Григорій Франко очолював «Літературно-меморіальний музей Івана Яковича Франка» в Нагуєвичах упродовж

1946 – 1952 рр.[3] Саме під такою назвою під патронатом відомства культури Дрогобиччини музей було відкрито у трикімнатній хаті першого голови сільської ради Нагуєвич, яку упродовж вересня 1939 р. – червня 1941 р. очолював племінник Івана Франка – Микола Захарович Франко[4]. 27 серпня 1946 р. відбулося офіційне відкриття музею, який діятиме, як незалежна установа до 1963 р. У 1949 р. за підтримки директора музею Григорія Франка в центрі Нагуєвич було урочисто відкрито перший пам'ятник письменнику, при цьому автором погруддя був Яків Чайка[5]. 27 травня 1951 р. Григорій Франко зумів реорганізувати музей у нове більш просторе приміщення. Своїми деклямаціями, умінням вести екскурсії та публічними виступами Григорій Франко став одним із найвідоміших директорів музеїв СРСР, позаяк, на базі музею здійснювалися системні культурно-мистецькі академії за участі відомих письменників з найрізноманітніших республік. Григорій Франко очолював музей до 1952 р.[6] Саме за його життя назва села Нагуєвичі була вдруге, після 1940 р.[8], перейменована на село Івана Франка[9]. Наприкінці каденції директору вдалося розширити штат Літературно-меморіального музею Івана Франка посадою наукового працівника, на якій першою почала працювати сільська вчителька Віра Михайлівна Бесараб. В часі реорганізації нової експозиції 5 листопада 1952 р. у Нагуєвичах, після важкої недуги, Григорій Франко помирає. Радянська влада взяла на себе усі зобов'язання щодо похорону племінника Івана Франка та першого директора

Григорій Франко разом із туристами під час запису вражень у книгу відвідувачів Літературно-меморіального музею Івана Яковича Франка в Нагуєвичах. Фото Близько 1952 р.[7]

[3] Гром Г. Франкові Нагуєвичі. – Дрогобич, 2004. – С. 215.

[4] Безпоясна Н., Зінченко М. Нагуєвичі сьогодні // Радянське слово. – № 1. – 26 травня. – Дрогобич, 1951. – С. 1.

[5] Наконечна Є. Іван Франко і його родинне село Нагуєвичі. – Хмельницький, 2018. – С. 129; Гаврилик Г. Іван Франко і Нагуєвичі // Радянське слово. – 8 жовтня. – Дрогобич, 1966. – С. 2.

[6] Гром Г. Франкові Нагуєвичі... – С. 215.

[7] Фонди Літературно-меморіального музею Івана Франка Комунального закладу Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі» (далі – ФЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі»). – Інв. № 459 ОР-Ф.

[8] Дорощук О. На Батьківщині великого Каменяра // Більшовицька правда. – № 122. – Дрогобич, 1940. – С. 3.

[9] История городов и сел Украинской ССР: В 26 т. Львовская область / Зав. ред. В. М. Кулаковский; Ред. И. Л. Бутич, Е. П. Вержбицкая и др. – К., 1978. – С. 276.

Літературно-меморіального музею Івана Франка. Директора поховали на парафіяльному цвинтарі церкви Св. Миколая Чудотворця (долішня) у рідному селі поряд із батьком Захаром Франком.

ІІ. ВОЛОХ СТЕПАН ГРИГОРОВИЧ

(03.12.1910 – † ?)

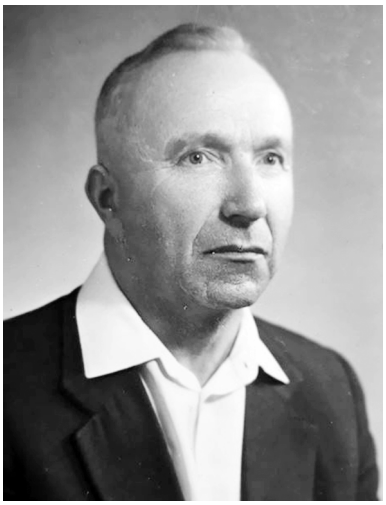

Степан Волох. Фото початку 1950-х рр., з приватного архіву нагуєвицької родини Буцяк.

Посада: директор Літературно-меморіального музею Івана Франка в селі Івана Франка (Нагуєвичах).

Каденція: 1952 – 1954 рр.

Коротка біограма:

Народився 3 грудня 1910 р. в селі Блажів на Самбірщині. Приблизно у серпні 1938 р. розпочав педагогічну кар'єру на Дрогобиччині. Після смерті Михайла Дрогобицького, закатованого в урочищі «Гостиславль» у 1941 р., призначений директором Нагуєвицької середньої школи[10]. Степан Волох згадується у реєстрі учителів українських народних шкіл Дрогобицької округи від 27 березня 1943 р.[11] Саме за німецької окупації С. Волох 1 жовтня 1941 р. очолив керівництво Нагуєвицькою середньою школою. На той час під його управлінням працювало 7 вчителів. Після смерті Григорія Франка, упродовж 1952 – 1954 рр. працював на посаді директора Літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах. За його невеликий період каденції директора музею було серйозно модернізовано екскурсійну програму. В цей час продовжувала працювати науковцем музею Віра Бесараб. Після 1973 р. Степан Волох переїжджає до Львова, цей період його життя на сьогодні узагалі невідомий. Помер і похований у Львові.

ІІІ. ТКАЧЕНКО НАДІЯ СТЕПАНІВНА

(? – †?)

Посада: директор Літературно-меморіального музею Івана Франка в селі Івана Франка (Нагуєвичах).

Каденція: 1954 – 1955 рр.

Коротка біограма:

Походила із Київщини. У 40-х – на початку 50-х рр. XX ст. працювала вчителем початкових класів середньої школи села Івана Франка. У травні 1953 р. про її шкільних вихованців згадувала обласна преса. Так, серед її школярів згадано першокласників Михайла Балуша, Стефанію Гром, Стефанію Лазарович та ін.

[10] Гром Г. Нагуєвичі. – Дрогобич, 2002. – С. 127, 228.

[11] Галів М. Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939 – 1944 рр. – Дрогобич, 2010. – С. 276.

Надія Ткаченко серед вчительського колективу Нагуєвицької середньої школи, у другому ряді, друга зліва. Фото середини 50-х рр. XX ст. Подвір'я школи.[12]

Саме з ініціативи Н. Ткаченко біля школи було висаджено фруктовий сад ім. І. Франка. Щоправда, районна влада Підбужа скеровує її на посаду директора музею, зокрема, з метою розвитку музейної педагогіки[12]. Упродовж 1954 –1955 рр. Надія Ткаченко працювала на посаді директора музею Івана Франка в Нагуєвичах, проте, про цей період розвитку установи збереглися лише книги відвідувачів, які містять розлогий матеріал про кількість та склад екскурсій, делегації визначних постатей та безліч побажань музейному колективу із зазначенням вражень від конкретних експозицій.

IV. МУСІЄНКО ГАННА КИРИЛІВНА

(? – †?)

Посада: директор Літературно-меморіального музею Івана Франка в селі Івана Франка (Нагуєвичах).

Каденція: 1955 – 1956 рр.

Коротка біограма:

Походила із Кіровоградщини. На початку 50-х рр. XX ст. викладала українську мову та літературу в середній школі с. Івана Франка. Упродовж 1955 – 1956 рр. працювала директором музею Івана Франка в Нагуєвичах.

[12] Чуча О., Арцишевський Л. В селі Івана Франка // Радянське слово. – 10 травня. – Дрогобич, 1953. – С. 1.

Ганна Мусієнко з колегами. Крайня справа. Фото 1955 р., с. Івана Франка (Нагуєвичі).[14]

За її каденції було дещо розширено штат наукових працівників музею до двох ставок. Так, у травні 1956 р. з'являється перша публічна стаття наукового працівника М. Буцяк на шпальтах дрогобицької преси про нові успіхи музею Івана Франка в Нагуєвичах. М. Буцяк, серед іншого, розповіла читачам про розширення географічного простору туристів, які від початку 1956 р. приїздили не тільки із Києва чи Москви, але й з Грузії, Прибалтики, Молдовії, Азейбарджану, Башкирії та ін.[14]

Також за каденції Г. Мусієнко було розпочато підготовку музейної програми 100-го ювілею від Дня народження Івана Франка в Нагуєвичах. Зокрема, щодо відкриття нового ідеологічного відділу музею, який присвячений «соціалістичним перетворенням на батьківщині Івана Франка», який містив дані про розвиток економіки, громадського та культурного життя Нагуєвич, Дрогобича, Борислава та інших населених пунктів Прикарпаття, які були пов'язані із Іваном Франком. Ганна Мусієнко разом із науковими працівниками домовилася про передання до фондів музею рідкісних фотографій із фондів Львівського літературно-мемоірального музею Івана Франка[15]. Г. Мусієнко запровадила постійні зустрічі екскурсантів із жителями с. Івана Франка, які особисто знали Івана Франка.

Також за каденції Ганни Мусієнко у музеї Івана Франка було розпочато організацію завершальної ювілейної наукової літературознавчої сесії на чолі із письменником Миколою Бажаном в рамках святкування 100-го ювілею від дня народження І. Франка. Щоправда, в липні 1956 р. цю справу продовжила новий директор Ганна Гром.

Впродовж червня-липня 1956 р. працівники нагуєвицького музею брали активну участь у допомозі знімальній групі Київської студії художніх фільмів у зйомці відомої кінострічки «Іван Франко», режисером котрої був Тимофій Левчук. Головну роль Івана Франка зіграв народний артист СРСР – Сергій Бондарчук, який згодом неодноразово відвідував музей Івана Франка.

[13] Цифрова фотокопія із фондів ФЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі».

[14] Буцяк М. Нове в музеї // Радянське слово. – 16 травня. – Дрогобич, 1956. –.С 3.

[15] Там само.

V. ГРОМ (ГАВРИЛИК) ГАННА ПЕТРІВНА
(1.08.1933 – †4.04.2004)

Ганна Гром. Фото для офіційної документації 1950-х рр.[17]

Посада: директор Літературно-меморіального музею Івана Яковича Франка в селі Івана Франка (Нагуєвичах).

Каденція: липень 1956 – березень 1961 рр.

Коротка біограма:

Народилася в Нагуєвичах у 1933 р. у селянській сім'ї. Закінчила Нагуєвицьку середню школу із золотою медаллю (І випуск). Після закінчення Дрогобицького педагогічного інституту, у липні 1956 р., Г. Гром була скерована на посаду директора Літературно-меморіального музею Івана Яковича Франка, на якій працювала до березня 1961 р. В цей час їй було всього 23 роки, при цьому вона зуміла серйозно реорганізувати музей та адаптувати його екскурсійний потенціал під різні вікові категорії, передовсім учнів та студентів.

Фактично у липні 1956 р. Г. Гром перейняла справу підготовки до 100-го ювілею від дня народження Івана Франка і долучилася до проектів хранителів Львівського літературно-меморіального музею І. Франка, зокрема, в контексті спеціальної постанови Всесвітньої Ради Миру від 9 квітня 1956 р. Розпочалося створення нової експозиції, яку разом із львівськими музейниками Марією Давидовою, Вірою Бонь та Левком Полюгою[17] розробляла також і Ганна Гром. Тоді й виникла ідея побудувати на родинному подвір'ї І. Франка батьківські хату та кузню, а також новий бюст-пам'ятник українського генія. 26 серпня 1956 р. Ганна Гром публікує статтю «Всенародна любов» про переддень святкування ювілею у музеї Івана Франка в Нагуєвичах. Щоправда, будучи вже одруженою, у газеті прізвище авторки було опубліковане згідно дівочого прізвища, яко Ганна Гаврилик – директор Літературно-меморіального музею Івана Франка. «*Щодня до нас прибувають все нові і нові групи екскурсантів, туристів, які проїхали сотні і тисячі кілометрів, щоб побувати в зеленому прикарпатському селі, де народився Іван Франко. З далекої Канади, через океан здійснили свою подорож Марія Скрипник, Карл Кобилянський і Юрій Мотоляк*», – писала Г. Гаврилик[18]. Напередодні ювілею серйозно було змінено фонди музею, як виявилося, переговори про перенесення оригіналів зі Львова і Дрогобича в Нагуєвичі велися ще за каденції директора музею Ганни Мусієнко, проте, завершилися успіхом за директорства Ганни Гром. Так, станом на 26 серпня 1956 р., до фондів Нагуєвицького музею було передано оригінальну німецькомовну «Золоту книгу» нормальної школи оо. Василіан із записом реєстру учнів усіх класів, у яких навчався І. Франко[19].

---

[16] Цифрова копія із фондів ЛММІФ ДІКЗ «НАГУЄВИЧІ».

[17] Бонь В., Оркуш М. До історії музею-садиби Івана Франка // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Вип. 10 (155-річчю від дня народження Івана Франка). – Львів, 2011. – С. 202-203.

[18] Гаврилики Г. Всенародна любов // Радянське слово. – 26 серпня 1956. – С. 3.

[19] Шалак М., Гурський І. По франківських місцях. Напередодні // Радянське слово. – 26 серпня. – Дрогобич, 1956. – С. 1.

Починаючи із 1961 р. і аж до виходу на пенсію, у 1988 р., Г. Гром викладала українську мову та літературу в Нагуєвицькій середній школі. Упродовж 1968[20], 1977 – 1978 рр. разом із Г. А. Данилькевич підготувала ґрунтовну (із політичних причин надто заангажовану) розвідку про історію села Івана Франка Дрогобицького району для енциклопедичного видання «Історія міст і сіл. Львівська область»[21]. Вочевидь, під впливом академічного простору Академії наук, яка серйозно готувала краєзнавців і дослідників для таких масштабних проектів, Г. Гром у пізніші роки розширила свої розвідки з історії Нагуєвич, які вдало застосовувала у педагогічній роботі в школі. Невипадково, Г. Гром отримала звання «Відмінника народної освіти», а в пізніший час стала автором численних краєзнавчих праць про Нагуєвичі та постать Івана Франка[22]. Відомим франкознавцем Ганну Гром знали ще з радянських часів. Так, 27 серпня 1976 р. її запросили до членства у президії урочистого вечора з нагоди святкування 120-річчя від дня народження Івана Франка у Києві, на якому Г. Гром виступила із промовою та вітанням від імені громади Нагуєвич[23].

VI. СІЛЬЧЕНКО НЕЛЯ ГРИГОРІВНА

(? – †?)

Фото директора поки віднайти не вдалося.

Посада: директор Державного музею Івана Франка в селі Івана Франка.

Каденція: березень 1961 р. – 1 серпня 1962 р.

Коротка біограма:

Працювала директором музею Івана Франка в Нагуєвичах з березня 1961 р. по серпень 1962 р. Це був час особливо буремних подій, адже відбувалася боротьба із Шестидесятниками, а також тотальне закриття храмів, які, здавалось би, перейшли на «московський патріархат» і не мали б бути закриті. В цей час музей Івана Франка в Нагуєвичах зумів долучитися до часткового порятунку церковних речей із давніх часів, які пам'ятали хрещення Івана Франка та міжвоєнний період. Так, у 1961 р. на саме свято літнього Івана голова сільської ради Михайло Риб'як долучився до остаточного закриття церкви. Килимові доріжки та великі килими пере-

[20] Гром Г., Данилькевич Г. Село Івана Франка // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Львівська область / Ред. кол. тому: Маланчук В. Ю. (гол. редкол.), Гнидюк М. Я., Дудикевич Б. К., Івасюта М. К., Крип'якевич І. П., Огоновський В. П., Олексюк М. М., Пастер П. І. (відп. секр. редкол.), Сісецький А. Г., Смішко М. Ю., Челак П. П., Чугайов В. П. АН УРСР. Інститут історії. – К., 1968. – С. 286-296.

[21] История городов и сел Украинской ССР: В 26 т. Львовская область / Зав. ред. В. М. Кулаковский; Ред. И. Л. Бутич, Е. П. Вержбицкая и др. – К.: Гл. ред. Укр. сов. энцикл. АН УССР, 1978. – С. 276-284.

[22] *Гром Г. Нагуєвичі* – батьківщина Івана Франка. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 76 с.; *ЇЇ ж. Нагуєвичі*. - Дрогобич: Відродження, 2002. - 288 с.; Її ж. Франкові Нагуєвичі. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. – 280 с.; ЇЇ ж. *Читальня «Просвіти"* в *Нагуєвичах* // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2010. – Вип. 19. – С. 298-302.

[23] Бонь В., Оркуш М. Літературно-меморіальний музей у селі Івана Франка. Путівник. – Львів, 1978. – С. 51-52.

дали у фонди музею Івана Франка, а частково і до сільської бібліотеки. При цьому, Євангеліє, подароване Яковом Франком, стало найціннішим експонатом у музеї[24]. У цей час музей в Нагуєвичах був підпорядкований відділу культури Бориславського району. У зв'язку із постійними суперечками між керівництвом району та дирекцією музею, Сільченко Н. Г. було звільнено з посади.

VII. ОРКУШ (КРИВКО) МАРІЯ ОЛЕКСІЇВНА

Посада: директор Державного музею Івана Франка в селі Івана Франка; завідувач філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах

Каденція: 1 серпня 1962 р. – початок січня 1963 р.; січень 1963 р. – квітень 2001 р.

Коротка біограма:

Народилася 28 серпня 1941 р. в с. Сарни Яворівського району Львівської області. Впродовж 1947 – 1954 рр. навчалася у Сарнівській 7-річній школі, а у 1954 – 1957 рр. – у Краковецькій середній школі. Впродовж 1958 – 1960 рр. навчалася у Львівському культосвітньому технікумі. У 1960 – 1962 рр. працювала на посаді художнього керівника в Ново-Милятинському будинку культури. У 1962 р. М. Оркуш вступила на вечірнє відділення музичного факультету Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка, який закінчила у серпні 1967 р.

Марія Оркуш. Фото 2017 р. з родинного архіву Лесі Оркуш.

1 серпня 1962 р. М. Оркуш отримала скерування і призначення на посаду директора музею Івана Франка в Нагуєвичах. У цей час музей мав офіційну назву «Державний музей Івана Франка в селі Івана Франка»[25]. З волі партійної номенклатури, а також загальнодержавної реформи з об'єднання музейних установ, у 1963 р. було стверджено наказ міністерства культури УРСР, згідно якого музей в Нагуєвичах мав стати філіалом Львівського літературно-меморіального музею І. Франка[26] (поет і журналіст Р. Пастух подає неточну дату 1962 р.[27]). Напередодні Різдвяних свят 2 січня 1963 р., згідно наказу № 590-В відділу культури Львівської області, директор Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка М. Кіх стверджує наказ № 85 «Про перетворення музею Івана Франка в селі Івана Франка на філіал Львівського музею Івана Франка». Впродовж січня 1963 р. – січня 1967 р. Марія Кривко (Оркуш) фактично керувала філією в Нагуєвичах, будучи на посаді наукового працівника. Лише 28 січня 1967 р. М. Кіх ствердила наказ Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка № 6 «Про призначення Марію Кривко (Оркуш) завідуючою філіалом музею в селі Івана Франка». Саме з цього

[24] Гром Г. Нагуєвичі... – С. 93.

[25] ФЛІММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Інв. № 276 ОР-ФР-Ф.

[26] Оркуш М. Початок // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Вип. 7. – Львів, 2007. – С. 267.

[27] Пастух Р., Сов'як П., Шимко І. Дрогобиччина: свідки епох. Енциклопедична книга-альбом. – Дрогобич, 2012. – С. 305.

часу у штаті філіалу звільняється посада наукового працівника, на яку 16 березня 1967 р. згідно наказу директора № 11 було прийнято Марію Твердовську (Шутко). Таким чином, у штаті почали працювати одні із найвідоміших в історії установи хранителів, які долучаться до реконструкції та розбудови садиби Франків. Цікаво, що в цей час в неофіційних публікаціях побутувала назва «Івано-Франківський державний музей Івана Яковича Франка».

В середині січня 1966 р. в селі Івана Франка було організовано комісію по підготовці до ювілею І. Франка, яку очолив голова сільської ради Іван Риб'як[28]. У цей час М. Оркуш розпочала підготовку до відкриття нової експозиції[29], зокрема, за сприяння львівських музейників Марії Кіх та Віри Бонь, у одній із кімнат музею в Нагуєвичах у 1966 р. вперше було відтворено експозицію із інтер'єром хати батьків письменника, до якої ввійшли речі, придбані у жителя Нагуєвич Петра Гаврилика: велика старовинна піч, ліжко із постіллю, стіл, ослін, мисник та ін. У 1970 р. силами М. Оркуш до фондів нагуєвицької філії Львівського музею І. Франка було привезено стіл і два стільці Г. Римаря із родинної стодоли в Добрівлянах, за яким І. Франко проводив передвиборче віче у 1905 р.[30] Приблизно у цей же час працівники КГБ, які проводили обшук церкви с. Ясениця Сільна привезли до музею І. Франка в Нагуєвичах три метричні книжки, з яких можна дослідити генеалогію М. Кульчицької[31].

У 1974 р. науковий працівник філії Марія Твердовська публікує власну розвідку до дрогобицької преси під назвою «За щастя нинішнього дня», яка була присвячена історії Нагуєвич періоду німецької окупації[32] та ідентифікації вихідців із села, які загинули у Другій світовій війні (М. І. Чапля, Т. М. Франко, Г. П. Кибза, брати Михайло і Дмитро Винницькі, Т. М. Хруник, М. І. Митчак, М. І. Дум'як, Ю. М. Дум'як, М. Балуш, М. Лазарович, М. Франко, Розалія Франко та ін.). Це були перші матеріали, які лягли в основу нової експозиції нагуєвицького музею Івана Франка, яку підготували М. Твердовська та М. Оркуш під назвою «Односельчани Івана Франка, які загинули в боротьбі за Радянську Україну»[33]. За підсумками нових експедицій та даних нових експозиційних залів у 1978 р. Марія Оркуш та Віра Бонь спільно підготували спеціалізований путівник Літературно-меморіальним музеєм у селі Івана Франка, який був виданий у видавництві «Каменяр» до 122 річниці від Дня народження І. Франка.

У франкознавстві добре відомо, що Марія Оркуш брала дуже активну участь у відновленні «Садиби батьків Івана Франка» у 1981 р. Разом із Марією Шутко вони серйозно доклалися до формування першої експозиції та відтворення родинної садиби Франків. Так, під час будівництва садиби у 1981 р. під їх контролем було організовано заготівлю соломи на покриття покрівель. Під час транспортування соломи для покрівлі садиби, М. Орокуш виявила в с. Опака унікальні експонати, які досі зберігаються у садибі: кадуб (діжка для соління капусти та огірків) і жлукто (діжка для прання)[34]. Після смерті С. В. Стефаника у березні 1981 р. справу рекон-

[28] Риб'як І. Село Радянське // Радянське слово. – 25 січня. – Дрогобич, 1966. – С. 3.
[29] Там само.
[30] Оркуш М. Початок... – С. 271.
[31] Там само.
[32] Твердовська М. За щастя нинішнього дня» // радянське слово. – 6 серпня. – Дрогобич, 1974. – С. 3.
[33] Там само.
[34] Оркуш М. Початок.... – С. 269.

струкції садиби Франків на місці контролював В. Корчинський. Врешті 27 серпня 1981 р. разом із В. Сенівим, Б. Рибаком, В. Тимчишаком, В. Бонь, М. Курилишин та С. Ших було остаточно підписано акт прийому-передачі музейного комплексу[35]. Також улітку 1981 р. при музейній філії було започатковано новий художньо-меморіальний комплекс «Стежки-дороги Івана Франка» із трьома маршрутами: «Дорога Івана Франка», «Стежка Івана Франка» і «Дорога малого Мирона». 30 серпня 1981 р. відбулося офіційне відкриття реконструйованої садиби Франків та «Стежки-дороги Івана Франка» в Нагуєвичах за участі багатотисячного мітингу з різних куточків СРСР: Києва, Львова, Москви, Білорусії, Туркменії, Казахстану та ін.

У 1984 р. Марія Оркуш і Віра Бонь підготували більш розлогий кольоровий фото-путівник, присвячений докладній мандрівці новоствореною «Стежкою Івана Франка» і частково садибою Івана Франка. У фондах ДІКЗ «Нагуєвичі» сьогодні зберігається унікальний примірник цього фото-путівника із автографом Олеся Гончара від 25 листопада 1986 р.[36] Цього ж 1981 р. філія музею І. Франка в Нагуєвичах долучилася до встановлення пам'ятника на могилі Якова Франка на парафіяльному цвинтарі церкви Св. Миколая Чудотворця (долішня). У тому ж таки 1981 р. М. Оркуш брала активну участь в експедиції під керівництвом Б. Возницького до церкви Св. Миколая Чудотворця, у якій хрестили І. Франка, де їй вдалося віднайти і зберегти єдину на сьогодні збережену ікону Св. Миколая Чудотворця кінця XVIII ст., яка пам'ятає епоху Якова та Івана Франків. Нещадавно на звороті цієї ікони нами було виявлено іншу ікону Непорочного зачаття Діви Марії тієї ж епохи, яку вперше публікуємо на палітурці даного наукового збірника «Заповідник «Нагуєвичі».

У 1993 р. на територію Літературно-меморіального музею І. Франка в Нагуєвичах було перевезено пам'ятний хрест авторства Якова Франка на честь Ліквідації панщини у 1848 р.[37] В цей час колектив музею Івана Франка в Нагуєвичах поповнився новими працівниками, які забезпечили розширення екскурсійного потенціалу музею та «Стежки Івана Франка».

У квітні 2000 р. М. Оркуш звільнилася з посади завідувача музею І. Франка в Нагуєвичах, щоправда з 2006 р. і досі продовжує працювати старшим науковим співробітником фондів Львівського Національного літературно-меморіального музею Івана Франка. Впродовж 2006 – 2016 рр. виконувала обов'язки вченого секретаря цієї ж установи. Автор наукових та науково-популярних праць[38] з історії та розвитку музею І. Франка в Нагуєвичах, зокрема перших путівників 1970 р.[39], 1978 р.[40] та 2003 р. У 1982 р. була співавтором путівника «Стежка І. Франка», а у 2014 р. книжки «Ті, що з Вацовичів». Досі допомагає науковими консультаціями

[35] Бонь В., Оркуш М. До історії музею-садиби Івана Франка... – С. 209.

[36] ФЛММІФ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Інв. № 587 Кн. – Стежка Івана Франка: фотопутівник по художньо-меморіальному комплексу / Упор. В. Л. Бонь, М. О. Оркуш. – Львів: Каменяр, 1984. – 63 с.: іл

[37] Наконечна Є. Іван Франко і його родинне село Нагуєвичі... – С. 128.

[38] Див., наприклад: Оркуш М. Початок... – С. 266-271.

[39] Музей Івана Франка. с. Івана Франка (Львівська обл.): путівник / Уклад.: В. Л. Бонь, М. О. Кривко. – Львів, 1970. – 94 с.

[40] Літературно-меморіальний музей у селі Івана Франка: путівник / Упор. В. Л. Бонь, *М. О. Оркуш.* – Львів, 1978 . – 32 с.; Літературно-меморіальний музей у селі Івана Франка: путівник / Упор. В. Л. Бонь, М. О. Оркуш. – 2-е вид., доп. – Львів, 1978. – 62 с.+16 л. іл.; Стежка Івана Франка: фотопутівник по художньо-меморіальному комплексу / Упор. В. Л. Бонь, М. О. Оркуш. – Львів, 1984. – 63 с.: іл

у популяризації історії ДІКЗ «Нагуєвичі» та спадщини І. Франка, позаяк, разом із Марією Юліанівною Шутко та світлої пам'яті Ярославом Іллічем Ольховим (впродовж 1993 – 2010 рр. старший науковий співробітник ДІКЗ «Нагуєвичі») є видатним хранителем музейної спадщини Івана Франка в Нагуєвичах.

VIII. СОПОТНИЦЬКА (ЛЯЛЮК) ІРИНА ІВАНІВНА

Ірина Сопотницька за робочим столом в адміністративному будинку ДІКЗ «Нагуєвичі». Фото 2018 р.

Посада: виконувач обов'язків завідувача філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах; завідувач філії.

Каденція: 17 квітня 2001 р. – 9 серпня 2001 р.; 9 серпня 2001 р. – 1 листопада 2001 р.

Коротка біограма:

Народилася 3 березня 1956 р. в с. Нагуєвичі Підбузького району Дрогобицької області. У 1977 р. успішно закінчила філологічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка, здобувши фах «вчителя української мови і літератури».

Впродовж 1977 – 1979 рр. працювала на посаді вчителя української мови і літератури в селі Новоселівка Любашівського району Одеської області. Упродовж 1979 – 1982 рр. І. Сопотницька працює вихователем, а також вчителем української мови і літератури Підбузького професійного технічного училища. З 1982 р. по 1993 р. працювала на посаді вихователя дитячого дошкільного закладу «Колосок» в с. Нагуєвичі.

30 серпня 1993 р. Сопотницька Ірина Іванівна була прийнята на посаду наукового співробітника філії Львівського Літературно-меморіального музею І. Франка в Нагуєвичах. Практично одразу І. Сопотницька долучилася до всебічного розвитку експозиції музею, а також впровадження нових екскурсійних маршрутів та музейних заходів[41].

17 квітня 2001 р. директор Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка Роман Горак, у зв'язку із звільненням Марії Оркуш, вирішує призначити наукового співробітника Ірину Сопотницьку виконувачем обов'язків завідувача філіалу Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка у Нагуєвичах, а з 9 серпня 2001 р. – завідувачем цього ж філіалу[42].

Ірина Сопотницька, як один із найздібніших екскурсоводів та наукових співробітників музею Івана Франка в Нагуєвичах, розпочала роботу із зміни тематичних планів екскурсій для дітей. Невипадково саме у цей час у музеї почала серйозно розвиватися музейна педагогіка, позаяк ключові обрядові свята почали відзначатися за традиціями епохи Івана Франка. Саме за каден-

[41] Архів особових папок працівників штату «КЗ ЛОР «АДІКЗ «Нагуєвичі» (далі – АОППШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – *Трудова книга Сопотницької Ірини Іванівни 1977 – 2019 рр.* – Особова папка молод. наук. співроб. Сопотницької Ірини Іванівни. – С. 3-4.

[42] Там само. – С. 9-10.

ції І. Сопотницької було реорганізовано тісну співпрацю із Народним домом с. Нагуєвичі, спеціалізованою школою-інтернат, а також парафіяльними громадами церков. Окрему увагу слід звернути на виникнення традиції перших майстер-класів для дітей молодшого віку, які організовувалися під керівництвом Ірини Сопотницької разом із школярами з Нагуєвич. Це, передовсім, заходи, приурочені до різдвяного та пасхального обрядових циклів, купальських вечорів та, звичайно, роковин народження і смерті Івана Франка. Перший офіційний прийом делегації нова завідувач організувала 23 березня 2001 р., коли музей Каменяра відвідав народний депутат України та лідер партії «Собор» – Анатолій Матвієнко[43].

Напередодні святкування 145-ї річниці від Дня народження Івана Франка в Україні було створено ювілейний комітет, який спланував усю роботу з підготовки до 145-ї річниці Каменяра, було розроблено відповідний кошторис, а також програму заходів, які включали святкові заходи музею Івана Франка в Нагуєвичах. Першочергове завдання, яке повинно було бути виконане до 27 серпня 2001 р. полягало у перекритті даху та ремонті приміщення літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах. Перебуваючи у Львові, прем'єр-міністр Віктор Ющенко на цей ремонт виділив з державного бюджету 150 тисяч гривень. Відтак, працівники музею готували будівлю та експозицію до серйозних ремонтних робіт, при цьому було залучено підтримку Дрогобицької районної ради та відділу культури райдержадміністрації, які виділили кошти, спрямовані на реставрацію садиби та стежки І. Франка, зокрема, у межах юрисдикції заповідника «Нагуєвичі»[44].

Зауважимо, що музей-садибу Івана Франка І. Сопотницька доглядала із усією відповідальністю, щоправда, у липні 2001 р. музей спіткало лихо, коли реконструйовану хату Франків підпалив сусід Микола Риб'як, який, як виявилося, чотири рази мав проблеми із законом за тяжкі порушення і був неврівноваженою людиною, адже, і «раніше погрожував спалити хату Франків»[45]. Невипадково, окрема пожежа трапилася ще у лютому 2001 р. у стодолі садиби Франків, над ремонтом котрої у липні працювали робітники фірми підрядника. Фактично липнева трагедія 2001 р. привернула увагу усіх ЗМІ до садиби Івана Франка, адже було паралізовано не тільки туристичну роботу, але й роботу філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах у цілому. Врешті було зірвано програму національного святкування 145-ї річниці від Дня народження Івана Франка. Реконструйована у 1981 р. садиба Франків отримала серйозні пошкодження, адже, було повністю знищено покрівлю, дерев'яні лати та чимало крокв. При цьому інтер'єр садиби перетворився на суцільне попелище. Вогонь пошкодив не тільки покрівлю, але й перекриття і стіни хати Франків. Проте не постраждали господарські приміщення, зокрема кузня, де було зібрано безліч цікавих предметів селянського

[43] Гром Г. Нагуєвичі... – С. 196.

[44] Там само. – С. 194-195.

[45] Микола Риб'як був нащадком Василя Риб'яка, який, ще у 1779 р. був серед перших поселенців і засновників Слободи, родинне подвір'я котрого межувало із подвір'ям Франків до кінця 30-х рр. ХХ ст. включно. Садиба Івана Франка в огні. Парадокс історії: генія і виродка породила одна земля. Попелище // Поступ. – № 108 (766). – 17-18 липня 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://postup.brama.com/010717/108_8_2.html

побуту XIX ст.[46] Директор Львівського-літературно-меморіального музею Івана Франка Роман Горак і відомий український письменник та державний діяч Роман Лубківський приїхали на місце трагедії лише наступного дня, взявши під особистий контроль ситуацію із порятунком садиби[47]. Щоправда, до їх приїзду музейні працівники власними силами зуміли врятувати меморіальні речі та численні предмети побуту, зібрані в минулих експедиціях[48].

Одразу після трагедії Ірина Сопотницька разом із колективом музею всебічно долучається до відбудови садиби Івана Франка. Проте організацію вшанування 145-річчя від дня народження Івана Франка довелося перенести на 9 вересня 2001 р. біля Літературно-меморіального музею Івана Франка.

Фактично після численних нарад та взаємних поневірянь із районною владою керівництво Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка було зобов'язане від'єднати від підпорядкованої йому структури музей Івана Франка в Нагуєвичах. Так, 1 листопада 2001 р. Ірина Сопотницька по переводу була звільнена з посади у зв'язку із від'єднанням музею Івана Франка в Нагуєвичах від Львівського літературно-меморіального музю Івана Франка[49]. Під час роз'єднання директор львівського музею Івана Франка Роман Горак організував так звану «ревізію» фондів музею Івана Франка в Нагуєвичах, під час котрої до Львова було перевезено більшість експонатів, при цьому навіть ті, які не мали відношення до львівського періоду життя Івана Франка, а фактично презентували історію Нагуєвич та культури Бойківщини XIX – початку XX ст. Оскільки експозиція Літературно-меморіального музею І. Франка в Нагуєвичах фактично опустіла, І. Сопотницька разом із іншими співробітниками розпочали роботу по відновленню експозиційних залів, виготовленню копій та пошуку оригінальних речей, які хоча б якось відродили попередній стан. Це був період, коли музей Івана Франка перебував у стагнаційному стані, оскільки багатолітні виставкові зали потрібно було заново наповнювати новими тематичними розділами. Хоча значну частину експонатів, а серед них і унікальні, все ж вдалося зберегти незалежно від «ревізії».

1 листопада 2001 р. І. Сопотницька була переведена на посаду завідувача музею Івана Франка в структурі Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», яким на той час вже керувала Ореста Іванівна Хміль[50].

В період з 2 січня 2002 р. до 2 жовтня 2018 р. Ірина Сопотницька працювала на посаді заступника директора-завідувача музею Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі»[51]. Сьогодні І. Сопотницька працює на посаді молодшого наукового співробітника ДІКЗ «Нагуєвичі» у галузі музейної педагогіки, а також бере активну участь у експедиційних, фондових та міжнародних проектах установи.

---

[46] Садиба Івана Франка в огні. Парадокс історії: генія і виродка породила одна земля. Попелище // Поступ. – № 108 (766). – 17-18 липня 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://postup.brama.com/010717/108_8_2.html

[47] Там само.

[48] Там само.

[49] АОПШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – *Трудова книга Сопотницької Ірини Іванівни 1977 – 2019 рр. …* – С. 11.

[50] Там само. – С. 12.

[51] Там само. – С. 12-17.

IX. ХМІЛЬ ПЕТРО ІЛЛІЧ

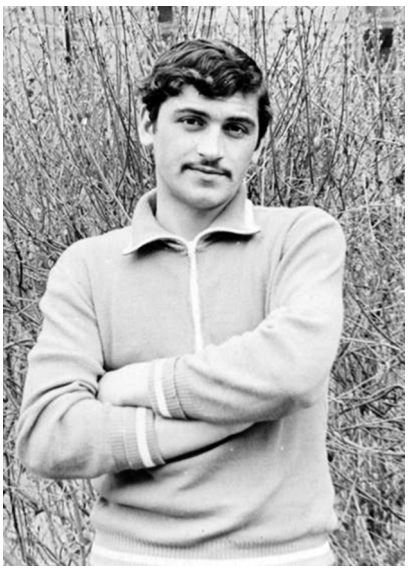

Хміль Петро напередодні організації заповідника в Нагуєвичах. Фото з родинного архіву Ростислава Хміля.

Посада: директор Меморіально-ландшафтого заповідника «Нагуєвичі»; директор Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі» на батьківщині Івана Франка.

Каденція: 1993 р. – 9 березня 1994 р.; 10 березня 1994 р. – червень 2001 р.

Коротка біограма:

Народився 18 червня 1955 р. в с. Чагрів Рогатинського району Івано-Франківської області. Закінчив факультет романо-германської філології Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка, здобувши фах «вчителя французької мови».

Впродовж 1994 – 2001 рр. працював на посаді директора новоствореного заповідника в Нагуєвичах. Сьогодні мало хто знає, що упродовж 1993 – 1994 рр. установа мала назву «Меморіально-ландшафтний заповідник «Нагуєвичі», який діяв при Дрогобицькій районній державній адмінстрації[52]. 10 березня 1995 р. згідно постанови Кабінету міністрів України № 154 був перейменований на «Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі», який підпорядковувався Львівській обласній державній адмінстрації. Установа почала діяти поряд із філією Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах, щоправда, ключовою метою установи було збереження меморіальних місць, пов'язаних із життям і творчістю Івана Франка: «Стежки Івана Франка», «Дороги Івана Франка», «Радичевого лісу» та інших територій, пов'язаних із спадщиною письменника[53]. Також згідно постанови міністерства заповідник повинен був забезпечити розроблення до кінця 1994 року генерального плану розвитку заповідника із визначенням його меж, охоронних зон, зон регулювання забудови, зон охоронюваного ландшафту, а також обсягів, вартості та термінів проведення робіт з реставрації пам'яток, упорядкування й благоустрою території та ландшафту.

Серед ключових досягнень керівництва Петра Хміля варто згадати збільшення штатного персоналу заповідника, утримання і розбудову літнього театру І. Франка, стежки І. Франка, галявини казок та збереження інфраструктури паркової зони для туристів. П. Хміль був і серед авторів розробки програми приєднання до заповідника музею-садиби та Літературно-меморіального музею Івана Франка в часі трагедії, пов'язаної із пожежою у 2001 р. Від початку свого існування в штаті заповідника працювала окрема бухгалтерія на чолі із головним бухгалтером Надією Лопановою.

---

[52] АОПШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Трудова книжка Ярослава Ольхового за 1972 – 1995 рр. – Особова папка ст. наук. прац. Ярослава Ольхового. – С. 27-29.

[53] Гром Г. Нагуєвичі... – С. 186.

27 серпня 1996 р. під час святкування 140-річчя від дня народження І. Франка заповідник долучився до організації літературно-мистецького свята «Пісня і праця – великі дві сили» на сцені «Літнього театру». Серед почесних гостей з привітаннями та побажаннями процвітання виступили представники діаспори Нестор Бараник з Канади та Орися Білас із США[54]. Це були одні із перших міжнародних контактів заповідника. 29 серпня 1999 р. разом із філією Львівського літературно-меморіального музею І. Франка в Нагуєвичах, заповідник підготував масштабне святкування 143-ої річниці від дня народження І. Франка на сцені літнього театру[55].

На початку 2000-х рр. П. Хміль започаткував концепцію розвитку села Нагуєвичі, як культурного комплексу туристичних та наукових локацій, зокрема, у плані будівництва окремої наукової бібліотеки, нового будинку культури, пансіонату, відео-залу тощо.

У період керівництва Петра Хміля наукову роботу в заповіднику відродив відомий краєзнавець Ярослав Ольховий, який з 24 травня 1993 р., працюючи на посаді старшого наукового співробітника установи, системно публікував власні дослідження на сторінках наукових фахових та краєзнавчих видань України. З цього приводу у власноручній автобіографії Я. Ольховий у травні 1993 р. записав: «З поступленням на роботу в цю авторитетну установу маю намір прикласти якнайбільше зусиль задля цього, щоби ця підтримка і піклування, які надаються Франковому краю демократичними органами влади, були використані якнайефективніше, щоби рекреаційний і патріотично-виховний потенціал цього унікального природньо-історичного комплекса всеціло постав на службу нашому народові, сповна причиняючись до відродження нашої духовності та культури»[56]. Цікаво, що особова справа Я. Ольхового разом із власноручною автобіографією (включаючи спогади про переслідування у радянський час) досі зберігається в архіві ДІКЗ «Нагуєвичі» і містить унікальну інформацію про геральдику установи, культуру ведення внутрішньої документації тощо[57]. Наукову роботу Я. Ольховий здійснював в установі до 5 травня 2010 р.[58]. Також Я. Ольховий першим відродив дослідження теми історії Дрогобиччини і топоніміки, зокрема, щодо територій прилеглих до садиби І. Франка та заповідника в цілому[59].

З липня 2001 р. Петро Ілліч Хміль працював заступником голови Дрогобицької районної ради, а також продовжував виконувати функції одного із засновників Дрогобицької міськрайонної організації Народного руху України, співзасновником якої був, починаючи з 22 липня 1993 р.

---

[54] Там само. – С. 187.

[55] Гром Г. Нагуєвичі. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2002. – С. 189.

[56] АОПШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – *Личный листок* по учету кадров. – Особова папка ст. наук. прац. Ярослава Ольхового. – Трудова книжка за 1972 – 1995 рр. – С. 3-4.

[57] Ольховий Я. «Тут жив великий Каменяр» // Радянське слово. – № 66. – 1987. – С. 3; № 67. – 1987. – С. 3. Його ж. «Дрогобицькі станції Великого Каменяра» // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. 9. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 73-78.

[58] АОПШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – Заява про звільнення Ярослава Ольхового від 30.04.2010 р. – Особова папка ст. наук. прац. Ярослава Ольхового. – С. 27-29.

[59] Там само. – *Личный листок* по учету кадров. – Особова папка ст. наук. прац. Ярослава Ольхового. – Трудова книжка за 1972 – 1995 рр. – С. 3-4.

Х. РЕЗЕКУЛОВА (ХМІЛЬ) ОРЕСТА ІВАНІВНА

Ореста Резекулова.
Фото 2017 р. з родинного архіву Ростислава Хміля.

Посада: директор Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі»; виконувач обов'язків директора Комунального закладу Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

Каденція: червень 2001 р. – 1 жовтня 2016 р.; 2 жовтня 2016 р. – 5 червня 2017 р.

Коротка біограма:

Народилася 29 червня 1956 р. в м. Дрогобич.

У 1973 р. закінчила Дрогобицьку середню школу № 1. У 1979 р. закінчила Дрогобицький педагогічний інститут ім. І. Франка за спеціальністю «Англійська мова».

Упродовж 1979 – 2001 рр. працювала вчителем англійської мови в Доброгостівській середній школі. У 1998 р. за підсумками атестації отримала державну нагороду «Відмінник освіти України».

Впродовж червня 2001 р. – 1 жовтня 2016 р. працювала на посаді директора Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», до складу якого з 1 листопада 2001 р. увійшов «Музей Івана Франка і Батьківська садиба письменника». З 2 жовтня 2016 р. почала працювати на посаді виконувача обов'язків директора Комунального закладу Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі» у зв'язку із затвердженням нової редакції положення про установу у Львівській обласній раді та оголошенням нового конкурсу на посаду директора у департаменті з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної деражавної адміністрації.

9 вересня 2001 р. спільно із музеєм заповідник організовував свято 145-ї річниці від дня народження І. Франка, адже наслідки пожежі призвели до потреби спільної реаблітації музейного простору. Так, на сцені «Літнього театру» було організовано унікальну програму під назвою «Іван Франко виступає перед односельцями», яку підготували артисти Львівського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Ю. Дрогобича. Саме тоді відбулося освячення каплиці Різдва Пресвятої Богородиці разом із парохами та громадами церков Нагуєвич. Поруч із сценою було організовано виставку квітів, присвячену творчості І. Франка та 10-річчю Незалежності України, яку підготували вчителі й учні Нагуєвицької середньої школи та спецшколи-інтернату[60].

Під впливом буремних для музейних хранителів подій пожежі у липні 2001 р. музейна експозиція Літературно-меморіального музею І. Франка поступово переосмислювалася та змінювалася. Врешті після включення садиби Франків та Літературно-меморіального музею Івана Франка у склад заповідника розпочалася титанічна робота у відновленні усіх експозиційних залів, яким після вивезення екс-

[60] Гром Г. Нагуєвичі... – С. 198-199

понатів забракло концепції та артефактів. Фактично було організовано додаткові пошуки старожитностей, а також виготовлення копій втрачених матеріалів. Усе це супроводжувалося постійними поточними ремонтами та залученням додаткових коштів.

У 2006 – 2007 рр. до 150-річчя від дня народження Івана Франка було розбудовано «Будинок літератора», як додаткову туристичну та наукову локацію ДІКЗ «Нагуєвичі». Саме у «Будинку літератора» було започатковано традицію щорічних зустрічей із відомими письменниками та літераторузнавцями. Також силами Резекулової О. І. було започатковано спільний із філологічним факультетом ДДПУ ім. І. Франка науковий проект «Нагуєвицькі читання», підсумком котрих стала публікація чотирьох випусків однойменних збірників статей, які виходили за співучасті Дрогобицької районної державної адміністрації, Благодійного фонду імені Івана Франка і безпосередньої організаторської участі професора Ярослава Радевича-Винницького та професора Петра Іванишина (випуски 2008, 2009, 2010 та 2011 рр.).

У 2006 р. до 150 річниці від дня народження І. Франка під керівництвом Резекулової О. І. було здійснено перекриття хати і стайні І. Франка, а також перекрито ґонтям шпихлір та батьківську кузню. Водночас поновлено дерев'яний тин (огорожу) усієї садиби Франків і пасіку. У цей час Марією Шутко було розпочато роботу над текстом до першого фото-буклету, присвяченого загальним локаціям державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі». Фотографії для буклету готували Мар'яна Матківська та Ігор Фецяк. У період розвитку проекту «Франко-фест» силами ДІКЗ «Нагуєвичі» було підготовлено дещо розширений туристичний фото-буклет, який побачив світ у 2012 р. і містив фотоілюстрації оновлених туристичних локацій садиби Франків та «Стежки Івана Франка»[61].

2 жовтня 2016 р. статус заповідника було змінено, адже змінювалося підпорядкування Управлінню майном спільної власності Львівської обласної ради. Так, згідно нового положення про установу її назву було перейменовано на «Комунальний заклад Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі»[62]. До складу Заповідника традиційно ввійшли: садиба Івана Франка, Літературно-меморіальний музей Івана Франка, «Будинок літератора», «Стежка Івана Франка», а також прилеглий унікальний туристичний простір для екскурсій старовинними пам'ятками давнього села Нагуєвичі (Башевого).

До 160-річчя від дня народження І. Франка під керівництвом Орести Резекулової було організовано поточний ремонт Літературно-меморіального музею І. Франка. В цей же час було оновлено експозицію та поповнено фонди на 80 одиниць зберігання. Також до цієї ж дати було встановлено барельєф Сервантеса на території скульптурної композиції «Івана Франко і світова література».

За багатолітнє пропагування та збереження спадщини І. Франка Ореста Резекулова була удостоєна нагородженням численними грамотами та подяками Дрогобицької районної ради, Львівської обласної державної адміністрації, Міністерства культури і мистецтв України, а також з нагоди 160-річ-

[61] Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі» / Упор. М. Шутко; фото І. Фецяк, М. Матківська. – Відділ Фондів КЗ ЛОР «АДІКЗ «Нагуєвичі». – Інв. № 874-Кн.ф. – 27 с.

[62] АОПШ ДІКЗ «Нагуєвичі». – *Трудова книга Сопотницької Ірини Іванівни 1977 – 2019 рр.* – С. 13.

чя від дня народження І. Франка. Водночас напередодні 160-ї річниці від Дня народження письменника О. Резекулова була нагороджена цінним подарунком від голови Верховної ради України, обов'язки котрого тоді виконував Андрій Парубій.

XI. ЛАЗОРАК БОГДАН ОРЕСТОВИЧ

Богдан Лазорак під час презентації проекту «Графиня Софія Шептицька: оригінальна виставка безцінних творів». 26 січня 2020 р., конференц-зал ДІКЗ «Нагуєвичі».

Посада: директор Комунального закладу Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

Каденція: 6 червня 2017 р. обраний на посаду директора згідно контракту терміном на 5 років, укладеного на основі результатів конкурсної комісії департаменту культури, національностей та релігій ЛОДА, а також на підставі результатів голосування депутатів ЛОР.

Коротка біограма:

Народився 7 січня 1985 р. в м. Дрогобичі.

У 2001 р. закінчив Дрогобицьку спеціалізовану школу І-ІІІ ступенів № 2. Впродовж 2001 – 2006 рр. навчався на історичному факультеті (історія, українознавство) ДДПУ ім. І. Франка, який закінчив з відзнакою, отримавши фах вчителя історії та українознавства. Впродовж 2009 – 2011 рр. навчався в аспірантурі на стаціонарній формі при кафедрі давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін. 22 лютого 2012 р. при Спеціалізованій вченій Раді Луцького національного університету ім. Лесі Українки захистив кандидатську дисертацію на тему «Церковні братства Львівсько-Кам'янецької єпархії (XVIII ст.)» і отримав науковий ступінь кандидата історичних наук (07.00.01 – історія України).

Трудову діяльність розпочав у 2002 р. фасувальником приватної фірми «Доброта» м. Дрогобича. Упродовж липня-серпня 2003 р. працював вихователем вищої категорії дитячого літнього табору "Зміна" у с. Кирилівка Запорізької області. Упродовж червня-серпня 2005 р. працював вихователем дитячого літнього табору «Дружба», м. Долина.

У 2006 – 2009 рр. працював на посаді старшого лаборанта (до 2009 р.), а згодом провідного спеціаліста (листопад 2009 р. – вересень 2011 р.) науково-дослідної лабораторії археології та краєзнавства при кафедрі давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін.

З 2011 р. працював викладачем кафедри всесвітньої історії історичного факультету ДДПУ ім. І. Франка, при якій забезпечував викладання курсу «Історія середніх віків». З вересня 2014 р. працював на посаді доцента тієї ж кафедри, а з вересня 2016 р. переведений на кафедру давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін, при якій забезпечував викладання курсів «Основи історичного музеєз-

навства та пам'яткознавства» та «Історична географія». В часі реорганізації факультету у вересні 2017 р. був прийнятий на посаду доцента кафедри історії України, а з 2018 р. переведений на кафедру всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, при якій забезпечує викладання курсу «Основи історичного музеєзнавства» за сумісництвом до сьогодні. Упродовж 2017 – 2019 рр. на базі заповідника студенти історичного факультету третій рік поспіль проходять музейну практику безпосередньо в історико-культурному просторі спадщини Івана Франка.

6 червня 2017 р. рішенням голосування депутатів ЛОДА був обраний на посаду директора КЗ ЛОР «АДІКЗ «Нагуєвичі».

Впродовж 2008 – 2020 рр. опублікував понад 150 наукових праць, з них 50 у фахових виданнях України та 20 ‑ за кордоном. У цей же час взяв участь у більше 100 наукових конференціях, семінарах та круглих столах.

У сфері наукових зацікавлень досліджує проблеми із історії: церковних братств Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії XVI – XIX ст.; культурно-релігійного та суспільно-політичного життя Дрогобича та Дрогобицького повіту XVIII – першої половини XX ст.; магістрату міста Дрогобича XVIII ‑ початку XX ст.; національних громад міста Дрогобича XIX – першої третини XX ст.; Дрогобицької гімназії імені Франца Йосифа I; історії мікрорайону Млинки Шкільникові та Млинки Сівкові; період Першої світової війни на Дрогобиччині. Із 2015 р. системно публікує матеріали з франкознавства, а з 2017 р. – також із тематики музейної справи ДІКЗ «Нагуєвичі».

У червні 2017 р. розпочато втілення програми ребрендингу та всебічного розвитку усіх структур ДІКЗ «Нагуєвичі» на наступних 5 років, з якою можна ознайомитися на офіційному сайті ЛОДА, офіційних сторінках та щорічних звітах установи.

Серед найважливіших наукових досягнень колективу ДІКЗ «Нагуєвичі» упродовж червня 2017 р. – лютого 2020 рр. варто згадати: відродження постійної експедиційної справи у галузі етнографії та археології; відродження спільного із ДДПУ ім. І. Франка наукового проекту «Нагуєвицькі читання»; збільшення фондів музею із 3 000 до 7 500 одиниць; відкриття нової постійнодіючої міжнародної експозиції «Посмертна маска – Вічно живого», яка отримала широкий резонанс в українських та закордонних ЗМІ; заснування першого наукового щорічника «Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»; започаткування міжнародного проекту до 102-ї річниці від дня смерті І. Франка «Міжнародний з'їзд архівістів та хранителів музеїв»; створення постійно діючої гнучкої системи комплексних квитків, серед яких нововведеннями, необхідними для сучасної молоді, є квести та театралізовані екскурсії; організація всеукраїнських та міжнародних науково-мистецьких проектів із франкознавства у м. Сєвєродонецьк, містах Люблін та Лєгниця (Лігниця) Республіки Польща та ін. Окремо налагоджено тісні зв'язки із нащадками Захара Франка у США. Також у 2017 р. разом із Домом Франка у Львові на базі заповідника відроджено традицію всеукраїнського з'їзду родини Івана Франка в Нагуєвичах.

Одним із найбільших досягнень колективу ДІКЗ «Нагуєвичі» за період 2017 – 2020 рр. є організація самодостатнього всеукраїнського культурно-мистецького фестивалю «Етно-фест в садибі Франка», який щорічно відбувається безпосередньо на території садиби та лісового простору «Літнього театру» із залученням по-

над 50 локацій реконструкторів різних мистецьких локацій та ремесел доби Івана Франка, а також сучасних музичних виконавців з усієї України під час святкового концерту. До організації заходу щороку долучається не тільки весь працьовитий колектив установи, але й десятки волонтерів та спонсорів, які спільними зусиллями намагаються наблизити меморіальну спадщину Івана Франка до сучасної інтерактивної молоді, яка саме в Нагуєвичах повинна виховуватися безспосередньо в живому музейному просторі рідної хати українського генія і титана праці – Івана Франка.

Розвиток установи сьогодні кожен має можливість аналізувати на офіційних інтернет-сторінках ДІКЗ «Нагуєвичі», на яких туристична промоція здійснюється із гаслом: «Приїжджайте, бо тут цікаво!».

Як бачимо, згідно короткого аналізу хроніки каденцій усіх керівників музейної справи в Нагуєвичах, Літературно-меморіальний музей Івана Франка пройшов складний і водночас дуже цікавий шлях свого розвитку, адже, починаючи від першої ідеї створення, як музею у 1934 – 1939 рр. і яко заповідника у 1940 р., він зумів інституюватися, як самостійна і, водночас, як одна із найвідоміших музейний установ України.

Сприяли цьому безумовно програми розвитку установи, яку розробляли директори музею та хранителі спадщини Івана Франка в Нагуєвичах, а також відомі відвідувачі-інтелектуали. У різний час музей Івана Франка відвідали видатні діячі української культури: Максим Рильський, Павло Тичина, Микола Бажан, Володимир Сосюра, Олесь Гончар, Ірина Вільде, Микола Колесса, Василь Касіян, Анатолій Кос-Анатольський, Ольга Кусенко, Андрій Малишко, Павло Загребельний, Тетяна Яблонська, Роман Лубківський, Іван Драч, Зеновій Франко, Павло Гриценко, Андрій Кокотюха, Ахтем Сеітаблаєв, Костянтин Грубич та ін. А також відомі політики Михайло Мороз, Віктор Ющенко, Євген Нищук, Микола Княжицький, Петро Порошенко, Володимир В'ятрович, Юрій Єхануров, та ін. У велелюдних Франкових ювілеях у різний час брали участь представники культури з Торонто, Вінніпегу, Софії, Братіслави, Москви, Тбілісі, Алма-Ати, Берліна, Варшави. Серед них такі відомі постаті як Іван Вір, Микола Аврамчик, Мухітдін Амін-Заде, Симон Чиковані, Микола Тихонов, Юліан Стрийковський та ін.

Проте найбільшим стимулом для історичного розвитку та креативних ініціатив колективу ДІКЗ «Нагуєвичі» сьогодні є безумовно туристи, серед котрих найбільш авторитетними від часу існування музею і до сьогодні по праву вважаються українські діти, адже меморіальна, історико-культурна та музейна спадщина Івана Франка в Нагуєвичах – це ні в якому разі не приватна власність конкретної політичної сили, ідеології чи керівництва вищих органів влади, це передовсім – Національне надбання усіх українців світу, акумульоване нащадками письменника, як наслідок пізнання та збереження геніального творчого доробку українського генія – Івана Франка.

Марія ШУТКО, Богдан ЛАЗОРАК,
Ростислав ХМІЛЬ, Тетяна ЛАЗОРАК

НАШІ АВТОРИ

АЛЕКСАНДРОВИЧ Володимир – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

АТРОШКО Анна-Марія – бакалавр архітектури, магістрант кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології Національного лісотехнічного університету України.

БОНЕВИЧ Валентина – головний зберігач фондів Хмельницького обласного літературного музею (м. Хмельницький).

ВОЛОЩЕНКО Станіслав – український історик, реставратор, очільник місії «Рукописна та стародрукована спадщина Київської Церкви»: архіви, бібліотеки і музеї» Переяславсько-Вишневської єпархії Православної церкви України.

ГАЛИК Володимир – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, докторант Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ГАЛІВ Микола – доктор педагогічних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ГОРБАТЮК Василь – директор Хмельницького обласного літературного музею, український письменник, член Національної спілки письменників України (м. Хмельницький).

ДІДОРА Лариса – провідний бібліотекар науково-видавничого відділу Національного музею історії України.

ЗАДОРОЖНИЙ Михайло – громадський діяч Львівщини, дослідник родинної генеалогії села Мала Білина.

КЛИМЧУК Андрій – історик, головний редактор Інтернет-порталу «Віртуальні історичні міста» (Рівне-Івано-Франківськ).

КРІЛЬ Михайло – доктор історичних наук, професор, професор-емерит кафедри історії країн Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені Івана Франка.

КУЦАЄВА Тамара – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії України XX ст. Національного музею історії України.

ЛАЗОРАК Богдан – кандидат історичних наук, директор Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ЛАЗОРАК Тетяна – магістр педагогічної освіти, старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», викладач німецької мови та літератури кафедри економіки та менеджменту навчально-наукового інституту фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (2005 – 2019 рр.).

ЛУЖЕЦЬКА Олександра – старший викладач кафедри практики англійської мови навчально-наукового інституту іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

МЕДВЕДИК Галина – старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано Інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

МЕДВЕДИК Юрій – професор, доктор мистецтвознавства, завідувач кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка.

ПАРХУЦЬ Любомир – старший викладач кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології Національного лісотехнічного університету України.

П'ЄХ Наталія – магістр архівознавства, завідувач науково-дослідного відділу Державного історико-архітектурного заповідника у м. Жовкві.

ПОГОРАЛЬСЬКИЙ Ярослав – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки, завідувач археологічного музею ЛНУ імені Івана Франка.

РУДЯНИН Іван – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

САБАТ Галина – доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології та компаративістики навчально-наукового інституту іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

САБАТ Петро – магістр педагогічної освіти, перекладач, вчитель англійської та німецької мов і зарубіжної літератури.

САВІНОВА Любов – старший науковий співробітник музею «Дрогобиччина» (1978 – 2018 рр.).

СЕНИК Любомир – доктор філологічних наук, директор Інституту літературознавчих студій, професор кафедри української літератури ім. академіка Михайла Возняка філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, письменник (поет, прозаїк, есеїст), літературознавець, член Національної спілки письменників України, дійсний член НТШ.

СКОП Лев – український мистецтвознавець, художник-реставратор, іконописець, провідний науковий співробітник музею «Дрогобиччина», художник.

СМУТОК Ігор – доктор історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

СМУТОК Леся – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

СТЕЦИК Юрій – доктор історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ТИМОШЕНКО Леонід – кандидат історичних наук, професор, декан історичного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ТИХОЛОЗ Наталя – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка.

ФРАНКО Андрій – кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу франкознавства Інституту Івана Франка Національної академії наук (НАН) України, член НТШ, правнук рідного брата Івана Франка Онуфрія Яковича Франка.

ФРАНКО Оксана – доктор історичних наук, професор кафедри етнології історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Відомий український історик, етнолог, архівіст, онука рідного брата Івана Франка Онуфрія Яковича Франка.

ХАЙ Михайло – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач відділу етномузикології ІМФЕ імені Максима Рильського НАН України (м. Київ).

ХМІЛЬ Лілія – старший науковий співробітник, голова науково-методичної ради Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

ХМІЛЬ Ростислав – головний зберігач фондів Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі».

ЧАВА Ігор – магістр історії, директор Туристично-інформаційного центру міста Дрогобича.

ЧОРНА Людмила – кандидат історичних наук, завідувач науково-дослідним відділом «Історія Шевченкової могили» Шевченківського національного заповідника.

ШАПОВАЛ Андрій – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

ШУТКО Марія – молодший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі», почесний хранитель садиби Івана Франка.

ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО Тетяна – старший викладач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Видання книги здійснено за сприяння та фундаторської допомоги

Департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної державної адміністрації, Львівської обласної ради,

а також громадських діячів та шанувальників Літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах:

Михайла Чаплі
Михайла Задорожного
Петра Грицая

Редакція наукового збірника та колектив ДІКЗ «Нагуєвичі» висловлюють щиру подяку усім за підтримку видання саме цієї книги, адже вона ознаменувала зародження нового і самобутнього наукового осередку безпосередньо в історико-культурному просторі родинної садиби Івана Франка

«…Дух, наука, думка, воля…»
(Іван Франко, Гімн», 1880 р.)

Окрему «експедиційну» подяку колектив ДІКЗ «Нагуєвичі» висловлює знаменитим постатям сучасної української науки та музейної справи:

Марії Оркуш –
директор Державного музею Івана Франка в селі Івана Франка (серпень 1962 р. – січень1963 р.) і завідувач філії Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка в Нагуєвичах (січень 1963 р. – квітень 2001 р.)

Володимиру Александровичу –
доктор історичних наук, професор, завідувач відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Андрію Лінинському –
завідувач реставраційним відділом Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського

за титанічну допомогу у збереженні, сенсаційному дослідженні та реставрації двосторонньої ікони Св.Миколая Мирлікійського Чудотворця і Непорочного зачаття Діви Марії кінця XVIII ст., яку публікуємо на палітурці даної книги, адже це єдина вціліла ікона із церкви Св. Миколая в Нагуєвичах, у якій хрестили Івана Франка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

САДИБА ФРАНКА:

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК ЗАПОВІДНИКА «НАГУЄВИЧІ»

Засновано 2019 року

Книга перша

ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ
ЗАПОВІДНИК
«НАГУЄВИЧІ»

Головний редактор – **Богдан Лазорак**
Переклад англомовних текстів – **Тетяна Лазорак**
Відповідальний секретар і технічний редактор – **Тетяна Лазорак**
Макетування та верстка – **Василь Герман**
Дизайн обкладинки – **Олег Лазебний**

Адреса редакційної колегії:
Комунальний заклад Львівської обласної ради «Адміністрація державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі»
вул. І.Франка, 15, 82126, с. Нагуєвичі, Дрогобицький р-н, Львівська обл.
тел./факс (03244) 47-86-26
тел. моб.: 068-449-40-05, 097-769-58-06
e-mail: zap.nag@ukr.net, istoryk_@ukr.net

Здано до набору 27.09.2019 р. Підписано до друку 28.10.2019 р.
Гарнітура Minion Pro. Формат 70x100 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 51,35. Зам. № 652
Наклад 300 примірників

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «ПОСВІТ»
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. (03244) 2-23-35, 3-38-50
E-mail: posvitdruk@gmail.com

